

שבוע פרשת מקץ

(18 - 24 December 2022)

כ"ד - ל' כסלו תשפ"ג

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגָּךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹת וּשְׁבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתְיֵל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֵלֵק לִימֵי הַחוֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֶךְ צְדִיקִים יִדְרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתְּם לְבַבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכב

מספר המשורר מושב ירושלים
והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאִמְרֵים לִי בַּיִת
יְיָ יִגְלֶךָ: ב עַמְדוֹת, הִיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם:
ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שֶׁחִבְרָה־לָּהּ יַחְדָּו:
ד שָׁשִׂים עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטֵי־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל
לְהַדוֹת, לָשֵׂם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה, יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט
כְּסָאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ, שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו
אֲהַבְּנֶךָ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילֶךָ שְׁלוֹה, בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ:
ח לְמַעַן, אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה־נָּא שְׁלוֹם בְּךָ ט לְמַעַן,
בַּיִת־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשָׁה טוֹב לָךְ:

קכא

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה
לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לְמַעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינַי אֶל־הַהָרִים
מֵאֵין יִבֹּא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְיָ עֲשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ: ג אֶל־יָתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ
אֶל־יָנוּם שִׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה לֹא־יָנוּם וְלֹא
יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְיָ שִׁמְרֶךָ יְיָ צִלְּךָ
עַל־יַד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־יִכְבֶּה
וְיָרַח בַּלַּיְלָה: ז יְיָ יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמַר אֶת־נַפְשֶׁךָ: ח יְיָ, יִשְׁמַר־צִאֲתֶךָ
וּבֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם.

נקודות משיחות קודש - מזמור קכא מתוך "תהילות מנחם"

ה - הוי' שמרך הוי' צלך על יד ימינך

"צלך" - כפשוטו

א. הפירוש בפסוק "הוי' צלך" - כמו הצל מגין מחוס השמש, כן יגן על ימינך, לעשות
בה חיל"¹. היינו, שהכוונה ב"צלך" הוא רק בשם המושאל, כמו הצל שמגן מפני השמש, כך
הקב"ה מגן עליך, אבל באמת הקב"ה אינו בערך כלל לענין הצל.
אבל בחסידות מבואר² ש"הוי' צלך" הוא כפשוטו. היינו, "כצל שהוא פונה אחרי האדם,
כך הוא יתברך כביכול צל שלך"³. והסיבה לזה, מבואר בהמשך הפסוק "על יד ימינך" -
שעבודתו של האדם היא באופן של אהבה עד כדי מסירות נפש.
כפי שמביא הצמח צדק⁴ "שכמו שהאדם מעורר בנפשו, כך מתעורר אתרעותא דלעילא
למעלה. וזהו ענין נר הוי' נשמת אדם, שע"י נשמת האדם בבחינת רצוא ושוב, מתעורר נר
וגילוי שם הוי'".

המשך בעמוד 94

(1) ראה מצו"ד ועוד כאן. וראה תדא"ר פ"ל. יל"ש במדבר רמז תשי. ועוד.

(2) תו"א מקץ לו, ג.

(3) וראה שיחת פורים ה'תשכ"י שמביא משל ע"ז מהמביט במראה, שכפי שיתנהג במראה כן תראה תמונתו במראה. ע"ד מ"ש (משלי
כו, יט. תניא פמ"ו) "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". עיי"ש.

(4) יהל אור (אורה"ת) לתהלים ע' שנט.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 204..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
204..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
207..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 210..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 211..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 212..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 213..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 215..... ספר המאמרים - תרפ"ט
216..... ספר השיחות ה'תש"ה - בלה"ק
217..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 44..... ילקוט לוי יצחק על התורה
45..... ילקוט גאולה ומשיח על הפרשה
165..... נביאים וכתובים
174..... עין יעקב - מסכת ברכות
219..... חומש לקריאה בציבור
236..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
237..... לוח זמנים
238..... סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש
239..... סדר הדלקת נרות חנוכה

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ועל הניסים ועל הפורקן, שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה,
א' דראש חודש טבת, ה'תשכ"ט..... 5

התועדויות

- שיחות ליל נר חמישי דחנוכה, ה'תשי"ב..... 14
שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, אדר"ח טבת, ה'תשכ"ט..... 20

לקוטי שיחות

- חנוכה, כרך טו, ב..... 29
מקץ, כרך טו, ב..... 36

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 46..... חומש יומי - פרשת מקץ
72..... לוח לתהלים היומי
73..... תניא יומי
88..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 91..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
95..... שלושה פרקים ליום
143..... פרק אחד ליום
163..... ספר המצוות

לימוד מוחלוק לפי ימים

- 167..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת שבת
176..... גמרא עם ביאור - מסכת נדרים
204..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

סדר הדלקת נרות חנוכה בעמוד 239

מיוחד השבוע

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בימי החנוכה מוסיפים בנוסח התפילה וברכת המזון דברי הודאה לקדוש-
2 ברוך-הוא על הניסים שהתרחשו בימים ההם ואומרים:
3 **וְעַל הַנְּסִים וְעַל הַפְּרָקָן הַהַצְלָה וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת**
4 **וְעַל הַנִּפְלְאוֹת שְׁעִשִׂית לְאַבוֹתֵינוּ בְּיָמִים הָהֵם בְּזְמַן הַזֶּה,**

5 **וּמִמְשִׁיף אַחֲר־כֶּף בְּנֶסֶח**
6 **הַהוֹדָאָה שֶׁל חֲנֻכָּה (לְאַחֲרֵי**
7 **הַקְּדָמַת נֶסֶח הַהוֹדָאָה הַשְּׁנִי**
8 **בַּחֲנֻכָּה וּבַפּוּרִים), "בְּיָמֵי**
9 **מִתְתִּיחֵהוּ כו' כְּשֶׁעֲמְדָה מַלְכוּת**
10 **יוֹן הַרְשָׁעָה עַל עַמְךָ יִשְׂרָאֵל**
11 **לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתְךָ וּלְהַעֲבִירֵם**
12 **מִחֻקֵּי רְצוֹנְךָ". וּמִבְּאֵר כ"ק**
13 **מו"ח כבוד קדושת מורי וחמי**
14 **אֲדָמוֹר הרבי הרי"צ בְּדַבְרוֹ-**
15 **הַמִּתְחִיל בַּמֵּאֵר חֲסִידוֹת הַפּוֹתַח**
16 **בְּמֵלִים אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעֲיָא**
17 **מִשְׁנַת תְּרַפ"ט², שֶׁכָּל רְצוֹנָם**
18 **שֶׁל הַיּוֹנִים וּמִגַּמְתָּם בְּגִזְרוֹת שְׁגוּרוֹ**
19 **עַל עַם יִשְׂרָאֵל הָיָה לְהַשְׁפִּיחַ חֶס-**
20 **וְשָׁלוֹם אֶת יִשְׂרָאֵל לְגוֹרֵם לַעַם**
21 **יִשְׂרָאֵל לִשְׂכּוֹחַ אֲשֶׁר הַתּוֹרָה הִיא**
22 **תּוֹרַת הַיּוֹנִי, הַיּוֹנִי, שֶׁעַל**
23 **הַשְּׂכָלִים שְׁבַתוֹרָה לְגַבִּי אוֹתָם**
24 **חֲלָקִים בְּתוֹרָה הַמּוֹבְנִים בְּשֶׁכַל וְהִגִּיּוֹן**
25 **הַסְּפִימוֹ הַיּוֹנִים וְלֹא הַתְּנַגְדוּ לְכֶן**
26 **שֶׁבִנֵּי יִשְׂרָאֵל יִלְמְדוּ תוֹרָה בְּתוֹר דְּבַר**
27 **שְׂכָלִי וְהַגִּיּוֹנִי רַק רְצוֹ הַיּוֹנִים**
28 **לְעַקֵּר אֶת הָאֱלֻלוֹת שְׁבַתוֹרָה,**
29 **וְזָהוּ שְׂרָצוֹ הַיּוֹנִים "לְהַשְׁפִּיחֵם**
30 **לְגוֹרֵם לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל לִשְׂכּוֹחַ תּוֹרְתְךָ",**
31 **הֵם לֹא הַתְּנַגְדוּ לְתוֹרָה סָתָם, כְּלִמְדוֹ**
32 **שְׂכָלִי, אֲלֹא הַתְּנַגְדוֹת הַיִּתֵּה לְתוֹרָה**
33 **כְּפִי שֶׁהִיא "תּוֹרַתְךָ" כְּלוֹמַר שֶׁהִיא**
34 **תּוֹרַת הַיּוֹנִי חֲכַמְתוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל**
35 **הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְזָהוּ גַם הַטַּעַם**

בס"ד. שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, א' דראש-חודש טבת,

ה'תשכ"ט

(הנחה בלתי מוגה)

1 **וְעַל הַנְּסִים וְעַל הַפְּרָקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל**
2 **הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנִּפְלְאוֹת שְׁעִשִׂית**
3 **לְאַבוֹתֵינוּ בְּיָמִים הָהֵם בְּזְמַן הַזֶּה, וּמִמְשִׁיף**
4 **אַחֲר־כֶּף בְּנֶסֶח הַהוֹדָאָה שֶׁל חֲנֻכָּה (לְאַחֲרֵי**
5 **הַקְּדָמַת נֶסֶח הַהוֹדָאָה הַשְּׁנִי בַּחֲנֻכָּה וּבַפּוּרִים),**
6 **"בְּיָמֵי מִתְתִּיחֵהוּ כו' כְּשֶׁעֲמְדָה מַלְכוּת יוֹן הַרְשָׁעָה**
7 **עַל עַמְךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתְךָ וּלְהַעֲבִירֵם**
8 **מִחֻקֵּי רְצוֹנְךָ". וּמִבְּאֵר כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר**
9 **בְּדַבְרוֹ-הַמִּתְחִיל אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעֲיָא מִשְׁנַת**
10 **תְּרַפ"ט², שֶׁכָּל רְצוֹנָם שֶׁל הַיּוֹנִים הָיָה לְהַשְׁפִּיחַ**
11 **חֶסֶד-וְשָׁלוֹם אֶת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת**
12 **הַיּוֹנִי, הַיּוֹנִי, שֶׁעַל הַשְּׂכָלִים שְׁבַתוֹרָה הַסְּפִימוֹ, רַק**
13 **רְצוֹ לְעַקֵּר אֶת הָאֱלֻלוֹת שְׁבַתוֹרָה, וְזָהוּ שְׂרָצוֹ**
14 **"לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתְךָ", כְּלוֹמַר שֶׁהִיא תּוֹרַת הַיּוֹנִי.**
15 **וְזָהוּ גַם שְׂרָצוֹ "לְהַעֲבִירֵם מִחֻקֵּי רְצוֹנְךָ", כִּי עַל**
16 **מִצְוֹת שֵׁשׁ לָהֶן טַעַם בְּשֶׁכַל אֲנוּשֵׁי הַסְּפִימוֹ**
17 **גַּם-כֵּן, רַק עַל הַחֻקִּים שְׁבַתוֹרָה לֹא הַסְּפִימוֹ.**

18 **וְהַעֲנִין בְּזָה³, שְׁהַיּוֹנִים הַסְּפִימוֹ לֹא רַק לְמִצְוֹת שְׂמִסּוּג הַמְּשַׁפְּטִים, שֶׁהֵן**
19 **הַמִּצְוֹת שְׂמִחֵיבִים מִצַּד הַשְּׂכָל (וְלִכְּנֵן נִקְרָאִים בְּסִפְרֵי גְדוּלֵי חוֹקְרֵי**
20 **יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם 'מִצְוֹת שְׂמִעִיּוֹת'), אֲלֹא עוֹד זֹאת, שְׂגַם הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן 'עֲדוּת',**
21 **שְׂאֵף שֶׁהַשְּׂכָל מִצַּד-עֲצָמוֹ אֵינוֹ מִחִיבֵן, מִפְּלִ-מְקוֹם לְאַחֲרֵי שֶׁהַתּוֹרָה צוֹתָהּ**

(1) כמה ענינים במאמר זה הם המשך למאמרים שלפנ"ז: ד"ה אמר ר' אושעיא צדקת פרוזנו דיי"ט כסלו, וד"ה פדה בשלום דש"פ וישב, כ"ג כסלו (לעיל ע' 4 ואילך; ע' 64 ואילך). (2) פ"א (סה"מ קונטרסים ח"א לג, א. סה"מ תרפ"ט ע' 114 ואילך). (3) ראה גם ד"ה ואתה ברחמיך הרבים תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' קעג ואילך). ד"ה מאי חנוכה תש"א (סה"מ תש"א ס"ע 59 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲלֵיהֶן, הִנֵּה גַם הַשֶּׁכֶל מִסְכִּים עֲלֵיהֶן (שְׁהָרֵי גַם הַשֶּׁכֶל
2 מִסְכִּים שְׁפָאֶשֶׁר יִשְׁנוּ עֲנָן שֶׁל נֶס, לְמִשְׁל נֶס יֵצֵאת מִצְרִים שְׁאוֹתוֹ
3 מִצִּיּוּנִים בְּחַג הַפֶּסַח צָרִיף לַעֲשׂוֹת עַל זֶה אוֹת וְזִכְרוֹן עַל-כָּל-
4 פְּנִים לְכָל הַפְּחוֹת פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, אוֹ אֲפִילוֹ בְּכָל יוֹם וְאֵין
5 מִזְכִּירִים אֶת יֵצֵאת מִצְרִים בְּכָל יוֹם),
6 גַּם עֲלֵיהֶן אֲפִילוֹ לְמִצְוֹת שֶׁהֵן
7 'עֲדוֹת' לֹא הִתְנַגְּדוּ הַיּוֹנִים, כִּי-
8 אִם הִתְנַגְּדוּת שֶׁל הַיּוֹנִים הֵייתָה רַק
9 לְמִצְוֹת שֶׁהֵן 'חֻקִּים'
10 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשֶּׁכֶל, צִוּוּיִים עַל-
11 שְׁכָלִים שְׁאִין לָהֶם טַעַם וְהִסְבֵּר הַמּוֹבֵן
12 בְּשִׁכְל שְׁזָהוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁל
13 'חֻקִּים', צִוּוּיִים שֶׁלֹּמֶעֱלָה מִהַשֶּׁכֶל
14 כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴ לְגַבִּי
15 מִצְוֹת פְּרָה אֲדוּמָה (הוֹבָא
16 בְּרַמְבַּ"ם⁵) "חֻקָּה חֻקְתֵּי
17 גְזֵרָה גְזֵרְתִּי, וְאִין לָךְ רְשׁוּת
18 לְהִרְהֵר אַחֲרֵיהֶּ", וְהִינוּ, שְׁגַם
19 כְּפֵאֶשֶׁר הִרְהֵרוּ בְּמּוֹבֵן שֶׁל
20 מַחֲשֻׁבוֹת - מֵה אֵכֵן טַעַם הַמִּצְוָה הִרִי
21 הִיא לֹא מוֹכַנֵת בְּשִׁכְל אֵינוֹ נוֹגֵעַ
22 כָּלִל לַעֲשִׂית הַמִּצְוָה, כִּי
23 בּוֹדָאֵי לְמַעֲשֵׂה גַם הָאֲדָרִם שִׁישׁ לוֹ
24 הִרְהוּרִים אֲדוּת הַמִּצְוָה יִקְיִם אֶת
25 הַמִּצְוָה בְּאִיזָה אֲפֵן שִׁיְהִיהָ,
26 הֵן אִם יִבִּין אֶת הַטַּעַם וְהֵן
27 אִם לֹא יִבִּין אֶת הַטַּעַם, אֲלֹא
28 שְׂרוּצָה רַק לְהִרְהֵר וְלִתְהוּת עַל
29 הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל הַמִּצְוָה רַק כְּדִי
30 לְהִבִּין אֶת טַעַם הַמִּצְוָה, הִנֵּה
31 גַּם עַל זֶה עַל הִרְהוּר שְׁאִין חֲשַׁשׁ
32 אוּרִי יִפְגַע בְּקִיּוּם הַמִּצְוָה כְּפּוֹעַל,
33 חִלִּילָה אֲמַרו 'אִין לָךְ רְשׁוּת
34 לְהִרְהֵר אַחֲרֵיהֶּ" אֵלֵא צִרִיף לְקַבֵּל
35 אֶת צִוּוּי וְלְקִיּוּם אוֹתוֹ מִתּוֹךְ קַבְלַת-
36 עוֹל.
37 וְעַל זֶה קִיּוּם מִצְוֹת ה"חֻקִּים"
38 הִתְנַגְּדוּ הַיּוֹנִים, כִּיִּן שְׁזָהוּ
39 מִצְוֹת ה"חֻקִּים" עֲנָן שֶׁהוּא הַפֶּף
40 הַשֶּׁכֶל לְגַמְרִי, שְׁהָרֵי הַתּוֹרָה
41 עֲנִינָה הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה, כְּמוֹ
42 שְׁכָתוּב⁶ בְּתוֹרָה עֲצֻמָּה "כִּי הִיא

(4) ראה יומא סז, ב. תנחומא ר"פ חוקת. (5) סוף הל' מעילה. (6) ואתחנן ד, ו. (7) קידושין מ, ב. וש"נ. (8) ע"פ איוב לב, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וההבנה. ובפרט שלאמתו של דבר, בניגוד לתפיסה המוטעית
 2 שהשכל בכללות לא מוגבל, הרי האמת היא כי גם פללות ענין השכל
 3 ולא רק השכל האישי הפרטי של אדם פלוני הוא מגבל, ויש ענינים
 4 הן בפנפ האדם והן, להבדיל, למעלה באלוקות שלמעלה מפללות ענין
 5 השכל, וכמו למשל ענין
 6 הרצון, שאפילו כמו שהוא
 7 כוח הרצון לעומת כוח השכל באדם
 8 למטה הרי הוא למעלה
 9 מהשכל וכפי שרואים במוחש
 10 שהשכל נוטה אחר הרצון ולא להיפך.
 11 וכיון שגם השכל מסכים
 12 שישנם ענינים שהם למעלה
 13 מהשכל, לכן לא התנגדו
 14 הינונים שפעלו על פי השכל אפילו
 15 לקיים המצות שהן 'חקים'
 16 על־שכליים, כי גם היוונים הבינו
 17 והסכימו שהשכל מחייב שישנם
 18 ענינים שלמעלה מהשכל אלא עקר
 19 מלחמתם של היוונים בקיום
 20 המצוות היתה "להעבירם
 21 מחקי רצונם", והינו,
 22 שהתנגדות הינונים למצות
 23 שהן 'חקים', היתה (לא
 24 מפני שאינן מובנות בשכל, לא
 25 שהרי כאמור השכל עצמו מסכים
 26 שישנם דברים על־שכליים (אלא)
 27 מפני שהם מצוות החוקים רצונו
 28 של הקב"ה.
 29 (ב) וממשיך הרבי הרי"צ
 30 במאמר¹⁰ הנזכר (דיבור־המתחיל
 31 'אמר ר' אושעיא תרפ"ט),
 32 שמלחמת הינונים היתה באפן
 33 ש"אמרו היוונים לבני ישראל:
 34 כתבו לכם על קרן השור
 35 שאין לכם חלק באלקי
 36 ישראל"¹¹.
 37 וצריך להבין, מהו הדיוק
 38 ב"כתבו לכם על קרן השור"
 39 דוקא מדוע רצו היוונים שהדבר
 40 ייכתב דוקא על קרן השור?

וגם צריך להבין, מהי השיכות של "כתבו לכם על קרן
 השור" דוקא לזה שרצו "להשפיקם תורתך ולהעבירם
 מחקי רצונם" שהרי במאמר מבואר שזו הייתה הדרך בה נלחמו היוונים
 ורצו להשיג את המטרות שלהם?
 והענין בזה, פמבאר ב'תורה
 אור'¹² מאמרי אדמו"ר הזקן
 לפרשיות התורה בחומשים בראשית
 ושמות והמועדים שבתקופה זו
 ובאריכות יותר ב'אור
 התורה'¹³ סדרת מאמרים לאדמו"ר
 ה'צמח צדק, שאמות העולם
 שיונקים חיות והשפעה אלוקית
 רוחנית מבחינת פני שור
 שבמרכבה העליונה המתוארת
 בנבואת יחזקאל, מקבלים את
 השפע ואת החיות לא מהפנימיות של
 'פני שור' אלא רק מבחינת 'קרן
 השור', שזהו בחינת
 חיצונית ופסלת בלבד לגבי
 השור עצמו, ועד שמצינו
 במסכתא חלין¹⁴ במסכת חולין
 בתלמוד לענין קבלת טמאה,
 שהיחס של הקרנים וטלפים
 לעקר השור הוא פחות
 אפילו מהעור (וזה לשון המשנה
 במסכת חולין: "... והקרניים
 והטלפיים [של בהמה] מצטרפין
 לשיעור כזית טמא טומאת אוכלין
 אבל לא טומאת נבלות" ולגבי הקרנים
 פירש רש"י: "מפרש בגמרא, כל
 שחתכו ויוצא מהם דם אצל עיקרן
 מלמטה שהן רכין, ומיהו באנפי
 נפשיהו לא אוכלא ניהו [ואולם בפני
 עצמם אינם אוכלין]).
 וזהו שאמרו הינונים "כתבו
 לכם על קרן השור" כו',
 הינו, שרצו שגם ישראל
 יקבלו חיות והשפעה מלמעלה רק
 מבחינת קרנים וטלפים,
 בחינת החיצונית בלבד, ולא מבחינת הפנימיות שממש

(9) ראה גם ד"ה ת"ר מצות נ"ח תשל"ח (תו"מ סה"מ כסלו ע' קסד) הערה 36. לקו"ש ח"ג ע' 815. 10) פ"ב (סה"מ קונטרסים שם לג, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 115 ואילך). 11) ראה בר"פ כ"ב, ט. פט"ז, ד. פמ"ד, יז. 12) וישב ל, א. 13) חנוכה ש, סע"א ואילך. 14) ראה חולין קיז, ב (במשנה), ובפי' רש"י ותוס'. רמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ד ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נמשכת החיות לבני-ישראל, כמו שכתוב¹⁵ בתורה לגבי נתינת
2 הנשמה באדם הראשון ויפח באפיו נשמת חיים, ואיתא מובא
3 בזהר¹⁶ מאן דנפח מתוכיה נפח, מי שנפח (אדם הנופח אוויר,
4 בשונה מאדם שמדבר דיבור רגיל), מתוכו הוא נפח פרוש: מתוכיותו
5 ומפנימיותו¹⁷ ואין זה רק הבל
6 חיצוני, וכך נשמות ישראל באות
7 מפנימיות האלוקות, והחיות וההשפעה
8 שבני ישראל מקבלים מלמעלה הם
9 מפנימיות האלוקות ולא מחיצוניות
10 בלבד וכמבאר ב'אגרת
11 התשובה'¹⁸ שבספר התניא
12 בפרוש הפתוב¹⁹ בפרשת האוינו
13 כי חלק הו' עמו גו',
14 שנשמת האדם נמשכה
15 מבחינת הפנימיות של האלוקות
16 כו'.
17 ויש לומר בדרך אפשר, שגם
18 המלחמה נגד היונים שאמרו (ג)
19 ודרשו מבני ישראל 'כתבו לכם
20 על קרן השור' כו', 'קרן
21 (השור)' דיקא, ודייקו לומר 'קרן
22 השור', היינו החלק החיצוני של השור
23 היתה על-ידי בחינת 'קרן'
24 דקדושה, כדלקמן כפי שממשיך
25 ומבאר להלן.
26 (ג) והענין בזה, שהרי
27 המלחמה של בני ישראל נגד
28 היונים שרצו 'להשכיחם תורתך
29 ולהעבירם מחוקי רצונך', כמבואר
30 לעיל, היתה באפן של מסירת
31 נפש מצד בני ישראל, שלחמו
32 חלשים נגד גבורים ומעטים
33 נגד רבים (כמו שכתוב בנסח
34 הודאת 'ועל הנסים',
35 'מסרת גבורים ביד חלשים'
36 ורבים ביד מעטים'), ובדרך
37 הטבע אי אפשר לנצח במלחמה כאשר
38 אלה הם יחסי הכוחות, ועם זאת בני
39 ישראל נלחמו ביוונים במסירות נפש
40 וכמו-כן כמו במלחמה שבני ישראל

ביאור בדרך אפשר
1 ניהלו אותה מתוך מסירות נפש, היתה פללות עבודתם של בני ישראל
2 בקיום התורה ומצות באפן של מסירת נפש שלמעלה
3 מהשכל, שזהו ההנהגה של בני ישראל במסירות נפש, הן במלחמה והן
4 בקיום התורה ומצות, להפך
5 "להשכיחם תורתך
6 ולהעבירם מחוקי רצונך",
7 וכמבואר לעיל שלא התנגדו
8 היוונים לעבודה שבני ישראל
9 עובדים את ה' על-פי שכל, כי-
10 אם התנגדו לעבודה שלמעלה
11 מהשכל, ועל זה לחמו בני-
12 ישראל, שתמורת זה
13 שהיוונים רצו שאפילו גם
14 במצות שהן 'חקים' לא ירגש
15 שקיומן הוא מפני שהם
16 "חקי רצונך", רצון הקדוש-ברוך-
17 הוא, כמבואר לעיל, עבדו בני-
18 ישראל את עבודתם באפן
19 שאפילו המצות שהן
20 'משפטים' שהן בהכנה
21 והשגה - יהיה קיומן (לא
22 מצד חיוב השכל, אלא) רק
23 מפני היותן צווי ורצון ה',
24 ונמצא שהגישה של בני ישראל היא
25 בניגוד גמור מהגישה של היוונים, מן
26 הקצה אל הקצה, וכפי שמבאר
27 כ"ק מו"ח כב' קדושת מורי וחמי
28 אדמו"ר²⁰, הרבי הרי"צ, שגם
29 המצות שהן 'משפטים'
30 ומובנות ומתקבלות בשכל צריך
31 לקימן כמו מצות ה'חקים',
32 מתוך קבלת-עול וביטול לרצון ה',
33 והינו, שגם ענין ההכנה
34 והשגה גופא עצמו, היתה
35 בדגמת ענין החק ויכיל בתוכו
36 ביטול לאלוקות שלמעלה מהשכל.
37 וכן לאידך, מצד שני, שגם
38 המצות שהן 'חקים' מצוות
39 על-שכליות צריך לקימן כמו
40 המצות שהן 'משפטים',

(15) בראשית ב, ז. (16) הובא בתניא רפ"ב. וראה אג"ק ח"כ ע' קלא. וש"נ. (17) תניא שם. (18) פ"ד. (19) האוינו לב, ט.
(20) ד"ה ואתה ברחמיך הנ"ל (סה"מ תרח"ץ ריש ע' קעה). ד"ה מאי חנוכה הנ"ל (סה"מ תש"א ריש ע' 60). סה"מ תרפ"ז
ע' רג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּמִפְרַט אֵת הִיתְרוֹן שֶׁב־מִשְׁפָּטִים׃ שְׂבוּ קִיּוֹם הַחֻקִּים צָרִיךְ לִהְיוֹת דּוֹמָה לְקִיּוֹם
 2 הַמִּשְׁפָּטִים׃ וְהִינֵנוּ, שְׁגָם קִיּוֹם הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן 'חֻקִּים' עַל אִף
 3 שֶׁבְעִיקְרוֹ הוּא קִיּוֹם מִתּוֹךְ קִבְלַת-עוֹל וּבִיטוֹל, כִּאֲמוֹר, מִכֹּל-מְקוֹם גַּם הוּא
 4 יִהְיֶה מִתּוֹךְ טוֹב טַעַם וְתַעֲנוּג כְּמוֹ בַּמִּצְוֹת שֶׁהֵן 'מִשְׁפָּטִים'
 5 שְׁמוּכָּנּוֹת עַל-פִּי הַשֶּׁכֶל, שֶׁהִי
 6 טַבַּע הָאָדָם הוּא שִׁישׁ לוֹ עוֹנֵג וְהִנֵּה
 7 (גַעֲשֵׂמֵאק' בִּיאִישׁ) מִדְּבָרִים שְׂמוּכָּנִים
 8 לוֹ וְהוּא מוֹדֵה אִיתָם, וְהוּוּ הַחִידוּשׁ
 9 כִּאֵן שְׂקִיּוֹם הַחֻקִּים שְׂאִינָם מוּכָּנִים
 10 יִהְיֶה מִתּוֹךְ תַּעֲנוּג כְּמוֹ קִיּוֹם
 11 הַמִּשְׁפָּטִים שְׂכָן מוּכָּנִים שְׂאָז כִּאֲשֶׁר
 12 גַם בַּחֻקִּים יֵשׁ טוֹב-טַעַם וְתַעֲנוּג יֵשׁ
 13 בִּיכּוֹלַת הַנֶּפֶשׁ הַשֶּׁכֶלִית הַשֶּׁכֶל
 14 מִצַּד עֲצֻמוֹ שֶׁהוּא נִיטְרָלִי וְיִמְצֵד עֲצֻמוֹ
 15 אִינוֹ שִׁיךְ לִנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַיִּצֵר הָרַע
 16 וְגַם לֹא לִנְפֶשׁ הָאֱלוּקִית וְלִיצֵר הַטוֹב
 17 לְהִסְבִּיר זֹאת אֵת הַטוֹב-טַעַם
 18 הַתַּעֲנוּג שֶׁבַּמִּצְוֹת הַחֻקִּים גַּם
 19 לִנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, עַד שִׁיְהִיָּה
 20 לָהּ לִנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמִּצַּד עֲצֻמָּה אֵין
 21 לָהּ שׁוֹם עֲנִיין וְרִצּוֹן בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת
 22 תַּעֲנוּג בְּזָה.
 23 וְכִידוּעַ 21 תּוֹרַת הַחִסְדִּיּוֹת
 24 שְׂבָקִיּוֹם כָּל מִצְוָה יֵשׁ שְׂתִי
 25 כְּפִנּוֹת, הַכְּפִנָּה הַפְּרָטִית שְׂבָכָל
 26 מִצְוָה בְּפִנֵּי-עֲצֻמָּה, שְׂזָהוּ
 27 טַעַם הַמִּצְוָה שֶׁל אוֹתָהּ מִצְוָה
 28 מִסְוִימַת כּוֹ, וְמוּכָן שְׂכוּנָה זוֹ וְטַעַם
 29 זֶה שׁוֹנִים וְיִמְיָחִדִים בְּכָל מִצְוָה
 30 וְהַכְּפִנָּה הַשְּׂנִינָה בְּקִיּוֹם כָּל מִצְוָה
 31 הִיא הַכּוּנָה הַכְּפִלִית שְׂבָכָל
 32 הַמִּצְוֹת בְּשׂוּרָה, שְׂזָהוּ עֲנִיין
 33 קִבְלַת-עַל, הַכּוּנָה הַכְּלִלִית שֶׁל
 34 קִבְלַת עוֹל מַלְכוּת שָׂמִים וְהַתְּבַטְלוּת
 35 לְרִצּוֹן ה' וְכִמוֹ שְׂאוּמְרִים בְּנֶסֶח
 36 הַבְּרָכָה שְׂמְבָרְכִים עַל כָּל
 37 מִצְוָה וְנוֹסַח זֶה שׁוּוֹה בְּכָל הַמִּצְוֹת
 38 לְלֹא יוֹצֵא מִן הַכֹּל "אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 39 בְּמִצְוֹתֵינוּ וְצִוְּנוּ", הִינֵנו, שְׂבָקִיּוֹם
 40 הַמִּצְוָה הוּא (לֹא מִצַּד הַטַּעַם
 41 שְׂבָה וְהַעֲנִיין הַפְּרָטִי שֶׁלָּהּ, אֲלֵא) רַק מִפְּנֵי שְׂנַצְטוּיָנוּ מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 42 הוּא לְקִיּוֹמָה ("וְצוּנו"), שְׂזָהוּ קִיּוֹם הַמִּצְוֹת רַק מִפְּנֵי הַצִּוּוּי הוּא אֲפָן
 43 הַעֲבוּדָה שְׂמִצַּד מְסִירַת נֶפֶשׁ שְׂלִמְעֵלָה מִהַשֶּׁכֶל.

1 וּכְמִבְּאֵר בַּתְּנִיָּא 22 הַטַּעַם שְׂצֻוָּה מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלִיּוֹ-הַשְּׁלוֹם
 2 לְדוֹר שְׂנַכְנְסוּ לְאַרְצֵן לְקִרְא קְרִיאַת-שְׂמַע פְּעַמִּים בְּכָל יוֹם
 3 כְּדִי לְקַבֵּל עֲלֵיו מַלְכוּת שְׂמִים בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ בַּהֲתָאם לְנֹאמֵר
 4 בְּקִרְיַת שְׂמַע שֶׁאֲהַבַת ה' צְרִיכָה לִהְיוֹת "בְּכָל לַבְבְּךָ בְּכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מֵאוּדְךָ",
 5 דְּלְכֹאֲרָה אִינוֹ מוּכָן הַצִּרְף
 6 בְּעִנְיַן מְסִירַת נֶפֶשׁ מִצַּד בְּנֵי
 7 יִשְׂרָאֵל הַנִּכְנָסִים לְאַרְצֵן, הִלֵּא
 8 הַבְּטִיחַ לָהֶם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 9 לְקִרְיַת הַכְּנִסָּה לְאַרְצֵן יִשְׂרָאֵל
 10 "פְּחֻדְכֶם וּמוֹרָאְכֶם יִתֵּן ה'
 11 וְגו' 23 עַל הַעֲמִים הַיּוֹשְׁבִים בְּאַרְצֵן,
 12 כִּי שִׁיְהִיָּה בְּנִקֵּל לְהִיכְנֵס לְאַרְצֵן וּלְכַבּוֹשׁ
 13 אוֹתָם, וְאַסִּיכֵן לְשֵׁם מִה יֵשׁ צוֹרֵךְ
 14 בְּמִסְוִוֹת-נֶפֶשׁ מִצַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא
 15 מִשׁוֹם שְׂקִיּוֹם הַתּוֹרָה
 16 וּמִצְוֹתֶיהָ תְּלוּי בְּזָה שְׂיִזְכֹּר
 17 הָאָדָם תְּמִיד עֲנִיין מְסִירַת נֶפֶשׁוֹ
 18 לְה' כּוֹ.
 19 וּבִלְשׁוֹן אֲדוּמִ"ר הַזֶּקֶן בַּתְּנִיָּא שׁוֹ:
 20 "וּבֹזֵה יוּבֵן לְמַה צִּוּוּה מִשָּׁה רַבְּנוּ
 21 עֲלִיּוֹ-הַשְּׁלוֹם בְּמִשְׁנַה תּוֹרָה לְדוֹר
 22 שֶׁנִּכְנְסוּ לְאַרְצֵן לְקִרְוֹת קְרִיאַת שְׂמַע
 23 פְּעַמִּים בְּכָל יוֹם לְקַבֵּל עֲלֵיו מַלְכוּת
 24 שָׂמִים בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ, וְהִלֵּא הַבְּטִיחַ לָהֶם
 25 פְּחֻדְכֶם וּמוֹרָאְכֶם יִתֵּן ה' וְגו' אֵלֵא
 26 מִשׁוֹם שְׂקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ תְּלוּי
 27 בְּזָה שְׂיִזְכֹּר תְּמִיד עֲנִיין מְסִירַת נֶפֶשׁוֹ
 28 לְה' עַל יִיְחוּדוֹ שִׁיְהִיָּה קְבוּעַ בְּלִבּוֹ תְּמִיד
 29 מִמֶּשׁ יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִמֵּשׁ מִיִּזְכֹּרוֹנוֹ כִּי
 30 בּוֹה יוֹכֵל לְעוֹמֵד נִגְד יִצְרוֹ לְנַצְחוֹ תְּמִיד
 31 בְּכָל עַת וּבְכָל שַׁעַה כְּנִ"ל".
 32 (ד) וַיֵּשׁ לְקִשֵּׁר זֶה אֵת עֲנִיין
 33 הַמִּסְוִוֹת נֶפֶשׁ בְּעַבּוּדַת ה', כְּמִבּוֹאֵר
 34 לְעִיל, עִם עֲנִיין הַ"קְרָן" שְׂכִאֲמוֹר
 35 לְעִיל נִזְכֵּר בְּמִאֲמֹר חֲכָמֵינוּ ז"ל אוֹדוֹת
 36 מִלְחַמַת הַיּוּוִינִים שֶׁאֲמָרוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 37 "כְּתוּב לָכֶם עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שֶׁאֵין לָכֶם
 38 חֶלֶק בְּאַלּוּקֵי יִשְׂרָאֵל", כִּפִּי שְׂמַמְשִׁיךְ
 39 וּמִפְּרַט.
 40 דְּהִנֵּה, נוֹסָף עַל עֲנִיין הַ"קְרָן"
 41 כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵינַת חִיצוּנִיּוֹת וּפְסֻלַת לְגַבִּי הַשּׁוֹר עֲצֻמוֹ, שְׂבָנָה
 42 נְכָלִילִים קְרָנִים וּטְלָפִים בְּיַחַד וְלַעֲנִיין זֶה דִּין הַקְרָנִים וְהַטְּלָפִים
 43 שׁוּוֹה, יִשְׁנוּ גַם עֲנִיין הַ"קְרָן" כְּמוֹ שֶׁהוּא

(21) ראה לקו"ת שלח מ, א. עטרת ראש דרוש לעשי"ת נח, סע"ב ואילך. ועוד. (22) ספכ"ה. (23) עקב יא, כה.

ועל הניסים ועל הפורקן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וחיבות, והיגו הפנימיות ד'קרון", כמבאר ב'אור התורה'²⁴
 2 בפרוש מאמר רבותינו ז"ל²⁵ בגמרא, המלכים דוד ושלמה
 3 שנמשחו למלכות בקרון המשיחה שלהם למלכות הייתה בשמן מתוך
 4 קרן - נמשכה מלכותו ויש לה המשך ונצחיות, ואילו המלכים שאול
 5 ויהוא שנמשחו בקרן בשמן
 6 מתוך פך - לא נמשכה מלכותו
 7 לדורות אלא נפסקה.
 8 והענין בזה, דהנה הקרון של
 9 בעלי החיים שיש בראשם קרן הוא
 10 מחוץ להראש, והוא למעלה
 11 מהראש, וענינו ודבר זה רומז
 12 בעבודה בעבורת ה' הוא ענין
 13 מסירת נפש²⁶ שמחוץ
 14 להשכל ולא דבר שמתחייב על-פי
 15 השכל וההיגיון, ולמעלה מהשכל
 16 ומסירות נפש היא דבר על-שכלי,
 17 והיגו שענין ה'קרון" המסירות
 18 נפש תופס בהעצם בעצם הנשמה
 19 שלמעלה מהכוחות הפרטיים כמו כוח
 20 השכל.
 21 וזהו הטעם לפי פנימיות הדברים
 22 שדוד ושלמה שנמשחו בקרון
 23 נמשכה מלכותו, שהוא
 24 כשהמלכות נמשכת מדור לדור ללא
 25 הפסק ענין החזק והנצחיות,
 26 בדגמת הקרון שהוא דבר חזק
 27 וקשיח המתקיים, והיגו לפי
 28 שענין ה'קרון" תופס
 29 בהעצם, וכמו שנתבאר
 30 לעיל²⁷ במאמר דיבור-המתחיל
 31 'פדה בשלום' של שנה זו, תשכ"ט,
 32 שהעצם אין בו שנויים
 33 (ובלשון המאמר: 'העצם אין בו
 34 שנויים כלשון החוקרים המובא בכמה
 35 מקומות בדיבורי-אלוקים-חיים' שכל
 36 עצם בלתי משתנה), ובזה היא
 37 מעלת דוד ושלמה שמלכותם
 38 היא נצחית, ללא שינויים, כי היא
 39 קשורה בעצם על שאול, ככתוב
 40 שאול מרחובות הנגה²⁸,

1 שהוא המושג 'רחובות הנגה' ענין הבינה²⁹ שהיא הסתעפות והתרחבות
 2 נקודת החכמה ונמשלה לנהר רחב, שעם היות שמעלת האדם
 3 והיתרון שלו על בעלי החיים היא שהוא בעל-שכל, ומח שליט
 4 על הלב³⁰, ובפרט שלמות השכל באפן של "רחובות
 5 הנגה" כפי שהיה אצל
 6 שאול, וזו מעלה גדולה ונפלאה,
 7 מכל-מקום "לא נמשכה
 8 מלכותו" של שאול, משום
 9 שענין השכל אינו מגיע לא
 10 'נוגע' ולא מצליח לגעת ולהתחבר
 11 במקום דרגה גבוהה ביותר שאין
 12 בו שנויים, ודוקא דוד
 13 ושלמה שנמשחו למלכות
 14 בקרון, שמורה על ענין
 15 מסירת נפש שלמעלה
 16 מהשכל, כשם שהקרן כפשוטה היא
 17 מעל לראש "נמשכה מלכותו"
 18 לנצח, לפי שמגיעים בהעצם
 19 שאין בו שנויים.
 20 וזהו גם מה שכתוב³¹ בספר
 21 שמואל "וגם נצח ישראל
 22 הקדוש-ברוך-הוא לא ישקר אלא
 23 הוא אמת מוחלטת ולא ינחם ואין
 24 בו חרטה ושינוי", ויש לפרש את
 25 הפסוק על מלכות בית דוד היגו,
 26 שמלכות דוד היא באפן של
 27 "נצח", וכמו שנתבאר
 28 לעיל²⁷ במאמר דיבור-המתחיל
 29 'פדה בשלום' הנזכר ש"נצח" הוא
 30 לא רק מלשון ניצחון אלא גם
 31 מלשון 'נצחיות', והיגו, שלא
 32 זו בלבד ש"נמשכה מלכותו"
 33 בימיהם, ללא הפסק, אלא עוד
 34 זאת, שמלכותו נצחית גם
 35 לדורות הבאים, לעולם ועד, וענין
 36 הנצחיות הוא באפן שגם
 37 אפילו בתחלתו ולא רק כעבור שנים
 38 רבות נפר שהוא ענין נצחי,
 39 ועל-דרך שמצינו בנוגע
 40 לענין ההפסדות האובדן והכיליון,

(24 שם שא, א. 25) מגילה יד, א. 26) ראה גם סה"מ תרצ"ז ע' 148. (27 ד"ה פדה בשלום פ"ג (לעיל ע' 66). (28) וישלה לו, לז. עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ד. (29) זח"ג קמב, א. עץ חיים שם. וראה לקו"ת פ' ראה יח, ב. ובכ"מ. (30) תניא פרק יב (יז, א) מזח"ג רכד, א. 31) שמואל-א טו, כט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **ש"כּל הַהוּא** כל דבר שקיים כעת, **נִפְסָד**, ואין הכוונה רק לעובדה שבסופו
 2 של דבר, כעבור זמן רב, הדבר מתכלה ונאבד אלא **שֶׁמִתְחַלְתּוֹ הוּא נִפְסָד**,
 3 כלומר, כיוון שסופו להיות נפסד, הוא נחשב כזה כבר מתחילתו **כְּמוֹ שֶׁכַּתּוּב**
 4 **הַבְּחִינִי³²** **שֶׁהַתִּינוּק** כבר **מִשְׁעָה** שְׁנוֹלַד מִתְחִיל לְהִתְנַשֵּׁב
 5 ולאבד חיות ורעננות על אף שהוא עתיד
 6 להיות עוד שנים רבות, **מֵה־שְׁאִין־**
 7 **פֶּן הַנְּבִרָאִים שְׁאִין בְּהֵם עֲנִין**
 8 **הַהֶפְסְדוֹת** כּלל, **הָרִי זֶה הוֹרָאָה**
 9 **שִׁישׁ בְּהֵם עֲנִין הַנְּצַחִיּוֹת**.
 10 **וְכִמוֹ כֵּן בְּמַלְכוּת דָּוִד, שְׁנָה**
 11 **שֶׁנִּמְשָׁכָה מְלָכוּתוֹ בְּאֶפֶן נֶצְחִי**
 12 **הוּא** לאמיתו של דבר **מִיָּד**
 13 **בְּתַחֲלַת הַמְּלָכוּת**, **עַל־דֶּרֶךְ**
 14 **הַמְּבָאָר ב'תּוֹרָה אור'³³ עֲנִין**
 15 **הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית** של מאמר חכמינו
 16 ז"ל במדרש על האלף השביעי "יום
 17 **שֶׁכָּלוּ אַרְוֶף³⁴**, **שֶׁבְּתַחֲלַתוֹ**
 18 **הוּא אַרְוֶף**.
 19 (זה לשונו בתורה אור' שם: כמאמר
 20 רבותינו ז"ל על אלף השביעי יום
 21 שכולו ארוך. והעניין הוא כי פירוש
 22 כולו ארוך, היינו שגם בתחילתו הוא
 23 ארוך. ולכאורה אין לשון אריכות גופל
 24 רק בסיום וסוף ולא בתחילה. ואין
 25 כולו ארוך גם בתחילתו?
 26 אך הכוונה שיהיה גילוי אור אין-סוף
 27 ברוך-הוא המלוכב בסתר עליון
 28 שנקרא אריך אנפין כמו שכתוב אך
 29 אפים כו'. ונקרא 'אריך אנפין', היינו
 30 שיכול להימשך גם למטה בעשייה כי
 31 קמיה יתברך שווה ומשווה רוחניות
 32 וגשמיות... ועל כן כולו ארוך בתחילה
 33 כמו בסוף שהוא גילוי בחינה שאין לו
 34 תחילה ואין לו תכלה").
 35 **וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזָה, עַל־פִּי**
 36 **הַמְּבָאָר ב'אור התורה'¹³**
 37 **עֲנִין**
 38 **ה'קָרָן** "שהוא בחינת בינה, וכמו לשון הכתוב בספר יהושע לגבי
 39 התקיעה בשופר בהפלת חומות ויריחו **קָרָן הַיּוֹבֵל³⁵**, וכמו שכתוב בתורה
 40 אודות מתן-תורה "במשוך היובל", היינו בהישמע תקיעת השופר, **ש"יּוֹבֵל"**

במשמעות הפנימית הוא **בְּחִינַת 'בינה'**, כפי שנרמז גם בכך שחמישים
 שנה נקראים "יובל" ולבינה יש חמישים שנים, **וּמְכַל־מְקוֹם** אף שקרן
 היובל היא בחינת בינה, **הָרִי זֶה שִׁיף לְדוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת**
הַמְּלָכוֹת, ואין לתמוה על כך שקרן היובל שייכת גם לבינה וגם למלכות
וְהִינוּ עַל־פִּי מֵה שֶׁכַּתּוּב
הָאֲרִיז'ל³⁶ **שֶׁפְּנִימִיּוֹת**
הַמְּלָכוֹת עניין המלכות שלמעלה
 מהמלוכה על העם והשפעה לזולת
 היא **דְּגַמַת 'בינה'**, **וּלְפִי־זֶה**
עֲנִין דָּוִד וּשְׁלֵמָה שֶׁנִּמְשָׁחוּ
בְּקָרָן שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מְלָכוֹת',
 כמבואר לעיל, **צָרִיף לּוֹמֵר דִּהְיִינוּ**
כְּאֶשֶׁר ה"א עֵילָאָה ה' עלינוה,
 היא ה' ראשונה של שם הוי"ו (שהיא
 עניין ספירת 'בינה') **מִמָּשׁ**
מְאִירָה בַּה'³⁷ בספירת המלכות.
וְצָרִיף לְהִבִּין, מֵהוּ הָעֵלּוּי
 היתרון המיוחד ותוספת האור בכך
ש'בינה' נִמְשָׁכָת וּמְאִירָה
בְּסִפִּירַת ה'מְלָכוֹת',
דְּלְכָאוּרָה, כְּאֶשֶׁר ה'בינה'
עוֹמְדָת בְּמִקוּמָהּ בסדר הספירות,
הָרִי הִיא בְּעֵלּוּי גְדוֹל יוֹתֵר
 שהרי ספירת המלכות נחותה בדרגה
 מספירת הבינה?
אֶף הָעֲנִין הוּא, שְׁנָהוּ לְפִי
שֶׁעָקַר הַשְּׁלֵמוֹת של כללות
 השתלשלות הספירות **הוּא**
ב'מְלָכוֹת' דְּוָקָא, וכפי שהוא
 בעבודת האדם מצד ענין קבלת-
 על מלכות שמים **וּמְסִירַת נֶפֶשׁ**
 על קיום התורה והמצוות **שֶׁלְמַעְלָה**
מֵהַשָּׁכַל ('בינה'), מעבר למה
 שמתבקש ומתחייב על פי השכל **כְּמוֹ**
שְׁנִתְבָּאָר לְעֵיל בְּמַעֲלַת דָּוִד
וּשְׁלֵמָה עַל שְׂאוֹל שדווקא אצלם
 הייתה ההתעלות מעל השכל. ואילו
 עניינו של שאול הוא ספירת הבינה, עניין השכל, כמבואר לעיל.
וְזֶהוּ גַם הַחֲלוּק הַהַבּוּל שֶׁבִּין דָּוִד וּשְׁלֵמָה עצמם, **דְּעַם הַיּוֹת**
שֶׁגְדָּלָה הַפְּלֵאָת מַעֲלָתוֹ שֶׁל שְׁלֵמָה, עָלָיו נֶאֱמַר³⁸ **הוּא**

(32) "אולי הכוונה למש"כ [הבחיני] בפי' עה"ת בראשית א, כח" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תשי"א ע' 142.
 (33) תולדות יח, סע"ד. (34) מדרש תהלים כג, ו. (35) יהושע ו, ה. (36) זהר הרקיע ר"פ בראשית. (37) אוה"ת שם שא, ב.
 (38) דברי הימים-א כב, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יהיה איש מנוחה גו' שלמה יהיה שמו, ושלוש ושקט אתן
 2 על ישראל בימיו, ועד כדי כך שמלבד מעלות אלו נאמר בו גם
 3 ש"וישב שלמה על כסא הויו"³⁹, ובזמנו בימי מלכות שלמה
 4 היתה בלשון הוהר "קנימא סיהרא באשלמותא"⁴⁰ הירח עמד
 5 בשלימותו (כפי שהוא באמצע
 6 החודש), משל למצב של שלימות, 1
 7 מפל-מקום ההקנה לכל זה 2
 8 כל המעלות הנפלאות הללו האמורות
 9 בשלמה היתה על-ידי דוד 3
 10 דיקא, כפי שאמר דוד 4
 11 לשלמה (בנוגע לבנין בית 5
 12 המקדש) "הכל כל פרטי התכנית 6
 13 של בנין הבית בכתב עלו על הכתב 7
 14 כתכנית כתובה מיד ה' עלי על-ידי 8
 15 דוד השפיל"⁴¹. והינו, לפי 9
 16 שענינו של שלמה הוא אמנם 10
 17 ענין המלכות, אבל במלכות עצמה זו
 18 בחינת 'חכמה שבמלכות' 11
 19 (כמו שכתוב ב'ספר המצות' 12
 20 לה'צמח צדק' מצות 'מנוי מלך'), מה-שאין-בן 13
 21 מלך), מה-שאין-בן דוד 14
 22 ענינו הוא קללות ספירת 15
 23 המלכות ולא דווקא ענין החכמה 16
 24 שבמלכות, והינו, שגם בענין 17
 25 החכמה מדגש אצל דוד המלך 18
 26 בעקר שיכותה לכללות 19
 27 ספירת המלכות, ענין הבטול 20
 28 וקבלת-על שלמעלה מהשכל 21
 29 וזו מעלת דוד אפילו על שלמה על אף 22
 30 שבאופן כללי גם שלמה הוא במדרגה 23
 31 זו, כמבואר לעיל. 24
 32 ועל-דרך מה שנתבאר 25
 33 לעיל⁴² במאמר דיבור-המתחיל 26
 34 "מרגלא בפומיה דרבא" שנאמר בשבת 27
 35 פרשת וישלח שנה זו, תשכ"ט, 28
 36 בפרוש מאמר רבותינו ז"ל⁴³ 29
 37 בגמרא "תקלית חכמה, תשובה 30
 38 ומעשים טובים" (על-פי מה 31
 39 שכתוב ב'רשימה הישנה', 32
 40 וכבר נדפס⁴⁴), שעקר ענין 33

החכמה שהיא 'נקודה' בלבד ללא הסתעפות והתרחבות הרעיון השכלי
 לפרטים הוא ענין הבטול, כנרמז בכך ש'חכמה' היא אותיות 'כח מה'
 ו'מה' מורה על ביטול כלשון הכתוב 'נחננו מה' אלא של היותה
 פרוץ שלם 'מערכת' שלימה המכילה וכוללת את כל עשר הספירות -
 יש בה גם ענין ההשפלה אבל
 עדיין העיקר הוא הביטול ולא ההבנה
 וההשגה.
 (ה) וזהו שהמלחמה נגד
 היונים שאמרו: "כתבו לכם
 על קרן השור שאין לכם
 חלק באלקי ישראל", כמאמר
 חכמינו ז"ל המובא לעיל, היתה
 על-ידי בחינת ה'קרן
 דקדשה', שהוא ענין התקף
 ומסירת נפש על קיום התורה
 והמצוות שלמעלה מהשכל,
 שעל-ידי-ה' בכוח המסירות נפש
 של בני ישראל שהתייצבו נגד היונים
 בטלה הגזרה של היונים
 ד'כתבו לכם על קרן השור"
 כו', ובטלה מחשבתם ורצונם
 "להשפיתם תורתך
 ולהעבירם מחקי רצונך" ובני
 ישראל ניצחו את היונים במלחמה
 הרוחנית. ועל-ידי העבודה
 הרוחנית באפן של מסירת
 נפש, היה גם נצחון
 המלחמה בגשמיות באפן
 ש"מסרת גבורים ביד חלשים
 ורבים ביד מעטים" כו',
 ניצחון בדרך נס, ועד כפי שנאמר
 בסיום נוסח 'ועל הניסים' 'להודות
 ולהלל לשמך הגדול',
 "שמך הגדול" דיקא, מדייקים
 ואומרים 'שמך הגדול' שעל זה
 נאמר ב'פרקי דרבי
 אליעזר'⁴⁵ (בגירסת)

(39) שם כט, כג. (40) ראה זח"א קנ, א. רכה, ב. שמו"ר פט"ו, כו. (41) דברי הימים-א כח, יט. (42) ד"ה מרגלא בפומי" דרבא דשי"פ וישלח (תו"מ חנ"ד ע' 316 ואילך). (43) ברכות יז, א. (44) ספר השיחות תורת שלום ס"ע 158 ואילך. (45) פ"ג.

ביאור בדרך אפשר

<p>7 האלוקות וּכְפִי שְׁנַמְשָׁף וַיָּבֵא 8 בְּגִלְיָי, כְּפִי שֶׁהֵעֵצְמִי שְׁבֻדֶּךָ כִּלְל 9 הוּא לַמַּעֲלָה מִגִּילְיָי, בֵּא וּמִתְגַּלָּה כְּמוֹ 10 שְׁכָתוֹב⁴⁸ בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּה עַל יְמוֹת 11 הַמְּשִׁיחַ וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְוָי וְרָאוּ 12 כָּל בְּשָׂר יִתְדוּ כִּי פִי הַיְוָי דִּבֶּר.</p>	<p>1 (בְּגִירְסַת הַשֵּׁל"ה⁴⁶) עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם הָיָה 2 הוּא וְשָׁמוֹ בְּלִבְדּוֹ, וְנִקְרָא שְׁמוֹ הַגְּדוֹל⁴⁷, שְׁזָהוּ 3 עֲנִיָּן הָעֵצְמִי, וּכְפִי שְׁנַמְשָׁף וַיָּבֵא בְּגִלְיָי, כְּמוֹ 4 שְׁכָתוֹב⁴⁸ וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְוָי וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר יִתְדוּ 5 הַגְּדוֹל⁴⁷, שְׁזָהוּ הַגְּדוֹל מוֹרֵה עַל 6 עֲנִיָּן הָעֵצְמִי, עֵצְמִיּוֹת וּמֵהוֹת</p>
--	---

(46) ג, ב. הובא בלקו"ת שה"ש יד, ג. (47) סהמ"צ להצ"צ קנג, א; אוה"ת שה"ש ח"א ס"ע רסד – ע"פ לקו"ת שלח מח, רע"ג. (48) ישעי' מ, ה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מוה"ר מיכאל שי

שלום וברכה!

(ב...) נהניתי ממ"ש באופן התחלת הלימודים לזמן החדש הן של התלמידים והן של התלמידות, ובטח ישלח ג"כ סדר היום של לימודיהם וכן בנוגע להנהגתם מתחיל מעש"ק אחר צחות עד לאחר מוצש"ק.

(ג) בטח למותר לעוררו אשר המכתב דא' דסליחות שבדאי קיבל העתקתו בלה"ק, הנה תוכנו זמנו הוא כל השנה, וכיון שבר"ה העבר לא הי' במקומו, הרי זה אמתלא באופן המתאים להודיע ע"ד התוכן לאלו האנשים שאפשר להשפיע זה עליהם.

...בטח ימהר כתת התלמידים שהם על התור לנסוע לצרפת כמובן ע"י שמתדברים תחלה עם הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר ניסן שי' נעמאנאו באופן המתאים...

בטח קיבל רשימת הדבורים דמוצש"ק בראשית לאגודת נשי ובנות חב"ד, ומהראוי אשר זוגתו תחיי תתענין לעשות אגודה מעין זו במחנם הטי' כיון שאין הדיוק שיהי' דוקא נשי חב"ד והכוונה הוא לחיזוק ותוספת בנוגע למעשה בפועל ששוות בזה כל נשי ובנות ישראל.

בודאי כדאשתקד יחלק בשמי "מעוֹת חנוכה" להתלמידים הלומדים דא"ח ויודיע שמותיהם.

מוסג"פ הקונטרס די"ט כסלו. וכן העתק מכתב כללי.

התוועדות

בס"ד. שיחת ליל נר חמישי דחנוכה, ה'תשי"ב*.

– לתלמידי ישיבת תומכי תמימים דברוקלין* –

- 1 א. כבוד קדושת הנשיאים האדמוריים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע – מייסדי¹ ומנהלי הישיבה תומכי
2 תמימים² ליובאוויטש – אדיר הי' חפצם ורצונם³ אשר תלמידי הישיבה יהיו נרות להאיר⁴, שיהיו לא
3 תלמידים סתם, לא תלמידים לומדים בלבד, לא תלמידים חסידים גרידא, אלא – נרות להאיר, וכלשונם
4 המדוייק בזה⁵.
- 5 דיוק הלשון – נרות וגם להאיר – כי אפשר שיהי' הנר בשלימות: פתילה, שמן, ונמצאים בכלי מתאים⁶,
6 ובכל זה הנה העיקר – להאיר – יהי' חסר: הנר אינו דולק, אינו מאיר לא לעצמו ולא לזולתו.

הרצינו, והתחיל לומר את השיחה (המו"2).
1) מייסדי לשון רבים, כי, בנוגע לפועל, הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, המציע לאביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, לייסד ישיבה. אחרי דו"ד שהי' ביניהם, נסע כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) על האוהל (כך שמעתי סתם מכ"ק מו"ח אדמו"ר. ובודאי הכוונה האוהל בליובאוויטש – היינו של כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" וכ"ק אדמו"ר מהר"ש – זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע), ובבואו משם אמר לכ"ק מו"ח אדמו"ר כי מקבל ההצעה (ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' שלה. וש"נ).

2) אודות קריאת השם "תומכי תמימים" – ראה "התמים" ח"א ע' כג ואילך (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' ססה ואילך).
3) חפצם ורצונם: חפץ – פנימיות הרצון, תענוג שהוא הסיבה לרצון. רצון – חזונית הרצון, הרצון גלוי (עיין לקו"ת שה"ש ד"ה לבכתני ספ"א (כת, ד). וש"נ). וכדיוק לשון רז"ל (ר"ה ו, א. וש"נ): "כופין אותו עד שיאמר ורצה אני" – כי אינו מתענג בזה, ואדרבה, אלא שבכל זה רוצה, כיון שכופין אותו. ואין להקשות דאעפ"כ הי' צ"ל לשון מד"ל זה חפץ אני, עפמש"כ הרמב"ם בהל' גירושין ספ"ב – דלא קשיא דאף שבאמיתית חפץ הוא (ואפילו בלא הכפי'), אבל כיון שעדיין הוא עצמו אינו מכיר ומודה בזה, הרי הוא אומר ורצה אני ולא חפץ אני. וק"ל.

4) ראה ג"כ סה"ש תורת שלום ע' פכ"פ [ע' 75 ואילך]. קונטרס עץ החיים פכ"ב.

5) ראה גם תורת מנחם – התוועדות ח"ב ע' 343.
6) ענינם בנפש האדם ובעבודת השית – ראה תו"א פ' מקץ לב, ב. שם לח, ב. לקו"ת בהעלותך לג, ג. שערי אורה רד"ה כי אתה נרי (לד, ב ואילך). ובכ"מ.

* הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א באידיש ובלה"ק ונשלחה לכו"כ*, ונדרפסה אח"כ בהוספות ללקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך (באידיש), (ורובה) בבטאון חב"ד חוברת יד ס"ע כו ואילך (בלה"ק). הבא לקמן – רשימת השיחה בלה"ק (בתוספת איזה מ"מ ופרטים אחרים מרשימת השיחה באידיש).

וראה מכתב זאת חנוכה שנה זו (אג"ק ח"ה ריש ע' קכ): "מוסג"פ רשימת השיחה מנר החמישי דחנוכה, אשר אמרתי לפני התלמידים שיחיו, אבל באמת שייכה היא לכל התמימים ובכלל ליהודי שומר תומ"צ, שבזה נכלל ג"כ הציווי הוכח תוכיח ואהבת לרעך כו' וד"ל" (וראה גם שם ע' רמו). ושם ע' קעד (בתרגום ללה"ק): "מוסג"פ רשימה ממה שאמרתי לפני התלמידים כשנכנסו אלי בחנוכה העבר, אבל שייכת היא לכל בני", כי, כל עבודתם של בני" היא, כמ"ש ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, שכל יהודי צריך להחשיב את עצמו לכהן, שענינו הוא להמשיך קדושה בעצמו ובפרט בבני משפחתו כו".

** ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א – נכנסו לחדרו הק' התלמידים השומרים את הסדר דלימוד החסידות בבוקר, גם אלה שהיו לכל הפחות ג' פעמים מ"ט כסלו**.

לאחרי שנכנסו התלמידים (ע"פ רשימה שהוכרזה ע"י המשפיע הר"י דייקאבסאָהן) – הסתכל כ"ק אדמו"ר שליט"א על כל התלמידים, ואמר להמשפיע, שנמצאים כאן איזה תלמידים שאינם צריכים להיות נוכחים. המשפיע ענה, שיתכן שהם נכנסו שלא ברשותו (וניגש אל כ"ק אדמו"ר שליט"א ליתן את רשימת התלמידים שניתנה להם רשות הכניסה), ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (כשבבת שחוק נסוכה על פניו הק'): "אז מען וויל גיין מיט חסד און רחמנות איז אַנדערש, אָבער ניט איצט איז די צייט..." והוסיף: "די וואָס זיינען שוין דאָ וועט מען ניט אַרויסוואַרפֿן".

כ"ק אדמו"ר שליט"א העביר יד ימינו על מצחו הק', פניו

* ראה אג"ק ח"ה ע' קח. ע' קלא (ועם: "אפשר שימים אלו יעשו ג"כ הענתקה ללה"ק כו"). ע' קסא. ע' קפז. ע' רכב (נעתק לקמן הערה 32). ע' רפו (ועם: "שהגהתי את ההענתקה גם בלה"ק כו"). ועוד.

** יש לציין, שבנר ה' דחנוכה נשלמו עשרת הימים עליהם דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בשיחת י"ט כסלו (תורת מנחם – התוועדות ח"ד ע' 185 הערה 33).

ומוכרת הדבר שיהיו – נרות להאיר: למצוא בנפשו את הנר לכל חלקיו ולהדליקו. והתואר הלא הוא
 להאיר – לא אור או מאיר⁷ – זאת אומרת, אשר תכלית הנרות הוא להאיר דוקא⁸. ויש לומר שזה כולל
 עוד ענין, והוא: צריכים ומחוייבים להדליק גם את הנר של חברו, כלומר למצוא גם בחברו את השמן
 הפתילה והכלי שלו, ולהדליקו.

ב. כיון שזו היא כוונתם של מייסדי ומנהלי הישיבה, שמע מינה תרתי: ראשונה – שהם השקיעו
 כחותיהם הק' בזה. ושני⁹ – שעל ידי זה הנה, בדרך ממילא, נתהוו אצלכם (גם אם מתחלה לא הי')
 היכולת והכחות להביא את כל זה בפועל.

אמנם הקב"ה אינו רוצה שיהי' על דרך נהמא דכסופא⁹, וכמו שסיפר רבינו¹⁰ אשר רבינו הזקן, בנו
 אדמו"ר האמצעי ונכדו אדמו"ר הצמח צדק, השתדלו ביגיעה, אשר החסידים יהיו יראי שמים ע"י עבודה
 ולא יראי שמים בדרך ממילא – לכן מתהווים אצל כל אחד נסיונות וענינים המונעים אותו להביא הדבר
 לידי פועל. לפעמים נדמה לו שזו מניעה, ולפעמים מניעה ממשית היא. לאחד נדמה אשר עבודה כזו
 כבדה היא יותר מדאי, ולהשני נדמה שהוא כבר בבחינת נר להאיר, כי מתאים הוא כבר להכוונה, – הגם
 שבפועל עדיין רחוק הוא במאד מזה.

אבל כיון שרצון רבי וצדיק הוא, ואמרו רז"ל¹¹ צדיקים דומים לבוראם, הנה כשם שאצל הקב"ה הרי
 "חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח"¹², כמו"כ נשיא ורבי, שהוא הממוצע המחבר בני ישראל בכלל,
 ובפרט תלמידיו ומקושריו, עם הקב"ה¹³, יש גם כן כאן הענין אשר לא ידח ממנו נדח. ויהי' איך שיהי'
 – מוכרת הדבר לבוא בפועל. וכפי שכ"ק אדמו"ר הזקן אומר בתניא ושו"ע הלכות ת"ת¹⁴ "בגלגול זה
 או בגלגול אחר".

"בגלגול אחר" – אין הכוונה דוקא לאחר מאה ועשרים שנה, בצאת הנפש מן הגוף. זהו פירוש
 הפשוט. אבל "גלגול אחר" – כולל גם כן כשנעשה בו שינוי עיקרי בחיים חיותו בעלמא דין¹⁵.

ומאחר שיכולים לעשות ולתקן זאת שעה אחת קודם – למה ועל מה לדחות התיקון על לאחר זמן?!
 וידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחותיו¹⁶: חסידים הם פקחים, אינם דוחים ליום המחרת מה שאפשר
 לעשות היום. "היום לעשותם"¹⁷.

ג. בלילי חנוכה מדליקים נרות חנוכה, וענין זה (הדלקת נ"ח) הוא עיקר מצות חנוכה¹⁸.
 בין נשים ובין אנשים חייבים להדליק¹⁹. נרות שבת ויו"ט נמסרו לנשים²⁰, אבל נרות חנוכה הם בין
 לאנשים, איש²¹ – שדרכו לכבוש, ובין לנשים, כלומר מי שנדמה לו שאין לו, או שבאמת אין לו התקיפות
 וכח ההתפשטות עד כדי לכבוש ולפעול על הזולת. אבל גם הוא יכול להאיר את הסביבה שלו, לכל
 הפחות.

הגלגולים. וראה ג"כ תניא ספ"ד. – וראה גם מכתב כ"ב אלול
 שנה זו (אג"ק ח"ו ע' שנד).

(16) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 48. תש"ב ע' 6. ע' 117.
 מכתב ג' תמוז שנה זו (אג"ק ח"ו ע' קסו).

(17) לשון הכתוב – ס"פ ואתחנן.

(18) ראה תורה הרואה סוכה מו, א. מג"א או"ח ר"ס תרעו
 ובני"כ שם. צפע"צ (להגאון מרגאצוב) על הרמב"ם הל' חנוכה
 פ"ג ה"ג.

(19) ראה תשו"ע או"ח סתרע"ה ס"ג. ספר המנהגים חב"ד
 ע' 69 הערה 2.

(20) ירושלמי שבת פ"ב סה"ו. ועוד. רמב"ם הל' שבת פ"ה
 ה"ג. תשו"ע (ואדה"ז) או"ח סרס"ג ס"ג (ס"ה).

(21) ראה יבמות סה, ב. וראה גם קידושין ב, ב.

(7) ע"ד הלשון כוכבי אור כו' כוכבים המאירים (פסחים ב,
 א).

(8) ראה ברכות נג, א.

(9) ראה תדב"ר פ"כ. לקו"ת ר"פ צו (ז, רע"ד).

(10) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 57. וראה גם סה"ש תש"ב ע'
 119.

(11) במדב"ר פ"י, ה. ועוד.

(12) שמואל"ב יד, יד.

(13) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158 (שם מדובר ע"ד אדמו"ר
 האמצעי): "עומד בין הוי' וביניכם כו' ממוצע המחבר, המאחד
 עולמות ואלקות ע"י הנשמות".

(14) תניא ספ"ט. שו"ע הל' ת"ת פ"ד ס"ג.

(15) ראה שער הגלגולים הקדמה ב: "וענין זה שהוא גלגול
 בחיים כו'". ושם בסוף הקדמה ג. ובמקומות המתאימים בספר

- 1 זמן הדלקתם – "משמשקע החמה"²², ויורד חושך בעולם, כשטמאו כל השמנים (אפילו אלו)
 2 שבהיכל²². וגם לאחר חורבן ביהמ"ק.
- 3 זאת אומרת – נרות חנוכה הם להאיר חשכת הלעומת זה, חשכת הגלות.
- 4 "נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ"²² – בני ישראל בכלל ובני הישיבות בפרט, הנה גם
 5 עניניהם ה"חצונים" צריכים להיות מוארים באור תורה וכוונה האמיתית.
- 6 "נר חנוכה מצוה להניחה . . משמאל"²³ – לא רק חלל הימני, אלא גם את חלל השמאלי שלו יאיר.
 7 ועוד יותר: יאיר גם את הזולת, אפילו מי שהוא באמת זולת²⁴ – למצוא גם בו את הנר ולהדליקו.
- 8 "יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך"²² – בכל לילה ניתוסף נר מאיר – "נר מצוה
 9 ותורה אור"²⁵.
- 10 באיזה אופן ועל ידי מה בטוח הוא שיהי' כן – "שפיל לסיפי" דקרא²⁶: "נר מצוה ותורה אור) ודרך
 11 חיים תוכחת מוסר" – דרך חיים זוהי ההתקשרות להמאור שבתורה, פנימיות התורה²⁷, אשר בדורות
 12 האחרונים נתבארה בתורת החסידות – כמבואר בארוכה בקונטרס עץ החיים²⁸.
- 13 יעזור השי"ת אשר אתם, הנרות להאיר, תשלימו את הכוונה של מייסדי הישיבה ומנהלי הישיבה, ושיהי'
 14 בחסד וברחמים, ויקבלו נחת מכם, נחת חסידותי, בכל הפרטים.
- 15 ד. חנוכה היום. ומנהג²⁹ ישראל תורה הוא³⁰ לחלק מעות חנוכה³¹. אתן לכם מעות חנוכה מקופת
 16 כ"ק מו"ח אדמו"ר.
- 17 וע"פ דברי רבינו³² הוא ע"ד מאמר רז"ל³³ "הנוטל פרוטה מאיוב מתברך", שאינו נוגע הכמות, אפילו
 18 מטבע היותר קטנה, אפילו פרוטה, אבל מכיון שפרוטה זו היא מ"איש תם וישר ירא אלקים וסר מרע"³⁴
 19 – מתברך הנוטלה, ויהי' בהצלחה. וכשרבינו אומר בהצלחה – כוונתו לא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות.
- 20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בידו הקדושה מעות חנוכה – שקל כסף³⁵ אחד³⁶ – לכל אחד מן
 21 התלמידים שנכנסו].
- 22 חנוכה טבא ("א גוט חנוכה").

(30) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. ועוד. שו"ע אדה"ז
 אור"ח סו"ס קפ. סתל"ב סי"א. סתצ"ד סט"ז.
 (31) ראה "היום יום" כ"ח כסלו. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שנח.
 (32) ראה גם מכתב ג' כסלו שנה זו (אג"ק ח"ה ע' נב).
 ובארוכה שם ע' רכ"ב [ושם: "מוסג"פ הר"ד מנר ה' דחנוכה
 אשר גם שם מדובר בענין הנוטל פרוטה וכו'"]. ח"ז ע' שנה. ח"ז
 ס"ע רצ ואילך. ועוד.
 (33) פסחים קיב, א. ב"ב טו, ב.
 (34) איוב א, ח. ב, ג.
 (35) ראה יומא ט, ב ובפרש"י שם. זח"א רנ, א.
 (36) ראה במדב"ר פי"ג, טו.

(22) שבת כא, ב.
 (23) שם כב, א.
 (24) ראה במדב"ר פכ"ב בסופה. ובתניא פל"ב: "עמיתך עם
 שאתך בתורה ובמצוות כו' אבל מי שאינו חברו כו' צריך למשכן
 כו' לקרבן לתורה ועבודת ה'".
 (25) משלי ו, כג. וראה פרש"י שבת כג, ב (ד"ה בנים).
 (26) לשון חז"ל – ברכות יו"ד, א. ועוד.
 (27) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי
 חגיגה פ"א ה"ז ובפי' קה"ע שם.
 (28) עיין בזה ג"כ הקדמה לשערי אורה.
 (29) בעת אמירת תיבות אלו בכה כ"ק אדמו"ר שליט"א
 (המו"ז).⁽²⁾

בס"ד. שיחת* ליל נר חמישי דחנוכה, ה'תשי"ב**.

בלתי מוגה

א. כל מאורע שבעולם הוא בהשגחה פרטית¹, ובפרט מאורע בחיים של בני ישראל, ובפרטי פרטיות נישואין של בן ובת מישראל, שמכיון שתכליתו הוא שיהי' "בנין עדי עד"² לדורי דורות – הרי זה בודאי בהשגח"פ.

ובהתאם לכך – יש לבאר הקשר והשייכות בין תוכן ענין החתונה והזמן שבו חל, שבהשגח"פ הוא בימי החנוכה (בנר החמישי³), וכדלקמן.

ב. במצות הדלקת נרות חנוכה מצינו שגם נשים מחוייבות בה, כדאיתא בגמרא⁴ "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס".

ושני פרטים בזה:

א) "הגזירה היתה מאד עליהן"⁵, וכלשון הרמב"ם⁶ "פשוט ידם בממונם ובבנותיהם", וכמבואר בפירוש רש"י⁷. ב) ההצלה מהגזירה נעשתה ע"י אשה⁸.

ומפני זה – אף שמצות נר חנוכה היא מצות עשה שהזמן גרמא, וכל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות ממנה⁹ – מחוייבות בה גם הנשים.

[וידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰, שאביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, כשהי' צריך לעזוב את ביתו לימי החנוכה, הי' מצווה לזוגתו הרבנית שטערנא שרה נ"ע, שהגם שתשמע ברכת הדלקת נר חנוכה מאחד הגברים, מ"מ תדליק נרות חנוכה בעצמה¹¹].

ג. ויש לבאר טעם הדבר (בפנימיות הענינים) שההצלה דנס חנוכה באה על ידי אשה דוקא (שלכן מחוייבות – כאמור – בהדלקת נר חנוכה).

ובהקדמה¹² – שלכאורה אינו מובן טעם מסירת-נפשם של בני" במלחמתם נגד היוונים, שהרי, ע"פ דין לא היו בני" מחוייבים, לכאורה, במס"נ זו, כי, גזירת היוונים היתה¹³ על מצוות שחל עליהן הדין ד"יעבור ואל יהרג"¹⁴.

10 שיחת ליל ש"ק וישב, כו כסלו, שבת חנוכה תש"ו (בסעודה) ס"ז (קונטרס ד"ה ברוך שעשה ניסים להצ"צ (קה"ת, ברוקלין תשי"א) ע' 20). וראה גם שיחת וא"ו תשרי תשל"ה.

11 ואף שבנוגע למעשה לא מצינו שהנשים ידליקו נרות חנוכה בעצמן, י"ל הטעם – כי בהדלקת נרות חנוכה ישנם ריבוי פרטים היאך להדליקן, "מימין לשמאל" או "משמאל לימין", וכר"כ דעות בזה (ראה שו"ע או"ח סו"ס תרעו. שו"ת הצ"צ חאו"ח סי' סז. ס' דרכי חיים ושלום סי' תתיג בסיומו. אנציק' תלמודית ערך חנוכה (ע' רפז ואילך), וש"נ), ולכן תיקנו שיצאו י"ח במצוה זו ע"י א' הגברים (וראה ספר המנהגים חב"ד ע' 69 עוד טעם להנ"ל).

12 בהבא לקמן – ראה גם ד"ה וישב יעקב (תורת מנחם – התועודיות ח"ד ע' 205). לקו"ש חל"ה ע' 172 ואילך.

13 ראה מגילת אנטיוכוס. אוצר מדרשים (איזענשטיין) ע' 190 ואילך.

14 סנהדרין עד, א. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ה. טוש"ע יו"ד ר"ס קנז.

* נדפסה בהוספות ללקו"ש ח"ל ס"ע 311 ואילך. – בהוצאה זו באו כמה שינויים והוספות ע"פ הרשימה המקורית (בלתי מוגה) שבספריית כ"ק אדמו"ר שליט"א. כן ניתוספו ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

** בעת ה"קבלת פנים" של הרה"ח ד"ר אברהם אבא זעליגזאן – (באולם "שעטאָר גאַרדענס" מנהטן)*.

1) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. סרכ"ג ואילך. וש"נ.

2) ברכה ג' דברכות נישואין.

3) ולהעיר, שיום זה הוא שלימות הגאולה (בפעם השני) של כ"ק אדה"ז (בשנת תקס"א). וראה ס' בית רבי ח"א רפי"ט הערה א.

4) שבת כג, א.

5) תוד"ה שאף – מגילה ד, א.

6) ריש הל' חנוכה.

7) שבת שם (ד"ה היו). וכן בר"ן שם (ד"ה שאף). ועוד.

8) רש"י, ר"ן ותוס' שם. ועוד. וראה אנציק' תלמודית ערך חנוכה (ע' רמז). וש"נ.

9) קדושין כט, א.

* כ"ק אדמו"ר שליט"א נסע אל אולם החתונה במנהטן משך זמן קצר לאחריו אמירת השיחה (וחלוקת דמי חנוכה) לתלמידי הישיבה (תורת מנחם – התועודיות ח"ד ע' 227 ואילך) – המו"ל.

1 וגם בנוגע להגזירה על "בנותיהם" (כנ"ל ס"ב), אשר איסור עריות הוא בכלל "יהרג ואל יעבור"¹⁵
 2 – הרי ישנה הסברה ד"אסתר קרקע עולם היתה"¹⁶, ועוד זאת, שמדברי רש"י⁷ משמע, שגזירה זו היתה
 3 מצד "הנאת עצמן"¹⁷, ובמילא חלה ע"ז גם הסברה ד"הנאת¹⁶ עצמן שאני"¹⁸.

4 ואע"פ שהחילוק האמור בין שאר המצוות (ש"יעבור ואל יהרג") וג' העבירות (ש"יהרג ואל יעבור")
 5 אינו אלא שלא בשעת השמד, "אבל"¹⁹ בשעת השמד²⁰, והוא שעומד מלך רשע . . ויגזור שמד²⁰ על ישראל
 6 לבטל דתם או מצוה מן המצוות, יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצוות, ובפשטות נראה²¹ שדינו
 7 של מצב ימי חנוכה הוא כשעת גזירה, הרי עדיין יש מקום לעיון אם בני"ו היו חייבים לצאת במלחמה
 8 על כך, שהרי, כוונת הדברים שבשעת השמד "יהרג ואל יעבור" על כל המצוות, היא, שאם כופים את
 9 האדם לעבור על מצוות התורה, חייב הוא למסור נפשו ולא לעבור; אבל לכאורה אין לומר שיש חיוב
 10 לצאת במלחמה נגד המלכות הרשעה לבטל גזירות.

11 ולפי זה דרוש ביאור והסבר – מדוע יצאו בני"ו במלחמה נגד היוונים ומסרו את נפשם באופן שלא
 12 היו מחוייבים בו כלל?!

13 ויש לומר הביאור בזה:

14 מכיון שבימי חנוכה היתה הגזירה על ענינים הקשורים עם "טהרת המשפחה" (כנ"ל ס"ב²²), דבר
 15 הנוגע לקדושת האומה, ובזה תלוי גם קדושת עם ישראל במשך כל הדורות הבאים לאח"ז – לכך לא
 16 התחשבו בני"ו כלל אם חייבים הם למסור את נפשם או לאו, אלא יצאו למלחמה במס"נ שלמעלה מטעם
 17 ודעת, כדי לשמור ולהבטיח את קדושת האומה.

18 וענין זה נפעל ע"י נשי ישראל שבדור ההוא:

19 נוסף לכך שגם הנשים עצמן לחמו נגד היוונים באופן דמס"נ שלא היו מחוייבים בה (כמו האנשים),
 20 הרי, נשי ישראל הן שן שעוררו ופעלו על האנשים להתעורר בהרגש דמס"נ שלמעלה מטו"ד, ולצאת במלחמה
 21 גלוי' נגד היוונים²³.

22 וכיון שהעבודה המיוחדת דמס"נ שמצינו בימי חנוכה (מס"נ שלמעלה מטו"ד) – נתעוררה ובאה ע"י
 23 נשי ישראל, לכך זכו שגם נס ההצלה באה על ידן דוקא.

24 ד. ויש לומר, דכיון שהקב"ה משלם לישראל "מדה כנגד מדה"²⁴ – לכן, כשם שעבודתם של ישראל
 25 בזמן ההוא היתה באופן דמס"נ שלמעלה מטו"ד, גם השכר שניתן להם מאת הקב"ה (בשביל עבודתם)
 26 הי' למעלה מטו"ד.

27 ושני פרטים בזה: (א) נצחון המלחמה נגד היוונים – שהי' נצחון שלמעלה מן הטבע. (ב) נס מציאת
 28 פך השמן הטהור, ועוד ועיקר הנס שלאח"ז – שאף ש"לא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס
 29 והדליקו ממנו שמונה ימים"²⁵.

22 ועד"ז היו אז כמה גזירות אחרות על טהרת המשפחה –
 ראה שאילתות (הוצאת מירסקי, ירושלים תשכ"א) שאילתא כו
 (ריש ע' קפה. ע' קפז). וש"נ (ב"באורים והערות"). אוצר מדרשים
 (שבעה ערה 13) ע' 189. ע' 192 ואילך. יוצר לשבת ראשון של
 חנוכה.

23 ראה יוצר ושאילתות שבעה ערה הקודמת (ס"ע קפז
 ואילך). וש"נ. אוצר מדרשים ע' 190. ע' 192. ולהעיר מפסקי
 ריא"ז שבת פ"ב הל' חנוכה אות טו.

24 שבת קה, ב. סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.
 25 שבת כא, ב ובמאירי שם. וראה ד"ה ואתה ברחמיך
 הרבים כו' תשמ"ח ס"ב (תורת מנחם סה"מ כסלו ע' קפז) ואילך.

15 סנהדרין וטושו"ע שם. רמב"ם שם ה"ב.
 16 סנהדרין עד, ב. וראה בפרטיות אנציק' תלמודית ערך
 גלוי עריות (ס"ע קה ואילך). וש"נ.
 17 להעיר מכתובות ג, ב ובתוד"ה בתולה שם. ועוד.
 18 ופשיטא את"ל שבגזירה כגון דא ליכא משום איסור
 עריות (ראה אנציק' תלמודית שם (ע' קי). וש"נ), וכמ"ש בתוספת
 חדשים למגילת תענית פ"ו (ד"ה ולא הניחו).
 19 רמב"ם שם ה"ג (מסנהדרין שם, סע"א).
 20 לפנינו ברמב"ם "גזירה" במקום "שמד". אבל בכ"י
 התימנים ועוד "שמד".
 21 ראה רמב"ם שבעה ערה 6.

1 ויובן זה בהקדם²⁶: לכאורה מדוע הוצרכו ישראל לנס דמציאת פך שמן טהור, ושהשמן ידלק במשך
 2 שמונה ימים – הרי "טומאה הותרה (או דחוי)" בצבור²⁷, וא"כ הי' מותר להם להדליק את המנורה גם
 3 בשמן טמא?
 4 והביאור בזה – שהקב"ה שילם לבנ"י "מדה כנגד מדה", ומכיון שהם מסרו נפשם באופן דלפנים
 5 ולמעלה משורת הדין, שילם להם הקב"ה בנס דמציאת הפך של שמן טהור והדלקתו במשך שמונה ימים,
 6 שהוא גם למעלה משורת הדין (כיון שע"פ דין היו מותרים, כאמור, להדליק בשמן טמא)²⁸.
 7 ה. ומזה לימוד והוראה לכאו"א מישראל:
 8 בדבר הנוגע לקדושת האומה אין לעשות אך ורק מה שמותר (וצריך) משורת הדין, אלא צריכים
 9 להתחזק ולהתאמץ ללכת במסירת נפש למעלה מטעם ודעת, לפנים משורת הדין, והקב"ה משלם מדה
 10 כנגד מדה, שאף בענינים שיכולים להסתפק במדה מסויימת, נותן הקב"ה בשפע רב – בגשמיות ועד"ז
 11 ברוחניות.
 12 ומכאן לימוד והוראה גם בנוגע לענין הנישואין – שהרי, בנין בית בישראל ("בנין עדי עד"), על
 13 יסוד הטהרה והקדושה, נוגע לקדושת האומה.
 14 ולהוסיף, דכשם שבימי החנוכה נפעל ענין זה במיוחד ע"י עבודת המס"נ של נשי ישראל (כנ"ל ס"ג)
 15 – כך הוא גם במשך כל הדורות, כנראה במוחש, שעיקר הנהגת הבית (וכל השייך אליו) נקבעת ע"י
 16 האשה דוקא²⁹.

ריבוי דרגות, כך הוא גם בנוגע לתורה ("אורייתא"). ומזה מובן,
 שגם הענינים וההסברים של תורת החסידות (פנימיות התורה)
 ששרשם למעלה מעלה, נמשכים ומשתלשלים בכו"כ מדריגות עד
 שמתלכדים גם באותיות פשוטות, אבל, תוכן הענין אחד הוא.
 אח"כ הזכיר הנ"ל אודות הנאמר לעיל ע"ד ההוראה דמס"נ –
 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: צריכים לדבר ע"ד מסירת-נפש,
 ובפרט באמריקה*.
 בהמשך שיחתם הפטיר הרב הנ"ל שאינו שייך ללימוד חלק
 הנסתר שבתורה. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: הסיבה לכך שחלק
 זה בתורה מכונה בשם "נסתר" (שבגלל זה קיימת מניעה על
 לימודו) היא בגללכם, כי, באם הייתם מסכימים ללמוד אותו, הרי
 גם חלק ה"נסתר" שבתורה הי' נעשה "נגלה"!

26 בהבא לקמן – ראה פני יהושע לשבת שם. ועוד. וראה
 גם לקו"ש ח"כ ע' 488 ואילך. מכתב כ"ו וכ"ח כסלו שנה זו
 (אג"ק ח"ה ס"ע צו ואילך. ע' קו ואילך).
 27 פסחים עז, א. פ, סע"א. וש"נ.
 28 בהמשך הדברים הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שגרות
 חנוכה ענינם להאיר את החושך.
 29 אחד הרבנים שהי' נוכח שם העיר, אשר מכיון שהענין
 שדיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א הוא ע"ד הגלגה, הרי גם אלה מאתנו
 שאינם מתעסקים בלימוד פנימיות התורה יכולים להבין את
 הביאור. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 ידוע ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זח"ב קסא, ריש
 ע"ב), ולכן, כשם שבעולמות ("עלמא") ישנו סדר השתלשלות של

(* ראה גם סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 126. ובכ"מ.)

המשך ביאור למס' נדרים ליום שלישי עמ' א

5 אף הוא בכלל המטות שבבית. ומזה ששינוי בברייתא הקודמת
 6 שדרגש אינו חייב בכפייה, מוכח שאינו ערסא דגדא. דוחה
 7 הגמרא, הָא לֹא קָשְׁיָא – גם שאלה זו אינה קושיא על עולא,

1 למזל, וְהִתְנַיָּא – והרי ששינוי בברייתא אחרת, אבל הַבּוֹשָׁה – החייב
 2 לכפות אֶת מַטְתּוֹ מִדִּין אֲבִילוֹת, לֹא מַטְתּוֹ שִׁישׁ עֲלֶיהָ כְּלָבֵד הוּא
 3 בּוֹשָׁה, אֲלֵא כָּל מַטּוֹת שִׁישׁ לוֹ כְּתוּב הַבֵּית הוּא בּוֹשָׁה, אֲפִילוֹ אֵת
 4 אֵלוֹ שֶׁאֵין יִשְׁנִים עֲלֵיהֶן, וְאֵם כֵּן מְדוּעַ שֶׁלֹּא יִכְפֶּה אֵת הַדְּרָגֶשׁ הַרִי

בס"ד. שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, אדר"ח טבת, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. דובר אודות ההפטרה דשבת חנוכה כשחל בר"ח – שקו"ט אם צריך להוסיף¹ גם פסוק ראשון
- 3 ואחרון של הפטרת "השמים כסאי", ופסוק ראשון ואחרון של הפטרת "מחר חודש" (שהרי יש סברא
- 4 לומר שרק בשבת ר"ח מוסיפים פסוק ראשון ואחרון מהפטרת מחר חודש, דכיון שב' ההפטרות הם
- 5 בענין ר"ח, חד ענינא, אין זה נחשב לדילוג מנביא לנביא, משא"כ בשבת חנוכה ור"ח, אין לדלג מנביא
- 6 לנביא בענין אחר; וכן יש לחלק בין הוספת ב' פסוקים, פחות מג' פסוקים דהוי קריאה חשובה, להוספת
- 7 ד' פסוקים, ב' פסוקים דהשמים כסאי וב' פסוקים דמחר חודש) – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס
- 8 בלקו"ש חל"ה ע' 187 ואילך.
- 9 ב. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
- 10 ובכל אופן, ידוע מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר² בנוגע להגדה, שלפני שעושים פעולה מסויימת, יש
- 11 להסתכל בתוך ההגדה, והיינו, שלא די לעיין בספרים שבהם יש שקו"ט בענינים אלו, אלא יש להסתכל
- 12 היכן שנרשם מה צריך לעשות בפועל, בסידור וכו'.
- 13 ובנדו"ד: מפורש להדיא בלוח של כולל חב"ד בירושלים, שלאחרי אמירת ההפטרה דשבת חנוכה,
- 14 מוסיפים הפסוקים של ר"ח³. והיינו, שכן הוא המנהג בירושלים מכמה דורות, ומנהג ישראל תורה הוא⁴.
- 15 ובמילא, כל זמן שלא ימצאו מפורש שאין להוסיף הפסוקים דר"ח, יש להתנהג ע"פ מ"ש בלוח של כולל
- 16 חב"ד.
- 17 וכיון שהוזכר אודות הלוח של כולל חב"ד בירושלים – הרי זה קשור עם המדובר לאחרונה
- 18 במאמרים⁵ אודות "פרזות תשב ירושלים"⁶, ועד שלא זו בלבד שירושלים עומדת במקומה באופן של
-
- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שהסתפק בכך, ולכן לא הוסיף
- פסוקים אלו, כי, אם אין צריך להוסיפם, תחשב ההוספה להפסק
- בין הברכות.
- 2 סה"ש תש"ד ע' 92.
- 3 בהמשך הדברים (בהתחלת השיחה הבאה) התרעם כ"ק
- אדמו"ר שליט"א על כך שאף א' (כולל גם אלו שתפקידם להיות
- מורי הוראה בישראל) לא העיר על זה.
- 4 והוסיף, שבעבר הי' נוהג לעורר על ענינים הדורשים תיקון,
- עד שנוכח שאין הדברים פועלים פעולתם, כך, שזהו ענין של
- "דברים בטלים", והיינו, שעם היותם דברים טובים ונבואי לא
- דברים אסורים או מאוסים ח"ו, כפי שמאריך הרמב"ם (בפיהמ"ש
- אבות פ"א מ"ז) בביאור פרטי חלקי הדיבור, הרי אין בהם
- תועלת; לכל היותר רושמים את הדברים ושולחים לכל קצוי תבל,
- אבל אין בזה תועלת לאף אחד – לא לשומע, לא לרושם, ולא
- למקבל הרשימה.
- ואף שישנו הציווי "הוכח תוכיח את עמיתך" (קדושים יט, יז),
- "אפילו מאה פעמים" (ב"מ לא, א. ושי"ג) – הרי זה בגלל שבסופו
- של דבר (לאחרי מאה פעמים) יפעלו הדברים פעולתם, משא"כ
- בנדו"ד, שגם לאחרי מאה פעמים לא יפעלו הדברים, כי,
- כשרואים שבפעם הראשונה יש איזה הווה, יש תקוה שלאחרי
-
- מאה פעמים יתוקן הדבר בשלימות, אבל כשרואים שאין הווה
- ושינוי כלל, הרי טבע הדברים שכך ישאר ללא שינוי (כמובן
- מדברי הירושלמי (ברכות פ"א ה"א) בנוגע לשמים והארץ שהם
- "חזקים כיום הבראם", שמוזה מוכח שישארו לעולם ללא שינוי,
- כי, כל דבר שמשנתה במשך הזמן, מתחיל להשתנות מתחלת
- בריאתו, כמ"ש הבחיי (ראה במאמר פ"ד (תורת מנחם חנ"ה ריש
- ע' 93). ושי"ג) שהתינוק משעה שנולד מתחיל להתייבש, וכיון
- שהשמים והארץ לא נשתנו מתחלת בריאתם (חזקים כיום
- הבראם), לא ישתנו לעולם).
- וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכיון ששבת "אין עצב בה"
- (ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' מו"ק כג, ב), אין
- להאריך בענינים כיו"ב, כי אם לדבר אודות ענינים המשמחים.
- 4 ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א
- י"ד סשע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז
- או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.
- 5 ד"ה אר"א מ"ד צדקת פרונו ד"ט כסלו פ"ג ואילך; ד"ה
- פדה בשלום דש"פ וישב פ"ב ואילך (תורת מנחם חנ"ה ע' 6
- ואילך; ע' 65 ואילך).
- 6 זכר"ב ב, ח.

1 "פרוות", אלא יתירה מזה, שמתפשטת בכל ארץ ישראל, כמארז"ל עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ
2 ישראל, ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

3 * * *

4 ג. בנוגע לענין האור – שזהו עיקר ענינו של חנוכה (דאף שיחנו גם הענין של "הלל והודאה"⁸) אבל
5 לא ענין המשתה ושמחה, כמו בפורים), הרי עיקר ענינו הו"ע האור, ובאופן דמוסיף והולך ואור) – הרי
6 תכונתו היא שמתפשט בכל מקום, גם בריחוק מקום, ולא רק אור גדול דוקא, כמו אור האבוקה או אור
7 המדורה, אלא גם אור קטן, כמו אור הנר, מתפשט בכל מקום.

8 יש אמנם חילוקים בנוגע לכמות האור, וכמו"כ ישנו חילוק בנוגע לפעולת האור, שכדי לפעול שינוי
9 באותו מקום, יש צורך באור גדול יותר, וכמו"כ כדי להאיר במקום שהאור הוא מעופש, כמו מרתף
10 וכיו"ב, יש צורך באור האבוקה דוקא? אבל עצם תכונת ההתפשטות בכל מקום, גם בריחוק מקום –
11 ישנה בכללות ענין האור (גם באור קטן).

12 אמנם, במה דברים אמורים שהאור מתפשט בכל מקום – רק כאשר אין דבר המנגד ומסתיר, כמו
13 "ענן עב וחשך" או אפילו "ענן קל וקלוש" "המבדיל בין השמש לארץ ולדריים עלי" (כמבואר
14 באגה"ת¹⁰), והיינו, שכאשר יש מחיצה כו', הרי זה מעכב את המשכת והתפשטות האור, אבל כאשר אין
15 דבר המפסיק, אזי נמשך האור גם בריחוק מקום.

16 ד. והענין בעבודה:

17 החילוק בין דבר המנגד לריחוק מקום הוא החילוק בין דבר האסור לדבר הרשות: דבר האסור – הוא
18 מנגד והיפך הקדושה, משא"כ דבר הרשות – הוא רק בריחוק מקום מקדושה, אבל אינו דבר המנגד.

19 ובפרטיות יותר:

20 בדברי הרשות גופא – יש ענין של מכשירי מצוה, שאף שזהו רק דבר הרשות, ולא קדושה, הרי זה
21 בקירוב מקום אל הקדושה, ועד שלדעת ר"א הנה גם מכשירי מצוה דוחין את השבת (כמבואר במסכת
22 שבת¹¹).

23 וכמו"כ יש ענינים שאינם מכשירי מצוה, ואעפ"כ אינם בריחוק מקום מהקדושה – כיון שהם ראויים
24 להיות דבר מצוה; אך יש ענינים שאינם ראויים להיות דבר מצוה, ולכן הם בריחוק מקום מקדושה.

25 ולדוגמא: בענין הקרבנות, שצריך להיות "מן המותר בפין"¹² דוקא, ומ"מ, יש רק כמה מיני בהמה
26 שראויים לקרבן, משא"כ חיות טהורות, שעם היותם "מן המותר בפין", אינם ראויים לקרבן¹³, וא"כ,
27 הרי הם בריחוק מקום מקדושה, ואעפ"כ, אינם דבר המנגד, להיותם דבר הרשות.

28 ה. ב' ענינים הנ"ל (דבר המנגד וריחוק מקום) ישנם גם בנוגע לענין החושך:

29 ידוע¹⁴ שיש ב' שיטות בענין החושך – אם ענין החושך אינו אלא העדר האור, או שיש מציאות של
30 חושך (לא רק העדר האור).

31 וב' שיטות אלו הובאו בתורת החסידות¹⁵, כיון ששניהם אמת, והיינו, שיש ב' אופנים בענין החושך:

(11) קלא, א.
(12) שם כח, ב. וש"נ.
(13) פ' ראה יב, טו ובפרש"י.
(14) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"י ע' 180.
(15) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שמב, א ואילך.

(7) ראה ספרי דברים בתחלתו. יל"ש ישע"י רמז תקג. לקו"ת
מסעי פט, ב.
(8) שבת כא, ב.
(9) ראה לקו"ת חוקת סה, סע"ד. וראה גם תורת מנחם חל"ב
ע' 156. חמ"ט ע' 400. וש"נ.
(10) פ"ז.

1 יש חושך שאינו אלא העדר האור, ויש גם חושך שהוא מציאות חיובי, שעז"נ¹⁶ "בורא חושך", וכמו
2 החושך שהי' במצרים, עליו נאמר¹⁷ "וימש חושך".

3 ובנוגע לענייננו:

4 ענין החושך באופן של מציאות – הרי זה דבר המנגד ומפסיק, ומעכב את פעולת האור; ואילו החושך
5 שאינו אלא העדר האור – הרי זה כמו ריחוק מקום, ולא כמו דבר המנגד.

6 ומזה מובן, שכדי להאיר מקום מסויים, צריך תחילה לבטל ולהסיר את מציאות המנגד, ורק לאח"כ
7 אפשר לפעול שם המשכת האור.

8 ו. וכן הוא בנוגע לחנוכה:

9 בכ"ד בכסלו הי' ניצוח המלחמה עם המנגד לקדושה – "מסרת גבורים ביד חלשים .. וזדים ביד
10 עוסקי תורתך"¹⁸.

11 אך גם לאחר שבטל המנגד, הי' עדיין מעמד ומצב של ריחוק מקום מקדושה, שהרי עדיין לא הי'
12 אור חיובי של קדושה.

13 וזהו מה שנפעל בכ"ה בכסלו – "והדליקו נרות בתצרות קדשך"¹⁸, שהו"ע המשכת האור בכל מקום
14 ומקום, החל מנר אחד קטן, שגם על ידו יכולים להאיר בכל מקום ומקום.

15 וזהו גם הדיוק בנוגע לזמן הדלקת נר חנוכה – "משתשקע החמה"⁸, שזהו רק העדר האור (ולא
16 חשכת הלילה, באופן שיש ענין של חיובי של מנגד), שלכן יכולים להדליק נרות ולהאיר.

17 ז. וההוראה מזה בעבודת כאו"א:

18 לכל לראש צריך להיות הענין ד"סור מרע", ביטול והעברת המנגד, ורק לאח"כ באה העבודה ד"עשה
19 טוב", המשכת אור הקדושה¹⁹.

20 – יש לפעמים בדרך הוראת שעה שהעבודה אינה בסדר והדרגה, וכמבואר במכתב כ"ק אדמו"ר
21 (מהורש"ב) נ"ע שנדפס במבוא לקונטרס ומעין²⁰, שלפעמים צריכה להיות העבודה באופן ד"חטוף ואכול
22 חטוף ושתי"²¹, ללא סדר והדרגה; אבל בדרך כלל צריכה להיות העבודה בסדר והדרגה: תחילה "סור
23 מרע", ואח"כ "עשה טוב".

24 וכמו בחנוכה, שתחילה היתה המלחמה לבטל את המנגד – ניצוח המלחמה בכ"ד כסלו, ואח"כ באה
25 העבודה לפעול המשכת האור – הדלקת נר חנוכה "על פתח ביתו מבחוץ"⁸, להאיר את רשות הרבים,

26 ועי"ז פועלים הענין ד"כליא רגלא דתרמודאי"⁸, "תרמוד" אותיות מורדת²² – כי, גם לאחר ביטול
27 המנגד שבו, עדיין יש בעולם ענין של מנגד (מורדת), ועי"י הדלקת הנרות פועלים שתתבטל המציאות
28 של מרידה, ולא ישאר אפילו "רגלא דתרמודאי".

29 וענין זה נעשה כבר מיד בלילה הראשון של חנוכה עי"י הדלקת נר אחד, ועאכו"כ כאשר מוסיפים
30 באור עי"י ההוספה במספר הנרות עד לשמונה נרות, שאז פועלים בודאי בכל מקום ומקום.

31 ובענין זה אין גם הגבלות הזמן – כמ"ש הרמב"ן²³ ש"הנרות הללו אינן בטלים לעולם", והיינו שיש
32 בהם ענין הנצחיות (ככל עניני קדושה, שהם אמת, ולכן הם נצחיים), ולא רק מצד זה שבשנה הבאה
33 ידליקו עוה"פ נרות חנוכה, אלא עוד זאת, שגם הנר שמדליקים עתה יש בו ענין הנצחיות, לעד ולעולם,

(21) עירובין נד, א.

(22) קה"י בערכו. וראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה,
מבה"ח טבת תשכ"ד סי"ד (תורת מנחם חל"ח ע' 333). וש"נ.

(23) ר"פ בהעלותך.

(16) ישע"י מה, ז.

(17) בא יר"ד, כא.

(18) נוסח "ועל הנסים" דחנוכה.

(19) ראה גם תורת מנחם חל"ז ע' 216. תנ"ב ע' 43. ועוד.

(20) ע' 22. ולאח"כ באג"ק שלו ח"א ע' רסו.

1 ולא רק באופן שהנצחיות היא למעלה מהעולם, אלא באופן ש"אינן בטלים לעולם", היינו, שבעולם גופא
2 ישנו ענין הנצחיות.

3 וזהו גם שלאחר "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"²⁴, אומרים בפסוק השני²⁵ "ברוך שם כבוד מלכותו
4 לעולם ועד"²⁶ – שהו"ע ההמשכה בכל העולמות, עד לעולם העשי, ובאופן של קיום נצחי, בנוגע לכל
5 עניני הברכות שישנם בפרשה ראשונה (ברמז) ובפרשה שני, ועד ל"אני הוי' אלקיכם אמת" (שהרי אין
6 להפסיק בין "אלקיכם" ל"אמת"²⁷), וכיון שזהו "אמת", הרי זה נמשך בכל הדרגות, וכפי שיהי' בגילוי
7 בביאת משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד²⁸ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר".

8 * * *

9 ח. בהשיחה שנדפסה זה עתה²⁹, נזכר (בסיומה³⁰) מ"ש בסיום וחותרם ההפטרה דפרשת וישלח (וגם
10 בהפרשה עצמה³¹): "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", ומפרש רש"י (שענינו – פשוטו של מקרא³²):
11 ואימתי ילך, בימי המשיח, שנאמר³³) "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"³⁴.

12 ובענין זה צריך להבין:

13 יעקב הי' אחד מג' האבות ("אין קורין אבות אלא לשלשה"³⁵), ו"בחר האבות"³⁶, ומדתו מדת האמת,
14 כמ"ש³⁷ "תתן אמת ליעקב" (שזהו ע"ד מ"ש³⁸ "יהב חכמתא לחכימין"). וכיון שבפועל לא הלך יעקב
15 אל עשו (ועד היום ממשיכים לסבול מעשו בגלות אדום כו') – איך יתכן שאמר לעשו "עד אשר אבוא
16 אל אדוני שעירה", בידעו שעשו מבין שכוונתו היא תיכף ומיד, וא"כ, יהי' עשו סבור שיעקב אמר דבר
17 שקר ח"ו!?

18 אך הענין הוא – כפי שמבין הבן חמש למקרא שבודאי אמר יעקב את האמת ("ער האט טאקע
19 געהאלטן באַ דעם"), כיון שמצד עצמו הי' מוכן לגאולה³⁹ ("ועלו מושיעים גוי"), אלא שהחסרון הוא
20 בכך ש"הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי"⁴⁰, ועדיין אינם מוכנים לכך.

21 וענין זה נכלל בפשטות הכתובים באופן המובן לילד קטן – כיון שזהו ענין שנוגע לחינוכו של הילד,
22 שצריך לידע שבו תלוי הדבר, שכאשר יתנהג כדבעי, אזי תבוא הגאולה, וכפס"ד הרמב"ם⁴¹ ש"צריך כל
23 אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב
24 . . עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וכו'".

המדפיסים (דלכאורה, להיותם בודאי תלמידי חכמים, חסידים,
תמימים כו', איך יצאה טעות כזו מתחת ידם) – כיון שישנו דין
שהרץ בערב שבת והזיק ה"ה פטור מפני שרץ ברשות, כיון
שממחר להתכונן לשבת (ב"ק לב, א. וש"נ), ועד"ז בנדוד,
שהוצרכו למהר כדי שיספיקו לסיים את ההדפסה קודם השבת,
ובגלל המהירות כו', נפלה הטעות. ובכל אופן בודאי צריכים
לתקן כו'.

35 ברכות טז, ב.
36 ראה שעה"פ תולדות כו, כה. וראה גם ב"ר רפע"ו. זח"א
ק"ט, ב. קלג, א. קמז, ב. קעא, ב.
37 מיכה ז, כ.
38 דניאל ב, כא.
39 ראה תו"א ותו"ח ר"פ וישלח. ובכ"מ.
40 וישלח שם, יג.
41 הל' תשובה פ"ג ה"ד.

24) ואתחנן ו, ד.
25) כפי שנקרא לפעמים בשם "פסוק שני" – אף שאינו פסוק
(ראה סה"מ תש"ט ע' 150 בהערה).
26) פסחים נו, א.
27) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ג. וש"נ.
28) ישע"י מ, ה.
29) קטע משיחת ש"פ וישלח, ט"ז כסלו שהוגה ע"י כ"ק
אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בחוברת בפני עצמה (נדפס בתורת
מנחם חנ"ד ע' 320 ואילך).
30) ס"ח (תורת מנחם שם ע' 330).
31) לג, יד.
32) פרש"י בראשית ג, ח. ובכ"מ. ובמפורש כאן – שלאחרי
שפרש"י כנ"ל, מסיים: "ונוודשי אגדה יש לפרשה זו רבים".
33) עובדי"א, א, כא.
34) כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר על טעות שנפלה בהדפסת
השיחה, ואמר (בבת-שחוק), שאי אפשר לבוא בטענות אל

- 1 ט. ענין זה קשור גם לחנוכה, שהרי חנוכה קשור עם ענין החינוך.
- 2 ואע"פ שענינו של חנוכה הוא חינוך בית המקדש⁴², "טיהרו את מקדשך כו"¹⁸ – הרי מבואר באור
- 3 התורה⁴³ (מיוסד על המבואר בתורה אור⁴⁴) שחנוכה שייך במיוחד לענין ד"חנוך לנער על פי דרכו"⁴⁵,
- 4 ונזכר שם⁴⁶ גם המבואר בחינוך קטן⁴⁷ בדיוק הלשון "על פי דרכו", ש"משמע שאינה דרך האמת לאמיתו
- 5 כו".
- 6 והענין בזה:
- 7 ענין החינוך צריך להיות "על פי דרכו" של המחונך, שהרי אי אפשר לגשת מיד עם כל החריפות כו' (
- 8 "מיט די גאַנצע שאַרפקייט"), ע"פ דרכו של המחנך, שאז לא יוכל לפעול מאומה, אלא בהכרח לגשת
- 9 "על פי דרכו" של המחונך.
- 10 ואע"פ שהחינוך הוא "על פי דרכו" של המחונך – מבטיחה התורה למחנך ונותנת לו את הכח,
- 11 שהחינוך יהי' באופן המתאים, כך, ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה"⁴⁵, והיינו, לפי שזהו חינוך ע"פ תורת
- 12 אמת, ו"אמת" הו"ע שחודר ומשפיע לעולם, "גם כי יזקין" – "שבעים שנה", "ואם בגבורות שמונים
- 13 שנה"⁴⁸, "והיו ימיו מאה ועשרים שנה"⁴⁹, ועד שזהו ענין שנוגע גם לדורות שלאח"ז, שהרי ע"י החינוך
- 14 שלו נמשך גם לבניו אחריו כו', עד סוף כל הדורות.
- 15 וכל זה – הן בנוגע לחינוך הבנים, והן בנוגע לחינוך הבנות, ובפרט שכל אחת מהבנות תהי' בבוא
- 16 הזמן "עקרת הבית", ובה תהי' תלוי' הנהגת הבית והמשפחה כולה ע"פ תומ"צ.
- 17 וזהו גודל מעלת ענין החינוך, ובאופן שיש בזה כח האיך-סוף, שע"ז מעמידים דורות כו', "פירות
- 18 ופירי פירות עד סוף העולם"⁵⁰.
- 19 ו"כימי צאתך מארץ מצרים"⁵¹, שבנ"י העמידו "צבאות ה'"⁵², "בנערינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁵³, "לא
- 20 תשאר פרסה"⁵⁴ – "אראנו נפלאות"⁵¹, בהציאה מגלות זה, ע"ז שמעמידים "צבאות ה'" שיוצאים לקבל
- 21 פני משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.
- 22 * * *
- 23 י. כל האמור לעיל הוא בנוגע למחנך, שאף שצריך לחנך "על פי דרכו" (של המחונך), מבטיחים לו
- 24 ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה"; אבל עדיין נשאלת השאלה בנוגע למחונך: מהי התועלת בהחינוך –
- 25 טוען הוא – בהיותו "על פי דרכו"?
- 26 ולדוגמא: כאשר מישהו בא לכאן⁵⁵ – הרי זה רק לזמן קצר, לשבת אחת, וגם כאשר בא בערב שבת
- 27 ונשאר גם ליום ראשון, הרי זה עדיין למשך זמן קצר בלבד, ומה כבר תהי' הפעולה על הזמן שלאח"ז,
- 28 כשיחזור לסביבתו כו', שהיא באופן הפכי מכל הענינים שאומרים לו כאן!?
- 29 והמענה על זה, שזהו כמשל זריעת גרעין בארץ, שעם היותו קטן ביותר, ואין בו טעם כו', הרי ממנו

(51) מיכה ז, טו.

(52) בא יב, מא.

(53) שם יו"ד, ט.

(54) שם, כו.

(55) כנראה הכוונה לאלו שבאים להשתתף ב"פגישה"

שאמורה להתקיים בש"פ ויגש (ראה שיחת ש"פ ויגש ס"ד (תורת

מנחם חני"ה ס"ע 115 ואילך), שבהתוועדות דשבת שלפנ"ז (ש"פ

מקץ) דובר כבר בענינים השייכים ל"פגישה" שנערכת ביום

הש"ק זה). המו"ל.

(42) ראה בהנסמן בתורת מנחם ח"ב ס"ע 305.

(43) חנוכה רחצ, א ואילך.

(44) ד"ה בכ"ה בכסלו – וישב כט, ד.

(45) משלי כב, ו.

(46) שב, א.

(47) בתחלתו (עה, ב).

(48) תהלים צ, יו"ד.

(49) בראשית ו, ג.

(50) ע"ד לשון חז"ל – כתובות רפ"ט. זבחים לז, ב. ועוד.

1 צומח אח"כ אילן גדול עם ריבוי פירות. ודוגמתו אצל בני, עליהם נאמר⁵⁶ "כי תהיו אתם ארץ חפץ",
2 כידוע תורת הבעש"ט על זה⁵⁷.

3 ולכן, למרות שנמצאים כאן למשך זמן קצר, יש לזה פעולה שנמשכת תמיד, ובלשון הכתוב⁵⁸: "שפת
4 אמת תכון לעד", והיינו, שכאשר אומרים לו את האמת, ומראים לו כיצד צריכה להיות ההנהגה האמיתית
5 – יש לזה קיום תמידי, כך, שגם בזמן קצר בכמות, יכולה להיות פעולה שנוגעת לכל משך הזמן שלאח"ז,
6 ולא רק בנוגע לעצמו, אלא עד סוף כל הדורות.

7 וא"כ, הרי זה כמשל הסוחר שאומרים לו שישקיע דולר במסחר כדי שעי"ז ירויח אלף אלפים וריבוא
8 רבבות – שבודאי יעשה זאת, אפילו על הספק.

9 ועד"ז בנדר"ד, שגם כאשר טוען שאינו רואה כיצד תהי' פעולה מזה, הנה גם על הספק כדאי לו
10 להשקיע ולבוא לכאן לשבת, אע"פ שהי' יכול להשאר במקומו, ולהתענג – "וקראת לשבת עונג"⁵⁹ –
11 בענינים שנחשבים אצלו לעונג, ואילו בבואו לכאן, הרי זה לכאורה באופן שאין לו "געשמאק" בזה,
12 ובפרט שמדובר אודות שיטה חדשה שמעולם לא ראה ולא שמע אודותה, ומצינו ש"בשבת אין קורין
13 להם בתחלה פרשה שלא קראוה מעולם מפני טורח שבת"⁶⁰ – הרי כדאי לו להשקיע בזה, כיון שבודאי
14 תהי' לזה פעולה גם לאח"ז, עד סוף כל הדורות.

15 ועד"ז בנוגע לכללות החינוך "על פי דרכו", שטוען, שכיון שהחינוך הוא "על פי דרכו", אין זה ענין
16 של אמת כו' – כי, אע"פ שהגישה אליו היא "על פי דרכו", ע"י משלים וכו', הרי זה באופן שיש בזה
17 האמת.

18 יא. ויובן ע"פ מה שמצינו בנוגע לאופן הלימוד עם קטן⁶¹:

19 כאשר לומדים עמו אודות הקב"ה, "בראשית ברא אלקים גו"⁶², הרי הוא מצייר לעצמו את הקב"ה
20 בציוור של גוף – אמנם לא גוף כמו של כולם, אלא גוף גדול וחזק ויפה יותר כו', אבל עדיין בציוור של
21 גוף. וכמו"כ כשלומדים עמו מ"ש "אצבע אלקים"⁶³, אזי מצייר לעצמו אצבע כפשוטה, אלא אצבע גדולה
22 כו'.

23 ועד"ז באמרו "מודה אני לפניך מלך חי וקיים" – אזי מצייר לעצמו שזהו בדוגמת מלך בשר ודם,
24 כמו המלך שראה ב"פאראד", ראה תמונתו או שמע אודותיו, אלא שאינו כמו מלך בשר ודם, להיותו
25 "חי וקיים", אבל עדיין בציוור של גוף, כיון שילד קטן אינו יכול להבין שאין לו גוף ולא דמות הגוף,
26 ואינו יכול לצייר זאת אפילו בדרך של ידיעת השלילה. – בידיעת החיוב, אף א' אינו יכול להבין זאת,
27 ובלשון הידוע⁶⁴: "אילו ידעתיו הייתי", אבל ילד קטן אינו יכול להבין זאת אפילו בדרך שלילה.

28 וצריך להבין: כאשר גדול יצייר את הקב"ה כ"גוף ובעל תמונה" – הרי זה היפך עיקרי הדת והאמונה,
29 ואין לו חלק לעולם הבא⁶⁵, וא"כ, איך אפשר ללמוד עם קטן "תורת אמת" באופן כזה, בה בשעה שזהו
30 היפך האמונה האמיתית!?

31 ונתבאר בזה, שכיון ש"מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"⁶⁶, היינו, שכל הענינים שישנם אצל
32 מלך למטה, כמו "אמר מלכא עקר טורא"⁶⁷, ה"ז בגלל שכן הוא אצל הקב"ה [ועד"ז בנוגע לאביו,

(62) בראשית א, א.

(63) וראא ח, טו.

(64) ס' העיקרים מ"ב ספ"ל. מד"ש פ"ו מ"ז. וראה מו"נ ח"א

פנ"ח. וראה גם סה"ש קין היש"ת ע' 26.

(65) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"רז.

(66) ברכות נח, א.

(67) ראה ב"ב ג, ב.

(56) מלאכי ג, יב.

(57) ראה כש"ט בהוספות ס"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יז

אייר).

(58) משלי יב, יט.

(59) ישעי' נח, יג.

(60) הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"י. וש"נ.

(61) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 79 ואילך. תורת מנחם ח"ד ע'

187. חמ"ט ס"ע 214 ואילך.

- 1 שמאכיל ומשקה אותו, הרי זה בגלל שהקב"ה זן ומפרנס לכל, אלא שהאב הוא שלוחו של הקב"ה לפרנס
2 אותו, הנה כאשר הילד מצייר לעצמו את הקב"ה כמו מלך כפשוטו, הרי זה ענין אמיתי, כיון שכל עניניו
3 של המלך כפשוטו באים מהקב"ה.
- 4 ומזה מובן גם בנוגע לחינוך ע"פ דרכו (כולל גם בלשונות של אומות העולם) – שזהו בדוגמת ענין
5 הלבוש, שיש בו האמת.
- 6 ויתירה מזה, שבענין הלבוש יש אור גדול יותר, שלכן ביכלתו להלביש את הענין, וכמבואר
7 בחסידות⁶⁸ שבכל לבוש ישנו ענין שהוא נעלה יותר מהמלוכש.
- 8 יב. אך עפ"ז שואל המחונך לאידך גיסא: כיון שב"דרכו" ישנו כבר האמת, א"כ, מדוע אינו יכול
9 להסתפק בכך?!
- 10 אך הענין הוא, שעז"נ⁶⁹ "שמים חושך לאור ואור לחושך", והיינו, שלא יודעים מהו אור ומהו חושך,
11 ועושים מהעיקר טפל וכו'.
- 12 [בהמשך הענין נזכר גם ע"ד החילוק בין בני" לאוה"ע בנוגע לאלקה שלהם – כמ"ש⁷⁰ "כי כל העמים
13 ילכו איש בשם אלקיו ואנחנו נלך בשם ה'" (והרי מעלתה של כל אומה ניכרת מאלקי):
- 14 אצל הקב"ה – בחיצוניות, אין לו גוף ולא דמות הגוף, ואילו בפנימיות, "מה הוא רחום כו' מה הוא
15 חנון כו"⁷¹; ואילו אצל אוה"ע – בחיצוניות, יש להם אלילים מכסף וזהב ואבנים טובות, ואילו
16 בפנימיות, הרי הם בעצמם אומרים שה"ע"ז" שלהם עושה את כל הדברים הכי מאוסים, כמו גניבה גזילה
17 ואונאה כו', עד לגילוי עריות ושפיכות דמים (כידוע בספרים שלהם).
- 18 ונמצא, שמהדרך שלהם ("דרכו") גופא רואים שאין זה אמת, כך, ש"מיני' ובי' אבא לישידי' בי'
19 נרגא"⁷², היינו, שמענין זה עצמו מביאים ראי' על ההיפך, ללא צורך לעיין בספרים אחרים.
- 20 וסיים בגודל נחיצות ענין החינוך, וכידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁷³, שכשם שישנו חוב
21 להניח תפילין בכל יום, כמו"כ ישנו חיוב להקדיש חמש עשרה דקות בכל יום כדי לחשוב מה יכולים
22 לעשות בשביל ענין החינוך⁷⁴].

* * *

23 יג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ועל הנסים.

* * *

- 24 יד. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷⁵ "פן יקראנו אסון", "ובבית לא יקראנו אסון, אמר ר' אליעזר
25 בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה"⁷⁶ – שיעקב חשש⁷⁷ שלבנימין "אחי יוסף" עלול לקרות

(76) על השאלה מדוע מפרש רש"י גם בפ' ויגש (מד, כט) "וקרהו אסון", "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה" – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א*: לשלול הפשט הפשוט – שהאסון מפני שעוזב את אביו שנפשו קשורה בנפשו [וכמו שרש"י שולל זה גם בפסוק כ"ב]. ויש להאריך בזה.

(77) בחולין צה, ב (ובפרש"י): "בית תינוק ואשה אף על פי שאין נחש יש סימן .. והוא דאיתחזק תלתא זימני, דכתיב (שם, לו) יוסף איננו ושמעון איננו הרי שתיים, ו(אם) את בנימין תקחור" (עלי היו כולנה, ואין לך צרה שאינה עוברת עלי). ובמצפה איתן פי' מנ"ל דכל צרות קאמר, דאפשר שלא אמר אלא על הבנים

(68) ראה תו"א לך לך יב, ד. סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ד (דרמ"צ ז, א). ובכ"מ.

(69) ישע"ה, כ.

(70) מיכה, ד, ה.

(71) ראה ספרי עקב יא, כב. רמב"ם הל' דעות פ"א ה"ו. ועוד.

(72) סנהדרין לט, ב. הובא בתניא פל"א.

(73) ראה "היום יום" כב טבת. וראה גם תורת מנחם –

רשימת היומן ס"ע שיג. וש"נ.

(74) חסר הסיום (המו"2).

(75) פרשתנו מב, ד.

(* נוסף על המבואר בזה בלקו"ש שבפנים.

1 אסון בדרך, כמו שקרה ליוסף ש"חיי רעה אכלתהו"78 בהיותו בדרך, וגם אמו רחל מתה בדרך. אלא
2 שאצל רחל היתה הדרך רק גרם נוסף, ולכן מוסיף רש"י ש"השטן מקטרג כו". ומביא מאמר זה בשם
3 ראב"י, שס"ל "כיון שעברו עליהן שני רגלים עובר בבל תאחר"79 (שקשור עם הקושי שבהליכה בדרך),
4 ולכן מחזקינן לסכנת הדרך בתרי זימני80 – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס81 בלקו"ש ח"ה ע'
5 213 ואילך.

6 טו. וענין זה (סכנת הדרך אצל יוסף ובנימין) – ישנו גם ב"יינה של תורה":

7 איתא בביאורי הזהר82 שיוסף הוא "צדיק עליון"83, בחיי יסוד, שענינו המשכה למטה, ועל ידו
8 נמשכים כל עניני יעקב שבעולם האצילות – לעולמות ב"ע, כמרומו בהסימן ש"כל מה שאירע ליעקב
9 אירע ליוסף"84.

10 אמנם, ההמשכה למטה בבי"ע ע"י יוסף יכולה להיות רק כאשר נשאר קשור בפנימיותו עם יעקב
11 בעולם האצילות, אבל אם יוסף אינו קשור בפנימיותו עם יעקב, אלא הוא קשור לגמרי עם ב"ע, אזי
12 אינו יכול להמשיך שם את עניני יעקב שבעולם האצילות. ועד"ז בנוגע לבנימין, "צדיק תחתון"85, שלכן
13 רצה יעקב שבנימין ישאר עמו.

14 והענין בזה – שבפועל ממש צריכה להיות העבודה למטה עם הגוף כו', כמ"ש "עזוב תעזוב עמו"85,
15 אבל הירידה למטה היא רק בחיצוניות, "בלא לב ולב"86, אבל לא להכניס שם את פנימיותו, שצריכה
16 להשאר בעולם האצילות.

17 וזהו גם החילוק בין "שארה" ו"כסותה", שיכולים ליתן לאחר, ל"עונתה", שהו"ע היסוד, שצריך
18 להשאר אצל יעקב, ואינו יכול להנתן לאחר.

19 אבל בחיצוניות – צריכה להיות הירידה למצרים, וכפי שרואים שבפועל היתה ירידת יוסף ובנימין
20 למצרים,

21 – ועי"ז היתה גם ירידת יעקב למצרים, "אנוס על פי הדיבור"87, אלא שע"י ירידת יוסף למצרים
22 נפעלה ירידת יעקב בנקל יותר, שלא הוצרך לירד "בשלשלאות של ברזל"88 –

(שם).

אבל אינו שייך לנדוד, כי, "שמעון איננו" לא הי' בדרך, ואינו
ענין לחזקה בדרכים, שלדעת רש"י (יבמות סד, ב) – דאליבי'
עסקינן – אין למדין חזקה זו מענין לענין.

81 בשילוב שיחת ש"פ ויגש שנה זו.

82 ויחי – לאדמו"ר האמצעי כט, ד ואילך, ולאדמו"ר הצ"צ
ע' קסת ואילך.

83 ראה זח"א קנג, ב. תו"א תרומה פ, ד. לקו"ת פ' ראה כה,
ד. כז, ד. ובכ"מ.

84 פרש"י וישב לו, ב.

85 משפטים כג, ה. וראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א.
וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

86 דברי הימים-א יב, לג. וראה סה"מ תש"ט ע' 222,
ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם. וש"נ.

87 נוסח הגש"פ.

88 שבת פט, ב.

– ע"פ דברי הגמרא (שבת קו, א (ובפרש"י)) "אחד מן האחין
שמת ידאגו כל האחין כולן . . אמרי לה דמת קטן" (שבקלקלה
מתחילין מן הקטן), והשתא תקשי דאמאי חשש יעקב לכל הבנים
מחמת חזקה ג"פ, הא מחמת בנימין לחוד ה"ל לחוש לכולן שהוא
הקטן, ולכן פירש דעל כל צרות חשש מחמת חזקה.

אבל*: שם המדובר בפי' "עלי היו כולנה" (מה שיהי' לאחרי
ש"את בנימין** תקחו"), ולא הטעם ל"וקרהו אסון" (ממענה
כ"ק אדמו"ר שליט"א בכת"ק).

78 וישב לו, לג.

79 ר"ה ד, ריש ע"ב.

80 על השאלה מדברי ראב"י בירושלמי שבת ספ"ו: "לא
ננחשו ולא תעונו, אע"פ שאין נחש יש סימן, ובלבד לאחר ג'
סימנים, כגון ואני בבואי מפרן מתה עלי רחל, יוסף איננו ושמעון
איננו ואת בנימין תקחו" – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:

עדיפא מיני' הול"ל – שאפילו לאחר ג' סימנים ג"כ לא הוי
חזקה, ואפילו לא נחש (ורק סימן בעלמא – כלשון רש"י בחולין

(* נוסף לכך שמארו"ל "אחד מן האחין כו" לא נמצא במקרא או בפרש"י עה"ת, ובמארו"ל זה גופא "אמרי לה דמת גדול".

(** ולא דוקא בנימין, כי, כשלא ישלח את בנימין – יקרה האסון להקטן שבהשאר.

1 כי, דוקא ע"י הירידה למטה נעשה עילוי גדול יותר, וכמו שדוקא ע"י הירידה למצרים נעשה אח"כ
2 הענין דיצי"מ, שעיי"ז ניתוסף עילוי לגבי המעמד ומצב שלפנ"ז.

3 טז. ההמשך להמדובר ביי"ט כסלו⁸⁹ אודות סיום מסכת יומא בשייכות להמבואר באגרת התשובה⁹⁰
4 בענין "שלשה חילוקי כפרה"⁹¹ – החילוק בפנימיות הענינים⁹² בין שלשה לארבעה, ששלשה הוא מספר
5 הכלים (בי"ע, שענינם כלים, משא"כ אצילות, שעיקרו אורות), וארבעה הוא מספר האורות, וזהו
6 החילוק בין שיטת ראב"ע שיש "שלשה חילוקי כפרה", שזהו בענין הכלים, לשיטת רמב"ה שיש "ארבעה
7 חילוקי כפרה", שזהו בענין האורות. ומתאים עם הביאור ע"פ נגלה שראב"ע אינו מונה חילול ה'
8 שמתכפר ע"י מיתה, כי, נשמה וגוף ענינם אורות וכלים, וחילול ה' הוא כנגד אצילות, אור שלמעלה
9 מהתלבשות בכלים – נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקו"ש חי"ז ע' 194
10 ואילך.

11 יז. בסיום ההתוועדות נזכר אודות הענין דשבת וחנוכה – שענין השבת, הן הענין ד"לעשות את
12 השבת⁹⁴, והן הענין שלמעלה מזה, ש"שבת מקדשא וקיימא"⁹⁵, קשור עם שבעת ימי ההיקף, ואילו
13 חנוכה הוא למעלה מזה – שקשור עם מספר שמונה, שמונה נרות, שהוא למעלה משבעת ימי ההיקף
14 (כמבואר בתשובת הרשב"א⁹⁶), וקשור עם ה"כינור של ימות המשיח" שיהי' "של שמונה נימין"⁹⁷, והרי
15 כללות הענין דחנוכה קשור עם הגילוי דלעת"ל, שהרי נרות חנוכה אינן בטלים לעולם (כנ"ל ס"ז), ויהיו
16 גם בבנין ביהמ"ק השלישי, שיבנה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(89) סכ"ז ואילך (תורת מנחם חנ"ה ע' 42 ואילך).

7. ויש"ג).

(93) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שענין זה קשור עם המדובר

(90) רפ"א.

לעיל (סט"ו) בנוגע לירידה והמשכה מאצילות לבי"ע.

(91) יומא פו, א.

(94) תשאל לא, טז.

(92) ענין זה נתבאר גם בספריו של הגאון הרגצ'ובי ע"פ נגלה

(95) ביצה זי, א.

בנוגע לענין ה"סולם" (ראה צפ"ע"נ עה"ת ר"פ ויצא), אבל, ע"פ

(96) ח"א ס"ט.

חסידות יש בזה "עריבות" אחרת לגמרי* ("גאָר אָן אַנדער

(97) ערכין יג, ב.

געשמאַק")!... וגם כאן רואים שאין ללמוד ענין בנגלה ללא

הביאור ע"פ חסידות (ראה גם תורת מנחם חמ"ט ע' 268 הערה

(* ולהעיר מהסיפור שפננס נפגם הגאון הרגצ'ובי עם כ"ק אדמו"ר (מהור"ב) נ"ע, ולאחרי שדיברו בנגלה דתורה, התחיל אדנ"ע לבאר הענין
ע"פ חסידות, והגאון הרגצ'ובי לא ה' יכול לעמוד ("מיטיהאָלטן") על עומק הענין, והי' לו חלישות הדעת מזה, באמרו שהצ"צ בירך אותו רק
בנוגע לנגלה דתורה, ולא בנוגע לתורת החסידות (ראה טה"ש תש"ב ס"ע 107 ואילך).

המשך ביאור למס' נדרים ליום שני עמ' א

16 יח-יט) 'וּמְדַבֵּר מִתְּנָה וּמִתְּנָה נִחְלִיאֵל וּמִנְחִילֵאל כְּמוֹת וּמְבֹמֹת
17 הַגִּיאַ אֲשֶׁר בְּנִדְה מוֹאֵב רֵאשׁ הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן.
18 אֲמַר לִיה רַבָּא לְרַב יוֹסֵף, שִׁישׁ לְדַרוּשׁ אֶת הַפְּסוּק כִּךְ, בֵּין שְׁעוֹרֵי
19 אָדָם אֵת עֲצָמוֹ בְּמִדְבָּר שְׁהוּא מוֹפְקָר לְכָל, שְׁהָאֲדָם אִם מִפְקִיר אֶת
20 עֲצָמוֹ לְלַמֵּד תּוֹרָה לְכוֹלָם, תּוֹרָה נִתְּנָה לוֹ בְּמִתְּנָה וּמִתְקִימַת בִּידוֹ
21 וְאִינוּ מִשְׁכַּחַה, וְהוּוּ מַה שְׁנֵאָמַר 'וּמִדְבָּר מִתְּנָה'. וְכִיּוֹן שְׁנִיתְּנָה לוֹ
22 הַתּוֹרָה בְּמִתְּנָה שְׁלֵא מִשְׁכַּחַה, נִחְלוֹ אֵל – נִקְרָא אוֹרוֹ אָדָם נִחְלָה
23 ה', וְהוּוּ מַה שְׁנֵאָמַר 'וּמִתְּנָה נִחְלִיאֵל'. וְכִיּוֹן שְׁנִחְלוֹ אֵל עוֹלָה
24 לְגִדּוּלָה, וְהוּוּ מַה שְׁנֵאָמַר וּמִנְחִילֵאל כְּמוֹת. וְלַעֲוֹמַת זֹאת אִם הַנְּבִיָּה
25 עֲצָמוֹ וְנִטַּל לַעֲצָמוֹ גְּדוּלָה, הָרִי הוּא מְגִסֵּי הָרוּחַ וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
26 מְשִׁפִּילוֹ, שְׁנֵאָמַר בַּהֲמִשְׁךְ הַפְּסוּקִים שֵׁם 'וּמְבֹמֹת הַגִּיאַ' וְלַעֲמִקוֹן.
27 וְלֹא עוֹד – וְלֹא רַק שֵׁה' מִשְׁפִּיל אֶת הַמִּתְגָּאָה מִהֲבֵמֹת לַעֲמִק, אֵלָּא
28 שְׁבִנֵי אָדָם מְבִיִּים אוֹרוֹ, וְכֵאלוֹ שְׁשׁוֹקְעִין אוֹתוֹ בְּפִרְקָע, שְׁנֵאָמַר
29 בַּהֲמִשְׁךְ הַפְּסוּקִים שֵׁם 'וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן'. וְאִם חוּזֵר בּוֹ
30 מְגֵאוּתוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַבְּיָהוּ,

1 ממשע, אַמְאֵי שְׁלַח לָן – מְדוּעַ שְׁלַח אֲלֵינוּ לְשֹׁאֵל מְדוּ עֲלֵתָא,
2 אִיקְפִּיר וְיִהְיֶהפִידוּ רַב יוֹסֵף עַל רַבָּא. שְׁמַע רַבָּא שְׁרַב יוֹסֵף מִקְפִּיד
3 עֲלֵיו, וְאִתָּא לְקַמְיָה בְּמַעְלֵי יוֹמָא דְּכַפּוּרֵי – הִגִּיעַ בְּעֶרֶב יוֹם
4 הַכִּיפּוּרִים לְרַב יוֹסֵף עַל מִנַּת לְפִיטוֹ. וְאִשְׁבַּחִיָּה לְשִׁמְעִיָּה דְּהוּוּ קָא
5 מְוִיג קַמְיָה בְּקָא דְּחִמְרָא – מִצָּא אֶת שְׁמִשּׁוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף מְוִיג לְרַבּוֹ
6 כּוֹס שֶׁל יַיִן, אֲמַר לִיה רַבָּא לְשִׁמְשׁוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף, הֵב לִי דְּאִמְוִיג לִיה
7 אֲנָא – תָן לִי אִמְוִיג אֲנִי אֶת כּוֹסוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף, וְהֵב לִי וְקָא מְוִיג
8 אִיהוּ בְּקָא דְּחִמְרָא – נָתַן לוֹ הַשְׁמִשּׁוֹ, וּמְוִיג רַבָּא אֶת כּוֹסוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף
9 וְהִגִּישׁוּ לְפָנָיו. כִּי קָא שְׁתֵּי – כִּשְׁתַּתָּה רַב יוֹסֵף אֶת כּוֹס הַיַּיִן אִמְר,
10 הָרִין מְוִיגָא דְּמִי לְמִוּיגָא דְּרַבָּא בְּרִיָּה דְּרַב יוֹסֵף בְּרַ חָמָא – טַעַם הַיַּיִן
11 הַמְוִיג שְׁבִכּוֹס, דּוּמָה בְּטַעְמוֹ לְמִוּיגָתוֹ שֶׁל רַבָּא, אֲמַר לִיה מִשְׁמִשּׁוֹ
12 הוּא נִיְהוּ – אֲכַן רַבָּא עוֹמֵד כֵּאֵן וְהוּא זֶה שְׁמוֹג אֶת הַכּוֹס שְׁאִתָּה
13 שׁוֹתָה הִימְנָה עֲבִישׁוּ. אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְרַבָּא, לֹא תִיתִיב אֲפִרְעָךְ
14 עַד דְּאִמְרָתִי לִי פִירוּשָׁא דְּהָרִין מִלְּתָא – לֹא תִשָּׁב אֵלָא עוֹמֵד עַל
15 גַּרְלַךְ עַד אֲשֶׁר תִּבְאֵר לִי אֶת הַפְּסוּק דְּלִקְמוֹ, מְאִי דְּבִתִּיב (במדבר כא

לקוטי שיחות

חנוכה

כרך טו שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

א.

השאלה על הוספת הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה

- 2 בסוף הלכות חנוכה אומר הרמב"ם: "היה לפניו נר
- 3 ביתו ונר חנוכה¹ או נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו קודם,
- 4 משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש
- 5 לאשתו. גדול² השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום
- 6 בעולם, שנאמר: דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".
- 7 המקור להלכה זו הוא במסכת שבת³, אך שם נאמר
- 8 רק ש"נר ביתו עדיף משום שלום ביתו". יש להבין: מדוע
- 9 מוסיף הרמב"ם את ההוכחה "שהרי השם נמחק לעשות
- 10 שלום...?"⁴
- 11 במיוחד דרוש הסבר, לכך שלאחר ההוכחה "שהרי
- 12 השם..." מוסיף הרמב"ם ענין חדש⁵, "גדול השלום שכל
- 13 התורה ניתנה..."⁶ !
- 14 [דחוק ביותר לומר שהסיבה לתוספת "גדול השלום..."
- 15 היא כדי לסיים בדבר טוב⁷, כי גם הענין של "לעשות
- 16 שלום בין איש לאשתו" הוא דבר טוב; ואף אם נאמר
- 17 שמפני הענין של "השם נמחק" אין זה דבר טוב, הרי יכול
- 18 היה הרמב"ם לשנות את הסדר, ולאמר "שלום ביתו קודם
- 19 שהרי השם נמחק לעשות שלום... ועל-כן נר ביתו קודם",
- 20 (וכדומה).

ב.

שאלות נוספות על ההלכה וההוכחה

- 21 בנוסף לכך יש להבין:
- 22 (א) את ההוכחה עצמה: כפי הנראה בפשטות מתכוון
- 23 הרמב"ם באומרו "שהרי השם נמחק לעשות שלום..."
- 24 להוכיח את מעלתו של השלום, שהוא דוחה אפילו ענין
- 25 חמור ביותר, כמחיקת השם, ואם כך ודאי שנר ביתו דוחה
- 26 את נר חנוכה. אבל לכאורה, אין הנידון דומה לראיה: בענין
- 27 עשיית שלום בין איש לאשתו, לגבי סוטה, מדובר
- 28 על התרת אשה לבעלה – "שלום" שמשפיע על עצם קיום
- 29 חיי המשפחה ו"שכינה שרויה ביניהם"⁷, מניעת המזבח
- 30 מלהוריד דמעות⁸ – ועוד – ולפיכך הוא חשוב יותר מן
- 31 החומרה של מחיקת השם. אך לא כך הוא השלום
- 32 שעל-ידי נר ביתו, המונע רק "שלא ישל בעץ או
- 33 באבן"⁸, או מפני ש"בני ביתו מצטערים לישיב בחושך"⁹,
- 34 ומהי אפוא ההוכחה, ששלום זה ידחה מצוה אחרת,
- 35 פרסומי ניסא של נר חנוכה?
- 36 (ב) בהלכה עצמה מקצר הרמב"ם את לשון הגמרא,
- 37 ומשנה אותה: (א) בגמרא ישנם שני חלקים "נר ביתו ונר
- 38 חנוכה – נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, נר ביתו וקידוש
- 39 היום – נר ביתו עדיף משום שלום ביתו"¹⁰, והרמב"ם

(5) להעיר שבא' מכת"י הרמב"ם (הובא בילקוט שניי נוסחאות ברמב"ם מהדורת פרענקל) "גדול השלום כו" – היא – הלכה בפ"ע.
 (6) אלא שדרך הרמב"ם לסיים כל ספר די"ד ספרי "יד החזקה" – בענין יסודי וכללי, התלוי בכוננת הלב וכו'.
 (7) נוסף על העיקר (שכנראה) הרמב"ם אינו מקפיד לסיים ההלכות שבספרו דוקא בדבר טוב (ראה סיום ס' נשים שברמב"ם. ועוד). וראה שיחת ש"פ מקץ תשד"מ.
 (7*) סוטה יז, א.
 (8) סוף גיטין.
 (8*) מרדכי שבת שם סרצ"ד (אינו אלא משום שלא ישל כו). ועד"ז בפרש"י שם כה, ב (ד"ה הדלקת). הובא להלכה במג"א סרס"ג סקי"ג יד. שו"ע אדה"ז ר"ס רס"ג. אבל לא הובא זה בכהנ"ל כטעם דנר שבת קודם.
 (9) פרש"י שם כג, ב ד"ה שלום ביתו, ר"ן שם (בהטעם דנר ביתו קודם). הובא במג"א ר"ס תרע"ח. ועד"ז בשו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ד (בהטעם דנר שבת קודם לקידוש היום).
 (10) וגם בטושו"ע שם ס"ג דהטעם משום שלום בית נאמר פעם אחת

(1) להעיר מהשייכות המיוחדת (נר) חנוכה (ונר ביתו – ד) שבת בשנה זו (תש"מ) – דבי' שבתות – בחנוכה – (שייך פעמיים דין הנ"ל); והימים הם: (א) התחלות ימי החנוכה, שעיקר הנס הי' ביום ראשון (שמצאו אז פך השמן), שכל ימי חנוכה כלולים ביום ראשון (שערי אורה ד"ה בכ"ה בעסלו פמ"ב. ד"ה כי אתה נרי פ"ו). ובמילא ב) סיום וחותם (ראה ברכות יב, א) ימי החנוכה, שלימות הנס, יום השמיני, שלימות כל הימים (ראה לקו"ש ח"י ע' 318 בהערות שם. חכ"ה זאת חנוכה (תשד"מ).
 (2) מקור דברי הרמב"ם אלו – ראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך.
 (3) כג, ב. וגם בזה מודגשת השייכות דחנוכה לשבת דכל הסוגיא דחנוכה היא במס' שבת (אף שבאה לכאורה רק אגב המדובר במשנה שם פתילות ושמינים שמדליקין בהן בשבת).
 ולהעיר ממחז"ל (ס' יצירה פ"א מ"ז) דנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן – והרי ס' זמנים דהרמב"ם: תחלתו – הל' שבת, וסופו – הל' חנוכה. וראה לקמן בפנים.
 (4) ובפרט שבגמ' "אמר רבא פשיטא לי", ולמה הוצרך הרמב"ם לראי' ההוכחה.

26 כשמו – דינים "ערוכים", כדי לדעת בשעת המעשה כיצד
27 יש לנהוג, ולכן ייתכן שדינים מסויימים יכתבו פעמיים,
28 כבענינו, כי ההלכה למקרה שאין ידו משגת לקנות נר
29 שבת ונר חנוכה קשורה למעשה בפועל הן לשבת והן
30 לחנוכה;

31 לעומת זאת, בספר "היד החזקה" של הרמב"ם הוא,
32 נכתב בהקדמתו, "חיבור זה מקבץ לתורה שבעל-פה
33 כולה... שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואחר-כך קורא
34 בזה ויודע ממנו תורה שבעל-פה כולה, ואינו צריך לקרות
35 ספר אחר ביניהם..." , שמטרתו היא לדעת את דיני התורה,
36 וכאשר הלכה מסויימת כבר ידועה – אין טעם לשנותה),
37 הרי בענינו אי אפשר לומר, ש"מפרש דבריו במקום
38 אחד" וסומך על כך, כי ה"מקום אחד" היה צריך להיות
39 בהלכות שבת, המופיעות לפני הלכות חנוכה, במיוחד
40 כאשר ההדגשה בהלכה זו היא על נר שבת, כדלעיל.

ד.

דין זה נובע מענין השלום בכלל

41 ההסבר לכך הוא: לגבי חובת הדלקת נר שבת אומר
42 הרמב"ם בהלכות שבת שהיא "בכלל עונג שבת"¹⁹
43 ו"לכבוד שבת"²⁰. אך אין הוא מציין שם שזה בגלל שלום
44 בית²¹ ("שלא יכשל בעץ או באבן" או מפני ש"בני ביתו
45 מצטערים לישיב בחושך").
46 ולכאורה תמוה הדבר מאד: אם הרמב"ם סובר
47 (בהלכות חנוכה), שענינו של נר שבת הוא "שלום ביתו",
48 הוא היה צריך לציין זאת קודם כל בהלכות שבת?
49 מכך מובן, שלפי הרמב"ם, אין עצם החיוב של נר
50 שבת נובע מפני שלום בית²², אלא מפני כבוד

1 כוללם יחד¹¹. (ב) בגמרא נאמר "נר ביתו עדיף", והרמב"ם
2 משנה ואומר "נר ביתו קודם"¹².

ג.

התמיהה על מיקום הלכה זו

3 כדי להבין זאת יש להקדים: ידוע, שגם מיקום
4 ההלכות על-ידי הרמב"ם הוא מדויק. ונשאלת השאלה,
5 מדוע הוא קבע את ההלכה על קדימת נר ביתו לנר חנוכה,
6 בהלכות חנוכה, ולא בהלכות שבת¹³?
7 אמנם, אין זאת הלכה הקשורה לכל שבת, אלא לשבת
8 חנוכה בלבד, אבל בהלכה זו הוכרע, שנר שבת חשוב
9 יותר, ודבר זה היה צריך להיכתב, לכאורה, בהלכות
10 שבת¹⁴.
11 תמיהה זו מתחזקת לאור ההלכה השניה "נר ביתו
12 וקידוש היום", שאין לה כלל קשר להלכות חנוכה, אלא
13 להלכות שבת בלבד, והיא מובאת כאן רק בדרך אגב,
14 בסמוך להלכה הראשונה – וסביר יותר, ששתי הלכות אלה
15 תיכתבנה בהלכות שבת, ולא בהלכות חנוכה.

16 ואכן, ב"טור" ובשולחן ערוך¹⁵ כתובה ההלכה של
17 קדימת נר שבת לנר חנוכה בשני המקומות, הן בהלכות
18 שבת¹⁶ והן בהלכות חנוכה¹⁷.
19 אף אם נאמר, שאין דרכו של הרמב"ם לכתוב אותה
20 הלכה פעמיים, כשם שמוצאים בכללי הרמב"ם¹⁸, שדרכו
21 היא "לפרש דבריו במקום אחד, ובמקום אחר סותם
22 דבריו", כי הוא "סומך... על מה שכתב כבר במקום אחר
23 הקודם לזה"; ואילו ב"טור" ושולחן ערוך אין קיים כלל
24 כזה,
25 (על סיבת הברל זה ניתן לומר: "שלחן ערוך" הוא

(15) וכ"ה בלבוש.

(16) סרס"ג ס"ג.

(17) סתרע"ח.

(18) יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' אות ו'.

(19) רפ"ה שם.

(20) פ"ל ה"ה שם.

(21) ודוחק גדול לומר שכונת הרמב"ם במ"ש "שלום ביתו" הוא מצד ענין "עונג שבת" שכ' בל' שבת (ראה לבוש או"ח ר"ס רסג. ולהעיר מפורשה שם סק"ב) כי אז הו"ל לפרשו.

(22) משא"כ לדעת אדה"ז שכתב ומדגיש בפירוש בריש הלכות נר

שבת (ר"ס רסג) "תיקנו חכמים כו' נושום שלום בית שלא יכשל כו'". וראה שם סעיף ט.

בסוף הענין, הרי הדין דנר שבת קודם הוא בב' בבות, משא"כ ברמב"ם.
(11) ועד"ז הוא בר"ח שבת שם.

(12) ובפרט דבלשון זה ("קודם") אפשר לטעות שהכוונה (רק) שיקדים להדליקם בשיש לו שניהם (ראה א"ר (ואליהו זוטא) סתרע"ח* סק"ג (סק"א)). משא"כ בטורשו"ע שם שמקדים "ואם אין ידו משגת לקנות כו'" (אבל ברמב"ם כ' בהלכה רפ"ז "הרי שאין לו כו'". וראה לקמן הערה 31).

(13) ביאור דברי הרמב"ם (וזה שכתבו בהל' חנוכה) ע"פ פנימיות הענינים – ראה גם לקו"ש ח"ג (המתורגם) ע' 65 ואילך. שיחת שבת חנוכה תשל"ה. ועוד.

(14) עד"ז יש להקשות בנוגע לשו"ע אדה"ז שלא הביאו בהל' שבת. וי"ל שדעתו שמקומו בהל' חנוכה (שאינן בשו"ע אדה"ז).

(* אלא דמש כתבו דמה"ט הוסיף הרמב"ם "או קידוש היום" (אף שפשוט הוא כבר מצד ההלכה שלפנ"ז) בכדי לשלול קט"ד זו.

18 חנוכה, כדי להבהיר שזה איננו ביטול הדלקת נר
 19 חנוכה, אלא שכך מחייב הענין של חנוכה.
 20 לענין זה מביא הרמב"ם הוכחה מכך ש"השם נמחק
 21 לעשות שלום בין איש לאשתו": ענין השלום הוא חשוב
 22 כל כך, שלא זו בלבד שהאיסור החמור של מחיקת השם
 23 נדחה מפניו, אלא שכותבים מלכתחילה את השם כדי
 24 למחקו – למען עשיית שלום בין איש לאשתו. מצות
 25 כתיבת השם בכל קדושתה ועוצמתה מתגלה באמצעות
 26 "מחיקתו", מפני שעל-ידי כך מושג שלום בין איש
 27 לאשתו.
 28 לפי זה יובן הדיוק בלשון הרמב"ם, הכותב "נר ביתו
 29 קודם", בשונה מלשון הגמרא – "נר ביתו עדיף": מן
 30 הביטוי "עדיף" ניתן להסיק, שמצוה זו (נר שבת) עדיפה
 31 על פני האחרת (נר חנוכה) ולכן היא דוחה את האחרת²⁷;
 32 אבל הרמב"ם מדייק שמשמעות הביטוי "עדיף"
 33 בענינו היא – "קודם": בהלכה זו מתכוונת הגמרא לומר,
 34 שרק בהדלקה המעשית, במקרה זה, נר ביתו קודם²⁸.

1 ועונג²³. ולמרות שבאמצעות נר שבת מתבצע גם ענין
 2 שלום בית, אין זה הטעם למצוה²⁴.
 3 לפי זה מתעורר קושי על ההלכה "נר ביתו עדיף משום
 4 שלום ביתו" – הרי "שלום ביתו" אינו ענינה העיקרי של
 5 מצוה זו?
 6 על קושי זה עונה הרמב"ם בקובעו הלכה זו בהלכות
 7 חנוכה, ולא בהלכות שבת, ובהוסיפו את ההוכחה "שהרי
 8 השם נמחק...": בכך הוא מחדש, שההלכה ש"נר ביתו
 9 קודם משום שלום ביתו" איננה פרט בחובת נר שבת, שבו
 10 ניכרת עדיפותו על פני נר חנוכה (שהרי, כאמור, הענין של
 11 שלום ביתו אינו עיקר במצות נר שבת²⁵), אלא נובע
 12 מחשיבות השלום בכלל; ודחיית מצוה בגלל ענין השלום,
 13 אינה באי-קיום המצוה, אלא שעל-ידי הענין השלום
 14 מקיימים מעין מצוה זו²⁶.
 15 ובענינו: "נר ביתו קודם משום שלום ביתו" נובע גם
 16 מענין החנוכה, שהוא חלק של "כל התורה (ש)ניתנה
 17 לעשות שלום". ולכן קבע הרמב"ם הלכה זו בהלכות

26 להעיר מביאור הא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (צפע"ג הל' תרומות לג, רע"ג (הובא בכללי תהו"מ בערכו). וע"ד החסידות – המשך תרס"ו ע' סח, תקכב. ד"ה לסרבה המשרה הש"ת פ"ג – סה"מ קונט' ח"ב תלה, ב). וצ"ע בירוש' שבת פ"א ה"ב (בסופה) זה שינוי וזה שינוי.

27 וכן משמע בלבוש שם סתרע"ח שמאריך איך שנה שבת עדיף. (28 ע"פ כל הנ"ל יומתק שינוי לשון הרמב"ם בהלכה זו לגבי לשונו בהלכה י"ג שלפניו: "לפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס" –

דהכונה שם היא שמצות הדלקת נ"ח עדיף ממצות קידוש היום ודוחה אותה (וכמודגש באריכות לשונו – מקדים לקנות שמן כו' על היין לקידוש היום"), והעדיפות ד"ח על קידוש היום היא בזה (ש"ע פ"ג ששורים במצותם, ד"שניהם מדברי סופרים, מ"מ נ"ח) "יש בו זכרון הנס";

משא"כ בהלכה שלפניו מקצר "נר ביתו קודם משום שלום ביתו" – כי זה ש"נר ביתו קודם" אינו מצד החיוב והמצוה דנר ביתו, שחמור כ"כ שדוחה המצוה דנ"ח [שהרי "שלום ביתו" אינו גדר המצוה דנר ביתו, כנ"ל בפנים], כי אם מצד המציאות ד"שלום ביתו" שב"נר ביתו" (מעלת השלום בכלל). ולכן: א) לא כתב ד"שניהם מד"ס" – כי כאן אין נוגע החיוב וגדר המצוה דנר ביתו. ב) כותב "קודם" סתם, ולא "קודם לקידוש היום".

ועפ"י יומתק ג"כ השינוי, דבהלכה יג נקט "מקדים לקנות כו' מוטב להקדים נ"ח כו'" (היינו, שעל האדם להקדים נ"ח), ואילו כאן נקט "נר ביתו קודם" (לא – "מקדים נר ביתו") – כי הקדימה בהלכה יג היא מצד החיוב והמצוה (שעל האדם) דנ"ח; משא"כ כאן הקדימה היא מצד המציאות דשלום ביתו שישנה בנר ביתו (החפצא דנר ביתו).

23 והיינו שענינם גופא עונג וכבוד, משא"כ לדעת אדה"ז בשו"ע שם – הוא רק גורם לשלימות העונג דאנו"ש, דהיינו פרט בהעונג דהסעודה* (כדעת התוס' ד"ה הדלקת – שבת כה, ב). וי"ל דלכן לא הביאו בר"ם רמב בדיני עונג שבת (ראה בכ"ז מכתב עש"ק וחנוכה תשל"ו בהערה – נדפס בלקו"ש חט"ו ע' 528).

וי"ל שלדעת אדה"ז מוכח כן מגמרו אז גופא "נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו", ולא קאמר לפי שיש בזה כבוד ועונג. ולהרמב"ם אין זה הוכחה כי משום זה לבד אין בו כדי לרחות נר חנוכה, כי לשיטתו גם בנר חנוכה יש כמה פרטים מלבד זכרון נס הנרות (ראה שם פ"ד ה"ב "על הנסים שעשה לנו". וראה צפע"ג – לרמב"ם שם פ"ג ה"ג ולקמן בפנים).

משא"כ לשיטת אדה"ז (שבפשטות – פוסק כהשו"ע כו') שכל הקביעות דחנוכה היא מצד הנס דנרות ורק זה הפרסומא ניסא דנר חנוכה. ולא ס"ל כדעת הרמב"ם שהקביעות דחנוכה הוא גם מצד נצחון ונס המלחמה שלכן "התקינו חכמים .. ימי שמחה כו'" כי לא נאמר בגמרא שלנו (ומקורו דהרמב"ם בזה הוא ממדרש חנוכה) – ראה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך. ואכ"מ.

24 והסברת הרמב"ם בזה שס"ל דנר שבת הוא מצד עונג וכבוד – י"ל כי זה מתאים עם כללות תוכן השבת, שעיקר ענינו חיוב – מנוחה, כדלקמן בפנים ס"ח. ולכן מפרש כפשטות מרז"ל (תנחומא ר"פ נח): הדלקת הנר דכתיב וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת. ולפ"ז ה"ז כפשטות הלשון בשבת כה, ב "הדלקת נר בשבת חובה".

25 ועפ"י יומתק מש"כ הל' "נר ביתו" (כבגמרא) ואינו מפרש ומפרט (כבשו"ע) "נר שבת" – כי הטעם שזה קודם הוא לא מצד היותו נר שבת (לעונג ולכבוד), כ"א לפי שהוא נר ביתו, שמאיר את הבית ונעשה שלום בית בפועל.

* משא"כ ברמב"ם שם רפ"ה שכתב "אפילו אין לו מה יאכל". ובה"י שם "וחובה עליו לישוב לאור הנר" ולא כ' "לישב ולסעוד" (כבתוס' שם). וראה הגמ"י לה"ד שם. אבל להנייר שמקור אדה"ז שם ט"ב וגי' (יבכלל עונג סעודת הלילה), "הרפת קודמת לנר שריא עיקר מצות הסעודה" הוא ממו"א שם סק"ד"ה, שמפרש כן בדברי המחבר (שם ט"ב): "אפילו אין לו מה לאכול". שזה בכלל עונג שבת והוא" (שהוא הוא לשון הרמב"ם הנ"ל רפ"ה) – אף שאי"ז פשטות לשון (הרמב"ם והשו"ע). ואכ"מ.

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שהיו שמונת ימים
האלו... ימי שמחה והלל –
כלומר, ענין החנוכה איננו רק המצוות הפרטיות שבו,
כבשאר המצוות והחגים, שבאים בעקבות מאורע מסויים,
אלא בחנוכה היתה ישועה מפני גזירות כלליות שהוטלו
על כל "דת" ישראל, ועל ההתעסקות בתורה ובמצוות
בכלל.

ז.

התורה – פעולות של חיוב ושליחה

לפי כל האמור לעיל, נובע הקשר שבין ההלכה "נר
ביתו קודם" להלכות חנוכה, רק מחשיבות השלום של "כל
התורה", וחנוכה היא חלק מ"כל התורה",
אבל מכך שהרמב"ם מרחיב את הדיבור על ענין
השלום דוקא בהלכות חנוכה³⁰ סביר לומר, שלענין
השלום יש קשר מיוחד למשמעות החנוכה³¹.
קשר זה יובן, אם נקדים ונאמר, שעבודת התורה
והמצוות מתבטאת בשני תחומים כלליים: א) "אנכי ה'
אלקיך..." – עשה, פעולה חיובית. ב) "לא יהיה לך אלקים
אחרים" – לא תעשה, פעולה שלילית.

באופן כללי, זוהי החלוקה בין מצוות עשה לבין מצוות
לא תעשה. אבל שבע מצוות דרבנן הן כולן "קום עשה"³²,
ותכליתן היא דחיית הרע, כמוסבר בהרחבה במקום
אחר³³.

ה.

שבת – חיוב, חנוכה – שליחה

וזהו ההבדל הכללי בין שבת לבין חנוכה³⁴:
שבת היא בעיקרה ענין חיובי, כדברי הרמב"ם מיד
בתחילת הלכות שבת: "שביתה בשביעי ממלאכה מצות

אבל בפשטות, הלשון (כריש הלכה יג ברמב"ם שם) "הרי שאין לו
אלא פרוטה אחת" שפירושו שיש לו מעות רק עבור נר אחד קאי גם
עמ"ש בה"ד לענין "נר ביתו ונר חנוכה כו". וא"כ כשיש לו יותר מזה
צריך להדליק השני לנר חנוכה, כמקומות הנ"ל. וכ"כ במעשה הרקח
לרמב"ם שם.

וי"ל אחת מהנפק – שגם ב"ב וכיו"ב יראוהו עכ"פ ובתוך שיעור
הדלקת נ"ח.

(32) ראה תו"א נב, ג. לקו"ת פקודי ו, ד. שה"ש א, ב. וראה הערה
בסה"מ ת"ש ע' 50. ובד"ה מאי מברך ש"ת (בסה"מ קונטר' ח"ג) ע' רה.
(33) מקומות שנשמנו בהערה לפני. ד"ה מצה זו תר"ם, ד"ה מאי
מברך פרת'. ועוד.

(34) להעיר דגם כפשוטו מצות (וענינו) שבת הוא מדאורייתא וחנוכה
מדרבנן והרי בפרטיות עיקר תוכן במצות דרבנן הוא ה"ל"ת כנ"ל בפנים.

ה.

מטרת כל מצוה – שלום

1 כדי להסביר, שכאשר מדובר על "שלום", אין הכוונה
2 לכך שמצוה אחת נדחית מפני האחרת, אלא שהמשמעות
3 והתוכן מתאימים גם למצוה האחרת, ממשיך הרמב"ם
4 ואומר "גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום
5 בעולם":
6 כיוון שכל התורה – מטרתה להשכין שלום בעולם, הרי
7 מובן, שכאשר מדובר במצוה הקשורה להשכנת שלום
8 כפשוטו, אין לומר שהיא דוחה מצוה אחרת מן התורה, או
9 מדרבנן, כי באמצעות קיום המצווה המשכינה שלום
10 באופן מעשי – מתממשת הכוונה בנתינת המצוה האחרת.
11 לפיכך מובן, מדוע כלל הרמב"ם את שני הענינים –
12 קדימות נר ביתו על פני נר חנוכה ועל פני קידוש היום –
13 יחדיו, ולא בשני חלקים שונים, כפי שמובא בגמרא, כדי
14 להדגיש, שאין אלה שני ציוויים נפרדים, אלא אותה הלכה
15 בדיוק: כיוון ששלום היא המטרה הכללית של נתינת
16 התורה וכל מצוותיה, כולל נר חנוכה וקידוש היום, הרי
17 הצד השווה שבהן מחייב את הקדמת נר ביתו לפניהם²⁹.

ו.

חנוכה – ניסוס התורה בכלל

18 ניתן להבין יותר את הקשר שבין חשיבות השלום של
19 "כל התורה" לבין הלכות חנוכה, כי ענין החנוכה איננו רק
20 פרט בתוך "כל התורה" אשר "ניתנה לעשות שלום
21 בעולם", אלא הוא קשור ממש ל"כל התורה", כפי שמסביר
22 הרמב"ם בהרחבה בתחילת הלכות חנוכה אודות הסיבה
23 לקביעת ימי חנוכה: בבית שני כשמלכות יון גזרו גזירות
24 על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה
25 ובמצוות... עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם...

(29) ומה גם מובן במילא דגם הדין ד"נר ביתו וקידוש היום נר ביתו
קודם" אין מקומה בהל' שבת, כי אי"ז מצד הגדר (ומצות דנר) והל' שבת
כ"א מצד הגדר דשלום בית. ושייכותו להל' חנוכה דוקא – ראה לקמן
בפנים ס"ח.

(30) דלכאורה מקומה בהל' דעות וכיו"ב.

(31) לכאורה י"ל דנפק"מ להלכה (בוה שנור ביתו קודם הוא דין בהל'
חנוכה): באם ידו משגת לב' נרות אם ישמש בשניהם לנרות שבת, או
ידלק אחד לנר חנוכה (ובפרט כאשר ליל שבת אינו בליל ראשון דחנוכה,
דאז בלאה"כ לא יקיים ה"מנהג פשוט" דמוסיפין (רמב"ם שם פ"ד ה"ג)).
ולכאורה מכיון דזה דנר ביתו קודם הוא דין בהל' חנוכה ואי"ז בגדר
דיחוי דמצות נר חנוכה, מקום לומר, שגם השני ידליק לנר שבת להוסיף
(אורה) שלום ביתו (בכל חדר וחדר), ולפ"ז הוא דלא כפרש"י שבת שם
כג, ב ד"ה נר (וכן פסק במג"א שם סי' רס"ג סק"ט. ור"ס תרע"ח. שו"ע
ארה"ז (שם סרס"ג ס"ד) – לענין נר שבת קודם לקידוש היום).

29 חשמונאי" – הסבת ההתנגדות לתורה ולמצוות, ענין של
30 שלום.

31 (גם ענין זה מתגלה באמצעות הנרות⁴³, כדברי
32 הרמב"ם שהובאו לעיל, וכפי שאומרים בעת הדלקת הנרות
33 – "הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל
34 הנפלאות"⁴⁴).

35 לפיכך, כאשר מתעוררת השאלה בדבר "נר ביתו ונר
36 חנוכה", או נר ביתו וקדוש היום", נקבע בהלכות חנוכה
37 ש"נר ביתו קודם": כיון ש"נר ביתו" מביא ל"שלום ביתו"
38 בגשמיות, הרי מובן, שבאמצעותו ייגרם שלום יותר מאשר
39 באמצעות נר חנוכה, ולכן מצד הלכה זו עצמה של חנוכה,
40 יוצא, ש"נר ביתו קודם – משום שלום ביתו".

י.

"השם נמחק" – מטרת התורה השכנת שלום

41 לענין זה מביא הרמב"ם הוכחה, שהשלום (שלילת
42 הרע) מכריע על-פני החיוב (תוספת אור וקדושה) לא רק
43 בחנוכה, אלא בכל התורה: "שהרי השם נמחק לעשות
44 שלום בין איש לאשתו": הדרגה הנעלה ביותר בשם ה',
45 שם "הוי"י", שהוא "שם העצם"⁴⁵, "שם המפורש"⁴⁶ ו"שם
46 המיוחד"⁴⁷, ואשר כתיבתו על קלף גשמי היא הדרך
47 הנעלית ביותר ל"המשכת" השפע האלוקי בעולם, נכתבת
48 מלכתחילה בכוונה למחקה, למרות קדושתה, כדי להשכיך
49 שלום בין איש לאשתו. מטרת הפעולה החיובית – הוספת
50 קדושה בעולם – היא למען השלום – שלילת הרע, כדי
51 למנוע מחלוקת בין איש לאשתו.

52 הרמב"ם אף ממשיך ומסביר, ש"גדול השלום" כי "כל
53 התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" – התורה לא ניתנה
54 בעולם הזה רק כדי להוסיף אור וקדושה בו, אלא כדי
55 "לעשות שלום בעולם" במקום שיש מחלוקת וצריך
56 לבטלה;

1 עשה שנאמר וביום השביעי תשבות". למרות שרוב הלכות
2 השבת הן מן הסוג של מצוות לא-תעשה – ל"ט אבות
3 מלאכה האסורים בשבת וכדומה, בכל זאת, תוכנה העיקרי
4 הוא הענין החיובי³⁵ של שבתה ומנוחה, כפי שרואים זאת
5 במאמר חז"ל³⁶ לגבי תחילת הבריאה, שהעולם היה חסר,
6 ו"באת שבת באת מנוחה".

7 לעומת זאת, ענין החנוכה הוא בעיקר שלילת הרע,
8 כדברי הרמב"ם בהרחבה בתחילת הלכות חנוכה: "גזרו
9 גזירות... ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה
10 ובמצוות... ולחצום... וגברו בני חשמונאי... ואבדום" –
11 ענין שלילי – ביטול הגזירות הנוגדות לתורה ומצוות.

12 רק מאוחר יותר התוצאה מכך היא "שמחה והלל
13 ומדליקין בהן הנרות..." – פעולה חיובית, אך הסיבה
14 העיקרית היא – שלילת הרע³⁷.

ט.

"נר ביתו" – גורם יותר לשלום

15 לפי זה מובן גם לגבי נר ביתו ונר חנוכה: משמעות
16 נר שבת היא כמשמעות השבת בכלל – חיוב, עונג
17 וכדומה. כדברי הרמב"ם בהלכות שבת ש"נר שבת הוא
18 תוספת עונג וכבוד, אבל, למעשה, כיוון ש"נר שבת הוא
19 אור מאיר, הוא גורם גם לשלילת הרע³⁸, הוא מונע מהיות
20 בני ביתו "מצטערין לישב בחושך", ומונע את "יכשל בעץ
21 או באבן" (לעומת נר חנוכה, שאסור להשתמש לאורו³⁹).

22 ואילו נר חנוכה, פעולתו היא "להראות ולגלות הנס"⁴⁰
23 – פרסומא ניסא, פעולה חיובית, ולכן "צריך אדם להיזהר
24 בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על
25 הניסים שעשה לנו"⁴¹, אבל מאידך⁴² הסיבה ותוכן
26 המאורעות שהביאו לנס, היא מניעה ושלילת הרע – ביטול
27 המנגדים אשר "גזרו גזירות... ולא הניחו אותם לעסוק
28 בתורה ובמצוות" ו"הושיעם מידם והצליח וגברו בני

(42) ראה במקומות שנשמנו בהערה 33 שמצות דרבנן יש בהן המעלות דמ"ע ומל"ת. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 224 ואילך.

(43) להעיר מהענין דנר חנוכה בפנימיות הענין: (שהוא המשכת אור התורה) שעיקר מצות נ"ח להאיר בחוץ ברשות הרבים בחי' רבים היינו טורא דפרודי' כו' שגם שם יאיר אור ה' וקדושתו שלא יהא העולם והסתר כו' (תו"א מקץ מב, סע"ג). וראה לקו"ש ח"ה שם.

(44) ראה גם לעיל ע' 394.

(45) פרדס שי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. ועוד.

(46) סוטה לח, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"י ה"ב.

(47) סוטה שם. סנהדרין ס, א. וראה בארוכה פרדס שם. שערי אורה (להר"י גיקטליא) שער ה. תו"א ס"פ נה. ועוד.

(35) ראה צפע"נ הל' שבת רפכ"א (כא, ד). וראה שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סכ"ג. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 71 ואילך.

(36) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א ד"ה ויכל. וראה ב"ר פ"י, ט.

(37) עפ"ז יש להוסיף בנעוץ תחלתן בסופן שברמב"ם ריש ספר זמנים וסיומו: מתחיל בבי' הענינים "שבתה בשביעי ממלאכה מצות עשה.. וכל העושה בו מלאכה ביטל מ"ע ועבר על ל"ת". ומסיים בבי' הענינים: נר ביתו ונר חנוכה, וזכרון הנס – חיוב, ושלום בית – שלילה.

(38) להעיר מלבדו ופרישה דלעיל הערה 21.

(39) רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ו. ראה לבוש סי' רסג שם, וסי' תרעה.

(40) רמב"ם שם פ"ג ה"ג.

(41) רמב"ם שם פ"ד הי"ב.

29 האמיתית של העולם, גילוי אלקות. ומטרה זו מתגשמת
30 על-ידי ביטול חוסר האמת שבעולם, שמעלים את
31 האלקות.

יב.

השלום – משמעות החנוכה

32 ענין זה קשור למשמעות הכללית של חנוכה: נצחון
33 היהודים וביטול המצב של "גזרו גזירות על ישראל וביטלו
34 דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות" הושגו
35 באמצעות מסירות הנפש של החשמונאים על קידוש ה'⁵⁵,
36 שמסירות נפש נובעת מחלק ה"יחידה" שבנפש, שממנה
37 נובע השלום האמיתי, שבו אין מלכתחילה מקום כל שהוא
38 להתנגדות, כפי שמסביר אדמו"ר האמצעי בהרחבה⁵⁶.

39 וכתוצאה מכך התגלה ענין זה גם למעשה, כפשוטו,
40 ש"גברו ישראל על אויביהם ואבדום"⁵⁷ ו"חזרה מלכות
41 לישראל"⁵⁸ – השלום והשלום אצל עם ישראל, כפשוטם
42 של דברים.

יג.

הגברת מבצע נש"ק

43 מכל האמור לעיל מובן, שאם בכל השנה כולה יש
44 להשתדל ככל האפשר בקיום מצוות הדלקת נרות שבת
45 קודש, שכל בת ישראל (גם לפני הנישואין, מיד עם הגיעה
46 לחינוך) תדליק נר שבת קודש, כפי שכבר הוסבר מספר
47 פעמים בהרחבה^{58*}, הרי בימי החנוכה יש להשתדל
48 במיוחד לחזק את "מבצע נש"ק",

49 והשתדלות זו תביא לחיזוק ולהוספה בכל הענינים
50 הרוחניים המושפעים מימי החנוכה בימים שלאחריהם,

51 וכאשר יצטברו כל נרות המצוה (נר שבת ונר חנוכה)⁵¹
52 תהיה אבוקה גדולה, שתאיר את חושך הגלות, ותבוא
53 הגאולה על-ידי משיח צדקנו, כאשר ישרור "שלום
54 בעולם" – "באותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה

1 כלומר, "כל התורה" והמצוות, כולל אלה אשר ענינם
2 הגלוי הוא חיובי – הוספת אור וקדושה – מטרות
3 העיקרית היא "לעשות שלום בעולם", לבטל את ההתנגדות
4 לקדושה בעולם⁴⁸.

יא.

התורה – גילוי האלקות שבעולם

5 ההסבר לכך ביתר עמקות הוא:

6 השלום האמיתי איננו רק ביטול ההתנגדות, אלא
7 יצירת מצב שבו לא תיתכן מלכתחילה מציאות של
8 התנגדות. כלומר, הגילוי שמציאותו של האחר איננה נוגדת
9 ואיננה שונה.

10 והפירוש בפנימיות הענינים לכך ש"התורה ניתנה
11 לעשות שלום בעולם"⁴⁹, הוא, שמהותו האמיתית של
12 העולם היא, בעצם, תורה – אלקות. לא זו בלבד שאלקות
13 היא הגורם להתהוותו ולקיומו, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן
14 בהרחבה⁵⁰, שהקב"ה בורא את העולם בכל רגע, באופן
15 תמידי, מאין ליש, אלא שכל מהותו של "יש הנברא" הוא
16 ה"יש האמיתי"⁵¹.

17 העולם (מלשון העלם⁵²) כשלעצמו מסתיר את האור
18 האלקי, ונראה כמציאות עצמאית⁵³, עד אשר אפשר
19 לחשוב בטעות שאין הוא זקוק ח"ו לדבר ה' כדי להחיותו
20 ולקיימו – "בירה זו בלא מנהיג"⁵⁴. ולפיכך ניתנה התורה
21 – "לעשות שלום בעולם", להשכיח שלום, כביכול, בין
22 העולם לבין הקדוש-ברוך-הוא, כך שירגישו שמציאות
23 העולם איננה ח"ו נוגדת וסותרת לאלקות, אלא שכל
24 מציאות העולם היא, בעצם, הקב"ה – "יש האמיתי".

25 לפי זה מובן, שגם אם קיימים בתורה ובמצוות שני
26 סוגי העבודות – פעולה חיובית הוספת אור וקדושה)
27 ופעולה שלילית (ביטול התנגדות), הרי מטרתה העיקרית
28 של התורה היא השכנת שלום בעולם – גילוי המציאות

48 דהרי מציאות העולם מצ"ע הוא "תחתון במדרגה שאין תחתון
למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא
קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עור" (תניא פל"ו). וא"כ
מובן דעשיית הדירה בתחתונים היא לא ע"י המשכת האור, כ"א ע"י
ביטול ושכירת הקליפה, והסרת ההעלם וחושך העולם. ראה בארוכה
לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 23 ואילך. ח"יב ע' 74.

49 ראה לקו"ש ח"ו ע' 144 ואילך.

50 שער היחוד והאמונה פ"א ואילך.

51 ביאורה"ז לאדמו"ר האמצעי מג, ג. ד"ה מצוה משתקע החמה
תרע"ח.

52 לקו"ת שלח לו, ד. ביאורה"ז להצ"צ ע' שנה.

53 ראה לעיל הערה 48. ד"ה מצוה שם.

54 לשון המדרש – ב"ר רפל"ט.

55 תו"א ל, א. שערי אורה בהקדמה. ד"ה יביאו לבוש מלכות שם.
ד"ה ת"ר נר חנוכה תרמ"ג בסופו (נדפס בסה"מ תרמ"ג-מ"ד ע' לה
ואילך).

56 שערי תשובה ח"ב ד"ה פדה בשלום.

57 רמב"ם שם פ"ג ה"ב.

58 שם סה"א.

58* ראה לקו"ש ח"א ע' 281 ואילך. לעיל ע' 182 ואילך. ע' 185.
לקו"ש ח"ו שבעה ע"ז 49.

- 1 ולא קנאה ותחרות⁵⁹, כי משיח צדקנו יתקן את העולם
 2 כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים
 3 שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"⁶⁰,
 4 ותקיים ההבטחה "מראה לכם נרות של ציון"⁶¹ – הדלקת
 5 הנרות בבית-המקדש השלישי.
 (משיחות י"ט כסלו, ש"פ וישב ומקץ תשל"ז)

(61) יל"ש ר"פ בהעלותך. וראה רמב"ן ר"פ בהעלותך. דית רענן ליל"ש שם.

(59) רמב"ם סוף הל' מלכים.
 (60) רמב"ם שם ספי"א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ בנשק
 מוה"ר מתתי יחזקאל שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי תשורתו הספר מתורת הבעש"ט וצאצאיו והספר מתורת רבי פנחס מקוריץ מהדורא חדשה, ות"ח ת"ח על תשורתו זו, והשי"ת יתן לו האפשריות לפרסם תורת נשיאי החסידות וגדולי בחוגים הכי רחבים מתוך הרחבת הדעת ובריאות הנכונה.

בבקשתו יושלח לו בחבילה בפ"ע, התניא שהדפיסו כאן במהדו"ח עם מפתחות וכו' ובטח יאשר קבלתם. כן מוסג"פ אשר הו"ל בקשר עם חג הגאולה הוא י"ט כסלו, אשר בטח יעניין את כת"ר שי'.

במה ששואל להערותי, הנה אין הזמ"ג לעיין כדבעי, בכ"ז לחביבותא דמילתא עברתי בין הדפים. ולפ"ד בס' אלו ניכר עוד יותר חסרון מפתחות. כן - בס' תורת הבעש"ט וצאצאיו - בכמה וכמה מאמרים אינן ברור למי הם. גם הי' צ"ל הוראה מפורשת אשר חלק המאמרים הובא בשינוי לשון.

דרך אגב: שם בתו של הבעש"ט צ"ל אדל חסר יו"ד, כיון שהוא ר"ת: **אש דת** למו.

את בנו של בעל התניא אין לכנות רבי דוב **מליאדי**, כי נהג נשיאותו **בליובאוויטש**. הר"ד מליאדי הי' נכדו של הצמח צדק חתנו של הנ"ל.

בס' תורת ר"פ מקוריץ **סי' קכא**, אי' בכ"י - הוא שם בשם הירושלמי אף שלא נמצא בירושלמי שלפננו. וראה תורה אור בהוספות ס"פ תשא.

בברכת הצלחה בענייניו.

לקוטי שיחות

פרשת מקץ

דרך טו שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

- 17 ואחרות מסייעות בכך – א"כ במה אין כל אחת
18 מההוכחות בנפרד מספקת בעינינו?
19 (ב) טדד ההוכחות בפירושי רש"י אינו מובן כלל –
20 תחילה הוא אומר "בלשון משנה", לאחר מכן "בלשון
21 ארמי", ורק לאחר מכן הוא אומר "ובמקרא": לכאורה,
22 היתה צריכה ההוכחה הראשונה להיות מהמקרא,
23 ובמיוחד כאשר להוכחה מה"מקרא" יש מעלה נוספת,
24 ששם מופיע בדיוק אותו ביטוי המופיע בפסוקנו –
25 "נכמרו", לאחר מכן, אם הכרחי, היה צריך להביא את
26 ההוכחה מ"לשון משנה", ורק לאחר מכן – מן הגמרא
27 "לשון ארמי".
28 (ג) מדוע מביא רש"י את ההוכחה "בלשון משנה"
29 מ"כומר של זתים", במסכת בבא מציעא, ולא מ"כומר
30 של ענבים"⁷, המוזכר לפני כן⁸ בגמרא – במסכת יבמות?⁹
31 (ד) גם "בלשון ארמי" עצמה, צריך היה רש"י,
32 לכאורה, לציין במקום את הביטוי "מכמר בישראל"
33 שבמסכת פסחים, את הביטוי "בושלי כמרא" המופיע
34 לפני כן, במסכת ברכות¹⁰.

שם נאמר "תני רבי חייא" שהוא ברייתא, וגם ברייתא נכתבה "בלשון משנה (משא"כ גמ)". [וראה רפ"ו דאבות "שנו חכמים בלשון המשנה" ובמפרשים שם. וראה הר"מ שטראשון (לב"ב ו, א) שהביא כ"מ שרש"י קורא לברייתא (תוספתא) "ל' משנה"]. (ב) ועיקר: הפי' בכ"מ הוא (רבי חייא תני) שכן צ"ל בהמשנה שם.
ו"ל שלכן כותב רש"י גם תיבת "על (הכומר)" כי כוונתו לומר שכן הוא במשנה במקום "על המעטן", משא"כ ביבמות שהוא מימרא בגמ', – אבל הא גופא צ"ע, דלמה מדייק להביא מ"לשון משנה" דוקא. ולהעיר מהגירסא בדפוס שני דרש"י: "ובלשון תלמוד כו" (במקום "בל' משנה").

(8) גם ברפ"ד דמעשרות א"י "המכמר באדמה" שפי' שמטמין פירות כדי שיתבשלו. אבל רוב הגי' במשניות שלפנינו (וכ"ה בפיה"מ להרמב"ם, ר"ש, רע"ב, ועוד) ה"מכמן" – "ין" במקום "ר", והמדובר גם בשאר פירות (פיה"מ ורע"ב שם, אבל בר"ש שם: זיתים) שבהם אין נוגע ענין החימום. ראה מלאכת שלמה. ולהגי' "המכמר" ראה לקמן הערה 45.

(9) צז, א. ויוקשה ביותר – כי איכה שם, מביא רש"י מ"כומר של ענבים", ולא מב"מ.

וצע"ק ברש"י שם שכותב "על (הכומר של ענבים)" שאינו ביבמות אלא בכ"מ. וראה לקמן הערה 48.

(10) מ, ב.

א.

פירוש רש"י על המילה "נכמרו"

- 1 מן הפסוק "וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו"¹
2 מצטט רש"י, ב"דיבור המתחיל" השני את המילה
3 "נכמרו"² ומפרש: "נתחממו, ובלשון משנה³ על
4 הכומר של זתים, ובלשון ארמי משום מכמר בישראל⁴,
5 ובמקרא⁵ עורנו כתנור נכמרו, נתחממו ונקמטו קמטים
6 קמטים, מפני זלעפות רעב, כן דרך כל עור כשמחממין
7 אותו נקמט ונתכווץ".
8 מובן מדוע צריך רש"י להביא בכלל הוכחה
9 לפירושו, שמשמעות המילה "נכמרו" היא "נתחממו":
10 כיון שה"בן החמש למקרא" נתקל כאן לראשונה
11 בתורה⁶ במילה "נכמרו", יש צורך להסביר את הפירוש
12 באמצעות הוכחה.
13 אך יש להבין:
14 (א) מדוע נזקק רש"י לשלוש הוכחות? שהרי, כמובן
15 בפשוטות, כפי שהוסבר פעמים רבות – מובאות מספר
16 הוכחות כאשר כל אחת מהן כשלעצמה אינה מספקת

(1) פרשתנו מג, ל.

(2) בדפוס שני דרש"י וברש"י כתי' אינו מעתיק תיבת "נכמרו" עוה"פ מהכ', אלא בא בהמשך לפרש"י לפניו "מיד נכמרו רחמיו (כלומר) נתחממו". וראה לקמן הערה 36.

(3) ב"מ עד, א. [ובדפוס א' וברש"י כתי' "ובלשון משנה יש". וברש"י כתי' פי' "כומר של זתים" גם ב"בלע"ז]. ומה שכתב "ובלשון משנה" אף שהוא בגמ' שם – ראה לקמן הערה 7.

(4) פסחים נח, סע"א. בגמ' ליתא תיבת "משום", וכן ליתא בכמה דפוסים דרש"י (כולל דפוס ראשון). וראה לקמן הערה 43.

(5) איכה ה, יוד.

(6) אף שנמצא בפרש"י לפני זה: וישלח (לג, ד) במאמר רשב"י "שנכמרו רחמיו", אבל גם שם צריך רש"י לפרשו (שלכן משנה מל' רשב"י וכותב) בתחילת ד"ה "נתגלגלו".

עפ"ז א) יומתק יותר הביאור (כפנים ס"ה) דההקדמה בפרש"י הטעם למה נכמרו רחמיו יוסף ורק אח"כ פי' תיבת "נכמרו" – כי לולא ההקדמה פי' נכמרו הוא (כבפרש"י וישלח) "נתגלגלו". (ב) ההכרח דביוסף אא"פ לפרש "נתגלגלו", שהרי אפילו עשו נתגלגלו רחמיו תיכף כשראהו משתחוה. (ג) שאין רש"י שולל פי' הת"א (בתיבת נכמרו) "אתגלגלו" (ע"ד לעיל מג, יח. לקמן מד, ז. ובכ"מ), אלא שכאן – פי' "נתחממו".

(7) בפשוטו י"ל שרש"י מביא מ"לשון משנה" והוה רק בב"מ, כי: (א)

28 יש לך אח מאם, אמר לו אח היה לי ואיני יודע היכן
29 הוא, יש לך בנים, אמר לו יש לי עשרה, אמר לו ומה
30 שמם, אמר לו בלע ובכר... אמר לו מה טיבן של שמות
31 הללו, אמר לו כולם על-שם אחי והצרות אשר
32 מצאוהו. בלע שנבלע בין האומות, בכר שהיה בכור
33 לאמי (וכך ממשיך רש"י לפרש את המשמעות של כל
34 עשרת השמות, בהוסיפו בסוף את המקור לפירושו
35 "כדאיתא במסכת סוטה"17, ומסיים) מיד נכמרו
36 רחמיו".

37 ומיד קשה להבין: מדוע מקדים רש"י ב"דיבור"
38 הראשון לפרט בהרחבה את הגורם ל"נכמרו", לפני
39 שהוא מסביר ב"דיבור" השני את עצם משמעות המילה
40 "נכמרו"?
41 בפשטות צריך הסדר להיות להיפך: ראשית, נחוץ
42 לדעת מה ארע – מודו משמעות המילה "נכמרו", ורק
43 לאחר מכן מתאים להבהיר את הגורם לכך.

44 כמורכב קשה: א) מהו הקושי בפירושו של הפסוק
45 על-פי פשוטו של מקרא, שמשום כך מביא רש"י את
46 דברי חז"ל בהרחבה? לכאורה, הכל פשוט: כאשר ראה
47 יוסף לאחר תקופה של שנים רבות את בנימין, בהיותו
48 אחיו היחיד "מאמו", אשר לא היה לו קשר למכירתו
49 וכדומה, הרי "נכמרו רחמיו".

50 ב) אף אם נאמר, שרש"י מוכרח להסביר שיחד עם
51 זאת התנהל דו-שיח בין יוסף לבנימין, כפי שמספרים
52 חז"ל – די היה לצטט את תחילת הסיפור בלבד,
53 "שאלו יש לך אח וכו'", ולציין¹⁸ את המקור¹⁹ –
54 "כדאיתא במסכת סוטה"²⁰ – ששם ניתן למצוא את כל
55 הפרטים²¹. מה מוסיפה כל ההרחבה, ובמיוחד ביאור
56 כל השמות, להבנת הפשט של הפסוק²²?

1 ה) יותר מזה, צריך להבין מדוע מביא רש"י בלשון
2 "מקרא" פסוק מ"איכה", כאשר המילה "נכמרו"
3 מופיעה כבר ב"מלכים"¹¹ וב"הושע"¹² – אשר לא זו
4 בלבד שהם קודמים בסדר הספרים בתנ"ך¹³, אלא הם
5 אף מתאימים יותר להוות הוכחה, עקב משמעותם של
6 הביטויים, הדומים למשמעות הביטוי בפסוקנו: הן
7 הביטוי "נכמרו רחמיה" במלכים והן "נכמרו נחומי"
8 בהושע מופיעים בקשר לרגש שבלב, בדיוק כמו
9 הביטוי "נכמרו רחמיו" שבפרשתנו. ואילו הביטוי
10 "עורנו כתנור נכמרו" שב"איכה" מופיע בקשר לעור,
11 וזהו דבר שונה לחלוטין.

12 ו) בהביאו את ההוכחה "עורנו כתנור נכמרו"
13 מצטט רש"י את המשך הפסוק: "מפני זלעפות רעב".
14 ולכאורה, אין זה קשור לענין, ומיותר לציין זאת
15 בהוכחה¹⁴. כפי שאכן רואים בהוכחות האחרות,
16 מלשון "משנה" ו"ארמי", שרש"י אינו מצטט¹⁵ את
17 המשך הענין.

18 ז) יותר מזה קשה להבין את הסברו של רש"י
19 בסיכום הפירוש "כן דרך כל עור כשמחחממין אותו
20 נקמט ונתכווץ" – מהו הקשר של דברים אלו
21 לעניננו¹⁶?

22 ח) בכל מקרה, היה צורך לכתוב מילים אלו "כן...
23 ונתכווץ" מיד לאחר "קמטים", ולא להפסיק באמצע
24 הסברו של רש"י על ידי המשך הפסוק "מפני זלעפות
25 רעב"?

ב.

פירוש רש"י על "כי נכמרו רחמיו", והשאלות על כך
26 כדי להבין כל זאת יש להסביר את פירוש רש"י
27 ב"דיבור המתחיל" הקודם, "כי נכמרו רחמיו": "שאלו

ואם ה' כוונתו בכתבו "כן דרך כו" לבאר הכ' בפרשתנו – לא ה' מביאו
בביאור קרא דאיכה (שהמדובר בעור) ובסיים פירושו, אלא ה' כותבו
בהתחלת פי'.

(17) לו, ב (בשינויים).
(18) עד"ז הוא בדפוס ראשון דרש"י שלאחר התיבות "והצרות
שמצאוהו" מסיים "כדאיתא בסוטה", ומשמיט הפירוש של השמות.
וברש"י כת" מובא הפי' של ב' שמות הראשונים ומסיים "וכו' כדאיתא
במס' סוטה".

(19) ראה לקמן הערה 22.

(20) ועד' פירש"י בסוף פי' חוקת שמביא רק התחלת הגמ' "עקר
טורא בר תלתא פרסי וכו' ומציין (לפנ"ז) ל"פרק הרואה (בברכות)".

(21) או שרש"י יכול להביאו בויגש (מו, כא) כשהכתוב מפרט שמות
בני בנימין.

(22) גם צלה"ב: למה מביא רש"י ומדייק כדאיתא במס' סוטה,

(11) מ"א ג, כו.

(12) יא, ח.

(13) ראה ב"ב (יד, ב) סדרן של נביאים כו' סידרון של כתובים כו'.

(14) וכמו בראב"ע כאן שמביא רק התחלת הכתוב.

(15) אבל ראה לעיל הערה 7 ולקמן הערה 43.

(16) לכאו' ה' אפ"ל שמסיום רש"י מבוזרת השיבות ד"נכמרו –
נתחממו" להמשך "ויבקש לבכות", שעי"ז שנתחמם "נקמט" ונתכווץ
הלב ומביא לבכי [וראה ערוך השלם שכ' דיפה פי' רש"י בפרשתנו
"נכמרו נתחממו ונקמטו קמטים קמטים" והביא ראי' מן כומר של זתים
ומכמו בשרא (ועפ"ז) מקשה אבל בב"מ ובפסחים כו' פרש"י הוחמם
חימום כו'].

אבל דוחק גדול הוא, שהרי מפורש ברש"י "כן דרך כל עור" (ולא
הרגש הלב).

ופשוט שרש"י בדבריו כאן העיקר הוא: נכמרו – נתחממו (ותו לא).

29 לאחיו, ובמיוחד בנוכחותם של האנשים שסבבו אותו,
30 הסתיר יוסף, כמשנה למלך, את התרגשותו, ולא הביע
31 אותה כלפי חוץ, כפי שרואים שגם לאחר מכן, כאשר
32 "ויבקש לבכות" הרי אז "ויבוא החדרה ויבך שמה".
33 ולפיכך אכן אין מוצאים בפרשה כולה ביטוי
34 להתרגשות יוסף, ובמיוחד בכי וכדומה²⁶, למרות
35 שבמשך שיחתו עם אחיו הוא ראה ושמע דברים רבים
36 אשר בוודאי הביאו אותו לידי התרגשות²⁷ – צערו של
37 אביו וכדומה, אלא שלא הביע זאת מפני הנהגתו
38 התקיפה²⁸.

ד.

השיחה בין יוסף לבנימין אודות ילדי בנימין גרמה
ל"מיד נכמרו..."

39 וכיון שכך הכרחי לומר, ממשמעות הפסוקים
40 והמשכם, שלאחר "וירא (יוסף) את בנימין... ויאמר
41 אלקים..." התרחש מאורע אחר שהשפיע יותר מאשר
42 "וירא את בנימין".
43 כיון שהתורה אינה מציינת במפורש מה היה הדבר,
44 הכרחי לומר שהיה זה בהמשך ל"אלקים יחנך בני",
45 בהמשך לברכות של בנימין מאת הקדוש-ברוך-הוא,
46 אשר יש להן קשר והשפעה על יוסף, ובמיוחד לגבי
47 יחסו אל בנימין כ"אחיו", שהרי ענין זה הביא לידי
48 "נכמרו רחמיו אל אחיו". לפיכך מוכרח רש"י להביא
49 את כל ההרחבה בדבריו, החל מ"יש לך אח מאס",
50 כנאמר בתחילה "אחיו בן אמו" דוקא.
51 אך צריך להיות לכך קשר גם לבני בנימין, כיון
52 שהדבר ארע בהמשך ל"אלקים יחנך בני", ולפי פירוש
53 רש"י הכוונה היא בדומה ל"חנן אלקים את עבדך" –
54 יעקב – שבפסוק זה מדובר אודות "הילדים"²⁹, אך לא
55 אודות הילדים כשלעצמם, אלא על ההתרגשות
56 והאחזה שהם גורמים בין יוסף לבין בנימין, אשר

1 במילים אחרות: היכן נרמז כל זה ב"פשוטו של
2 מקרא", אשר את זה מפרש רש"י?
3 (ג) ועיקר: כיצד קשורים לכאן בכלל בני בנימין?
4 שעליהם מסופר בפרשת ויגש!
5 (ד) מדוע מוסיף רש"י ומדייק "מיד נכמרו רחמיו",
6 ומהו המקור לכך, שהרי רש"י אינו מצטט מן הפסוק
7 את המילה "וימהר"?

ג.

ראיית בנימין לא היתה הגורם ל"נכמרו..."

ההסבר לכך הוא:

9 אין לומר, כפי שנראה במבט שטחי, שיוסף "נכמרו
10 רחמיו... ויבקש לבכות" מפני ראותו את בנימין, כי אם
11 כך צריך היה כל זאת להתרחש מיד לאחר "וירא יוסף
12 אתם את בנימין", כנאמר בתחילת הפרשה²³, ובמיוחד
13 כאשר נאמר שהיה זה באופן של "וימהר יוסף",
14 או לפחות, בסמוך לאחר "וישא עיניו וירא את
15 בנימין אחיו בן אמו"²⁴, כנאמר בסוף הפרשה, כאשר
16 התכנסו השבטים יחד עם יוסף בביתו.
17 אך כיון שהתורה מספרת, שאפילו לאחר הפעם
18 השניה של "וירא" שאל יוסף "הזה אחיכם" ולאחר
19 מכן אמר "אלקים יחנך בני", ורק לאחר מכן נאמר
20 "נכמרו רחמיו" הרי זאת הוכחה, שלא "וירא" גרם
21 ל"נכמרו" עד כדי "ויבקש לבכות".
22 והסיבה לכך מובנת בפשטות: יוסף, בהיותו משנה
23 למלך תקופה ארוכה כל כך, במצב של "ובלעדיך לא
24 ירים איש את ידו ואת רגלו" "רק הכסא אגדל ממך"²⁵,
25 נהג בוודאי בתקיפות ובעוז, ובמיוחד כלפי אחיו הוא
26 השתדל בוודאי להיראות כתקיף וקשוח. לפיכך, למרות
27 שבראותו את בנימין "אחיו בן אמו" התעוררה בקרבו
28 התרגשות עזה, הרי בוודאי, לפני הציגו את עצמו

מתחרטין (פירש"י), אבל שם: א) לא "נכמרו רחמיו", ולכן ב) לא הוצרך לילך "החדרה" ולרחוץ פניו ככאן. ורק ש"יטב מעליהם – נתרחק מעליהם שלא יראוהו בוכה" (פרש"י) "וישב אליהם". וראה ער"ז אברבנאל כאן.

27) וכמו תיכף כאשר באו אחיו "וישתחו לו אפים ארצה.. ויזכרו יוסף וגו'" (מב, ר"ט); מה שאמרו לו (שם, יג) "שנים עשר עבדיך אחים אנחנו גוי והנה הקטן גוי"; שיעקב עודנו חי (מג, כח). וכיו"ב.

28) ובניו לבין עצמו אפשר לומר שבכה ער"ז, ואין הכתוב צריך לספרו.

29) וישלח לג, ה.

שמדובר כמ"פ דאם רש"י מציין ומפרט מקור וספר מסוים כוונתו להדרש כמו"ש במקום שהוא זקא ולשלול מדרו"ל במק"א – ובנדו"ד דרש השמות נמצא בכ"מ בדרו"ל: תיב"ע ויגש שם. תנחומא שם ד' (ותנחומא באבער שם). ב"ר שם (פצ"ד, ח). יל"ש פרשתנו רמז קנ. ויתירה מזו: במס' סוטה הובא דק דרש השמות, ואילו במדרשים הנ"ל הובא דרש השמות בהמשך להמאורע דכאן והשקו"ט בין בנימין ויוסף, כבפירש"י (אף כי בשינויים).

23) פרשתנו מג, טז.

24) שם, כט.

25) פרשתנו מא, מד. מא, מ.

26) מלבד בכ' (מב, כד) "ויסב מעליהם ויבך" – לפי ששמע שהיו

- 1 על-כן דוקא על-ידי-זה נגרם "נכמרו רחמיו אל אחיו".
 2 לפיכך אומר רש"י שבין יוסף לבנימין התנהלה שיחה,
 3 אשר עוררה את רגשי האחוה³⁰ באופן בלתי-רגיל, עד
 4 אשר שיחה זו השפיעה בהכרח על יוסף, למרות
 5 הנהגתו התקיפה, להגיע לידי "ויבקש לבכות".
 6 בכך מובן מדוע מביא רש"י בהרחבה את הדברים
 7 "שאלו... אמר לו..."³¹, ואת הפירוש של כל שם
 8 בנפרד, כי "יחנך" סתם, בשלימות – עם כל הפרטים
 9 – מהווה את הסיבה ל"נכמרו רחמיו". כל פרט חשוב
 10 כדי לעורר את האחוה והרגש המיוחדים שבין בנימין
 11 ליוסף³². כי, למרות שבנימין היה בזמן מכירת יוסף רק
 12 בן תשע (עשר) שנים בערך³³, הרי במשך כל השנים
 13 הללו הוא לא הפסיק להרהר אודות יוסף, אחיו בן
 14 אמו, ואודות צרותיו, עד כדי כך שביטא את צערו
 15 בשמות ילדיו. ויותר מכך, צערו מובע בשמות כל
 16 עשרת ילדיו, ובכל שם באופן אחר של געגועים, צער³⁴

- וכדומה – על שם אחי והצרות אשר מצאוהו, כך
 שבהזכירו ילד כלשהו מילדיו, הוא יזכיר את אחיו בן
 אמו³⁵.
 ורק לאחר כל זה, ניתן להבין מדוע לא יכול היה
 יוסף להמשיך בתקיפותו, וכפי שמדייק רש"י "מיד
 נכמרו רחמיו".
 ה.
הגורם ל"נכמרו" מבהיר את משמעות המילה
 בכך מובן מדוע מפרש רש"י תחילה, ובהרחבה,
 את הגורם ל"נכמרו", לפני הסבירו את המילה "נכמרו"
 עצמה – כי דוקא פירוש זה, שהכרחי על פי פשוטו
 של מקרא, מבהיר את משמעות המילה "נכמרו"³⁶:
 כיון שצריך להיות מדובר כאן על התרגשות מיוחדת
 ביותר אצל יוסף, חזקה הרבה יותר מאשר הרגש
 שהתעורר בעקבות "וירא (יוסף) את בנימין אחיו"
 כדלעיל, הרי מובן, שהמשמעות של "נכמרו" היא

הדגישו במיוחד האחוה של בנימין ויוסף.
 והשינויים שבמדרש השמות שבין פרש"י ומס' סוטה (גרא: בפרש"י
 – שנתגייר באכסניא, ובסוטה – שגר כו'. מופים: בפרש"י – מפי אב
 למד, ובסוטה – ליתא) – י"ל, שכן היתה גירסתו במס' סוטה, או שמופדש
 כן דברי הגמ'. ובדפוס ב' דרש"י הובא כגירסת הגמ' שלפנינו, וגם האיכא
 דאמרי בהשם "וארד". ואכ"מ.
 (35) עפ"ז – בנימין ועשרה בניו – כולם מזכירין את יוסף אחיו. ועפ"ז
 יש לבאר (עכ"פ ע"ד "הרמזו המתישב בפש"מ"): א) למה מעתיק רש"י
 גם האריכות "א"ל יש.. שמם", והול"ל בקצור: יש לך בנים א"ל בלע
 ובכר וגו'. ב) בד"ה אלקים (שלפני זה) למה מעתיק מהכתוב גם תיבת
 "בני", ובפי' – גם התיבות "את עבדך"
 – ונקודת הביאור: מדכתיב "את עבדך" מודגש שאין יעקב בכלל,
 ו"חנן" שייך רק על אחד עשר השבטים, מדכתיב "יחנך בני" – כולל
 (ובפש"מ אדרבא – העיקר קאי על) בנימין, אלא שלשון ברכה "יחנך"
 – שייך לברכת בנים כפננים,
 ולכן כשרדייק "יש לי נעשרה" – הרי גם בזה "יחנך" דיוסף בדומה
 ל"חנן" דיעקב – יא' אנשים.
 ועפ"ז גם יומתק: א) לכאורה "בני" מיותר. ב) בחירת תואר
 החביבות כאן – "בני".
 (36) ועפ"ז יובן ויומתק שאפשר להיות כ"ז בהמשך (בד"ה) אחד
 וכגאירסא (הובאה בערה 2) דליתא ד"ה חדש ד"נכמרו".

(30) דהרי הכתוב מדגיש "כי נכמרו רחמיו אל אחיו".
 (31) וע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ שלא כתב רש"י ע"ז "ורבותינו
 דרשו" וכיו"ב, וגם הציון "כדאי' במס' סוטה" שבסוף פירושו הוא רק
 על דרש השמות (ולא על תחילת פירושו), כי גם פרטי השקו"ט*
 מסבירים פש"מ, וגם התחלה "יש לך אח מאם**" ובנימין אמר לו
 "את ה' לי כו".
 (32) ראה ביאורה"ז (דלקמן הערה 59) "יחם לבבו.. שיתמרמר בלבו
 בראותו בעצר זולתו כמ"ש כי נכמרו רחמיו".
 (33) דהרי יוסף נמכר בהיותו בן י"ז שנה, ויוסף נולד לפני שעבד
 יעקב שש שנים בצאן לבן (פרש"י תולדות כח, ט), ובנימין נולד בא"י
 (וישלח לה, טז ואילך ובפרש"י שם יח) אחר שש שנים הנ"ל, ואחר היותו
 בדרך "ח חדשים (פרש"י שם, לג, יז. וברש"י ישן (תולדות שם): שתי
 שנים ששה בדרך).
 (34) ולכן הביא רש"י דוקא ממס' סוטה, כי מכיון שמהפסוק מוכח
 ש"נכמרו רחמיו אל אחיו" – רק במס' סוטה מבואר איך שכל שם הוא
 או "ע"ש אחי" ומעלותיו, או "הצרות אשר מצאוהו". משא"כ בתנחומא
 וב"ר, שא' או ב' מהשמות אינו מטעם זה (וראה עוד לקמן הערה 38).
 וכן בסוטה דוקא סדר הדברים בתחלה ע"ד אחיו בן אמו ואח"כ
 ע"ד בנים המרומזים ב"יחנך" – כמו שהוא הסדר בקרא כנ"ל.
 עי"ל (אלא שאינו ע"ד הפשט) כי במס' סוטה מבואר שיו"ד בנים
 אלו של בנימין שייכים ליוסף – "הי' ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים..
 ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו וכולן נקרא על שמו". ויומתק ביותר שהם

* בדוחק אפ"ל שאין פרטי הדברים מוכרחים בפש"מ, אלא מכיון שמוכח שר"י כאן דיבור מיוחד ע"ד אחוה כו'. מביא רש"י מ"ש רז"ל (בשנינויים – ראה בשוה"ג
 הבא). ואינו צריך להקדים "רבותינו דרשו" וכיו"ב, כיון שהענין ע"פ מוכרח בפש"מ.
 אבל בנדון כזה שאין הפרטים מוכרחים בפש"מ ה"ל לציין המקור לפירושו. ועוד וניקח – ה"ל לקצר בהם, כנ"ל.
 ** במד"ד ותנחומא ליתא התחלה זו, אלא שהתחיל לשאול "אית לך בן" (ב"ר). או "יש לך אשה" (תנחומא). ורק לאחר ששאלו מי שמע שמות כו' א"ל בנימין
 "כולם על אחי בן אמי כו'" (תנחומא). ובב"ר בשינוי ל'. (וביל"ש שם הובא בשאלת יוסף "יש לך אח" ונע"ד"ו הוא בכת"י ב"ד (הוצאת אלבעק) בפצ"ג). אבל שם
 מתחיל "והי' שואל לו עד שהגיע לענין אחיו" – יודוע שהקו"ט האם ראה רש"י היל"ש). אבל מכיון שהדיבור הי' ע"ד האחוה (נכמרו רחמיו אל אחיו) וכי' – יומתק
 בפש"מ לומר שר"י הדבור ג"כ ע"פ הסדר בקרא. בתחלה "אחיו בן אמו" – לשאול "יש לך אח כו'" ואח"כ "יחנך" – יש לך בנים כו'. כפננים.

20 המופיע בקשר לענין אחר, שמהותו מצביעה דוקא על
21 המשמעות "נתחממו".

22 הוכחה ראשונה מביא רש"י מ"לשון משנה (שהיא
23 לשון הקודש, בדומה ללשון הפסוקים) על הכומר של
24 זיתים". "כומר" הוא הכלי שבו מוחזמים את הזיתים,
25 ומכך מובן שמשמעות הביטוי "כומר" – "נכמרו" היא
26 חמימות.

ז.

הצורך בהוכחה מ"לשון ארמי"

27 אך ההוכחה מ"כומר" בלבד אינה הוכחה מושלמת,
28 כי ניתן עדיין לשאול: אם לא נאמר בשום מקום
29 בודאיות, ש"כומר" הוא מלשון חמימות, כיצד נקבע
30 שכלי זה נקרא "כומר" משום ההתחממות? ייתכן שזהו
31 שם הכלי מסיבה אחרת?

32 לכן מביא רש"י הוכחה נוספת מ"לשון ארמי" –
33 "מכמר בישראל". שם רואים בכירור ש"מכמר" היא
34 פעולת⁴³ החימום⁴⁴ – ו"לשון ארמי" מוכיחה על
35 "לשון המשנה", כשם שהגמרא בכלל מבארת את
36 המשנה, אשר היא בדומה ללשון המקרא, שגם המילה
37 "כומר" היא מאותו שורש של חמימות⁴⁵, כיון שזוהי
38 מטרת הכלי.

1 "נתחממו", התרגשות חמה ועזה – ולא כתרגום
2 אונקלוס "נכמרו: אתגוללו"³⁷ – התרגשות רגילה³⁸.

ו.

"נכמרו" כאן – התרגשות מיוחדת

3 אך רש"י אינו מסתפק בכך, כי גם אם ממשמעות
4 הפסוקים מובן שהמשמעות של "נכמרו רחמיו" היא
5 התעוררות חזקה יותר מאשר "אתגוללו", עדיין אין
6 זאת הוכחה שהמילה "נכמרו" כוללת בתוכה משמעות
7 של "נתחממו", ולא פירוש דומה אחר. לכן מביא רש"י
8 הוכחה למשמעות המילה.

9 לפי זה מובן בפשטות מדוע אין רש"י מביא
10 הוכחה מ"נכמרו רחמיה" במלכים, ומ"נכמרו נחומי"
11 בהושע: דוקא משום שגם שם מדובר על הרגשה
12 בלב כבפסוקנו, הרי אי אפשר להביא זאת כהוכחה
13 ברורה, שכוונת המילה "נכמרו" כאן היא
14 "נתחממו"³⁹ – אף אם נאמר שגם שם הכרחי לפי
15 הענין בכלל שמדובר על התרגשות עזה⁴⁰, כי במה
16 משמעות זו של המילה הכרחית יותר שם מאשר
17 בענינו? והראיה: בתרגום⁴¹ נאמר גם שם, בדיוק כפי
18 שנאמר כאן: "אתגוללו"⁴².

19 לפיכך חייב רש"י להביא הוכחה מביטוי זהה

השבושר נפעל – חימום הבשר (משא"כ "כומר"). וי"ל שלכן (לכמה גי') הביא רש"י גם התיבה "משום", כי "מכמר בשרא" כשלעצמו, אפשר לומר שפירושו הוא שפועל חימום הבשר, אבל הלי' "משום" משמע שמרמזו (גם) לתוכן הגמי' שם, שמחלוקת היא אם חוששין שהבשר יתחמם (מעצמו) או לא, עיי"ש ובפרש"י.

44 ועפ"י יומתק מה שבהושע פרש"י רק "נתחממו בל' ארמי" (ולא הביא גם לי' משנה) כי (נוסף ע"ז שיי"ל שסומך על פי' בפרשתנו ואינו צריך לכפול עזה"פ כל הפרטים, הנה) בלשון ארמי "מכמר" פירושו "נתחממו" ככפנים. ולכן ביבמות שם בפירושו (ד"ה כומר) פי' "כמו מכמר בשרא" (-היינו דזה מבאר פי' כומר שם) * ובפסחים שם על "מכמר בשרא" כי רק "ודומה לו על הכומר של זיתים". ועפ"ז מובן מה שבדרושים (נסמן לקמן הערה 56) עה"כ כי נכמרו, שמבואר דנכמרו הוא חמימות, מובא רק "נכמרו מלי' מכמר בשרא".

45 עפ"ז י"ל עוד טעם מה שהביא רש"י "כומר של זיתים" ולא דרפ"ד דמעשרות – דגם אם גרסי' שם "המכמר" (כירושלמי וכ"ה בערוך ועוד) ומדובר בזיתים – הרי קאי שם בהפועל, ופי' טומן זיתים כדי שיתחממו כו' (ר"ש. פי' מהר"י בן מלכי צדק שם. וראה פ"מ בירוש'). משא"כ בכומר של זיתים שכב"מ, שר' חייא תני "במתני' בלשון כומר לומר שכבר נתחממו" (פרש"י ב"מ שם ד"ה על הכומר כו'). וראה לקמן הערה 51.

37 וכ"פ במדרש שכל טוב. ובת"י "רחשו רחמיו", ובפי' יונתן "שעיניו נענוע ונדוד כו'", אף שבתרגום במלכים והושע הוא "אתגוללו", כדלקמן בפנים.

38 ולכן לא הביא דרש השמות ממדרש תנחומא, ששם מסיים "באותה שעה נתגלגלו רחמי יוסף". ובב"ר אין בכלל הסיום שהדיבור הנ"ל הביא ל"נכמרו רחמיו כו'".

39 ופרש"י בהושע שם "נתחממו כו'", כי פי' לשיטתו (וסמך על מה שכבר הכריח) כאן.

40 ברד"ק בהושע שם פי' "נתגלגלו.. וכן ת"י ואונקלוס ויש מפרשים נתחממו". ובס' השרשים שלו (ערך כומר) הביא הכ' דפרשתנו ושהושע, וכ' "פירוש נתגלגלו והמו כתרגומו, או פירוש נתחממו". ובס' השרשים לר"י בן גנאח הביא הכ' דפרשתנו ודמלכים והושע ופי' רק "כמו המו". ואכ"מ.

41 במלכים ובהושע.
42 אבל לאחר שכבר פי' כאן אינו צריך לפרשו עזה"פ במלכים, כי שם הם אותם הלי' והענין "נכמרו רחמיו", משא"כ בהושע: א) שהלי' היא "נכמרו נחומי". ב) מדובר בהקב"ה.

ולהעיר שגם הרד"ק בפי' לני"ך פי' רק בהושע (הובא לעיל הערה 40) ולא במלכים שפנ"ז אלא שצריך בירור מי מהם פי' הרד"ק ראשונה בזמן.

43 ועוד: כאן פרש"י "נתחממו" נפעלו, וגם מכמר בשרא הוא

(* ומה שבב"מ ב"כומר של זיתים" לא הביא "מכמר בשרא" כמקור לפירוש "כומר" – כי הובא שם בגמרא לפנ"י תיבת "מכמר".

ח.

אין הוכחה ברורה ממוקמות קודמים בגמרא

1 לפי זה מובן מדוע לא מביא רש"י את ההוכחה
2 מהביטוי "כומר" המופיע במקומות קודמים בגמרא⁴⁶:
3 הביטוי "כומר של ענבים", שבמסכת יבמות, מופיע
4 בהמשך לדברי הגמרא שם: "דובב שפתי ישנים,
5 כומר של ענבים. מה כומר של ענבים, כיון שמניח
6 אדם אצבעו עליו מיד דובב, אף תלמידי חכמים..." –
7 ולכן אף אם נסתייע ב"מכמר בישראל", אין הוכחה
8 ברורה מ"כומר של ענבים" שהכוונה היא מלשון
9 חמימות, כי לפי תוכן הענין ניתן להבין שה"כלי" אינו
10 נקרא "כומר" עקב פעולת החימום, אלא מפני
11 שהענבים לחוצים בו ולפיכך היין תוסס וניגר מן
12 הענבים⁴⁷, וניתן היה לחשוב, שזוהי משמעות המילה
13 "כומר"⁴⁸.

14 גם מהביטוי בארמית "בושלי כמרא" שבמסכת
15 ברכות אין הוכחה שמשמשים במילה זו דוקא בקשר
16 לפעולת חימום, משום ששם, זהו תואר לתמרים⁴⁹,
17 ואין זו הוכחה שניתן להשתמש בביטוי "כמרא", אף
18 אם זהו שם תואר של חמימות⁵⁰, כפועל ונפעל⁵¹.

ט.

ההוכחה מהמשך הפסוק "מפני זלעפות רעב"

19 כיון שהמילה המופיעה כאן היא "נכמרו", רוצה
20 רש"י להביא הוכחה גם ממילה זהה בדיוק בתורה –
21 ולכן הוא מביא גם את ההוכחה מ"ובמקרא עורנו

22 כתנור נכמרו", שגם כאן המשמעות, לפי רש"י, היא
23 "נתחמרו".

24 אך כיון שאת המילה "נכמרו" שם ניתן לפרש
25 מלשון "נשחררו", ואכן כך מסבירים מפרשים אחרים⁵²,
26 מביא רש"י כהוכחה לפירושו את המשך הפסוק "מפני
27 זלעפות רעב":

28 אמנם, רעב עלול לגרום לכך שה"עור" ישחיר, אך
29 כיון שהפסוק מקשר זאת שוב בסופו, בנוסף להשוואה
30 הקודמת "כתנור", עם המילה "זלעפות", אש וחום⁵³,
31 מחייב ההגיון, שהמשמעות של "נכמרו" כאן היא
32 "נתחמרו".

;

ההסבר לכך שההוכחה מלשון המקרא מובאת בסוף

33 אך אם משמעות הפסוק "עורנו כתנור נכמרו", היא
34 שה"עור" רק "מתחמם" עקב הרעב, נשאת השאלה:
35 במה מתבטאים כאן היסורים הנוראים שהנביא מקונן
36 עליהם? לכן מבאר רש"י, שהמילה "נכמרו" אינה
37 מכילה כאן רק את המשמעות של "נתחמרו", כי אם
38 גם את המשמעות "נקמטו קמטים קמטים"⁵⁴ כי "כן
39 דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ". ולפיכך,
40 כאשר נאמר בתורה שהעור התחמם, אין צורך לפרט
41 את היסורים הנוראים הכרוכים בכך, כי כך "דרך כל
42 עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ", וכבר ניתן להבין
43 עד כמה גדול העינוי הכרוך בכך.

44 לפי זה מובן מדוע מביא רש"י הוכחה זו רק בסוף

51 בערוך הביא כל המקומות הנ"ל, דמעשרות דברכות כו'. אבל פי' בכ"מ באו"א: במעשרות כו' פי' טוונן כו', בפסחים – מכמר כמו כימוש כו'. ובערה"ש כ' שדעת הערוך הוא שכומר הוא טוונן ודעת רש"י שהו"ע חימום ושריפה עיי"ש. ולהעיר דגם בל' לא ינמו בארמה בכ"מ (פט, ב), הרי בערוך פי' טוונן הויתים כו' (כר"ש וכו' שבהערה 45), ובפרש"י שם "יחונם שמטמינם בעפר חם".

52 לדוגמא – בספר השרשים לרד"ק, ומביאו בהמשך להפי' דנכמרו רחמיו: "ויהי' קרוב לענינו עורנו כתנור נכמרו, שפירושו נשחררו".

53 פרש"י איכה שם. ובסי' השרשים לרד"ק – ערך זלעפה – (וכן בפ"י לתהלים יא, ו) כ' ענינם ענין בעתה ורעדה או ענין השריפה. אבל גם לפי רעדה אי"ז שייכות במיוחד לזה שיפעול שחורות העור. ולהעיר מפ"י הראב"ע לאיכה שם דנכמרו פי' "כמו יעברו ויקרו ונכמרו כי נכמרו רחמיו" (ע"ד פי' בפרשתנו). ופי' זלעפות "כמו ורוח זלעפות כטעם סערה".

54 ובתרגום שם "עורנו משטנו היך תנורא אתקדרו כו'".

46 עו"ל: א) דבב"מ הוא עיקר מקום הענין והסוגיא, משא"כ ביבמות שהוא רק דרך אגב – "מה כומר של ענבים כו'". ב) עיקר המציאות דכומר הוא בותים, משא"כ בענבים דאין רגילות למכמר ענבים (תוד"ה תני – ב"מ שם). וראה פרש"י בכורות שבהערה הבאה.

47 וראה פרש"י שם ד"ה כומר. ולהעיר מפרש"י בכורות (לא, ב) ד"ה כומר ענבים "שאוספן בכלי... שידחקו ויתבשלו" (ולא כתב "שיתחממו" ככפירושו ביבמות ובב"מ במשנה (עב, ב)).

48 ומה שבאיכה הביא רש"י "וכן כי נכמרו רחמיו ובלשון הגמרא יש הרבה על הכומר של ענבים מכמר בשרא" – הוא כי שם לא בא להכריח פירושו, ולכן לשונו "וכן" ולא כמו שכתב כאן. ולכן כתב שם "יש הרבה על הכומר של ענבים כו'..." – כי לאחר שכבר הכריח פירושו כאן מביא שם הדוגמא הראשונה שבש"ס. אבל צע"ק הלי' "על" (כנ"ל הערה 9) ולכן מסתבר יותר כמו שמבואר בהערה 54.

49 היינו שזהו השם שלהם.

50 ראה פרש"י שם ד"ה בושלי כמרא.

(* ולהעיר שבמדרש איכה שם "חד אמר כאילין כמריאתא" ובמת"כ שם: ככומר זה של ענבים שהוא חס כו', אבל ראה יפה ענף שם.

28 וזה מעורר גם למעלה את מדת הרחמים, שמעלתה
29 על מדת החסד היא ענין החמימות.
30 כפי שלמטה, מדת החסד כשלעצמה משפיעה טוב
31 וחסד כי מטבע הטוב להיטיב, אך זוהי השפעה
32 הנקראת מים, השפעה מתוך קרירות. לעומת זאת
33 הגבורה היא ענין של חמימות ורשפי אש, ולכן נובעים
34 מכך כעס ורוגז וכדומה. אבל מדת הרחמים, למרות
35 שבמהותה היא טוב וחסד, יש בה גם את החמימות של
36 מדת הגבורה. כי בראותו את צער וזולתו "יחס לבו
37 בחמימות רשפי אש" והוא מתעורר ברחמים על זולתו,
38 וזה מביא לידי השפעה של חסד מתוך חמימות,
39 בתשוקה עזה יותר מאשר חסד בלבד, ולכן רחמים היא
40 המדה הממוצעת בין חסד לבין גבורה, כי היא כוללת
41 את שתי המדות הללו⁵⁹.

י.ב.

משמעות הדברים בעבודה הרוחנית של האדם

42 התעוררות רחמים זו וההשפעה הנגרמת על-ידי-זה
43 רמוזה ב"כומר של זיתים", שהכוונה היא, כאמור,
44 שזיתים מתחממים ויוצא מהם שמן.
45 משמעות הדברים בעבודה הרוחנית היא⁶⁰: הזיתים
46 הם מרים⁶¹, וזוהי מרירות הנפש, הבאה על ידי
47 ההתבוננות במעמדו ובמצבו כדלעיל. וכאשר זה באופן
48 של "כומר של זיתים". כלומר, שהמרירות היא
49 בחמימות, שהאדם מרגיש היטב כמה רע ומר לו, והוא
50 מעורר רחמים על נפשו, שזוהי גם המשמעות של
51 כתישת הזית,
52 אז מתגלה גם מלמעלה הדרגה של שמן הטוב –
53 חכמה עלילה – דרגה של רחמים עליונים⁶².
54 וזה מביא לידי גילוי אלקות בנפשו. כלומר, גילוי

1 דבריו, למרות שזוהי "לשון מקרא" ולמרות שזהו
2 ביטוי זהה בדיוק לביטוי "נכמרו" שבפרשתנו: כיון
3 שמשמעות המילה "נכמרו" היא גם "נקמטו...".
4 ואדרבה, זוהי המשמעות העיקרית של הפסוק⁵⁵, הרי
5 אין מכאן הוכחה שלמילה "נכמרו" יש משמעות
6 מדוייקת של "נתחממו".

יא.

מדת הרחמים על הנשמה האלקית

7 מ"יינה של תורה" אשר בפירוש רש"י:
8 בתורת החסידות⁵⁶ מוסבר על הפסוק "וימהר יוסף
9 כי נכמרו רחמיו אל אחיו", שיהודים נקראים בשם
10 יוסף, כנאמר⁵⁷ "נוהג כצאן יוסף". יהודים – "יוסף" –
11 צריכים לעורר רחמים רבים על דרגת בנימין, בן אוני,
12 בהתבוננותם עד כמה עצומה ירידתה של הנשמה, אשר
13 ירדה למטה מטה, ולרחם על הניצוץ האלקי שבנפשו
14 של היהודי.
15 וזה נרמז בפרטי הדברים של פירוש רש"י על
16 המילים "כי נכמרו רחמיו", ואף הסדר מדוייק בכך,
17 שפירוש זה מופיע לפני ביאור המילה "נכמרו" –
18 נתחממו": ראשית צריכה להיות ההתבוננות ב"אחי
19 והצרות אשר מצאוהו", בתחילה יש להתבונן במעלת
20 הנשמה מצד עצמה, שהיא בבחינת "אחי", וקשורה
21 תמיד לאלקות. לאחר מכן "הצרות אשר מצאוהו",
22 ההתבוננות בירידתה, עד כדי "נבלע בין האומות..." –
23 בגוף ובנפש הבהמית, ואף למטה מכך.
24 וכאשר ההתבוננות היא באופן כזה, בכל עשר
25 הבחינות הרמוזות בעשרת השמות ועניניהם, אז מגיעים
26 לידי "נכמרו" – נתחממו", הלב מתחמם בחמימות של
27 רשפי אש עם מרירות אמיתית על מעמדו ומצבו⁵⁸,

הערה (31). וראה גם לקו"ת בהעלותך (לה, ב) שבהערה הבאה. סה"מ תקס"ח ס"ע תצח.

(60) ראה לקו"ת בהעלותך ל, ב*. ל.א. רע"א.ב. לה, א.ב. לו, ב. וראה גם ת"א פ' רשתנו לה, ד. תצוה פא, סע"ג ואילך. קי, ד. סה"מ תקס"ח ע' תקה ואילך.

(61) ראה עירובין יח, ב. (הובא בפרש"י נח ח. יא).

(62) מובן ופשוט שאין מזה סתירה להמבואר בסוף שלפנ"ז מביא אותה – וכמבואר בלקו"ת בהעלותך שם דע"י כתישה, מרירות נפשו כו' הנ"ל, נמשך מבחי' חכמה – מו"ס, ויגמה"ר (וראה שם לה, ב), וכמו שנמשך בספירות הוא החמימות דמדת הרחמים (ת"ת).

(55) ועפ"ז מובן מה שהביא רש"י שם "על הכומר של ענבים (ולא זיתים), כי העיקר בענבים הוא הדחיקה כו' ע"ד ענין הקמטה והכווץ, כבפרש"י בכורות.

(56) לקו"ת בהר מ, ד. אוה"ת בראשית (כרך ר') תתשח, א.

(57) תהלים פ, ב. רש"י ומצו"ד שם.

(58) בלקו"ת ואוה"ת שם כי הרחמנות הוא מצד החמימות כי חס לבו בקרבו ומציין בלקו"ת "וכמ"ש במ"א ע"פ הזהר במדבר כו". (ובאוה"ת) "וע"י ביאוה"ז פ' במדבר בענין ת"ת שנקרא מרור". והוא הביאוה"ז הדערה הבאה.

(59) ביאוה"ז (לאדמו"ר האמצעי) במדבר פו, א ואילך. וראה ביאוה"ז להצ"ע ע' תנא ואילך (וגם שם מובא "כי נכמרו רחמיו" דפרשתנו, כנ"ל

(*) ולהעיר דמש מצוין "ונמ"ש. בענין כי נכמרו רחמיו כו'.

- 1 של אהבה רבה אצל האדם במדות שבלבו⁶³, כנרמז
 2 ב"מכמר בישראל"⁶⁴.
 3 לאחר מכן יורד הענין עד לכדי "עור", שהוא
 4 לבוש⁶⁵. כלומר, עד לכחות ולענינים הרחוקים מעצם
 5 האדם, שגם שם נגרם "נתחממו" של גילוי אור⁶⁶,
- וכיון שהדבר נובע מרחמים, אשר בקו האמצעי,⁶
 הוא משפיע והופך שבמקום הענין של "נתחממו"⁷
 מתוך "רעב" כדלעיל, תהא מדה זו בקדושה, כלשון
 הנביא⁶⁷: לא רעב ללחם ולא צמא למים כי-אם לשמוע
 את דברי הוי".

(משיחת ש"פ מקץ תשל"ה)

הערה 43 הביאור בזה נפשוטו, כי עיקר ענין נתחממו הוא במדות שבלב.
 (65) וראה לקו"ת פנחס שם. שה"ש מג, ד. ועוד.
 (66) ולהעיר בדא"פ (הסדר בפרש"י) לשון משנה ולשון ארמי
 (תלמוד) לשון מקרא, מרמז גם על (סדר) ההמשכה, ד'משנה' מדות
 והתחלתן – יגמה"ר, ותלמוד מוחין, ומקרא בעשי' (תניא פ"מ בהגהה
 נה, ב) – מפרע"ח. וראה גם שם פנ"ב. אנה"ק סכ"ו (קמד, א ואילך)).
 ולכן בפרש"י מסיים "במקרא" שהיא בעשי'.

(63) ראה לקו"ת בהעלותך שם (ל, ב. לא, א-ב), דמבחי' מו"ס
 ויגמה"ר הנ"ל נמשך בחי' אהבה רבה דאהרן בבני' להיות עין בעין יראו.
 (64) ראה לקו"ת פנחס (עז, ד ובכ"מ) דהתהוות הבשר היא מהדם
 שמשכנו בלב, ולכן בשר מורה על המדות שבלב ובלקו"ת בהעלותך
 (לא, ג ואילך וש"נ) דהבשר הוא מבחי' הגבורות ויסוד האש ונכלל
 בגבורות קדושה והיינו שע"ז נמשך התלהבות ורשפי אש האהבה כו'.
 ועפ"ז יובן מה שבלקו"ת ואוה"ת (שבערה 56), שמבואר דנכמרו רחמיו
 הוא מלי' חמימות מובא דנכמרו רחמיו "מלשון מכמר בשרא" (וראה לעיל

אגרות קודש

בי"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
 ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ מוה"ר דוד נתן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הנרות שמשמשים לחנוכה, ובטח ידוע לו פתגם אדמו"ר הצ"צ קרא לשמש
 ויזרח אור א"ת שמש אלא שמש, והרי גם השמש והירח נקי שמשים שבמרום.

ויה"ר מהשי"ת שיקויים גם בנו להזריח אור בסביבתנו כאו"א לפי יכולתו ומתוך הרחבת
 הדעת אמיתית.

ומצות שמונת ימים אלו יגיענו בקרוב ממש לביאת אחד המיוחד משמונת הרועים שהוא
 משיח צדקנו ולהגילוי הכנור של שמונת הנימין.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש להזריח אור.

נ"ב. מאשר הנני בזה בתודה ג"כ קבלת תשורתו הספר שובע שמחות ות"ח ת"ח על זה.

כדרכי מדי שנה בשנה נשען על מאמר הזהר אשר ענין של מצוה אצ"ל חנס, מוסג"פ
 המחאתי, און פארניצט דאס געזונטערהייט.

ילקוט לוי יצחק על התורה

חודש שבט (א)

רמזים, דבחודש שבט הוא ר"ה לאילנות

על האדם כמ"ש כי האדם עץ השדה, ואילנות לשון רבים הוא הב' עצים דעץ החיים ועץ הדעת, הרמזים על אמונה ודעת⁹.

עץ החיים – אמונה, שהוא חיים כמ"ש¹⁰ וצדיק באמונתו יחי'.

שאם קדים אמונה לדעת (ע"ד בן' ישי בראש), אז הדעת הוא ג' כ חיים כמאמר¹² והודעת להם זה בית חייהם. וכמו בששה סדרי משנה, שהתחלה הוא אמונת¹³ זה סדר זרעים, והסיום הוא ודעת זה סדר טהרות. והוא שיתחברו הב' עצים הללו יחד. [וזהו אילנות לשון רבים].

על דרך האמור בנבואת יחזקאל, והוא האמור לימות

המשך בעמוד 87

בחודש שבט בט"ו הוא ראש' השנה לאילנות², כי אילן במלואו³ אל"ף יו"ד למ"ד נו"ן גימטריא שבט, ורומז על האדם כ' האדם עץ השדה שיוציא צמחו ופריו לברכה וכו'.

הנתוסף בשבט על⁴ אילן – שהוא המלוי⁶ דאילן – הוא מספר ר"ך⁷, ועפ"י פשוט בראש השנה לאילנות, האילנות הם רכים.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תיג

* * *

חודש שבט (ב)

רמז בצירוף שם הוי' דחודש שבט, ר"ת (בחוקותי כו, לג) "המר ימירנו והי' הוא"

בחודש שבט ביום ט"ו הוא ראש השנה לאילנות⁸, ורומז

מהו הרמז בשם "שבט"?

ג) חודש שבט הוא החודש עשתי עשר, מה הקשר בין ראש השנה לאילנות לחודש הי"א דוקא?

ד) במשנת חסידים כתוב דהצירוף דשם הוי' דחודש שבט הוא מהר"ת של הפסוק "ימיר ימירנו והי' הוא", מה הקשר של הפסוק זה דוקא לר"ה לאילנות?

ה) כתוב "כי האדם עץ השדה" דרומז על האדם, מה הקשר דכל הנ"ל לעבודת האדם לקונו?

9 ויבואר בפנים.

י) ראה לעיל חודש כסלו ג) דהוא ענין חיבור נגלה דתורה ונסתר דתורה. ע"ש.

10 חבוקק ב, ד.

11 סנהדרין קב, א. "מלכים-א יג, לג) אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה, מאי אחר, אמר ר' אבא אחר שתפסו הקב"ה לירבעם בבגדו, ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו מי בראש, בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא. ראה אור התורה נ"ך עמוד סח-ט. תורה אור מד, א.

12 בבא קמא צט, ב.

13 שבת לא, א "אמר ר"ל מאי דכתיב (ישעי' לג, ו) והי' אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות.

פירש"י: סדר זרעים, שעל אמונת האדם סומך להפריש מעשרותיו כראוי. דעת, עדיף מחכמה.

ראה לקוטי שיחות ח"א ע' 216. 240. חט"ו ע' 370. ח"ח ע' 295. רשימות חוברת סח.

1) ראש השנה פרק א משנה א.

2) בהבא לקמן ראה תורת מנחם התועדויות ה'תש"נ ח"ב ע' 262 הערה 128.

3) פירוש: אל"ף (111) + יו"ד (20) + למ"ד (74) + נו"ן (106) + 311, וכן שבט, 311. ראה שיחות קודש ה'תשל"ד ט"ו שבט סעיף ד. (אולי הרמז דה"מילוי" היינו ה"גילוי", מורה על ההתחלת ה"חנטה" דאילנות בחודש שבט וד"ל)

4) שופטים כ, ט.

5) פירוש: שבט בגי' 311, אילן בגי' 91, החילוק הוא (311-91) = 220, כמספר ר"ך. ו"ך" מרמז על ט"ו "שבט" ר"ה לאילנות דהם רכים, ואילן + רך (המילוי) = שב"ט. ראה הערה 6.

6) אילן במילואו כנ"ל הוא אל"ף, יו"ד, למ"ד, נו"ן, והגימטריא דהאותיות "המילוי" דהוא ל"ף (110) + ו"ד (10) + מ"ד (44) + ו"ן (56) = 220, כמספר ר"ך.

7) ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג' סי' נח.

8) בסמין זה יבואר כמה ענינים, והם:

א) הלשון במשנה [ר"ה פ"א מ"א] הוא "ראש השנה לאילן", ומנהג ישראל הוא "ראש השנה לאילנות", לשון רבים?

ב) כל דבר בתורה הוא בדיוק, ראש השנה לאילנות הוא בחודש שבט,

ילקוט גאולה ומשיח

שבפירוש רש"י¹⁵ "כל לשון קץ סוף הוא" – שב"סוף" נכלל "כל לשון קץ", גם "קץ הימין", כי ע"י ה"סוף" בירור "קץ דשמאלא" שבסוף הגלות, באים ל"קץ הימין"¹⁶.

ובהמשך לזה באים (להתחלת ה)קריאה דפרשת ויגש, במנחת שבת¹⁷ "ויגש אליו יהודה", כמבואר בדרושי חסידות¹⁸ שהגשת יוסף ליהודה הו"ע סמיכת גאולה (ענינו של יוסף) לתפלה (ענינו של יהודה), ואין ענין יוצא מידי פשוטו – שהגאולה באה בסמיכות ממש לתפלה שמתפללים בני"י "ותחזינה עינינו בשוכך לציון", תיכף ומיד ממש.

מישיחות ש"פ מקץ, שבת (י) חנוכה ה'תשמ"ט

– תורת מנחם התוועדות ה'תשמ"ט ח"ב עמוד 77-78

מג, יד – ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלה לכם את אחיכם אחר ואת בנימין ואני כאשר שכלתי שכלתי

ב. בב"ר ר' יאשי' בן לוי פתר קראה בגליות ואל שדי יתן לכם רחמים, ויתן אותם לרחמים, לפני האיש, הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה ה' שמו, ושילח לכם את אחיכם אלו עשרת השבטים, ואת בנימין זה שבט יהודה ובנימין, ואני כאשר שכולתי שכלתי, שכלתי בחורבן ראשון שכלתי בחורבן שני, כאשר שכלתי בחורבן ראשון ובשני לא אשכל עוד עכ"ל.

ויש להקשות שכלתי בחורבן ראשון ושני כו' היאך רמיזא אלא דקשה לבעל המדרש איך סיים יעקב בדבר רע שאמר ואני כאשר שכלתי שכלתי הלא הצדיקים תחילתן יסורין וסופן שלווה, אלא כך הוא הביאור כאשר שכלתי בחורבן ראשון ושני אז שכולתי כלומר נגמר השיכול ולא אשכול עוד כי השיכול סיבת התקיון והנה הוא טוב מאד. וזהו שאמר יעקב ואל שדי כשרמוז על החורבנות כשיהיה די להצרות אז זורח אור משיח שחתמות' ג"כ שד"י כי שדי ר"ת "ש"למה דוד" ישי.

של"ה

(15) הביאור בפשוטו של מקרא – "מדוע מאריך רש"י בפירוש תיבת מקץ שמענינו כמה פעמים לפני זה (ועוד דיוקים) – ראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 196 ואילך.

(16) לקוטי שיחות שם עמוד 201.

(17) זמן הקשר במיוחד עם תכלית השלימות דשבת – "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (ראה המשך תרס"ו עמוד תקמב).

(18) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט. ד"ה ויגש אליו יהודה תרס"ו. ובכ"מ.

מז, א – ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור

א. "ויהי מקץ שנתיים ימים". שבוזה ב' פירושים: (א) "מקץ" מלשון סוף², סוף ה"שנתיים ימים" שהיו לפניו (בס"פ וישב), סוף הגלות דיוסף בבית האסורים, (ב) "מקץ" מלשון התחלה³, התחלת ה(שנתיים) ימים שאודותם מסופר בהמשך הפרשה, התחלת הגאולה דיוסף ש"מבית האסורים יצא למלוך"⁴, כולל גם אסיפת כל האוצרות כו', כמאמר רז"ל⁵ "ש"לש מטמוניות הטמין יוסף במצרים... ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא", ד"ל, שנכלל ב"רכוש גדול" שזוכים ע"י העבודה במשך אריכות הגלות, במכש"כ וק"ו מה"רכוש גדול" דיציאת מצרים.

ובלשון הקבלה והחסידות⁷ – "קץ דשמאלא"⁸, ו"קץ" הימין¹⁰. ושניהם קשורים זה בזה – כי ע"י בירור והעלאת ניצוצות הקדושה שנמצאים ב"קץ דשמאלא", נעשה קץ הגלות¹¹, "קץ שם לחושך"¹², ובאים ל"קץ הימין"¹³.

ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"יינה של תורה"¹⁴

(1) להעיר מאור התורה ריש פרשתנו ש"שנתיים ימים" קאי על ב' בחי' שנה, בנוקבא ובדבורא, שנת הלבנה ושנת החמה. ויש לקשר לשנה זו (ה'תשמ"ט) – שנת העיבור, החיבור דשנת החמה ושנת הלבנה, "שנתיים ימים" ביחד.

(2) פירוש רש"י ריש פרשתנו.

(3) ראב"ע שלח יג, כה. ועוד. וראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 198 ואילך. ושם נסמן.

(4) קהלת ד, יד ובפירושו רש"י.

(5) פסחים קט"ו, א. ושם נסמן.

(6) לך לך טו, יד.

(7) ראה אור התורה ריש פרשתנו.

(8) זהר פרשתנו קצ"ג, ב. קצ"ד, א.

(9) לשון הפסוק סוף דניאל. וראה זח"א נד, סע"א. סב, ב. ובכ"מ.

(10) לקוטי תורה להאריז"ל על הפסוק.

(11) ו"ל ש"שנתיים ימים" רומז גם לב' האופנים הכלליים שבגלות (שצריך לעשות להם קץ וסוף) – גלות רוחני וגלות גשמי.

כלומר: אף שבפרטיות ישנם ריבוי אופנים בגלות – הגלות אצל שבעים אומות העולם, ד' הגלויות וכו', הרי, באופן כללי נחלקים לשתיים: גלות רוחנית וגלות גשמית.

ולהעיר, שגם במאורע שהביא להתחלת הגלות – "אקמצא ובר קמצא הרוב ירושלים" – היו ב' אופנים אלו: גלות גשמית – שהוציאוהו מהסעודה, וגלות רוחנית, היפך אהבת ישראל (שהלשין על בני ישראל), שמסתבר לומר שהי' אצלו עוד לפני המאורע (אם כי באופן של קטנות, כמרומו בשמו "בר קמצא").

(12) איוב כה, ג. וראה אור התורה שם עמוד שלט ואילך.

(13) להעיר מהשייכות לימי חנוכה – "שזהו ענין שבתכלה רגל מן השוק, להעלות בחי' רגל השמאלי שמתלבש בקץ דשמאלא, ואי קיי' קץ הימין" (אור התורה ריש פרשתנו).

(14) "היום יום" כ"ט שבט.

חומש יומי

פרשת מקץ

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

מא (א) וַיְהִי מִקְצֵי שְׁנָתַיִם יָמִים וַפְרַעַה חֲלָם וַהֲנֵה עֵמֶד עַל-הַיָּאֵר:
 א וַהֲנֵה מסוף תרתין שנין ופרעה חלם וְהָא קאם על נהרא:

כ"ד וַיְהִי מִקְצֵי • פתגומי: 'מסוף', וְכַל לְשׁוֹן 'קץ', סוף הוא. עַל-הַיָּאֵר • כל שאר נהרות אינם קרויים יאורים, חוץ מנילוס, מפני שכל הארץ עשויה יאורים

יאורים בידי אדם, ונילוס עולה בתוכם ומשקה אותם, לפי שאין גשמים יורדין במצרים תדיר כשאר ארצות.

(ב) וַהֲנֵה מִן-הַיָּאֵר עֵלְתָּ שִׁבְעַת פָּרוֹת יְפוֹת מְרֹאֶה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר וַתְרַעֲנֶנָּה בְּאָחוּ:
 ב וְהָא מן נהרא סלקן שבע תורן שפירן לְמַחְזֵי ופטימן בֶּשֶׂר ורענן בְּאָחוּ:

כ"ד וַיְהִי מִקְצֵי • סימן הוא לימי השבע, שנהפכות נראות פות זו לזו, שאין עין ברעה צרה בכתבה. בְּאָחוּ • באגם, מריש"ק בלע"ז, כמו: "ישגא אחו".

(ג) וַהֲנֵה שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן-הַיָּאֵר רָעוֹת מְרֹאֶה וְדַקּוֹת בֶּשֶׂר וַתַּעֲמֹדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל-שֹׁפֵת הַיָּאֵר:
 ג וְהָא שבע תורן אחרנן סלקן בתריהון מן נהרא בישן לְמַחְזֵי וחסירן בֶּשֶׂר וקמן לְקַבְלֵיהֶן דתורן על פיה נהרא:

כ"ד וַיְהִי מִקְצֵי • טינבי"ש בלע"ז, לשון 'דק'.

(ד) וַתֹּאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת הַרְעוֹת הַמְרֹאֶה וְדַקּוֹת הַבֶּשֶׂר אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת יְפוֹת הַמְרֹאֶה וְהַבְּרִיאַת וַיִּקַּץ פְּרַעֲה:
 ד וְאֶכְלֵן תורמא בישן לְמַחְזֵי וחסירן בֶּשֶׂר אֶת שבע תורמא שפירן לְמַחְזֵי ופטיממא ואתער פרעה:

כ"ד וַתֹּאכְלֶנָּה • סימן שתהא כל שמחת השבע נשפחת בימי הרעב.

(ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנֵית וַהֲנֵה שִׁבְעַת שְׂבָלִים עֲלוֹת בְּקִנְיָה אַחַד בְּרִיאוֹת וּמְבוֹת:
 ה וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנֵית וַהֲנֵה שִׁבְעַת שְׂבָלִים עֲלוֹת בְּקִנְיָה אַחַד בְּרִיאוֹת וּמְבוֹת:

כ"ד וַיִּישָׁן • טואיד"ל בלע"ז. בְּרִיאוֹת • שיינ"ש בלע"ז.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

א) וַיְהִי מִקְצֵי • לא פֶּרֶשׁ הַכְּתוּב תַּחֲלַת זֶה הַחֲשׁוּבֹן. וְכֵן וַיְהִי מִקְצֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה. וְכֵן וַיַּעֲוֹד שְׁשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה. וַיְהִי בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה. וַיִּתְכַּן לְהִיּוֹת שָׁנָה הַחֲשׁוּבֹן לִיצִיאַת שַׂר הַמִּשְׁקִים מִבֵּית הַסֵּהַר. אוּ לְשִׁכְתַּת יוֹסֵף שָׁם: וְטַעַם יָמִים. כָּכֵר בְּאַרְתֵּינוּ. וַפְרַעַה חֲלָם. הִנֵּה חֲלָם. וְכֵן וַרְבֵּקָה שׁוֹמַעַת: תוֹרַה ב (ב) בְּאָחוּ. יֵשׁ אוֹמֵר עִמָּךְ שָׂבוּ צְמָחִים. וְיֵשׁ אוֹמֵר שֶׁהוּא שֵׁם צְמַח. הַבִּי"ת נוֹסֵף כְּבִי"ת הַשְּׂבִיעֵנִי בְּמִרְוֵים. וְעַל שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים כִּי הוּא בֵּין אַחִים יְפָרְיָא. הוּא וְאָחִיו בֶּן אָמוֹ: תוֹרַה ג (ה) שְׂבָלִים. לְשׁוֹן רְבוֹת נְקֻבוֹת. וְאֵם הוּא בְּמִ"ם. כְּמוֹ נָשִׁים וּפְלִגְשִׁים: שְׂדוּפוֹת. שְׂאֲרַע שְׂדָפוֹן מְרוּחַ מְזַרְחִית. כִּי נִקְרָא מְזַרְחַת קָנָם, בְּעִבּוּר

שיעור יומי ליום ראשון כ"ד כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מא - פרשת מקץ

וְהִנֵּה שִׁבְעַ שְׁבָלִים דְקוֹת וְשְׂדוּפֹת קָדִים צְמֹחֹת וְהָאֵת שִׁבְעַ שְׁבָלִיא לְקִין וְשִׁקְיָן קָדִים אַחֲרֵיהֶן:

כ"ט - וְשְׂדוּפֹת - השלייד"ש בלע"ז, 'ושקייפן קדוים', תבוטות, לשון משקוף החבוט תמיד על-ידי הדלת המכה עליו. קדים - רוח מזרחית, שקורין ביש"א.

וְתִבְלַעְנָה הַשְּׁבָלִים הַדְקוֹת אֶת שִׁבְעַ הַשְּׁבָלִים הַבְּרִיאוֹת וְהַמְּלֵאוֹת וַיִּקֶץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חָלוֹם:

כ"ט - הַבְּרִיאוֹת - שיני"ש בלע"ז. וְהִנֵּה חָלוֹם - והנה נשלים חלום שלם לפניו, והצרך לפותרים.

~ נקודות משיחות קודש ~

החלוק בין יהודי לאינו יהודי

יהודי שיך לא רק לעניני הארץ אלא גם לעניני שמים - רוחניות. ואלו הגוי שיך רק לעניני ארץ, ובזה גופא "פוחת והולך" (קדם מין חסי, ולאחר מכן מין הצומח, הפחות ממנו). וכמספר אודות כ"ק אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש נשמתו ע"ן, שבעת שבתו במאסר אצל הסובייטים, הנה באחת התקירות, אים עליו החוקר באמצעות אקדח. ואמר לו כ"ק אדמו"ר הרי"צ ג"ע: דבר זה יכול להפחיד רק את אלה שיש להם אלילים רבים ועולם אחד. מה-שאין-כן אלה שיש להם א-ל אחד ושני עולמות, אינם מפחדים מדבר כזה.

והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתקוים לי: (פרשת וישב לו, ט) בפרשתנו מספר אודות שני חלומות יוסף שהיו דומים זה לזה, וכן בפרשת מקץ מספר אודות שני החלומות שקלם פרעה. והחלוק ביניהם: אצל יוסף, בחלום הראשון חלם אודות ה'אלומות' - עניני הארץ, ובחלום השני אודות השמש והכוכבים - עניני השמים. אמנם אצל פרעה בתחלה חלם אודות שבע הפרות - מין חסי, ולאחר מכן חלם אודות שבע שבילים - מין הצומח. וכאן רואים החלוק בין יהודי לגוי:

(על-פי לקוטי-שיחות כרך ג, עמוד 805 - מהוך 'לקראת שבת')

וְהִנֵּה בַצִּפְרָא וּמִטְרָפָא רוּחָה וְשַׁלַח וְקָרָא ית כל חרשי מצרים וית כל חפיקיה ואשתעי פרעה להזין את חלמה ולית דפשר תהזין לפרעה:

(ח) וְהִי בְבִקְרָ וְתַפְעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חַכְמֵיהֶּ וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת-חַלְמֹו וְאִין-פּוֹתֵר אֹתָם לַפְּרָעָה:

ארמי, ובמשנה: 'בית שהוא מלא טמא, מלא עצמות'. ואין-פותר אותם לפרעה - פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו, ולא היה לו קורת-רוח בפתרונם, שהיו אומרים: 'שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר' (ב"ר).

כ"ט - וְתַפְעֵם רוּחוֹ - ומטרפא רוחה', מקשקשת בתוכו כפעמון, ובנבוכדנאצר הוא אומר: (דניאל ב) "ותתפעם רוחו", לפי שהיו שם שתי פעימות: שכחת החלום והעלמת פתרונו (ב"ר). חרטמי - הנחרים בטימי מתים, ששואלים בפעצמות (טימי, הן עצמות בלשון

ט ומליל רב שקי (עם) לפרעה למימר ית סרחני אנא מדבר יומא דין:

(ט) וַיְדַבֵּר עַר הַמְּשֻׁקִים אֶת-פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת-חַטָּאִי אֲנִי מְזַבֵּיר הַיּוֹם:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

צאת השמש בתחלה: וטעם המלאות. כמו הבריאות: תורה ו ח) ותפעם רוחו. מבגזן נפעל, כמו נפעמתי ולא אדבר. ויש אומר שהכל מן גזרת הולם פעם. והטעם שהרוח דומה לגוף המכה: חרטומי. מלה מרבעת. ויתכן להיות ארמית או מצרית. והם חכמי התולדות: ואת כל חכמיה.

(י) פְּרַעַה קָצַף עַל־עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֵר בַּיִת שׁוֹר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֵת שׁוֹר הָאֲפִים:
 י פְּרַעַה רָגַז עַל עַבְדָּוָהּ וַיִּהְיֶה וַיִּהְיֶה יָהִי בְּמִטְרַת בַּיִת רַב קְטוּלָיָא יָהִי וַיִּת רַב נַחְתוּמִי:

(יא) וַנַּחֲלֵמָה חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֹמוֹ חֲלֵמָנוּ:
 יא וַחֲלֵמָנָא חֲלֵמָא בְּלִילָיָא חַד אָנָא וְהוּא גְבַר כְּפַשְׁרוֹן חֲלֵמָה חֲלֵמָנָא:

כ"ט אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֵמָו • חֲלוֹם הָרְאוּי לְפַתְרוֹן שְׁנַפְתֵּר לָנוּ, וְדוּמָה לוֹ.

(יב) וַיִּשֶׂם אֶתְּנוּ גַעַר עַבְרֵי עֶבֶד לְשׁוֹר הַטְּבָחִים וַנִּסְפְּרֵלוֹ וַיִּפְתְּרֵנוּ אֶת־חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כְּחֲלֹמוֹ פֶּתֶר:
 יב וַתִּמְנַן עֲמָנָא עוֹלָם עֲבָרָא עֶבֶד מוֹלָף, וְלֹא קְטוּלָיָא וְאִשְׁתַּעֲיָנָא לָהּ וּפְשֵׁר לָנָא יָת חֲלֵמָנָא גְבַר כְּחֲלֵמָה פְּשֵׁר:

כ"ט אִישׁ גַּעַר עַבְרֵי עֶבֶד • אֲרוּרִים הָרָשָׁעִים, שְׂאִין טוֹבָתְתָם שְׁלֵמָה, שְׁמֻזְפִּירוֹ בְּלִשׁוֹן בְּזִיוֹן. נַעַר • שׁוֹטָה וְאִין רְאוּי לְגַדְלָה. עַבְרֵי • אֶפְלוֹ לְשׁוֹנְנוֹ אִינוּ מִכִּיר.

(יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַרְנוּ לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הַשִּׁיב עַל־פְּנֵי וְאֵתוֹ תָּלָה:
 יג וַיְהוּהָ קָמָא דִּי פְשֵׁר לָנָא כֵּן הָיָה יָתִי אֲתֵיב עַל שְׁמוּשֵׁי וַיִּתְּהָ צֶלֶב:

כ"ט אִישׁ הַשִּׁיב עַל־פְּנֵי • פְּרַעַה הַנִּזְכָּר לְמַעַלָּה, כִּמוֹ שְׂאֵמֶר: "פְּרַעַה קָצַף עַל עַבְדָּיו", הָרִי מִקְרָא קָצַר לְשׁוֹן וְלֹא פֶרֶשׁ מִי הַשִּׁיב, לְפִי שְׂאִין צְרִיף לְפֶרֶשׁ

יג מִי הַשִּׁיב. מִי שְׂבִיּוֹ לְהַשִּׁיב וְהוּא פְּרַעַה, וְכֵן דֶּרֶךְ כָּל מִקְרָאוֹת קְצָרִים, עַל מִי שְׂעָלְיוֹ לְעֵשׂוֹת, הֵם סוֹתְמִים אֵת הַדְּבָר.

(יד) וַיִּשְׁלַח פְּרַעַה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ וַיַּחֲלֵף שְׂמֹלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל־פְּרַעַה:
 יד וַיִּשְׁלַח פְּרַעַה וַיִּקְרָא יוֹסֵף וַיִּרְצֵהוּ מִן־הַבּוֹר מִן בַּיִת אֲסִירֵי וּפְשֵׁר וְשִׁנֵּי כְּסוּתָהּ וְעַל לְוֹת פְּרַעַה:

כ"ט מִן־הַבּוֹר • מִן בַּיִת הַסֵּהֶר, שֶׁהוּא עֲשׂוּי כְּמִין גְּמָא, וְכֵן כָּל "בּוֹר" שְׂבַמְקָרָא לְשׁוֹן גְּמָא הוּא, וְאֵף

אם אין בו מים קרוי בור, פוש"י בלע"ז. וַיַּגְלֵחַ • מִפְּנֵי כְבוֹד הַמְּלָכוֹת (כ"ח).

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(י) פְּרַעַה קָצַף עַל עַבְדָּיו. לְפִי דַעַתִּי כִּי אִין פְּרַעַה שֶׁם עֵצִים רַק שֶׁם תְּאֵר. וְהוּא מִלְּשׁוֹן מְצָרִים, כִּמוֹ חִירִים בְּצוּר. גַּם הַיּוֹם יִקְרָא כָּל מְלָךְ גְּדוֹל עַל יִשְׁמַעֲאֵל נְגִיד הַמַּעֲמִינִים. עַל כֵּן מְצָאנוּ פְּרַעַה בִּימֵי אַבְרָהָם וּבִימֵי יוֹסֵף. וּמַת פְּרַעַה וְקָם פְּרַעַה. וְכֵן בִּימֵי יִרְמְיָהוּ. הֲלֹא תִרְאֶה הַכְּתוּב יִפְרֹשׁ מַה טַעַם פְּרַעַה כִּי הוּא מְלָךְ מְצָרִים. וְהָעַד,

תְּפַרַע שֶׁהוּא שֶׁם הָעֵצִים. וְכֵן פְּרַעַה נִכְה, כִּי נִכְה שֶׁם הָעֵצִים. וְאֵל יִקְשֶׁה עֲלֵיךְ דֶּרֶךְ כְּסֵא שְׁלֵמָה, כִּי לֹא לְקַחְהוּ מְלָךְ מְצָרִים. וְעַד שֵׁנִי, שְׂאֵמֶר שׁוֹר הַמְּשַׁקִּים פְּרַעַה קָצַף. וְכֵן אָמַר יוֹסֵף, אֲלֵהִים יַעֲנֵה אֵת שְׁלוֹם פְּרַעַה. הָרָאָה אֵת פְּרַעַה. יַעֲשֶׂה פְּרַעַה. וְאִין מִדְּרִךְ הַמּוֹסֵר לְהַזְכִּיר עִם הַמְּלָכִים שֶׁם הָעֵצִים: אֹתִי וְאֵת שׁוֹר הָאֲפִים. אָמַר

אֹתִי פַעַם שְׁנַיִת, כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַלְּשׁוֹן, כִּמוֹ וְאִנִּי אָנָּה אֲנִי בָּא: תוֹרָה יא

(יא) אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֹמוֹ. כְּבַר פְּרַשְׁתִּיו: תוֹרָה יב

(יג) אֹתִי הַשִּׁיב. פְּרַעַה. וַיִּשׁ אֲמָרִים שֶׁהוּא כְּדַבּוֹר, הַשִּׁיב וַתְּלָה. אוֹ בְּפַתְרוֹן: תוֹרָה יד

(יד) וַיְרִיצֵהוּ. שְׁלוּחֵי פְּרַעַה: וַיַּגְלֵחַ. הַמְּגַלְחִים: תוֹרָה טו

~ יום שני כ"ה כסלו ~

טו ואמר פרעה ליוסף חלמא חלמית ופשר לית לה ואנא שמעית עלך למימר דאת שמע חלמא למפשר יתה:

(טו) ויאמר פרעה אליוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אתו:

כז"י • תשמע חלום לפתור אתו • תאזין ותבין חלום לפתור אותו • תשמע • לשון הבנה והאזנה, כמו: "שומע יוסף", "אשר לא תשמע לשונו", אנטינדר"א בלע"ז.

טז ואתיב יוסף ית פרעה למימר בר מן חקמתי אלהן מן קדם יי יתתב ית שלמא דפרעה:

(טז) ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה:

כז"י • בלעדי • אין החכמה משלי, אלא אלהים יענה, יתן ענה בפי לשלום פרעה.

יז ומליל פרעה (עם) ליוסף בחלמי הא אנא קאם על ביך נהרא:

(יז) וידבר פרעה אליוסף בחלמי הנני עמר על שפת היאר:

יח והא מן נהרא סלקן שבע תורתא פטימן בשר ושפירן למחזי ורעין באחיה:

(יח) והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרענה באחו:

יט והא שבע תורתא אחרנין סלקן בתריהון חסיכון ובישן למחזי לחדא וחסירן בשר לא חזתי כותהו בכל ארעא דמצרים לבישו:

(יט) והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר לא ראתי כהנה בכל ארץ מצרים לרע:

כז"י • דלות • בחושות, כמו: "מדוע אתה ככה דל?" דאמנון. ורקות בשר • כל לשון 'רקות' שבמקרא, חסרי בשר, ובלע"ז בלוא"ש.

כא ואכלן תורתא חסיכתא ובישתא ית שבע תורתא קדמיתא פטימתא:

(כ) ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשונות הבריאות:

כא ואלא למעיהו ולא אתידע ארי עלו למעיהו ומחזיהו ביש בר בקדמיתא ואתערית:

(כא) ותבאנה אל קרבנה ולא נודע פירבאו אל קרבנה ומראיהו רע כאשר בתחלה ואיקין:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

תאר, כי זה קרוב מזה: תורה כ (כא) ומראיהו. ומראה כל אחת מהן רע. ופה הוסיף לפרש חלומו, שראה שבאו הפרות הטובות בקרב הרעות, והיו כאשר היו בראשונה: תורה כב

הפותר והוא אלהים שיענה את שלום המלך: וטעם יענה. שימציא תמיד. וכן פי האלהים מענה בשמחת לבו. וכן הארץ תענה. והוא קרוב ממשמעו: תורה יז (יט) הוסיף דלות. ותחת מראה, אמר

טז) בלעדי. מלה אחת מרפכת משתי מלות. והטעם שב אל תשמע חלום לפתור אותו. אמר יוסף בלעדי פתרוני. יענה אלהים את שלום פרעה. ויש אומרים כי טעמו בעבור שאמר לו כי אתה פותר חלום, אמר בלעדי, הוא

(כב) וַאֲרָא בַחֲלֹמִי וְהִנֵּה שִׁבְעֵי שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאֵת וּמִבּוֹת:

כב וְחִזִּית בַּחֲלֹמִי וְהָא שְׂבַע שְׂבָלִיא סִלְקוּן בְּקִנְיָא סַד מְלִזְנוּ וְטָבְנוּ:

(כג) וְהִנֵּה שִׁבְעֵי שְׂבָלִים צְנֻמּוֹת דְּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צְמַחוֹת אַחֲרֵיהֶם:

כג וְהָא שְׂבַע שְׂבָלִיא נְצוּן לְקִיפוֹן קָדִים צְמַחוּן בְּתַרְיָהוּן:

כ"ג - צְנֻמּוֹת • צְנֻמָּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, סַלַע, הָרִי הֵן פְּעִיץ בְּלִי לַחֲלוּחַ וְקָשׁוֹת כְּסַלַע, וְתַרְגוּמוֹ: 'נְצוּן לְקִיפוֹן, נְצוּן, אִין בְּהֵן אֵלֵא הַנְּצוּן, לְפִי שְׁנַתְרוּקְנוּ מִן הַנְּרַע.

(כד) וַתִּבְלַעַן הַשְּׂבָלִים הַדְּקוֹת אֶת שִׁבְעֵי הַשְּׂבָלִים הַטּוֹבוֹת וְאָמַר אֶל־הַחֲרַטְמִים וְאִין מַגִּיד לִי:

כד וּבְלַעַן שְׂבָלִיא לְקִימָא יַת שְׂבַע שְׂבָלִיא טְבָתָא וְאַמְרִית לְחַרְשִׁיא וְלִית דִּי מַחֲוִי לִי:

(כה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פְּרַעֲהַ חֲלוֹם פְּרַעֲהַ אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הֵאֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפְרַעֲהַ:

כה וְאַמְר יוֹסֵף לְפְרַעֲהַ חֲלֵמָא פְּרַעֲהַ סַד הוּא יַת דִּי יֵי עֲתִיד לְמַעֲבַד חֲוִי לְפְרַעֲהַ:

(כו) שִׁבְעֵי פָּרִת הַטּוֹבֹת שִׁבְעֵי שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעֵי הַשְּׂבָלִים הַטּוֹבֹת שִׁבְעֵי שָׁנִים הִנֵּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:

כו שְׂבַע תּוֹרְתָא טְבָתָא שְׂבַע שְׁנִין אַנוּן וְשְׂבַע שְׂבָלִיא טְבָתָא שְׂבַע שְׁנִין אַנוּן חֲלֵמָא סַד הוּא:

כ"ו - שִׁבְעֵי שָׁנִים וְשִׁבְעֵי שָׁנִים • בְּלָן אִינן אֵלֵא שְׂבַע, וְאֲשֶׁר נִשְׁנָה הַחֲלוֹם פְּעַמִּים, לְפִי שֶׁהַדְּבָר מְזֻמָּן, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ לוֹ בְּסוּף: "וְעַל הַשְּׁנוֹת הַחֲלוֹם וְגו'". בְּשִׁבְעֵי שָׁנִים הַטּוֹבוֹת נֶאֱמַר: "הַגִּיד לְפְרַעֲהַ", לְפִי שֶׁהִיא סְמוּךָ, וּבְשִׁבְעֵי שָׁנִי רָעַב נֶאֱמַר: "הִרְאָה אֶת פְּרַעֲהַ", לְפִי שֶׁהִיא הַדְּבָר מְפֻלָּג וְרַחוּק, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן מְרָאָה.

(כז) וְשִׁבְעֵי הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעֵת הַעֹלֹת אַחֲרֵיהֶן שִׁבְעֵי שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעֵי הַשְּׂבָלִים הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבְעֵי שָׁנִי רָעַב:

כז וְשְׂבַע תּוֹרְתָא חֲסִיקְתָא וּבִישְׁתָּא דְסִלְקוּן בְּתַרְיָהוּן שְׂבַע (נ"ו שְׂבָעָא) שְׁנִין אַנוּן וְשְׂבַע שְׂבָלִיא לְקִימָא דְשְׂקִיפוֹן קָדִים יִהְיוּן שְׂבַע שְׁנֵי כְּפָנָא:

(כח) הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הֵאֱלֹהִים עָשָׂה הִרְאָה אֶת־פְּרַעֲהַ:

כח הוּא פְּתַגְמָא דִּי מְלִילִית עִם פְּרַעֲהַ דִּי יֵי עֲתִיד לְמַעֲבַד אַחֲזִי לְפְרַעֲהַ:

(כט) הִנֵּה שִׁבְעֵי שָׁנִים בָּאוֹת שִׁבְעֵי גְדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כט הָא שְׂבַע שְׁנִין אֲתִין סְבָעָא (נ"ו שְׂבָעָא) רְבָא בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

(ל) וְקָמוּ שִׁבְעֵי שָׁנִי רָעַב אַחֲרֵיהֶן וּנְשַׁכַּח כָּל־הַשְּׂבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְלָה הָרָעַב אֶת־הָאֶרֶץ:

ל וַיִּקְמוּ שְׂבַע שְׁנֵי רָעַב אַחֲרֵיהֶן וּנְשַׁכַּח כָּל־הַשְּׂבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְלָה הָרָעַב אֶת־הָאֶרֶץ:

כ"ל - וְנְשַׁכַּח כָּל־הַשְּׂבַע • הוּא פְּתָרוֹן הַבְּלִיעָה.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כג) צְנֻמּוֹת. אִין לוֹ חֶבֶר בְּמִקְרָא, וְשִׁבְעֵי שָׁנִי רָעַב. עַל כֵּן יִטְעָה הָאוֹמֵר בְּתַפְלַת שְׂבַת וּבְשׂוֹבַע כְּלָפְלָתְנוּ בְּנִי"ו, כִּי שְׂבַע שָׁם הַפְּעַל חֲלוֹם כִּי כֵן בְּלִשׁוֹן יִשְׁמָעֵאל: תּוֹרָה כִּד

הוּא. וְהַנְּכוּן וּבְשִׁבְעֵי כְּלָפְלָתְנוּ, כְּלָא בְּנִי"ו: תּוֹרָה ל

שיעור יומי ליום שני כ"ה כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מא - פרשת מקץ נא

(לא) וְלֹא־יִוָּדַע הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרָעַב הַהוּא אַחֲרֵי־כֵן פִּי־כִבֵּד הוּא מְאֹד:

כ"ט - וְלֹא־יִוָּדַע הַשָּׁבַע • הוּא פִּתְרוֹן: "וְלֹא נֹדַע פִּי־בָאוּ אֶל־קַרְנָה".

(לב) וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם אֶל־פְּרַעְהָ פְּעָמִים פִּי־נָכוֹן הִדְבָּר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

כ"ט - נָכוֹן • מְזַמֵּן.

(לג) וְעַתָּה יִרְא פְּרַעְהָ אִישׁ נָכוֹן וְחֲכָם וַיִּשְׁתִּיתָהוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

לג וְיִכְעַז יַחֲזִי פְּרַעְהָ גִבֹּר סוֹכְלֵמֶן וְחֲכָם וּמְנַיָּה עַל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~

הַכְּמַת יוֹסֵף בְּפִתְרוֹן הַחֲלוּמוֹת

רק יוסף, בהכמתו, ערב את שני ההפכים בפתרונו: בשבע שני השָׁבַע "וַיִּקְבְּצוּ אֶת כָּל אֶכָל הַשָּׂנִים הַטּוֹבוֹת הַבְּאוֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ בָרֶ", היינו שִׁכְבַּר בַּשָּׁנוֹת הַשָּׁבַע יִתְכַּוְּנֵנו לַשָּׁנוֹת הָרָעַב, ומאידך - בַּשָּׁנוֹת הָרָעַב "וְהָיָה הָאֶכָל לַפְּקֻדוֹן לְשָׁבַע שָׁנֵי הָרָעַב", שִׁיאֲכִלוּ אֶת אֶכָל שָׁנוֹת הַשָּׁבַע. מַעֲלָה נֹסֶפֶת וְעִקְרִית, שִׁפְתְּרוֹן הַחֲלוּם נֹסֵב לֹא רַק עַל הַצָּפוּי מֵאֵת הַקֶּבֶ"ה, אֲלָא גַם מֵעֲשִׂיּוֹ שֶׁל פְּרַעְהָ - צְבִירַת הָאֶכָל, נְרַמְזוּ בַּחֲלוּמוֹ. וְעַל־כֵּן "וַיֹּשֶׁב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְּרַעְהָ". פְּרוּשׁ: עֲצָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף מְצָאָה חֵן בְּעֵינֵי פְּרַעְהָ יוֹתֵר מִפְּתְרוֹן הַחֲלוּם עֲצָמוֹ, עַד שֶׁשִּׁבְּחוּ "אֵין נָכוֹן וְחֲכָם כְּמוֹךָ", בְּכוֹנְתוֹ לַעֲצָתוֹ.

וְעַתָּה יִרְא פְּרַעְהָ אִישׁ נָכוֹן וְחֲכָם וַיִּשְׁתִּיתָהוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: (מא, לג) לְאַחַר שֶׁפָּרַשׁ יוֹסֵף אֶת חֲלוּמוֹת פְּרַעְהָ, יֵעָן לוֹ בִּיַּד עָלָיו לְנַהֵג לְקִרְאֵת שָׁנוֹת הָרָעַב - "וְעַתָּה יִרְא פְּרַעְהָ" גו', "יַעֲשֶׂה פְּרַעְהָ וַיִּפְקֹד". וְלִכְאוּרָה מִפְּקִידוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיָה רַק לְפָרֵשׁ אֶת דְּבַר הַחֲלוּם, וְלֹא לְיַעַז מֵהַ לַעֲשׂוֹת. וְהַסְבָּרָה בְּנֵה: הַקְּשִׁי בְּפִתְרוֹן הַחֲלוּם שֶׁבְּעֵטִיו נִכְשְׁלוּ הַחֲטוּטִימִים לְפָרְשׁוֹ, מִסְפָּר בְּהִמְשָׁף הַכְּתוּב: "וְהִנֵּה שָׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עוֹלוֹת . . רְעוֹת מֵרָאָה וְדָקוֹת בָּשָׂר, וְתַעֲמֹדְנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת עַל שִׁפְתַּי הַיָּאוֹר", כְּלוּמַר - שֶׁהַפְּרוֹת הַרְזוּת וְהַשְׁמַנּוֹת עָמְדוּ יַחַד עַל שִׁפְתַּי הַיָּאוֹר. הַתְּקַשׁוּ הַחֲטוּטִימִים: מֵהוּ הִסְבָּר לְהַמְצָאוֹת שְׁנֵי הַסִּימָנִים הַהֶפְכָּיִים - רְזוּת וְשְׁמַנּוֹת - בְּיַחַד?

(על-פי לקוטי-שיחות חלק טו, עמוד 340 - מותר 'לקראת שבת')

(לד) יַעֲשֶׂה פְּרַעְהָ וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־הָאֶרֶץ וְחָמֵשׁ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשָׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע:

כ"ט - וְחָמֵשׁ • פְּתַרְגוּמוֹ: 'וַיִּזְרֹז', וְכֵן: "וְחָמֵשִׁים".

(לה) וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֶכָל הַשָּׂנִים הַטּוֹבוֹת הַבְּאוֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ בָרֶ תַּחַת יַד־פְּרַעְהָ אֶכָל בַּעֲרִים וְשָׁמְרוּ:

לה וַיִּכְנָשׁוּן יָת כָּל עֵיבּוּר שְׁנֵינָא שְׁבוֹן דְּאֵתְנִין הָאֵלִין וַיִּצְרִין עֵיבּוּר תַּחוֹת יָדָא דְּפְרַעְהָ עֵיבּוּרָא בְּקִירְנֵינָא וַיִּשְׁרוּן:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(לא) וְטַעַם וְלֹא יִוָּדַע הַשָּׁבַע. מִמֶּהָרָא יֵהֵן רַע בְּאִשְׁרֵי בְּתַחֲלָה: תוֹרָה לִב (לב) וְעַל הַשָּׁנוֹת. בְּנִין נִפְעַל מְגוֹרַת שָׁנִים. וְטַעְמוֹ הַפְּרוֹת וְהַשְּׁבָלִים גַּם הוּא לַעַד, פִּי הַדָּבָר נָכוֹן הוּא. וּבְעֵבּוּר הַיּוֹת שְׁנֵי הַחֲלוּמוֹת בְּלִילָה אַחַד, לַעַד פִּי מִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: תוֹרָה לִב (לד) יַעֲשֶׂה פְּרַעְהָ. זֹה הַעֲצָה. או

<p>כ"ט"א אַתְּ-פְּלִיאָכֶל • שֵׁם דְּבַר הוּא, לְפִיכֶךָ טַעְמוֹ בְּאֵלֶיךָ וְנִקְוֶה בְּפִתְחֵי קֶטֶן (סגול). וְאוֹכֵל שֶׁהוּא פּוֹעֵל, קֶטֶן (צירי).</p>	<p>כגון "כי כל אוכל חלב", טעמו למטה בכ' ונקוד קמץ תחת יד-פרעה • ברשותו ובאוצרותיו.</p>
--	--

(לו) וְהָיָה הָאֹכֵל לְפָקֶדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבְעַת הָרְעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא תִפְרֹת הָאֶרֶץ בְּרַעֲב: כ"ט"א וְהָיָה הָאֹכֵל • הַצָּבוּר, כִּשְׂאֵר פְּקֻדוֹן הַגְּנוּז לְקִיּוֹם הָאֶרֶץ.

(לז) וַיִּיטָב הַדְּבָר בְּעֵינֵי פְרַעֲה וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו: לו וְשִׁפְר פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי פְרַעֲה וּבְעֵינֵי כָל עַבְדֹּהִי:

(לח) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל־עַבְדָּיו הֲנִמְצָא כֹּהֵא אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ אֱלֹהִים בּוֹ: לח וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה לְעַבְדֹּהִי הֲיִשְׁתַּכַּח פְּדִיִן גָּבֵר דִּי רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ בַּהּ:

כ"ט"א הַנְּמַצָּא כֹּהֵא • הַנִּשְׁפָּח פְּדִיִן, אִם גַּלְף וּנְבִקְשָׁנּוּ, הֲנִמְצָא כְּמוֹהוּ? "הַנְּמַצָּא", לְשׁוֹן תְּמִיּהָ, וְכֵן כָּל הַ"א הַמְשֻׁמָּשֵׁת בְּרֹאשׁ הַתְּבָחָה וְנִקְוֶה בְּחֻטְף פִּתְחָה.

~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

(לט) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל־יֹסֵף אַחֲרַי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת־כָּל־זֹאת אֵינִי־נְבוֹן וְחָכְמָה כְּמוֹךָ: לט וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה לְיוֹסֵף בְּתֵר דְּאוֹדַע יְיָ יִתְדָךְ יֵת כָּל דָּא לִית סְכָלְתָן וְחַכְמִים כְּוֹתָךְ:

כ"ט"א אֵינִי־נְבוֹן וְחָכְמָה כְּמוֹךָ • לְבִקֵּשׁ "אִישׁ נְבוֹן וְחָכְמָה", שְׂאִמְרַת - 'לֹא נִמְצָא כְּמוֹךָ'.

(מ) אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשְׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ: מ את תהי ממנא על ביתי ועל מימך ויתן כל עמי לחוד פרסי מלכותא הדין איהי זקיר ממך:

כ"ט"א יִשְׁק • 'יִתְּנוּ', יִתְּפָּנֵס. כָּל צָרְכֵי עַמִּי יִהְיוּ נֶעֱשִׂים עַל יָדְךָ, כְּמוֹ: (לעיל טו) "וּבֹן מִשְׁק בֵּיתִי", וְכְמוֹ: (תהלים ב) "נִשְׁקוּ־בֵר", גְּרִישׁוֹן בְּלַע"ז. רַק הַכֶּסֶף • שִׁיְהִיו קורין לי מלך. כסא • לשון של המלוכה, כמו: (מלכים א א) "ויגדל את כסאו מכסא אדני המלך".

(מא) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל־יֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: מא וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה לְיוֹסֵף חַזִּי מִגִּיתִי יִתְדָךְ עַל כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

<p>גְּדַלְת הַכֶּסֶף. וְאִין כִּי מְעוֹרֵי גְדַלְנִי כָּאֵב, פְּעַל יוֹצֵא. רַק פְּרוּשׁוֹ גְּדַל עַמִּי. וְדָרְךָ אֲגַדֵּל מִמֶּךָ בְּמִקְרָא - יְדוּעָה, כְּמוֹ נוֹבְלַת עֲלָה. וְתִאֲבָדוּ דָרְךָ: תורה מא</p>	<p>הַנְּמַצָּא אֲנַחְנּוּ כֹּהֵא. דְּבָרֵי פְרַעֲה אֶל עַבְדָּיו: תורה לט</p> <p>(מ) אַתָּה תִּהְיֶה. שֶׁר עַל בֵּיתִי: יִשְׁק. דְּגִשׁוֹת הַשִּׁי"ן לְחִסְרוֹן נו"ן נִשְׁק, וְהוּא נִגִּיד הַסִּיל. וַיֵּשׂ אוֹמֵר שֶׁהוּא מִגְּזַרְת נְשִׁיקָה בְּדָרְךָ רְחוּקָה: רַק הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ. יְדוּעָה כִּי אֲגַדֵּל פְּעַל עוֹמֵד. וְטַעְמוֹ, לֹא תִּהְיֶה לִי גְדַלְתָּה מִמֶּךָ רַק</p>	<p>כְּעֵינֵי שְׂנֵקְרָא בְּרַ, אַחַר מְלֹאכֶת לְזֵרוֹת אוֹ לְהִבְרַ. וְהָאוֹמֵר כִּי אֲוִיר מִצְרַיִם לַח בְּעִבּוֹר הַיָּאוֹר, וְלֹא יַעֲמֹד שֵׁם דְּגֵן ז' שָׁנִים, יוֹכֵל לְעַרְבוֹ עִם דְּבָרִים שִׁעֲמִידוּהוּ: תורה לו</p> <p>לַח הַנְּמַצָּא כֹּהֵא. בְּנִזְן נִפְעַל, וְהוּא פְּעַל עֵבֵר, כְּאוֹמֵר הַנְּמַצָּא בְּעוֹלָם כֹּהֵא. וַיִּתְּבֵן לְהִיּוֹת הַנּוּי"ן סִימָן הַמְּדַבְּרִים,</p>
---	--	---

שיעור יומי ליום שלישי כ"ו כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מא - פרשת מקץ
 כ"ט - נתתי אתך • מגייתי יתך, ואף-על-פי-כן לשון נתינה הוא, כמו: "ולתתך עליון". בין לגדלה בין אתכם נבזים ושפלים".

מב ואעדי פרעה ית עזקתה מעל ידה ויהב יתה על יד דיוסף ואלביש יתה לבושין דבוץ ושווי מניכא דדהבא על צוארה:
וַיִּסַר פְּרַעֲהַ אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזֶּהָב עַל־צוּאָרוֹ:

כ"ט - ויסר פרעה את-טבעתו • נתינת טבעת המלך, היא אות למי שנותנה לו, להיות שני לו לגדלה. בגדי-שש • דבר חשיבות הוא במצרים. רבד • ענק.
 ועל שהוא רצוף בטבעות קרוי רביד, וכן: (משלי ז) "רבדתי ערשי", רצפתי ערשי מרצפות. בלשון משנה: 'מקף רבדין של אבן על הרבד שבבעורה', והיא רצפה.

מג וירכב אתו במרפבת המשנה אשר-לו ויקראו לפניו אברך ונתון אתו על כל-ארץ מצרים:
 מג וארכיב יתה ברתכא תניתא (נ"י תנינא) די לה ואכריוו קדמוהי דין אפא למלכא ומני יתה על כל ארעא דמצרים:

כ"ט - במרפבת המשנה • השנה למרפבתו המהלכת אצל שלו. אברך • כתרגומו: 'דין אבא למלכא', 'רף' בלשון ארמי 'מלך'. ב'השתפין': 'לא ריכא ולא בר ריכא'. וכדברי אגדה, (ספרי פ' דברים) דרש רבי יהודה: 'אברך, זה יוסף, שהוא אב בחכמה ורף בשנים'.

אמר לו בן דורמסקית: 'עד מתי אתה מענות עלינו את הכתובים?' אין 'אברך' אלא לשון ברפים, שהכל היו נכנעין לפניו ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר: 'ונתון אותו וגו'".

מד ויאמר פרעה אליוסף אני פרעה ובלעדיך לא-ירים איש את-ידו ואת-רגלו בכל-ארץ מצרים:
 מד ויאמר פרעה ליوسف אנא פרעה ובר מימרך לא ירים גבר ית ידה למיחד זין וית רגלה למרכב על סוסיא בכל ארעא דמצרים:

כ"ט - אני פרעה • שיש יכלת בידי לגזר גזרה על מלכותי. ואני גוזר: ש'לא-ירים איש את-ידו'. ובלעדיך • שלא ברשותך. דבר אחר: "אני פרעה",

אני אהיה מלך, "ובלעדיך וגו'", וזהו דגמת "רק הכפסא". את-ידו ואת-רגלו • כתרגומו.

מה ויקרא פרעה שם-יוסף צפנת פענח ויתן-לו את-אסנת בת-פוטאי פרע כהן אן לאשה ויצא יוסף על-ארץ מצרים:
 מה ויקרא פרעה שום יוסף גברא דמטמרן גלזן לה ויהב לה ית אסנת בת פוטאי פרע רבא דאון לאתתא ונפק יוסף (שליט) על ארעא דמצרים:

כ"ט - צפנת פענח • מפרש הצפונות, ואין לפענח דמיון במקרא. פוטאי פרע • הוא פוטיפר, ונקרא

"פוטאי פרע" על שנסתרס מאליו, לפי שחמד את יוסף למשפב זכור (סוטה יג).

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מב בגדי שש • מפרש בפרשת ויקחו לי תרומה: רבד הזהב. כמו מרבדים רבדתי ערשי: תורה מג
 מג המשנה • מגזרת שנים. כי המלך באחד, ואחריו המשנה כמו שני לו. ואחריו השליש כמו שלישי: מרפבת. עץ נתונה על ארבעה סוסים. ומרפבת שלמה לעדה: אברך. כל אדם קורא

לפניו, אכרע ואשתתוה. וזו המלה מבנין הפכד הנוסף. ויברך על ברקיו מהקל. וכלם מגזרת ברפים. ויאמר רבי יונה המדקדק הספרדי כי אברך שם הפעל, והא"ף תחת ה"א. כמו אשכם ושלוח. ולפי דעתי שא"ף אשכם, לשון המדבר: תורה מד
 מד אני פרעה. אני לבדי המלך,

ואין אדם שיהיה ברשותו זולתך: וטעם רגלו. לו רשות ללכת. או על דרך משל, והוא הנכון: תורה מה
 מה צפנת פענח. אם זו המלה מצרית, לא ידענו פרושה. ואם היא מתרגמת, לא ידענו שם יוסף. ויהי פרוש פענח, כאשר תרגם המתרגם ארמית, והיא מלה מרבעת: כהן און. עובד השם או

מו ויִוסֵף בַּר תְּלָתַיִן שָׁנִין בַּד קָם קָדָם פְּרָעָה
מִלְכָּא דְמִצְרַיִם וַיִּנְפֹק יוֹסֵף מִן קָדָם פְּרָעָה
וַעֲבַר (שְׁלִיט) בְּכָל אֲרָעָא דְמִצְרַיִם:

וַיִּוְסֵף בְּיַד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי פְרָעָה
מִלְכֵי-מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְפָּנָי פְּרָעָה וַיַּעֲבֹר
בְּכָל-אֲרֶץ מִצְרַיִם:

מו וַיִּכְנְשׁוּ דִירֵי אֲרָעָא בְּשַׁבַּע שָׁנֵי שׁוֹבְעָא
(נ"י שְׁבַע) עֵיבֹרָא לְאוֹצְרִין:

(מו) וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשַׁבַּע שָׁנֵי הַשָּׁבַע לְקֹמְצִים:

כ"ט וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ • פְּתַרְגוּמוֹ, וְאִין הִלְשׁוֹן נַעֲקַר מִלְשׁוֹן עֲשִׂיָה. לְקֹמְצִים • קֹמֵץ עַל קֹמֵץ, יָד עַל יָד, הָיוּ
אוֹצְרִים.

מח וַיִּכְנֹשׂ יָת כָּל עֵיבוּר שְׁבַע שָׁנֵין דִּי הָיוּ
בְּאֲרָעָא דְמִצְרַיִם וַיִּהֲב עֵיבוּר בְּקֹרְנוֹתָא עֵבוּר
חָקֵל קֶרְתָּא דִּי בְּסִתְרִנְהָא יָהֵב בְּגוּיָה:

(מח) וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶכָל שְׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ
בְּאֲרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן-אֶכָל בַּעֲרִים אֶכָל שְׂדֵה-הָעִיר
אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:

לי שְׁהוּא דַעַת רַבִּי נַחֲמָנְה, וְאִין צְרִיךְ כָּלֵל לַהֲגִיף בְּרַש"י, כַּאֲשֶׁר עָלָה דַעַת
קָצָתָם) •

כ"ט אֶכָל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ •
שָׁפַל אֲרֶץ וְאָרֶץ מַעֲמֶדַת פְּרוּתֶיהָ וְנוֹתְנִין בְּתַבּוּאָה
מַעֲפַר הַמָּקוֹם, וּמַעֲמִיד אֶת הַתַּבּוּאָה מִלִּירְקָב. (נִרְאָה

~ נקודות משיחות קודש ~

אסוף התבואה – בעבודת ה'

משכּוֹלָו שֶׁל הָאָדָם, יָקוּק הוּא לְ –
"עֶפְר" – שְׁמוּרָה עַל "בְּטוּל" מִצִּיאוּתוֹ. כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים וְנִנְפְשֵׁי
כְּעֶפְר לְכָל תְּהִיָּה (וְאִז) פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ". כְּשִׁיחֻדֵי לומֵד
תוֹרָה מִתּוֹךְ "בְּטוּל", נִכָּר בְּלמודוֹ "נוֹתֵן תּוֹרָה", הַקָּב"ה.
"עֶפְר הַמָּקוֹם" – הַבְּטוּל צְרִיף לְהִיּוֹת בְּנִקְיָא מֵאוּתוֹ מְקוֹם וְעִנְיָן
– בְּלמודוֹ, וְלֹא בְּבָרִים אַחֲרֵים – מִלְחַמַת הַיָּצָר, שְׂאֵז צְרִיף
לְהֻגַּג בְּאִפְן שֶׁל "עוֹ פְּנִמֵר וְגִבּוֹר בְּאֲרִי לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן אֲבִיךָ
שִׁבְשָׁמִים".

אֶכָל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:
רַש"י מִתְאַר אֶת אֲסוּף תַּבּוּאֹת מִצְרַיִם וְשְׁמוּרָה: "וְנוֹתְנִים
בְּתַבּוּאָה מַעֲפַר הַמָּקוֹם, וּמַעֲמִיד אֶת הַתַּבּוּאָה מִלִּירְקָב" (מא,
מח).
מִשְׁמַעוֹת הַפְּרוּשׁ בְּעִבּוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:
אֲסוּף תַּבּוּאָה – תּוֹרָה שֶׁהָאָדָם לומֵד וּמַצְטַבֵּר אֶצְלוֹ, כְּפִרוּשׁ
ה'תּוֹסְפוֹת' (דִּיבּוּר-הַמַּחֲלִיל "רוב תבואות" סנהדרין, מב.) "בְּעַל
שְׁמוּעוֹת הוּא בְּעַל חֲטִי'ן".
"מַעֲמִיד אֶת הַתַּבּוּאָה" – כְּדִי שֶׁתּוֹרָה שֶׁלמד תִּקְלַט הֵיטֵב
וַתִּשָּׁב "מְקַמֵּת" לְמִרּוֹת שֶׁהִיא תּוֹרַת הַקָּב"ה, וְגִבּוּתָהּ בְּהַרְבֵּה

(על-פי לקוטי משיחות כרך כה, עמוד 224 - מותר 'לקראת שבת')

מט וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף עֵבוּרָא כְּחֵלָא דִּימָא סְגִי
לְחֵדָא עַד דִּי פִּסַּק לְמַמְנֵי אַרְי לִית מְנָן:

(מט) וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בַּר כְּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד
כִּי-חָדַל לְסַפֵּר בִּי-אֵין מִסְפָּר:

כ"ט עַד כִּי-חָדַל לְסַפֵּר • עַד כִּי חָדַל לוֹ הַסּוֹפֵר לְסַפֵּר, וַהֲרִי זֶה מִקְרָא קָצָר. כִּי-אֵין מִסְפָּר • לְפִי שְׂאִין
מִסְפָּר, וַהֲרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'דְּהָא'.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

כִּי הָיוּ מֵתִים בְּרַעֲב. וְכֵן וְכָל הָאָרֶץ
כָּאוּ. רַק טַעֲמוֹ שֶׁקָּבֵץ כָּל אֲשֶׁר
יְכוּל: תּוֹרַה מֵ

בְּגוּיָם. אוֹ יֵצֵא וְעֵבֵר עַל כָּל מְקוֹם
וְהַכְרִיזוּ עָלָיו כְּדִי שִׁפְרִיחוּהוּ: תּוֹרַה מו
(מח) אֶת כָּל אֶכָל. אֵין פְּרוּשׁ כָּל,

עוֹבֵד עֲבוּדַת גְּלוּלִים, כִּי אֵין כְּהֵן בְּכָל
הַמִּקְרָא כִּי אִם מְשֻׁרַת. עַל דַּעֲתִי: וַיֵּצֵא
יוֹסֵף. יֵצֵא שְׂמוֹ, כְּטַעַם וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם

שיעור יומי ליום רביעי כ"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מא - פרשת מקץ

הג וְלְיוֹסֵף יֵלֵד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרַם תְּבוֹא שְׁנַת הָרָעַב (ג) וְאִשֶּׁר יִלְדֶה-לוֹ אֶסְנַת בַּת-פּוֹטִי פָרַע בְּתוֹן אוֹן:

כ"ז - בְּטָרַם תְּבוֹא שְׁנַת הָרָעַב • (תענית יא) מִכָּאן שְׁאֶסּוּר לְאָדָם לְשִׁמְשׁ מִטּוֹ בְּשָׁנֵי רַעְבוֹן.

נא וַיִּקְרָא יוֹסֵף יְת שׁוֹם בּוֹכְרָא מְנַשָּׁה אַרִי אֶלְהִים אֶת-פְּלִעְמִלִי וְאֶת פְּלִיבִית אַבִּי:

נב וְאֵת שֵׁם הַיְשָׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי-הִפְרַנִּי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי:

~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

נג וַתְּכַלְינָה שִׁבְעֵי שָׁנֵי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

נד וַתַּחֲלִינָה שִׁבְעֵי שָׁנֵי הָרָעַב לְבוֹא בְּאִשֶּׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעַב בְּכָל-הָאֲרָצוֹת וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:

נה וַתִּרְעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-פְּרַעֲה לֵלֶחֶם וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה לְכָל-מִצְרַיִם לָכוּ אֶל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

חייב יוסף למוול את המצרים

<p>הקנויים להם, ונמצאים ברשותם. ועל-פי-זה, מפינן שיוסף היה ה"שליט על הארץ" (פרשתנו מב, ו), ובלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" (שם מא, מד), הרי כל אנשי מצרים היו שכינים אליו ובכרשותו, ועד שלדעת פמה ראשונים אנשי המדינה - גופם קנוי למלך, ולכן היה עליו חייב להשתדל שימולו גם כל אנשי מצרים. (על-פי לקוטי-שיחות חלק י, עמוד 136 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')</p>	<p>לכו אל-יוסף אשר-יאמר לכם תעשו: היה יוסף אומר להם שימולו (מא, נה. ובפירושו רש"י) לכאורה הדבר תמוה ביותר, מדוע דרש יוסף מהמצרים שימולו, איזו תועלת יש בזה? ויש לומר בפשטות, דהנה בצווי הקב"ה לאברהם על המילה, אמר לו הקב"ה (לך יז, יג) "המול ימול ליד ביתך ומקנת בספקך גוי", שמשל חייב על בני משפחת אברהם שימולו גם אלו</p>
--	--

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

נא כי נשני אלהים. טעמו כי אמר. ויאמר רבי יהודה המדקדק הראשון, כי נשני על משקל חנני. ויאמר רבי משה הכהן הספרדי כי הפתח תחת משה רבינו: תורה נב. תורה נה. סביבות הארצות. סביבות מלכות מצרים: תורה נה. (נד) ותחלינה. מבנין הקל פעל הכפל:

למה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים? אמרו לו: 'אספנו הרבה והרקיבה'. אמר להם: 'אם כן, כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה אם יגזר עלינו ונמות?'

כ"י «וַתִּרְעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם. (ב') שֶׁהֲרִיקָה תְּבוּאָתָם שְׂאֵצְרוּ, חוּץ מִשֵּׁל יוֹסֵף. אֲשֶׁר-יֹאמֶר לָכֶם תַּעֲשׂוּ. לְפִי שֶׁהִיא יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם שִׁימְלוּ, וְכִשְׁבָּאוּ אֶצֶל פְּרַעֲה וְאוֹמְרִים: 'כֹּף הוּא אוֹמֵר לָנוּ'. אָמַר לָהֶם:

נו וכפנא הנה על כל אפי ארעא ופתח יוסף ית כל (אוצריא) די בהון עיבורא וזבין למצרים ותקיף פפנא בארעא דמצרים:

(נו) והרעב היה על כלפני הארץ ויפתח יוסף את-כל אשר בהם וישבר למצרים ויחזק הרעב בארץ מצרים:

מעט אכל, לשון קנין, ואל תאמר אינו כ"אם בתבואה, שאף ביין וחלב מצינו: (ישעיה נה) "ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב".

כ"י «על כל-פני הארץ. מי הם "פני הארץ"? אלו העשירים (ב'). את-כל אשר בהם. בתרגומו: 'די בהון עיבורא'. וישבר למצרים. 'שבר' לשון מכר ולשון קנין הוא. כאן משמש לשון מכר. "שברו לנו

נו וכל דיורי ארעא עליו למצרים למזבין עבורא מן יוסף ארי תקיף פפנא ככל ארעא:

(נו) וכל-הארץ באו מצרימה לשבר אל-יוסף ביחזק הרעב בכל-הארץ:

כ"י «וכל-הארץ באו מצרימה. אל יוסף לשבר. ואם תדרשהו כסדרו, הנה צריך לכתב: 'לשבר מן יוסף'.

א וחזא יעקב ארי אית עיבורא מזבין במצרים ואמר יעקב לבנוהי למא תתחזון:

מב (א) וירא יעקב כי יש-שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו:

קדש, שעדין יש לו שבר במצרים, ולא היתה נבואה ממש להודיעו בפרוש שזה יוסף. למה תתראו. למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו

כ"י «וירא יעקב כי יש-שבר במצרים. ומהיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר: "הנה שמעתי וגו'" ומהו "וירא"? ראה באספקלריא של

נקודות משיחות קודש ~

בטחון מהלך בה'

למה שהיה בידם?

ויאמר יעקב לבניו למה תתראו:

אלא שמכאן נפר גדל בטחונם בה' של בני יעקב, שבטחו בנדיבות שלא יעזב את אביהם יעקב גם בימי הרעב. אף שהתבואה שבידם הספיקה רק "באותה שעה", מכל-מקום לא היה להם ספק שגם בעתיד ידאג הקב"ה לפרנסם באופן נסי. ומצד גדל בטחונם הראו עצמם כאלו הם שבעים רוב תבואות, כי כך הרגישו בבטחונם החזק בה', כאלו יש כבר בידם תבואה מספיקה.

כשבקש יעקב אבינו מבניו לדרת למצרים ולהביא מזון, טען בפניהם: "למה תתראו?" ופרש רש"י (מב, א): "למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים, כי באותה שעה עדין היה להם תבואה". מזה שכתב רש"י "כאלו" אתם שבעים, יש לדיק שלא היתה ברשותם תבואה רבה כל-כך, דנהו רק "כאלו" אתם שבעים - ולא שבאמת היו שבעים באותה שעה.

וצריך להבין מדוע בני-ישראל הראו עצמם שבעים, מעבר

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ל, עמוד 190 - מתוך 'לקראת שבת')

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ומתוך האור. וכן וירא יעקב. פי אחריו כתוב הנה שמעתי: למה תתראו. אל תתראו שיש לכם הון, או אל תהיו מריבים זה עם זה. כמו נתראה פנים: תורה ב

וכל הארץ באו מצרים אל יוסף לשבר: תורה א (א) וירא יעקב. בעבור היות ההרגשות גהרות במקום אחד, וכליפו זו בזו. כמו ראה ריח בני.

שיעור יומי ליום רביעי כ"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מב - פרשת מקץ

נז
: וימפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישא:
'למה תהיו כחושים ברעב? ודומה לו: (משלי יא)
"ומרוה גם הוא יורא".

כאלו אתם שבעים, כי באותה שעה, עדין ה'יה להם
תבואה. (תענית י) (ולי נראה בפשוטו: "למה תתראו", למה יהו הכל
מסתכלין בכם ומתמיהים בכם, שאין אתם מבקשים לכם אכל בטרום שיקלה

בואמר הא שמעית אמרין ארי אית עיבורא
מזדבן במצרים חותו לתמן וזבנו לנא
מתמן וגחי ולא נמות:

(ב) ויאמר הנה שמעתי כי יששבר במצרים
רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות:

כ"י ורדו שמה. ולא אמר 'לכו', רמז למאנים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים, כמנין רד"ו.

ג ונתתו אחי יוסף עסרא למזבן עיבורא
ממצרים:

(ג) וירדו אחיוסף עשרה לשבר בר מצרים:

בנימין אחי יוסף לא שלח? אלא לענין האתוה
היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת כלם ושנאת
כלם שנה לו, אכל לענין: "לשבר בר", כלם לב
אחד להם (בב"ד).

כ"י וירדו אחיוסף. ולא כתב: 'בני יעקב',
מלמד שהיו מתחרטים במכירתו, ונתנו לבם להתנהג
עמו באתוה ולפדותו בכל קמון שיפסקו עליהם.
עשרה. מה תלמוד לומר, והלא כתיב: "ונאת-

ד ונת בנימין אחוהי דיוסף לא שלח יעקב
עם אחוהי ארי אמר דלמא יערענה מותא:

(ד) ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב את אחיו
כי אמר פן יקראנו אסון:

ה ונת בנימין אחוהי דיוסף לא שלח יעקב
עם אחוהי ארי אמר דלמא יערענה מותא:

כ"י פן יקראנו אסון. ובבית לא יקראנו אסון? אמר רבי אליעזר בן יעקב: 'מכאן שהשטן מקטרג בשעת
הספנה' (ב"ה).

ה ונת בנימין אחוהי דיוסף לא שלח יעקב
עם אחוהי ארי אמר דלמא יערענה מותא:

(ה) ויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים ביהיה
הרעב בארץ פנען:

א לא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלט בהם
עין הרע, שכלם נאים וכלם גבורים.

כ"י בתוך הבאים. מטמינין עצמן שלא יכירום,
לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כלם בפתח אחד

ו יוסף הוא דשליט על ארעא הוא דזבין
עיבורא לכל עמא דארעא ואתו אחי יוסף
וסגידו לה על אפניא על ארעא:

(ו) ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשפיר
לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים
ארצה:

כ"י וישתחוו לו אפים. נשתחוו לו על פניהם, וכן כל השתחוואה פשוט ידים ורגלים הוא (שבועות טו).

ז ונת יוסף ית אחוהי ואשתמודענון
וחשיב מה דמליל להון ומליל עמהון
קשנא ונאמר להון מנן אתיתון ונאמרו
מארעא דכנען למזבן עיבורא:

(ז) וירא יוסף את אחיו ויכרם ויתנפר אליהם וידבר
אתם קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו
מארץ פנען לשבר אכל:

כ"י ויתנפר אליהם. נעשה להם פנכרי בדברים, לדבר קשות (ב"ד).

אכן עורא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(א) המשפיר. מגזרת שבר. וטעמו מפר. (ב) ויתנפר. מגזרת נכרי. הראה שהוא
והוא פעל יוצא לשני פעולים: תורה ו (ד) אסון. מות: תורה ה

שיעור יומי ליום חמישי כ"ח כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מב - פרשת מקץ נט

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם:

מה תעשו? אמרו: 'לךך באנו, להרג או ליהרג'. אמר להם: "הוא אשר דברתי אלכם", להרג בני העיר באתם, מנחש אני בגביע שלי, ששנים מכם החריבו כרך גדול של שכם.

כ"י - הוא אשר דברתי. הדבר אשר דברתי, שאתם מרגלים, הוא האמת והנכון, זהו לפי פשוטו. ומדרשו: אמר להם: 'ואלו מצאתם אותו ופסקו עליכם ממון הרבה, תפדוהו? אמרו לו: 'הן'. אמר להם: 'ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון,

(טו) בַּזֹּאת תִּבְחַנּוּ חַי פְּרַעֲהַ אִם-תִּצְאוּ מִזֶּה פִּי אִם-בָּבֹא אַחֲיֵכֶם הַקָּטָן הַנֶּה:

טו בדא תתבחננו חי פרעה אם תפקון מפא אלהין במתי אחוכון זעירא הקא:

כ"י - חי פרעה. אם יחיה פרעה. אם תצאו מזה. מן המקום הזה.

(טז) שְׁלַחוּ מִפֶּה אֶחָד וְיִקַּח אֶת-אַחֵיכֶם וְאַתֶּם הֲאִסְרוּ וַיִּבְחַנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אִתְּכֶם וְאִם-לֹא חַי פְּרַעֲהַ פִּי מְרַגְלִים אַתֶּם:

טז שלחו מנכון חד וידבר ית אחוכון ואתון התאסרון ויתבחננו פתגמיכון הקשוט אתון אמרין ואם לא חי פרעה ארי מאלילי אתון:

כ"י - האמת אתכם. אם אמת אתכם. לפיכך ה"א נקוד פת"ח שהוא כמו בלשון תמה, ואם לא תביאוהו: "חי פרעה, כי מרגלים אתם".

(יז) וַיֹּאסֶף אֶתְכֶם אֶל-מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: כ"י - משמר. בית האסורים.

יז וכןש יתהון (לבית) למטרא תלתא יומין:

(יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחֲיוּ אֶת-הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרְא:

יח ואמר להון יוסף ביומא תליתאה דא עיבידו וקיימו מן קדם יי אנא דחל:

~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

(יט) אִם-בָּנִים אַתֶּם אַחֲיֵיכֶם אֶחָד יֵאָסֵר בְּבֵית מִשְׁמַרְכֶּם וְאַתֶּם לְכוּ הִבְיֵאוּ שָׂבַר רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם:

יט אם בניג אתון אחוכון חד ותאסר בבית משרתכון ואתון איזילו אובילו עיבורא דחסיר בבתיכון:

כ"י - בבית משמרכם. שאתם אסורים בו עכשו. ואתם לכו הביאו. אל בית אביכם. שבר רעבון בתיכם. מה שקניתם לרעבון אנשי בתיכם.

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(טז) האסרו. תאסרו. כמו ומות בהר: תורה יז (ט) רעבון בתיכם. צרך בעבור הרעב. וטעמו, הביאו אל בתיכם: תורה כ

וְאֶת־אֲחֵיכֶם הַקָּטָן תִּבְיֹאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם
וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

כ"ט - וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם • יִתְקַדְמוּ, כְּמוֹ: (במדבר ה) "אָמֵן אָמֵן", וְכֵמוֹ: (מלכים א ה) "אָמֵן נָא דְבַרְךָ" •

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אָבֵל אֲשֶׁמִּים | אֲנַחְנוּ
עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ
וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־פִּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:

כ"י - אָבֵל • כְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּקוֹשְׁטָא'. וְרֵאִיתִי ב'בְּרֵאשִׁית
רַבְהִי לִישְׁנָא דְרוּמָאָה הוּא: 'אָבֵל, בְּרַם'. בָּאָה
אֵלֵינוּ • טַעְמוֹ בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, שֶׁכָּבַר
בָּאָה, וְתַרְגוּמוֹ: 'אֶתֵת לְנָא'.

וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם |
לֵאמֹר אֶל־תַּחַטְּאוּ בְיָדְךָ וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ
הִנֵּה נִדְרָשׁ:

כ"י - וְגַם־דָּמוֹ • 'אֶתִּינן וְגַמְיָן רַבּוּיָין, דָּמוֹ וְגַם דָּם הַדָּקָן •

וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמְּלִיץ בֵּינֵתֶם: |
כג וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי אֲרִי שָׁמַע יוֹסֵף אֲרִי
כְּתַרְגוּמָן הָרַח בֵּינֵיהוֹן:

וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף • מִכֵּין לְשׁוֹנֵם,
וּבְפָנָיו הָיוּ מְדַבְּרִים בֵּן. כִּי הַמְּלִיץ בֵּינֵתֶם • כִּי
כָּשְׁהוּ מְדַבְּרִים עִמּוֹ הָיָה הַמְּלִיץ בֵּינֵיהֶם, הַיּוֹדַע
לְשׁוֹן עֵבֶרִי וְלִשׁוֹן מִצְרַיִ, וְהָיָה מְלִיץ דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף
וְדְבָרֵי יוֹסֵף לָהֶם. לְכַף הָיוּ סְבוּרִים שְׂאִין יוֹסֵף מִכִּיר
בְּלִשׁוֹן עֵבֶרִי. הַמְּלִיץ • זֶה מְנַשֶּׁה בְּנוֹ.

וַיִּסַּב מַעְלֵיהֶם וַיִּבְךְּ וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם |
וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת־שִׁמְעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:

כ"י - וַיִּסַּב מַעְלֵיהֶם • נִתְרַחַק מַעְלֵיהֶם, שֶׁלֹּא יֵרְאוּהוּ
בּוֹכָה. וַיִּבְךְּ • לְפִי שֶׁשָּׁמַע שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִין. אֶת־
שִׁמְעוֹן • (כ"ה) הוּא הַשְּׁלִיכוֹ לְבוּר, הוּא שְׂאֵמֶר לְלוּי:
"הִנֵּה בַעַל הַחֲלוּמוֹת הַלְזָה בָּא". דְּבַר אַחֵר: נִתְפַּנֵּן

וַיִּצֹו יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת־פְּלִיחֵם בָּרֶ וַיִּלְהָשִׁיב |
כִּסְפֵיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלָתַת לָהֶם צֹדָה לְדַרְךָ
וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן:

כ"ה וּפְקִיד יוֹסֵף וּמְלוֹ יָת מְנִיחוֹן עֵיבוּרָא
וְלֹאֲתַבָּא כִּסְפֵיהוֹן גְּבַר לְסָקָה וְלִמְתָן לְהוֹן
וְזָדִין לְאִרְחָא וְעַבְד לְהוֹן כֵּן:

אָבֵן עוּרָא עַל הַתּוּרָה - מֵהַדּוֹרֵת בְּלוּם, אֲבֵרְמוּבִין

כ"א אָבֵל. כְּמוֹ אָבֵל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ. | וְלָקַח שִׁמְעוֹן, כִּי פֶאֶשֶׁר יִחַטְּאוּ רַבִּים,
כְּמוֹ אָבֵן: תּוּרָה כ"ב | הַגְּדוֹל שֶׁבָּהֶם בְּשָׁנִים יַעֲנֵשׂ יוֹתֵר. וְעוֹב
כ"ג הַמְּלִיץ. מִבְּאֵר מְגֻזְרֵת מְלִיצָה: | רְאוּבֵן כִּי הוּא הַצִּילוֹ: תּוּרָה כ"ד
כ"ה וַיֹּאמֶר ר' מִשֶּׁה הִכְהֵן כִּי פֶסֶף | וְזָהָב לֹא יִמְצָאוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים. וְהִנֵּה
שֶׁכַח כִּסְפֵיהֶם: תּוּרָה כ"ו | שֶׁכַח כִּסְפֵיהֶם: תּוּרָה כ"ו

~ נקודות משיחות קודש ~

"ויבחנו דבריכם האמת אתכם", וסיים "את האלקים אני ירא".
לבן פיס אותם והעניק להם מעין פצוי על עגמת הנפש שגרום
להם.

וימלאו את כליהם בר ולהשיב בספיהם . . ולתת להם צדה
לדרך (כח) יש לשאל, בתחלה דבר יוסף אל אחיו דברים
קשים והאשים אותם ברגול; ומדוע שנה לפתע את יחסו וצוה
לתת להם בר, להשיב את כספם, ואף לספק להם צידה לדרך?
ויש לומר, דהנה יוסף אמר להם שימכנו שהם חפים מפשע -

(שיחת ש"פ מקץ תשמ"ז)

כו ונטלו ית עיבורהון על חמריהון ואזלו
מתמן:

(כו) וישאו את-שכרם על-חמריהם וילכו משם:

כו ופתח חד ית סקה למתן פסתא לחמרה
בבית מבקתא ויחזא ית כספה וקא הוא בפומ
טוענה:

(כו) ויפתח האחד את-שקו לתת מספוא לחמרו
במלון וירא את-כספו והנה הוא בפי אמתחתו:

כז ישיב ויפתח האחד • הוא לוי, שנסאר יחיד משמעון בן זוגו. במלון • במקום שלנו בלילה. אמתחתו • הוא
שק.

כח ואמר לאחיהי אתותב כספי ואף הא
בטועני ונפק מדע לבחון ותהו גבר
לאחיהי למימר מה דא עבד יי לנא:

(כח) ויאמר אל-אחיו הושב כספי וגם הנה
באמתחתי ויצא לפם ויחרדו איש אל-אחיו לאמר
מה-זאת עשה אלהים לנו:

לדי עלילה זו, שלא הושב - אלא להתעולל
עלינו.

כז ישיב ויפתח האחד • גם הכסף בו עם
התבואה. מה-זאת עשה אלהים לנו • להביאנו

כט ואתו לנת יעקב אבוהון ארעא דקנען
וחויו (כ"ו וסויאו) לה ית פל דארען יתהון
למימר:

(כט) ויבאו אלי-יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו לו
את פל-הקרת אתם לאמר:

ל מליל גברא רבונא דארעא עמנא קשין
(כ"ו קשין) ויהב יתנא כמאלילי ית ארעא:

(ל) דבר האיש אדני הארץ אתנו קשות ויתן אתנו
כמרגלים את-הארץ:

לא ואמרנא לה פיוני אנתנא לא הוינא
מאלילי:

(לא) ונאמר אליו פנים אנחנו לא היינו מרגלים:

לב תרין עסר אנתנא אחין בני אבונא חד
ליתוהי וזעירא יומא דין עם אבונא בארעא
דקנען:

(לב) שנים-עשר אנחנו אחים בני אבינו האחד איננו
והקטן היום את-אבינו בארץ כנען:

לג ואמר לנא גברא רבונא דארעא כדא
אדע ארי פיוני אתון אחוכון חד שבוקו
לחתי ונת עיבורא דחסיר כמתיכון סיבו
ואזילו:

(לג) ויאמר אלינו האיש אדני הארץ בואת אדע פי
כנים אתם אחיכם האחד הניחו אתי ואת-רעבון
בתיכם קחו ולכו:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כו) וישאו את שכרם. אשר (כו) ויפתח האחד. האחד מהן. וימכנו (לג) ואת רעבון בתיכם. צרף: תורה-לד קנו: תורה כז

(ד) וְהָבִיאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאִדְעָה כִּי לֹא מְרַגְלִים אַתֶּם כִּי כְנִים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם אֲתָן לָכֶם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ:

לה ואיתאיו ית אחוכון זעירא לנתי ואדע ארי לא מאלילי אתון ארי כיוני אתון ית אחוכון אתן לכוז וית ארעא מעבדון בה סחורתא:

כ"ט - ואתהארץ תסחרו • תסכבו, וכל לשון 'סוחרים' ו'סחורה', על שם שמחזרים וסוככים אחר פרקמטיא.

(ה) וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוּר־כַּסְפוֹ בִּשְׂקוֹ וַיִּרְאוּ אֶת־צְרוּרוֹת פְּסָפִיהֶם הַמָּה וְאָבִיהֶם וַיִּירָאוּ:

לה ויהוה הם מריקין שקיהון והנה איש צרוור כספו בשקו ויראו את צרורות פספיהון המה ואביהם וייראו:

כ"ט - צרוור כספו • קשר כספו.

(ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אָבִיהֶם אֹתִי שְׂפַלְתֶּם וְיוֹסֵף אֵינְנִי וְשָׁמְעוּן אֵינְנִי וְאֶת־בְּנֵימִן תִּקְחוּ עָלַי הֲיוּ כְלָנָה:

לו ואמר להון יעקב אבוהון יתי אהפלתיון יוסף ליתוהי ושמעון לא היה הקא יוסף (ליתוהי) וית בנימן תדברון עלי הו כלחון:

כ"ט - אתי שפלתם • מלמד שחשדן שמא הרגוהו, או מכרוהו כיוסף. שפלתם • כל מי שפניו אבודים, קרוי שפול.

(ז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תָמִית אִם־לֹא אָבִיאֲנִי אֵלֶיךָ תִּנָּה אֹתוֹ עַל־יָדַי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ:

לו ואמר ראובן לנת אבוהי למימר ית תרין בני תמית אם לא אביאנו לנתך הב ומה על ידי ואנא אהבנה לך:

(ח) וַיֹּאמֶר לֹא־יִרַד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי־אָחִיו מֵת וְהוּא לְבַדּוֹ נִשְׂאָר וּקְרָאָהוּ אִסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתֵי בְיָוֶן שְׂאוּלָה:

לה ואמר לא יחות כרי עמכון ארי אחוהי מית והוא בלחודוהי אשתאר ויערענה מותא בארעהא די תהכון בה ומחתיון ית שיבתי בדוונא לשאול:

כ"ט - לא ירד בני עמכם • לא קבל דבריו של ראובן, אמר: 'בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני?' (כ"ח).

מג (א) והרעב כבד בארץ: א וכפנא תקיף בארעא:

(ב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֵאכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אָבִיהֶם שְׁבוּ שְׁבוּ־לָנוּ מֵעֵט־אֶכָּל:

ב ויהוה כד ספיקו (עיין רש"י) למיכל ית עיבורא דאיתאיו ממצרים ואמר להון אבוהון תוכו זבנו לנא זעיר עיבורא:

אכן עורא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לו) פלנה. כל הצרות האלה: תורה לו תעניש. ואחרים אמרו שזאת תפלה מדבר נכונה, לא היה יעקב לו) ויש אומרים כי פרוש תמית, לנגד השם. וכלל הדבר, אלו היה מחריש: תורה לח

לשתות", מתרגם: 'כד ספיקו, כששתו די ספיקום, הוא גמר שתינתם, אכל זה: "כאשר כלו לאכל", כאשר תם האכל הוא, ומתרגמין: 'כד שיציאו'.

כ"י • כאשר כלו לאכל • יהודה אמר להם: 'המתינו לזמן עד שתכלה פת מן הבית' (ב"ח) • כאשר כלו 'כד שיציאו' (ומתרגם: 'כד ספיקו, טועה. "כאשר כלו הגמלים

ג ואמר לה יהודה למימר אסהדא אסהד פנא גברא למימר לא תחזון אפי אלהין כד אחוכון עמכון:

ג) ויאמר אליו יהודה לאמר העד העד בנו האיש לאמר לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם:

אתכם • לא תראוני בלא אחיכם אתכם. ואונקלוס תרגם: 'אלהין כד אחוכון עמכון, ישוב הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא.

כ"י • העד העד • לשון התראה, שסתם התראה, מתרה בו בפני עדים, וכן: (דברים ל) "העידתי בכם", (שמות ט) "רד העד בעם". לא תראו פני בלתי אחיכם

ד אם איתך משלח ית אחונא עמנא גיחות ונזבן לך עיבורא:

ד) אם ישיך משלח את אחינו אתנו נרדה ונשברה לך אכל:

ה ואם ליתך משלח לא גיחות ארי גברא אמר לנא לא תחזון אפי אלהין כד אחוכון עמכון:

ה) ואם אינך משלח לא נרד פיה האיש אמר אלינו לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם:

ו ואמר ישראל למה אבאשתון לי לחנאה לגברא העד פען לכון אהא:

ו) ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח:

ז ואמריו משאל שאל גברא לנא ולידיתנא למימר העד פען אבוכון קים האית לכון אהא ותוינא לה על מימר פתגמנא האלין המדע הוינא דיעין ארי זימר אוחיתו ית אחוכון:

ז) ויאמרו שאול שאל האיש לנו ולמו לדתנו לאמר העוד אביכם חי הניש לכם אח ונגדלו על פי הדברים האלה הידוע גידע פי יאמר הורידו את אחיכם:

משמש בלשון 'אם', ו'אם' משמש בלשון 'אשר', הרי זה שמוש אחד מארבע לשונות שמשמש 'כי', והוא 'אי', שהרי 'כי' זה כמו 'אם', כמו: "עד אם דברתי דברי".

כ"י • לנו ולמו לדתנו • למשפחותינו. ומדרשו: 'אפלו ענגי (נ"א עצי) (יש מפרשים לשון עצה שמדברים ביחידות, וזהו עצי) עריסותינו גלה לנו'. ונגדלו • שיש לנו אב ואח. על פי הדברים האלה • על פי שאלותיו אשר שאל הזקנו להגיד. פי יאמר • אשר יאמר. 'כי'

ח ואמר יהודה לישראל אבוהי שלח עולימא עמי ונקום ונזיל וגיחי ולא נמות אף אנחנא אף את אף טפלנא:

ח) ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו:

לא יתפש, ואנו כלנו מתים ברעב אם לא גלף, מוטב שתניח את הספק ותתפש את הודאי.

כ"י • ונחיה • נצנצה בו רוח הקדש: 'על ידי הליכה זו תחי רוחך, שנגמר: 'ותחי רוח יעקב אביהם'. ולא נמות • ברעב, (ב"ח) בנמיז - ספק יתפש, ספק

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ח) גם אנחנו. דרך לשון הקדש להוסיף גם ראשון. כמו משל בנו גם אתה: תורה ט

(ט) אַנְכִי אֶעֱרָכְנִי מִיָּדִי תִּבְקָשׁוּנִי אִם־לֹא הִבִּיאֲתִיו
 אֱלֹהֵי וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל־הַיָּמִים:
 ט אָנָּה מְעַרְכָּנָה בַּה מִן יָדִי תִבְעָנָה אִם לֹא
 אִי־תִנֶּה לָּךְ וְאִקְרַמְנָה קְדָמְךָ וְאֵהִי חֹטִי לָּךְ
 כָּל יוֹמָיָא:

כ"ט - וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ • שְׁלֹא אֲבִיאֲנִי אֵלֶיךָ מֵת, כִּי־אִם חַי. וְחִטָּאתִי לָּךְ כָּל־הַיָּמִים • לְעוֹלָם הַבָּא.

(י) כִּי לֹלֵא הִתְמַהֲמַהֲנִי כִּי־עָתָה שָׁבִנוּ זֶה פְּעַמִּים:
 י אֲרִי אֱלֹהִיכֹן פְּדָא אֲתַעֲבָבָנָה אֲרִי כַעַן
 תִּבְנָא דְנָן תַּרְמִין זְמַנִּין:
 י אֲרִי אֱלֹהִיכֹן פְּדָא אֲתַעֲבָבָנָה אֲרִי כַעַן
 תִּבְנָא דְנָן תַּרְמִין זְמַנִּין:

כ"ט - לֹלֵא הִתְמַהֲמַהֲנִי • עַל־יָדֶךָ, כִּבְר הִינֵנו שָׁבִים עִם שְׁמֵעוֹן, וְלֹא נִצְטַעַרְתָּ כָּל הַיָּמִים הַלְלוּ.

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן אִפֹּא זֹאת
 עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמַרַת הָאָרֶץ בְּכַלִּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ
 מִנְּחָה מְעַט צָרִי וּמְעַט דְּבִשׁ נִכְאת וְלֹט בְּטָנִים
 וּשְׁקָדִים:
 יא וַאֲמַר לְהוֹן יִשְׂרָאֵל אָבוּהוֹן אִם כֵּן הָכָא
 דָּא עֵיבִידוּ סִיבּוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא בְּמִנְיֹכּוֹן
 וְאוֹחִיתִי לְגַבְרָא תַקְרַבְתָּא זְעִיר קִטְף וְזְעִיר
 דְּבִשׁ שְׁעָף וְלֹטוֹם בְּטָנִין וְשְׁקָדִין:

כ"ט - אִפֹּא • כָּל לְשׁוֹן 'אִפֹּא' לְשׁוֹן יֵתֵר הוּא, לְתַקְנָן
 הַמְלָה בְּלְשׁוֹן עֵבְרִי: 'אִם כֵּן, אֲזַדְקֵק לְעֲשׂוֹת,
 שְׁאֲשַׁלְּחֵנוּ עִמָּכֶם, צָרִיךְ אֲנִי לְחֹזֵר וּלְבַקֵּשׁ אֵיחָה פֶּה תַקְנָה
 וְעֲצָה לְהַשִּׁיאַכֶם'. וְאָמַר אֲנִי: "זֹאת עֲשׂוּ". מִזְמַרַת
 הָאָרֶץ • מִתְרַגֵּם: 'מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא', שֶׁהַכֹּל מִזְמַרִּים
 עָלָיו פְּשֵׁהוּא בָּא לְעוֹלָם. נִכְאת • שְׁעָף. (כּוֹרַשִׁית רַבָּה) •
 בְּטָנִים • לֹא יִדְעָתִי מַה הֵם. וּבְכַרְוֵשׁ א' ב' שֶׁל רַבִּי
 מְכִיר רְאִיתִי פּוֹשֻׁטְצִיא"ס, וְדוֹמָה לִי שֶׁהֵם אֲפְרָסְקִין.

(יב) וְכֶסֶף מִשְׁנֵה קָחוּ בִידְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב
 בְּפִי אֲמַתְחִיתֶכֶם תְּשִׁיבוּ בִידְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא:
 יב וְכֶסֶף עַל חַד תַּרְמִין סִיבּוּ בִידְכֹן וְיֵת
 כֶּסֶף דָּאֲתוֹתֵב בְּפּוֹם טוֹעֵנִיכֹן תַּתִּיבּוֹן
 בִּידְכֹן מְאִים שְׁלוּ הוּא:

כ"ט - וְכֶסֶף מִשְׁנֵה • פִּי שְׁנַיִם כְּרַאשׁוֹן. קָחוּ בִידְכֶם • לְשִׁבְר אֲכָל, שְׁמָא הוֹקֵר הַשְּׁעַר. אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא •
 שְׁמָא הַמְמַנָּה עַל הַבַּיִת, שְׁכָחוּ שׁוֹגֵג.

(יג) וְאֶת־אֲחִיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ:
 יג וְיֵת אַחוּיכֹן דְּבִרוּ וְקוּמוּ תוֹבּוּ לֵית גַּבְרָא:

(יד) וְאֵל שְׂדֵי יֵתֵן לָכֶם רְחֻמִּים לְפָנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח
 לָכֶם אֶת־אֲחִיכֶם אַחַר וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֲנִי כְּאִשֶּׁר
 שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:
 יד וְאֵל שְׂדֵי יֵתֵן לָכֶם רְחֻמִּים לְפָנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח
 לָכֶם אֶת־אֲחִיכֶם אַחַר וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֲנִי כְּאִשֶּׁר
 שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:

כ"ט - וְאֵל שְׂדֵי • מַעֲתָה אֵינְכֶם חֹסְרִים כְּלוּם אֱלֹא
 תְּפִלָּה, הִרְיִי מִתְּפַלֵּל עֲלֵיכֶם. וְאֵל שְׂדֵי • שְׂדֵי
 בְּנִתְיַת רְחֻמִּיו וְכַדִּי הִיכַלַת בְּיָדוֹ לִיתֵן, יֵתֵן לָכֶם
 רְחֻמִּים, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמְדַרְשׁוֹ: מִי שְׁאָמַר לְעוֹלָם דִּי,
 יאמַר דִּי לְצָרוֹתִי, שְׁלֹא שְׁקֻטִי מְעוֹרִי: צָרַת לְכֹן,
 צָרַת עֲשׂוּ, צָרַת רַחֵל, צָרַת דִּינָה, צָרַת יוֹסֵף, צָרַת
 שְׁמֵעוֹן, צָרַת בְּנֵימִין. וְשַׁלַּח לָכֶם • וְיִפְטֹר לְכֹן,
 כְּתַרְגּוּמוֹ, יִפְטֹרְנוּ מְאַסְרֵינוּ, לְשׁוֹן "לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ",

אֵבֶן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה - מֵהַדּוֹרֹת בְּלוּם, אֲבִרְמוּבִין

(יא) זֹאת עֲשׂוּ. זֹאת הַעֲצָה: מִזְמַרַת
 הָאָרֶץ. כָּל דְּבָר מִשְׁבַּח. מִגְזֹרֹת
 זְמִירוֹת: צָרִי וְנִכְאת. כִּבְר פְּרֻשְׁתִּים:
 בְּטָנִים. אֵין לוֹ רַע בְּמִקְרָא. וְגַשׁ
 אוּמְרִים אֲגוּזִים: תּוֹרָה יב
 (יב) מִשְׁנֵה. שְׁנֵי: מִשְׁנֵה. מִשְׁמוֹת
 כְּעֵלֵי הַחַ"א. וְטַעַם וְאֵל שְׂדֵי, שְׂדֵי
 לוֹ כַח לְעֲשׂוֹת כְּאֵלָה: תּוֹרָה יג
 (יד) כְּאִשֶּׁר שְׁכַלְתִּי. בְּמוֹת יוֹסֵף,
 אַחֲשׁוּב כִּי שְׁכַלְתִּי מֵהַכֹּל: תּוֹרָה טו

שיעור יומי ליום שישי כ"ט כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מג – פרשת מקץ סה
 ואינו נופל בתרגום לשון וישלח, שהרי לשם הם
 הולכים אצלו. את-אחיהם • זה שמעון. אחר •
 רוח הקדש נזרקה בו: לרבות יוסף (ב"ר). ואני • עד

טו ונסיבו גבריא ית תקרבתא הדא ועל חד
 תרין כספא נסיבו בידיהון ודברו ית בנימן
 וקמו ונחתו למצרים וקמו קדם יוסף:
 (טו) ויקחו האנשים את המנחה הזאת ומשנה פסח
 לקחו בידם ואת בנימן ויקמו וירדו מצרים ועמדו
 לפני יוסף:

כ"י • ואת בנימן • מתרגמין: 'ודברו ית בנימן', לפי
 שאין לקיחת הפסח ולקיחת האדם שזה בלשון
 ארמי: בדבר הנקח ביד מתרגמין 'ונסיב', ודבר
 הנקח בהנהגת דברים מתרגמין 'ודבר'.

~ יום שישי כ"ט כסלו ~

טז ויחזא יוסף עמהון ית בנימן ואמר לדי
 ממנא על ביתה אעיל ית גבריא לביתא
 ונכוס נקסתא ואתקין ארי עמי ויכלון
 גבריא בשירותא:
 (טז) ויירא יוסף את בנימן ויאמר לאשר
 על-ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח
 והכן פי אתי יאכלו האנשים בצהרים:

כ"י • וטבח טבח והכן • כמו: 'ולטבח טבח ולהכן',
 ואין "טבח" לשון צווי, שהיה לו לומר: 'וטבח'.
 בצהרים • זה מתרגם: 'בשירותא', שהוא לשון סעודה

~ נקודות משיחות קודש ~

כל צאן, גם צאן שהמצרים עובדים להם. וראה רש"י פרשת
 בא (יא, ה) שעבדו רק לבכור, ולכן היתה מפת בכורות גם
 בבכור בהמה.
 (לקוטי שיחות ה עמ' 266)

וטבח טבח והכן (מג, טז) יש לשאל, הרי להלן פרש רש"י
 שדבר שנאוי הוא למצרי לאכל עם עברי, משום שהיהודים
 אוכלים את הבהמה שהמצרים עובדים לה. ויש לומר, שהיו
 גם בהמות שלא עבדו להם. ומה שכתוב בפרשת ויגש "פי
 תועבת מצרים כל רועי צאן" – הוא לפי שהשכטים היו רועים

(יז) ויעש האיש כאשר אמר יוסף ויבא האיש
 את האנשים ביתה יוסף:

יח וייראו האנשים פי הובאו בית יוסף ויאמרו
 על-דבר הפסח השב באמת חתינו בתחלה אנחנו
 מובאים להתגלגל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת
 אתנו לעבדים ואת חמרינו:
 יח וידחילו גבריא ארי אמעלו לבית יוסף
 ואמרו על עסק כספא דאתותב בטוענא
 בקדמיתא אנחנא מתעלין לאתרכיבא
 עלנא ולאסתקפא עלנא ולמקגי נתנא
 לעבדין ולמדבר ית חמרנא:

כ"י • וייראו האנשים • כתוב הוא בשני יודיין,
 ותרגומו: 'ודחילו'. פי הובאו בית יוסף. ואין
 דרך שאר הבאים לשבר בר ללון בבית יוסף, כ"י-אם
 בפנדקאות שבעיר. ויאמרו • שאין זה אלא לאספם

אֶל מִשְׁמֵר. אֲנַחְנוּ מוֹבְאִים. אֶל תּוֹךְ הַבַּיִת הַזֶּה. | בְּדַמְתָּרְגָּמִינָן: "עֲלִילוֹת דְּבָרִים", 'פְּסֻקוֹפֵי מַלְיָן', וְלֹא
 לְהַתְגַּלֵּל. לְהִיּוֹת מִתְגַּלְגֵּלַת עֲלֵינוּ עֲלִילַת הַפֶּסֶף | תְּרַגְּמוּ אַחַר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא. וְלְהַתְגַּלְלֵל, שְׁתַּרְגְּמוּ
 וְלְהִיּוֹת נוֹפֵלַת עֲלֵינוּ. וְאוֹנְקְלוֹס שְׁתַּרְגְּמוּ: | 'לְאַתְרַבְּרָא', הוּא לְשׁוֹן: (קהלת יב) "גִּלְתַּת הַזֶּהָב", (נחום
 וְלְאַסְתַּקְפָּא עֲלָנָא, הוּא לְשׁוֹן לְהַתְעוּלָל, | "וְהַצֵּב גִּלְתָּה הַעֲלָתָה", שֶׁהוּא לְשׁוֹן מַלְכוּת.

יט וְיִרְכִיבוּ לֹת גְּבֵרָא דִּי מְמַנָּא עַל בַּיִת יוֹסֵף | יוֹסֵף וְיִדְבְּרוּ
 וּמִלִּילוּ עִמָּה בְּתַרְע בַּיִתָּא: | אֱלֹו פִּתַח הַבַּיִת:

כ וְיֹאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יִרְדְּנוּ בְּתַחֲלָה לְשִׁבְר־אֶכֶל: | כְּוֹאֲמְרוּ בְּעֵנוּ רַבּוּנֵי מִיַּחַת נַחְתָּנָא
 בְּקַדְמֵימָא לְמַזְבֵּן עֵיבּוּרָא: | בְּקַדְמֵימָא לְמַזְבֵּן עֵיבּוּרָא:

כ"א בִּי אֲדֹנָי. (יבמות צו) לְשׁוֹן בְּעִיָּא וְתַחְנוּנִים הוּא | יְרִידָה הוּא לָנוּ: (כ"ד) 'רְגִילִים הֵיינו לְפָרְנִס אַחֲרִים,
 בְּלְשׁוֹן אֲרַמִּי: בְּיָא, בְּיָא! (סנהדרין סד) יִרְדְּנוּ. | עַכְשָׁו אָנוּ צְרִיכִים לָךְ.

כ"ב וְיִהִי כִּי־בִּאֲנוּ אֶל־הַמָּלֶאךָ וּנְפַתְחָה אֶת־ | כֹּא וְהוּא כַּד אֲתִינָא לְבַיִת מִבְּתָא וּפְתַחְנָא יָת
 אֲמַתְחַתֵּינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְחַתּוֹ כִּסְפָנוּ | טוֹעֲנָנָא וְהָא כֶּסֶף גְּבַר בְּפוּם טוֹעֲנָה כִּסְפָנָא
 בְּמַחְקָלָה וְאֲתִיבָנָא יָתָה בִּידְנָא: | בְּמַשְׁקָלוֹ וּנְשַׁב אֹתוֹ בִּידְנוּ:

כ"ג וְכֶסֶף אַחַר הוֹרְדְנוּ בִּידְנוּ לְשִׁבְר־אֶכֶל לֹא יִדְעֵנוּ | כַּב וְכִסְפָּא אַחֲרָנָא אוֹחֵיתָנָא בִּידְנָא לְמַזְבֵּן
 מִי־שֵׁם בְּסַפְנוּ בְּאֲמַתְחַתֵּינוּ: | עֵיבּוּרָא לֹא יִדְעָנָא מִן שׁוּי כִּסְפָנָא
 בְּטוֹעֲנָנָא: | בְּטוֹעֲנָנָא:

כ"ד וְיֹאמְרוּ שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי | כַּג וְאָמַר שְׁלָם לְכוּן לֹא תִדְחִלוּן אֶלְהִכוּן
 אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאֲמַתְחַתֵּיכֶם כִּסְפְּכֶם בָּא | וְאֶלְהָא דְאַבּוּכוּן יְהִי לְכוּן סִימָא בְּטוֹעֲנֵיכוּן
 אֵלָי וַיּוֹצֵא אֱלֹהִים אֶת־שִׁמְעוֹן: | כִּסְפְּכוֹן אָתָּא לְוֹתֵי וְאַפִּיק לְוֹתְהוֹן יָת
 שְׁמַעוֹן:

כ"ה אֱלֹהֵיכֶם. (תנחומים) בְּזִכּוֹתְכֶם, וְאִם אֵין זִכּוֹתְכֶם כְּדָא, "וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם", בְּזִכּוֹת אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן.

כ"ו וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן־מִיָּם | כַּד וְאַעֲיִל גְּבֵרָא יָת גְּבֵרָא לְבַיִת יוֹסֵף וַיְהִי
 וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא לְחַמְרֵיהֶם: | מִיָּא וְאַסְחוּ רַגְלֵיהוֹן וַיְהִי כִּסְתָא
 לְחַמְרֵיהוֹן: | לְחַמְרֵיהוֹן:

כ"ז וַיָּבֵא הָאִישׁ. הִבָּאָה אַחַר הִבָּאָה, לְפִי שְׁהִיּוּ דוֹחְפִים אוֹתוֹ חוּץ עַד שְׁדַבְּרוּ אֵלָיו פִּתַח הַבַּיִת, וּמִשְׁאַמֵּר | כַּז וְאַעֲיִל גְּבֵרָא יָת גְּבֵרָא לְבַיִת יוֹסֵף וַיְהִי
 לָהֶם: "שְׁלוֹם לָכֶם", נִמְשְׁכוּ וְכָאוּ אַחֲרֵיוּ.

כ"ח וַיִּכְיֵנוּ אֶת־הַמְּנַחֵה עַד־בּוֹא יוֹסֵף בְּצַהֲרִים כִּי | כַּח וְאַתְקִינוּ יָת תְּקַרְבָּתָא עַד דְּעַל יוֹסֵף
 שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֹאכְלוּ לֶחֶם: | בְּשִׁירוּתָא אַרְי שְׁמַעוּ אַרְי תַּמָּן יִיכְלוּן
 לְחַמָּא: | לְחַמָּא:

כ"ט וַיִּכְיֵנוּ. הִזְמִינוּ, עֲטְרוּהוּ בְּכֵלִים נְאִים.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

יח) לְהַתְגַּלְלֵל. מְגֻזְרַת בְּגִלְל הַדְּבָר: | עוֹן בְּמָקוֹם הַזֶּה, כְּטַעַם גְּדוּל עוֹנֵי
 וְלְהַתְנַפֵּל. כְּאָדָם שִׁיתְנַפֵּל מִעֲצָמוֹ עַל | מְנָשׂוּא. וְהַטַּעַם עֲשֵׂה בִי מַה שְׁתַּרְצָה
 אָחֵד, וַיֹּאמֶר לוֹ אַתָּה הַפְּלַמְנִי: תוֹרָה יֵט | וְתַשְׁמַעֲנִי: תוֹרָה כֹּא
 כ) בִּי. לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה. וּלְפִי דַעֲתִי שֶׁהוּא | כג) נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן. יִתְכֵן שְׁהִיָּה
 דְרַךְ קְצָרָה. כְּמוֹ בִי אֲדֹנָי הָעוֹן. וְהַטַּעַם | לְאָדָם מִטְמוֹן בְּבֵיתוֹ, וְשִׁחְחוּ כְּאִשְׁרֵי

סו שיעור יומי לשבת קודש ל' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - מג - פרשת מקץ

(כו) וַיָּבֵא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בִּידֵם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּלוּ אֶרְצָה:

כש"י • הַבֵּיתָה • מִפְּרוֹדוֹר לְטָרְקְלִין (נראה דייקו דרש"י מ"הבית"ה בתראה: "ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה", דקשיא ליה: • (דוק) •

(כז) וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם הֲזִקֵן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הַעוֹדְנוּ חַי:

(כח) וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבִינוּ עוֹדְנוּ חַי וַיִּקְרוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ:

כש"י • וַיִּקְדוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ • על שאלת שלום. קידה - כפופת קדקד, השתחוואה - משתטח לארץ.

(כט) וַיִּשְׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין אָחִיו בְּן־אָמוֹ וַיֹּאמֶר הֲזֶה אָחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחְנֵךְ בְּנִי:

כש"י • אֱלֹהִים יַחְנֵךְ בְּנִי • בשאר שבטים שמענו חנינה: "אשר־חנן אלהים את עבדך", ובבנימין עדין לא נולד, לךך ברכו יוסף בתנינה.

~ שבת קודש ל' כסלו ~

(ל) וַיִּמְהַר יוֹסֵף פִּי־נַכְמְרוֹ רַחֲמָיו אֶל־אָחִיו וַיִּבְקֹשׁ לְבָבוֹת וַיָּבֵא הַחֲדָרָה וַיַּבְיֵךְ שָׁמָּה:

כש"י • פִּי־נַכְמְרוֹ רַחֲמָיו • שָׁאָלוּ: 'יש לך אח מאם?' אָמַר לוֹ: 'אֵח הִיָּה לִי וְאִינִי יוֹדֵעַ הֵיכֵן הוּא'. 'יש לך בנים?' אָמַר לוֹ: 'יש לי עֶשְׂרֵה'. אָמַר לוֹ: 'וּמָה שְׁמֵם?' אָמַר לוֹ: 'בְּלַע וּבְכָר וְגו'...' אָמַר לוֹ: 'מָה טִיבֵן שֵׁל שְׁמוֹת הַלְלוּ?' אָמַר לוֹ: 'כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי, וְהַצְרוֹת אֲשֶׁר מְצֹאָהוּ: בְּלַע, שְׁנַבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת. בְּכָר, שְׁהִיָּה בְכוֹר לְאִמִּי. אֲשַׁבֵּל, שְׁשָׁבֵאוּ אֵל. גְּרָא, שְׁנַתְגִּיר בְּאֶכְסֵנְיָא. וְנַעֲמָן, שְׁהִיָּה נַעֲמָן בְּיֹתֵר. אָחִי וְרֹאשׁ, אָחִי הִיָּה, וְרֹאשִׁי הִיָּה. מִפִּי אָבִי לְמַד.

ל ואוהי יוסף ארי אתגוללו רחמוהי על אחוהי ובעא למבכי ועל לאדרון בית משפכא ובכא תמן:

וחפים, שלא ראה חפתי ולא ראיתי אני חפתו. וארד, שיירד לבין העובדי כוכבים, כדאייתא במסכת סוטה, מיד נכמרו רחמיו. נכמרו. נתחממו, ובלשון משנה: (ב"מ עד) 'על הכמר של זיתים', ובלשון ארמי: (פסחים כא) 'משום מכמר בשרא', ובמקרא: "עורנו כתנור נכמרו", נתחממו ונקמטו קמטים קמטים, מפגי זלעפות רעב. פן דרף כל עור כשמתממין אותו, נקמט ונתפוצץ.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(כז) הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם הֲזִקֵן. שם תחת שם התאר. והיא דרף קצרה כאלו אָמַר הַשָּׁלוֹם לְאֲבִיכֶם. וכן אָתָּה שְׁלוֹם: תורה כח

הגרון: תורה ל) פי נכמרו. בערו וקדו. וכן עורנו כתנור נכמרו: תורה לא

(כח) ויקדו. שמו הקדקד בארץ, וכבר השתחוו: תורה כט (כט) אלהים יחנך. אין לו משקל. אולי השתנה פן בעבור אות

(לא) וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: לא וְאֶסְחִי אֶפְוֵהי וַיִּפְקַ וְאֶתְחַסֵּין וְאָמַר שׁוּיֵאוּ לְחֶמָּא:

כ"ט - וַיִּתְאַפֵּק. נחאמץ, והוא לשון: "וימזיח אפיקים רפה", וכן: (שם מא) "אפיקי מגנים". חזק.

(לב) וַיִּשְׂימוּ לוֹ לְבָדוֹ וְלָהֶם לְבָדִים וְלַמְצָרִים הָאֲכָלִים אֹתוֹ לְבָדִים כִּי לֹא יוֹכְלוֹן הַמְצָרִים לְאָכַל אֶת הָעֵבְרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמְצָרִים: לב וְשׁוּיֵאוּ לָהּ בְּלַחְדוּהִי וְלַהוֹן בְּלַחְדוּהוֹן וְלַמְצָרָאִי דְאֲכָלִין עִמָּה בְּלַחְדוּהוֹן אַרְי לֹא יְכָלִין מְצָרָאִי לְמִיכַל עִם עֵבְרָאִי לְחֶמָּא אַרְי כְּעִירָא דְמְצָרָאִי דְחָלִין לָהּ עֵבְרָאִי אֲכָלִין:

כ"ט - כִּי־תוֹעֵבָה הוּא. דְּבָר שְׁנֵאוּי הוּא לְמְצָרִים "לֹאֲכַל אֶת הָעֵבְרִים", וְאוּנְקָלוֹס נִתַּן טַעַם לְדָבָר.

(לג) וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַבָּכָר בְּכִכְרָתוֹ וְהַצֵּעִיר בְּצִעְרָתוֹ וַיִּתְמָהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: לג וְאֶסְחִירוּ קְדָמוּהִי רַבָּא כְּרַבִּיּוּתָהּ וְזִעִירָא כְּזִעִרִיּוּתָהּ וְתִמְהוּ גְבְרָאִי גְבְרָאִי לְחִכְרָהּ:

כ"ט - הַבָּכָר בְּכִכְרָתוֹ. מָכָה בְּגִבֵּיעַ וְקוּרָא: 'ראובן, שְׁמַעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, יִשְׁשַׁכָּר וְזִבְלוֹן, בְּנֵי אִם אַחַת, הִסְבּוּ בַּסֶּדֶר הַזֶּה, שֶׁהוּא סֶדֶר תּוֹלְדוֹתֵיכֶם', וְכֵן כָּלֶם, בֵּינוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְבִנְיָמִין אָמַר: זֶה אֵין לוֹ אִם, וְאֵנִי אֵין לִי אִם, יֵשֵׁב אֲצִלִּי.

(לד) וַיֵּשֶׂא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וְתָרַב מִשָּׂאת בְּנִימָן מִמִּשָּׂאת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: לד וַיִּשְׂא מִשָּׂאת מִן קְדָמוּהִי לְקְדָמוּהוֹן וְסָגִי חֲלָקָא דְבִנְיָמָן מִחֲלָקֵי דְכָלְהוֹן חֲמִשָּׁא חֲלָקִין וְשִׁתִּיאוּ וְרִוִּיאוּ עִמָּה:

כ"ט - מִשָּׂאת. מְנוּת. חֲמֵשׁ יָדוֹת. חֲלָקוּ עִם אֶחָיו, וּמִשָּׂאת יוֹסֵף וְאֶסְנַת וּמְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם. וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ. (כ"ה) וּמִיּוֹם, יֵין, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁתוּ.

מד (א) וַיֵּצֵאוּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לְאֹמֶר מִלֵּא אֶת־אֲמַתְחַת הָאֲנָשִׁים אֲכָל כָּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְחַתוֹ: מד א וּפְקִיד יָת דִּי מִמְנָא עַל בֵּיתָה לְמִימַר מְלִי יָת טוֹעֲנֵי גְבְרָאִי עֵיבְרָא כְּמָה דִּי יְכָלִין לְמַטְלֵי וְשׁוּי כֶּסֶף גְּבַר בְּפוּם טוֹעֲנָה:

(ב) וְאֶת־גְּבִיעֵי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תְּשִׂים בְּפִי אֲמַתְחַת הַקַּמָּן וְאֵת כֶּסֶף שְׁכָרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדַבַּר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: כ"ט - גְּבִיעַ. כּוּס אַרְזַי, וְקוּרִין לוֹ מְדַרְיִנ"ש:

(ג) הַבָּכָר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הֵמָּה וְחִמְרִיהֶם: ג צְפָרָא נְהַר וְגְבְרָא אֲתַפְטְרוּ אַנְוֹן וְחִמְרִיהוֹן:

(ד) הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֵף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוּם רְדֵף אַחֲרַי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתֶּם וְאֹמַרְתֶּן אֱלֹהִים לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רַעַה תַּחַת טוֹבָה: ד אַנְוֹן נִפְקוּ מִן כְּרַתָּא לֹא אַרְחִיקוּ וַיּוֹסֵף אָמַר לְדִי מִמְנָא עַל בֵּיתָה קוּם רְדֵף אַחֲרַי וְתַדְבַּקְנִין וְתִימַר לְהוֹן לָמָּה אֲשַׁלְּמַתֶּן בִּישָׂא חֲלָף טַבְתָּא:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(לד) וַיֵּשֶׂא מִשָּׂאת. דוּרוֹן: יָדוֹת. אָחַד מֵהֶם. כִּי רְחוֹק לָתֵת לוֹ חֲמֵשׁ (ב) גְּבִיעַי. כּוּס: תוּרָה ג חֲלָקִים: מִמִּשָּׂאת כָּלֶם. מְדוּרוֹן כֹּל יָדוֹת עַל כָּל חֲלָק וְחֲלָק: תוּרָה א

(ה) הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתַּה אֲדֹנָי בּוֹ וְהוּא נִחַשׁ יִנְחֹשׁ בּוֹ הֲרַעְתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם:

(ו) וַיִּשְׁגְּמוּ וַיְדַבְּרוּ אֵלֵיהֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנָי בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשׂוֹת בְּדַבְּרֵי הַזֶּה:

כ"ט - חלילה לחליליך. חלין הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום: 'חס לעבדיך', חס מאת הקדוש-ברוך-הוא, יהי עלינו מעשות זאת, והרבה יש בגמרא: 'חס ושלום'.

~ נקודות משיחות קודש ~

קדושת עם ישראל

ו"בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו), שפונת ההתעסקות בעניני עולם הזה, היא להעלות ולזכר את העולם הזה, עד שיהיה כלי לקדושתו ותברך. וזהו "חולין הוא לנו - לשון גנאי", דאמרו השבטים לשלוחי יוסף, שנה שהם אומרים "חולין הוא לנו", שגני ישראל שיכים לענגנים של "חולין" ודברים שאינם קשורים לקדושתו ותברך. הרי זה "גנאי" והיפך האמת, כי ישראל עם קדוש הוא ואין ביניהם ולגשמיות עולם-הנה שום קשר ושכחות. (על-פי 'לקוטי שיחות' חט"ו עמ' 359 ואילך)

על הפסוק "חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה" (מד, ז), פירש רש"י "חולין הוא לנו, לשון גנאי". ויש לבאר זה בדרך הרמז: פתיב (ראה יד, ב) 'כי עם קדוש אתה לה' אלקיך', שגני ישראל קדושים הם, ועוסקים רק בעניני קדושה ועבודת השם-ותברך. ואף שהתורה ציותה "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (תרו, כ, ט), שצריכים להתעסק גם עם עניני עולם הזה, הרי נצטוינו גם כן "כל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות פ"ב מ"ב)

(ח) הֵן כִּסְף אֲשֶׁר מִצָּאנוּ בְּפִי אִמְתַּחֲתֵינוּ הַשִּׁיבֵנו אֵלָיךְ מֵאֶרֶץ בְּנָעוּ וְאֵיךְ נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף או זָהָב:

כ"ט - הן כסף וגו'. זה אחד מעשרה קל-וחמר האמורים בתורה, וכלן מניין ב'בראשית רבה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

פגם בכל אחד מעשרה קל-וחמר שבתורה. ולדגמא - הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה (וארא ו, יב): ישראל לא שמעו מקצרו ורח ומעבדה קשה, ואלו לפרעה לא היתה סבה זו. (שיחת ש"פ מקץ תשל"ו)

זה אחד מעשרה קל-וחמר האמורים בתורה (רש"י מד, ח) לרש"י הקשה: הרי בנימין לא היה עם שאר השבטים בעת וירדתם למצרים בפעם הראשונה, ואינו בכלל אלו שהתחזירו את הכסף, ואין הקל-וחמר תקף לגבינו! והוא מותר, שדרך הפתיב להשתמש בקל-וחמר שיש בו 'פגם', שכן נתן למצא

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ה) והוא נחש ונחש בו. הוא נסה אתכם בו לרעת אם אתם גנבים. כמו נחשת. וכן פי נחש ונחש. וטעמו, למה לא פחדתם כי לנסותכם שמתו גביע הכסף לפניכם. והעלמתי עיני עד שתקחוהו. ויאמר ר' יונה פי פרוש בו, בעבורו. וכן הוא טעמו, והוא ישאל למנחשים בעבורו. גם פי נחש

(ט) אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ מְעַבְדֶיךָ וְמֵת וְגַם־אֲנַחְנוּ נִהְיֶה לְאֹדְנֵי לְעֹבְדִים:

(י) וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה כְּדַבְרֵיכֶם כִּן־הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נֹקִיִּם:

כ"ט - גַּם־עַתָּה כְּדַבְרֵיכֶם • אף זו מן הדין: אַמֵּת, כְּדַבְרֵיכֶם כִּן הוּא, שְׁפִלְכֶם תִּיבִים בְּדָבָר, עֲשֶׂה שְׁנַמְצָאת גְּנֹבָה בְּיַד אֶחָד מֵהֶם, פֶּלֶם נִתְפָּשִׁים. אֲכַל אֲנִי

(יא) וַיִּמְהָרוּ וַיִּוָּרְדוּ אִישׁ אֶת־אֲמֹתָתוֹ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמֹתָתוֹ:

(יב) וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְּדוֹל הַחֵל וּבִקְטָן פִּלָּה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ בְּאֲמֹתָתוֹ בְּנִימָן:

כ"י - בַּגְּדוֹל הַחֵל • שְׁלֹא יִרְגִישׁוּ שֶׁהִיא יוֹדֵעַ הֵיכֵן הוּא.

(יג) וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלֹתָם וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיָּשָׁבוּ הָעִירָה:

כ"י - וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ • בְּעֲלֵי זְרוּעַ הָיוּ, וְלֹא הֶצְרַכּוּ לְסִיעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעַן. וַיָּשָׁבוּ הָעִירָה • מְטֻרְפוּלִין הָיְתָה, וְהוּא אוֹמֵר הָעִירָה, הָעִיר כֹּל שֶׁהוּא,

(יד) וַיָּבֵא יְהוָה וְאָחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנֵנו שֵׁם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֶרְצָה:

כ"י - עוֹדְנֵנו שֵׁם • שֶׁהִיא מִמֵּתִין לָהֶם.

(טו) וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מִה־הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כְּמוֹנִי:

כ"י - הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחַשׁ יוֹסֵף • הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי אִישׁ חָשׁוּב כְּמוֹנִי, יוֹדֵעַ לְנִחַשׁ וְלִדְעַת מִדַּעַת וּמִסְבָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גְּנֹבְתֶם הַגְּבִיעַ.

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִה־נֹּאמְרֵי לְאֹדְנֵי מִה־נְדַבֵּר וּמִה־נִּצְטַדֵּק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵוֹן עֹבְדֶיךָ הַגְּנוּ עֹבְדִים לְאֹדְנֵי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ:

טז וַיֹּאמֶר יְהוָה מִה־נֹּאמְרֵי לְרַבּוֹנֵי מִה־נִּמְלַל וּמִה־נִּזְכָּר מִן קִדְּם יִי אֲשַׁתְּכַח זֵת חוֹבָא כְּעַבְדֶיךָ הָאֵ אֲנַחְנָא עֹבְדִין לְרַבּוֹנֵי אַף אֲנַחְנָא אַף דְּאֲשַׁתְּכַח קְלִידָא בְּיַדָּהּ:

אָמוֹנִים". "הַצֵּיטְדִינוּ", מַגְזֵרֵת "צָדָה לְדָרְךָ". וְתִכָּה שֶׁתְּחַלְתָּה סִמְךָ אוֹ שִׁינְךָ, כְּשֶׁהִיא מִתְפַּעֶלֶת, הַתִּי"ו מִפְּרֻדֵּת אֶת אוֹתִיּוֹת הָעֵקֶר, כְּגֹן: (קהלת יב) "וְיִסְתַּבֵּל הַחֲגָב", מַגְזֵרֵת סִבֵּל. (דניאל ו) "מִשְׁתַּבֵּל הָיִית בְּקִרְנֵי־אֵשׁ", מַגְזֵרֵת סִבֵּל. (מִיכָה ו) "וְיִשְׁתַּמְּר חֻקֹּת עֲמִרִי", מַגְזֵרֵת שְׁמֵר. (ישעיה טו) "וְיִסֹּר מִרַע מִשְׁתּוֹלֵל", מַגְזֵרֵת: (איוב יז) "מוֹלִיךְ יוֹעֲצִים שׁוֹלֵל". (שמות טז) "מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי", מַגְזֵרֵת: (ירמיה יח) "דָּרְךָ לֹא סִלּוּהָ".

כִּי-יִשְׁׁ הָאֱלֹהִים מִצָּא • יוֹדְעִים אָנוּ שְׁלֹא סִרְחָנוּ, אֲכַל מֵאֵת הַמָּקוֹם נְהִיָּתָה לְהִבְיָא לָנוּ זֹאת. מִצָּא בְּעַל חוֹב מָקוֹם לְגַבּוֹת שְׁטֵר חוֹבוֹ. וּמֵה-נִצְטַדֵּק • לְשׁוֹן צִדִּיק, וְכֵן כָּל תִּכָּה שֶׁתְּחַלֵּת יִסּוּדָה צִדִּיק וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל אוֹ נִתְפַּעֵל, נוֹתֵן טִי"ת בְּמָקוֹם תִּי"ו, וְאִינָה נִתְּנָת לְפָנֵי אוֹת רֵאשׁוּנָה שֶׁל יִסּוּד הַתִּכָּה, אֲלֵא בְּאִמְצַע אוֹתִיּוֹת הָעֵקֶר, כְּגֹן: "נִצְטַדֵּק", מַגְזֵרֵת צִדִּיק. "וְיִצְטַבַּע", מַגְזֵרֵת צָבַע. "וְיִצְטִירוּ", מַגְזֵרֵת יוֹצִיר

יִוְאָמֵר חֵס לִי מִלְמַעְבַּד דָּא גִבְרָא דִּי יִשְׁתַּבַּח קְלִידָא בִּידָה הוּא יְהִי לִי עֲבָדָא וְאַתּוֹן סְקוּ לְשַׁלְּם לְנֹת אֲבוּכוֹן: ס ס ס

(י) וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגִּבֵּעַ בְּיָדוֹ הוּא יְהִי־לִי עֶבֶד וְאַתֶּם עֲלוּ לְשַׁלֹּם אֶל־אֲבִיכֶם: ססס

ססס קמ"ו פסוקים, יחזקיה"ו. אמציה. יהיה לי עבד סימן. חסלת פרשת מקץ

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכה - רלו

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ
טז) טי"ת נצטדק. תחת תי"ו התפעל דרך משל. כי עון הנה לנו, וכאלו פרוש עון עבדיך. כמו גדול עוני בעבור הצד"ק: האלהים מצא. על נשכח ואיננו, והיום נמצא: או יהיה מנשוא: תורה יו

המשן ביאור למס' נדרים ליום שישי עמ' א

22 יתיב וישבן רבה וקאמר להא שמעתא - לזאת ההלכה של רבי יוחנן. אמר ליה רב חסדא, מאן צאית ומי מציתין לך ולרבי יוחנן רבך
23 - כלומר הוראה זו תמוזה היא, כי היתר שפיקון למיכן הלך - מדוע יחזור ויפריש גם מהליטרא הראשונה שכבר הותרה, שאמנם נוספו כאן גידולים החייבים במעשר והם הרוב, אין זו סיבה לחיוב לחזור ולהפריש מהליטרא פעם נוספת.
24 כי ביטול ברוב אין עניינו שהמיעוט משתנה, וכגון כשנופל איסור לרוב של היתר נהפך האיסור להיתר, אלא הגם שהוא עומד באיסורו, כיון שאין טעמו מורגש, מותר לאכול מהתערובת. אבל בהיתר הנופל לרוב של איסור, אמנם הרוב מונע לאכול מן ההיתר, אך הוא מצד עצמו עודנו בהיתרו שהיה לו, ולפיכך בנידון שלפנינו די שיפריש ויתקן את הגידולים האסורים, וממילא תהיה גם הליטרא מותרת, שההיתר שהיה לה מעולם לא הלך.
25 מתרצת הגמרא, אמר ליה רבה, מדוע אתה תמה כל כך על דברי רבי יוחנן, מי לא תגן דבנותה - האם לא שנינו כדבריו במשנה
26 (שביעית פ"ז מ"ג) שנאמר שם, בצללים של ששית שעקם וחזר ונטעם בשביעית, שירדו עליהם גשמים, וציפחו - יצאו מהם עלים, ויש להסתפק האם עלים אלו גדלו מיניקת הקרקע, ואם כן הם גידולי שביעית ואסורים, או שצמחו מלחות מי הגשמים, שדרך הבעל לגדל עלים גם כשהוא תלוש, ואם כן אינם גידולי שביעית ומותרים.

1 תירוצו של רב אבא, שעל כל פנים יש חילוק בין נדרים לתרומה,
2 כי בשלמא לגבי קונמות יש טעם הגון לומר שהם נחשבים לדבר
3 שיש לו מתירין. כי לא זו בלבד שאפשר להשאל עליהן, אלא אף
4 מצוה לאיתשולי - להיות נשאל עליהן, ובגלל המצוה מן הסתם
5 עומדים הקונמות להשאל עליהן, ולכן יש להחשיבם כדבר שיש
6 לו מתירין ואינם בטלים. והטעם שיש מצוה להשאל על הקונמות
7 משום המימרא דרבי נתן, דאמר רבי נתן, כל הנודר - שמוסיף על
8 עצמו איסורים מלבד מה שאסרה עליו התורה, פאילו בנה כמה
9 לצורך הקרבת קרבנות בשעת איסור במות, והמקיימו לנדר שנדר,
10 ואינו הולך אצל חכם שיתירנו, פאילו מקטיף עליה - על במה זו
11 קרבן, שחייב על הקטרתו משום שחטי חוץ, ועל כן מצוה להשאל
12 על הנדרים. אבל תרומה אמנם אפשר להשאל עליה, אך מאי ומהו
13 מצוה יש לאיתשולי עליה - להיות נשאל עליה, וכיון שאין מצוה
14 לדבר אינה עומדת לכך, ועל כן אין להחשיבה כדבר שיש לו
15 מתירין.
16 גופא - הגמרא חוזרת לדון בגוף דברי רבי יוחנן (לעיל נז) הסובר
17 שגידולים מבטלים את העיקר, לחומרא, אמר רבי יוחנן, לימרא
18 ומידת משקלן של בצלים שותיקנה - שהפריש תרומתה
19 ומעשרותיה וזרעה בשדה, והתווספו בה בצלים רבים, מתעשרת
20 לפי בולה - צריך לעשר גם את הגידולים וגם את העיקר.
21 מביאה הגמרא תמיחה על דין זה:

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ד כסלו < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום שני, כ"ה כסלו < פרק כ. פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שלישי, כ"ו כסלו < פרק כ. פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

יום רביעי, כ"ז כסלו < פרק כ. מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום חמישי, כ"ח כסלו < פרק כ. מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום שישי, כ"ט כסלו < פרק כ. מפרק קמ עד סוף פרק קמד

שבת קודש, ל' כסלו < פרק כ. מפרק קמה עד סוף קנ

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיד בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ'ו, פרק ב ונפש... עד עמ'ז, בראשית:

הקב"ה - ממה שהנשמה באה כביכול, ממחשבתו של הקב"ה ושלכן נקראים בני ישראל בניו של הקב"ה - וכך מסביר ה"תניא" את הדברים: **כָּךְ עַל דְּרָךְ מִשְׁלֵי, נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחְשְׁבָהּ,** - נשמות ישראל נובעות ממחשבתו של

הקב"ה, שהיא הפנימיות של האלקות, ואילו כל שאר הנבראים, כולל המלאכים, באים, כביכול, מדיבורו של הקב"ה, ולגבי המחשבה נחשב הדיבור כדבר חיצוני.

בְּדַבְרֵיב: - כמו שכתוב: **"בְּנֵי כְּבָרִי יִשְׂרָאֵל,"** "בְּנֵים אֲתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם". **פְּרוֹשׁ,**

- מה משמעות העובדה שיהודי מתואר כבנו של

הקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁחֶפֶן נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, כָּךְ כְּבִיכּוֹל נִשְׁמֹת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל מִמַּחְשְׁבָתוֹ וְחֻכְמָתוֹ וְתַפְרָהּ,** - ומאחר ונשמתו של יהודי באה

ממחשבתו וחכמתו של הקב"ה, הרי, שהיא באה

מהקב"ה בעצמו, שכן, **דְּאִיהוּ תְּפִים וְלֹא בְּחֻכְמָה יִדְעָא,** - הקב"ה חכם, אבל לא באותה בחינת חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, **אֲלֵא הוּא וְחֻכְמָתוֹ אֶחָד, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם*** הגהה [הרמב"ם השיג בשכלו ש"הוא המדע והוא היודע והוא הידוע". אך ישנם גדולים וחכמים שאינם סוברים כמותו¹⁰ והם אומרים שאי אפשר כלל לומר על הקב"ה שהוא ההבנה עצמה וכו', כי הקב"ה הוא למעלה מכל ההגדרות שמביא הרמב"ם. ואומר רבנו הזקן בהגהה, שחכמי הקבלה הודו לרמב"ם. ברם, מה שעל-פי קבלה צודק הרמב"ם, אין זה אמור לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם". שכן, הקב"ה עצמו הוא למעלה לאין שיעור גם מהחכמה הבלתי מושגת אודותה כתב הרמב"ם;

פָּרָק ב. וְנֶפֶשׁ הַשְּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל, הִיא חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל מִמַּשׁ, - "חלק אל-ה' ממעל" - לשון הפסוק באיוב¹, ורבנו הזקן מוסיף את המלה "ממש", כדי להדגיש פירושן הפשוט של מלים אלו. שכן, ישנם, כידוע, פסוקים שנאמרו, כהגדרת

חכמינו ז"ל²: "בלשון הבאי", בלשון של גוזמא,

למשל: "ערים גדולות ובצורות בשמים"³, הרי "בשמים" ביטוי של מליצה, כי אין הכוונה

לשמים ממש. כדי שלא יפרשו את המלים "חלק אל-ה'" כלשון של

מליצה, מוסיף רבנו הזקן המלה "ממש", להדגיש

שנשמת יהודי היא אכן ממש חלק אל-ה' ממעל.

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: **"וַיַּפַּח בְּאֶפְרוֹ נְשֵׁמַת חַיִּים,"** - פסוק זה נאמר על אדם

הראשון שהיה בעל נשמה כללית, נשמה הכוללת

והמקיפה את כל כללות נשמות ישראל, **"וַאֲתָה נִפְתַּח בְּי"ס"**⁵, - זה נאמר

על נשמתו של כל אחד ואחד מישראל. מה מלמד אותנו הביטוי "נפחת", המשמש

כאן לתיאור הכנסת הנשמה ביהודי? - הוא מסביר מיד: **וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר"ק:** **"מֵאֵן הִנְפַח מִתּוֹכָהּ נֶפֶח",** - מי שנופח

הרי הוא נופח מתוכו, **פְּרוֹשׁ, מִתּוֹכֵיתוֹ וּמִפְּנִימֵיתוֹ, שֶׁתּוֹכֵיתוֹ וּפְנִימֵיתוֹ תְּחִיּוֹת שֶׁבְּאֶדָם מוֹצִיא בְּנִפְתָּתוֹ**

בְּכַח: - כמו שאנו רואים במוחש, כשאדם מדבר אין הוא מתעייף כל כך מהר, ואילו כשהוא נופח הוא מתעייף מהר.

כי, כשהוא נופח, הוא משתמש בחיות הפנימית שבו, ומכיון שצורת הכנסת הנשמה מהקב"ה לגופו של יהודי מתוארת

במלה "נפחת" - הרי שהנשמה באה מהפנימיות שבאלקות. ראייה נוספת לכך שהנשמות מושרשות בפנימיות ועצמותו של

ליקוטי אמרים

פָּרָק ב וְנֶפֶשׁ הַשְּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל הִיא חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל מִמַּשׁ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר"ק וַיַּפַּח בְּאֶפְרוֹ נְשֵׁמַת חַיִּים וְאֵתָה נִפְתַּח בְּי"ס וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר"ק מֵאֵן הִנְפַח מִתּוֹכָהּ נֶפֶח וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר"ק מֵאֵן הִנְפַח מִתּוֹכָהּ נֶפֶח וּמִפְּנִימֵיתוֹ תְּחִיּוֹת שֶׁבְּאֶדָם מוֹצִיא בְּנִפְתָּתוֹ בְּכַח: כך עד"מ נשמות

ישראל עלו במחשבה כדכתיב בני בכורי ישראל בניו אתם לה' אלהיכם פי' כמו שהבין נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא אלא הוא וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם*

שהוא המדע והוא היודע כו' ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בוריו כו' כדכתיב החקר אל-ה' תמצא וכתוב כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' ואף שיש רבבות מיני חלוקי מדרגות בנשמו' גבוה על גבוה לאין

הגהה

והודו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס מהרמ"ק וגם לפי קבלת האר"י ז"ל יציבא מילתא בסוד התלבושות אור א"ם ב"ה על ידי צמזמום רבים בכלים דחב"ד דאציל' אך לא למעלה מהאציל' וכמ"ש במ"א שא"ם ב"ה מרומם ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה ממהות וכת' חב"ד עד שמהות וכת' חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו ית' כמ"ש מולם בחכמה עשית:

1. לא, ב. 2. תמיד כט, א. 3. דברים א, כח. 4. בראשית ב, כ. 5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות השחר, ברכות ס, ב. 6. בדפוסים הוזהר שלנו, חסר לשון זה. 7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א. 9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפראג בספר

ותבין. וכוח זה נקרא "מדע" (הוא מביא לידי כך שידעו ויבינו). והדבר אותו יודעים ומבינים, כגון הלכה במשנה או סוגיא הנלמדת ומושגת. הרי שישנם כאן שלשה דברים נפרדים: ה"יודע", ה"מדע" וה"ידוע". שונה הדבר לגבי

הקב"ה, כהסברו של הרמב"ם: "הוא המדע, הוא היודע והוא הידוע", ועל כך הוא אומר בהמשך: **וְדָבָר אֶחָד מִבְּרִית הַאֲדָמָה לְהַבְיִינוּ עַל בּוֹרְאוֹ בּוֹ, - וְדָבָר זֶה - שֶׁהַמְבִּין, כּוֹחַ הַהִבְנָה, וְהַדָּבָר אוֹתוֹ מְבִינִים, הֵם אוֹתוֹ אֶחָד, אֵין בִּיכוּלַת הָאָדָם לְהַבִּין לְאִשּׁוֹר, כְּדִקְדֻשָׁתוֹ:¹¹ "הַחֲקֵר אֵלֹהִים תִּמְצָא", וְכִתְיָב:¹² "כִּי לֹא מִחֻשְׁבוֹתַי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם וְגו'". - הרי שחכמתו של הקב"ה היא עצם אחד עם הקב"ה. ומכיון שנשמתו**

של יהודי באה, כאמור לעיל, מחכמתו של הקב"ה, הרי שהיא באה מהקב"ה עצמו. בהתאם למה שהוסבר, שנשמתו של כל בן ישראל באה מחכמתו של הקב"ה - להלן נכנה אותה "חכמה עילאה" - נשאלת השאלה: אם אכן כל הנשמות באות משורש אחד, מחכמה עילאה, היו צריכות כולן, כל הנשמות, להיות במדרגה אחת שווה. מנין נוצר, איפוא, השוני במדרגות שבהן מחולקות נשמות ישראל? - וכך הוא שואל: **וְאִפֹּה שֵׁשׁ רִבְבוֹת מִיָּנִי חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת בְּנִשְׁמוֹת, גְּבוּהָ מֵעַל גְּבוּהַ לְאֵין קֵץ, כְּמוֹ גִּדְלֵי מַעְלַת נִשְׁמוֹת הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבְּנָנוּ עָלָיו הַשְּׁלֹמֹה, עַל נִשְׁמוֹת דּוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה דְעֻקְבֵי מְשִׁיחָא, שֶׁהֵם פְּחִינַת עֻקְבֵים מִמַּשׁ לְגַבֵי הַמַּחֲ וְהָרֵאשִׁי; - שכן, הנשמות שבדורותינו, נקראות נשמות של עקבתא דמשיחא, כי לגבי המוח והראש הן בבחינת העקב שברגל. כשם שאין להשוות את החיות שבעקב הרגל לחיות שבמוח ובראש, כך אין מקום להשוות את נשמות ה"עקביים" שבדורותינו לנשמות ההן הנקראות בשם מוח וראש. כאן מדובר על היתרון העצום במעלת הנשמות שבדורות הקודמים לגבי הנשמות שבדורותינו. וכן כָּבֵל דוֹר וְדוֹר יֵשׁ רֵאשִׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם פְּחִינַת רֵאשׁ וּמַחֲ לְגַבֵי נִשְׁמוֹת הַהֶמּוֹן וְעַמֵי הָאֲרֶזִין; - מלבד זאת, בכל דור ישנם, באותו דור, הבדלים גדולים במדרגות הנשמות, וכן נִפְשוֹת לְגַבֵי נִפְשוֹת, כִּי כָּל נֶפֶשׁ כְּלוּלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה. -**

לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם" צודקים אלה שחולקים על הרמב"ם, שכן הוא למעלה מעלה מכל המושגים האלה. אלא, לאחר שאור-אין-סוף האלקי מצמצם ומגביל את עצמו בהרבה הגבלות, אז שייך לומר עליו שהוא מתאחד עם החכמה

שבעולם האצילות ואז אפשר לומר עליו "הוא המדע והוא היודע והוא הידוע". ועל כך אומר רבנו הזקן: **וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמֵי הַקְּבָלָה, - חֲכָמֵי הַקְּבָלָה הוֹדוּ לְרַמְבַּ"ם, שֶׁבִקְבָ"ה שֵׁיךְ עֵנִין הַחֲכָמָה בְּאוֹתָהּ צוּרָה, שֶׁכֵּל הַשְּׁלֵשָׁה: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע", הֵם דָּבָר אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח מִחֻשְׁבוֹתַי. - כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ רַבֵּי מִשָּׁה קוֹרְדוּבֵירָה בְּסֵפֶר ה"פרדס" שלו, וְגַם לְפִי קְבָלַת הָאֲרִי וְלִי יִצְיָא מִלְתָּא, - גַּם לְפִי**

קבלת האריז"ל, שלפיה אנו יודעים יותר, שהקב"ה נעלה מעלה מעלה גם מסוג החכמה המובא בדברי הרמב"ם - נכונה דעתו של הרמב"ם, וזאת בְּסוֹד הַתְּלַבְּשוֹת אוֹר־אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, עַל יְדֵי צְמֻצוּמִים רַבִּים, - כְּשֵׁאוֹר־אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְתַלְבֵּשׁ עַל יְדֵי צְמֻצוּמִים רַבִּים בְּבָלִים דְּחַב"ד דְּאֲצִילוֹת, - ב"כלים" של "חכמה", "בינה" ו"דעת" שבעולם האצילות. כשהוא מתאחד עם ספירות אלו שבעולם האצילות - נכונה סברתו של הרמב"ם, אֲךָ לֹא לְמַעְלָה מִהָאֲצִילוֹת, - אֲבָל לֹא בְּאוֹתָהּ דְּרָגָה שֵׁאוֹר־אֵין-סוֹף הוּא לְמַעְלָה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת. וְכְמוֹ שֶׁפָּתַח בְּמָקוֹם אַחֵר¹³, שְׁאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא מְרוּמָם וּמִתְנַשֵּׂא רִמּוּמוֹת אֵין קֵץ, לְמַעְלָה מֵעוֹלָה מִמְּהוּת וּבְחִינַת חַב"ד, עַד שְׁמַהוּת וּבְחִינַת חַב"ד נְחֻשְׁבַת כְּעֵשִׂיָה גּוֹפְנִיית אֲצִלוֹ וְהַתְּבָרָה, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח¹⁴: "כֵּלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתִי"; - בעצם היה צריך לומר: כולם בחכמה חכמת" או "השכלת" - בהתאם למלה "חכמה" המובאת בפסוק - מדוע נאמר בפסוק "עשית" -? אלא הוא בא להדגיש שחכמה נחשבת כעשייה לגבי הקב"ה. [שְׁהוּא תְּמַדְעַ וְהוּא הַיּוֹדֵעַ בּוֹ, - וְהַרְמַב"ם מְסִיִּים: "וְהוּא הַיּוֹדֵעַ", כְּלוֹמֵר, הִבְנֵתוֹ כְּבִיכוּל שֶׁל הַקְּבָ"ה שׁוֹנָה לְגַמְרֵי מִמָּה שְׁבִנֵי אָדָם מְגִדְרִים כְּהִבְנָה. הַהִבְנָה בְּהַשְׁגָּה אֲנוּשִׁית, בְּנוּיָה עַל שְׁלֵשָׁה יִסּוּדוֹת שׁוֹנִים: נֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁהִיא ה"יודע", הִיא שִׁיּוּדַעַת וּמְבִינָה. וּבְמָה הִנֵּפֶשׁ מְבִינָה? - בְּכַח הַהִבְנָה, הַמְבִיא לְכַךְ שֶׁהִנֵּפֶשׁ תִּדַע

גבורות ה', ועוד. 11. שער היחוד והאמונה פ"ט. ובעוד מקומות. 12. תהלים קד, כד. 13. איוב יא, ז. 14. ישעי' נה, ח.

ההולדה, קשורות עדיין בשורשן הראשון. כך נבין גם ביחס לנשמות: אף שכל הנשמות באות משורש אחד, מ"חכמה עילאה", על כל אחת מהן לעבור, אחרי ירידתה מ"חכמה עילאה", השתלשלות של הרבה עולמות ולדת הרבה מדריגות, מדריגה אחרי מדריגה, עד להתלבשותה בגוף גשמי - תהליך זה של השתלשלות וירידה מדרגה לדרגה, מביא לשינויי המדריגות בנשמות, שכן, על נשמה אחת משפיעה הירידה יותר מאשר על נשמה אחרת. וכך גם בחלק השני של המשל, גם אחרי ירידתן לדרגות הנמוכות ביותר, נשארות אותן נשמות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון, "חכמה עילאה".

שכן גם הן, בדרגתן הנחותה, מקבלות את יניקתן הרוחנית מנשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן בבחינת ראש ומוח. ועל-ידי צדיקים אלה, נשארות גם הנשמות הנחותות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו לומדים בספר ה"תניא": **בְּמִשְׁלַח הַבֵּן הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, שְׁאֵפְלוּ צִפְרָנֵי רַגְלָיו נִתְהוּ מִטֶּפֶחַ זֶה מִמֶּנּוּ, - כיצד, אבל, נתהוו ממנה הצפרניים? - עַל יְדֵי שְׁהִיטָה תְּשִׁיעָה חֲדָשִׁים בְּבִטְנָה הָאֵם, וְיִרְדָּה מִמְּדֻרְגָה לְמִדְרָגָה, לְהִשְׁתַּנּוּת וְלְהִתְהוּת מִמֶּנָּה צִפְרָנִים. - הרי, שאף שכל אבריו של הילוד, ממוחו עד צפרניו, באים משורש אחד, מטיפת מוח האב, נתהוו בהם שינויים והבדלים גדולים כל כך, מהמוח עד הצפרניים. דבר נוסף אנו רואים: **וְעַם כָּל זֶה, עוֹדְנָה קְשׁוּרָה וְיִחְדָּת בְּיַחְדּוֹ נִפְלָא וְעִצּוֹם מְהוּתָהּ וְעִצּוֹתָהּ הָרָאשׁוֹן שְׁהִיטָה מִטַּת מֶנּוּ הָאֵב; -** גם אחרי שהתגשמה כל כך בצורה של צפרניים, וזאת מכיוון, **וְגַם עֲכָשׂוּ בְּבִן, יִנִּיקַת הַצִּפְרָנִים וְחִיּוּתָם נִמְשָׁכָת מִהֶמֶחַ שְׁבְרָאשׁ; -** ומשום שהצפרניים מקבלות חיותן ממוחו של הילוד, שלא נשתנה משורשו הראשון ונשאר - מוח, הרי, שגם הצפרניים קשורות, אחרי ההולדה, באמצעות מוחו של הילוד, למוחו של האב שהוא שורשו ומהותו הראשון. והוא מביא על כך ראיות: **בְּדִאֲתָא בְּגִמְרָא [נְדָה שָׁם¹⁵]: "לֵבָן, שְׁמִמְנוּ גִידִים וְעִצּוֹת וְצִפְרָנִים" -** הרי שיש לצפרניים שייכות למוח. וגם לפי תורת הקבלה יש לצפרניים שייכות לבחינת המוח: **[וְכִמּוֹ שְׁבְתוּב בְּעֵץ חַיִּים שְׁעַר הַחֲשֵׁמֶל, בְּסוּד לְבוּשִׁים שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן, שְׁהִיוּ צִפְרָנִים מְבַחֲנִית מִחַ תְּבוּנָה]. -****

הבדלים אלה שבבני ישראל, אינם רק במדריגת הנשמה, כי אם גם במדריגת הנפש. שכן, כל נפש כלולה משלש בחינות: נפש, רוח ונשמה, וכשם שב"נשמה" ישנן מדריגות שונות, כך גם ב(רוח וב)נפש ישנן מדריגות שונות. רואים אנו מכך, מה גדול מספר ההבדלים והחילוקים במדריגות הנשמות. בהתאם לכך, היו צריכים, לכאורה, להיות אותם הבדלים גם בשורשן של הנשמות באלקות - כאשר נשמה גבוהה יותר באה משורש נעלה יותר? - אך, **מִכָּל מְקוֹם, שָׂרֵשׁ כָּל הַנְּפֹשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה בָּלָם, -** למרות המדריגות השונות שבנשמות, **מִרְאֵשׁ כָּל הַמְּדַרְגּוֹת עַד סוּף כָּל דְּרָגוֹ, הַמְּלַבֵּשׁ בְּגוּף עַמִּי הָאָרֶץ וְקָל**

שְׁבִקְלִים, - הרי זה הכל, **נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהִיא חֲכֵמָה עֲלִיָּאָה בְּבִיבּוּל. -** כדי להבחיר ולהסביר כיצד, בכל זאת, מתהווים ההבדלים במדריגות הנשמות, למרות ששורשן אחד, משתמש כאן רבנו הזקן במשל הבן והאב - אותו משל שכבר השתמש בו לעיל, כדי לציין שנשמות ישראל נקראות "בנים" להקב"ה, ובאות מ"חכמה עילאה" כמו שהבן בא ממוח האב. מאותו משל עצמו גם יובן כיצד מתהווים הבדלי המדריגות בנשמות. כדי להקל על הלומד-המתחיל, נביא כאן הסבר קצר: במשל אנו רואים, שכל גופו של הילוד בא מטיפת מוח האב. כלומר, על אף ההבדלים שבאבריו השונים של הילוד - מהנעלה ביותר עד לפחות ביותר, מהמוח שלו עד צפרני רגליו - הם באים כולם משורש אחד, מטיפת המוח של האב. כיצד, אם כך, נתהוו הבדלים אלה באברים? - הרי זה מחמת שהיית טיפת מוח האב, במשך תשעת חדשי העיבור, בבטן האם, בהם היא עוברת תהליך מסויים של התהוות הגוף. שהייה ממושכת זו בתהליך התהוות הגוף באופן הדרגתי, יוצרת את ההבדלים שבין אבר אחד למשנהו. ככל שחלק מהטיפה מתגשם יותר, כך ההשתנות גדולה יותר. הרי, שכל האברים באים, אכן, משורש אחד - טיפת מוח האב - ולמרות זאת מתהווים בהם הבדלים גדולים כאלה של מעלה ומטה, מהמוח עד לצפרניים. דבר נוסף מובן מהמשל האמור, שגם החלק הנחות ביותר שבגוף הילוד, הצפרניים שלו, הינו קשור, גם אחרי ההולדה, בשורשו הראשון - במוח האב. שכן, גם הצפרניים יונקות חיותן ממוחו של הילוד, ומאחר שמוחו נשאר, גם אחרי ההולדה, מהות זהה עם מוח האב, הרי שגם הצפרניים, אחרי

העולם הזה וברואיו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא מ"חכמה" של עולם האצילות, ו"חכמה" זו היא הספירה והמדריגה הראשונה בעולם העליון ביותר - אצילות. זאת אומר לנו רבנו הזקן, כששורש נשמתו של בן ישראל יורד ממדריגה אחת לשניה,

על-ידי השתלשלותם של ארבעת העולמות אבי"ע - אצילות, בריאה, יצירה, עשייה - **מַחְכְּמָתוֹ וְתַבְרָהּ, כְּדִבְתֵיב: "כָּלֶם בְּחֻמְהָ עֲשִׂית" -** הכל משתלשל מ"חכמה" שהיא המקור של כל סדר ההשתלשלות, הנה על-ידי ירידה זו של שורש הנשמה, נִתְחַוּוּ מִמְנוּ נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמֵי הָאָרֶץ וּפְחוּתֵי הָעָרָה. - ההבדלים בין עליון לתחתון בנשמות, נתווו בתהליך ירידתן

בסדר ההשתלשלות. שכן, על נשמות מסוימות השפיעה יותר ירידת ההשתלשלות, ומשום כך ירדו במדריגה נחותה יותר - כפי שהדבר במשל הצפרניים, שעליהן השפיעה השחייה תשעה חדשים בבטן האם, יותר מאשר על אברים אחרים. ברם, כשם שבמשל קשורות הצפרניים בשורשן הראשון על-ידי יניקת חיותן ממוח הילוד - כך גם בנשמה: **וְעַם כָּל זֶה, עוֹדִינָה קְשׁוּרוֹת וּמְיֻחָדוֹת בְּיַחַד נִפְלָא וְעֲצוּמֵם בְּמַהוּתָן וְעֲצוּמֵתָן הָרֵאשׁוֹן, שְׁהִיא הַמְּשַׁכֵּת חֻמְהָ עֲלָאָה, -** כיצד נעשה הדבר? - **כִּי יִנְיֶקֶת וְחִיּוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמֵי הָאָרֶץ, הוּא מִנְפֵשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל הַצְּדִיקִים וְהַחֲכָמִים, רְאִשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁבָדוֹרִם: -** על ידי שהם יניקים חיותם מהצדיקים והחכמים שהם בבחינת "ראש" ו"מוח" - קשורים כל בני ישראל בשורשם במוח שלמעלה, "חכמה עילאה". **וְכֵּן יוֹבֵן מֵאֲמַר רַבֵּי לֵ"ג עַל פְּסוּק: "וְלִדְבָקָה בּו"18 - שְׁכָל הַדְּבֵק בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ נִדְבַק בְּשִׁכְנֵיהָ מִמֶּשׁ, -** לכאורה: כיצד משווים את הדבקות בתלמידי חכמים לדבקות בשכינה? אלא, לפי מה שהוסבר לעיל, הדברים מובנים: **כִּי עַל יְדֵי דְבִיקָה בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, קְשׁוּרוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמֵי הָאָרֶץ וּמְיֻחָדוֹת בְּמַהוּתָן הָרֵאשׁוֹן וְשָׂרְשָׁם שְׁבַחְכְּמָה עֲלָאָה, שְׁהוּא וְתַבְרָהּ וְחֻמְתּוֹ אֶחָד, וְהוּא הַמְדַע כּו'. -** כפי שכבר למדנו, שמאחר שהם מאוחדים עם "חכמה עילאה" על-ידי דביקותם בתלמידי חכמים, הרי הם ממילא מאוחדים

מכאן ראייה שגם על-פי קבלה, יש לצפרניים שייכות לבחינת המוח, כמו שהוא במשל הבן. **וְכֵּן מִמֶּשׁ, כְּכִיכּוֹל, בְּשָׂרֵשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל כָּלֵלוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, בְּיִרְדָתוֹ מִמְדְרָגָה לְמְדְרָגָה עַל יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָה -** "השתלשלות" -

מלשון שלשלת (שרשרת) המורכבת ממספר מסויים של טבעות הקשורות ומושחלות זו בזו, עד שגם הטבעת האחרונה קשורה ומושחלת בטבעת העליונה, באמצעות הטבעות שביניהן המקשרות את כולן יחד, אותו דבר בסדר מדריגות העולמות: כל אחד מהם קרוב וקשור לעולם השני, ודרך עולמות אלה יורדת הנשמה למטה בעולם-זה ומתלבשת בגוף.

"אבי"ע" - ראשי תיבות: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה. ענינם של ארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים הבאים. ובקצרה: כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושיהיה בכוחו לקלוט את ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי הזה יהיה באפשרותם להשיג ולהביין אלקות - אותם עניני אלקות שנבראים מסוגלים להבינם - נוצרו לצורך זה ארבעת העולמות (לפי הסדר ממעלה למטה): אצילות, בריאה, יצירה, עשייה. "אצילות" - עולם שמדריגתו הכללית היא זיו והארה מהאור האלקי האיך-סופי, הארה כזו שהיא עדיין קרובה לאור-איך-סוף ברוך-הוא. זהו גם פירוש המלה "אצילות" - הפרשה (מלשון "ואצלתי מן הרוח"¹⁶) כלומר, מהותה של הארה זו היא ההארה האלקית המובדלת ומפורשת ממקורה. וגם "אצילות" מלשון "אצל" ו"סמוך", כלומר, עולם זה ומדריגה זו של אצילות קרובים עדיין לאור-איך-סוף ברוך-הוא. המדריגה הכללית של עולם ה"בריאה" היא, כשמו של עולם זה: עולם שנברא, הבריאה הראשונה של יש מאין - כאשר מאין, מאפס, נהיה יש ודבר ממש. ברם, כאן מדובר על הדרגה הראשונה של התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה בעלת צורה ותבנית. "יצירה" - העולם בו מקבל ה"יש", שנברא מה"אין", צורה ותבנית. "עשייה" - עולם בו הישות היא בשלימות, יש גמור. ברם, מובן, שכל האמור מדובר במובן רוחני. כי רק לאחר כל אלה באה יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשייה הגשמי,

16. במדבר יא, יז. 17. כתובות קיא, ב. 18. דברים ל, כ.

לכאורה, הרי הסברנו, שכל יהודי, בלי הבדל, יש בו נשמה של קדושה, בלי תלות אם הוריו קידשו עצמם בשעת תשמיש או לא? מסביר רבנו הזקן שב"זוהר" לא מדובר על עצם הנשמה, כי אם ביחס ללבושיה הרוחניים של הנשמה: היינו

משום שאין לך נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש דעצמות אביו ואמו, - לכך מתייחס ה"זוהר" וה"זוהר חדש", בקראם את לבוש הנשמה בשם - נשמה, מפני שהלבוש נוגע ביותר לנשמה, שכן: וְכָל הַמַּצּוֹת שְׁעוֹשָׂה - הַכֹּל עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַלְבוּשׁ כּוֹ, וְאִפְלוּ הַשְּׁפַע שְׁנוֹתָנִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם - הַכֹּל עַל יְדֵי לְבוּשׁ זֶה, - כי, כדי שהנשמה תוכל לפעול בגוף בו

התלבשה, ולקיים מצוות מעשיות בענינים גשמיים, מן ההכרח שזה יהיה על-ידי לבוש, וְאִם יִקְדַּשׁ אֶת עַצְמוֹ - יִמְשִׁךְ לְבוּשׁ קְדוּשׁ לְנִשְׁמַת בְּנוֹ, - ממילא תהיה אצל הבן עבודת השם קלה בהרבה, וְאִפְלוּ הִיא נִשְׁמָה גְדוּלָּה, צְרִיכָה לְקְדוּשׁ אֲבִיו כּוֹ. - בשעת תשמיש, אֲבָל הַנִּשְׁמָה עַצְמָהּ, הִנֵּה לְפַעְמִים נִשְׁמַת אֲדָם נְבוּהָ לְאִין קִין, כִּי הָיִיתָ בְּנוֹ שֶׁל אֲדָם נְבוּהָ וְשֶׁפֶל כּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָאֲר"י וְ"ל כֹּל זֶה בְּלִקּוּטֵי תוֹרַת פְּרָשַׁת וַיִּרְא וּבְטַעְמֵי מִצְוֹת פְּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית²¹:

ודבוקים עם השכינה, עם הקב"ה עצמו. [וְהַפּוֹשְׁעִים וּמוֹרְדִים בְּתַלְמִידֵי חֻכְמִים - יִנְיֶקֶת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שְׁלֵהֶם מִבְּחִינַת אַחוּרִים שֶׁל נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמַת תַּלְמִידֵי חֻכְמִים]. - השפעה בבחינת "אחוריים" היא כמי שנותן דבר

לשונאו שלא מרצונו הפנימי, כי אם ברצון חיצוני בלבד, בגלל טעם מסוים שיש לו בזה, וזה מתבטא גם בצורת הנתינה: הוא נותן לו מאחורי גבו, ובשעת מעשה מפנה את פניו ממנו. כך גם במובן הרוחני, כשמשפיעים על מישהו שלא מתוך רצון טוב, פירוש הדבר, שהשפעה באה מבחינת "אחוריים". אף בעניננו: מן ההכרח לומר, שהשפעה אלוקית

מסוימת מקבלים גם הפושעים והמורדים מתלמידי חכמים, שכן, כל נשמה, בלי הבדל, מן ההכרח שתהיה קשורה בשורשה ומקורה, כמסובר לעיל, אלא שהשפעה זו הם מקבלים רק מבחינת "אחוריים". על-כל-פנים, מובן, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה הבאה מ"חכמה עילאה", ועל כך אומר רבנו הזקן: וְמָה שֶׁכָּתוּב בְּזֵהרִי וּבְזֵהרִי חָרִישׁ²⁰, שְׁהַעֲקֵר תְּלוּי שִׁיקְדֵשׁ עַצְמוֹ בְּשַׁעַת תְּשִׁמִּישׁ דְּוָקָא, מַה שְּׂאִין בֶּן בְּנֵי עַמִּי הָאֲרִיז כּוֹ, - עמי הארץ שאינם מקדשים עצמם בשעת תשמיש, "ממשיכים" בילדיהם נשמות נחותות.

~ יום שני כ"ה כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מועמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ופחרו.

בְּלוּלָה מְעֵשֶׂר בְּחִינּוֹת, - כל אחת מהשלש, גם הנפש, גם הרוח וגם הנשמה - מורכבת מעשרה כוחות שונים, שהם בְּנִינְד עֵשֶׂר סְפִירוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְּשְׁלוּ מֵהֶן, - עשרת הכוחות מקבילים לעשר הספירות שלמעלה המהוות מקור להן, ומהן

הם נובעים, הַתְּחַלְּקוֹת לְשִׁתּוּב, - עשר ספירות אלה מתחלקות לשתי קבוצות - שְׁהֵן: שְׁלֹשׁ אֲמוֹת וְשִׁבְעַת כְּפוּלוֹת; - שלש הספירות העליונות

פְּרָק ג. בפרק השני הסביר רבנו הזקן, שלכל אחד מישראל, יש נפש אלקית, שהיא חלק אל-ר"ה ממעל ממש, והיא כלולה משלש בחינות: נפש, רוח ונשמה.

בפרק השלישי, אותו אנו עומדים ללמוד, תבוא הסברה מפורטת יותר על כוחותיה הפנימיים של הנפש האלקית:

וְהֵנָּה, בְּלִ בְּחִינָה וּמְדַרְגָּה מְשַׁלֵּשׁ אֵלֶּי: נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה -

ליקוטי אמרים

פרק ג והנה כל בחי' ומדרגה משלש אלו נפש רוח ונשמה כלולה מעשר בחי' כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן הנחלקות לשתיים שהן שלש אמות ושבע כפולות פי' חכמה

19. ראה חלק ב. קד, ב. 20. בראשית דף יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מוסיף הדגשה עד כמה הנשמה כו' ממעל וגם חילוקי המדרג' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"ז) והמטה אין פועל בזה (שגם האו"א בכלל המטה). ער שמ"ש בזהר כו'".

ולהתאחד עמו בצורה כזו שהוא מרגיש וחש בו, ולא רק שמבין אותו. כך נהיה האדם מושפע מהשכל. ואז, אם השכל עוסק ב"טוב" שבדבר מסויים - יעורר באדם המשכיל, משיכת הלב ואהבה לאותו דבר. ואם השכל עוסק בצד הלא-טוב

שבדבר - יעורר באדם את הנטיה לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח זה של "התעמקות",

"התקשרות" ו"הרגשה" - נקרא בשם "דעת", מלשון "והאדם ידע"². ובאור הענין, כי הנה השכל המשפיל, המשפיל, - הרי למדנו, ש"שכל" הוא שם כללי

על שלשת כוחות חב"ד. על איזה כוח מהם הוא מדבר כאן? - הוא מסביר מיד, **שְׁהוּא הַמְשַׁכֵּל כֹּל דְבָר** - מדובר כאן על כוח ההבנה הראשון. הנקודה, ה"ברק המבריק", שעדיין אין בו פרטים וקוים בהירים של השכל, והוא נקרא **בְּשֵׁם "חֻכְמָה"**, "כַּח מָה". - כלומר, כוח כזה שעדיין שואלים עליו "מה?", מה הוא? שכן, אין כוח זה פועל עדיין במלוא היקפו ובהירותו, ו**כְּשֶׁמוֹצִיא בְּחֹזֵק הַפְּעֵל, שְׁמִתְבּוֹנֵן בְּשִׁבְלוֹ לְהִבִּין דְבָר לְאִשּׁוּרוֹ** - לכל פרטיו, היוצרים בנין שלם של אותו שכל, לאורכו ולרוחבו. "אורך" היינו: הורדת השכל ממעמדו הגבוה והבלתי מושג, למעמד נמוך יותר, כדי שיהיה מובן יותר. כמו ה"משלים" שממשילים על דבר שכל, על-ידי ממשכים ו"מאריכים" את השכל לדרגה נמוכה יותר, כדי שיהיה קל יותר לתלמיד להבין אותו. באם המשל המובא, עדיין עמוק מדי להבנתו של התלמיד, מן ההכרח להביא משל נוסף על המשל הראשון, ובכך מתהווה ירידה נוספת של השכל (כמו שנאמר בשלמה המלך: "וידבר שלשת אלפים משל"³, שלמה המלך נתן שלשת אלפים משלים על מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי שהבין אותה שלמה המלך תוכל להיקלט בהבנתו של האדם הפשוט, נדרש ממנו לומר שלשת אלפים משלים, משל ראשון על השכל עצמו, ולאחר מכן משל על המשל הראשון, וכך הלאה, משל אחרי משל, עד שלשת אלפים משלים). זהו מובנו של "אורך" בשכל - הירידה הארוכה של השכל לדרגות הנמוכות ביותר. "רוחב" בשכל הוא: התפשטותו של השכל לרוחב - המספר הרב של הפרטים מהם מורכב השכל; כמו כן ענפיו המרובים של השכל, ולמשל שמשכל מסויים בעניני טריפות נבנית סברא שנוגעת לדיני ממונות. זהו פירוש המושג "לאשורו" - בנינו השלם של השכל לאורכו ולרוחבו. ו**לְעִמּוּקוֹ**, - כל שכל יש בו עומק ועומק בתוך עומק. וכשאדם מבין "שכל" כראוי לאורכו, לרוחבו ולעמקו, והוא מבין אותו, **מֵתוּךְ אֵיזוֹ דְבָר חֻכְמָה הַמְשַׁכֵּל**

יותר, נקראות בשם "אמות" - מלשון "אם", מפני שהן מהוות עיקרן ומקורן של שאר שבע הספירות, כדוגמת האם שהיא מקור לילדיה. ושבע ספירות, שהן שבע המדות, נקראות "כפולות", מפני שהן באות לידי ביטוי בשני אופנים. **פְּרוּשׁ,**

- אלו מהן נקראות "אמות" ואלו "כפולות"?

חֻכְמָה בִּינָה וְדַעַת, - נקראות "אמות", **וְשִׁבְעַת יְמֵי הַבְּנִין: הַסֵּד גְּבוּרָה תְּפָאֶרֶת כּוּ'**. - שבע המדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, שהן ה"כפולות" נקראות גם "שבעה ימי הבנין". שכן, על ידן ברא

הקב"ה את העולם בששת ימי בראשית, כל יום באמצעות מדה אחרת: ביום ראשון פעלה מדת החסד, ביום שני - גבורה, וכך הלאה. וכשם שהספירות העליונות נחלקות לשני חלקים כלליים **וְכַךְ בְּנַפְשׁ הָאָדָם**, - גם בעשרת כוחות הנפש קיימת החלוקה, **שְׁנַחֲלֶקֶת לְשֵׁתִים: שֶׁכֶל וּמְדוּת. הַשֶּׁכֶל** - במובנו הכללי, **בּוֹלֵל: חֻכְמָה בִּינָה וְדַעַת, וְהַמְדוּת הֵן: אֲהַבַת ה'** - הביטוי הפנימי של מדת החסד, **וּפְחָדוֹ וְיִרְאַתּוֹ** - הביטוי הפנימי של מדת הגבורה, **וּלְפָאֶרֶוֹ כּוּ'**. - ביטוייה של מדת התפארת. **וְחֻכְמָה בִּינָה וְדַעַת נִקְרְאוּ אֲמוֹת וּמְקוֹר לְמְדוּת, כִּי הַמְדוּת הֵן תּוֹלְדוֹת חֻכְמָה-בִּינָה וְדַעַת:** - להבהרת המושגים "חכמה", "בינה", "דעת", שבנפש, בהם דנים הרבה בפרקים הבאים - ולהלן נציין אותם בשם "חב"ד" - נביא כאן הסבר קצר: "כוח החכמה" מייצג את הרעיון הראשוני, בסיסי, של הבנת השכל, את ה"נקודה" של השכל כולו. אמנם, נקודת-שכל זו כוללת בתוכה כל הפריטים וכל המבנה של ההבנה, אלא שהללו מרוכזים עדיין ב"נקודה", בצורה מוסתרת (כמו נקודה שאין בה עדיין גבולות ברורים של רוחב, אורך וכו'). זה נקרא גם "ברק המבריק", הברקתו של השכל, הארתה של ההבנה. משל למי שמתייגע לתרץ קושיא מסויימת, ולפתע מבריק רעיון במוחו, שבהתאם לסוגיא ולסברא מסויימת, אפשר לתרץ את הקושיא - הנה ברעיון ראשוני זה של הארת השכל, חסרה עדיין התפיסה הבהירה כיצד ואיך מתורצת הקושיא, יש כאן רק נקודת יסוד כללית לפירוק הקושיא. לאחר מכן בא "כוח הבינה" ומפריד ומבהיר את הפריטים השונים הגלומים בנקודת החכמה. וכך מצטייר בעיניו בנינו השלם של השכל לכל רוחבו ואורכו וכו'. זהו ענינו של כוח הבינה - "מבין דבר מתוך דבר"¹, "שמ"תוך דבר", ממה שהיה ב"תוך", בפנימיות ההמצאה של "כוח החכמה", הוא "מבין דבר" - הוא מבין את כל היקפו של השכל. אחרי שאדם מבין כבר היטב את השכל לכל פרטיו, עליו להתעמק בהבנת השכל, להתקשר

1. חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב. 2. בראשית ד, א. 3. מלכים א ה, יב.

ולעמקו, וְהָן הֵם "אָב" וְ"אָם" - ה"חכמה" היא ה"אב" וה"בינה" היא ה"אם", המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו. - אהבת ה' ויראתו הן מקבוצת ה"מדות" שבנפש, הנולדות מן השכל. כיצד הן נולדות מהשכל?

בשכלו - ממה שלפני זה היה בבחינת העלאת רעיון בלבד של "כוח החכמה" - צורה זו של הפרדת הפרטים, של נקודת השכל, ביסודיות, נקרא "בינה". - "בינה" מייצגת, איפוא, את הכוח המפרק את הפרטים של נקודת השכל "לאשורו

ליקוטי אמרים

דבר חכמה המושכל בשכלו נקרא בינה והן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו

~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפ'.

המביאה ומעוררת יראה ופחד - ביטוייה של מדת הגבורה. ושוב - ההתבוננות בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת החסד, כשההתבוננות היא ב"טוב" שבאלקות, ויתלהב לבו באהבה עזה כרשפי אש, פחשיקה וחפיצה ותשיקה ונפש שוקקה, - ביטויים שונים של אהבה שלכל אחד מהם מובן שונה, לגדלת אינסוף פרוץ הוא. - כלומר, שבמקרה המדובר ההתבוננות אהבה חזקה להקב"ה, והיא גלות הנפש, - אהבה זו עשויה להתלקח בצורה כזו, שהנפש תכלה מרוב אהבה, וכאמת היתה הנפש כלה לגמרי אילו האדם לא היה משתלט על עצמו ומרסן אהבתו הגדולה באמצעות עבודה

כי השכל שבנפש המשכלת, כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה', איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה בלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו ית' שאין לה סוף ותכלית ופחד ה' בלבו ושוב יתלהב לכו באהבה עזה כרשפי אש בחשיקה וחפיצה ותשיקה ונפש שוקקה לגדולת אין סוף ב"ה והיא כלות הנפש כדכתיב נכספה וגם כלתה נפשי וגו' וכתיב צמאה נפשי לאלהים וגו' וכתיב צמאה לך נפשי וגו' והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית וכמ"ש הטבעיים וכ"ה בע"ח שיסוד האש הוא בלב ומקור המים והליחות מהמוח וכמ"ש בע"ח שער נ' שהיא בחי' חכמה שנקרא מים שבנפש

ליקוטי אמרים

כי השכל שבנפש המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה בלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו ית' שאין לה סוף ותכלית ופחד ה' בלבו ושוב יתלהב לכו באהבה עזה כרשפי אש בחשיקה וחפיצה ותשיקה ונפש שוקקה לגדולת אין סוף ב"ה והיא כלות הנפש כדכתיב נכספה וגם כלתה נפשי וגו' וכתיב צמאה נפשי לאלהים וגו' וכתיב צמאה לך נפשי וגו' והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית וכמ"ש הטבעיים וכ"ה בע"ח שיסוד האש הוא בלב ומקור המים והליחות מהמוח וכמ"ש בע"ח שער נ' שהיא בחי' חכמה שנקרא מים שבנפש

לגביו באופן מוחלט, היא על-ידי התעמקות מחשבתו, באחד מהענינים האמורים, בגדולתו של הקב"ה, ואז: נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו, לירא ולהתבושש - "יראת כושת", יראה הבאה וחדורה בכושה, כמי שמפחד מחכם וצדיק גדול - הרי זו יראה המתבטאת גם בכושה וביראת הכבוד שיש לו כלפי גדולתו של אותו חכם וצדיק. כך גם כאן, מביאה ההתבוננות בענינים האמורים לירא ולהתבושש, מגדלתו ויתברך שאין לה סוף ותכלית, ופחד ה' בלבו. - עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה,

עצמית, להפסיק תהליך זה של כלות הנפש, ולהישאר כנשמה בגוף, כדי לבצע כוונתו של הקב"ה, פדכתיב: "נכספה וגם כלתה נפשי וגו'", וכתיב: "צמאה נפשי לאלהים וגו'", וכתיב: "צמאה לך נפשי וגו'". והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית, וכמו שכתבו הטבעיים, וכן הוא בעין חיים, שיסוד האש הוא בלב, ומקור המים והליחות מהמוח, וכמו שכתוב בעין חיים' שער ג, שהיא בחינת חכמה, שנקרא מים שבנפש האלהית. - הלב שהוא מקום הרגשות, הוא חס' יסוד האש, ואילו המוח,

4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת" ואילו "פחד" הוא כשזה כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח - מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדברו אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל - הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן - "פחד", כי בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב. 5. תהלים פד, ג. 6. שם, מב, ג. 7. שם, סג, ב.

בגדולת הקב"ה, הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחזק ובהתמדה - לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית, כפיאם דמיונות שוא. - רק יהיה נדמה לו שיש לו יראה ואהבה אמיתית. ברם, לאמיתו של דבר, בלי הפעלתו של

כוח הדעת, אין לו מדות אלו, ועל כן הדעת הוא קיום המדות וחיותן, והוא כולל חסד וגבורה, פרוש אהבה וענפייה ויראה וענפייה: - מכאן, שגם "דעת" היא "אם" ומקור למדות. שכן, באמצעות כוח ה"דעת" נולדות מדות חיות ואמיתיות.

אחד מזקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו־עדן

מליובאוויטש, הרשב"ץ - רבי שמואל בצלאל - הסביר פעם את כוח ה"דעת" כך: איכר החזיק בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר קרה כמעט תמיד, היה האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכלתו לקרוא מכתב, ואחד מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את המכתבים המגיעים אל האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו מודיעים לו שאביו נפטר לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה לקרוא את המכתב, ומסר אותו ל"מלמד" שיקרא לו את תוכנו. בשמעו את תוכן המכתב - נפל האיכר והתעלף. נשאלת השאלה: האיכר הרי רק שמע את תוכן המכתב מפיו של ה"מלמד". ואילו המלמד ידע את התוכן על-ידי "ראיה", הוא עצמו ראה וקרא את המכתב - ולמעשה התעלף האיכר, ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא שלו, לכן הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם במי שמבין היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל" הם שני דברים נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה ה"אבא" שלו. ואילו, כשמשתמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא מתקשר ונעשה דבר אחד עם ה"שכל" - שלא רק שהוא מבין את ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש וחש בו - משפיע אז ה"שכל" עליו, עד שהוא מתערור באהבה או ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל", זה נעשה ה"אבא" שלו.

מקומו של השכל המתון והמחושב - הוא קר. כמו שרואים במוחש, ההבדל שבין מי שהוא בעל לב לבין מי שהוא בעל מוח. כך גם לגבי המוחין והמדות של הנפש האלקית: החום וההתלהבות של האהבה באים לידי ביטוי בלב ומבחינתו של

הלב, יכול האדם להגיע עד לידי כלות הנפש.

ואילו המוח הוא קר ומיושב. ואותה הבנה מתונה ומחושבת שכונתו של הקב"ה היא שתהיה דוקא נשמה בגוף, כדי לקיים תורה ומצוות - מצננת את האש שבלב, ואינה מרשה לאדם להגיע לכלות הנפש. עד כאן דובר כיצד שתי המדות יראה ואהבה נולדות

מ"חכמה" ו"בינה". וישאר המדות בלן הן ענפי היראה והאהבה ותולדותיהן, כמו שנתבאר במקום אחר. - ממילא מובן גם איך נולדות שאר חמש המדות מ"חכמה" ו"בינה". האמור לעיל מסביר לנו מדוע "חכמה" ו"בינה" נקראות "אב" ו"אם" של המדות: מההתבוננות של "חכמה" ו"בינה" נולדות המדות. חכמה נקראת "אב": כשם שבטיפת מוח האב ישנם כבר כל פרטי האברים של הילוד, אלא ששם הם בצורה עדינה ומוסתרת - כך גם בנקודת ה"חכמה", ישנה כבר, בצורה מוסתרת, כל פרטי השכל בו הוא מתבונן. וכשם שה"אם" מביאה את פרטי אבריו של הילוד לידי גילוי והתגשמות - כך כוח ה"בינה" מפריד ומגלה כל פרטיו של השכל, ולכן נקראת בינה - "אם". אך עדיין לא הוסבר לנו מה תפקידו של כוח הדעת בהולדת המדות. שכן, כאמור, גם דעת היא "אם" ומקור למדות, ועל כך הוא מסביר: והדעת, הוא מלשון "והאדם ידע את חוה", והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמין וחזק מאד, ויתקע מחשבתו בחזק בגדולת אינסוף ברוך־הוא, ואינו מסיח דעתו. - הוא מקשר בצורה חזקה את ה"דעת" שלו, בכל מה שהבין, ומרכז את מחשבתו באותו ענין ואינו מסיח דעתו ממנו. כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדולת אינסוף ברוך־הוא, - גם אם הפעיל את ה"חכמה" ואת ה"בינה"

~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, פרק ד ועוד... עד עמ' ח, לא תעשה.

האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי שרת וביצוע: מחשבה, דיבור ומעשה, בהם מתלבשת הנפש האלקית בשעה שהיא חושבת, מדברת או עוסקת בעניני תורה ומצוות.

פרק ד. בפרק השלישי הסביר רבנו הזקן, שכל נפש אלקית יש בה עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל" ו"מדות". בפרק הרביעי יוסבר שלנפש

דיבור ומחשבה, לבושה הנפש כולה בכל תרי"ג מצוות התורה - כאן יבוא הסבר מפורט על כל לבוש בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש בו: **וּבְפָרְטוֹת**, - איזה חלק מיוחד בנפש מתלבש במחשבה, איזה בדיבור וכו': **בְּחִינַת הַקְּמָה-בִּינְהִידָעַת שְׁבִנְפָּשׁוֹ** - המהות יחד באופן כללי את כוח השכל וההבנה, **מְלַבְּשׁוֹת בְּהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מְשִׁיג בְּפִרְדֵּי-ס - פֶּשֶׁט**, רמז, דרוש, סוד, **כְּפִי יִכְלַת הַשְּׁנָתוֹ** - כל אחד לפי כוח השגתו, אחד משיג יותר ואחד פחות, **וְשָׂרֵשׁ נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה**; - מה להבין, כי יש לפעמים אשר אחד יש לו, מצד שורש נשמתו, שייכות לחלק ה"פֶּשֶׁט" שבתורה, ולכן מסוגל להבין ענינים בתורה שיש להם שייכות ל"פֶּשֶׁט", ויש אשר מצד שורש נשמתו הוא מסוגל יותר להבין את חלק

ה"רמז", ה"דרוש" או ה"סוד" שבתורה. הרי כשארם מבין בתורה עד כמה ששכלו יכול להשיג, מלובשות אז החב"ד שבנפשו ב"מחשבה" והשגה של תורה. **וְהַמְדוּת, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה וְעִנְפִיּוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן - מְלַבְּשׁוֹת פְּקִיּוֹת הַמְצוֹת בְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבּוּר, שֶׁהוּא תִלְמוּד תּוֹרָה שֶׁכָּנֵגַד בְּלִי - מה** שנאמר קודם, שבהבנת התורה מתלבש חלק השכל שבנפש, במחשבה - אינו דורש ביאור. שכן, הדבר מובן מאליו, שהשכל משיג את התורה באמצעות לבוש המחשבה דוקא. ברם, מה שנאמר כאן, שהמדות מתלבשות בקיום המצוות, על-ידי מעשה או דיבור של תורה - דורש ביאור: איזה קשר יש בין מדות אהבה ויראה, שהן רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של המדות הוא הרי בלב - כיצד, איפוא, מתלבשות המדות ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו הנחת תפילין ביד), או ב"דיבור", כפה (בשעת לימוד התורה בכוח הדיבור)? על כך הוא מסביר ששלימות קיום המצוות, כלומר, שהמצוות תיעשה בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות נשמית - זה בא דוקא מיראה ואהבה: **כִּי הָאֱהָבָה הִיא שָׂרֵשׁ כָּל רַמ"ח - (248)**, **מְצוֹת-עֲשֵׂה, וּמִמֶּנָּה הֵן נִמְשָׁכוֹת, וּבְלַעֲדָה אֵין לָהֶן קִיּוֹם אֲמִתִּי, - באם חסרה האהבה, חסר** אז גם בקיומן האמיתי של המצוות, **כִּי הַמְקַיְּמֵן בְּאֲמֵת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחַפֵּץ לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֲמֵת, וְאִי אֲפָשֶׁר לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֲמֵת, כִּי-אִם בְּקִיּוֹם רַמ"ח פְּקוּדֵי, - 248**

וְעוֹד יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ אֱלֹהִית שְׁלֵשָׁה לְבוּשִׁים, - שלשה כלי שרת וביצוע המשמשים את הנפש כמו "לבוש", בגד, שאפשר ללבשו ואפשר לפשוט אותו: כשהנפש פועלת באמצעות שלשה כוחות אלה - היא מלובשת בהם, וכשאין היא משתמשת בהם - היא מופשטת מהם. וכשם שהבגדים בהם לבוש האדם, מבליטים את יופיו וחשיבותו של האדם - כן גם כשהנפש משתמשת בכוחות-"לבושים"

האמורים - באים על-ידי כך לידי ביטוי השכל או רגשות הנפש, **שֶׁהֵם מְחַשְׁבֵּה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה; שֶׁשֶׁשְׁהָאָדָם מְקַיֵּם בְּמַעֲשֵׂה כָּל מְצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, -** בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצות ציצית וכדומה, **וּבְדַבּוּר הוּא עוֹסֵק בְּפִרּוּשׁ כָּל תְּרִי"ג מְצוֹת וְהַלְבוּתֵיהֶן**, - דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של המצוות, ולמשל: מסכת ברכות, בה מדובר אודות מצות ודיני ברכות; מסכת שבת - בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו', **וּבְמַחְשָׁבָה הוּא מְשִׁיג כָּל מַה שְּׂאֲפָשֶׁר לוֹ לְהַשִּׁיג בְּפִרְדֵּי-ס הַתּוֹרָה - אז, הֲרֵי כְּלָלוֹת תְּרִי"ג אֲבָרֵי נִפְשׁוֹ מְלַבְּשִׁים בְּתְרִי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה; - שכן, כשם שישנן שש מאות ושלוש עשרה (תרי"ג) מצוות בתורה, הנחלקות לשני סוגים: מאתים ארבעים ושמונה - מצוות-עשה, ושלוש מאות ששים וחמש מצוות-לא-תעשה, וכנגדן ישנם, בגוף האדם, מאתים ארבעים ושמונה אברים, ושלוש מאות ששים וחמשה גידים, שהם ביחד תרי"ג (613) - כך גם הנפש האלקית, יש בה שש מאות ושלושה עשר "אברים" רוחניים-נשמתיים, כל אבר כנגד מצוה מסוימת. וכשהנפש מקיפה, באמצעות שלשת לבושיה (מחשבה, דיבור ומעשה) כל תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג המצוות - כל אבר של הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית (משום כך מדייק ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": "כל מצוות מעשיות", "בפירוש כל תרי"ג מצוות התורה", "כל מה שאפשר לו להשיג" - שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג המצוות, במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים בנשמה בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן כללי, שעל-ידי קיום כל המצוות, במעשה,**

ליקוטי אמרים

פרק ד ועוד יש לכל נפש אלהית שלשה לבושים שהם מחשבה דבור ומעשה של תרי"ג מצות התורה שכשהאדם מקיים במעשה כל מצות מעשיות ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג מצות והלכותיהן ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ס התורה הרי כללות תרי"ג אברי נפשו מלובשים בתרי"ג מצות התורה ובפרטות בחי' חב"ד שבנפשו מלובשות בהשגת התורה שהוא משיג בפרד"ס כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה. והמדות שהן יראה ואהבה וענפיהן ותולדותיהן מלובשות בקיום המצות במעשה ובדבור שהוא ת"ת שכנגד כולן כי האהבה היא שרש כל רמ"ח מ"ע וממנה הן נמשכות ובלעדה אין להן קיום אמיתי כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם

מְצוֹת וְהַלְבוּתֵיהֶן, - דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של המצוות, ולמשל: מסכת ברכות, בה מדובר אודות מצות ודיני ברכות; מסכת שבת - בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו', **וּבְמַחְשָׁבָה הוּא מְשִׁיג כָּל מַה שְּׂאֲפָשֶׁר לוֹ לְהַשִּׁיג בְּפִרְדֵּי-ס הַתּוֹרָה - אז, הֲרֵי כְּלָלוֹת תְּרִי"ג אֲבָרֵי נִפְשׁוֹ מְלַבְּשִׁים בְּתְרִי"ג מְצוֹת הַתּוֹרָה; - שכן, כשם שישנן שש מאות ושלוש עשרה (תרי"ג) מצוות בתורה, הנחלקות לשני סוגים: מאתים ארבעים ושמונה - מצוות-עשה, ושלוש מאות ששים וחמש מצוות-לא-תעשה, וכנגדן ישנם, בגוף האדם, מאתים ארבעים ושמונה אברים, ושלוש מאות ששים וחמשה גידים, שהם ביחד תרי"ג (613) - כך גם הנפש האלקית, יש בה שש מאות ושלושה עשר "אברים" רוחניים-נשמתיים, כל אבר כנגד מצוה מסוימת. וכשהנפש מקיפה, באמצעות שלשת לבושיה (מחשבה, דיבור ומעשה) כל תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג המצוות - כל אבר של הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית (משום כך מדייק ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": "כל מצוות מעשיות", "בפירוש כל תרי"ג מצוות התורה", "כל מה שאפשר לו להשיג" - שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג המצוות, במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים בנשמה בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן כללי, שעל-ידי קיום כל המצוות, במעשה,**

1. פאה פרק א, משנה א.

בְּרוּךְ-הוּא, - שציווה שלא לעשות אותה עבירה - מדובר כאן בסוג יראה שהוא פחד מחומרת הצו שלא לעבור אותה עבירה. או יראה פנימית מוּו, שמתבושש מגדלתו, למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו, כַּל תועבת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, הֵם הַקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא אַחְרָא, אֲשֶׁר יִנְקָתָם מֵהָאֵדָם הַתַּחְתּוֹן, וְאֲחִיזָתָם בּוֹ הוּא בְּשֵׁם ה' מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. - כשאדם עובר על "לא-תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות מכך ה"קליפות" ו"סטרא

אחרא" - הצד האחר, המנוגד, של הקדושה - יניקה וחיות. ומפני שהקליפות וסטרא-אחרא מכסות על אלקות ועל קדושה, והקב"ה שונא אותן - נזהר היהודי ומתבייש מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא לתת להן חיות. הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא-תעשה": הפחד מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את היהודי מלהיכשל בעבירות. מכל האמור מובנת שייכותן של יראה ואהבה לקיום המצוות; ואיך המדות מהוות שורש וחיות המתלבשות בקיום המצוות במעשה או בדיבור.

מצוות-העשה, שְׂהֵם רַמ"ח אַבְרִין דְּמִלְכָּא - אברי המלך, בְּנִיבּוּל, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּמָקוֹם אַחֲרִי; - כמו, למשל, באבריו של אדם, משמש כל אבר כלי מיוחד לכוח מסויים של הנפש המתלבש באותו אבר: העינים הן כלי לכוח הראיה, האזנים - לכוח השמיעה, וכו' -

כך גם כל מצוה משמשת כלי לפרט מסויים ברצונו של הקב"ה, הרצון העליון, המתלבש באותה מצוה. כי כל מצוה מייצגת את רצונו של הקב"ה לעשותה ואיך לעשותה - ממילא מובן שעל-ידי קיום המצוות,

שהן ה"אברים" והכלים לרצון הקב"ה, מתאחדים עם הקב"ה, בעל הרצון. הרי, שמדת האהבה להקב"ה, מתלבשת בקיום המצוות והיא "פנימיותן" של המצוות, היא השורש וכוח החיות לקיומן של רמ"ח מצוות-העשה בשלימותן המלאה. שכן, כשהוא מקיים את המצוות כתוצאה מאהבתו להקב"ה ומרצונו להירבק אליו, נעשה אז קיום המצוות בחיות ובעונג - בשלימות; כמי שעושה דבר לידידו מתוך אהבתו אליו, הרי זה נעשה בחיות ובעונג. וְהִירָאָה הִיא שְׂרֵשׁ לְשֵׁם ה' לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי יֵרָא לְמַרְד בְּמִלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשִׁי

~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, והנה שלשה... עד עמ' 16, ומתלבשת בהן.

שְׁנִקְרָאִים לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה, - והלבוש הוא, כרגיל, למטה במדריגה מהאדם הלוכש את הלוכש, עִם כָּל זֶה, נִבְחָה וְגִדְלָה מַעְלָתָם - של לבושי התורה והמצוות, לְאִין קִין וְסוּף עַל מַעְלַת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה עֲצָמוֹ, כְּמוֹ

שְׂפָתוֹב בּוֹהֵר;

דְּאוּרִיתָא וְקַדְשָׁא

בְּרוּךְ-הוּא בְּלֹא חַד, -

כמו שכתוב ב"זוהר"

שהתורה והקב"ה הם דבר

אחד, פְּרוּשׁ: דְּאוּרִיתָא,

הִיא חֲכָמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא,

וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ - בְּלֹא חַד, - כלומר, כיצד התורה היא דבר אחד עם הקב"ה? - מפני שתורה, שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה (ההבנה שבתורה מייצגת את חכמתו ושכלו של הקב"ה, ופסק ההלכה, איך יהיה הדין, כשר או פסול, טמא או טהור, מייצג את רצונו של הקב"ה, והקב"ה בכבודו ובעצמו

עד כאן הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש אלקית - שלשה לבושים בהם היא מתלבשת: מחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות. כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר שאם כי מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים "לבושים" בלבד לנפש האלקית, וכרגיל

הלבוש נחות במעלה מן הדבר שהוא משמש לו לבוש - הרי ביחס ללבושים אלה (מחשבה, דיבור ומעשה) שונה הדבר והם גבוהים במדרגתם מן הנפש עצמה; וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה

- היא חושבת ומדברת בתורה ומקיימת מצוות - מתעלית הנפש למדרגה נעלה יותר. שכן, תורה ומצוות הן דבר אחד עם הקב"ה, ולכן על-ידי לבושים אלה של תורה ומצוות - מתאחד יהודי בקב"ה. וכך מסביר ה"תניא" את הדברים:

וְהִנֵּה, שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ מֵהַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, אֵף

2. חלק א' דף כד, א; חלק ב' דף ס, א.

רצונו וחכמתו בתרי"ג מצות התורה ובהלכותיהן, - בכל מצוה ישנו רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים אותה, ובכל הלכה של תורה ישנם חכמתו ורצונו של הקב"ה, ההבנה של ההלכה (חכמתו), ופסק הדין (רצונו), ובצירופי אותיות תנ"ך, - במלים

ובאותיות התנ"ך ישנם רצונו וחכמתו של הקב"ה. ולכן, כשיהודי אומר מילים ואותיות התנ"ך, כשהוא אומר תהלים או פסוקי תנ"ך, גם כשאינו מבין את הרעיון הגלום באותן אותיות - הוא מקיים מצות הדיבור בתורה. שכן, באותיות עצמן ובצירופן למילים, גלומה קדושה - חכמתו ורצונו של הקב"ה, ודרשותיהן שפאגדות ומדרשי חכמינו ז"ל, - שעל המילים ואותיות התנ"ך,

בכולן צמצם והלביש הקב"ה את רצונו וחכמתו, בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להשיג בדעתה, - כדי שכל נשמה, לאו דוקא מדריגת הנשמה שהיא הנעלית בין שלשת הבחינות: נפש, רוח ונשמה, אלא גם רוח או נפש שבגוף האדם, תוכלנה להשיג את חכמתו ורצונו של הקב"ה בדעתה ובהבנתה, ולקיימן כל מה שאפשר לקיים מהן במעשה דבור ומחשבה, - ולקיים את התורה והמצוות שהן חכמתו ורצונו של הקב"ה, על-ידי מעשה, דיבור ומחשבה, ועל ידי זה תתלבש בכל עשר בחינותיה בשלשה לבושים אלו. - על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות תתלבש הנשמה, הנפש והרוח, בכל עשר בחינותיהן ושלשת לבושיהן: מחשבה, דיבור ומעשה. מכאן, ששלשה לבושי הנשמה: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ומצוות, הם למעלה בהרבה מהנשמה עצמה, והם מביאים להתעלות הנשמה בכך שהיא מתאחדת, על-ידם, בחכמתו ורצונו של הקב"ה, ועל-ידיה בהקב"ה עצמו. ולכן נמשלה התורה למים³, - כי מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך - טבע המים שהם עצמם זורמים ממקום גבוה למקום נמוך, לא כמו שהדבר הוא ב"אור", שהאור המאיר הוא הארה בלבד ממקורו, או כמו שהדבר הוא בהשפעת השכל שהרב משפיע לתלמידו, הרי הארה בלבד משכלו של הרב נמסרת לתלמיד ולא עצם השכל כמו שהוא אצל הרב. ואילו במים, אנו רואים, שאותם המים

- הם דבר אחד. כי הוא היורע והוא המרע וכו', כמו שנתבאר לעיל בשם הרמב"ם. - כל האספקטים השונים של ההבנה האנושית, הם לגבי הקב"ה אותו "הוא" אחד ויחיד - זה הכל הקב"ה עצמו. מכאן, שהתורה שהיא הבנתו של הקב"ה היא דבר (עצם)

אחד עם הקב"ה עצמו, וכשיהודי מבין ומתאחד עם חכמתו והבנתו של הקב"ה, הוא ממילא מתאחד עם הקב"ה עצמו. הרי מובן, שלבושי המחשבה והדיבור בתורה ובקיום המצוות, כיון שהם מאוחדים עם הקב"ה, הרי הם למעלה במדריגה מהנפש עצמה. ברם, נשאלת השאלה: כיצד אנו אומרים שעל-ידי הבנת התורה "לוקחים" את חכמתו ורצונו של הקב"ה - בשעה שחכמתו של

הקב"ה (כמו שהקב"ה עצמו) היא למעלה באין-ערוך מהבנתו המוגבלת של האדם? - וכך מסביר ה"תניא" את הדברים? ואף דהקדוש-ברוך-הוא נקרא "אין סוף", ולגדלתו אין חקר, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, - שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה, וכן ברצונו וחכמתו, - שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" גם את רצונו וחכמתו של הקב"ה, בדבתיב: "אין חקר לתבונתו", - ואין ביכולת שום חקירה להגיע להבנתו של הקב"ה, ובתיב: "החקר אלוה תמצא", ובתיב: "כי לא מחשבתי מחשבותיכם"⁴ - ממילא אין ביכולת מחשבות ורעיונות אנושיים להשיג את מחשבתי של הקב"ה - כיצד אפוא, אומרים כאן, שעל-ידי הבנת התורה מבינים את חכמתו ורצונו של הקב"ה, שהם למעלה לגמרי מהשכל האנושי? מסביר ה"תניא" להלן, שאם כי חכמתו ורצונו של הקב"ה הם, אכן, למעלה לגמרי מההבנה האנושית, אבל הקב"ה צמצם את רצונו וחכמתו, "הורידם" והלבישם בענינים גשמיים של תורה ומצוות - וזאת כדי שהשכל האנושי יוכל על-ידי-כך להשיגם ולהתאחד עם הקב"ה. הנה על זה אמרו: - חכמינו זכרונם-לברכה, "במקום שאתה מוצא גדלתו של הקדוש-ברוך-הוא, שם אתה מוצא ענותנותו", - על-ידי "עניוותו" וירידתו של הקב"ה, יש לנו גישה ויכולים אנו להתקשר בגדולתו של הקב"ה, וצמצם הקדוש-ברוך-הוא

3. בפרק שני. 4. תהלים קמה, ג. 5. תקוני זהר בהקדמה, יז, א. 6. ישעי' מ, כת. 7. איוב יא, ז. 8. ישעי' נה, ת. 9. מגילה לא, א. 10. בבא קמא יז, א.

שצריך להטיבו בנכסים בפרנסתו וכו' (לשון כ"ק רבינו) - כלומר, עצם מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא רוחנית, כי אהבה היא מדה רגשית מופשטת, ואילו הלכותיה של מצוה זו מתבטאות בענינים גשמיים: להטיב עם הזולת פשוט בגשמיות. לעזור לו

בפרנסה וכו'. הרי, שגם רובן של המצוות הרוחניות, הלכותיהן קשורות בענינים גשמיים, ובהן מלובשות חכמתו ורצונו של הקב"ה - וכך הן גם כן מלובשות, וכצדדי אלויות וצדדי גשמיים על גשמיים וצדדי גשמיים על גשמיים, עשירים וארבעה ספרים שבתורה

באותיות הדיו עצמן ישנה קדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכל זה, כדי שתהא כל מחשבה תפיסא גהן, - כדי שהמחשבה האנושית תוכל להשיג (ועל-ידיה "לתפוס" את חכמתו ורצונו של הקב"ה), ואפלו בחינת דיבור ומעשה, שלמטה ממדרגת מחשבה, תפיסא גהן ומתלבשת גהן. - לא רק מחשבה, אלא גם דיבור ומעשה, שהם למטה במדרגה ממחשבה, תהיה להם אחיזה ויוכלו להתלבש בחכמתו ורצונו של הקב"ה שבתורה ומצוות. שכן, על-ידי לימוד תורה וקיום מצוות, יש לשלשלת הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, "תפיסה" והתלבשות בחכמתו וברצונו של הקב"ה שבמצוות.

עצמם שהיו במקום גבוה, הם הם יורדים למקום נמוך, וכמשל זה ביחס למים, כך התורה ירדה ממקום גבוה, - מאותה מדרגה נעלית שם היתה, שתיא - התורה עצמה, רצונו וחקמתו יתברך, ואוריתא וקדשא-בריה-הוא בלא חד,

התורה והקב"ה הם דבר אחד, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. - אין שום מחשבה יכולה "לתפוס" אותו כלל. וכאשר התורה היא במדרגה נעלה כזו - אין מחשבה שתוכל להשיג אותה. ומשם נסעה וירדה במדרגות, ממדרגה לעולמות, - כפי שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות סדר של מדרגות, מעליון לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות ברשרת, עד לעולם הגשמי התחתון ביותר - והתורה עברה ונסעה דרך כל המדרגות האלו שבעולמות, עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עולם הזה, - שהוא עולם גשמי וחומרי, שהן רב מצות התורה בכלם והלכותיהן, - שכן, כמעט כל מצוות התורה, מלובשות בענינים גשמיים, כמו מצות ציצית - בצמר גשמי, מצות תפילין - בקלף גשמי, לולב וארבעה מינים - בצומח גשמי וכו', כך גם רוב ההלכות והדינים במצוות ה"רוחניות", המופשטות, עוסקים בענינים גשמיים, כמו "מצות ואהבת לרעך כמוך, שההלכה היא

ליקוני אמרים

רצונו וחקמתו יתברך ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עולם הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן וכצדדי אותיות גשמיות בדיו על הספר עשירים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דיבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן

העולמות, - כפי שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות סדר של מדרגות, מעליון לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות ברשרת, עד לעולם הגשמי התחתון ביותר - והתורה עברה ונסעה דרך כל המדרגות האלו שבעולמות, עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עולם הזה, - שהוא עולם גשמי וחומרי, שהן רב מצות התורה בכלם והלכותיהן, - שכן, כמעט כל מצוות התורה, מלובשות בענינים גשמיים, כמו מצות ציצית - בצמר גשמי, מצות תפילין - בקלף גשמי, לולב וארבעה מינים - בצומח גשמי וכו', כך גם רוב ההלכות והדינים במצוות ה"רוחניות", המופשטות, עוסקים בענינים גשמיים, כמו "מצות ואהבת לרעך כמוך, שההלכה היא

~ יום שישי כ"ט כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 16, ומאחר שהתורה... עד עמ' ט, חסד ומים:

אחסה בו¹², - דבר שמגין על האדם, הרי הוא מקיף אותו מכל צדדיו, וקתיב: "כצנה רצון תעמרונו"¹³, שהוא רצונו וחקמתו יתברך המלכשים בתורתו ומצותיה. - הרי הוסבר שאם כי רצונו וחקמתו של הקב"ה הם למעלה לגמרי מההבנה האנושית, הם "ירדו" והתלבשו בתורה ומצוות כפי שהן מתבטאות בענינים גשמיים, כדי שעל-ידן

ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחינות הנפש וכל תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה - כל שש מאות ושלשה עשר "אברי" הנפש, מהכוחות הנעלים ביותר שבנפש עד למדרגה התחתונה ביותר שבנפש, הרי בלא צורה בצדוד תחיים את ה'¹¹ ממש, ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה, כמו שכתוב: "צורי

ליקוני אמרים

ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחי' הנפש וכל תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה הרי כולה צרורה בצדוד החיים את ה' ממש ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה כמו"ש צורי אחסה בו וכתוב כצנה רצון תעמרונו שהוא רצונו וחקמתו יתברך המלובשים בתורתו ומצותיה. ולכן אמרו יפה שעה

11. שמואל א כה, כט. 12. תהלים יח, ג. 13. תהלים ה, יג.

בהם מלוכשת התורה, ולא את עצם חכמתו ורצונו של הקב"ה? - התשובה על כך היא: **הרי זה מחבק את המלך במעלת התקרבותו ודבקו במלך, בין מחבקו כשהוא - המלך, לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים, מאחר שגוף המלך בתוכם; - כך גם כששכלו של אדם משיג "שכל" התורה, אף שרצונו וחכמתו של הקב"ה מלוכשים כאן בלבושים של ענינים גשמיים, הוא "תופס" כביכול, על-ידי-זה, את המלך, את הקב"ה עצמו. כך גם מובן מהמשל, מעלה נוספת בהבנת התורה: שכלו של האדם מוקף אז מחכמתו ורצונו יתברך שבתורה (כמו שיתבאר בפרק החמישי), כלפי זה אומר ה"תניא" להלן: **וְכֵן אִם הַמֶּלֶךְ מְחַבְּקוֹ בְּרֹעֵו, נִם שְׂהִיא מְלַבֶּשֶׁת תּוֹךְ מְלֻבוּשָׁיו, -****

ומביא ראייה לכך, שעל-ידי תורה "המלך מחבקו": **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיְמִינוּ -** של הקב"ה, **תְּחַבְּקֵנִי"**¹⁶, **שְׂהִיא תְּתַנֶּה מִיָּמִין, -** התורה נקראת "ימינו" של הקב"ה, כי היא ניתנה מ"ידו הימנית" של הקב"ה, **שְׂהִיא בְּחִינַת חֶסֶד וּמִים:** - מבורר בתורת הקבלה, ש"ימין" רומז על חסד ועל מים (כפי שהוסבר לעיל, שהתורה נמשלה למים), ו"שמאל" - על גבורה ועל אש. מהפסוק האמור אנו רואים, שבתורה ישנו גם-כן הענין השני - מה ש"המלך מחבקו", המלך מקיף אותו בזרועו, ששכל התורה שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה (ודבר אחד עם הקב"ה) - מקיף את היהודי הלומד תורה. כך שבלימוד תורה ישנה מעלה כפולה: הבנתו של האדם מקיפה ומוקפת בשכל התורה, ובכך ישנה מעלה מיוחדת נוספת בהבנת והשגת התורה לגבי שאר המצוות, כמו שיתבאר בפרק החמישי.

יוכל האדם להתקשר ולהתאחד עם הקב"ה ממש. **וְלִבְּנֵי אֱמֵרו: -** חכמינו ז"ל: **"יָפָה שְׂעָה אַחַת בְּתִשְׁבָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַי עוֹלָם הַבָּא"**¹⁴, - שכן, לכאורה, כיצד אפשרי הדבר שרגע אחד בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, יהיה יפה יותר מאשר כל חיי העולם הבא? - **כִּי עוֹלָם הַבָּא הוּא שְׂנַהֲנִין מִזֵּי הַשְּׂבִינָה**¹⁵, - נשמות יושבות בעולם-הבא ונהנות מזיו השכינה, **שְׂהוּא תַעֲנוּג הַהִשְׁגָּה, -** האלקית. שכן, התענוג האמיתי הוא כשמבינים את הדבר, **וְאִי אֶפְשָׁר לְשׁוֹם נִבְרָא, אֶפְלוּ מִהַעֲלִינִים, לְהַשִּׁיג, -** גם הנבראים הרוחניים שבעולמות העליונים, כמלאכים ונשמות, אין באפשרותם להבין, **כִּי אִם אִיזו הָאָרֶץ מְאוֹר ח, -** רק הארה בלבד מאור ה', **וְלִבְּנֵי נִקְרָא בְּשֵׁם "זֵיזו הַשְּׂבִינָה"; -** כי אין זו אלא הארה מהשכינה, **אֶכְלֵ הַקְּדוּשָׁ-בְּרִוְךָ-הוּא בְּכַבּוֹדוֹ וּבְעֲצָמוֹ -** לית מחשבה תפיסא ביה לל, **כִּי-אִם פְּאֶשֶׁר -** נפשו של יהודי, **תְּפִיסָא וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, -** "תופסת" ומתלבשת בתורה ובמצוות, **אִזוּ הִיא תְּפִיסָא בְּהֵן וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּהַקְּדוּשָׁ-בְּרִוְךָ-הוּא מִמַּשׁ, דְּאִוְרִיתָא וְקִדְשָׁא בְּרִוְךָ-הוּא בְּלָא חַד. -** אז היא "תופסת" ומתלבשת בהקב"ה ממש, כי תורה והקב"ה הם דבר אחד. לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מכל חיי העולם-הבא. שכן, בעולם-הבא משיגה ומבינה הנשמה הארה אלקית בלבד, ואילו על-ידי תשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, מתקשר יהודי בקב"ה עצמו. **וְאִף שְׂהַתְּוֹרָה נִתְלַבֶּשֶׁת בְּדְבָרִים תְּחַתּוּנִים גְּשְׂמִיִים -** לכאורה קשה: כיוון שהתורה התלבשה, כאמור, בדברים גשמיים, הרי האדם משיג בשכלו רק את הענינים הגשמיים

ליקוטי אמרים

אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא כי עולם הבא הוא שנהנין מזיו השכינה שהוא תענוג ההשגה ואי אפשר לשום נברא אפי' מהעליונים להשיג כי אם איזו הארה מאור ה' ולכן נקרא בשם זיו השכינה אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו לית מחשבה תפיסא ביה כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותיה אזי היא תפיסא בהן*)
ואף שהתורה נתלבשה בדברים תחתונים גשמיים הרי זה כמחבק את המלך ד"מ שאין הפרש במעלת התקרבותו ודבקו במלך בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים מאחר שגוף המלך בתוכם. וכן אם המלך מחבקו בזרועו גם שהיא מלוכשת תוך מלבושיו כמ"ש וימינו תחבקני שהיא התורה שנתנה מימין שהיא בחי' חסד ומים:

(* ככ" ליתא חיבת בהן

כ"כ ליתא חיבת בהן

שבת קודש ל' כסלו -

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ט, פרק ה ולתוספת... עד עמ' 18, צד ופנה.
פְּרָק ה. בסוף הפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שכשיהודי לומד תורה, הרי זה כאילו הוא מקיף ומחבק את המלך. כלומר: הוא ושכלו מקיפים את הקב"ה ורצונו וחכמתו, שהם מורה לשנה פשוטה: מעמ' ט, פרק ה ולתוספת... עד עמ' 18, צד ופנה.
דבר אחד עם הקב"ה עצמו. מצד שני - גם המלך, הקב"ה ורצונו וחכמתו, מקיפים ומחבקים את היהודי בשעת לימודו תורה.

14. אבות ד, יז. 15. ברכות טז, ב. 16. שיר השירים ח, ג.

השכל תופס את המשכל ומקיפו בשכלו, - כמי שמחזיק בידו דבר מסויים, הרי ידו מקיפה את הדבר. זה גם ביחס להבנה שכלית, הדבר שהוא מבין, נמצא בתוך שכלו, ושכלו מקיף את הדבר, והמשכלל - הדבר שהוא מבין, נתפס ומקיף ומלכש בתוך השכל שהשיגו והשכילו, - עד

כאן הסבירו רבנו הזקן, שהשכל האנושי "תופס" ב"מושכל" שהוא מבין - דבר זה יכול להיות רק אחרי שהוא מבין היטב את הדבר, כלשון ה"תניא": "שהשיגו והשכילו". מכאן ואילך יסביר ענין נוסף בהבנה השכלית: וגם השכל מלכש במשכל - כלומר, הדבר שהוא מבין, מקיף את השכל שהוא לומד, וזאת, בשעה שמישיגו ותופסו בשכלו; - כשהוא שקוע

בענין להבינו לכל פרטיו, עוד לפני שהוא מבינו לאשורו, שאז הדבר שהוא לומד הוא למעלה עדיין מהבנתו, והוא מקיף את שכלו. הרי שביחס להבנת מושג שכלי ישנם שני ענינים: השכל מקיף את ה"מושכל", ה"מושכל" מלביש את השכל, וְהַדְרֵי־מִשְׁלֵ: בְּשֵׂאֲדָם מִבִּין וּמְשִׁיגֵי אִיזוּ הִלְכָה בְּמִשְׁנָה אוּ בְּגִמְרָא לְאִשְׁוּרָה עַל בּוּרְיָה - כלומר, כשהוא משקיע היטב את שכלו באותה הלכה, הרי שכלו תופס ומקיף אותה, - את ההלכה, וגם שכלו מלכש בה באותה שעה. - כשהוא מתייגע להבין את ההלכה. המשל שהשתמש בו, הוא, אכן, הנמשל עצמו: והנה, הלכה זו, היא חכמתו ורצונו של הקדוש־שִׁבְרוּךְ־הוא, - כמו שהזכרנו בפרק הרביעי, ששכל ההלכה הוא חכמתו של הקב"ה, ופסק ההלכה - רצונו של הקב"ה, כך רצה הקב"ה שיהיה הדין: שְׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ, שְׁשִׁמְעוּן רְאוּבֵן בְּךָ וְכָךְ הִרְדֵּי־מִשְׁלֵ וְשִׁמְעוּן בְּךָ וְכָךְ - יהיה הפסק ביניהם בך וכה. ואף אם - אף שיתכן הדבר, כי לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם, לבא למשפט על מענות ותביעות אלו, - הרי, אם כל ענין התורה הוא רק "לידע את המעשה אשר יעשון", כדי לדעת כיצד לקיים את המצוות - ובנידון דידן: לדעת איך לפסוק את הדין כשדבר כזה יארע - ואם כן, אין כל תועלת, לכאורה, בידיעת ההלכה

החלק הראשון של הענין - מובן ומוסבר לנו, כי כשיהודי לומד תורה ומשיג בשכלו את הענין בתורה שהוא לומד - הוא מקיף בשכלו את רצונו וחכמתו של הקב"ה, ואילו החלק השני שבענין - שרצונו וחכמתו של הקב"ה מקיפים את היהודי בשעת לימודו תורה - דורש ביאור והסבר.

בפרק החמישי שלפנינו, יסביר רבנו הזקן בהרחבה, את הביטוי "תפיסא" שבמאמר "פתח אליהו", בו נאמר ש"לית מחשבה תפיסא בך" - אין מחשבה שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. על כך כבר למדנו, שלמרות שאין שום מחשבה שיכולה "לתפוס" בקב"ה, הרי על־ידי תורה הוא "תופס" ברצונו וחכמתו של הקב"ה, שהם דבר אחד עם הקב"ה. רבנו הזקן יסביר,

בפרק החמישי, שבשכל התורה, לא זו בלבד שהשכל האנושי מקיף את ה"מושכל" (הענין אותו הוא מבין), אלא שגם ה"מושכל" מקיף את שכלו של הלומד. בעיקרו של דבר, בא כן רבנו הזקן להסביר מעלתה של תורה לגבי מצוות:

במצוות קיים רק הענין שרצונו של הקב"ה מקיף את האדם המקיים את המצוה, ואילו בתורה קיימת המעלה, שבנוסף למה שאנו אומרים לגבי מצוות, מקיף שכלו של האדם את רצונו וחכמתו של הקב"ה בשעה שהוא מבין ענין בתורה.

וְלִתְּוֹסְפֵת בְּאוּר, בְּאֵר הַיִּטֵּב - להסביר ביתר הרחבה, לְשׁוֹן "תְּפִיסָא" שְׂאֲמַר אֵלֵיהּ: - הביטוי "תפיסא" שאמר אליהו (במאמרו המפורסם "פתח אליהו"): "לית מחשבה תפיסא בך בו" - אין מחשבה שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. כשהוא רוצה לציין שאין שום מחשבה יכולה להבין את הקב"ה, הוא משתמש בביטוי "תפיסא", שאין שום מחשבה יכולה "לתפוס" בקב"ה. בהקשר לכן כבר הזכרנו, שלמרות זאת אפשר לתפוס בקב"ה על־ידי תורה שהיא דבר אחד עם הקב"ה עצמו. עלינו, איפוא, להבין היטב הביטוי "תפיסא", שאף מחשבה אינה יכולה "לתפוס" בקב"ה, ועל־ידיה נבין גם כיצד על־ידי תורה אפשר לתפוס בו. הנה, כָּל שְׁכָל בְּשִׁמְשִׁבִיל וּמְשִׁיגֵ בְּשִׁבְלוֹ אִיזוּ מְשִׁבְלֵ, - ענין שכלי, הרי

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סדר הבנת שכל - בתחלה תופס כללות הסברה והשכל, ואז השכל מקיף את המושכל, ואח"כ מתחיל לפרט הכלל ע"י שקו"ט וכו' ואז השכל מלובש בהמושכל, וכאשר גמר זה (- כבר מבינו, כאומרו "שהשיגו והשכילו") אז השכל מקיף את המושכל. ולהעיר ג"כ מהגהות הצ"צ (הנדפסות) על הנה"ל".

בְּרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ, - בלי תורה, אין מחשבה שתוכל "לתפוס" בקב"ה ולא ברצונו וחכמתו, בִּיְאֵם בְּהַתְּלַבְּשׁוֹתָם - של רצונו וחכמתו של הקב"ה, בְּהַלְבּוֹת הָעֲרוּכּוֹת לְפָנֵינוּ, - זהו חלקו הראשון של הענין, שכשהוא מבין הלכה, הוא מקיף בשכלו את רצונו וחכמתו של הקב"ה. ענין נוסף קיים כאן: וְגַם שֶׁכָּל מְלַבֵּשׁ בָּהֶם. - שכלו מלוכב ברצונו ובחכמתו של הקב"ה, כלומר, רצונו וחכמתו של הקב"ה מקיפים את שכלו. והוא יחוד נִפְלֵא שְׁאִין יְחוּד כְּמוֹהוּ, וְלֹא כְּעֲרֹבוֹ נִמְצָא כָּלֵל בְּגִשְׁמִיּוֹת, - ששני דברים שאין ערוך ביניהם, יתייחדו באיחוד

ליקוטי אמרים

מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה שאם ימעון זה כך וזה כך יהיה הפסק כך הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלכשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלוכב בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה.

כזה, לְהִיְוֹת לְאַחֲדִים וּמִיְחָדִים מִמֶּשׁ מִכָּל צֶד וּפְנֵה. - כמו שהדבר בהבנת תורה, בה מתאחד שכלו של האדם עם שכל התורה - שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה - לכל צדדיו, ששכל האדם מקיף את שכל התורה ושכל התורה מקיף את שכל האדם.

בקשר לדין-תורה שלא היה ושלא יהיה. אך, האמת היא לא כך, אלא, עצם ידיעת והבנת הלכה הוא תכלית כשלעצמו, כי בהבנת ההלכה הוא מבין את רצונו וחכמתו של הקב"ה - וכך הוא אומר: מִכָּל־מְקוֹם, מֵאַחַר שֶׁכָּף עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ שֶׁל תְּקוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂאֵם יִמְעֵן זֶה כִּף וְזֶה כִּף, יְהִיֵּה תִפְסֵק כִּף, הֲרִי כְּשֵׂאֲדָם יוֹדֵעַ וּמְשִׁיג בְּשֶׁכָּלוֹ פֶּסֶק זֶה בְּהַלְכָּה הָעֲרוּכָה בְּמִשְׁנָה אוֹ גְמָרָא אוֹ פּוֹסְקִים - שונה הדבר כשהוא יודע את פסק הדין, מחוקים אחרים שלא מן התורה, אף שאפשרי הדבר שגם באותם חוקים אחרים

נפסק, באותו מקרה, אותו פסק דין כמו שהוא, להבדיל, בתורה - אין זה, אבל, רצונו וחכמתו של הקב"ה, אלא ידיעה והבנה אנושית. ואילו כשהוא שואב את ידיעותיו מן התורה: הֲרִי זֶה מְשִׁיג וְתוֹפֵס וּמְקִיף בְּשֶׁכָּלוֹ רִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ שֶׁל תְּקוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, דְּלִית מַחְשְׁבָה תִּפְסִיא בִּיה וְלֹא

החטן תעמוד 44

ילקוט לוי יצחק על התורה

והפסוק הזה נאמר במעשר בהמה, כי ראש השנה לאילנות הוא מקביל ובדוגמא כמו ראש השנה דמעשר בהמה¹⁹, וראש השנה דתשרי הוא מקביל ובדוגמא כמו ר"ה דא' בניסן²⁰.

לקוטי לוי יצחק, שם

המשיח והאמונה אזור חלציו¹⁴, והסיום הוא בדעת, כי מלאה הארץ דעה את ה' כו'. והוא הוא ענין יחוד ו"ה שבשם, שהוא הב' עצים הללו.

והוא בחדש שבט הוא החדש העשתי עשר מספר ו"ה, והיינו מה שצירוף דשם הוי' שבשבת¹⁵ הוא מהר"ת¹⁶ המר ימירנו והי' הוא כמו"ש במשנת חסידים¹⁷, הוא מה שנעשה שניהם קודש¹⁸.

(14) ישעי' יא, ה.

(15) בהבא לקמן ראה לקוטי שיחות חלק כו ע' 90 ואילך. (וראה גם תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ה חלק ג' ע' 1583. 1886).

(16) בחוקותיו כו, לג.

(17) ראה משנת חסידים סוף מס' טבת שבט. סידור הארז"ל כוונת ר"ח. לקוטי שיחות שם הערה 62.

(18) והיינו דברים של חול "עין הדעת טוב ורע" (ראה לעיל חודש כסלו

(ד) – המרומו באות ה' האחרונה בחי' מלכות אין מלך בלא עם מלשון עוממות כידוע, לחבר עם האות ו' בחי' ז"א – לעשות ממנו קודש "עין החיים", וזהו "והי' הוא" דשניהם יהיו קודש. וראה כל הביאור בלקוטי שיחות שם.

(19) פירוש, דיש ארבעה ראשי שנים. ור"ה ד"תשרי" הוא מקביל כנגד ר"ה ד"ניסן". וא"כ נמצא דר"ה דאילנות שבשט (שקודם ניסן) הוא ע"ד ר"ה דמעשר בהמה (שקודם תשרי) וד"ל.

(20) ראה גם לקמן סי' קכו הביאור בזה.

לוח היום יום...

יום ראשון

יום חמישי

כד כסלו, ערב חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית.
תניא: פרק א. תניא . . . פנים לתורה.

(המשך). ביאור ג' פסוקים – לכו נרננה – ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואך אז מען הויבט אן טראכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן – יעדער איד איז דאך שבת גאר אנאנדערער – ווערט מרה שחורה'דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאָנערשטאָג, עס ווערט נעהנטער צו שבת, און עס איז נאָך אלץ ניטאָ, איז יעמאַלט נרננה'ט זיך ניט, מען פאַרשטעהט אז מ'דארף עפעס טאָן. איז אז מ'זיצט דאָנערשטאָג'דיגע נאכט און מ'לערענט חסידות, יעמאַלט איז פרייטאָג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד. במנחה אין אומרים תחנון.

תרגום

[המשך]. באור ג' הפסוקים – "לכו נרננה" – על פי מדה ממצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשב מנין יקחו עבור שבת, הן בפשטות והן בצורת קיום השבת – כל יהודי הרי הוא שונה לגמרי בשבת – שוקעים בדכאון. העצה לכך – "לכו נרננה", בטחון. כאשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדין אין כל, במצב בלתי "מרנין" זה, מבינים שיש לעשות משהו. אזי, כשיושבים בליל ששי ולומדים חסידות, או אז נקלט ביום ששי ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ועם זה [תכנים אלו] – שובת יהודי. במנחה אין אומרים תחנון.

יום שני

יום שישי

כה כסלו, א חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: והא דאמרינן . . . להתייהר כו'.

אָדנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרש"ב] הִיָּה מְדַלֵּק נְרוֹת תְּנַפֵּה בֵּין מְנַחֵה לְמַעֲרִיב, וְלֹא הִיָּה מְדִיק בְּפֶתַח שְׁיֵהִיָּה מְדָרוֹם לְצִפּוֹן אוֹ מִמּוֹרַח לְמַעֲרָב. "הַנְּרוֹת הַלְלוּ" – אַחַר הַדְּלָקַת כָּל הַנְּרוֹת. וְהִיָּה יוֹשֵׁב בְּסוּמוֹף לְהַנְּרוֹת חָצִי שְׁעָה – לְבַד מִיּוֹם ו' עֶרֶב שַׁבַּת – קָדַשׁ שְׁלֵא הִיָּה מִתְעַכֵּב חָצִי שְׁעָה – מְדִיק שְׂיִדְלְקוּ הַנְּרוֹת חֲמִשִּׁים דְּקוֹת לְכָל־הַפְּחוֹת. מְנַחֵה, בַּר תְּנַפֵּה, בַּר שַׁבַּת.

יום שלישי

שבת

כו כסלו, ב חנוכה

ה'תש"ג

מברכים ראש חודש טבת. אמירת כל התהלים בהשקמה.

שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: פרק ב. ונפש . . . בראשית.

יום התועדות. טל ומטר. גר חנכה אחר הבדלה וקדם אמירת ויתר לך. בבית הכנסת - גר חנכה קדם הבדלה.

ביום שבת קדוש שמברכים החדש, השכם בבקר יתקבצו אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי תפ"ד] לבית הכנסת להגיד כל התהלים. אחר האמירה ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהיה מובן לכל, ואחר-כך תפלה. מועד התועדות כפי הזמן שיגבילו מתאים לתנאי המקום, מקום דירתם להצלחה בגשמיות ורוחניות.

אחר אמירת כל התהלים בשבת מברכים יאמרו קדיש יתום. ואם יש חיוב - יארכיט [=יום השנה לפטירה] או אבל - אומרים קדיש יתום אחר כל ספר.

יום רביעי

יום ראשון

כז כסלו, ג חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קכ"ד.

תניא: פרק ג. והנה כל . . . 14 ופחדו.

במאסר השני של רבנו הזקן - בשנת תקס"א - לא ישב בתפיסא ומאסר כבד כבראשונה. אבל המלשינות היתה כבדה יותר, פי עקר ההלשנה היה על תורת החסידות, וההתנגדות היתה גדולה במאד. היה תפוס ב"טיינע סאוועט" [=המועצה החשאית]. יום שיצא לחרות: גר ג' דחנכה.

יום חמישי

יום שני

כח כסלו, ד חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: כי השכל . . . ויראה וענפי'.

הנהוג אצל ה"צמח צדק", כי באחד מלילי חנכה היו עושים כעין פארבריינגען [=התועדות] עם בני הבית, והיו באים גם פלותיו, ונקרא "לאטקעס אווענט" [=ערב לביבות]. וכן היה אצל רבנו הזקן ואדמו"ר האמצעי. בין הספורים שהיו הרביים [=האדמו"רים] מספרים בסעודה זו, היו ספורים אשר בכל חנכה היו משוחחים אודותם, אף שפבר דברו מזה בשנה העברה.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה נותן דמי חנכה בליל גר הרביעי או החמישי.

יום
שישישבת
קודש

יום שלישי

כט כסלו, ה חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ק.

תניא: פרק ד. ועוד יש . . . ת, לא תעשה.

די עבירות פון די אידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חברין זיך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די אידישע טהרה. די שטראף-צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאפעריי אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע ג-טליכע וואונדער-ישועה, דער נס חנוכה.

תרגום

חטאי היהודים (בזמן היונים) היו: ההתייודות עם היונים, למוד תרבותם, חלול שבת ומועד, אכילת טרפות ואי שמירת הטהרה היהודית. הענש היה חרבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. על ידי תשובה ומסירת נפש באה ישועת הפלא האלקית הגדולה - נס חנוכה.

המשך ביאור למס' נדרים ליום שלישי עמ' ב

19 למשקוף. הא בציצד - היכן יעמוד בשעה שמסגיר את הבית, עומד
20 בצד המשקוף - מחוץ לבית בסמוך למשקוף, ויסקיר. ומנין שאם לא
21 עמד הכהן בחוץ סמוך למשקוף והסגיר, אלא הלך לביתו והסגיר
22 משם, או שלא יצא לגמרי החוצה, אלא שעמד תחת המשקוף
23 והמשקוף והסגיר, שהסגיר מוסגר - חל ההסגר בדיעבד. תלמוד
24 לומר ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית -
25 שלשון והסגיר את הבית משמע שאפילו הסגיר לא כמו שצויה
26 אותו התורה, מכל מקום נחשב הסגר. וזוהי שהצריכה התורה את
27 הכהן לצאת גם אל מחוץ למשקוף, מוכח שחלק זה כיון שהוא
28 בתוך חלל הפתח גם נחשב כבתוך הבית, ואילו מן המשנה מדויק
29 שהנודר מן הבית מותר להכנס לחלק שמן האגף ולחוץ.
30 מתרצת הגמרא, שאני גבי בית - מה שדרשו בברייתא שיצא גם
31 אל מחוץ לחלל המשקוף, זה משום שיש בפסוק יתור לשון, שאילו
32 היה כתוב רק ויצא הכהן אל פתח הבית, אכן די היה שיצא הכהן
33 אל חלל הפתח בחלק שמן האגף ולחוץ, ויסגיר משם. אך כיון
34 דבתיב ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית, הרי למדנו מכאן
35 שריבה בו הכתוב יציאה יותר ממה שצריך בשאר מקומות, שלא
36 יסגיר עד שיצא מן הבית כולו.

1 מדייקת הגמרא, אבל מן האגף ולחוץ לא - אין איסור כניסה על
2 הנודר, כיון שמן האגף ולחוץ אינו נחשב כתוך הבית.
3 הגמרא מקשה על המשנה לפי דיוק זה:
4 בתיב רב קרי, שינוי בברייתא המדברת בענין נגעי בתים ודורשת
5 את הפסוק (ויקרא יד לח) ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר
6 את הבית שבעת ימים. ומדקדקת בברייתא בפסוק זה, שאם היה
7 כתוב רק ויצא הכהן מן הבית, יכול הייתי לחשוב ולומר, שאחרי
8 שראה הכהן את הנגע, הלך - יש לו רשות ללכת לביתו, ויסקיר -
9 ומשם יסגור את דלת הבית המנוגע על ידי חבל ארוך ובמקרה
10 שביתו סמוך לבית המנוגע. או ימנה שליח שיסגור במקומו, או
11 יחזור הוא עצמו לסגור, תלמוד לומר - לכך לאחר ויצא הכהן מן
12 הבית, הוסיף הכתוב ואמר אל פתח הבית והסגיר, ללמדנו שלא
13 ישתהה בסגירה, אלא יסגירו תיכף שיצא אל פתח הבית המנוגע.
14 אי - ואם היה כתוב רק יוצא הכהן אל פתח הבית, יכול הייתי
15 לומר, שיעמוד בחללו של הפתח תחת המשקוף ויסקיר - ואינו
16 צריך לצאת אל מחוץ הבית לגמרי, תלמוד לומר לכך נאמר ויצא
17 הכהן מן הבית - שמשמעות הכתוב היא שלא יסגיר הכהן את
18 הבית המנוגע עד שיצא מן הבית כולו - ולא ישאר לעמוד מתחת

המשך ביאור למס' נדרים ליום רביעי עמ' א

8 המשנה מביאה דין בנדרים התלוי בתנאי:
9 היה עומד בחודש אדר ואמר לאשתו, קונם מה שאת נהנית לי
10 וממה ששייך לי, עד תפסח הסמוך, וכל זה דוקא אם הולכת את
11 לבית אביך עד תהג - עד סוכות של שנה הבאה, אזי אם הולכה
12 לבית אביה עוד לפני תפסח, אסורה בהנאותו - ליהנות משל בעלה
13 עד תפסח, שהרי לא נזכרה בתנאו, ומיד לאחר הפסח מותרת
14 בהנאותו.

1 וכן הדין להיפך, אמר לאשתו קונם מה שאת עושה בדברי מאכל
2 עד תפסח, איני אוכל מהם, ושאף עושה מעניני כסות ומלבושים
3 עד תפסח, איני מהתפשט בהם, כיון שדרך בני אדם כשברצונם
4 לאסור לתמיד לפרש דבריהם כפי שעשה זה, שהסמך את הזמן
5 של עד הפסח למה שאמר קונם מה שאת עושה, בודאי גם זה
6 כוונתו כך. לפיכך אם עשתה איזה דבר מענינים אלו לפני תפסח,
7 אסור לבעל לאכול ולהתפשט בו אפילו אחר תפסח עד עולם.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

אין מסיחים דעת מקדושה

לאכול תרומה יש לחשוש שלא שמר עצמו מטומאה. והנה, יולדת זו הרי גמרה בדעתה שלא לאכול תרומה במהלך ימים אלו (שהרי היא אסורה בכך) ואם כן, מדוע אינה צריכה טבילה? ויש שביארו כי דברי המשנה אמורים במי שהסיח דעתו משמירת גופו מטומאה ולכן יש לחשוש שנטמא, אולם אם יודע בעצמו שזוהר, אינו צריך טבילה (תוספות יו"ט טהרות שם), וכאן מדובר באשה שזוהרה מטומאה במהלך כל הימי טוהר' ולכן אינה צריכה טבילה.

אולם יש שהוכיחו מדברי הרמב"ם (הל' שאר אבות הטומאות פי"ג ה"ג) שאף אם סבור שזוהר ממגע בטומאה, מכל מקום חוששים שהסיח דעתו מכך וטעון טבילה. ולפי זה, עדיין יש להבין: מדוע היולדת אינה צריכה טבילה (ראה קרן אורה, זבחים צט, א ד"ה אונן)?

ויש לומר כי דברי המשנה אמורים רק במי שהסיח דעתו מאכילת תרומה לזמן בלתי מוגבל, אולם היולדת אסורה באכילת תרומה רק עד סיום הימי טוהר' והיא יודעת שעם סיומם תשוב לאכול בתרומה, ועל כן אינה מסיחה דעתה וזוהרת ממגע טומאה ולפיכך אינה צריכה טבילה (מקדש דוד טהרות ס' לט, א).

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ה, הלכה ד: יולדת שִׁמְכָלָה אַחַר שִׁכְעָה שֶׁל זָכָר, וְאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁל נִקְבָּה... הַרְיָ הִיא כָּבֵל יָמֵי טוהר שָׁלָה, כְּמִמָּא שִׁמְכָל וְעַד יָן לֹא הִעָרִיב שְׁמִשׁוֹ. וְתָרֵי הִיא כְּמִבּוֹל יוֹם, כָּבֵל אוֹתָן הַיָּמִים. וְאִינָה צְרִיכָה מְכִילָה אַחֲרַת כְּסוּף יָמֵי טוהר.

לאחר שעברו ימי טומאת היולדת (שבעה ימים בלידת זכר וארבעה עשר יום בלידת נקבה), עליה לטבול והיא מותרת לבעלה, אולם היא עדיין אסורה באכילת קדשים ותרומה, עד סיום הימי טוהר' שלאחר ימי הטומאה (שלושים ושלושה ימים לזכר וששים וששה לנקבה), בדומה לטמא שטבל ועדיין הוא אסור בתרומה ובקדשים עד גמר היום (טבול יום).

ונחלקו תנאים (נדה ע"א, ב) האם בסיום ימים אלו, עליה לטבול שוב כדי לאכול בתרומה. בית שמאי מחייבים טבילה מחשש שמא במהלך הימי טוהר' לא נזהרה ממגע בטומאה (שהרי בלאר-הכי היתה אסורה באכילת תרומה). ואילו בית הלל אינם חוששים לכך ואינם מצריכים טבילה נוספת, וכך פוסק הרמב"ם.

ויש לעיין בזה מדברי המשנה (טהרות פי"ז מ"ח) "מי שהיה טהור והסיע את לבו מלאכול (כלומר, גמר בדעתו שלא לאכול תרומה אלא חולין בלבד)... חכמים מטמאים", כי מאחר ואינו מתכוון

~ יום שני כ"ה כסלו ~

מתי נטמא משכב הזב

הספסלים ששכב עליהם הזב ומונחים לאורכם היא טומאה וודאית:

אם זהו רק ספק שמה התנועע הזב מספסל לספסל – מדוע אם ישן לרוחבם הם טמאים טומאה וודאית ושורפים את התרומה שנגעה בהם, הרי זה 'ספק ספיקא'. שמה לא התהפך לאורכם, ואף אם התהפך – שמה לא נישא רובו על כל אחד מהספסלים; וב'ספק ספיקא' כאשר לא הוחזקה טומאה, 'תולין' ואין שורפים את התרומה שנגעה בה (טהרות פי"ד מ"ה)! ובהכרח לומר שאם הזב שוכב לאורך הספסלים, בוודאי הוא נשען ברובו על כל אחד מהם, כי דרך השוכב להתנועע. ואכן, לגבי זב שהיה מוטל לאורך הספסלים, כתב הרמב"ם שטמאים משום ש'נישא רובו על כל אחד מהן', ולא "שמה נישא...". כפי שכתב בהמשך לגבי זב שישן עליהם – "שמה נתהפך עליהם"!

(משנה אחרונה וביים פי"ד מ"ד)

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ז, הלכה ד: זָב שֶׁהָיָה מְטֵל עַל חֲמִשָּׁה סְפָסְלֵי שֶׁהָיוּ מְנַחֲזִין לְאַרְבָּן – טְמֵאִין, שֶׁהָרִי נִשָּׂא רֹבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן; הָיוּ מְנַחֲזִין לְרַחֲבָן – מְטוהָרִין, שֶׁהָרִי לֹא נִשָּׂא רֹבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן. וְאִם יָשָׁן עֲלֵיהֶם – בֵּין כֶּךָּ וּבֵין כֶּךָּ טְמֵאִים; שֶׁמָּא נִתְהַפֵּף עֲלֵיהֶם, וְנִמְצָא רֹבּוֹ עַל כָּל אֶחָד.

אם הזב שוכב לאורך הספסלים, הרי הם טמאים טומאת משכב כי בשכיבתו הוא מתנועע מספסל לספסל, כך שרוב גופו נישא על כל אחד מהם.

ומפירושו הר"ש והרא"ש (וביים פי"ד מ"ד) משמע שזו טומאה וודאית, כי דרך השוכב להתנועע ולשכב על כל אחד מהספסלים. אך רש"י ותוספות (שבת צ"ג, א) נקטו שהספסלים טמאים מספק שמה שכב הזב על כולם.

ומהמשך ההלכה – שאם הזב ישן על הספסלים הרי הם טמאים גם כשהם מונחים לרוחבם – יש להוכיח שטומאת

~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

מדוע המזבחות טהורים?

אלא באמצעות החיפוי אשר עליו" אינו נטמא. וכיון שהמזבחות מצופין, נתמעטו מדין טומאה. ולפי זה, דברי הגמרא שהציפוי בטל לגבי המזבחות מתפרשים שהציפויין עצמם לא מטמאים את הכלי כי הם בטלים אגב הכלי ואינם חשובים כדי שיטמא הכלי בשבילם, ואילו הכלי עצמו "ודאי אינו מטמא כיון שמצופה" (כסף משנה הל' כלים פ"ד ה"ד, בשם הר"י קורקס).

ויש לתמוה:

הרי גם בלי הציפוי המזבחות טהורים מצד היותם "כלי עץ העשויין לנחת" שאינן מטמאים?
ויש ליישב על פי הנאמר בירושלמי (סוף חגיגה) "טעמא דרבנן המזבח עץ אמות גובה וגו', התורה קראת אותו מיטלטל". ולפי זה, המזבחות אינן "כלי עץ העשויין לנחת" אלא כלים המיטלטלים המקבלים טומאה מצד עצמם, ורק בגלל הציפוי אינם מטמאים (לקוטי שיחות ט"ז עמ' 311 הע' 20).

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יא, הלכה יא: וְכָל הַכֵּלִים הָיוּ טְעוּנִים טְבִילָה וְהָעֵרֶב שְׁמֵשׁ, חוּץ מִמִּזְבַּח הַזֶּהָב וּמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת – מִפְּנֵי שֶׁצִּפּוּיָהֶם כְּבִטְלִין לְגַבֵּיהֶם.

כך אמרו חכמים במשנה (סוף מסכת חגיגה): "כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת... חכמים אומרים מפני שהן מצופין". ומבואר בגמרא כי מאחר שציפוי המזבחות בטל לגבי המזבחות, אין הם מקבלים טומאה.

וכתב הרע"ב: "ציפויין בטל לגביהן והוה ככלי עץ העשוי לנחת שאינן מטמאין". ומסיים – "כך פירש הרמב"ם בהל' מטמאי משכב ומושב".

אבל הרמב"ם עצמו מבאר את המשנה (בפיה"מ כלים פ"א א מ"ד) על יסוד הנלמד בספרא מן הפסוק "כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם" שרק כלי שהמלאכה נעשית בו עצמו מקבל טומאה, אבל כלי מצופה ש"אין המלאכה נעשית בו עצמו,

~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

שמירה לשבת ושמירה לחול

לחול.

אולם מפשטות הלשון 'נטמאו' משמע שאין ללבשם כלל ללא טבילה, אפילו בחול. ומכך נראה כי 'היסח הדעת' נקבע בכל דבר לפי דרגת השמירה הראויה לו, ודבר שצריך שמירה גדולה יותר – כל שהסית את דעתו מעט ולא שמרו בדרגת השמירה המיוחדת לו, נפסל אע"פ שהסחת דעת זו לא היתה פוסלת בדבר אחר שבו לא נדרשת שמירה מעולה כזו (גלוניי הש"ס שם).

אך יש שפירשו באופן אחר, כי כתוצאה מהחלפת בגדי השבת ולבישתם בטעות בחול, אין הוא משמרם כלל, אפילו ברמת השמירה הנדרשת לבגדי חול, כי כאשר האדם שם לב שטעה ולבש את בגדי השבת בחול הוא נעצב, ומחמת העצב הוא מסיח את דעתו באותה שעה ואינו שומר עליהם כראוי (תוספות ר"ד חגיגה שם). ולפירוש זה, אם היה שומרם בדרגת השמירה הפחותה, אכן היה די בכך.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יג, הלכה ו: וְתַחֲלָפוּ לוֹ כְּלִים שֶׁל שֶׁבֶת בְּשָׁל חַל, וּלְבָשֶׁם – נִטְמְאוּ; שְׂאִינוּ מְשֻׁמְרֵי כְּלִים שֶׁל חַל כְּכִלִּים שֶׁל שֶׁבֶת. ביאור הדברים:

אדם רגיל לשמור על בגדי השבת שמירה מעולה מזו של בגדי החול, וכאשר לבש בטעות את בגדי השבת כבגדי חול, הרי לא שמרם כשמירתם הראויה אלא כשמירה הפחותה של בגדי חול, והרי זה נחשב כהיסח הדעת מהשמירה (ראה רש"י חגיגה כ, א ד"ה כיון).

והגר"י ענגל כתב (גלוניי הש"ס חגיגה שם) כי יש ללמוד מכאן שיש להיזהר בטהרה בשבת יותר מבחול, ולכן נדרשת לבגדי השבת שמירה מעולה מזו של בגדי החול.
ולפי זה יש לפרש, כי רק בשבת אין ללבוש בגדים אלו ללא טבילה (שהרי לא שמרם כראוי לרמת השמירה הנדרשת לשבת), אולם בחול יכול ללבשם שהרי בפועל שמרם כשמירה המועילה

~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

האם שתייה נחשבת 'אכילה'?

דין זה נלמד בגמרא (חולין קב, א) מהפסוק "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה... וטמא עד הערב". המילה 'נפש' מבטאת כל דבר המיישב נפשו של אדם (שארם נהנה ממנו), לרבות כאשר

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ג, הלכה י: הַמִּקְחָ אֶת תַּחֲלָב כְּאוֹר וְנִמְאָו – הָרִי זֶה טָמֵא כְּאוֹכֵל מִבְּשָׂרָה, שֶׁהַשׁוֹתָהּ כְּבָלָל אוֹכֵל.

המאכל נמחה והוא בצורת משקה.

בנוסף לכך, הגמרא (שבועות כג, א) לומדת מהפסוק שנאמר במעשר שני "ואכלת לפני ה' אלוֹקֶיךָ מעשר דגנך תירושך ויצהרך" שהמושג 'אכילה' לגבי כל דיני התורה, כולל גם שתייה (שהרי 'תירוש' הוא יין, וגם עליו נאמר 'ואכלת').

ומדוע צריכים שני לימודים? כי מהפסוק 'ואכלת... מעשר דגנך תירושך ויצהרך' אפשר ללמוד רק לדבר שעיקר דרכו בשתייה, כגון יין, אך אין ראייה שגם דבר שבעיקרו מיועד לאכילה ונמס ושתה אותו, גם זה בכלל אכילה. ואת זאת למדים מהמילה 'נפש' (תוספות חולין שם).

ולפי זה, מה שכתב הרמב"ם שאם המחה את החלב וגמעו חייב משום 'שהשותה בכלל אוכל', אין כוונתו לדין הכללי

של שתייה בכלל אכילה הנלמד מהפסוק 'ואכלת... תירושך', אלא שמהפסוק 'נפש' האמור לגבי טומאת נבלה, למדנו שגם שתייה כגון זו שאין הדרך בכך, גם היא בכלל 'אכילה' (לחם משנה הלכות חמץ ומצה א, א).

ויש המבארים את הצורך בשני הלימודים כך: דין 'שתייה בכלל אכילה' הנלמד מהכתוב 'ואכלת... תירושך ויצהרך' מתייחס לפעולות האדם, היינו שדין השתייה כדין האכילה, אך לגבי חלב שהתיכו, השאלה היא לגבי החפץ עצמו האם עדיין שם אוכל עליו או לא, כי אם פקע ממנו שם אוכל, ממילא כבר אינו מטמא. ואת זאת למדים מהמילה 'נפש' שעדיין שם חלב עליו גם לאחר ההתכה (תוספות נדה לב, א).

~ יום שישי כ"ט כסלו ~

מתי מטהרת הטבילה במקוה?

הטבילה והרי זה כעלה כולו מן המקוה.

ומה שכתב הרמב"ם "אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה (כשהוא במקוה) הרי זה מטמא" – מדובר דוקא כשעדיין נוגע בטומאה (במשכב הזב) ולכן טבילתו לא נגמרה, והרי הוא 'טובל ושרץ בידו', אבל אם אינו נוגע בטומאה, נגמרה טבילתו כשפשט ידו חוץ למים, והרי הוא טהור ואינו מטמא.

וה'תורת מרדכי' (שם סק"ה) הביא ראייה לכך:

טבילת כלים טמאים אסורה ביום טוב, אך שנינו בברייתא (ביצה י"א, א) שמוותר לשאוב מים מתוך מקוה בדלי טמא והדלי נטהר, כי "הרואה אומר לשאוב מים הללו היה צריך" (רש"י) והטבילה נעשתה ממילא. ואם הכלי אינו נטהר עד שיעלה כולו מן המקוה, הרי כשהתחיל להעלות את הכלי נטמאו המים שבדלי מהכלי, כי הכלי עדיין טמא והמים נפסקו מחיבורם למקוה ואין כאן השקה וחוזרים המים ומטמאים את הדלי! אלא מכאן שהדלי נטהר כבר מתחילת עלייתו ואז המים עדיין מחוברים למי המקוה. ודברי הרמב"ם שהטובל נטהר "כשיעלה מן המקוה", היינו כשיעלה אפילו במקצתו.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ו הלכה טז: הנוגע בַּאֵב טַמְאֹת הַטְּמְאֹת הַשְּׂלֵף בַּתּוֹךְ הַמְּקוֹה... הָרִי זֶה טָמֵא... וְכַשֵּׁיֶעֱלָה זֶה מִן הַמְּקוֹה, יִטְהַר הַנוֹגֵעַ.

וכתב ה'כסף משנה': נראה לדעת הרמב"ם, טמא שטבל אינו נטהר אלא בעלייתו מן המקוה ולא בעודו בתוך המקוה. וה'דבר אברהם' (ח"ב, בהשמות ל"ט טו) נקט שהבנת ה'כסף משנה' בשיטת הרמב"ם היא שהטובל נטהר רק כשיצא כולו מן המקוה, אבל אם יצא רק מקצתו, אינו נטהר. והקשה על זה מדברי הרמב"ם בהמשך ההלכה: "הנוגע במשכב כשהוא במקוה, אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה הרי זה מטמא", ואם כל זמן שלא עלה כולו מן המקוה לא עלתה לו הטבילה, מדוע הפושט ידו חוץ למקוה מטמא כשהוא "נוגע במשכב כשהוא במקוה" – הרי אף אם אינו נוגע בטומאה כשהוא במקוה הרי הוא מטמא את מה שחוץ למקוה כי עדיין לא עלתה הטבילה ואינו טהור?

ולכן ביארו אחרונים (דבר אברהם ח"ג ט"ז, יט. תורת מרדכי סי' קלו): אכן, הטובל נטהר רק בעלייתו מן המקוה, אבל אין צורך שיעלה כולו אלא אף אם הוציא אבר אחד מחוץ למים, נגמרה

~ שבת קודש ל' כסלו ~

'טבול יום' שאינו צריך הערב שמש

מדברי סופרים – לאחר ביאת מים מותר בכלול" (אף בתרומה ומעשר, ואינו צריך הערב שמש) והרי זה לא כדברי הרמב"ם כאן שגם הטמא בטומאה מדרבנן שטבל "הרי הוא כשני לטומאה עד שיעריב שמשו!"

והצ"ח (ביצה י"א, ב) הוסיף: אף הרמב"ם (לעיל פ"ט ה"א) הביא להלכה "הבא ראשו ורובו במים שאובין, או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין, הרי הוא כשני לטומאה

הלכות שאר אבות הטומאות פרק י הלכה ב: אָחַד טָבֹול יוֹם מִטְּמֵאָה חֲמוּדָה... וְאֶחָד טָבֹול יוֹם מִטְּמֵאָת שְׂרָיִן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וְכָל הַטְּעוֹן הָעֶרֶב שָׁמֶשׁ – בֵּין אֶדְם בֵּין בָּלִים, בֵּין מִדְּבָרֵי תוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם – הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטְמֵאָת, עַד שְׁיַעֲרִיב שָׁמֶשׁוֹ.

ותמה ה'כסף משנה':

משנה מפורשת היא (פרה פ"א מ"ח), "כל הטעון ביאת מים

מדרס הזב לגבי אוכלי מעשר שני וכן בגדי אוכלי קודש הם כמדרס לחטאת (העוסקים בפרה אדומה) צריכים הערב שמש, כי מאחר שחכמים קבעו להם שם ('מדרס הזב'), דינם כמדרס הזב גם לענין הערב שמש.

וה'תפארת ישראל' (פרה פ"ה בועז ד) חילק:

דבר שעיקר טומאתו גזירה מדרבנן ואין חשש שיבוא לידי טומאה דאורייתא (אלו שהם מ'שמונה עשר דבר, לעיל פ"ט ה"א) – אין צריך הערב שמש, אבל דבר שחששו בו לספק טומאה דאורייתא, כגון סכין שנמצאה בירושלים וספק שמא נטמאה (וטומאתה מדרבנן. להלן פ"ג ה"ו) – כיון שיש חשש טומאה מדאורייתא צריך הערב שמש ככל טומאה מדאורייתא.

עד שיטבול... וכן כלים שנשמאו במשקין – כיון שהטבילין טהרו ואין צריכין הערב שמש מפני שטומאות אלו עיקרן מדבריהם!

וכתב ה'כסף משנה' שיש טמאים מדרבנן שטעונים הערב שמש ויש שאינם טעונים, אך לא פירש מה החילוק ביניהם. וביאר הצ"ח:

כל דבר שרבנן גזרו עליו טומאה ולא תלו אותו בשום דבר, כגון אלו שהם מ'שמונה עשר דבר' (הגזירות שגזרו חכמים – שבת יג, ב) שמנה הרמב"ם לעיל (פ"ט ה"א), ומהם: הבא ראשו ורובו במים שאובין, וכן האוכל אוכלים טמאים – לא הוצרכו הערב שמש, אבל דבר שגזרו חכמים וקראו לו שם, כגון (להלן פ"ג ה"א) בגדי פרושים (האוכלים חולין בטהרה) טמאים כטומאת

המשן מעמוד 3

ב. והענין בזה, המגיד ממעזריטש⁵ מבאר את הפסוק⁶ "עשה לך שתי חצוצרות כסף – שהקב"ה והאדם ("אתם קרויין אדם")⁷ הם שתי חצאי צורות. וכשהם מתדבקים הם בבחינת "אדם", דאל"ף קאי על אלופו של עולם, וד"ם קאי על האדם⁸. ומבאר שם, שכמו שהתחברות הקב"ה עם האדם הוא ע"י שהקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות, כך גם נדרש מהאדם, שיתחבר להקב"ה דרך כמה צמצומים, היינו, שיפרוש מכל הגשמיות עד שיעלה דרך כל העולמות ויהי' באחדות עם הקב"ה.

ומזה מובן גם בנוגע ל"הוי' צלך" שכאשר עבודת האדם היא באופן של אהבה – "יד ימינך", וכשיש צורך במסירות נפש, הוא מוכן לכפות את עצמו לעשות נגד טבעו ורצונו, הנה גם מלמעלה נמשך לו גילויים שלא כפי טבעם. היינו, שגם גילויים שמצד טבעם הם למעלה משייכות לעולמות, ומושללים גם משלילת העולמות, הם נמשכים בעולם. כי הקב"ה נעשה להאדם כ"צל" שהולך אחריו, על מנת להשלים לו את עבודתו בכל מקום⁹.

(5) אר"ת פ' בהעלותך סי' קלד. ראה יהל אור שם ע' שנו. ובארוכה תער"ב ח"ב פשפ"ד (ע' תשצ) ואילך.

(6) בהעלותך י, ב.

(7) יבמות סא, רע"א.

(8) של"ה כא, א.

(9) מסה"מ מלוקט ה' ע' קסא ואילך (ד"ה באתי לגני ה'תשל"א).

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

(13) בתולת דמים. (14) בלי הפסק. (15) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. (16) ודיה שעתה.

ג. תינקת שלא הגיע זמנה¹⁷ לראות וראתה דם פעם ראשונה ושניה - דייה שעתה; וראתה פעם שלישית - מטמאות למפרע¹⁸. [עברו עליה שלשה חדשים¹⁹ ואחר כך ראתה - דייה שעתה]²⁰; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה - דייה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים וראתה - מטמאה למפרע²¹.

(17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם צמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקות שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראייה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה מקרה והוחזקה תינוקות זו בדם נידות. (18) מעת לעת או מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי הראיות הראשונות נשארן כדין ודין שעתה אף על פי שהוברר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקות. (19) בלי ראייה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. (20) נידונה כראיה ראשונה. (21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות למפרע.

ד. תינקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה - דייה שעתה; ושניה - מטמאה למפרע²². עברו עליה שלשה חדשים²³ ואחר כך ראתה - דייה שעתה²⁴; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה - מטמאה למפרע²⁵.

(22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה מצויים בה ולפיכך ראייה שנייה מעידה על בגרותה לדבר זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. (23) ללא ראייה. (24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות קבועה. (25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

ה. מעברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיע זמנה לראות שראו ראייה ראשונה - דיין שעתה; וראו פעם שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו. ואם ראו הראשונה באנס²⁶ - אף בשניה דיין שעתה.

(26) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

ו. מעברת או מניקה שראתה דם ועברו עליה

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

הלכות מטמאי משכב ומושב

פרק רביעי

(1) יבאר הנשים שדיין שעתה ואינן מטמאות למפרע, תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

א. ארבע נשים דיין שעתה²⁷ ואינן מטמאות למפרע. ואלו הן: מעברת ומניקה, ובתולה וזקנה. אי זו היא מעברת? משוכר עברה²⁸. היתה בחזקת מעברת וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח²⁹ או דבר שאינו ולד - הרי זו בחזקתה³⁰ ודיה שעתה. ראתה דם ואחר כך הפר עברה³¹ - הרי זו מטמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא מניקה? כל עשרים וארבעה חדש מיום הלידה. אפלו מת בנה בתוך זמן זה או שגמלתהו או נתנתהו למניקה - דייה שעתה. אבל אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה והולכת - הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא בתולה? כל שלא ראתה דם מימיה. בתולת דמים³² אמרו, לא בתולת בתולים³³. כיצד? אפלו נשאת וראתה דם מחמת נשואין³⁴, או ילדה וראתה דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה ודיה שעתה. אי זו היא זקנה? כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך לזקנותה ולא ראתה דם. ואי זו היא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראות לה זקנה בפניה ואינה מקפדת³⁵. עברו עליה שלש עונות³⁶ וראתה, וחרזו ועברו עליה שלש עונות אחרות או פחות או יתר³⁷ וראתה - הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע.

(2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה). (3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. (4) שלפוחית מליאה רוח. (5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. (6) סמוך לראייתה. (7) שלא ראתה דם לפני כן. (8) שלא נבעלה. (9) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. (10) ואף על פי שהיא מתביישת. (11) עונה היא שלושים יום. (12) ימי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

ב. בתולה³⁸ שראתה דם אפלו שופעת³⁹ כל שבועה או דולפת⁴⁰ - הרי זו פעם אחת⁴¹. ראתה דם ופסקה וחרזה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43) מניחים אנו, שכבר זב ממנה דם נידות ולא הבחינה בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה.

ט. החרשת⁴⁴ והשוטה ומי שנטרפה דעתה בחלי, אם יש להן פקחות מתקנות אותן⁴⁵ - הרי אלו אוכלות בתרומה.

44) אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה. 45) בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.

י. כל הפתמים⁴⁶ הבאים מבין ישראל⁴⁷ - בחזקת טמאה, והבאים מבין העובדי פוככים - בחזקת טהורין⁴⁸. והנמצאים בערי ישראל - טהורים, שלא נחשדו ישראל להשליך פתמיהן, אלא מצניעין אותם⁴⁹. לפיכך, כל הפתמים הנמצאים בכל מקום - טהורין, חוץ מן הנמצאים בחורים⁵⁰ וסביבות בית הטמאה⁵¹. וכלן טמאתן בספק, כמו שבארנו⁵².

46) בגדים שעליהם כתמי דם. 47) ראינו שבאו מבין ישראל. 48) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). 49) ולפיכך יש להניח שכתמי גויות הם. 50) שהם מקום מוצנע. 51) חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם). 52) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא, שמא דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן הפרודור, שדמיו טהורים.

יא. כל הפתמים הטמאין מעבירין עליהן⁵³ שבועה סממנין, ואחר כך - בין עבר הפתם בין לא עבר - מטבילו וטהור⁵⁴. שאם לא עבר כלל - הרי הוא צבע; ואם עבר או פתה - הרי זה פתם, ומאחר שפעברו עליו הסממנין כבר בטל, אף על פי שרשומו נפר. ואפלו פתם של דם נידות ודאי - פין שהעביר עליו שבועה סממנים בטל⁵⁵, ומטבילו ועושה טהרות על גביו.

53) מכבסים את מקום הכתם. 54) פליאה, שהרי במשנה כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו'" ואינו צריך להטבילו. ורבינו עצמו כותב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו צריך להטבילו פירושו, אינו צריך טבילה שניה, אחר הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר כשהטבילו לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית. וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?⁵⁶ אפילו אם ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית שכזו (רב אשי שם בראש העמוד).

יב. בגד שאבד⁵⁶ בו פתם - מעבירין על כל הפגד

שלושה חדשים ואחר כך ראתה - דייה שענתה; עברו עליה שלושה חדשים אחרים וראתה פעם שניה, שהיא שלישית לראיה ראשונה - מטמאות למפרע²⁷. הרואה דם אחר דם טהור²⁸ בתוך עשרים וארבע שעות²⁹ - דייה שענתה. וכל שדייה שענתה, אף על פי שאינה מטמאה למפרע - צריכה שתבדק עצמה תמיד. וכל אשה המרבה לבדק - משפחת; חוץ מן הנדה ויושבת על דם טהר, שאין הבדיקה מועלת להן כלום³⁰.

27) במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן". ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש רש"י. 28) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא דם טהור ואינו מטמא. 29) משעה שנגמרו ימי דם טהור. 30) בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשאת בטומאתה, ובימי דם טהור אפילו אם תמצא דם היא טהורה ולפיכך הבדיקה מיותרת.

ז. חקמים תקנו להן לבנות ישראל להיות בודקות עצמן בכל יום, בשחרית³¹ מפני טהרות של ערבית³², ובערבית³³ מפני טהרות של שחרית³⁴. וכל אוכלת תרומה³⁵ בודקת בשעה שאוכלת בתרומה³⁶, וכל אשה בודקת בשעה שעוברת³⁷ לשמש מטתה מפני הטהרות³⁸. אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות - אינה צריכה בדיקה לבעלה; שכל הנשים שיש להן וסת³⁹ - בחזקת טהרה לבעליהן⁴⁰, כמו שבארנו בענין נדה.

31) צריכה לבדוק. 32) הערב שעבר, אם לא תבדוק שחרית ותראה דם במשך היום ייטמאו למפרע כל הטהרות שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. 33) בודקת. 34) שנגעה בהן במשך היום. 35) בת כהן שלא נישאה לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. 36) וטמא אסור לאכול תרומה. 37) כלומר, לפני תשמיש. 38) שם יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש מפני הטהרות, שמא ראתה דם מחמת תשמיש חייבה לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. 39) זמן קבוע לראיית דם נידות. 40) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

ח. חזקת בנות ישראל שלא הגיעו לפרקן⁴¹ בחזקת טהרה⁴², ואין הנשים בודקות אותן; אבל משהגיעו לפרקן צריכות בדיקה⁴³, ונשים בודקות אותן.

41) שלא הגיע זמנן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה ד. 42) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל. (68) שיבטל גם את הרישום שנשאר.

טו. האִשָּׁה שְׁמַתָּה וְיִצְאָה מִמֶּנָּה דָם⁶⁹ - מְטַמָּא מְשֻׁמָּם כְּתָם⁷⁰, שֶׁהַמְקוֹר מְקוֹמוֹ טָמֵא⁷¹. אִף עַל פִּי שְׂפִיטָא הַדָּם⁷² אַחֲרַי שְׁמַתָּה וְאִין פְּאֵן נִדְהָ, הוֹאִיל וּמְמָקוֹם טָמֵא יִצְאָה - מְטַמָּא טְמֵאת כְּתָמִים⁷³. וְאִם הָיָה בּוֹ רִבִיעִית - מְטַמָּא בְּאֵהֶל⁷⁴ וּמְטַמָּא מְשֻׁמָּם כְּתָם⁷⁵.

(69) אפילו כל שהוא. (70) כלומר, משום דם נידות. (71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. (72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים יוצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). (73) טומאת נידות. (74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון היית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. (75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

פֶּרֶק הַמֵּישִׁי

1) יבאר שנידה זכה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיטבלו, ודין יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זכה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או כליל השימור, הרוואה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

א. הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת לְעוֹלָם הֵם בְּטִמְאַתָּן וּמְטַמְּאִין אָדָם וְכֻלָּיִם וּמְשַׁכְּבִים וּמְרַכְּבִים עַד שְׂיִטְבְּלוּ². אֶפְלוּ נִתְאַחֲרוּ פְּמָה שְׁנַיִם בְּלֹא רְאִית טְמָאָה וְלֹא טְבָלוּ - הֲרִי הֵן בְּטִמְאַתָּן.

2) שבת סד, ב "בנדתה תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

ב. יוֹלֶדֶת³ שְׁלֹא טְבָלָה אַחֲרַי שְׁבַעַה לְזָכָר וְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר לְנִקְבָה, כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹף יָמֵי טַהַר - הֲרִי הוּא פְּדָם הַנִּדּוּת וּמְטַמָּא לַח וְיִבְשָׁה⁴. לֹא תִלָּה הַפְּתוּב בְּיָמִים בְּלִבָּד, אֶלָּא בְּיָמִים וּטְבִילָה⁵.

3) משנה, נדה לה, א. (4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנוזלים של זכה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקן בית-שמאי ובית-הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה. בית-שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטרת דמיה בתוך ימי טוהר (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנוזלים אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית-הלל סוברים, שהתורה טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר

שְׁבַעַה סְמָמָנִים וּמְטַבְּלוּ. אֶבְדָּה בּוֹ שְׁכַבְת זָרַע: אִם הָיָה חֲדָשׁ⁵⁷ - בּוֹדְקוֹ בְּמַחֲט⁵⁸; וְאִם הָיָה שְׁחֹק⁵⁹ - בּוֹדְקוֹ בְּחִמָּה⁶⁰.

(56) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם. (57) אם הבגד חדש. (58) עובר בחודו של מחט על שטח הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. (59) בגד ישן שנשחק. (60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה ואין האור עובר בו.

יג. בְּגֵד⁶¹ שֶׁהָיָה עָלָיו כְּתָם וְהִטְבִּילוֹ וְעָשָׂה עַל גְּבִי וְטְהוֹרָתוֹ, וְאַחֲרַי כֶּף הַעֵבִיר עַל הַכְּתָם שְׁבַעַת הַסְּמָמָנִים וְלֹא עֵבֵר - הֲרִי זֶה צָבַע, וְהִטְהָרֹת שְׁעָשָׂה טְהוֹרוֹת, וְאִין צָרִיף לְהִטְבִּילוֹ פְּעַם אַחֲרָת. וְאִם עֵבֵר הַכְּתָם אוֹ כְּפָה עֵינוֹ - הֲרִי זֶה כְּתָם, וְהִטְהָרֹת טְמֵאוֹת⁶², שֶׁהֲרִי הַקְּפִיד עַל הַכְּתָם לְהַסִּירוֹ, וְצָרִיף לְהִטְבִּילוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה לְטְהָרוֹ.

(61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. (62) מלשונו משמע שהמדובר בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות.

יד. כְּתָם שֶׁהֵעֵבִיר עָלָיו שְׁשָׂה סְמָמָנִים וְלֹא עֵבֵר, וְאַחֲרַי כֶּף הַעֵבִיר עָלָיו צְפוּן⁶³ וְעֵבֵר - הֲרִי הִטְהָרֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גְּבִי טְמֵאוֹת. אִף עַל פִּי שֶׁהַצְּפוּן מְעֵבִיר הַצָּבַע⁶⁴, הוֹאִיל וְלֹא הַעֵבִיר עָלָיו שְׁבַעַת הַסְּמָמָנִין - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת כְּתָם⁶⁵, וְשָׂמָ אֵלּוֹ הַעֵבִיר הַשְּׂבִיעִי הָיָה עוֹבֵר. הַעֵבִיר עָלָיו שְׁבַעַת הַסְּמָמָנִים וְלֹא עֵבֵר, וְחִזַּר וְהֵעֵבִיר עָלָיו פְּעַם שְׁנִיָּה וְעֵבֵר⁶⁶ - כָּל הִטְהָרֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גְּבִי בֵּין תְּכַבֵּסֵת רֵאשׁוֹנָה לְשְׁנִיָּה טְהוֹרוֹת⁶⁷, וְכָל הִטְהָרֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גְּבִי אַחֲרַי תְּכַבֵּסֵת שְׁנִיָּה טְמֵאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַעְתוֹ שֶׁהוּא מְקַפֵּיד עָלָיו וְרוֹצֵה לְהוֹצִיא רְשׁוּמוֹ - הֲרִי זֶה טְמָא עַד שְׂיִבְטְלוּ⁶⁸ וְיִטְבִּילוּ. כְּבֵר בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֶסְוִרִי בִּיאָה שְׁבַעַת הַסְּמָמָנִין שֶׁמְעֵבִירִין עַל הַכְּתָם מָה הֵן וְהִיאָף מְעֵבִירִין אוֹתָן.

(63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. (64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). (65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. (66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנין ולא עבר, שנאן (חזרו והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. (67) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. [והטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִרְקָה וּמִדָּם טְהָרָתָהּ עַל פְּפֹר שֶׁל תְּרוּמָה - הֲרִי הוּא בְּטְהָרָתוֹ, שְׁמִשְׁקָה טָבוֹל יוֹם טְהוֹר כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר²⁵. וּמִטְמֵאָה אֶת הַקְּדוּשִׁים כְּוֹלֵד הַטְּמֵאוֹת²⁶ עַד שֶׁתְּשַׁלֵּים יָמֵי טְהוֹר וְתִהְיֶה טְהוֹרָה לְכָל²⁷. וְיִרְאֶה לִי, שְׁמֵאֲחֵר שֶׁהִיא מִטְמֵאָה אֶת הַקְּדוּשׁ - שֶׁהִיא צְרִיכָה טְבִילָה אַחֲרַי בְּסוּף²⁸ וְאַחֲרַי כֶּף תִּגַע בְּקֹדֶשׁ, אָף עַל פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה טְבִילָה אַחֲרַי לְאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

(15) משנה שם ע"א, ב. (16) בהלכות איסורי ביאה פ"ז ביאר רבינו, שיוולדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם ואחר-כך טובלת, וימי טוהר מתחילים אחר יום טבילתה. (17) טמא שטבל ביום האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה. (18) בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". (19) כשיושלמו שלושים ושלושה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום טבילתה. (20) לקמן יתבאר. (21) כבית-הלל במשנה שם. כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישית עושה רביעי בקודש. (22) נראה שתיבה זו נשתרבה לכאן בטעות. (23) במסכת נגעים פ"ד, ג, שנינו: "טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". (24) עושה את התרומה שלישי לטומאה. (25) שם ה"ד. (26) וקדשים שנגעה בהם נעשו שני לטומאה. (27) פירוש, טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים תיטהר מטומאת ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמחוסר כיפורים פוסל את הקודש בנגיעה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה חגיגה (פ"ג מ"א), וכן בהלכות אבות הטומאות פ"י ה"ג וה"ט (ופליאה היא, למה לא הביא הכסף-משנה מקורות אלה). ודומה לכך אנו מוצאים לקמן (פ"ב וה"ה): "המשכבות והמרכבות טהורים", והכוונה - טהורים מטומאת משכב ומושב שהיא טומאה חמורה, אבל טמאים טומאת נגיעה (רבינו בפירושו למשנה טהרות פ"ז ה). ודומה לכך כתב רבינו גם בפ"ה מהלכות טומאת מת ה"ב, בד"ן אשה שהפילה "טמאה שבעה ימים" כנוגע במת, ואף-על-פי שהיא טמאה ארבעה עשר יום אם הפילה נקבה, אלא שם עוסק רבינו בנייני טומאת מת, ולא נגע כלל בטומאת יולדת שדיינה מבוארים במקומם. (28) בסוף ממש, היינו אחר הבאת קרבנותיה. [כך משמע מלשונו של רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ו. כסף-משנה]. ואפילו אם טבלה אחר ששלמו ימי טוהר. ומה שאמרו בית-הלל (נדה ע"א, ב) "אינה צריכה טבילה באחרונה", הכוונה לתרומה, שהרי המדובר שם בכיכר של תרומה, אבל לנגיעת קודש צריכה טבילה. וכן פירש רש"י שם. (ראה השלמות).

ה. יולדת שהיא מצרעת²⁹ וטבילה אחר שבעה של זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהר שלה טמא³⁰ פְּרָקָה וּכְמִימֵי רִגְלֶיהָ. וּכְלָן³¹ פְּמִשְׁקִין טְמֵאִין³². שְׁכָל הַמִּשְׁקִין הַטְּמֵאִין הַיּוֹצְאִין מִהֶן

או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה, דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. (5) בלשון הגמרא שם: "ביומי וטבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טהור מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף-על-פי-כן נגמרים ימי טוהר אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

ג. יולדת⁶ שְׁיָרְדָה לְטָבַל מִטְמֵאָה לְטְהָרָה⁷ וְנִעְקָר מִמֶּנָּה⁸ דָּם בִּירִידָתָה⁹ וְיִצָא חוּץ לְבֵין הַשְּׁנַיִם¹⁰ - הֲרִי זֶה טְמֵאָה¹¹, וְאִין הַטְּבִילָה מוּעֵלַת לְדָם זֶה¹², וְאָף עַל פִּי שְׁעָדִין הִיא בְּשִׁרְהָ. וְאִם נִעְקָר מִמֶּנָּה בְּעִלְתָּהּ¹³ מִן הַמִּקְוָה - הֲרִי זֶה טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּם טְהוֹר, וְהַטְּבִילָה מוּעֵלַת לְכָל הַדָּם הַמְּבֻלָּע בְּאֵיבָרִים¹⁴ וּמִשְׁימָה אוֹתוֹ דָּם טְהוֹר.

(6) מימרא של רב, שם מב, א. (7) אחרי שבעת ימים ללידת זכר או ארבעה-עשר יום ללידת נקבה. (8) מן המקום שדם נידות מכונס בו. (9) לפני שטבלה. (10) מקום מסויים ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ נקרא בית החיצון. (11) כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון, וכשיצא טבול שנית ותיטהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין ע"א, א) דעת רבינו שבית החיצון אינו בלוע אלא בית הסתרים, כרבא שם, ובית הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והערב ממש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי (שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי. (12) טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו מטמאה טומאת ראייה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טוהר מפסיקה את כל טומאות הראיות. (13) אחר שטבלה. (14) ודם המכונס במקומו במקור נקרא "מובלע", מה-שאין-כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

ד. יולדת¹⁵ שְׁטַבְּלָה אַחֲרַי שְׁבַעָה שֶׁל זָכָר וְאַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי שֶׁל נְקֵבָה, או אַחֲרַי סְפִירַת שְׁבַעָה יָמִים נְקִיִּים אִם הִיְתָה יוֹלְדָת בְּזוּב¹⁶ - הֲרִי הִיא בְּכָל יָמֵי טְהוֹרָה שֶׁלָּהּ פְּטֵמָה שְׁטָבַל וְעָדִין לֹא הִעָרִיב שְׁמֵשׁוּ, וְהֲרִי הִיא טְבוּלַת יוֹם¹⁷ בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים¹⁸. וְאִינָה צְרִיכָה טְבִילָה אַחֲרַי בְּסוּף יָמֵי טְהוֹר, אֲלֵא בְּמִשְׁלֵם הַיָּמִים¹⁹ הֲרִי הִיא פְּטָבוֹל יוֹם שֶׁהִעָרִיב שְׁמֵשׁוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהִיא פְּטָבוֹל יוֹם? לְעִנְיַן תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂו²⁰; אֲבָל לְקֹדְשִׁים הֲרִי הִיא פְּרָאשׁוֹן לְטְמֵאָה²¹ שְׁעָדִין לֹא טָבַל, אֲלֵא²² כְּמִי שֶׁנִּגַע בְּנֵדָה אוּ בְּטֵמָא מֵת שְׁעָדִין לֹא טָבַל וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן. נִמְצָאת אֶתָּה לְמֹד, שֶׁהַיּוֹלְדָת בְּתוֹךְ יָמֵי טְהוֹר אוֹכֵלַת בְּמַעֲשָׂו²³ וּפּוֹסֵלַת אֶת הַתְּרוּמָה²⁴ פְּטָבוֹל יוֹם, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְאִם נָפַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהוּא תְּחַלֵּת נְדָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ שֶׁם בְּאִסּוּר נְדָה, וְאִינוּ מְצַטְרֵף לְיוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי⁵¹, לְפִיכֵךְ אֵינָה צְרִיכָה לְשֹׁמֵר יוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי⁵², אֲלֵא טוֹבְלַת וְעוֹסְקַת בְּטְהָרוֹת. אֲבָל הַרְוָא דָם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבְלַת בְּיוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי וּמְשַׁמֵּר אוֹתוֹ, שְׂאֵם תְּרָאָה בּוֹ דָם אַחַר טְבִילָה - נְטֻמָּאוּ כָּל טְהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה וְנְטֻמָּא בּוֹעֲלָה, אֲף עַל פִּי שְׂאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זְבָה גְדוֹלָה⁵³, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֶנְיֵן נְדָה.

(49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. (50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כן כשתראה ביום עשירי או לפניו. (51) לטמא למפרע. (52) ואם תראה בו טמא בטומאת נדה משעת ראייתה ואילך. (53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

ט. זב וזבה גדולה שטבלו ביום שביעי⁵⁴ שְׁלֵהֶן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ⁵⁵ - לֹא יִתְעַסְקוּ בְּטְהָרוֹת⁵⁶ עַד לְעֶרֶב; שְׂמָא יִרְאוּ טְמָאָה וְיִסְתְּרוּ שְׁבִיעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטְּהָרוֹת טְמָאוֹת לְמַפְרָע⁵⁷. אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן עוֹשִׂין מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב לְמַפְרָע⁵⁸ - אֵין מְטַמְּאִין כְּלֵי חֶרֶס בְּהֶסְט⁵⁹ מֵאַחַר שֶׁטְּבְּלוּ, אֲף עַל פִּי שֶׁחֲזְרוּ וְרָאוּ טְמָאָה וְיִסְתְּרוּ הַכֵּל, וְכָל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁהִסִּיטוּ עַד שֶׁלֹּא יָאוּ טְהוּר.

(54) משבעה נקיים. (55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פ"א, שזבה מותרת לטבול ביום שביעי. (56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. (57) פסחים פא, א. (58) שם. (59) אם הזיווהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהודק (לקמן פ"ח ג'). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמטמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר למה נאמר בתורה משכב ומושב ומה בין מרכב למושב, ודין מדרג, והזב והזבה והנידה והיולדת ומצורע או נכרי שמתו, ודין כל מקום שאתה שומע טומאת מרכב ומושב אם צריך שיגע בהן הזב, ודין אוכלין ומשקין וכלים שאינם עשויים למשכב ומושב שישב עליהם הזב למעלה, כל שהוא למעלה מן הזב ואינו נוגע בו או למטה ממנו.

א. כְּבָר בְּאַרְנוּ², שֶׁהַזָּב וְחִבְרָיו מְטַמְּאִין מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב וּמְרַכָּב. וְהַמְּשַׁבֵּב וְהַמְּוֹשֵׁב אֶחָד הוּא. וְלָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב? שֶׁהַמְּשַׁבֵּב - הֵרְאוּי לְשִׁכְבָה, וְהַמְּוֹשֵׁב - הֵרְאוּי לְיִשְׁבָה. וּבֵין שְׁנֵי שֵׁב עַל הַמְּשַׁבֵּב אוֹ שֶׁשָּׁכַב עַל הַמְּוֹשֵׁב - טְמָאָהוּ³. לְפִיכֵךְ אֲנִי אוֹמֵר בְּכָל מְקוֹם מְשַׁבֵּב לְבַד, וְהוּא הַדִּין

כְּמִשְׁקִין שֶׁהֵן נוֹגְעִין בְּהֵן³³; חוּץ מְזָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ³⁴, שֶׁהֵרִי שְׁלֵשָׁה מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ³⁵ אֲבוֹת טְמָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ³⁶.

(29) משנה שם לד, א. (30) כבית-הלל שם. (31) דם טוהר, רוק ומימי רגלים. (32) שהם ראשון לטומאה. (33) שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). [ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב]. (34) נדה, יולדת וזבה. (35) שכבת זרע, רוק ומימי רגלים. (36) למעלה פ"א הי"ד.

ו. זְבָה קְטָנָה³⁷ שֶׁטְּבְּלָה בְּיוֹם הַשְּׁמֹר שֶׁלָּהּ אַחַר הַגֵּץ³⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֶנְיֵן אִסּוּר נְדָה³⁹ - הֵרִי מְגַעָה⁴⁰ וּבְעִלְתָּהּ⁴¹ תְּלוּיִים⁴²: אִם נִגְמַר הַיּוֹם וְלֹא רָאָתָה - כָּל שֶׁנִּגְעָה בּוֹ טְהוּר, וּבוֹעֲלָה טְהוּר וּפְטוּר⁴³; וְאִם רָאָתָה דָם אַחַר שֶׁטְּבְּלָה - כָּל טְהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה טְמָאוֹת, וְעוֹשָׂה מְשַׁבֵּב וּמְרַכָּב, וּבוֹעֲלָה חֵיב חֲטָאֵת. טְבִילָה בְּלֵיל הַשְּׁמֹר קָדָם שֶׁיַּעֲלֶה עִמּוֹד הַשֶּׁחַר - הֵרִי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא טְבִילָה, וְעַדִּין עוֹשָׂה מְרַכָּב וּמוֹשֵׁב⁴⁴.

(37) נדה עב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המחזרת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבלה - טהורה. (38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא למפרע. (39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. (40) אם נגעה בטהרות. (41) אם נבעלה. (42) עומדים בספק. (43) מלהביא קרבן חטאת. (44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שיהיה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

ז. הַרְוָא⁴⁵ דָם בְּיוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי וְטְבִילָה לְעֶרֶב לֵיל שְׁנַיִם עֶשְׂרִי - הֵרִי זֶה מְטַמְּאָה מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב⁴⁶, אֲף עַל פִּי שְׂאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זְבָה גְדוֹלָה⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ⁴⁸ בְּעֶנְיֵן אִסּוּר נְדָה.

(45) משנה שם עא, ב. (46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית-הלל שם. (47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אעפ"כ אין טבילת לילה מעילה לטהרה. (48) שם.

ח. טְבִילָה בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי⁴⁹ אַחַר הַגֵּץ הַחֲמָה, אֲף עַל פִּי שֶׁאִסּוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ [עַד] לְעֶרֶב⁵⁰, אִם שִׁמְשָׁה - בּוֹעֲלָה טְהוּר, וּמְשַׁבֵּב וּמְרַכָּב טְהוּרִין, אֲף עַל פִּי שֶׁרָאָתָה דָם בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי אַחַר הַטְּבִילָה. מְפָנִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חַרְשׁוֹ⁹; שְׁפָלַת הַמְטַמָּא אָדָם - מְטַמָּא כְּלֵי חַרְשׁוֹ¹⁰, וְכָל שְׂאִינוֹ מְטַמָּא אָדָם - אֵינוֹ מְטַמָּא כְּלֵי חַרְשׁוֹ. הַגֵּה לְמִדְתָּהּ, שְׁפָלַת טָמֵא שְׂנֵאָמֵר בּוֹ יִכְבַּס בְּגָדָיו - הֲרֵי זֶה מְטַמָּא בְּגָדִים שִׁיגַע בָּהֶם¹¹ כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטַמָּאָיו, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה כְּמוֹהוּ. וּמְטַמָּא שְׂאָר כְּלָיִם כְּבָגְדִים, חוּץ מִכְּלֵי חַרְשׁוֹ, שְׂאִינוֹ מְטַמָּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חַרְשׁוֹ אֶף עַל פִּי שְׂעֻדָּן לֹא פָּרַשׁ. וְכָל טָמֵא שֶׁלֹּא נֵאָמֵר בּוֹ יִכְבַּס בְּגָדָיו - הֲרֵי הוּא עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ כְּאַחֵר שֶׁפָּרַשׁ, שְׂאִינוֹ מְטַמָּא בְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֹד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׂאִינוֹ מְטַמָּא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חַרְשׁוֹ. וּלְפִיכָךְ, הַנּוֹגַע בְּמֶרְקָב¹² אֵינוֹ מְטַמָּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ, וְהַנּוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְקָב מְטַמָּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

7) אע"פ שלא נגע, כגון שהרים קרש שטומאה מונחת עליו, וכן אם הניח כלי כבד על קצה הקרש מזה, ומפני כובדו עלה למעלה קצהו השני, שהטומאה עליה. ראה לקמן פ"ח ה"ב. 8) משנה, כלים שם. 9) 'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב פרשתא ב ה"א: "כגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס". כלים אחרים למדו שם מהכתוב, שמיטמאים כבגדים שעל הזב. 10) זבים פ"ה מ"א. 11) ולא רק את הבגדים שהוא לבוש, ואע"פ שהנוגע הוא ראשון לטומאה, וראשון אינו מטמא כלים, גורה התורה שיטמא "בחיבורים", פירוש, בשעה שהוא נוגע בטומאה וגופו מחבר את הטומאה ואת הכלים. 12) שלא נאמר בו "יכבס בגדיו".

ג. כֹּל הַכְּלָיִם¹³ שִׁינְשָׂאוֹ לְמַעְלָה מִן הַזָּב - הֵם הַנִּקְרָאִין מִדְּרָף¹⁴, וְהֵם כָּלֵם כְּלָיִם שֶׁהוּא נּוֹגַע בָּהֶם, שֶׁהֵם רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה, וְאֵינָן מְטַמְאִין לֹא אָדָם וְלֹא כְּלָיִם אֲבָל מְטַמְאִין אֲכָלָיו וּמִשְׁקִין, כְּשֶׂאָר וְלִדוֹת הַטַּמְאָה. וְטַמְאָת מִדְּרָף מִדְּבַרְיָהֶם¹⁵.

13) בהלכות הקודמות, מדובר בדברים שהם תחת הזב, אפילו מאה בגדים זה על זה ושכב על העליון, כולם אב הטומאה, ובהלכה זו מדובר בדברים שהם למעלה מן הזב, בלשון התלמוד: "עלינו של זב". מן התורה טמא רק הבגד שנגע בזב ונעשה ראשון לטומאה, ואינו מטמא את הבגדים שעליו שלא נגעו בזב עצמו. 14) זבים פ"ד מ"ו. ופירש רבינו שם מלשון "ירחו נודף". והכוונה, כמו שריח נודף מרחוק, כך גם כאן מטמא את הבגדים המרוחקים מן הזב. 15) דברי חכמים, גזירותיהם. נדה ד, ב. וסובר רבינו, שהדרשה בגמרא שם לב, ב מהכתוב (ויקרא טו, י): "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" היא אסמכתא, כלומר, חכמים הסמיכו גזירתם על המקרא הזה (כסף-משנה).

ד. הַזָּב¹⁶ וְהַזָּבָה וְהַנֶּגְדָה וְהַיִּלְדָת וְהַמְצָרַע שְׂמָתוֹ - הֲרֵי הֵן מְטַמְאִין מִשְׁפָּכַת וּמִרְקָב אַחֵר מִיתְתֵן כְּשֶׁהָיוּ כְּשֶׁהָיוּ חַיִּין עַד שֶׁיְמוּק הַבְּשָׂר. וְטַמְאָה זֶה מִדְּבַרְיָהֶם¹⁷, גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְעַלֵּף אֶחָד מֵאלוֹ וַיִּדְמוּ

לְמוֹשָׁב. וְאֵי זֶהוּ מֶרְקָב? זֶה הָרְאוּי לְרִכִּיבָה⁴, כְּגוֹן מֶרְדַּעַת הַחֲמוֹר⁵ וְטַפְיִטָן⁶ הַסּוֹס.

2) למעלה פ"א ה"א. 3) בתורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב ה"ז, שנינו: "אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, מנין שב על המושב וישב על המשכב? ת"ל יטמא - ריבה". 4) מיוחד לרכיבה. 5) מניחים אותה על גב החמור. 6) מין שטיח שרגילים להניחו על גב הסוס כשרוכבים עליו (כלים פכ"ג מ"ב). דעת רבינו, שכל דבר שיושבים עליו בפסוק רגליים נקרא מרכב ולא מושב (ראה 'תוספות יום-טוב' כלים פ"א מ"ג, ד"ה מרכב). וכן כתב בפירושו למס' כלים פ"א מ"ג. ואפילו אותו חלק שהאדם יושב עליו ממש אינו מטמא משום מושב, אבל דעת רש"י (עירובין כז, א ובפירושו על התורה פרשת מצורע), שמרכב פירושו הדברים המסייעים לרכיבה, כגון החגורה, שמכניסים בטבעות שבאוכף וקושרים אותה תחת בטן הסוס ומחזיקה את האוכף, או העץ שהרוכב אוהז בו, או משעין עליו גבו, אבל המקום שהוא יושב עליו ממש בשעת רכיבה טמא משום מושב, וכן דעת הר"ש והרא"ש. (ויש לתמוה על רבינו שמנה (בפירושו למשנה הנ"ל) אוכף בין המטמאים טומאת מרכב, הלא התוספתא מס' כלים בבבא-בבא פ"ב אומרת: "האוכף טמא מושב, והתפוס שלו טמא מרכב". אולי מדובר באוכף המיוחד לנשים שדרכן לירכב, כששתי רגליהן נמצאות בצד אחד של הסוס, וסובר רבינו שדינו כמושב).

ב. הַמְשָׁכָב וְהַמֶּרְקָב - כֹּל אֶחָד מֵהֵן אֵב מֵאֲבוֹת הַטַּמְאָת שֶׁל תוֹרָה. מְטַמְאִין אָדָם וְכָלִים כְּמַגְע, וּמְטַמְאִין אֶת הָאָדָם כְּמִשְׂא⁷. וּמֵה בֵּין מִשְׁפָּכַת לְמֶרְקָב? שֶׁהַנּוֹגַע בְּמִשְׁפָּכַת, אִם הָיָה אָדָם וְנִגַּע בְּבָגְדִים וּבְשֶׂאָר כְּלָיִם עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטַמְאָיו - הֲרֵי זֶה טַמְאָם⁸ וְעִשָּׂאֵן רֵאשׁוֹן לְטַמְאָה; וְהַנּוֹגַע בְּמֶרְקָב - אֵינוֹ מְטַמָּא בְּגָדִים וְלֹא כְּלָיִם אֲפִלּוּ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמְשָׁכָב אוֹ אֶת הַמֶּרְקָב - הֲרֵי זֶה מְטַמָּא בְּגָדִים וּשְׂאָר כְּלָיִם בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטַמְאָיו. וּמִנֵּין שֶׁבְטַמְאָת מֶרְקָב חֵלֶק מַגְעוֹ מִמִּשְׂאוֹ וּבְמִשְׁפָּכַת לֹא חֵלֶק? שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּמִשְׁפָּכַת: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁפָּכַת יִכְבַּס בְּגָדָיו. וּבְמֶרְקָב הוּא אוֹמֵר: וְכָל הַמֶּרְקָב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו וְכָל הַנּוֹגַע בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטְמָא עַד הָעֶרֶב, וְלֹא נֵאָמֵר בּוֹ יִכְבַּס בְּגָדָיו. מִלְּמַד, שְׂאִינוֹ מְטַמָּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ. וְנֵאָמֵר: וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יִכְבַּס בְּגָדָיו. אֶחָד הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְקָב אוֹ הַנּוֹשֵׂא מִשְׁפָּכַת מְטַמָּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ. נִמְצָאת לְמַד, שֶׁהַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנֶּגְדָה וְהַיִּלְדָת, וּמִשְׁפָּכַת וְרִקְן וּמִמִּי רִגְלִיהֶן, וְדָם נִדָה וְזָבָה וְיִלְדָת וְזוֹבוֹ שֶׁל זָב - כֹּל אֶחָד מֵאלוֹ אֵב. וְאָדָם שֶׁנִּגַּע בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ אוֹ נִשְׂאֵן - מְטַמָּא בְּגָדִים וּשְׂאָר כְּלָיִם בְּשַׁעַת נְגִיעָתוֹ אוֹ בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ, וְאֵינוֹ מְטַמָּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. האֲכָלִים וְהַמְשָׁקִין וְהַפְּלִים שְׂאִינָן עֲשׂוּיִים לֹא לְמִשְׁכָּב וְלֹא לְמוֹשָׁב וְלֹא לְמִרְכָּב שֶׁהֵיוּ לְמִטָּה, וְיֹשֵׁב הַזָּב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ²⁹ עֲלֵיהֶם לְמַעַלָּה וְלֹא נִגְעוּ בָּהֶן - בְּלֶן טְהוֹרִין³⁰. אֲבָל אִם הָיָה הָאָדָם לְמִטָּה וְהַזָּב לְמַעַלָּה, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נֹגַע בּוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא מִשׁוּם נוֹשֵׂא זָבִי³¹, כָּכֵל נוֹשֵׂא דָּבָר שְׂמִטְמֵא בְּמִשְׁא, שֶׁהִנּוּשֵׂא רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה³². הָא לְמִדָּת, שְׂפָל שִׁיחָה לְמַעַלָּה מִן הַזָּב - טָמֵא. בֵּין אָדָם, בֵּין פְּלִים הַעֲשׂוּיִין לְמִשְׁכָּב וְלְמוֹשָׁב וְלְמִרְכָּב בֵּין שְׂאָר פֶּל הַפְּלִים, בֵּין אֲכָלִים בֵּין מְשָׁקִין. הַכֵּל רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה. וְכֵל שִׁיחָה לְמִטָּה מִן הַזָּב וְלֹא יִגַּע בּוֹ - טְהוֹר, חוּץ מִן הָאָדָם אוֹ פְּלִי הַעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמִרְכָּב; אֲלֵא שֶׁהָאָדָם רֵאשׁוֹן, וְהַפְּלִים הַעֲשׂוּיִים לְמוֹשָׁב אוֹ לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמִרְכָּב אֵב הַטִּמְאָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ³³.

29) זבה, נדה ויולדת. (30) שבת נט, א: יכול כפה סאה וישב עליה וכו' יהא טמא? תלמוד-לומר (ויקרא טו, ו): "אשר ישב עליו הזב וכו' יטמא" מי שמיוחד לשיבה. (31) אבל כלים אינם מיטמאים במשא. (32) אם פירש מן הטומאה, אבל כל זמן שלא פירש - דינו כאב הטומאה ומטמא כלים (ראה למעלה ה"ב). (33) כמה פעמים בפרק זה.

~ יום שני כ"ה כסלו ~

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

1) יבאר שבחמישה דברים הזב מטמא מרכב משכב ומושב, וכיצד. שמרכב ומושב מטמאים את האדם שבבעה דברים, וכיצד. זב שדרס על כלי שלא נעשה למרכב משכב ומושב.

א. הַזָּב? מִטְמֵא אֶת הַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשָׁב וְהַמִּרְכָּב בְּחֻמֵשׁ דְּרָכִים: עוֹמֵד, יוֹשֵׁב, שׁוֹכֵב, נִתְּלָה וְנִשְׁעָן³. פִּיצֵד? פְּלִי הַעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמִרְכָּב, אֲפִלּוּ הָיָה תַּחַת הָאָבֶן, אִם עָמַד אֶחָד מִמִּטְמֵאֵי מִשְׁכָּב עַל הָאָבֶן אוֹ יֹשֵׁב עָלֶיהָ אוֹ שָׁכַב אוֹ נִשְׁעָן עָלֶיהָ אוֹ נִתְּלָה בָּהּ, הוֹאִיל וְנִתְּנָשֵׂא עַל הַפְּלִי הָיָה מְפָל מְקוֹם - נִטְמָא וְנִעֲשָׂה אֵב טְמֵאָה. וְכֵל אֶחָד מִחֻמֵּשׁ דְּרָכִים אֵלּוּ הוּא הַנְּקֵרָא מְדֻרְסֵי כָּכֵל מְקוֹם.

2) משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד, ורבינו הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק ו הלכה א, שדינו כמשכב. וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "יטמא" מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "יטמא". ולמה השמיטה המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב. 3) בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מנין? תלמוד

שְׂמַת וְהוּא עֲדִין לֹא מַת. נִמְצָא מִשְׁכָּבוֹ וּמִרְכָּבוֹ¹⁸ שֶׁל אַחַר מִיתָה אֵב טְמֵאָה שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל נִכְרֵי שְׂמַת - אִינוֹ עוֹשֵׂה מִשְׁכָּב¹⁹, שֶׁהָרִי כִּשְׁהוּא חֵי אִינוֹ מְטַמֵּא אֲלֵא מִדְּבִרְיָהֶם²⁰, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ²¹.

16) משנה, נדה סט, ב. 17) גמרא, שם. 18) שלא נגע בהם, אבל כשנגע בהם טמאים טומאת מת מן התורה. 19) פירוש, אינו מטמא משכב שאינו נוגע בו. שם. 20) ואין גזורים גזירה לגזירה, ברייתא שם. 21) למעלה פ"ב ה"י.

ה. כָּל מְקוֹם²² שְׂאֵתָה שׁוֹמֵעַ טְמֵאֵת מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב - אִינוֹ שׁוֹמֵעַ הַטְּמֵא בְּמִשְׁכָּב אוֹ בְּמִרְכָּב כְּשִׁינִשְׂא עָלֶיהֶן, אֲלֵא אֲפִלּוּ הֵיוּ אֲבָנִים גְּדוּלוֹת לְמַעַלָּה מִן הַפְּלִי הַעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמִרְכָּב וְנִשְׂא הַזָּב עַל הָאֲבָנִים מִלְּמַעַלָּה²³ - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְכָּב וְנִעֲשָׂה אֵב טְמֵאָה. אֲפִלּוּ אֶלֶף מִשְׁכָּב אוֹ מִרְכָּב זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה וְאָבֶן עַל הָעֲלִיּוֹן, וְיֹשֵׁב אֶחָד מִמִּטְמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַעַלָּה מִן הָאָבֶן - נִטְמָאוּ הַכֵּל²⁴. וְאֶחָד הַמִּשְׁכָּב הַנוֹגֵעַ בְּאֶרֶץ אוֹ הַמִּשְׁכָּב שֶׁל מַעַלָּה אִם נִגַּע בּוֹ²⁵ בְּשַׁעַת שְׂכִיבָתוֹ - כָּל אֶחָד מֵהֶן אֵב הַטְּמֵאָה. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִמִּטְמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמִטָּה וְאָבֶן עַל גִּבּוֹ, וְאֲכָלִין וּמְשָׁקִין וְכֵלִים וְאָדָם עַל גִּבּוֹ הָאָבֶן זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה - בְּלֶן טְמֵאִין²⁶ וְרֵאשׁוֹן לְטִמְאָה²⁷. וְאֶחָד פְּלִי אוֹ אֲכָל וּמְשָׁקָה אוֹ אָדָם הַנוֹגֵעַ בְּזָב, אוֹ פְּלִי אוֹ אֲכָל וּמְשָׁקָה אוֹ אָדָם שֶׁהוּא לְמַעַלָּה עַל הָאָבֶן שְׂעַל גִּבּוֹ - הַכֵּל וְלֵד טְמֵאָה, וְאִינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא פְּלִים; חוּץ מִן הָאָדָם שְׂעַל גִּבּוֹ הַזָּב, שְׂעַד שְׂלֵא פִּרֵשׁ מִמִּטְמֵאֵי מְטַמֵּא שְׂאָר פְּלִים, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ²⁸.

22) כלים פ"א מ"ג. 23) ומפני כובדן הרב, אין כובדו של הזב מורגש על המשכב. 24) טומאת זו נקראת "אבן מסמא" (שם). ופירש רבינו שם: כמו (דניאל ו, יח): והיתית אבן חדה ושמת על פום גובא (ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לסדר טהרות, אות 1). 25) באבן. פייסקא זו באה ללמדנו, שלא תטעה לומר: כשם שאבן אינה חוצצת בפני הטומאה והיא חודרת לכל המשככות שתחתיה, כך אויר אינו חוצץ וכשהזב שוכב על גבי סדין תלויה באויר למעלה מהם - נטמאו. ורבינו מוסיף וכותב "בשעת שכיבתו" להשמיענו, שהכוונה לנגיעה דרך שכיבה או ישיבה, אבל נגיעה באחד מאיבריו אינו מטמא אלא זה שנגע בו ונעשה ראשון. 26) זבים פ"ה מ"ב: כל הנישא על גבי הזב - טמא. 27) כדין עליונו של זב. (ראה למעלה ה"ג, וראה 'תוספות יום טוב' זבים פ"ה מ"ב, שמקיים את הגירסה: "מלמעלן, מטמאים אחד ופוסלים אחד". פירוש, אלה שהיו למעלה מן הזב מטמאים אוכלין ועושים אותם שני, והם פוסלים את התרומה שנעשית שלישי). 28) למעלה ה"ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּל אֶחָד מֵהֶן²⁰. וְאִם יִשָּׁן עֲלֵיהֶם - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף טְמֵאִים, שְׂמָא נְתִיבָה²¹ עֲלֵיהֶם וְנִמְצָא רְבוּ עַל כָּל אֶחָד. הִיָּה מְטָל עַל שְׂשֵׁה פְלִים הַעֲשׂוּיִים לְמִשְׁכָּב, שְׂתֵי יָדָיו עַל שְׂנַיִם, וְשְׂתֵי רַגְלָיו עַל שְׂנַיִם, וְרָאָשׁוֹ עַל אֶחָד, וְגוֹפוֹ עַל אֶחָד - אִין טְמֵא מְשׁוּם מִשְׁכָּב²² אֵלָּא זֶה שְׂתַחַת גּוֹפוֹ, שְׂהָרֵי נִשְׂא רְבוּ עָלָיו. עֲמַד עַל שְׂנֵי מִשְׁכְּבוֹת, רַגְלָו אַחַת עַל אֶחָד וְרַגְלָו שְׂנֵיהָ עַל הַשְּׂנֵי - שְׂנֵיהֶן טְמֵאִין²³.

(17) והוא שוכב לרוחבן. (18) שהרי כל ספסל תומך כל רוחב גופו. (19) והוא שוכב לאורכו. (20) אם רוחב גופו תופס את רוחבם של כל הספסלים, הרי רק חלק החמישי מגופו מונח על כל ספסל. (21) ואף על פי שפסק בפרק י"ח מאבות הטומאות הלכה י"ד, שכל הטומאות כשעת מציאתן, כאן אין אומרים כן, מפני שדרכו של ישן להתהפך והמלה "שמא" נמשכת לסופה של הפסקא: "ונמצא רובו על כל אחד". (22) אבל מיטמאים משום מגע הזב ונעשו ראשון לטומאה וזה שתחת גופו מטמא משום משכב ונעשה אב הטומאה. (23) שם שנינו: "עומד על שני כיסאות, רבי שמעון אומר, אם רחוקין זה מזה - טהורים". ורבינו בפירושו שם כתב: ואין הלכה כרבי שמעון וכן פסק כאן "טמאים" סתם ומשמע בין קרובים ובין רחוקים.

ה. הִיָּה יוֹשֵׁב עַל גִּבֵּי הַמְּטָה וְאַרְבַּעַה מִשְׁכְּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע רַגְלֵי הַמְּטָה - כְּלָן טְמֵאוֹת, כִּמְפָנֵי שְׂאִינָהּ כִּכּוֹלָה לְעַמֵּד עַל שְׂלִשׁ²⁴.

(24) ולפיכך כל רגל המיטה נושאת את כל גופו של הזב. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון. דין זה דומה לדין עומד על שני משכבות רחוקים זה מזה שבסוף ההלכה הקודמת. ונראה שעל דעת חכמים כאן הסתמך רבינו והכריע נגד דעת רבי שמעון בהלכה הקודמת. ומסולקת בזה השגת הראב"ד שם.

ו. הִיָּה רוֹכֵב עַל גִּבֵּי בְּהֵמָה²⁵ וְאַרְבַּעַה מִשְׁכְּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע רַגְלֵיהָ - כְּלָן טְהוֹרוֹת. מִפְּנֵי שְׂהַבְּהֵמָה יְכוּלָה לְעַמֵּד עַל שְׂלִשׁ, וְנִמְצָאת הַרְבִּיעִית מְסִיעַ, וּמְסִיעַ אִין בּוֹ מִמֶּשֶׁב²⁶; וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לְהִיּוֹת מְסִיעַ וְאִין אֲנּוּ יוֹדְעִים²⁷ אִי זוּ יָד וְאִי זוּ רַגְלָהּ הִיא שְׂלֵא הִיָּתָה נִשְׁעֶנֶת עָלֶיהָ - הָרִי לֹא הִחְזָקָה טְמֵאָה בְּאַחַת מֵהֶן, וּלְפִיכָךְ כְּלָן טְהוֹרוֹת²⁸. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה מִשְׁכָּב אֶחָד תַּחַת שְׂתֵי יָדָי הַבְּהֵמָה אוֹ תַּחַת שְׂתֵי רַגְלֵיהָ אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרַגְלָהּ - הָרִי זֶה טְמֵא, שְׂהָרֵי וְדָאֵי נִשְׂא הִזָּב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שְׂאִין הַבְּהֵמָה יְכוּלָה לְעַמֵּד עַל שְׂתֵימִים.

(25) בין סוס ובין חמור. ולא כדעת רבי יוסי שמחלק בין סוס לחמור. (26) וכל רגל נידונה כמסייע. ואין זה דומה לזב ישן על חמשה ספסלים שבהלכה ד. נימוק זה אמרו במסכת שבת צג, א. (27) מלשונו משמע שאנו מטהרים מפני הספק, אולם בגמרא שם דחה את נימוק הספק ופירשו

לומר "יטמא יטמא" - ריבא. (4) רבינו בפירושו על המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא: מדרס.

ב. וְכֵן הַמִּשְׁכָּב וְהַמְּרַכֵּב⁵ מִטְמֵאִין אֶת הָאָדָם בְּשִׁבְעָה דְרָכִים: בְּחִמְשָׁה דְרָכִים אֵלּוֹ שְׂמַנִּינוּ, וּבְמַגַּע וּבְמִשָּׂא. כִּיֶּצֵד? מִשְׁכָּב אוֹ מְרַכֵּב שְׂדָרְס⁶ עָלָיו הִזָּב וְנִטְמָא בְּמִדְרָסוֹ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ אוֹ הַנוֹשֵׂא טְמֵא. וְכֵן הַיּוֹשֵׁב עָלָיו אוֹ הַעוֹמֵד אוֹ הַשׁוֹכֵב אוֹ הַנִּתְלֵה אוֹ הַנִּשְׁעָן, אֵף עַל פִּי שְׂהִיָּתָה אֲנָן מְבַדֵּלַת בֵּין הַטְּהוֹר וּבֵין הַמְּדָרְס - הָרִי זֶה נִטְמָא. שְׂנֵאָמַר: וְהַיּוֹשֵׁב עַל הַפְּלִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב עָלָיו הִזָּב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂמִקּוּם שְׂהִזָּב יוֹשֵׁב וּמִטְמָא⁷, אִם יוֹשֵׁב שֵׁם הַטְּהוֹר - נִטְמָא⁸. מָה הִזָּב מִטְמָא מְרַכֵּב וּמוֹשֵׁב שְׂתַחַת הָאֲבָן, אֵף הַטְּהוֹר מִתְטַמָּא מִן הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמְּרַכֵּב שְׂהוּא מִתַּחַת הָאֲבָן, אֵף עַל פִּי שְׂאִין הִזָּב שֵׁם⁹ עַל הַמִּשְׁכָּב. וְאָדָם זֶה שְׂהוּא לְמַעֲלָה מִן הַמְּדָרְס מִטְמָא בְּגָדִים כָּל זְמַן שְׂלֵא פִּרְשׁ מִמִּטְמָאִיו, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.

(5) גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה. (6) "דרס" הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. (7) את הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. (8) תורת כהנים שם פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה כאילו נכתב בפירוש, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך מגדירה "מפי השמועה". (9) שלא תטעה לומר, שאינו מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם).

ג. אִין הִזָּב מִטְמָא אֶת הַמִּשְׁכָּב עַד שְׂיִנְשָׂא רְבוּ¹⁰ עַל הַמִּשְׁכָּב אוֹ עַל הַמוֹשֵׁב אוֹ עַל הַמְּרַכֵּב. וְכֵן הַטְּהוֹר שְׂדָרְס עַל מְדָרְס הִזָּב אִינוּ מִתְטַמָּא מִחִמַּת הַמְּדָרְס עַד שְׂיִנְשָׂא רְבוּ עָלָיו. אֲבָל אִם נִשְׂא מְעוּטוֹ¹¹, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע¹² - הָרִי זֶה טְהוֹר. כִּיֶּצֵד? מִקְצַת טְמֵא עַל הַמִּשְׁכָּב¹³ וּמִקְצַת הַטְּהוֹר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב¹⁴ - הַמִּשְׁכָּב טְהוֹר, וְהַטְּהוֹר שְׂנִשְׂא מִקְצָתוֹ עָלָיו טְהוֹרִין. הַטְּמֵא שְׂנִשְׂא רְבוּ עַל מִקְצַת הַמִּשְׁכָּב¹⁵ אוֹ הַמְּרַכֵּב - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב כְּלוֹ אוֹ הַמְּרַכֵּב כְּלוֹ. וְכֵן הַטְּהוֹר שְׂנִשְׂא רְבוּ עַל מִקְצַת הַמְּדָרְס - נִטְמָא, וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא נִשְׂא אֵלָּא מִקְצַת הַמוֹשֵׁב¹⁶.

(10) רוב גופו. (11) מיעוט הגוף של הטמא או של הטהור. (12) כלומר, אם לא נגע כגון שאבן מפסיקה בין הזב בין המשכב או בין הטהור ובין המשכב. (13) שאבן מפסיקה בינו לבין הזב. (14) על משכב שכזה שלא נגע בו הזב. ולא התכוון לומר על אותו משכב עצמו שמיעוט הזב נישא עליו, שהרי אפילו אם רובו של הטהור נישא עליו - טהור. (15) המשנה שם מסיימת: נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו (לטמא אחרים) במיעוטו. (16) חסר: על.

ד. זָב שְׂהִיָּה מְטָל עַל חִמְשָׁה סַפְסָלִין שְׂהֵן מְנַחִין לְאַרְבָּן¹⁷ - טְמֵאִים, שְׂהָרֵי נִשְׂא רְבוּ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן¹⁸. הִיּוֹ מְנַחִין לְרַחֲבֵן¹⁹ - טְהוֹרִין, שְׂהָרֵי לֹא נִשְׂא רְבוּ עַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היצר הרע אל יהודי "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו" כי הרי הוא טוען שבא בשליחותו של הקב"ה ולהיותו "ירא שמים" הרי הוא ממלא את תפקידו, אומרים לו הן אמת שיש לך תפקיד ושליחות, אבל מכיון שגם לנו יש תפקיד ושליחות "אני נבראתי לשמש את קוני" אומרים לנו לך "עמוד ונעשה מלאכתנו" ואיך יכול להפריענו. כי כשיהודי חי עם הרגש תמידי ש"אני נבראתי לשמש את קוני" אין יצה"ר יכול להפריע לו, שהרי אומר לו "עמוד ונעשה מלאכתנו" וכפסק הדין "הרי זה טהור". ויש להוסיף שאין אומרים לו "רד" או "הסתלק" וכד' אלא "עמוד" כי שלילה זו היא באופן של עמידה ועליה גם אצל היצה"ר עצמו, שהרי תכליתו אינו לבלבל את היהודי מעבודתו אלא שיתגבר עליו וינצחו וזוהי העליה בשבילו.

(על-פי י"ן מלכות' ספר המדע סימן לד מתוך רמב"ם "פרס המלך")

35) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם כך אינו מטמא משום משכב. 36) כלי מיוחד למדור בו תבואה וקטניות. 37) עשויה ללוש בה בצק. 38) מפרש. 39) בגד דק. "וירקעו את פחי הזהב" (שמות לט, ג) מתרגם אונקלוס "ורידו". ובהלכות סנהדרין פרק כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של עוף מעל רידו הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון נשאו את רידי (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה, יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף. 40) בגד עם שרוולים. 41) כמו טליחות של מצוה שלנו. 42) ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד ממששה בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו. 43) ילקוט מחזיק שבעה קבים. 44) מפרק כב ואילך.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהיסט הזב ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה אחוז בקמטו והסיט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והסיט, הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים בחבלים, וטהור שהיכה זב או איפכא, זב שנישא מקצתו על הטהור או בהיפך.

א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹת בַּתְּחֵלֶת סֶפֶר זֶה, שָׁאֵם הַסִּיט³ הָאָדָם אֶת הַטְּמָאָה שֶׁהִיא מְטֻמָּאָה בְּמִשְׁאָ - נְטֻמָּא מִשּׁוּם נוֹשָׂא; אָבָל אִם הַסִּיטָה הַטְּמָאָה אֶת הָאָדָם - לֹא נְטֻמָּא⁴.

2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. 3) היזו ממקומו. 4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

ב. אֵינן בְּכָל אֲבוֹת הַטְּמָאוֹת כֵּלָן טְמָאָה, שָׁאֵם תְּסִיט

משום מסייע. וצריך עיון. 28) אילמלי הוחזקה טומאה היינו מטמאים כולם מפני הספק או מפני התערובת, אבל כאן אף אחת אינה מטמאה, מפני שכולן הן מסייע בלבד. 29) מסגנונו של רבינו אפשר להבין, שיש כאן שני נימוקים, אבל נראים הדברים, שהסתמך בעיקר על הנימוק שכל רגל היא מסייע שאין בו ממש].

ז. יֹשֵׁב הַטְּמָא עַל קוֹרֵת בֵּית הַבַּיִת²⁹ - כָּל הַפְּלִים שֶׁבְּעֵקֶל³⁰ טְמָאִים, שֶׁהָרִי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרֵה³¹. אָבָל אִם יֹשֵׁב עַל מִכְבֵּשׁ³² שֶׁל פּוֹכֵס - הָרִי הַפְּלִים שֶׁתַּחַת לוֹחַ הַמִּכְבֵּשׁ³³ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּי, וְנִמְצָאת מְשַׁעֲנֵת הַמִּכְבֵּשׁ עַל רַגְלָיו³⁴, לֹא עַל הַפְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ; שָׁאֵם יִרְצָה אָדָם לְהַכְנִיס סִפִּין וְכִיּוּצָא בָּהּ בֵּין הַפְּלִים שֶׁתַּחַת הַמִּכְבֵּשׁ וּבֵין הַמִּכְבֵּשׁ - מִכְנִיס, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

29) מעבדה לסחיטת שמן מזיתים או מגרעינים שגמים על ידי לחץ של קורה כבידה. 30) סל של נצרים קלוע כעין שבכה שמניחים בו הזיתים העומדים לסחיטה. ויש מפרשים שנותנים בו את פסולת הזיתים, אחר שהוציאו מהם מיטב שמנם ועל ידי לחיצת הקורה נפלט קצת שמן. 31) והזב נישא עליהם. 32) שנותן הכובס על הבגדים, כדי ליישר את קמטיהם. 33) הכסף משנה מפרש, שהכובס מניח לוח על הבגדים והמכבש עליו. והמדובר כאן, כשהזב לא ישב על הלוח אלא על קצה המכבש שלא כנגד הבגדים. והלוח עצמו אינו מהודק ביותר לבגדים. 34) רגלי המכבש.

ח. זָב שֶׁדָּרַס³⁵ עַל כְּלִי שֶׁלֹּא נֶעְשָׂה לְמִשְׁכָּב או לְמוֹשָׁב או לְמִרְכָּב, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא נֶגַע בוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁהָרִי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנֶעְשָׂה מְלֹאכְתָנוּ בְּכָלִי זֶה. בִּיּוֹצֵד? כִּפָּה סָאָה³⁶ וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, כִּפָּה עֲרֵבָה³⁷ וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, או שִׁישֵׁב עַל פְּרֻכַת או עַל קְלַעֵי³⁸ שֶׁל סִפִּינָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִים. שְׁנֹאֵמֵר: אֲשֶׁר יֹשֵׁב עָלָיו - הַמִּיחָד לִישִׁיבָה, לֹא שְׁאוּמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנֶעְשָׂה מְלֹאכְתָנוּ, מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה לֹא נֶעְשָׂה לִישִׁיבָה. הִיָּה הַפְּלִי מְשַׁמֵּשׁ לִישִׁיבָה עִם מְלֹאכְתוֹ שֶׁעוֹשָׂה לָהּ - הָרִי זֶה מְתַטְמֵא בְּמִדְרָס. כְּגוֹן הַרְדִּיד³⁹ וְהַחֲלוּק⁴⁰ וְהַטְּלִית⁴¹ וְהַתְרַמָּל⁴² וְהַחֲמַת⁴³, אִף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן לֹא נֶעְשָׂה מְתַחֲלָה לְמִשְׁכָּב - הָרִי הוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב עִם מְלֹאכְתוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּאֵלּוּ. וּבַהֲלָכוֹת פְּלִים⁴⁴ אָבָר כָּל הַפְּלִים הַמְטַמְּאִין בְּמִדְרָס וְכִלִּים שְׁאִין מְטַמְּאִין בְּמִדְרָס. וְאִי זֶה כְּלִי רָאוּי לִישִׁיבָה, וְאִי זֶה רָאוּי לְשִׁיבָה, וְאִי זֶה רָאוּי לְרִכִּיבָה.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~

"זָב שֶׁדָּרַס עַל כְּלִי שֶׁלֹּא נֶעְשָׂה לְמִשְׁכָּב או לְמוֹשָׁב או לְמִרְכָּב, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא נֶגַע בוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁהָרִי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנֶעְשָׂה מְלֹאכְתָנוּ."

הנה יש בזה הוראה ועצה נפלאה בעבודת ה': כשבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) הכסף-משנה מציין מקור דין זה בשבת פב, ב: "נדה אינה מטמאה לאיברים" (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ו ה"ג, והשגת הראב"ד כאן).

ה. זב¹⁵ שֶׁהָיָה קָנָה אַחֲזוּ בַתּוֹךְ קִמְטוּ¹⁶, וְהִסִּיט וְהוֹצִיא בְּקֶצֶה הַקָּנָה אָדָם אוֹ פְּלִי - הָרִי הֵן טְהוּרִין. שְׁנֵאמַר: וְכָל אֲשֶׁר יֵגַע בּוֹ הַזָּב וַיְדִיּוּ לֹא שָׁטַף בְּמַיִם. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁהַכְּתוּב הִזָּה מְדַבֵּר בְּהִסִּיט הַזָּב¹⁷, וְהוֹצִיאָו בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה¹⁸ לומר: מִה נְגִיעָה - בְּיָדָיו וְהִדּוּמָה לְיָדָיו מִשְׁאָר גּוּפוֹ הַגְּלוּי אֲצֵל הַנְּגִיעָה, אִף הִסִּיט - עַד שֶׁיְסִיט בְּגִלּוּי שְׁבִגּוּפוֹ, לֹא שֶׁיְסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים. הִיָּה הַקָּנָה בְּקִמְטוּ שֶׁל טְהוּר וְהִסִּיט בּוֹ אֶת הַזָּב - טָמֵא; שֶׁהִמְסִיט אֶת הַטָּמֵא כְּנוֹשֵׂא אוֹתָהּ, וְכָשֶׁם שֶׁהַנוֹשֵׂא בְּבֵית הַסְּתָרִים - טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בַתְּחִלַּת סֵפֶר זֶה¹⁹, כִּף הַמְסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים - טָמֵא.

15) מימרא של ריש לקיש, נדה מג, א. 16) בקמטים שבעור הגוף, במקום שאינו מגולה לאויר. 17) שלא נגע בטהור אלא הזיזו ממקומו באמצעות משהו אחר. 18) שהרי אי-אפשר לנגוע במקומות הבלתי גלויים. 19) בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ח.

ו. הַזָּב²⁰ בְּכַף מְאֻזְנִים, וְכָלִי הַעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמִרְכָּב בְּכַף שְׁנֵיהֶם כְּנִגְדּוֹ: פְּרַע²¹ הַזָּב - הָרִי הֵן כְּכֹלִים שֶׁנִּגְעָה בָּהֶן²², שֶׁהָרִי הִסִּיטָן; פְּרַעוּ הֵן - טָמֵאִין מִשּׁוּם מִשְׁכָּב וְנִעֲשׂוּ אָב, שֶׁהָרִי נִשְׂאוֹ הַזָּב וְכֵאלוֹ עֲמֵד עֲלֵיהֶן. הִיָּה בְּכַף שְׁנֵיהֶם שְׂאָר הַכֹּלִים²³ אוֹ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אוֹ אָדָם, בֵּין שֶׁפְּרַעוּ הֵן בֵּין שֶׁפְּרַעַת הַזָּב - כֵּלָן רֵאשׁוֹן לְטָמְאָה²⁴.

20) זבים פ"ג מ"ה. 21) הכריע, ומתוך כך עלתה הכף שהכלי עליה. 22) ולא כמשכב ומושב, שהם אב הטומאה. והנימוק, מפני שהם למעלה מן הזב (ראה למעלה פ"ו ה"ג). במשנה שם, כתוב: "טהורים". ופירש רבינו, וכן כל מפרשי המשנה שהם טהורים מטומאת מדרס, אבל טמאים כעלינו של זב. 23) שאינם ראויים למשכב ומושב (ראה למעלה פ"ו ה"ו). 24) מדין היסט או מדרס, במשנה (שם מ"ז) כתוב רק "אוכלין ומושקין", ויובן שהוא-הדין לאדם וכלים.

ז. הַזָּב וְהַטְּהוּר²⁵ שֶׁיִּשְׁכְּבוּ עַל הַסֶּפֶסֶל אוֹ עַל הַנֶּסֶךְ בְּזִמְן שֶׁהֵן מְחַגְרִין²⁷, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן שֶׁכָּחוּ רַע, וְהוּא הָאֵילָן שְׂאִין בְּעֵבִי עֶקְרוֹ כְּדִי לַחֵק רַבַּע הַקָּבֵב²⁸, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסִפָּה²⁹ שֶׁכָּחָה רַע, וְהוּא שְׁנַחֲבָא בָּהּ³⁰ וְדוּחַק אוֹתָהּ תּוֹזוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסֵלֶם מְצִרִין³¹ שְׂאִינוֹ קְבוּעַ בְּמִסְמָר, אוֹ שֶׁעָלוּ עַל הַכֶּבֶשׂ³² וְעַל הַקּוֹרָה וְעַל הַדֶּלֶת בְּזִמְן שְׂאִינָן מְחַבְרִין בְּטִיט - הָרִי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְתַנְדְּנִין בָּהֶן, וְכֵאלוֹ הִסִּיט הַזָּב אֶת הַטְּהוּר³³ שֶׁעָמוּ. אָבֵל אִם יִשְׁבּוּ³⁴ בְּסִפִּינָה גְדוּלָּה

אֶת הָאָדָם הַטְּהוּר אוֹ אֶת הַכֹּלִי הַטְּהוּר הַטָּמֵא אוֹתָן, אֲלֵא הַזָּב אוֹ חֲבֵרָיו⁵ בְּלִבָּד. וְזוֹ הִיא הַטָּמְאָה הַיְתָרָה בְּזָב שֶׁלֹּא מְצִינוּ כְּמוֹתָהּ בְּכָל הַתּוֹרָה⁶, שְׂאֵם הִסִּיט אֶת הַטְּהוּרִין - טָמֵאִין. פִּיֶּצֶד? הִיָּתָה קוֹרָה מְטֻלָּת עַל רֹאשׁ הַגֶּדֶר, וְאָדָם טְהוּר אוֹ פְּלִים, אֲפִלּוּ פְּלִי חֶרֶס⁷, עַל קְצֵתָהּ, וְהִנִּיד הַזָּב אֶת הַקָּצָה הַשְּׂנִי, הוֹאִיל וְנִתְנַדְּנָדוּ מִחֲמַת הַזָּב - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּגְעָה בָּהֶן וְטָמֵאִין וְנִעֲשׂוּ רֵאשׁוֹן לְטָמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְאִין צְרִיף לומר, שְׂאֵם נִשְׂא הַזָּב אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַכֹּלִים - שֶׁטָּמְאָן. וְאֶחָד זָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלְדָת בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ. הִנָּה לְמִדְתָּה, שֶׁהָאָדָם הַטְּהוּר שֶׁהִסִּיט אֶת הַזָּב - נִטְמָא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא זָב; וְהַזָּב שֶׁהִסִּיט אֶת הַטְּהוּר, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, אֲפִלּוּ פְּלִי חֶרֶס - טָמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהִנִּידת הַזָּב לְאַחֲרִים כְּאֵלוֹ נִגְעָה בָּהֶן⁸.

5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג, א. 6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". 7) שאינו מטמא בנגיעה בדפנו החיצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו, אע"פ שלא נגע בדופנו כלל. ב'תורת כהנים' פרשת זבים פרק ד פרשתא ג ה"ב, שינונו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא טו, יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר"? מגע שהוא ככולו, הוי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות תוכו, זז ממקומו. 8) כלומר, אע"פ שהיסטו בלי נגיעה, דינו כאילו נגע והיסט ומטמא כנושא.

ג. חִמְרָה בְּהִסִּיט הַזָּב מִמְּגֵעוֹ: שְׂאֵם נִגְעָה בְּכָלִי חֶרֶס הַמְּקַף צְמִיד פְּתִיל⁹ - טְהוּר¹⁰, וְאֵם הִסִּיטוּ - טָמְאָהּ. וְכֵן פְּלִי חֶרֶס שֶׁהוּא נְכוּב¹¹ כְּדִהוּר וְעַדִּין לֹא נִעֲשָׂה לוֹ פֶּה, כְּמוֹ אֶלְפִסִּין אִירְנִיּוֹת¹², אִם הִסִּיטָן הַזָּב - טָמֵאִים, וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוּרִין בְּאֵהֶל הַמֶּת, שֶׁהָרִי הֵן בְּכָלִי חֶרֶס הַמְּקַף צְמִיד פְּתִיל שֶׁפְּתָחוּ סְתוּם. וְכֵן מִחַט שֶׁהִיָּתָה פְּלוּעָה¹³ בַתּוֹךְ הַעֵץ וְטִבַּעַת הַבְּלוּעָה בַתּוֹךְ הַלְּבָנָה, וְהִסִּיט הַזָּב אֶת הַעֵץ אוֹ הַלְּבָנָה - נִטְמָאוּ הַכֹּלִים הַבְּלוּעִים שֶׁבְּתוֹכָן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

9) כיסוי מצומד, ואין בו מקום פתוח לאויר. 10) שם. 11) חלול באמצעו. 12) עדיות פ"ב מ"ה: "שהן טהורות באוהל המת, ומטמאות במשא הזב". ופירש שם רבינו: מחבתות כפולות, וכך הן נעשות: עושים כדור חלול מטיט, ואחרי שריפתו חותכים אותו באמצעו ומתחלק לשתי מחבתות. והמדובר כאן לפני שנחתכו ואינן פתוחות לאויר. 13) כלים פ"ט מ"ו. הכסף-משנה מעיר, שאלה טמאים גם באוהל המת, ורק בלוע בגוף חי בלבד אינו מיטמא, ואם-כן אין דינו דומה לדין אלפסין אירניות.

ד. זָב שֶׁהִקְנִיס יָדוֹ¹⁴ אוֹ רַגְלוֹ לְאֹוִיר פְּלִי חֶרֶס, הוֹאִיל וְלֹא נִגְעָה בּוֹ מִתּוֹכוֹ וְלֹא הִנִּידוּ - הָרִי זֶה טְהוּר; שְׂאִין הַנִּדָּה וְכִיּוּצָא בָּהּ מִטָּמֵאִין לְאִיבָרִים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה כסלו - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42) שם. (43 שוורים. (44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס, שהרי הטמא נשען על הטהור. (45) שם. (46) כשהמשא קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם נשענים זה על זה באמצעות המשא.

י. טהור⁴⁷ שהיה מפה את הזב - הרי זה טהור⁴⁸, וזב שהיה את הטהור - טמא⁴⁹; ושאם ומשך⁴⁹ הטהור - והרי הטמא נופל⁵⁰, ונמצא כאלו נשען עליו⁵¹. ולפיכך אף בגדי הטהור טמאין.

47) שם. (48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. (49) יעזוב את מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. (50) מעוצמת תנופת ידו. (51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את הזב שאין בגדיו טמאים.

יא. זב שנגשא⁵² מקצתו על הטהור או טהור שנגשא מקצתו על הזב - נטמא⁵³. כיצד? אצבעו של זב שהניחה למעלה מן הטהור או הטהור שהניח אצבעו למעלה מן הזב, אף על פי שיש ביניהן אבן או קורה וכיוצא בהם - הרי זה טמא⁵⁴. וכן חבורי הזב⁵⁵ שנגשאו על הטהור או חבורי טהור שנגשאו על הזב - הרי זה טמא, וכאלו נשא כל אחד מהם עצמו של חברו. ואלו הם החבורים: השנים הצפרנים והשער שלהן⁵⁶. ויראה לי, שטמא זה מדבריהם.

52) שם פרק ה, מ"ב. (53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן, שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל הטהור. (54) טומאת אבן מסמא. (55) הדברים המחבורים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים. (56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

פרק השיעוי

1) יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים והקיש עליו הזב והניד כלי, ודין כל דבר שנפל מכת הסיטו או מכוח הרעדה, ושארין מרכב ומושב מטמא אלא בנגיעה, ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור, הנדחק ברחיים שהגוי בתוכה.

א. דבר שהיה מחובר² בארץ או מסמר במסמרים: אם היה פחו³ יפה וחקק, והקיש⁴ עליו הזב, ויבצע שהקיש הניד כלי או אכלין ומשקין מפת הפאתו או שהפילן - הרי אלו טהורים⁵; ואם לא היה פחו יפה וחקק אלא מתננד, והקיש עליו הזב, והפיל או הניד בכח הפאתו פלים או אכלים ומשקין - הרי אלו טמאין, וכאלו הסיטן, שהרי מפחו נפלו⁶. זה

שאינה יכולה להסיט באדם³⁵, או על הנסר או על הספסל בזמן שאינם מחגירין, או שעלו באילן ובספה שפחן יפה, או בסלם מצרי הקבוע במסמר, או בכבש ובקורה וברדת שמחברים בטיט, אפילו עלו מצד אחד - הרי זה טהור.

25) שם פ"ג מ"א. (26) קרש. (27) מתנדנדים כאדם חגור. (28) אם יחקקו תוכו עד שיישאר דופן דק מאוד, לא יגיע חללו לגודל רובע הקב (כבא מציעא קה, ב). (29) ענף, מלשון הכתוב (שופטים ט, מט): איש שוכה. (30) בגמרא שם אמרו: שנחבאת באחויזונה (הגהות הב"ח שם), ופירושו רש"י ו'תוספות' כשאוחזים אותה בכף היד כולה נחבאת בה ואינה נראית. ורבינו מפרש "כשאוחז בה והיא נחבאת בתוך ידו וכופף אותה, היא מזזת אותו" (לשון הכסף-משנה). פירוש, היד מזיזה את הענף. (31) סולם קטן, ואם אינו קבוע במסמר הוא מתנועע אילך ואילך. (32) קרש שמניחים ראשו אחד על הספינה וראשו השני נוגע בחוף, והוא משמש גשר לעבור עליו מן הספינה ליבשה. (33) כלומר, אפילו אם הכריע הזב ומתוך כך התרומם הצד שהטהור יושב עליו, גם כן טמא משום היסט, ומכל-שכן אם כרע הטהור, שאז בגדיו נעשו אב הטומאה כמדרס הזב, כמבואר בהלכה ו. [בזה מסולקת תמיהת בעל החזון-איש שהקשה למה כתב רבינו: "וכאלו הסיט הזב את הטהור" ולא להיפך, ולא מצא יישוב מניח דעתן]. (34) זבים פ"ג מ"ג. (35) כלומר, ע"י אדם, אינה זוה כשאדם עולה עליה.

ה. זב וטהור³⁶ שהיו שניהם פאחד מגיפין³⁷ את הדלת או פותחין - הרי זה טהור³⁸. היה אחד מגיף ואחד פותח - נטמא³⁹. העלו זה את זה מן הבור: אם הטמא העלה את הטהור - טמאהו מפני שהסיטו⁴⁰; ואם הטהור העלה את הטמא - נטמא במשאו⁴¹, כמו שפארנו.

36) שם מ"ב. (37) סוגרים. (38) כחכמים שם, ונימוקם: מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). (39) מפני שזה מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. (40) הזיז את הטהור. (41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת עליו (כך היא דעת רבינו, אולם רש"י ור"ש חולקים עליו), או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ו), והיסט פירושו הזזה ממקומו, ובשניהם חמור זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם הטהור הסיט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא הסיט או נשא את הטהור.

ט. זב וטהור⁴² שהיו מפשילין⁴³ בחבלים, אם היה זה מושף אילף וזה מושף אילף - נטמא⁴⁴. היו אורגין⁴⁵, בין בעומדין בין ביושבין, או טוחנין, או פורקין מן החמור או טוענין: בזמן שמשאן פבד - הרי זה טמא; ואם היה משוי קל - טהור⁴⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. הַזָּב וְהַטְּהוֹר²² שְׁיִשְׁבוּ בַסְּפִינָה קְטַנָּה הַיְכוּלָה לְהַמִּיט בְּאֶדָם אֶחָד²³, אוּ בְאַסְדָּא²⁴, אוּ שְׂרָכְבוּ עַל גְּבִי בְהֵמָה²⁵, אָף עַל פִּי שְׂאִין בְּגִדֵיהֶן נוֹגְעִין זֶה בְּזֶה - הָרִי בְּגִדֵי הַטְּהוֹר טְמָאִים מְדֻרְס, וְטִמְאַתָּן בְּסַפֵּק, שְׂמָא דְרִס²⁶ הַזָּב עֲלֵיהֶן. וְכֵן נִדָּה שְׁיִשְׁבָה עִם הַטְּהוֹר²⁷ בְּמִטָּה - בְּגִדִים טְמָאִין מְדֻרְס²⁸, חוּץ מִכַּפֵּה שְׂבִרָא²⁹. וְכֵן הַבְּגָדִים שְׂבִרָא³⁰ הַנְּסִי³¹ שְׂבִסְפִינָה טְהוֹרִין³¹.

(22) שם פ"ג מ"א. (23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא מטה אותה ונכפפת תחתיו. (24) רפסודה (קורות מחוברות יחד, ומשיטים אותן בנהרות). (25) דרכה של בהמה לכופף את גבה תחת רוכביה. (26) פירוש, שמא הכריע הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב. (27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). (28) שמא דרסה עליהם. (29) של הטהורה, שאין לחשוש שמא דרסה עליה. (30) התורן. (31) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה, שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל אלה שבראש התורן אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה שבראשה טמאה מדרס, ישבה בספינה, כלים שבראש הנס שבספינה טמאין מדרס". וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים במקום גבוה, ופסק כ'סתם משנה' (כסף-משנה).

ה. הַנְּדָחִיק³² בְּרַחִים שְׁהָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּתוֹכָם³³ אוּ זָבִי³⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ³⁵ - הָרִי בְּגִדֵי טְמָאִין מְדֻרְס. בְּאֵי זֶה רַחִים אָמְרוּ? בְּרַחִים שְׂמַנְדְּנִין אֶת הַקְּרָקַע עַד שְׂעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד פֶּאֲן³⁶ וְדוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שְׂטֻמְאָה זוּ בְּסַפֵּק, שְׂמָא נַעֲקָר הַטְּמָא³⁷ וְדִרְס עַל בְּגִדֵי הַטְּהוֹר.

(32) תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאיין עוקרים". (33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כזבים. (34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. (35) זבה, נדה ויולדת. (36) האדם העומד על יד הריחיים. (37) מכוחו של הנדנוד.

~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חברות חוץ מדבר אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חברות. ועם הארץ שקיבל עליו דברי חברות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חברות ונחשד לדבר אחד או חבר שנחשד על טהרות.

הַפְּלִלִי: כַּל שֶׁנֶּפֶל מִכַּח הַסֵּטוֹ - טְמָא; מִכַּח הַרְעָדָה - טְהוֹר. בְּיַצֵּד? הַקִּישׁ עַל אֵילָן אוּ סִכָּה⁸ שִׁכְחָן רַע, אוּ עַל סֵלָם מִצְרֵי שְׂאִינוֹ קְבוע בְּמַסְמָר, אוּ עַל קוֹרָה וְדִלַת וְכֶכֶשׁ שְׂאִינָם מִחֻבְרִים בְּטִיט, אוּ שֶׁהַקִּישׁ עַל הַנְּגִיר⁹ עַל הַמְנַעוּל¹⁰ וְהַמְּשׁוּט¹¹, וּבִשְׁעָה שֶׁהַקִּישׁ הַפִּיל אֶכְלִין וּמִשְׁקִין אוּ בָלִים, אֶפְלוּ הַנִּידָן וְלֹא נִפְלוּ - הָרִי אֵלוֹ טְמָאִים. אֶבֶל אִם הַקִּישׁ עַל אֵילָן אוּ עַל סִכָּה שִׁכְחָן יָפָה, אוּ עַל סֵלָם מַסְמָר, אוּ עַל כֶּכֶשׁ אוּ עַל דִּלַת אוּ קוֹרָה הַמְּחַבְרִין בְּטִיט, אוּ עַל הַמְּרִישׁ¹², אוּ עַל הַתְּנוּר, וּבִשְׁעָה שֶׁהַקִּישׁ הַנִּיד בָּלִים אוּ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין, אֶפְלוּ הַפִּילָן - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין. וְכֵן כַּל בְּיַצֵּא בְּאֵלוֹ.

(2) זבים פ"ד מ"ב. (3) של הדבר המחובר ואינו מתנדנד. (4) דפק. (5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעידת הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה, א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא התכוון לדברי רש"י). (6) הדפיקה הנידה ישירות את הכלים שלא היו מחוברים יפה. (7) תוספתא, זבים פ"ד ה"ה. (8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. (9) יתד התקועה באסקופה אחורי הדלת. (10) של הדלת. (11) של ספינה. כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם ישירות. (12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות הבית.

ב. תְּנוּר¹³ שְׁהִיתָה הַפֶּת דְּבוּקָה בּוֹ, וְהַקִּישׁ עַל הַתְּנוּר וְנֶפֶל כֶּפֶר, אֶפְלוּ הִיָּה תְרוּמָה¹⁴ - הָרִי זֶה טְהוֹר¹⁵. וְאִם הִיָּה חָרָס מִן הַתְּנוּר מְדַבֵּק בְּכֶפֶר¹⁶ שֶׁנֶּפֶל, אֶפְלוּ הִיָּה חֲלִין - הָרִי זֶה טְמָא¹⁷.

(13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את הפת. (14) שמחמירים בטהרתה. (15) מפני שהתנור כבד, לא הונד הככר ישר מן הדפיקה. (16) הגר"א בתוספתא שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה לא כפירוש רבינו כאן. (17) במקרה זה, הרי נפל החרס, וביחד עמו גם הככר, מכוח הדפיקה.

ג. אֵין הַמְּשֻׁקֵּב¹⁸ אוּ הַמְּרַבֵּב מִטְּמָא בָּלִים אוּ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין אֵלָא בְּמַגַּע בְּלָבָד; אֶבֶל אִם הָיוּ בָּלִים אוּ אֶכְלִים וּמִשְׁקִין לְמַעַלָּה מִן הַמְּדֻרְס¹⁹ אוּ שְׁהִיָּה הַמְּדֻרְס לְמַעַלָּה מֵהֶן, אֶפְלוּ לֹא הַפְּסִיק בִּינֵיהֶם אֵלָא נִיר, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בְּהֶן - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין²⁰. וְכֵן אִם הִסִּיט²¹ הַמְּשֻׁקֵּב אֶת הַבָּלִים אוּ אֶת הָאֶכְלִים וְהַמִּשְׁקִין - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין.

(18) בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב טהור, חוץ מן האדם". (19) מונח כולל משכב מושב ומרכב. (20) שם מ"ה. (21) כגון שהמדרס והטהור היו על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר כבר, שמסיט דינו כנושא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה לְטַהֲרֵת הַיָּדַיִם¹⁶, וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטַהֲרוֹת¹⁷. וְאִם אָמַר: אֵינִי מְקַבֵּל אֶלָּא לְטַהֲרֵת הַיָּדַיִם¹⁸ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קִבַּל לְטַהֲרוֹת וְלֹא לַיָּדַיִם - אַף לְטַהֲרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. כְּשֶׁמְקַבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ¹⁹ כֹּל שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שְׂוִלְמַד וַיְהִי רָגִיל בְּטַהֲרוֹת; וְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם מְשִׁיבֵל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת הָרִי בְּגִדָיו טְהוֹרִין, וְכֹל אֲכָלָיו וּמִשְׁקָיו טְהוֹרִין, וְנֶאֱמָן עַל כֹּל הַטַּהֲרוֹת, כְּשֶׁאֵר כֹּל הַחֲבָרִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ תְּלַמֵּיד חֲכָם.

(14) מנהגי חבירות. (15) במקום שאנשים מן החוץ אינם מתכווננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות. (16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. (17) להחזיק כל טהרותיו כטהרות של חברים. (18) מפני שעיקר אכילת חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם. (19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

ג. תְּלַמֵּידי חֲכָמִים הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְהָרָה, נֶאֱמָנִין וְאֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת. אֲבָל מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִהְגוּ כְּהַנִּים סְלוֹסוֹל²⁰ בְּעֶצְמָן, שְׁלֹא יְהוּ מוֹסְרִין טְהוֹרוֹת אֶפְלוֹ לְתַלְמֵידי חֲכָמִים עַד שְׂיִקְבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת.

(20) מעלה יתירה.

ד. זָקָן²¹ וַיּוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה²² אֵינוֹ צְרִיךְ לְקַבֵּל, שְׂכָכָר קִבַּל בְּשִׁעָה שְׂיִשְׁב²³.

(21) תלמיד חכם. (22) בישיבת חכמי תורה. (23) שאין מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

ה. הַמְּקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת - צְרִיךְ לְקַבֵּל בְּפָנָיו שְׁלֹשָׁה חֲבָרִים. וּבְנִי וּבְנֵי בֵיתוֹ אֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל בְּפָנָיו שְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַמֵּד וּמְרַגֵּל בְּדֶרֶךְ טְהָרָה. וְאִשֶׁת חֵבֵר וּבְנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וְעַבְדָּיו - הָרִי הֵן כְּחֵבֵר. וְחֵבֵר שְׂמַת - אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּחֻזְקַת חֲבָרִים עַד שְׂיִחַשְׁדוּ²⁴.

(24) שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

ו. אִשֶׁת עִם הָאָרֶץ אוֹ בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׂאֵת לְחֵבֵר, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכָּר לְחֵבֵר - הָרִי אֵלוֹ צְרִיכִין לְקַבֵּל עָלֵיהֶן דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחִלָּה²⁵. אֲבָל אִשֶׁת חֵבֵר אוֹ בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׂאֵת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכָּר לְעַם הָאָרֶץ - אֵין צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחִלָּה²⁶.

(25) בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה "בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל

א. עִם הָאָרֶץ²⁷, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁנֶה בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת²⁸ - הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת טָמֵא, וּבְגִדָיו מְדֻרְס לְטַהֲרוֹת²⁹. וְאִם נִגְעוּ בְּגִדָיו בְּאֲכָלִין וּמִשְׁקִין - הָרִי הֵן טָמֵאִין. וְאִם נִגְעוּ בְּכָלִי חֶרֶס מְאֹוִיר³⁰ - טָמֵאֵהוּ. וְשׂוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מַגְעָן, אַף עַל פִּי שֶׁשְׂמֵאֲתָן כֶּסֶפֶק³¹. וְאֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַטַּהֲרוֹת³², לְפִי שְׂאֵינָן בְּקִיָּאִין בְּדִקְדוּקֵי טְהוֹרוֹת וּטְמֵאוֹת. וְלַעוֹלָם הוּא בְּחֻזְקָה זוֹ וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַטַּהֲרוֹת עַד שְׂיִקְבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת³³. וְמָה הֵן דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת שְׂיִקְבֵּל עָלָיו? שְׂיִהָא נִזְהָר בְּטְמֵאוֹת שְׁלֹא יִטְמֵא פָּהֶן³⁴, וּבְטַהֲרוֹת שְׁלֹא יִטְמֵא אוֹתָם³⁵, וַיִּזְהָר בְּנְטִילַת יָדַיִם וּבְטַהֲרוֹתָן, וְשְׁלֹא יִקַּח מֵעַם הָאָרֶץ דְּבָר לַח³⁶, וְלֹא יִתְאַרַח אֶצְלוֹ³⁷, וְלֹא יִתְאַרְחוּ אֶצְלוֹ בְּכִסּוּתוֹ³⁸.

(2) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". (3) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. (4) בתגיגה יח, ב שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" (שנוהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמה ישבה עליהם אשתו נידה. (5) כלומר, מתוכו (ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טימאהו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון). (6) וכלל בידינו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו' ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמא מספק, שמה ישבה עליהם אשתו נידה. (7) לומר שלא נטמאו. (8) להיזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. (9) שלא לצורך. (10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. (11) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא נתלחחו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו משנה ו) שמוותר. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזהו היא משנה אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ט. (12) שמה יגע בו או בבגדיו ויטמאהו. (13) שלפעמים יושבים עליה ושמה ישבה עליה אשתו נידה, כאמור למעלה.

ב. הַבָּא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת חוּץ מְדַבֵּר אֶחָד מֵהֶן - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג³⁹ בְּצַנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ⁴⁰ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֶסְקֵי טְמֵאָה וְטַהֲרָה; וְאִם לֹא רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג בְּצַנְעָה בְּבֵיתוֹ - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם הארץ ברגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

א. כָּכָר בְּאַרְנוֹתָי, שְׁעָמִי הָאָרֶץ נְאֻמִּים הֵן עַל טְהַרַת פְּרַת הַחֲטָאֵת. מִפְּנֵי חֲמֻרְתָּהּ אֵין מְזַלְזֵלִין בָּהּ. וְכֵן נְאֻמִּים הֵן עַל טְהַרַת יִין וְשֶׁמֶן שֶׁל נְסֻכִים.²⁷ אִם אָמַר: טְהוֹר הוּא - 4 - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהַרְהָ.²⁸ מִפְּנֵי חֲמֻרְתּוֹ נִזְהָרִין בּוֹ. וְכֵן נְאֻמִּים הֵן עַל הַתְּרוּמָה בְּשֻׁעַת הַגְּתוֹת²⁹ וְהַפְּדִים,³⁰ מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעָם מְטַהְרִין עֲצָמָן וְכִלְיָהֶן פְּדִי לַעֲשׂוֹת יֵינָם וְשֶׁמֶן בְּטַהַרְהָ. עֲבְרוּ הַגְּתוֹת וְהַפְּדִים - אֵינָן נְאֻמִּים.

(2) בפ"ג מהלכות פרה הי"ב. (3) יין לנסכו על המזבח ושמן למנחות. (4) לנסכים. (5) משנה חגיגה כד, ב. רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם מלשוננו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין בדין זה. ראה לקמן ה"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם בגמרא (כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם, וצ"ע). (6) בזמן דריכת הענבים בגת. (7) כתישת הזיתים בבתי הברד להוציא שמנם.

ב. פֶּהֶן³¹ שֶׁהֵבִיא לוֹ עִם הָאָרֶץ חֲבִית יִין אוֹ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה³² - לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא בְּחֻזְקַת טְמָאָה. הַנִּיחָה עִם הָאָרֶץ אֶצְלוֹ עַד גַּת הַבָּאָה וְהֵבִיאָהּ לוֹ³³ - יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵיא שֶׁל אֲשַׁתְּמַד; שֶׁלֹּא גִזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמָאָה בְּשֻׁעַת הַגְּתוֹת וְהַפְּדִים.

(8) שם. (9) לא בשעת הגיתות. (10) בשעת הגיתות.

ג. עִם הָאָרֶץ³⁴ שֶׁנֶּעַל בֵּית בְּדוֹ אוֹ גִתוֹ בְּשֻׁעַת שְׁגָמְרוֹ הָעָם לְדַרְפָּה³⁵ וְהוֹלִיף אֶת הַמִּפְתָּח מִיַּד לְפָנָיו, אִף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה³⁶ פְּמָה יָמִים אַחַר שֶׁעֲבְרוּ הַגְּתוֹת - הֲרִי הַפֶּהֶן בָּא וּפּוֹתַח בְּפָנָיו וּמְטַבֵּיל³⁷ וְדוֹרְף וְנוֹטֵל תְּרוּמָה בְּטַהַרְהָ³⁸. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן - לֹא יִטַּל תְּרוּמָה מֵעַם הָאָרֶץ אֲלָא זִיתִים וְעֻנְבִים שְׁאֵינָן מְכַשְׂרִין³⁹, שְׁאֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה.

(11) טהרות פ"ט, מ"ד. (12) ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. (13) הכהן. (14) את עם הארץ. (15) אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. (16) אוכלין אינם מקבלים טומאה אלא אם נתלחחו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ד.

ד. הֵבִיא לוֹ⁴⁰ עִם הָאָרֶץ חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה בְּשֻׁעַר מוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר: הַפְּרִשְׁתִּי בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ, אֶפְלוֹ

דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. (26) גם כאן הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסיימת הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר שמת ובניו ועבדיו.

ז. עִם הָאָרֶץ שֶׁקָּבַל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, וְהָיוּ לוֹ טְהוֹרוֹת כְּשֶׁהָיָה עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וְדָאֵי שְׁלֵא נִטְמָאוּ, בְּזִמְן שֶׁנִּתְעַסְקוּ בֵּהֶן אַחֲרִים²⁷ - הֲרִי הֵן אֲסוּרוֹת כְּמִקְדָּם²⁸; וְאִם הוּא בְּעֵצְמוֹ נִתְעַסַּק בֵּהֶן - הֲרִי הֵן מְתוּרוֹת לוֹ²⁹ וְאֲסוּרוֹת לְכָל אֲדָם³⁰. וְנִשְׁאֵל הַחֶבֶר עַל טְהוֹרְתוֹ וּמוֹרָה בֵּהֶן טְהַרְהָ לַעֲצָמוֹ, וְאֵין חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ בְּכַף³¹.

(27) לא חברים והוא סומך על הדברים שלא נטמאו. (28) אינו יכול לסמוך עליהם. (29) לעצמו נאמן. (30) אינו נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי חבירות. (31) שיטהר את הטמא.

ח. חֶבֶר שֶׁנֶּעֱשָׂה גְּבַאי³² לְמִלְךָ אוֹ מוֹכֶסֶן³³ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - דוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתוֹ. פֶּרֶשׁ מִמַּעֲשָׂיו הָרַעִים - הֲרִי הוּא פְּכָל אֲדָם, וְצָרִיף לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת בְּכַתְחֻלָּה³⁴.

(32) לגבות מסים. (33) גובה מכס. (34) "חזרו לומר, פירש (מגבאותו ומוכסותו) הרי הוא ככל אדם".

ט. עִם הָאָרֶץ שֶׁקָּבַל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת וְנִחַשְׁד לְדָבָר אֶחָד - אֵינוֹ חֲשׂוֹד אֲלָא לְאוֹתוֹ דָּבָר. וְכָל הַחֲשׂוֹד לְחִמּוֹר - נִחַשְׁד עַל הַקַּל; לְקַל - לֹא נִחַשְׁד לְחִמּוֹר.

י. חֶבֶר שֶׁנִּחַשְׁד³⁵ עַל הַטְּהוֹרוֹת, כְּגוֹן שֶׁמְכַר אֶכְלִין טְמָאִין בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן טְהוֹרִין - הֲרִי זֶה אֵינוֹ נְאֻמֵּן לְעוֹלָם, עַד שִׁיּוֹדֵעַ שֶׁחֲזַר בְּתַשׁבּוּה גְּמוּרָה³⁶.

(35) רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר שהוא כשר. (36) רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה: "שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה לעצמו (בבהמה שלו) בדבר חשוב".

יא. הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִיּוּת אוֹ עַל הַתְּרוּמָה שֶׁמְכָרָן לְשֵׁם חֲלִין - הֲרִי זֶה חֲשׂוֹד עַל הַטְּהוֹרוֹת; שֶׁהַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר שֶׁל תּוֹרָה - הֲרִי הוּא חֲשׂוֹד עַל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְהָאֶכְלִין הַטְּמָאִין אֵין מִטְמָאִין אַחֲרִים אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶן³⁷, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְכָל הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - נְאֻמֵּן לְהַעֲדִי בּוֹ לְאַחֲרִים וְלָדוֹן בּוֹ לְאַחֲרִים. חֻזְקָה הֵיא, שְׁאֵין אֲדָם חוֹטֵא פְּדִי שִׁיְהֵנוּ בּוֹ אַחֲרִים.

(37) אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר הדברים שעם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו).
 (25) כר' יוחנן שם. (26) משקין חולין. (27) כלומר, שגזרו עליו טומאת מדרס (למעלה פ"י ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו (ראה רש"י שם). (28) סיום הברייתא הנזכרת. (29) לייצור כלי חרס. (30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

ו. מן המודיעית³¹ ולפנים - נאמנים על פלי חרס³²; מן המודיעית ולחוץ - אינן נאמנים. והמודיעית עצמה³³ - פעמים קלחוץ ופעמים קלפנים. כיצד? הנה חבר נכנס³⁴ ועם הארץ יוצא³⁵ וכלי חרס בידו - הרי זה נאמן במודיעית לומר שהוא טהור³⁶ לקדש³⁷; הרי שניהן נכנסין³⁸ או שניהן יוצאין³⁹ - אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית.

(31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים צג, ב). (32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטיהרום מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף-משנה. [החזון-איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים טהורים רק בירושלים בלבד. וראיה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה ו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - בירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדין כלים גסים]. (33) ברייתא שם. (34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על-מנת להמשיך וללכת לירושלים. (35) מצד ירושלים. (36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. (37) אבל לא לתרומה. (38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפנים מן המודיעים ולקנותם שם. (39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף-משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל-שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

ז. קדר⁴⁰ שהביא קדרות והניחן לפנים מן המודיעית, ובאו הלוקחין והוא אומר להן שטהורות הן: לקח קדרה ונכנס בה - הרי היא טהורה לקדש אכל לא לתרומה, כמו שבארנו⁴¹; לקח קדרה ויצא בה חוץ למודיעית - הרי זו טמאה בין לקדש בין לתרומה. אף על פי שהן הם הקדרות והוא הקדר עצמו, אינו נאמן אלא לפנים מן המודיעית.

(40) משנה שם כה, ב. (41) כמה פעמים בפרק זה.

רביעית¹⁸ - מתוך שנאמן על טהרת הקדש נאמן על הכל¹⁹. אפלו בשעת הגתות והבדים, שעמי הארץ נאמנים על התרומה, אינן נאמנים על הפלי הריקם²⁰ לומר שהוא טהור לתרומה. וכן אין נאמנים לעולם על פלי ריקם לומר שהוא טהור לקדש²¹.

(17) משנה חגיגה כד, ב. (18) חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. (19) בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסויימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד ישתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). (20) פירוש, אחר שעירו ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמינוהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים דתרומה אינו נאמן. [ורש"י שם מבאר, שהאמינוהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כך]. (21) דקדק רבינו בלשונו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר רואה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי שעירוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקם" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באותו הכלי שהביא בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובזה מסולקת תמיהתם של הרי"ק קורקוס והכסף-משנה על רבינו.

ה. פלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו כדי להוציא ממנו נסכים - הרי הוא נאמן על טהרת הפלי, ואפלו קדם לגתות ולבדים בשבעים יום²²; אכל קדם לשבעים - אינן נאמנים. במה דברים אמורים? בשאר ארץ ישראל; אכל בירושלים נאמנים²³ על פלי חרס הריקם לומר שהוא טהור לקדש לעולם, בין פלים דקים²⁴ בין פלים גסים, בין מלאין בין ריקנים²⁵ - הרי הוא נאמן על הפלי, אף על פי שהמשיקין שבתוכו²⁶ טמאין. אפלו הנה בגדו, שהוא מדרס²⁷, מתוך הפלי - הרי הפלי בחזקת טהרה לקדש. ומפני מה הקלו בהם? מפני שאין עושין כבשונות²⁹ בירושלים³⁰.

(22) שנינו שם כד, ב "כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבעים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם הקדישו נאמן כל השנה. (23) משנה שם כו, א. (24) קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכל-שכן על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדין נאמנות עמי הארץ על טהרת יין ושמן של נסכים, והביא שם טעם אחר ש"מפני חומרתו נזהרין בו" ולא הזכיר כלל הטעם "משום חשש איבה".

ויש לומר הביאור: במקורו של דין זה במסכת חגיגה, הובא הלימוד מהפסוק "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים".

ובירושלמי נלמד מפסוק אחר "ירושלים הבנויה כעיר שתבורה לה יחדיו, עיר שעושה כל ישראל לחברים כו'". ובהבדל שבין שני הביאורים יש לומר שלירושלמי הטעם ש"כל ישראל חברים" הוא מפני שנמצאים בירושלים שמכין ששם מקום המקדש והשכינה, הרי שנזהרין בה ביותר ולכן אפילו עם-הארץ טהור.

אבל לשיטת הבבלי אין זה מצד קדושת העיר ירושלים אלא מצד התאספות עם ישראל שאז מתבטלת מציאות היחיד ויש כאן מציאות הציבור בלבד וכל הציבור כולו "חברים". אבל משעבר הרגל פקעה מציאות הציבור וממילא האוכלין שנגע בהן עם-הארץ שעתה הוא טמא, חזרו גם הם להיות טמאין למפרע.

ומדוייק הדבר בלשון הרמב"ם שכתב כאן "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" היינו שלא כל יחיד ויחיד בודאי טיהר את עצמו אלא שכל הציבור טהור. ולכן שינה מלשונו בעניין טהרת עמי הארץ בשעת הגיתות והבדים, ושם כתב "שכל העם מטהרין עצמן וכליהן". ועל פי זה מובן מדוע אחר הרגל חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע, שהרי כל אחד מן הציבור חזר להיות יחיד, ואם הוא עם-הארץ הרי שאוכלין שנגע בהן טמאין.

(על פי לקו"ש חלק ל"ו עמוד 20)
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(45) משנה חגיגה כו, א. (46) בפסח, שבועות וסוכות, והמדובר בירושלים. (47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשאן כולם חברים.

י. הפותח⁴⁸ חביתו⁴⁹ ברגל והמתחיל בעסתו⁵⁰ ועבר הרגל - הרי שאר החבית ושאר העסה בתחנת טמאה⁵¹, שהרי נגעו בו עמי הארץ. ואף על פי שלא נגע בה אלא בזמן שהוא פתוח⁵² - אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד⁵³.

(48) משנה שם. (49) חבר שפתח חבית יין למכור בקימעונות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. (50) למכור לכל הבא. (51) פסק כחכמים. (52) כלומר, ברגל. (53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה. בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין

ח. הלוקח⁴² פלי חרס מן הפכשן בכל מקום - הרי אלו טהורין בין לקדש בין לתרומה, ואין אומרים שמא נגע בהן עם הארץ. ואפלו לקח מן הסדר הראשון⁴³, ואף על פי שהפכשן פתוח וכבר נלקח חציו; שלא גזרו טמאה על פלים שפכשן⁴⁴.

(42) הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף-משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף-משנה). (43) השורה הראשונה. (44) כל זמן שלא הוצאו ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

ט. טמאת עם הארץ⁴⁵ ברגל⁴⁶ כטהורה היא חשובה, שכל ישראל חברים הן ברגלים⁴⁷, וכליהם פלם ואכליהם ומשקהן טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל. לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל בין על הקדש בין על התרומה. משעבר הרגל חוזרין לטמאתן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טמאת עם הארץ ברגל כטהורה היא חשובה, שכל ישראל חברים הן ברגלים... מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל... משעבר הרגל חוזרין לטמאתן".

כוונתו ב"משעבר הרגל חוזרין לטמאתן" שכל מה שנגע בו עם-הארץ בשעת הרגל טמא למפרע, כמו שכתב בפירוש בהלכה שלאח"כ "הפותח חביתו ברגל כו' ועבר הרגל הרי שאר החבית כו' בחזקת טומאה ואע"פ שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר, אינה טהורה אלא בזמן הרגל בלבד".

ותמוה, שהרי טעמו של הרמב"ם הוא "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" ואם הוא טהור מדוע אחרי הרגלים טמאים האוכלין שנגע בהן למפרע? ובמה שונה הדין מנאמנות עמי הארץ "על התרומה בשעת הגיתות והבדים" ששם אין אומרים שאחרי זמן זה חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע.

ובשלמא לרש"י שכתב הטעם "דכל ימות הרגל אישתרי שלא לביישם" מובן מדוע טמאין למפרע כי בעצם אינם טהורים רק שחכמים ביטלו גזירתם כדי שלא לביישם, אבל לטעם הרמב"ם הרי "הכל מטהרין עצמן" ומדוע אחרי הרגל חזרו לטמאתן.

וב'משנה למלך' תירץ שגם לרמב"ם עיקר הטעם הוא שחכמים לא רצו לגזור עליהם שלא יבואו למריבה ויהיה כל אחד ואחד עושה במה לעצמו. אבל תירוצו קשה שאם זהו טעמו של הרמב"ם, הרי ש"עיקר הטעם" חסר מן הספר. ועוד שהרמב"ם לא נקט טעם זה גם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להניחה. [קשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף-משנה כאן].
יא. אחר הַרְגָלָה⁵⁴ בַּמִּצְוָה יוֹם טוֹב הָיָה מְטַבְּלִין בְּלֵיל הַפְּלִים שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן עַמֵּי הָאָרֶץ בְּרִגְלָה בְּשַׁעַת הַחֲגִיגָה⁵⁵. וְלִפְיָקָה הָיָה אוֹמְרִים לָהֶן: אַל תִּגְעוּ בְּשַׁלְחֹן, בְּשַׁעַת שֶׁמֵּרְאִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רִגְלֵים⁵⁶, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה טָמֵא בַּמִּגְעוֹ אַחַר הַרְגָלָה, וְנִמְצָא צָרִיף טְבִילָה⁵⁷ וְהָעֶרֶב שָׁמֶשׁ, וְנֹאמְרֵי בְּלַחֵם הַפְּנִים: לְפָנֵי תְּמִידָה⁵⁸. וְכָל הַפְּלִים הָיָה טְעוּנֵים טְבִילָה וְהָעֶרֶב שָׁמֶשׁ, חוּץ מִמְזִבַּח הַזָּהָב וּמִזִּבְחַת הַנְּחֹשֶׁת⁵⁹, מִפְּנֵי שֶׁצְּפוּיֵיהֶן כְּבִטְלִין לְגַבְיֵיהֶן⁶⁰.

בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום סידורוהו על השולחן לפני שבוע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים. (57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. (58) ואסור להסירו מן השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי הארץ אמרו, שהרי לויים וישראלים אסורים בכניסה להיכל שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי כתב "שמראין אותו", וכהנים בלא-הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם). (59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. (60) גמרא שם כז, א.

יב. עם הארץ שאמר⁶¹: טהור אני מטמאת מת, או שאמר: פלי זה טהור מטמאת מת - נאמן⁶², ומטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד, וצריך הערב שמש ואינו צריך הזאה. במה דברים אמורים? בששאלו ואמר טהור הוא; אבל הלוקח פלי סתם מרשות עם הארץ - הוששין לו שמה טמא מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי בכל הפלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים, כמו שיתבאר⁶³ בטמאת הספקות.

(61) חגיגה כב, ב. (62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה, והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. (63) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן עם הארץ, שכח כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ, והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה, ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשתות.

א. המפקיד² פלים אצל עם הארץ³ או שנתן פלי לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת⁴ וטמאין מדרס. ואם מכירו⁵ שהוא אוכל בתרומה - טהורים מטמא מת⁶ אבל טמאים מדרס, מפני שאשתו נדה יושבת עליהם שלא מדעתו, שהרי אין נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.

2) טהרות פ"ח מ"ד. (3) תוספתא, שם. (4) ואינם נטהרים עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר

~ נקודות משיחות קודש ~

"היו מטבילין כל הפלים שהיו במקדש... חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת, מפני שצפוייהן כבטלין לגביהן".

בסיום מסכת חגיגה, למד ר"א שהטעם לכך שאין מטבילין את המזבחות הוא מפני שהן כקרקע, דכתיב מזבח אדמה תעשה לי, והוקשו המזבחות זה לזה. אבל חכמים סוברים שהטעם הוא "מפני שהן מצופין". ובפירושו דברי חכמים נחלקו רש"י והרמב"ם, לדעת רש"י אמרו חכמים לר"א האם מפני שהמזבחות מצופין, אתה צריך להגיע לטעם "מפני שהן כקרקע" והלא ציפויין בטל אליהם.

אבל הרמב"ם סבר בדעת חכמים ש"מיבטל בטיל צפויין גבייהו" הכוונה שהציפוי אינו סיבה לטמא את הכלי כי הכלי עצמו אינו מקבל טומאה מפני שהוא מצופה והציפוי אינו מקבל טומאה מפני שהוא בטל למזבח ולכן אין המזבחות צריכין טבילה. ויש לומר הסיבה לדעת הרמב"ם כי ר"א היה מתלמידי בית שמאי, שבכמה וכמה עניינים מצינו שהביטו אל הדבר כמו שנראה בהסתכלות ראשונית.

ונמצא שהפירושים השונים שנתנו רש"י והרמב"ם לתשובת חכמים לר"א "מיבטל בטיל ציפויין גבייהו" מבטאים גדר אחר בציפוי הזהב של המזבח. לדעת רש"י ציפוי הזהב הוא לכאורה סיבה לטמא אלא שבטל למזבח שהוא כלי עץ העשוי לנחת. אבל לשיטת הרמב"ם ציפוי הזהב הוא סיבה לטהר, ולכן פסק כאן שמה שאין מטבילין את המזבחות הוא מפני ש"צפוייהם כבטלין לגביהם".

(על פי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 309 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(54) משנה שם. (55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם. (56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּתִיל²⁰ טְהוֹרִין²¹; וְאִם אֵינּוּ רוֹאֶה לֹא אֵת הַנִּכְנָסִין וְלֹא אֵת הַיּוֹצְאִין - כֹּל שְׂבִיבֵיט טָמֵא. אֶפְלוּ הִיָּה כְּפוֹת אוֹ כְּרוֹת יָדִים וְרִגְלָיִם²² - הַכֹּל טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרִשׁוֹת עִם הָאֲרֶץ²³.

(16) שם, מ"ה. (17) השומר. (18) כדִּין מוֹסֵר לְעַם-הָאֲרֶץ שְׂמִירַת כְּלֵי (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא מגבו, שמא הכניס ידו לתוכו, ומוֹבֵן שְׂכַל-שֶׁכֵן כְּלֵי שֶׁטֶף הַמִּיטְמָאִים מִגִּבּוֹ. (19) שְׁנַעֲשִׂים אֵב הַטּוֹמְאָה, אִם יֵשֵׁב עֲלֵיהֶם זָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. (20) מֵהוֹדֵק יָפֵה. (21) הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמְּרַכְבוֹת טְהוֹרִים מִטּוֹמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב, שֶׁלֹּא גִזְרוּ עַל עַם-הָאֲרֶץ שִׁיטְמָא טּוֹמְאָה חֲמוּרָה זו, ואִין חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא נִכְנְסָה אִשָּׁה נְדָה וְיִשְׁבָּה עֲלֵיהֶם, אֲבָל טְמָאִים מִשׁוּם נִגְיעַת עַם-הָאֲרֶץ בְּכָלִים הָאֲחֵרִים שִׁבְבִית (ראה ה"ג והערות שם). וְכָלִי חֲרָס מוֹקִפִּים צְמִיד פְּתִיל טְהוֹרִים מִמֶּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשֵׁר לוֹ לִנְגוּעַ בְּתוֹכָם וְהֵם אֵינִם מִיטְמָאִים מִגִּבּוֹ. וְאֵע"פ שֶׁהוּב מִטְמָא כְּלֵי חֲרָס מוֹקִפִּים צְמִיד פְּתִיל (ראה למעלה פ"ח ה"ג) טּוֹמְאֵי הִיטֵט, לֹא גִזְרוּ עַל עַם-הָאֲרֶץ טּוֹמְאָה זו (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות כא). (22) בַּמִּשְׁנָה כְּתוּב: וְאֶפְלוּ הִיָּה 'מובל', פִּירוּשׁ, אֲדָם שְׂמוּבִילִים אוֹתוֹ. (23) וְלֹא חִילְקוּ חֲכָמִים בֵּין אֲדָם שִׁיכּוּל לִנְגוּעַ לְשִׁאֵנוּ יִכּוּל.

ו. חֲבָר²⁴ שֶׁהִיָּה יִשָּׁן בְּבֵיתוֹ שֶׁל עִם הָאֲרֶץ, וְהָיוּ בָּלָיִם²⁵ מְקַפְּלִים וּמְנַחֲזִין תַּחַת רֵאשׁוֹ, וְסַנְדְּלוֹ וְחֻבֵּיתוֹ לְפָנָיו - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת שְׂמִירַת בְּעֲלִיָּהֶן, וְלֹא יַעֲבֹד בְּהֵן עִם הָאֲרֶץ, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: עֲתָה יַעֲזֹר וְיִבִּיט בִּי.

(24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. (25) של החבר.

ז. עִם הָאֲרֶץ²⁶ שֶׁשָּׂאֵל מִחֲבֵר מִטָּה שִׁיִּישָׁן עָלֶיהָ וְיִשָּׁן עָלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵר - אֵין טָמֵא אֲלֵא אוֹתָהּ הַמִּטָּה וְעַד מְקוֹם שֶׁהוּא יְכוּל לְפָשֵׁט אֵת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ הַמִּטָּה וְלַגֵּעַ²⁷.

(26) שם. (27) ואִין חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא יִרַד מִן הַמִּיטָּה וְנָגַע בְּדַבְרִים הַמְּרוּחָקִים, מִפְּנֵי שֶׁחֲבֵר מִסֵּר לְרִשׁוֹתוֹ רַק אֵת הַמִּיטָּה הַזֹּה, יֵרָא הוּא לְרַדַּת מִמֶּנָּה וְלִנְגוּעַ בְּכָלִים הַמְּרוּחָקִים.

ח. חֲבָר²⁸ שֶׁאָמַר לְעַם הָאֲרֶץ: שֶׁמֹּר לִי פָּרָה זו שֶׁלֹּא תִכְנַס לְבֵיתִי אוֹ שֶׁלֹּא תִשְׁבֵּר אֵת הַכִּלָּיִם - הָרִי הַבֵּיתִי וְהַכִּלָּיִם טְהוֹרִים, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֲלֵא שְׂמִירַת הַפָּרָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: שֶׁמֹּר לִי בֵיתִי זֶה שֶׁלֹּא תִכְנַס בּוֹ הַפָּרָה, וְכָלִים אֵלּוּ שֶׁלֹּא תִשְׁבְּרֶם - הָרִי הֵן טָמֵאִין²⁹.

(28) תוספתא, שם. (29) מפני שמסר לעם-הארץ את שמירתם.

ט. הַמְּנִיחַ³⁰ עִם הָאֲרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיָצָא: הַנִּיחֹ עַר וּמִצָּאוֹ עַר, יִשָּׁן וּמִצָּאוֹ יִשָּׁן, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ עַר וּמִצָּאוֹ יִשָּׁן - כֹּל שְׂבִיבֵיט טְהוֹר³¹; הַנִּיחֹ יִשָּׁן וּמִצָּאוֹ עַר - כֹּל מְקוֹם הַקְּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יְכוּל לְפָשֵׁט אֵת יָדוֹ

שֶׁלֹּא נִטְמָאוּ - נִאֲמָן, כְּמִבּוֹאֵר בְּסוֹף הַפְּרָק הַקּוֹדֵם. (5) הַנִּפְקֵד מִכִּיר אֵת הַמִּפְקִיד, וְיודַע שֶׁהוּא כֹהֵן וְאוֹכֵל תְּרוּמָה. (6) מִפְּנֵי שֶׁהַנִּפְקֵד נֹזֵהר שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ בְּטוֹמְאֵי מַת. וְנִרְאֶה, שֶׁאֶפְלוּ לֹא אָמַר כְּלוּם, הַכִּלָּים בְּחֻזְקַת טַהֲרָה, שֶׁהָרִי אִם אָמַר שֶׁלֹּא נִטְמָאוּ, אִמְרָנוּ לְמַעֲלָה שֶׁאֶפְלוּ אִם אֵינּוּ מִכִּירוֹ נִאֲמָן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה הנ"ל שכתב: "והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת", ומשמע שאם לא אמר כלום - טמאים. וצ"ע).

ב. הַמְּנִיחַ³² פְּלִיז בְּפָנָיו עִם הָאֲרֶץ וְאָמַר לוֹ: שֶׁמֹּר לִי אֵת אֵלּוּ - הָרִי אֵלּוּ טָמֵאִין מְדַרְס וְטְהוֹרִין מְטָמֵא מֵת³³. הַנִּיחֵן עַל כְּתָפוֹ³⁴ - טָמֵאִין מְדַרְס וְטָמֵא מֵת. שֶׁכֵּחַ פְּלִיז בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - הָרִי הֵן טְהוֹרִין, שֶׁאֵינּוּ רִשׁוֹת עִם הָאֲרֶץ גְּמוּרָה. הַנִּיחֵן פְּלִיז בְּמִרְחָץ וְכֹא וּמִצָּאוֹן כְּמוֹת שֶׁהֵן - טְהוֹרִין. וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן. הַנִּיחֵן גִּתּוֹ וְבוֹרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂנֵכְנַס לְעִיר וְכֹא וּמִצָּאוֹ עִם הָאֲרֶץ בְּצִדּוֹ - טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רִשׁוֹת שְׂיָכְנַס.

(7) כֹּל הַלְכָה זו, מְקוּרָה בְּתוֹסֵפֶתָא שֶׁם ה"ז. (8) כִּךְ הִיא גִירְסַת רִבִּינוּ שֶׁם (ראה ראב"ד וכסף-משנה). ומשמע אפילו לא אמר "טהורים הם". ואִין זֶה דוּמָה לְמַפְקִיד וּמוֹסֵר לְאוֹמֵן שֶׁבַּהֲלָכָה א, מִפְּנֵי שֶׁשֵּׁם מִסֵּר אֵת הַכִּלָּים לְרִשׁוֹת עַם-הָאֲרֶץ, אֲבָל כֹּאֵן רַק אֵת הַשְּׂמִירָה הַטִּיל עֲלָיו וְלֹא יוֹתֵר. וְאֵע"פ כִּי טְמָא מְדַרְס, מִפְּנֵי שֶׁהֵם קִצַּת בְּרִשׁוֹתוֹ. (9) הָרִי מִסֵּרם לְרִשׁוֹתוֹ.

ג. הַמוֹסֵר³⁵ מִפְּתַח בֵּיתוֹ לְעַם הָאֲרֶץ - כֹּל שְׂבִיבֵיט טְהוֹר, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֲלֵא שְׂמִירַת הַמִּפְתָּח.

(10) משנה, טהרות פ"ז מ"ב.

ד. הַמְּנִיחַ³⁶ פְּלִיז בְּחִלּוֹנוֹת שֶׁל מְרַחֵץ³⁷ וְנָעַל עֲלֵיהֶם³⁸, אֵף עַל פִּי שְׂנֵיט הַמִּפְתָּח לְעַם הָאֲרֶץ - פְּלִיז טְהוֹרִין³⁹. וְכֵן אִם חָתַם עַל הַחִלּוֹן אוֹ עָשָׂה לוֹ סִימָן, אֶפְלוּ מִצָּא הַחֻזְקָה מְקַלְקֵל - הָרִי כֹּל אֵלּוּ טְהוֹרִין⁴⁰.

(11) שם, מ"ז. (12) בְּמִרְחָצוֹת שֶׁלֵּהֶם הָיוּ כַעֲשֵׂי חִלּוֹנוֹת סְתוּמוֹת מִבְּחוּץ, וְלֵהֶם דְּלָתוֹת מִבְּפָנִים, וְהַבִּלְן מִסֵּר לְכֹל מִתְרַחֵץ חִלּוֹן לְהִנִּיחַ שֵׁם בְּגִדּוֹ. (13) בְּמִפְתָּח. (14) וְאֵפִי אִם מִסֵּרוּ לְבִלְן, לֹא יַעֲזִיז לְפִתּוֹחַ וְלִנְגוּעַ בְּבִגְדֵי הַמִּתְרַחֲצִים, שֶׁהָרִי לֹא מִסֵּר לוֹ אֵלֵא שְׂמִירַת מִפְתָּח, כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת, אֲבָל אִם לֹא נָעַל בְּמִפְתָּח, הָרִי סִמָּךְ עַל שְׂמִירַתוֹ שֶׁל הַבִּלְן שֶׁהוּא עַם-הָאֲרֶץ וּלְפִיכֵךְ כְּלֵי טְמָאִים. פֶּסֶק חֲכָמִים בַּמִּשְׁנָה, שֶׁם. (15) תּוֹסֵפֶתָא, שֶׁם פ"ח ה"ו.

ה. הַמְּנִיחַ⁴¹ עִם הָאֲרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְשִׁמְרוֹ וְיִשָּׁב הוּא מְרַחֵק: בְּזִמְן שֶׁהוּא⁴² רוֹאֶה אֵת הַנִּכְנָסִין וְאֵת הַיּוֹצְאִין - הָרִי כֹּל שְׂבִיבֵיט מִן הָאֲכָלִין וְהַמִּשְׁשָׁקִין וְכָלִי חֲרָס שֶׁאֵינּוּ מְקַף צְמִיד פְּתִיל טָמֵאִין⁴³, אֲבָל הַמִּשְׁפָּכוֹת וְהַמְּרַכְבוֹת⁴⁴ וְכָלִי חֲרָס הַמְּקַף צְמִיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דינם כעמיהאריץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). (46) מפני שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. (47) תוספתא, שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה, אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). (48) נמשך לבבא ראשונה "כל שבבית טמא". (49) שאמר נכנסנו. (50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו לא נכנסנו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגו" (מתוך, מפני).

יג. הגנבים⁵¹ שנקנסו לתוך הבית - אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים⁵², מפני שהן מפחדין מלבלש אלא (דבר) שנוטלין במזמן. ומה הן מטמאין במקום הליכתן? האכלין והמשקין וכלי חרס הפתוחים⁵³; אבל המשפכות והמקפכות וכלי חרס המקפין צמיד פתיל - טהורין⁵⁴. ואם יש עמהן עובד פוכבים⁵⁵ או אשה - הפל טמא⁵⁶.

(51) משנה, שם. (52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גנבו הכל טמא, אבל אין חוששים שמא נכנסו לחדרים אחרים, מפני שהם מפחדים שמא יש שם אדם. (53) והוא-הדין בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל. (54) משכבות ומושבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה ובהערות שם. (55) שטמא מדרבנן כזב. (56) משכבות ומושבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגנב משכב וישב עליו שאינו מטמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז, ומקורו בבבא-קמא טו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב, והתורה מיעטה רק גנבו וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה (ראה משנה-למלך שם, ו'תפארת ישראל' 'בועז' אות ו').

יד. הגבאים⁵⁷ והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא מחמת יראה, ואמרו: לא נגענו בכל מה שהיה בבית שנקנסו - הרי אלו נאמנים ואפלו על מקום רגליהן.

(57) משנה וגמרא, חגיגה כו, א.

טו. המניח⁵⁸ את ביתו פתוח ומצאו פתוח או שמצאו נעול, אפלו הניחו נעול ומצאו פתוח, ולא נגנב ממנו פלום - כל שפבית טהור⁵⁹; שאני אומר: הגנבים פתחוהו ונמלכו והלכו להם ולא נכנסו.

(58) משנה, טהרות פ"ח, ד. (59) בנעול ומצאו פתוח, מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.

טז. קרדם⁶⁰ שאבד בבית, או שהניחו בזוית זו ובא ומצאו בזוית אחרת - הבית טמא; שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו.

(60) פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר

ולגע בו טמא³². וכן המניח אמן³³ פתוך ביתו - אין טמא אלא עד מקום שיכולין לפשט את ידיהן ולגע³⁴, ואין אומרים: שמא עלו על גבי פסא או על סלם ונגעו בכלי או באכלין התלוין למעלה בפתלתל³⁵.

(30) משנה, שם פ"ז מ"ב. (31) ואפילו הדברים שיכול לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם אחרי שהתעורר. ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין של מיטה שבה³². ראה שם]. ואם הניחו ישן ומצאו ישן אין חוששים שמא התעורר בינתיים ונגע בכלים. (32) יש לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. (33) שם, מ"ג. (34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שבבית, שאומנים אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"ו). (35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.

י. אשת חבר³⁶ שהניחה אשת עם הארץ טוחנת בתוך ביתה, אפלו פסקה³⁷ הרחים ואפלו היו שפתיים³⁸ - אין טמא אלא מקום שיכולין לפשט את ידן ולגע, ואין אומרים: שמא האחת טוחנת והשניה בלשה כל שפבית ושמא נתלת ועלתה במקומות הגבוהות.

(36) שם, מ"ד. (37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין שמא בזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ומשמשה בכלים. ולפיכך טהורים גם הכלים שיכולה לנגוע בהם מבלי לעלות על כסא, משא"כ באומנים. (38) שתי נשים טוחנות.

יא. האשה³⁹ שנקנסה להוציא פת לעני, יצאת ומצאתה⁴⁰ עומד בצד פפרות⁴¹, אפלו תרומה - הרי הן טהורות, שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן האשה⁴² שיצאה ומצאה אשת עם הארץ חותה גתלים מפתח הקדרה - הרי הקדרה טהורה⁴³.

(39) שם, מ"ט. (40) את עם-הארץ שהיה לפני כן במקום מרוחק מן הכיכרות. (41) ששינה את מקומו. (42) שם. (43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים שם, ופסק כרבים.

יב. גבאים⁴⁴ מלכות⁴⁵ שנקנסו לתוך הבית למשפן - פל שפבית טמא⁴⁶. אם יש עמהם עובד כוכבים - נאמנים לומר לא נגענו, מפני שאימת העובד כוכבים עליהן⁴⁷. במה דברים אמורים? בזמן שיש שם עדים שנקנסו או שהיה המשפון בידם; אבל אם אמרו הן מעצמן: נכנסנו אבל לא נגענו - נאמנים, שהפה שאסרו⁴⁹ הוא הפה שהתיר⁵⁰.

(44) שם, פ"ז מ"ו. (45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כא. חֲצֵרָה⁷² הַחֲלוּקָה בְּמִסְפָּס⁷³, וְחָבֵר בְּצַד זֶה וְעַם הָאָרֶץ בְּצַד זֶה - טְהוּרֹתָיו טְהוּרוֹת אָף עַל פִּי שְׂנֵי עַם הָאָרֶץ מִגַּעַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּרִשׁוֹת הַחֲבֵרִי⁷⁴.

(72 שם. 73) מחיצה נמוכה. (74) ועם-הארץ ייתפס כנגב כשיושיט ידו לשם.

כב. חֲבֵרִי⁷⁵ שֹׁפֵל דְּלִיו לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ⁷⁶ וְהֵלֶךְ לְחֵבִיא בְּמָה יַעֲלֶנּוּ - הָרִי זֶה טָמֵא⁷⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵנַח בְּרִשׁוֹת עַם הָאָרֶץ שָׁעָה אַחַת.

(75) טהרות פ"ח מ"ג. (76) ואע"פ שהדלי בתוך הכור ואין עם-הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם-הארץ (רבינו, שם). (77) טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי (רבינו בפירושו למשנה, שם).

כג. אִשֶּׁת עַם הָאָרֶץ⁷⁸ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חָבֵר לְהוֹצִיא בָנוּ אוֹ בָתּוֹ אוֹ בְהִתְמוֹתָ שֶׁל חָבֵר - כָּל שֹׁבֵבֵית טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׁלֵא בְרִשׁוֹת⁷⁹. קָדַר חֲבֵרִי⁸⁰ שֶׁהִכְנִיס קְדוּתוֹ לְמִכְרַ לְיָרֵד לְשִׁתּוֹת - הָרִי הַפְּנִימִיּוֹת טְהוּרוֹת וְהַחֲצִיזוֹנוֹת טָמְאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַן⁸¹ סְמוּךְ לְרִשׁוֹת הָרִבִּים, מִפְּנֵי שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשָּׂבִים נוֹגְעִים בַּחֲצִיזוֹנוֹת בְּשַׁעַת הַלֵּיכָה⁸²; אֲבָל הֵיוּ רְחוֹקוֹת מִרִשׁוֹת הָרִבִּים: אִם הֵיוּ כְּלִי אֲמִנוֹתוֹ בִּידוֹ⁸³ - הַפֶּל טָמְאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁפָּלְיוּ מוֹכִיחִין שֶׁהֵנַחוּ לְמִכְרַ לְיָרֵד הַפֶּל⁸⁴ מִמְשַׁמְשׁוֹת בְּהֵן; אִין כְּלִי אֲמִנוֹתוֹ בִּידוֹ - הַכֹּל טְהוּרוֹת, חֲזַקְתָּן שְׁלֵא נִגַּע בְּהֵן אֲדָם⁸⁵. חָבֵר שֶׁהִנִּיחַן⁸⁶ אֲבָלִין וּמִשְׁקִין עַל פֶּתַח חֲנוֹתוֹ וְנִכְנַס - הָרִי אֵלּוֹ טָמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשָּׂבִים מִמְשַׁמְשִׁין בְּהֵן⁸⁷.

(78) שם, מ"ה. (79) רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". (80) שם פ"ז מ"א. (81) כתובות כד, ב. (82) שלא בכונה. (83) כגון המחק למחוק את המידות. (84) שמעוניינים לקנות. (85) מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלנגוע בהם. (86) תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. (87) מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.

~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

פָּרָק שְׁלִישֵׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפניהם אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסם לבית הברד ונעל בפניהם, חמריו ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו הפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתו היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן

למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף. והשיב, שבקורדום או אמרים שאדם נכנס ולקח את הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת, דינו כגזולן ואין לתלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו במילואן ב'תשובות רבינו, הוצאת פריימן סי' קמט).

יז. הָדָר⁶ עַם עַם הָאָרֶץ בְּחָצֵר וְשָׂכַח פְּלִים בְּחָצֵר, אֲפִלּוּ חֲבִיּוֹת מְקֻפּוֹת צְמִיד פְּתִיל אוֹ תַנּוּר מְקָף צְמִיד פְּתִיל - הָרִי אֵלּוֹ טָמֵא⁶², עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לְתַנּוּר מְחִיצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים⁶³, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה בְּרִשׁוֹת עַם הָאָרֶץ.

(61) שם פ"ח מ"א. (62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה ה"ה וה"ט, שמקופים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן דירתו הקבועה של עם-הארץ ומעיו להסיר את הכיסוי ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם מפרש מפני שאשתו מסיטתו, ונדה מטמאה בהיסט גם מקופים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי-אפשר להסיטו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש גם ה'ברטנורא'. (63) פסק כרבי יוסי.

יח. חָבֵר⁶⁴ שֶׁהִיָּתָה לוֹ מְחִיצָה אוֹ סִפָּה לְפָנָי פִּתְחוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁהִיָּתָה מְחִיצָה אוֹ סִפָּה שֶׁל עַם הָאָרֶץ לְפָנָי פִּתְחוֹ שֶׁל חָבֵר - פְּלִים שֶׁבִּסְפָּה אוֹ פְּלִים שֶׁבְּמְחִיצָה טָמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְעַם הָאָרֶץ בְּסִפָּה זוֹ אוֹ בְּמְחִיצָה זוֹ רִשׁוֹת⁶⁵.

(64) תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. (65) להיכנס שם, ושמא נגע בכלים.

יט. חָבֵר⁶⁶ שֶׁהִיָּה גָּזוּ לְמַעֲלָה מִגָּזוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ - הָרִי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם פְּלִים וּמְנִיחַ טְהוּרוֹת וְהֵן בְּחֻזְקָתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁעַם הָאָרֶץ יִכּוֹל לְפָשֵׁט יָדוֹ וּלְגַע⁶⁷. וְכֵן בְּעוֹבֵד פּוֹכְכִים אֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מְשׁוּם טָמְאָה וְלֹא מְשׁוּם יֵין נֶסֶךְ⁶⁸. הֵיוּ הַגָּזוֹת זֶה בְּצַד זֶה אוֹ שֶׁהִיָּה גָּזוּ שֶׁל עַם הָאָרֶץ לְמַעֲלָה, וְשׁוֹטֵחַ הַחָבֵר פְּלִים אוֹ הִנִּיחַ טְהוּרוֹת בְּגָזוֹ - הָרִי כָּל מְקוֹם שֶׁיִּכּוֹל עַם הָאָרֶץ לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וּלְגַע בְּחֻזְקַת טָמְאָה⁶⁹.

(66) שם. (67) מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כנגב. (68) עבודה זרה ע, ב. (69) שאם ייתפס, יאמר שנפל לו משהו והתגלגל לגג החבר והושיט ידו, כדי לחפש אותו ולקחתו.

כ. שֶׁתִּי חֲצֵרוֹת⁷⁰ זוֹ לְפָנִים מְזוֹ, הַפְּנִימִית שֶׁל חָבֵר וְהַחֲצִיזוֹנָה שֶׁל עַם הָאָרֶץ - חָבֵר מְנִיחַ שָׁם פְּלִים וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פְּרוֹת אָף עַל פִּי שְׂנֵי עַם הָאָרֶץ מִגַּעַת לְשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפָּשׂ עֲלָיו כְּגַבְבִּי⁷¹.

(70) עבודה זרה, שם. (71) שהרי אין לו רשות להיכנס שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֶפְלוּ רְאָה אוֹתָם מִקֶּדֶם נִזְהָרִין מֵאוֹתָם הַפְּלִים מִפְּנֵי טְמֵאתָן - הַרִי בֵּית הַבַּד טְמֵא, שְׁמֵא הַסִּיטוֹ¹³ וְהֵן מִדְּמִין שְׁאִין הַמְּסִיט טְמֵא, שְׁאִין עֲמֵי הָאֶרֶץ בְּקִיאִין בְּטְמֵאת הַסִּט¹⁴.

12) ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. 13) הזיוזו אותם ממקומם בלי נגיעה. 14) ולפיכך גם הכלים שבבית הבד טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

ה. הִיו חֲמָרָיו¹⁵ וּפּוֹעֲלָיו טוֹעֲנִין טְהוֹרוֹת וְעוֹבְרִין לְפָנָיו, אֶף עַל פִּי שֶׁהַפְּלִיגוֹ¹⁶ יֵתֵר מִמִּיל¹⁷ - הַרִי אֱלוֹ טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקָת שֶׁהוּא שׁוֹמְרֵן, וְהֵן מִפְּחָדִין לִגְעֵ אוֹמְרִים: עֲכָשׁוּ יְבוֹא¹⁸, שֶׁהַרִי הוּא אֲחֵרִינוּ. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: צָאוּ וְאֲנִי אָבוֹא אֲחֵרִיכֶם¹⁹ - פִּינּוֹן שֶׁנִּתְבַּסּוּ מִעֵינָיו הַרִי הֵן טְמֵאוֹת²⁰.

15) נוהגי חמורים. 16) שהרחיקו. 17) מיל הוא אלפיים אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים. 18) שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). 19) אחר זמן מה. 20) בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לנגוע.

ו. חָבַר שֶׁהָיָה לְבוֹשׁ בְּחֻלּוֹק וְעֻטוֹף בְּטִלְיָת וּמְהַלֵּךְ, וְאָמַר: בְּלָבִי הָיָה לְשֹׁמֵר אֶת הַחֻלּוֹק וְהִיִּיתִי נִזְהָר בּוֹ, וְהִסְתַּחֲתִי דַעֲתִי מִן הַטְּלִיָּת - הַרִי הַחֻלּוֹק בְּטְהוֹרוֹת וְהַטְּלִיָּת טְמֵאָה, שְׁמֵא נִגַּע בָּהּ עִם הָאֶרֶץ. הָיָה סֵל²¹ עַל קִתְפוֹ וּמִגְרָפָה²² בְּתוֹף הַסֵּל, וְאָמַר: בְּלָבִי הָיָה לְשֹׁמֵר אֶת הַסֵּל²³, וְלְשֹׁמֵר אֶת הַמִּגְרָפָה מִדְּבַר הַמְּטַמְּאָה²⁴ אֲבָל לֹא מִדְּבַר הַפּוֹסְלָה²⁵ - הַסֵּל טְהוֹר²⁶, וְהַמִּגְרָפָה טְמֵאָה²⁷, וְכָל תְּרוּמָה שֶׁבִּסְפֵּל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי הַמִּגְרָפָה שֶׁפּוֹסֶלֶת הָאֲכָלִין שֶׁבִּסְפֵּל. הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַחֻזְקָת בְּטְהוֹרוֹת בְּחֻזְקָת שֶׁהִיא חֲלִין וְאֲחֵר כִּף נִמְצָאת תְּרוּמָה, אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הַרִי הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה, שְׁמֵא נִגַּע בָּהּ טְבוּל יוֹם²⁸, שֶׁהוּא פּוֹסֵל בְּתְרוּמָה וְטְהוֹר בְּחֻלּוֹן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאִינוּ דוֹמָה לְשֹׁמֵר תְּרוּמָה לְמִשְׁמֵר חֲלִין. וְאִם אָמַר: בְּלָבִי הָיָה לְשֹׁמֵרָה אֶפְלוּ מִדְּבַר הַפּוֹסְלָה - הַרִי זֶה מִתְּרַת בְּאֲכִילָה. נִתְחַלְפוּ לוֹ פְּלִים שֶׁל שֶׁבֶת בְּכָלִים שֶׁל חַל וּלְבָשָׁן - נְטֵמָאוּ, שְׁאִינוּ מִשְׁמֵר כָּלִים שֶׁל חַל בְּכָלִים שֶׁל שֶׁבֶת²⁹. מִעֲשֵׂה בִשְׁתֵּי נְשִׁים חֲבָרוֹת שֶׁנִּתְחַלְפוּ לָהֵן כְּלִיָּהֵן בְּבֵית הַמְּרָחֵץ, וּבֵא מִעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְטְמֵאוּ הַפְּלוֹ³⁰. אֶפְלוּ נְפִלָה מִעֲפֹרְתָהּ³¹ מִמְּנֵה וְאִמְרָה לְחָבֵר: תִּנְהַ לִּי, וְנִתְנָה לָהּ - נְטֵמָאת. גְּזָרָה שְׁמֵא יִתְנָה לָהּ עִם הָאֶרֶץ, אוֹ שְׁלֵא יִהְיֶה חֲבֵר מִשְׁמֵרָה; שְׁאִין אָדָם מִשְׁמֵר כָּלִים שְׁאִינוֹן שְׁלוֹ כְּכִלּוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן הוֹדִיעַ שְׁפָמָךְ עָלָיו.

החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו.

א. פֶּהֵן² שֶׁטְהַר כְּלָיו לְגַת זֶה וְהִנְיָחָן לְגַת הַבָּאָה - הַרִי אֱלוֹ בְּחֻזְקָתָן³; שְׁאִין עֲמֵי הָאֶרֶץ נוֹגְעִין בְּכָלִים שֶׁל כֶּהֵן זֶה שֶׁהֵן בְּתוֹף גִּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל טְהוֹרוֹת⁴. אֲבָל שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁵ טְמֵאוֹת, עַד שְׁיֵאמַר: בְּלָבִי הָיָה לְשֹׁמֵר⁶ עִם הָאֶרֶץ שֶׁיִּפְגַּס לְגַת שְׁלֵא יִגַּע בְּכָלִים.

2) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים. 3) בחזקת טהרה. 4) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות ויזהר, שלא לנגוע בכליו. 5) חבר. 6) שמתי לב ושמרתי.

ב. הַרוֹצֵה לְעֻשׂוֹת יֵינוּ בְּטְהוֹרָה פְּאֲמִנִין עֲמֵי הָאֶרֶץ - הַרִי זֶה מְטַבֵּיל אֶת הַבוֹצְרִים⁷. וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֵׂה שְׁמֵן - מְטַבֵּיל אֶת הַבְּדִדָּיו⁸. וְצָרִיף לְעַמֵּד עַל הָאֲמִנִים עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ בְּפָנָיו, שֶׁהַרִי אִינוֹן יוֹדְעִים⁹ הַלְכוֹת טְבִילָה וְחֻצִיעָה¹⁰. יִצְאוּ חוּץ לְפֶתַח בֵּית הַבַּד וְנִפְנוּ אַחוֹרֵי הַגֶּדֶר וְחֻזְרוּ - הַרִי אֱלוֹ בְּטְהוֹרָתָן. עַד בְּמָה יִרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד כְּדֵי שְׁלֵא יִסְתְּרוּ מִעֵינָיו. אֲבָל אִם נִסְתְּרוּ מִעֵינָיו - תְּזוּרוּ לְטְמֵאתָם, עַד שֶׁיִּטְבְּיֵלֶם פְּעַם אַחֶרֶת וְיַעֲרִיב שְׁמֵשָׁן.

7) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת בצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. 8) שדורכים את הזיתים בבית הבד ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). 9) אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבלו שלא בפני החבר. 10) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בכשרו וכדומה.

ג. הַבְּדִדָּין וְהַבוֹצְרִים שֶׁנִּמְצָאת טְמֵאָה לְפָנֵיהֶן - נִאֲמָנִין לוֹמַר לֹא נִגְעָנוּ. וְכֵן בְּתִינוּקוֹת שְׁלֵהֵם¹¹.

11) נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

ד. הַמְּטַהֵר אֶת הַבְּדִדָּין וְהַכְּנִיסֵן לְבֵית הַבַּד וְנִעַל עָלֵיהֶן, אִם הָיוּ שָׁם כָּלִים שֶׁנְּטַמְּאוּ בְּמִדְּרָס - הַרִי בֵּית הַבַּד פְּלוֹ טְמֵא, שְׁמֵא נִגְעוּ בְּאוֹתָן הַכָּלִים¹².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַלְכוֹת שְׂאֵר אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת¹

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה², וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין טְמֵאת נְבִילָה. (ב) דִּין טְמֵאת שְׂרָץ. (ג) דִּין טְמֵאת שְׁכַבַת זָרַע. וְעִבּוּדָה זָרָה מִטְמֵאָה בְּשָׂרָץ, וְטְמֵאתָהּ מִדְּבָרֵי סוּפְרָיִם.

וּבְאֹר מִצְוֹת אֱלֹו בְּפָרְקִים אֱלֹו:

1) רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת מי חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאות (בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצל "חטאות", והכוונה לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה, יולדת, נבילה, שרץ ושכבת זרע. דיניהם של שמונת הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם "שאר אבות הטומאות". 2) כשאנו קוראים בתורה (ויקרא, יא) נמצא ציוויים רבים, אולם רבינו ב'ספר המצוות' כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות. בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות-עשה.

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

1) יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא ככזית. מוח וחלב ודם בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכזי והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה מעשה שבטלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים, ובשר נבילה יבש או שהיה טרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חרות דם, ונבילה שנתערבה בשחוטה.

א. הנבילה - אב² מאבות הטומאות. פְּזִיז³ מִבְּשָׂרָהּ⁴ מִטְמֵא אָדָם וְכָלִים בְּמַגְעוֹ⁵, וְכָלִי חָרָס בְּאִוִיר⁶. וּמִטְמֵא אֶת הָאָדָם בְּמִשְׂא⁷ לְטֵמֵא בְּגָדִים, כְּמִרְכַּב הַזָּב⁸. כִּיצַד? אָדָם שֶׁנִּגַּע בְּנִבְלָה - נְטֵמָא, וְהָרִי הוּא רֵאשׁוֹן לְטֵמֵאָה. וְאִם נִגַּע בְּכָלִים אֶפְלוּ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ בְּנִבְלָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹. וְכֵן פְּלִים שֶׁעָלָו טְהוֹרִין. לְפִי שֶׁהוּא וְלָדוֹ¹⁰, וְאִין וְלָד מִטְמֵא פְּלִים. אָבֵל הַנוֹשֵׂא אֶת הַנְּבִילָה מִטְמֵא פְּלִים בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתוֹ¹¹, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם יִכָּבֵס בְּגָדָיו. וְאוֹתָן הַבְּגָדִים רֵאשׁוֹן לְטֵמֵאָה. וְאִינוּ מִטְמֵא לֹא אָדָם וְלֹא כָּלִי חָרָס וְאֶפְלוּ בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתוֹ¹², כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִטְמֵאֵי מִשְׂכָּב וּמוֹשָׁב¹³.

2) כלים פ"א מ"ב. 3) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא

21) ובו תאנים. 22) כלי ברזל שמשמשים בו להפריד את התאנים המודבקות זו בזו. 23) מכל טומאה. 24) פירש בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין שיפסלו אוכלין אחרים שיגעו בהם. 25) שנותן לה כוח לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). 26) שהרי שמר עליו מכל דבר טמא. 27) פירוש, לפסול אוכלין אבל לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו). 28) טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין. 29) ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). 30) מפני שלא שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש שהמדובר, כשלא ידעה האחת אם האחרת היא חבירה ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. 31) סודר שלה. כל דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות.

ז. חֶבֶר שְׁמֵת וְהִנִּיחַ טְהוֹרוֹת³² - הָרִי אֱלֹו טְהוֹרוֹת³³. הִנִּיחַ פְּלִים - הָרִי הֵן טְמֵאִים³⁴; שְׂאֵנִי אֹמֵר: שְׂמֵא³⁵ נְטֵמָאוּ וְהָזָה עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְשֵׁי וְלֹא הָזָה עֲלֵיהֶן בְּשִׁבְעֵי³⁶, או שְׂמֵא הָזָה עֲלֵיהֶם בְּשִׁבְעֵי וְעַדִּין לֹא הִטְבִּיל³⁷, או שְׂמֵא לֹא הָזָה עֲלֵיהֶן בְּשִׁבְעֵי³⁸ כָּל עֶקֶר.

32) אוכלין ומשקין. 33) חבר אינו משהה בביתו אוכלין טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. 34) בכלים החמירו מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה כלל. 35) כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם. 36) וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא ספק שביעי. 37) וטעונים טבילה אחר כל ההזאות. 38) המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

ח. מִי שְׂאֵמֵר לוֹ עַד אַחַד: נְטֵמָאוּ טְהוֹרוֹתֶיךָ, וְהִלָּה שוֹתֵק - הָרִי זֶה נֶאֱמַן וְהָרִי הֵן טְמֵאוֹת. וְאִם הִכְחִישׁוּ וְאָמַר: לֹא נְטֵמָאוּ - הָרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן, עַד שִׁיעִידוּ שְׁנַיִם. הָיָה עוֹשֵׂה עֲמוּ³⁹ בְּטְהוֹרוֹת אוּ בְּזָבָחִים, וְלֹא אַחַר זְמַן מִצְאָו וְאָמַר לוֹ בְּשַׁעַת שְׁפָגַע בוֹ: טְהוֹרוֹת שֶׁעֲשִׂיתִי עִמָּךְ נְטֵמָאוּ וְזָבָחִים שֶׁעֲשִׂיתִי עִמָּךְ נִתְפָּגְלוּ - הָרִי זֶה נֶאֱמַן. אָבֵל אִם פָּגַע בוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ פְּלוֹם, וְאַחַר כֵּן פָּגַע בוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אִינוּ נֶאֱמַן, אָלֵא הָרִי זָבָחִיו בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת וְטְהוֹרוֹתָיו בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה.

39) והמדובר, בעושה עימו חנינם, אבל אם הוא מקבל שכר נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה יב).

ד. מִחַ הָרִי הוּא פְּכָשָׁר²⁴. וְדָם הַנְּבֵלָה אֵינוּ מְטַמָּא²⁵ פְּנֵבֵלָה, אֲלָא הָרִי הוּא פְּמִשְׁקִין טְמָאִים, שְׂאֵינוּ מְטַמָּא לֹא אָדָם וְלֹא פְּלִימָה²⁶ מִן הַתּוֹרָה²⁷.

24 חולין קכה, א. 25 עדיות פ"ח מ"א. העיר ר' יהושע בן בתירה על דם נבילות שהוא טהור. 26 כוונת רבינו ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית כבשר אבל ברביעית מטמא, מפני שבכרייתא (מנחות קג, ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע בן בתירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות). 27 משמע שמדובר בן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם מלשונו בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

ה. חֲלָב²⁸ בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂמֵתָהּ - טְהוֹר. שְׂנֵאָמַר: וְחֲלָב נְבֵלָה וְחֲלָב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה²⁹ וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ - מִי שְׂאֵסוּרוֹ מְשׁוּם נְבֵלָה וְטְרֵפָה³⁰. וְאִם הִכְשֵׁר בְּמִשְׁקִין הַמְכֻשְׁרִין³¹ - הָרִי הוּא פְּאֻכְלִין טְמָאִין³², וְאֵינוּ כְּבָשָׁר נְבֵלָה. וְהַנּוֹגֵעַ בְּחֲלָב הַחֹפֶה אֶת הַפְּלִיא קָדָם הַפְּרָשָׁה³³ - הָרִי זֶה טָמֵא כְּנוֹגֵעַ בְּפְלִיא עֲצָמָה, שֶׁהָרִי כְּמָה חוּטִין נִמְשְׁקִין מִמֶּנָּה³⁴ בְּחֲלָב. אֲבָל בְּהֵמָה טְמָאָה וְהַחֲזִיָּה בֵּין טְהוֹרָה³⁵ בֵּין טְמָאָה - אֶחָד בְּשָׂרָהּ וְאֶחָד חֲלָבָהּ לְטַמְּאָה, וּמְטַמָּא אָדָם וְכֵלִים כְּכֹזֵית כְּבָשָׁר הַנְּבֵלָה.

28 פסחים כג. 29 משמע אפילו למלאכת קודש שאסור לטמאו. 30 זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה שנתנבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. 31 אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב בחלב שחוטתו אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירתו]. 32 ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט. ראה השלמות). 33 לפני שהפרידו מן הכליה. 34 מן הכליה, וחוטים אלה בשר הם. 35 שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

ו. הַפּוֹרִי³⁶ - חֲלָבוֹ מְטַמָּא כְּבָשָׁרוֹ, וְטַמְּאָתוֹ בְּסַפְקָא³⁷. לְפִיכָּךְ אֵין שׂוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים, וְאֵין תְּזַבֵּין פְּרֵת עַל טְמָאָתוֹ וְעַל³⁸ בִּיאַת הַמְקַדְּשִׁים³⁹ אוֹ עַל אֲכִילַת קֹדְשִׁי⁴⁰.

36 בכרייתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. 37 שמא מין

יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא יא, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה האוכל - כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה - כזית). 4) ולא עצמות - 'תורת כהנים' שם פרק י: "מנבלתם" ולא מן העצמות. 5) כתוב בתורה (שם, כז): כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב. 6) אם נכנס כזית מן הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו, אף-על-פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו ב'תורת כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". 7) אם האדם נשא את הנבילה, אף-על-פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב". 8) שהנוגע בו אינו מטמא בגדים, והנושאו מטמא בגדים. ובה נבדל מרכב ממשכב וממושב, שגם נגיעתם מטמאה בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו הלכה ב). 9) ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים. 10) הנוגע באב הטומאה נעשה ולד (ראשון לטומאה). 11) ונעשים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא דוקא בגדים. שם, פרשתא ד, ה"ט: מנין לעשות שאר כלים כבגדים? (בתורה כתוב: יכבס בגדיו), תלמוד לומר "טמא" ("צ"ל יטמא - הגר"א). 12) שם: "יכול יטמא אדם וכלי חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס". 13) פרק ו.

ב. אֶחָד¹⁴ בְּהֵמָה וְחִיָּה, בֵּין הַמְּתָרִין בְּאֻכְלֶהּ בֵּין הָאֲסוּרִין¹⁵, אִם מָתוּ - פְּלִין בְּשָׂרָהּ מְטַמָּא כְּכֹזֵית. וְשְׂחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחִיָּה טְהוֹרָה מְטַמְּתִין¹⁶ בְּכָל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ שְׂחַט חֲלִין בְּעֹזְרָה וְקֹדְשִׁים בְּחוּץ¹⁷ - הָרִי אֵלָיו טְהוֹרִין. וְאִם אֶרֶע פְּסוּל בְּשְׂחִיטָה - הָרִי זֶה נְבֵלָה¹⁸ וּמְטַמְּאָה בְּמִשְׁאָא¹⁹, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שְׂחִיטָה²⁰.

14) בין בהמה ובין חיה. 15) בגמרא חולין ע, ב למדו זה מן הכתוב. 16) אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד משמונה-עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"ג). 17) שהם אסורים גם בהנאה (זבחים סח, א). 18) כר' יהושע, במשנה חולין לב, א. 19) השחיטה אינה מועילה אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. 20) פ"ג הלכה יח.

ג. בְּהֵמָה טְמָאָה וְחִיָּה טְמָאָה אֵין הַשְּׂחִיטָה מוֹעֵלַת בָּהּ²¹, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֲטָהּ אוֹ הַנוֹחֲרָה אוֹ הַחוֹנֵקָה אוֹ שְׂמֵתָהּ פְּדַרְפָּה - הָרִי זֶה נְבֵלָה. וְכָל הַנְּבִילוֹת מְצַטְרְפוֹת²² לְעֵגֶן טְמָאָה לְכֹזֵית, אֶחָד טְמָאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת²³.

21) משנה שם עב, ב. 22) משנה מעילה א, ב. 23) כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין טומאה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמה הוא, שחלבה טהור. (38) צ"ל "על". (39) פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. (40) קדשי המקדש.

י. המפשיט⁶⁰ נבלת בהמה או חיה, בין טמאה בין טהורה, בין דקה בין גסה: אם לשטיחה⁶¹ הפשיט - פיון שהפשיט מן העור פדי אחיזה, והוא שני טפחים⁶², הנוגע בעור זה שהפשט טהור⁶³; ועד שלא הפשיט שני טפחים - הנוגע בעור פנוגע בפשר. הפשיטה פדי לעשות מן העור חמת⁶⁴ - הרי העור חבור⁶⁵ עד שפשיט את כל החזה. ואם הפשיטה מרגליה⁶⁶ בלבד - הרי העור פלו חבור, והנוגע בעור פנוגע בפשר, עד שפירש העור פלו מעל הפשר. וכן המפשיט בשרצים⁶⁷ - חבור עד שפשיט פלו. עור שעל הצואר - חבור⁶⁸ עד שפשיט פלו. וכל עור שהוא חבור לטמא⁶⁹ - פך הוא חבור להטמא, שאם היתה שחוטה ונגעה טמאה בעור זה שהוא חבור - נטמא הפשר.

(60) משנה שם קכג, א. (61) שהעור ישמש לו שטיח. בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר-כך מפרידים אותו מן הבשר בסכין. (62) גמרא שם. (63) כרב שם. (64) כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר-כך קושרים במשיחה את המקום הפתוח. (65) אם נגע בעור הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. (66) כשרוצים לעשות נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על פי פירוש רבינו במשנה). (67) ברייתא שם קכג, ב. (68) אם הפשיט כל העור, והשאר עור הצואר - העור מטמא. כחכמים במשנה. (69) שהנוגע בעור נבילה נטמא.

יא. עור⁷⁰ שיש עליו פזית נבלה - הנוגע בציבי⁷¹ היוצא ממנו⁷² ובשערו⁷³ שכןגד⁷⁴ מאחורי העור נטמא, מפני שהעור בשערו שומר לבשר⁷⁴. במה דברים אמורים? שפלטתו חיה; אבל פלטתו סכין⁷⁵, אם היה מרדף⁷⁶ - בטל אגב העור⁷⁷.

(70) משנה שם קכד, א. (71) חוט דק. (72) מן העור, והוא נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן הבשר). (73) שכןגד הכזית. (74) והשומר מטמא כבשר עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים לכאן ולכאן. (75) אנו אומרים שביטלו אצל העור. (76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית (רש"י). (77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה דקה של בשר ולפיקך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו אדם.

ז. ואלו דברים⁴¹ שאין מטמאין מן הנבלות: העצמות, והקרנים והטלפים, אפלו עקרן הרך שאם יחתך מן החי יוצא דם, והעור, אף על פי שאינו מעבד, והאלל⁴² והגידים, והמרק והתבלין שמתבשלין עמה. במה דברים אמורים? בזמן שפרשו מן הנבלה; אבל הנוגע באחד מכל אלו פשהן מחברין בפשר - הרי זה טמא⁴³. והוא שיהיה בפשר פזית, שאין אחד מכל אלו מצטרף לכזית⁴⁴.

(41) משנה חולין קיז, ב. (42) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטו. (43) שם קיה, א. והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל עמו. (44) שם.

ח. האלל, בין שפלטתו חיה⁴⁵ בין שפלטתו סכין⁴⁶ - אינו מצטרף לכזית. ואם פנסו⁴⁷ והיה בו פזית - מטמא⁴⁸.

(45) חיה אכלה את הבשר, והשאיירה חתיכות קטנות דבוקות בעור. (46) כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו החתיכות מתחת חודו של סכין ונשארו במקומם בעור. (47) כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. (48) כרב הונא אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה רבא"ד וכסף-משנה). והמדובר כשכנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כונס שלא בכוונה, כגון ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

ט. ואלו⁴⁹ בהמות שעורותיהם בפשרם: עור חזיר של ישוב, ועור חטוטרת הגמל הרפה, ועור בית הבשת, ועור השליל⁵⁰, ועור שתחת האליה. הרי אלו מטמאין מן הנבלה. ואם עבדן או הלך בהן⁵¹ פדי עבודה⁵² - הרי אלו טהורים. ואם עשה בהן מעשה שבטלן⁵³ - טהורין אף על פי שלא הלך בהן פדי עבודה. כיצד? און חמור שטלאה⁵⁴ לכפיפתו - טהורה. במה הוא פדי עבודה? ארבעה מילין⁵⁵. ואי זו היא חטוטרת רפה? כל זמן שלא טענה⁵⁶. הגיע זמנה לטעון⁵⁷ ולא טענה, או שטענה קדם שייגיע זמנה⁵⁸ - הרי זה ספק⁵⁹.

(49) משנה שם קכב, א. (50) העובר שבמעי אמו. רבינו השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו (שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד. (51) יש שוטחים את העורות, כדי שידרוס עליהם, ועל-ידי זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. (52) אולי צריך להיות: עיבודם. (53) על-ידי מעשה זה, ביטל אותם מתורת בשר הראוי לאכילה. (54) השתמש בה כטלאי לסל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיקך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שמתמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. (93) משנה נדה נד, ב. (94) צ"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

יד. בפ"ר⁹⁵ נבלה שהיה סרוח מעקרו ואינו ראוי למאכל אדם - הרי זה טהור; שניאמר: לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה - עד שתהיה תחלתה ראויה לגר.

(95) בכורות כג, ב.

טו. שליטא⁹⁶ של נבלה - הרי היא פפרש וקרעי ואינה מטמאה פנבלה⁹⁷. ואם חשב עליה לאכילה - מתטמאה טמאת אכלין⁹⁸. הקבאה⁹⁹ והחלב¹⁰⁰ של נבלה - טהורין מפלום¹⁰¹.

(96) העור שהעובר מונח בו. (97) משנה חולין עז, א. (98) אם נגעה בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות. (99) פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. (100) חלב צלול שבקיבה. (101) חולין קטז, ב. רבינו קיבל גירסת הרי"ף שם: והילכתא... אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הט"ו והי"ט, ומגיד-משנה שם).

טז. בהמה שישפעה¹⁰² חררת דם¹⁰³, אף על פי שנופטה מן הבכורה¹⁰⁴ - אינה מטמאה¹⁰⁵ לא במגע ולא במשא עד שהיה בה צורת נפל, לפי שהיא בטלה ברוב היוצא עמה¹⁰⁶, לפיקך היא טהורה אף על פי שהיתה ראויה לגר¹⁰⁷ אגב אמה¹⁰⁸.

(102) הפילה. (103) חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. (104) הוולד שתלד אחר-כך אינו קדוש כבכור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. (105) אף-על-פי שהחררה נידונת כוולד לענין בכורה. (106) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. (107) למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראויה לגר לפני הפלתה, ומטמאה עד שתיפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). (108) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

יז. נבלה שנתערכה בשחוקה, אם רב מן השחוקה - בטלה הנבלה בשחוקה¹⁰⁹, ואין הפל מטמא במגע; אבל אם נשא הפל - נטמא¹¹⁰. שאי אפשר¹¹¹

יב. עור⁷⁸ שיש עליו פשני חצאי זיתים בשור נבלה - העור מבטל⁷⁹, ואין מטמאין לא במגע ולא במשא⁸⁰; שכל שאינו מטמא מן הנבלה במגע - אינו מטמא במשא⁸¹. אבל שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם⁸² - הנושאן טמא⁸³, שהרי נשא פיזת, והנוגע טהור, שאין חבורי אדם⁸⁴ חבור⁸⁵. והוא⁸⁶ שיהיה שניהן מרדיין⁸⁷ ודבוקין זה בזה עד שניטלו כאחד⁸⁸; אבל אם היה חצי זית זה בפני עצמו וזה בפני עצמו בקיסם אחד, אפלו הוליך והביא פל היום פלו - טהור.

(78) משנה שם. (79) כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור. (80) כר' עקיבא, שם. (81) נימוק זה נאמר בברייתא שם עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף-על-פי שהוא נושא כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא. ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת בכזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. (82) הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים, או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). (83) במשנה שם קכד, א: ומודה ר' עקיבא וכו'. (84) חיבור מלאכותי. (85) ודינם כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף-משנה. ראה השלמות). (86) בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושאן? (87) ע"י דפיקות או לחץ חזק. (88) אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

יג. בשור⁸⁹ נבלה שנופסד והבאיש ונפסל מלאכל הפלב - טהור⁹⁰. לפיקך, נצל⁹¹ הנבלה - ספק אם מטמא בכזית אם לא⁹². בשור נבלה שניבש⁹³: אם יכול לשרות בפושין מעת לעת לחזר לח וראוי לקבל - מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו פאכלין⁹⁴ טמאין אינו מטמא.

(89) בכורות כג, א. (90) ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף-משנה. וראה לקמן פ"ג ה"א ופ"ד ה"ב). (91) בשר שנימוח וקרוש. (92) הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא כבשר (משנה נזיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע, שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיקך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירשו בתוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְשִׁחוּטָה שֶׁתִּחְזַר נִבְלָה¹¹², אֲבָל הַנִּבְלָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּטְהַר בְּשִׁתְּסָרְחָה, לְפִיכֵךְ תִּבְטַל.

(2) משנה, חולין קיז, ב. (3) בידי ישראל, שחיטה המתירה בהמה טהורה לאכילה. (4) שם, קכא, ב - אמרו: "מפרכסת יצאה מכלל חיה, ולכלל מתה לא באה". (5) אם התיז את ראשה הרי היא כנבילה אף-על-פי שהיא מפרכסת. (6) אם נגעה באב הטומאה נטמאה ומטמאה אוכלין אחרים - אפילו של חולין - גם בעודה מפרכסת. ואם נגעה בוולד הטומאה פוסלת את התרומה, מפני ששחיטה כזו מתירה בהמה טהורה לאכילה לישראל, היא מועילה בבהמה טמאה לעשותה כאוכל המקבל טומאה ומטמא. (7) אפילו ישראל (שם קכא, ב). (8) מפני שנחירה אינה מתירה לאכילה את המפרכסת, לא לישראל אפילו בטהורה ולא לגוי, אין עליה תורת אוכל. וכן גוי ששחט שחיטה כדניה, שהרי שחיטתו נבילה והרי היא כנחירה. (9) שלם. (10) אפילו מטהורה שנשחטה ע"י ישראל (רבינו בהל' מלכים פ"ט ה"ג), אע"פ שהיא מותרת לישראל. וטעמו של דבר, מפני שהשחיטה מתירה לישראל גם את המפרכסת, אבל לגויים שלא ניתנה להם מצוות שחיטה, לא יצאה הבהמה מכלל חיה כל זמן שלא מתה. (11) שאבר מן החי וכן בשר מן החי, הם משבע המצוות שנצטוו עליהם הגויים. (12) סימן אחד, וישט או קנה. (13) בהמה אינה ניתרת באכילה בשחיטת סימן אחד, ולכן אין עליה תורת אוכל. [ראה הל' טומאת אוכלין פ"ג ה"ד, פרטי דינים נוספים בענין זה. ודילג עליהם רבינו כאן, מפני שאינם נוגעים לטומאת נבילות, שבה אנו עוסקים כאן]. (14) גיסטרא בלשון הגמרא (שם כא, א). (15) שם. (16) כל הבשר החופה את עצם הקולית. (17) שם.

ב. בַּהֲמָה¹⁸ שְׁמַת עֶבְרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה וְהוֹשִׁיט הַרְוֵעָ אֶת יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ, בֵּין בַּהֲמָה טְמֵאָה בֵּין בְּטָהוֹרָה - הָרִי זֶה הַנוֹגֵעַ טָהוֹר¹⁹, עַד שְׂיֵצֵא הַנֶּפֶל לְאֹוִיר הָעוֹלָם.

(18) שם ע, ב. (19) בגמרא שם דרשו דין זה מהמקרא, אולם לדעת רבינו (בהל' טומאת מת פ"כ ה"א), שטומאה בלועה אינה מטמאה, דרשה זו מיותרת, ונאמרה שם אליבא דרבי עקיבא (שם עב, א) שעובר במעי אשה טמא. ולא נחברו לשם מה העתיק רבינו משנה זו.

ג. בְּשִׁר הַפּוֹרֵשׁ מִבְּהֵמָה וְחִיָּה בְּשֶׁהַן חַיִּין, בֵּין טָהוֹרִין בֵּין טְמֵאִין - טָהוֹר וְאִינוּ מְטֵמָא בְּנִבְלָה²⁰. אֲבָל אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִהֵן - מְטֵמָא²¹ נִבְלָה, אֶחָד אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עֲצָמָה אוֹ אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל²² שֶׁבְּטִנְיָה²³. וְהָאֵיבָרִים אֵין לְהֵן שְׁעוֹר²⁴, אֶפְלוּ הֵיָה בְּשְׁעוֹרָה אוֹ פְחוֹת - מְטֵמָא. וְהוּא שְׂיֵהִיָה הָאֵיבָר כְּבְרִיתוֹ²⁵, בְּשִׁר וְגִידִין וְעֲצָמוֹת²⁶, וְיֵהִיָה עֲלוֹיו בְּשִׁר כְּפִי לְהַעֲלוֹת אַרוֹכָה²⁷; הֵיָה הַבְּשִׁר פְּחוֹת מְהַעֲלוֹת אַרוֹכָה בְּחֵי אוֹ חֶסֶר עֲצָמוֹ²⁸ - טָהוֹר²⁹.

(109) שם כג, א תני ר' חייא. (110) מפני שהטומאה ישנה כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם (בהט"ז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים ואינו בעין (הר"י קורקוס). (111) זהו נימוק לדין מגע. (112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמיין במינו אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו שחוטה, ולעולם לא תהיה נבילה שמתמאה במגע ובמשא (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני-עצמה בבשר טהור מפני הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. ומה בין זה לשני חצאי זיתים (בהי"ב) שאינו מטמא במשא אלא במרודד, ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשנישאו ביחד, והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הנ"ל), שאם מגביה חלק מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד, אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל לטהורין.

פֶּרֶק שְׁנִי

1) יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיתה מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה. ודין חלק הבהמה לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה, ובהמה שמת עוברה במיעיה. בשר או אבר הפורש מבהמה כשהיא חיה. ואם יש שיעור לאיברים. הבשר או האבר המדולדלים בבהמה או חיה שאינם יכולים לחיות. טריפה שנשחטה שחיטה כשרה. והשוחט בהמה ומצא בה עובר מת או בן שמונה חי. ודין השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על גבי קרקע. טריפה שנשחטה אם מטמאה קודם. ובהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה וכו'. ודין שחיטת נכרי וישראל עומד על גביו. וקולית נבלה שניקבה או חישב לנוקבה.

א. בַּהֲמָה² אוֹ חִיָּה טְמֵאָה שֶׁנִּשְׁחָטָה³ - אֵינָה מְטֵמָא מִשׁוּם נִבְלָה כֹּל זְמַן שֶׁהִיא מְפֻרְפֶּסֶת⁴, עַד שְׂיֵתִיז אֶת רִאשֶׁהָ⁵, וְהָרִי הִיא כְּאֶכְלִין טְמֵאִין⁶. נִחְרָה⁷ וְהָרִי הִיא מְפֻרְפֶּסֶת - אֵין בָּהּ אֶפְלוּ טְמֵאֵת אֶכְלִין⁸ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא מְפֻרְפֶּסֶת. וְאֵיבָר⁹ הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמְפֻרְפֶּסֶת¹⁰ - אֶסוּר לְבַנֵּי נֶחַ כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי¹¹, וּבְשִׁר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי. וְכֵן טָהוֹרָה שֶׁנִּפְסְלָה בְּשִׁחִיטָתָהּ וְעַדִּין הִיא מְפֻרְפֶּסֶת, אוֹ שֶׁחַט בָּהּ אֶחָד¹² אוֹ רַב אֶחָד - אֵין לָהּ טְמֵאָה כֹּלֵל עַד שְׂתִּמּוֹת¹³. חֵלֶק בַּהֲמָה לְשָׁנִים¹⁴ אוֹ שְׁנִטְלָה¹⁵ יָרַךְ וְחָלַל שְׁלָה¹⁶ - הָרִי זֶה נִבְלָה וּמְטֵמָא בְּמִשָּׂא וּבְמַגֵּעַ, אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא עַדִּין בְּחַיִּים. וְכֵן אִם קָרְעָה מִגְבֵּהּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השוחט את הבהמה ומצא בה עבר מת⁴⁶ - שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה⁴⁷. מצא בה בן שמונה חיי⁴⁸ - נטרף⁴⁹. אף על פי שנשחט⁵⁰ אחר שנטרף - אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה, לפי שאין למינו שחיטה⁵¹. לפיכך, ולד בהמה⁵² שלא שהה שבועה ימים גמורין, אם שחטו בתוך שבועה - אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה, מפני שהוא כגפול⁵³.

(45) משנה, שם עב, ב. (46) אפילו בן תשעה חדשים (בהמה גסה טהורה יולדת לתשעה - כאדם). (47) משנה, שם עד, א. רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ג י"ד פסק שיותר באכילה, וכתב כאן "מטהרתו מידי נבילה" משום סיפא: "מצא בה בן שמונה חי וכו' אין שחיטתו מטהרתו". ולא הקפיד רבינו להודיע שיותר באכילה, מפני שכאן אנו עוסקים בדיני טומאה וטהרה בלבד. (48) מדובר כשלא נשחטה אמו כדין, וקרעה והוציא ממנה עובר בן שמונה חדשים, אבל אם נשחטה אמו הותר העובר אפילו לאכילה, וכל-שכן שאינו מטמא. (49) פירש, נאסר באכילה כטריפה. (50) ואמרנו למעלה שטריפה שנשחטה - טהורה. (51) בן שמונה חדשים אין לו שחיטה כלל, אלא נותר בשחיטת אמו. וזה שהוציא והוא לפני שחיטת אמו אין לו כל שחיטה, ולפיכך אינו דומה לטריפה ששחטה. (52) שנולד באופן טבעי. (53) כנולד לפני זמנו. [בשבת קלד, ב - אמרו שהוא ספק נפל. ונראה, שגם רבינו התכוון לכך]. ידעו חכמים, שנפל אינו חי שבועה ימים שלמים, ולכן אם עברו עליו שבועה ימים יצא מחשש נפל.

ז. השוחט⁵⁴ את הבהמה ומצא בה בן תשעה חי, קדם שיהלף על הקרקע, אף על פי שאין צריך שחיטה כמו שבארנו⁵⁵, שהרי שחיטת אמו מטהרתו, אם נטמאת אמו⁵⁶ - לא נטמא הוא⁵⁷, ואם נתנבלה אמו - הרי הוא טהור⁵⁸; שאין החי מתטמא לא טמאת אכלין ולא טמאת נבלות ואף על פי שהוא פאיבר מאיברי⁵⁹. ואם מת קדם שפירס⁶⁰ על גפי קרקע - הרי הוא טהור⁶¹, ששחיטת אמו טהרתו.

(54) משנה, שם עד, א. (55) בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד. (56) נגעה בדבר המטמא אוכלין לפני שהוציא מתוכה את העובר. (57) מפני שהוא גוף בפני עצמו. כרבי יוחנן בדעת חכמים במשנה (כסף-משנה). (58) לגמרי טהור, אין הניס אותו כנבילה כחלק מגוף הבהמה, וגם לא נטמא בנגיעה באמו. (59) שהרי שחיטתה מתיר אותו באכילה בלי שחיטת עצמו. (60) שהעמיד פרסותיו. (61) שם עד, א. מדובר בהמה שנשחטה, בין כשירה ובין טריפה, אבל לאכילה יש הבדל ביניהן. כשאמו כשירה הוא מותר באכילה, ובטריפה אסור (ראה כסף-משנה).

ח. טרפה שנשחטה⁶², אף על פי שהיא טהורה מן התורה, אם נגע בה הקדש - נטמא מדברי סופרים. וזו מעלה יתרה שעשו בקדש.

(62) שם עג, א.

(20) ברייתא, חולין קכח, ב. (21) משנה, שם קכו, ב. (22) עובר. (23) משנה, שם עב, א. (24) אהלות פ"א מ"ז. (25) בשלימותו הטבעית. ראה 'כסף משנה' הל' טומאת מת פ"ב ה"ג. (26) חולין קכח, ב. (27) כדי שיתרפא הפצע (כלים פ"א מ"ה). (28) ניטל קצת מן העצם. (29) אהלות פ"ב מ"ה, בדין אבר מן האדם. ובתוספתא שם (פ"א ה"ב) אמרו שגם בבהמה הדין כך (ראה הל' טומאת מת פ"ב).

ד. הפליא³⁰ והלשון והשפה וכיוצא בהן, אף על פי שהן איברים ואין עושין חליפין³¹, הואיל ואין בהם עצם - הרי הן כפשוטן³².

(30) חולין קכח, ב. (31) אם נחתכו, אין אחרים גדלים במקומם. (32) מן החי שאינו מטמא כלל. פסק כרבי שם (ראה כסף-משנה).

ה. הפשוט³³ או האיבר המדלדלין בבהמה או חיה שאינו יכולין לחיות ולהדבק בשאר הגוף - אינן מטמאין נבלה³⁴ כל זמן שהבהמה פחיים; והרי הן כשאר אכלין, אם הכשרו³⁵ - מקבלין טמאה במקומן³⁶. נשחטה הבהמה - הכשרו בשחיטה³⁷ ואינו מטמאין נבלה³⁸, שאין השחיטה עושה אותן כמו שפירשו מחיים³⁹. אבל אם מתה הבהמה - הפשוט שהיה מדלדל בה צריך הכשר⁴⁰, והאיבר מטמא משום איבר מן החי⁴¹ ואינו מטמא משום איבר מן הנבלה⁴². ומה בין איבר מן החי לאיבר מן הנבלה? שהפשוט הפורש מאיבר מן החי - טהור, והפשוט הפורש מאיבר מן הנבלה - מטמא בכנית במגע ובמשא. וזה וזה⁴³ שוין לשעור⁴⁴.

(33) משנה, חולין קכו, א. (34) בשר מן החי אפילו פירש לגמרי מן הבהמה אינו מטמא (למעלה ה"ג), וכתב כאן במדולדל להשמיענו שמטמא טומאת אוכלין אף-על-פי שעודנו מדולדל בבהמה חיה (ר"י קורקוס). (35) הורטבו באחד משבעת המשקין (ראה הל' טומאת אוכלין פ"א ה"ב) אחרי שנידלדלו. (36) בכת"י תימן, וכן בדפוס רומא: "במקומן", פירוש, כשהם תלויים בבהמה. (37) כרבי מאיר במשנה שם, נגד דעת רבי שמעון [בעירובין מו, ב שאלו: רבי מאיר ורבי שמעון, הלכה כמי? ולא נפשטה הבעיה, ולפיכך פסק רבינו לחומרא]. (38) גמרא, שם. (39) בלשון התלמוד: "שחיטה אינה עושה ניפול" (חולין עג, ב). ואסורים באכילה, שהשחיטה מועילה להם רק לטהרם אבל לא להתירם לאכילה (שם). (40) אם לא הוכשר לפני שמתה. (41) שמיטה עושה ניפול, והרי הוא כאילו פורש לגמרי מן הבהמה רגע לפני מיתתה. (42) מובן מאליו, שהבשר המדולדל אינו מטמא כלל אם לא נגע בטומאה. (43) אבר מן החי ואבר מן הנבילה. (44) מטמאים בכל שהוא, אם יש בהם גידים ועצמות ובשר כדי להעלות ארוכה, כלמעלה בה"ג.

ו. טרפה שנשחטה⁴⁵ שחיטה פשרה, אף על פי שהיא אסורה באכילה - הרי היא טהורה. וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו"פז" דינו כלא-תעשה]. (79 לקמן פ"ו. 80) מלשון זה יש ללמוד, שרבינו עצמו מפקפק בדבר אם טומאתו מן התורה או מדבריהם (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

יא. קולית הנבלה⁸¹ - הנוגע בה או נושאָה טהור⁸²; שְׁפָל דְּבָרִי⁸³ מן הנבלה שאינו מטמא במגע - אינו מטמא במשא. נקבה פל שהוא - הנוגע בה או נושאָה טמא⁸⁴. במה דברים אמורים?⁸⁵ כְּשֶׁהָיָה הַמַּחֲ שָׁבָה מִתְּקַשְׁשָׁה⁸⁶, שְׁהָיָה אֵינָה מַעֲלָה אֲרוּכָה⁸⁷; אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד בְּמִקוּמוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה לְעֵצָם מִבְּחוּץ⁸⁸ - הָרִי זֶה מְטַמְּאָה בְּמִגַּע וּבְמִשָּׂא כָּל הָאֵיבָרִים⁸⁹. וְכָבֵד פְּרָשְׁנוּ, שֶׁהַקּוֹלִית הִיא הַעֲצָם הַסֵּתוּם מִכָּל צִדְדָיו.

(81) משנה, שם קכה, א. קולית = עצם הירך. (82) עצמות נבילה אינן מטמאות (שם עז, ב) ובמוח שבה אינו יכול ליגע, ולפיכך אינה מטמאה אפילו מדין שומר לטומאה. (83) נימוק למה אינה מטמאה במשא. (84) שם. ובברייתא (שם קכו, ב): "בנבלתה" ולא בקולית סתומה, יכול (יכול אתה לחשוב) אפילו ניקבה? תלמוד-לומר "הנוגע יטמא", את שאפשר ליגע - טמא, ואת שאי-אפשר ליגע - טהור. אם הקולית נקובה אפילו כל שהוא, אפשר להכניס שערה דרך הנקב ולנגוע במוח, ולפיכך גם הנגיעה בעצם הקולית מטמאה, שהרי היא כשומר לטומאה (ראה עוקצין פ"א מ"א). (85) שקולית שלא ניקבה טהורה. (86) המוח ניתק מחיבורו בעצם הקולית בפנים, ומקשקש כשמנדנדים את הקולית. (87) בחי. ידעו חכמינו ז"ל, שעצם שנקלף מעליה הבשר, ויש בו מוח בריא בפנים, היא מעלה ארוכה (מתרפאת), אבל מוח שניתק ממקומו בפנים העצם אינה מרפא את העצם. (88) כמותו ואיכותו מספיקות כדי לרפאות ולהעלות עליה בשר. (89) אפילו במגע, מפני שנגע באבר שלם. פסק כרבי יוחנן שם.

יב. קולית⁹⁰ שְׁחָשַׁב עֲלֶיהָ לְנִקְבָה וְעִדֵּן לֹא נִקְבָה - הָרִי הַנוֹגֵעַ בָּהּ סִפֵּק טָמֵא; שְׁהָרִי יֵשׁ בְּדָבָר סִפֵּק, אִי מְחַסֵּר נִקְיָה מִמְּחַסֵּר מַעֲשֵׂה או לֹא⁹¹.

(90) שם קכו, ב - בעיה של רבי אושעיא. (91) בספרים שלנו, הגירסא שם "הדר פשטה (חזר ופשט בעצמו את בעייתו) מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה", ובספרי רבינו אין הסיום הזה.

~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם חישב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת או בסיב ובלעו. הבולע נבלת עוף טהור ואחר שבלעה הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין הדברים שמצטרפים לכזית עם הבשר בעוף והראויים

ט. בְּהִמָּה⁶³ הַמְקֻשָּׁה לִילָד, וְהוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְחִתְּתָהּ, וְאַחַר כֵּן שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - הָאֵיבָר שֶׁנִּחְתַּף נִבְלָה⁶⁴, וְשָׂאָר בְּשׂוֹר הָעֶבֶר טְהוֹר⁶⁵. שָׁחַט אֶת אִמּוֹ וְאַחַר כֵּן חִתְּתָהּ⁶⁶ - הָאֵיבָר פְּטֻרָה שֶׁנִּשְׁחַטָה⁶⁷, וְשָׂאָר בְּשׂוֹר הָעֶבֶר מִגַּע טְרִפָּה שְׁחוּטָה⁶⁸, שֶׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת הַקֶּדֶשׁ⁶⁹ אֲבָל לֹא אֶת הַתְּרוּמָה⁷⁰. הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטַת סִימָן לְשְׁחִיטַת סִימָן⁷¹ וְחִתְּכוֹ - מְצַטְרֵף⁷² שְׁחִיטַת סִימָן לְסִימָן לְטַהַר הָאֵיבָר מִיָּדֵי נִבְלָה.

(63) ברייתא, שם סח, א. (64) כלומר, מטמא כנבילה מפני שהוא אבר מן החי (ראה למעלה ה"ג). (65) מפני שלא נגע אחר שחיטה באבר מן החי. (66) שם. ומשנה, שם עב, א. (67) שהשחיטה מטהרתה מטומאת נבילות אף-על-פי שהיא אסורה באכילה. שם סח, א - דרשו מהכתוב (שמות כב, ל): "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהאבר שיצא לפני שחיטה, דינו כטריפה. המילה "בשדה" נדרשה חוץ למקומו הטבעי. (68) כחכמים, שם. (69) כמבואר בה"ח. (70) חכמים גזרו אחת-עשרה מעלות יתירות בקודש שלא גזרון בתרומה, ומנאן רבינו לקמן בפ"ב. (71) בעיה שלא אילפא שם סט, א. שאל, אם אפשר לצרף לענין טומאה שחיטת הסימן הראשון שבא להתיר באכילה, לשחיטת הסימן השני שאינו מתיר באכילה את האבר היוצא. (72) כרבא, שם.

י. שְׁחִיטַת עוֹבֵד פּוֹכְבִים⁷³ - נִבְלָה וּמְטַמְּאָה בְּמִשָּׂא, וְאִפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ וְשָׁחַט⁷⁴ בְּסִפֵּן יָפָה שְׁחִיטָה פְּרָאִי. אֶחָד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וְאֶחָד הַפּוֹתִי⁷⁵ או גַּר תּוֹשֵׁב⁷⁶ שְׁחִיטְתָּן נִבְלָה⁷⁷. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שָׂאָף זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁷⁸. שְׁהָרִי טָמֵאת עֲבוּדָה זָרָה וְטָמֵאת תְּקַרְבָּתָהּ מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁷⁹, וּבְגִלְל עֲבוּדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַפּוֹתִים וְנִאֶסְרָה שְׁחִיטְתָּן. וְאִם תֹּאמַר: וְהֲלוֹא הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה דִּין תּוֹרָה! לֹא כֹל הָאֲסוּר בְּאֲכִילָה מְטַמֵּא, שְׁהָרִי הַטְּרִפָּה אֲסוּרָה וְיִטְהַרְהָ. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כֶּרֶת עַל טָמְאָה זֶה עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ וְאֲכִילַת קֶדְשׁוֹ אֲלֵא בְּרִאָה בְּרוּרָה⁸⁰.

(73) משנה, שם יג, א. (74) אפילו שחט. (75) הגויים שהושיב סנחריב במדינת אפרים, שקיבלו עליהם מצוות כישראל ולא קיימו אותן. וחכמים השוו דינם לדין גויים (שם, ו, א). (76) שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואפילו אם הוא מקיימן. (77) לאכילה ולטומאה. (78) הכוונה לטומאה, אבל באכילה כותב רבינו לקמן שאסור מן התורה (ראה הל' שחיטה פ"ד ה"א, שלוקים על אכילתה). [בתוספתא חולין פ"א ה"א, למדו מן הכתוב (דברים יב, כא) "וזבחת... ואכלת" ולא זבוח הגוי ולא זבוח הקוף. ורבינו בהל' שחיטה, מביא דרשה אחרת מהמקרא (שמות לד טו): "וקרא לך ואכלת מזבחיו". ונראה שרבינו הביא את הכתוב "ואכלת מזבחיו", כדי לנמק למה לוקה על אכילתה, הלא על 'עשה' אין לוקים, אולם בשמות שם כתוב "פז",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמתאסף שם עם רב, נאכלת (על ידי גויים), ולפיכך מטמאה גם בלי מחשבה מיוחדת. וכן פסק רבינו בהלכות טומאת אוכלין פרק ג הלכה ג]. (12) נידה נא, א: אינה צריכה לא הכשר שרץ ולא הכשר מים. פירוש, מטמאה טומאת אוכלין אפילו לא נגעה בשרץ (או בדבר טמא אחר) ואפילו לא נרטבה באחד משבעת המשקין שמכשירים את האוכלין לקבל טומאה, וטעמו של דבר, מפני שבבית הבליעה היא מטמאה טומאה חמורה לטמא בגדים, וכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. כתנא דבי רבי ישמעאל שם.

ג. פרה אדמה¹³ ושעירים הנשרפים אינן בן. אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן טמאה¹⁴ ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.

13) יש להוסיף: ופרים. (14) נבלת עוף טהור מטמאה אוכלין בנגיעה אפילו לא נגעה בטומאה, מפני שמטמאה טומאה חמורה בבית הבליעה כל אדם שהוא, אבל פרה ופרים שאינם מטמאים טומאה חמורה כל אדם, אלא את המתעסקים בהם, אינם מטמאים אוכלין אם לא נגעו בטומאה.

ד. פזית מנבלת הבהמה שתחבו בכוש¹⁵ והכניס לתוף מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוף בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף הטהור מטמאה - הרי זה טמאו משום נושא¹⁶, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

15) בפלך. (16) רבינו לשיטתו, שמשא מטמא אפילו כשלא הזיז את הטומאה ממקומה. פסק כרובא שם, שמקומות אלה דינם כבית הסתרים שמטמא במשא ולא במגע בניגוד לדעת אב"י שדינם כבלוע שאינו מטמא כלל.

ה. הפורץ פזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה ובלעו, אף על פי שלא נגע בגרונו - הרי זה טמאו¹⁷. פרכו בסביב¹⁸ ובלעו - הרי זה טהור¹⁹.

17) שדרך אכילה היא. דרכם של בני אדם לאכול בשר בחזרת, ולכן אין החזרת חוצצת. (18) כעין חוטים רכים הכרוכים על אילנות. (19) מפני שהטומאה לא נגעה בבית הבליעה והסיב חוצץ.

ו. הבלוע נבלת העוף הטהור ואחר שבלעה הקיאה קדם שתתעכל - הרי זה אינו מטמא בגדים כשתצא לגרונו בשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת בליעה, לא בשעה שמקיאה.

ז. מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ לתוף פיו: אם יש בבית הבליעה פזית - הרי זה טמא, ואם לאו - טהור.

לאכילה או לשתיה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב, ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי הפורש ממנה או מן הטהורה.

א. נבלת העוף הטהור מטמא מן התורה. מפי השמועה: למדו, שזה שנאמר: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה פאזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים - אינו מדבר אלא פאזרח נבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטרפה². וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ולא פשהיא בתוף הפה, אלא בתוף בית הבליעה. שנאמר: וכל נפש אשר תאכל - אינה מטמאה אלא פשהיא בבית הנפש; וזה שנאמר 'תאכל' - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה שהוא פזית. והרי נאמר בה: וכבס בגדיו - מלמד, שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפירש ממטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבלוע פזית מנבלת העוף הטהור ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמאים ונעשו ראשון לטמאה. היה נוגע באדם ובכלי חרס בשעת בליעתו - לא טמאן, כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע אינו מטמא שאר פלים⁶, שהרי הוא בכלי ראשון לטמאה אחר שפירש ממטמאיו, שאף על פי שהוא טעון טבילה והערב שמש⁷ - אינו מטמא פלים⁸.

2) כל הדינים שבהלכה זו מקורם בתורת כהנים פרשת אחרי פרק י"ב ומובאים במקומות שונים בש"ס. (3) איש מפי איש עד משה רבינו. (4) בתורת כהנים שם הלכה ז: יכול אף נבלת עוף הטמא ... תלמוד לומר "אשר תאכל נבילה וטריפה" ... נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה (איסור טריפה חל רק על עוף טהור). (5) עיקר הנאת הנפש היא בבית הבליעה. (6) פירוש, אפילו שאר כלים שאינם של חרס. (7) שקיעת החמה. טמא שטבל אינו טהור לכל דבר עד שתשקע החמה ונקרא "טבול יום". (8) מפני שכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה⁹ לטמא טמאה זו החמורה¹⁰, אלא פיון שבלע ממנה פזית מפל מקום - הרי זה מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זה מטמאה טמאת אכלין¹¹, והרי היא פאכל ראשון לטמאה אף על פי שלא נגע בה טמאה אחרת¹², ואינה צריכה הכשר.

9) ישנם סוגי אוכלין שאינם מטמאים טומאת אוכלין עד שהאדם יחשוב לאכלם (ראה לקמן) ומשמיענו רבינו שנבלת עוף טהור מטמאה בבית הבליעה בלי מחשבה כזו. (10) שמטמאה בגדים. (11) אם נגעה באוכלין - נטמאו, אבל אם לא חישב לאוכלה אין דינה כאוכל, מפני שאין דרכם של בני אדם לאכול נבלת עוף. [בעוקצין פרק ג משנה ג שנינו, שלא אמרו דין זה אלא בכפרים, אבל בשווקים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בין קדשים בין חלין - הרי זה טהור³⁵; והמולק חלין בפנים³⁶ או שמלק קדשים בחוץ - הרי אלו מטמאין³⁷ בגדים בבית הבליעה.

33) בין בפנים ובין בחוץ. (34) יוצא מזה. (35) ואף על פי שקדשים טעונים מליקה מפני שהשוחט עוף קדשים בחוץ חייב כרת (שם קז, א) הרי החשיבה תורה את שחיטת העוף בחוץ ולפיכך מטרתה מידי נבילה גם בפנים, שבפנים ובחוץ דינם שווה בכל ענייני טומאת נבלת העוף. (36) וכל שכן בחוץ, שלא מצאנו שם מליקה בכלל. (37) משנה שם סח, א. והטעם, מפני שאין מליקה מועילה לחולין בשום מקום, וקדשים בחוץ נלמד (שם) מן הכלל המקובל: "לא היה פסולו בקודש, מטמא בגדים בבית הבליעה".

יג. המולק³⁸ קדשים בפנים, אם היו ראויין לקרבן ולא נמצאו בהן מומין שבאננו במקומו - הרי אלו טהורין. פיוצא בו, עגלה ערופה³⁹ שערפה פהלקתה - טהורה. פפרה פתיב בה⁴⁰ פקדשים⁴¹. וכן אם נשחטה⁴² אחר יידתה לנחל, אף על פי שאסורה בהנאה - הצילה אותה שחיטתה מידי נבלה.

38) ברייתא שם. והיא מלמדת, שלא תאמר, אמנם התורה התירה מליקה בקדשים למזבח ולכהנים, אולם לאחרים לא יצאה מכלל נבילה. (39) שם ע, ב. אם נמצא אדם הרוג ולא נודע מי רצחו מביאים בית דין עגלה, מורידים אותה לנחל ועורפים אותה. (40) שם: כפר לעמן ישראל. (41) ועשיית מצוותה מטרתה מידי נבילה כמו מליקה בעוף. (42) שם. מפני ששחיטתה מתירה בחולין, היא מועילה לטהר בעגלה ערופה.

יד. נבלת העוף הטמא - טהורה⁴³ ואינה מטמאה בבית הבליעה⁴⁴. ואם חשב עליה לאכילה והקשרה⁴⁵ - הרי היא פאקלין טמאין שהן ראשון לטמאה⁴⁶. ונפנים והנוצה והמקומות הרבים מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי הן פכשרה⁴⁷.

43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טמאה. (44) שטמאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. (45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמשלשון רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. (46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. (47) מיתטמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק

ח. פלע²⁰ ממנה איבר שלם שאין בו פזית - אינו מתטמא. אפלו נטל צפור ואכלה: אם יש בה פזית - נטמא, ואם לאו - טהור.

(20) תוספתא זבים פרק ה הלכה ו. נאמר בה "אשר תאכל" ופחות מכזית אינה אכילה.

ט. הכנפיים²¹ והנוצה²², אף על פי שהן פאקלים ומתטמאין ומטמאין טמאת אקלין - אינן מצטרפין²³ בנבלת העוף הטהור לכזית. אכל המקומות הרבים הקרובים לפשר מן החרטום והצפרנים - הרי הן פכשר ומצטרפין לכזית. ראשי אנפים²⁴ וראש הזנב והעצמות, אפלו הרכות - אינן מצטרפין²⁵.

(21) הנוצה הדקה הנשאת בעוף אחר מריטת הנוצה הגסה. (22) הדקה מן הדקה הנשאת אחרי מריטת הכנפיים. (23) אם אכל פחות מכזית בשר, והנוצה שאכל עימו משלימה לכזית - טהור. (24) יבשים הם ונוהגים לחתכם ולזרקם. (25) אבל מטמאים ומיטמאים. כל הלכה זו מקורה בטהרות פרק א משנה ב.

י. האוכל מנבלת העוף הטהור מן העצמות הרפין או מן הגידין ומן השלל של ביצים²⁶ ומן הדם ומבשר מן החי²⁷ ממנו - טהור. אכל האוכל מן האשכול²⁸ של ביצים ומן הקרבן ומן בני המעים, או שהמחה את החלב²⁹ באור וגמנו - הרי זה טמא פאוכל מבשרם; שהשיתה בכלל אוכל. המחחה פחמה וגמנו - טהור, שהרי הסריחיה³⁰.

(26) הביצים הקטנות כשהן דבוקות בשידרה. (27) חתך כזית בשר מעוף חי ואכלו. (28) הבשר שעל השידרה מבפנים. שהביצים דבוקות בו. (29) השומן. (30) שומן שניתך בחום השמש התקלקל ונפסל לאכילה.

יא. נבלת העוף הטהור³¹ שנפסדה מלאכל הפלב - טהורה. וכן אם יבשה פחרס ואינה יכולה להשרות פפושרין מעת לעת לחזור לכמות שהיתה - הרי זו טהורה. והאוכל נצל³² של נבלת העוף הטהור - הרי זה טהור.

(31) מבואר למעלה פרק א הלכה יג בדין נבלת בהמה. (32) למעלה (שם) כתב רבינו ניצל של בהמה טמא מספק מפני שבעיני אדם היא שלא נפשטה, וכאן, בניצל של עוף, פסק שאינו מטמא מפני שהבעיני היא בניצל של בהמה בלבד, וסובר רבינו שניצל של עוף מאוס יותר משל בהמה.

יב. עוף טהור שנטרף ונשחט שחיטה פשרה - שחיטתו מטהרתו, ואפלו נשחט בעזרה. ואם נמלק ונמצא טרפה - אין מליקתו מטהרתו³³. נמצאת אומר³⁴: שהשוחט עוף טהור, בין בחוץ בין בפנים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה, ואילו הגיעו לשער הנו"ן שוב לא היו יכולים להטהר.

ויש להוסיף שכל זה הוא בנוגע לגאולת מצרים, אבל בגאולה האמיתית יהיה גם הבירור של שער הנו"ן כי במצרים הרע עדיין נשאר בתוקפו אלא שהיה העניין של "ברח העם", אבל בגאולה השלימה יתבטל הרע לגמרי וכתוב "...ובמנוסה לא תלכון" ועל זה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" שהנפלאות שלעתיד-לבא הם כימי צאתך בכ"ף הדמיון, ויהיו עוד הרבה למעלה מהם.

ודוגמא לדבר בעבודת התשובה, שהקשה אדמוה"ז ב'אגרת התשובה' מעניינים שאין תשובה מועילה בהם, איך יתכן והרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ומתרץ שאין מועילה תשובה תאה אבל תשובה עילאה (תשובה עילאה בבניה) מועילה גם לעניינים אלו. ועל-דרך-זה בעניינינו הגם שאין חולדה בים הרי זה בבחינת ים סתם, אבל כשנמשך ומתגלה בחינת ים לעתיד-לבוא בדרגא נעלית יותר אזי נעשה טהרה גם בנוגע לחולדה בירור שער הנו"ן. ומכיון שכל הגילויים שיהיו לעתיד-לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו עתה, הרי שמעין ודוגמת דבר זה צריך להיות במעשינו ועבודתנו גם עתה. ועניין זה נפעל על-ידי שלומדים בתורה אודות שמונה שרצים, כי המציאות שלהם כמו שהיא בתורה הוא עניין של קדושה, ולא עוד אלא שעל-ידי-זה פועלים הבירור והטהרה של שמונה השרצים גם במציאות העולם, עד לטהרה של שער הנו"ן.

(על-פי "יין מלכות" ספר טהרה סימן י"ח מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.

ב. השרץ³ - אב מאבות הטומאות. מטמא אדם וכלים⁴ במגע, וכלי חרס באויר⁵, ואינו מטמא במשא⁶, והנוגע בו אינו מטמא בגדים⁷ בשעת מגעו⁸. ושעור טמאתו בכעדשה⁹. וכל השרצים מצטרפין לכעדשה¹⁰.

3) כלים פ"א מ"א. 4) ככל אב הטומאה. 5) אם השרץ היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו - נטמא הכלי. 6) אם לא נגע (שם). 7) בתורה כתוב (ויקרא יא, לא): "הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב", ולא נאמר "יכבס בגדיו" כמו שנאמר בטומאות אחרות. 8) כלומר, אפילו בשעת מגע בשרץ, ומכל-שכן אחר שפירש ממנו. 9) כשיעור תחילת ברייתו של החומט. ברייתא חגיגה יא, א. 10) חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ אחר - מצטרפים ומטמאים (מועילה טו, ב).

את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.

טו. אֶחָד הָעוֹף הַטְּהוֹר וְאֶחָד הָעוֹף הַטָּמֵא - אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶם טְהוֹר, וְאֵין בּוֹ טָמְאָה פְּלֵל. שְׁנַאמַר: וְלֹאֵלָה תִטְמְאוּ, לְכֹל הַבְּהֵמָה⁴⁸ - לְהוֹצִיא אֶת הָעוֹף שְׂאֵין לוֹ פֶּרֶסָה. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ, שְׁלֹא בָּא הַפְּתוּב אֶלָּא לְטָמֵא אֵיבָר מִן הַחַי שֶׁל בְּהֵמָה אוֹ חֲתִיָּה⁴⁹.

48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה". 49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

טז. אֵיבָר מִן הַמֵּת⁵⁰ מִן הָעוֹף - הָרִי הוּא פְּנֻכְלַת הָעוֹף שֶׁפָּרַשׁ מִמֶּנּוּ: אִם הָיְתָה נְבִלַת עוֹף טְהוֹר - מִטְמָאָה טְמָאָה חֲמוּרָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה בְּכַזִּית; וְאִם חָשַׁב עָלָיו לְאֹכִילָה - מִטְמָא טְמָאת אֶכְלִין. וְאִם הָיְתָה נְבִלַת עוֹף טָמֵא - מִטְמָא טְמָאת אֶכְלִין, אִם חָשַׁב עָלָיו וְהִכְשֵׁר. וְאֵינוֹ מִטְמָא אֶכְלִין אַחֲרֵים עַד שִׁיְהִי בּוֹ כְּבִיצָה, כְּשַׁעוֹר פֶּל הָאֶכְלִין לְטָמֵא, כְּמוֹ שִׁיְתַבָּאָר.

50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

פֶּרֶק רִבְעִי

1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה.

א. שְׂמוֹנֵה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, וְהֵן: הַחֹלֵד² וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב וְהָאֲנָקָה וְהַלְטָאָה וְהַכֹּחַ וְהַתַּנְשֵׁמֶת וְהַחֹמֵט - טְמָאת כָּלָן שְׁוֵה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין שְׂרָץ לְעַנְן טְמָאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שמונה שרצים האמורים בתורה, והן: החלד . . . והן הנקראין שרץ לענין טמאה".

בספר "קהלת יעקב" כתב ששבעת השרצים שמהחולד והלאה הם סוד שבעה קצוות הטומאה וכל אחד כלול מן השאר הרי ביחד מ"ט שערי טומאה, ואלו יש להם עוד צד טהרה ששבעה אלה שבים טהורים (כל שבים טהור) אבל החולד אינו גם בים (חולין קכו, א.) ואין לו צד טהרה כלשהו כי חולדה רומז לבניה, כמו שכתב הרב בעניין חולדה הנביאה כי חולדה לשון הטמנה וכיסוי, עלמא דאתכסיא "הנסתרות לה" אלקינו" דקאי על בחינת הבינה. ובבניה נ' שעים, מ"ט מתפשטים ל' קצוות ושער הנו"ן נשאר בה וכולם מתקדשים על-ידי הבינה, כי האם מטהרתו והוא סוד התשובה שבחזרתם למקורם לבניה נטהרו אבל אם פגם גם בבניה אין לו שוב מקום להטהר. וכן מצינו ביציאת מצרים שהיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. הַאִיבָרִים¹¹ אֵין לְהֵן שְׁעוּר¹². אִיבָר מִן הַשְּׂרִץ בְּכַרְיָתוֹ¹³.

27) משנה שם קכה, א. (28) ראה למעלה פ"ב הי"א. 29) שם. (30) חולין שם.

11) אהלות פ"א מ"ז. 12) מטמאים בכל שהם. 13) כשהוא שלם, כמו שנבאר (ראה למעלה פ"ב ה"ג).

י. בִּיצַת הַשְּׂרִץ³¹ הַמְּקַמֶּת³², אָף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂרִץ נִרְאָה מִתּוֹכָהּ³³ - טְהוּרָה. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא.

ד. בְּשָׂר¹⁴ וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, שֶׁהוּא פְּחוֹת מִפְּעֻדָּשָׁה, בֵּין שֶׁפִּרַּשׁ מִן הַחַי בֵּין שֶׁפִּרַּשׁ מִן הַמֵּת - מִטָּמֵא טְמֵאָתוֹ¹⁵. וְהוּא שִׁיחֵיהָ בְּבֶשֶׂר שֶׁעָלָיו אוֹ בַּמֶּחַ שֶׁבַעֲצָם פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אַרְוֵכָה¹⁶.

31) שם קכו, ב. יש שרצים שמולידים ולדות חיים, ויש מהם (חמט צב ולטאה) שמטילים ביצים. (32) שהתקמה בה תבנית בעל-חי. (33) דרך קליפת הביצה השקופה. [בתוספתא חולין פ"ח ה"ה, אמרו: "וכמה היא ריקומה? כדי שייראה השרץ מתוכה". ומפרש רבינו, שאפילו במצב שכזה - טהורה, כל זמן שלא ניקבה. והטעם נאמר בברייתא שם, מפני שאי-אפשר לנגוע בשרץ עצמו].

14) זה פירוש להלכה הקודמת. 15) טומאת שרץ. 16) ראה למעלה פ"ב הי"א.

יא. שְׂרִץ³⁴ שֶׁחֲצִי בְּשָׂר וְחֲצִי אֲדָמָה - הַנוֹגֵעַ בְּבֶשֶׂר טָמֵא, וּבְאֲדָמָה טְהוּר. וְאִם הַשְּׂרִץ עַל פְּנֵי כְּלוֹ³⁵ - אָף הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָמָה, שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה צוּרְתּוֹ, טָמֵא³⁶.

ה. בְּשָׂר¹⁷ מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׂרִץ - טְהוּר¹⁸; שְׂאִין מִטָּמֵא אֲלֵא אִיבָר הַדּוּמָה לַשְּׂרִץ כְּלוֹ: מֵה שְּׂרִץ - בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, אָף אִיבָר הַפּוֹרֵשׁ - בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת.

34) משנה שם. (35) לכל ארכו, אבל לא לכל רחבו. 36) כר' יהודה במשנה, לפי פירושו של ר' יהושע בן לוי שם.

17) בלי גידים ועצמות. 18) ברייתא חולין קכה, ב.

יב. בְּשָׂר הַשְּׂרִץ שֶׁנִּפְסַד³⁷ וְהַבָּאִישׁ וְנִפְסַל מְלֵאכֶל הַכֶּלֶב - טְהוּר. יָבֵשׁ³⁸ עַד שֶׁנַּעֲשָׂה כְּחֶרֶשׁ: אִם יָכוֹל לְהַשְׂרוֹת בְּפוֹשְׂרִין מַעַת לָעַת וְלַחֲזוֹר לַח כְּשִׁיחָה - מִטָּמֵא; וְאִם לֹא - טְהוּר, וְאִפְלוּ כְּאֶכְלִים טָמֵאִים אֵינוֹ מִטָּמֵא. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִקְצַת הַשְּׂרִץ; אֲבָל שְׂרִץ שֶׁיָּבֵשׁ וְשִׁלְדוֹ קָיָם³⁹, אוֹ שֶׁנִּשְׂרַף וְשִׁלְדוֹ קָיָם, הוֹאִיל וְתַבְנִית כְּלוֹ עוֹמֶדֶת - הָרִי זֶה מִטָּמֵא⁴⁰. וְקָרוֹב בְּעִינָיו⁴¹, שֶׁטָּמְאָה זוֹ מִדְּבָרֵיהֶם.

ו. הַכְּלֵיאִ¹⁹ וְהַכְּבֵד וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן אִיבָר וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין²⁰ - הָרִי הֵן כְּבֶשֶׂר, וְאִם פִּרְשׁוּ מִן הַחַי - טְהוּרִין.

37) ראה למעלה פ"א הי"ג בדין נבילה. (38) משנה, נדה נד, ב. (39) תבניתו נשארה שלימה וניכרת. (40) שם נו, א. (41) סברת עצמו, ללא מקור בתלמוד ובגאונים. בגמרא שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא "אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).

19) חולין שם. ראה למעלה פ"ב ה"ד. 20) אם נחתכו אינם חוזרים וגדלים. ראה למעלה פ"ב ה"ד.

יג. כְּזֵית מִן הַנְּבִלָה אוֹ פְּעֻדָּשָׁה מִן הַשְּׂרִץ שֶׁצָּמְקוֹ וְחֶסְרוֹ - טְהוּרִין⁴². פְּחוֹת מִפְּעֻדָּשָׁה מִן הַשְּׂרִץ וּפְחוֹת מִכְּזֵית מִן הַנְּבִלָה שֶׁתִּפְחוּ וְעָמְדוּ עַל פֶּשַׁעוֹר - מִטָּמֵאִין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴³. הֵיוּ בְּתַחֲלָה כְּשֶׁעוֹר וְצָמְקוֹ, וְחֲזָרוּ וְתִפְחוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְשֶׁעוֹרָן - הָרִי אֵלָיו מִטָּמֵאִין כְּשִׁיחֵיו דִּין תּוֹרָה⁴⁴. וְכֵן אֵתָּה אוֹמֵר בְּכִזֵּית מִן הַמֵּת.

ז. דָּם הַשְּׂרִץ²¹ - כְּבֶשֶׂר²², וּמִצְטָרֵף לְכַעֲדָשָׁה כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְחַבֵּר בְּבֶשֶׂר²³.

42) טהרות פ"ג מ"ד. (43) מנחות נד, א. (44) שם עמוד ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברבי וריש לקיש שאמרו יש דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטומאה

21) משנה מעילה יז, א. 22) מטמא בכעדשה. 23) אבל אם פירש מן הבשר אינו מצטרף, כרב חנין בגמרא שם, וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אמר.

ח. עֲצָמוֹת הַשְּׂרִץ²⁴ וְגִידָיו וְצַפְרָנָיו - טְהוּרִין. וְעוֹר הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב וְהַתְּנַשְׂמֵת - טְהוּר²⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא לַח וְעֲדִין לֹא עָבְדוּ וְלֹא הִלָּף בּוֹ²⁶. אֲבָל עוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַח וְהַלְטָאָה וְהַחֲמֹט - כְּבֶשֶׂרֶן, וּמִטָּמֵא כְּכַעֲדָשָׁה. וְאִם עָבְדָן אוֹ שֶׁהִלָּף בָּהֶן פְּדֵי עֲבוּדָה - טְהוּרִין. וְכַמָּה הִיא פְּדֵי עֲבוּדָה? פְּדֵי הַלוֹף אַרְבָּעָה מֵילִין.

24) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ב, שנינו: "וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא", לא מן העצמות ולא מן הציפורניים. ורבינו מוסיף גידים. (25) במשנה חולין קכב, א מנמו השרצים שעורותיהם מטמאים, ולא מנו תנשמת. ראה שם עמוד ב. (26) ראה למעלה פ"א ה"ט.

ט. קוֹלִית הַשְּׂרִץ²⁷ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טְהוּר, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מְלֵאָה מַחַ. וְהוּא שִׁיחֵיהָ הַמֶּחַ מִתְקַשְׁקֶשׁ²⁸, שְׂאִינוֹ מַעֲלָה אַרְוֵכָה; אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד בְּמִקּוּמוֹ וְיָשׁ בּוֹ פְּדֵי לְהַעֲלוֹת אַרְוֵכָה בָּהּ מִפְּחוּץ - הָרִי הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא, כְּכָל הָאִיבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פְּדֵי לְהַעֲלוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם שתי ההערות הבאות). (13) מפני שמטמאה בכל שהיא. (14) הכניס קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרואה קרי (שכבת זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו" זו) עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) שהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמטמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"שן]. (15) מתוך קישוי אבר. (16) אכילה ושתייה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).

ב. אין שכבת זרע¹⁷ של קטן מטמאה עד שיהיה בן תשע שנים ויום אחד¹⁸.

(17) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב). (18) בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נחבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.

ג. שכבת זרע אדמה - טהורה¹⁹, עד שתהיה לבנה ונמשכת²⁰.

(19) נדה לב, ב. (20) כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).

ד. וכל שכבת זרע שאין גופו של אדם מרגיש בה - אינה מטמאה. לפיכך, אם ראה בלא קשוי ובלא תאנה - אינה מטמאה משום שכבת זרע. ועקרה בהרגשה, אף על פי שייצתה שלא בהרגשה - טמא²¹.

(21) מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף-על-פי-כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרבה סובר כך (כסף-משנה). (22) כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף-משנה).

ה. המהרהר²³ בלילה וראה ששמש מטה בחלום ועמד ומצא בשרו²⁴ חם, אף על פי שלא מצא שכבת זרע - הרי זה טמא. בין שהרגיש ששמש בחלום כבר ראה בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם; והיתה מעט ונתקנתה בבשרו או בכליו, ולפיכך לא מצא לחלוטית. הרהר ולא מצא בשרו חם, או שמצא בשרו חם ולא הרהר - טהור²⁵.

(23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם. (24) אבר המין. (25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.

ו. המטיל מים²⁶ וראה מים חלוקין²⁷ או עכורים

מחתיכה זו מפני שצמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).

יד. השרין⁴⁵ אינו מטמא עד שימות. התזו ראשיהן, אף על פי שעדיין הראש מערה בעור הגוף⁴⁶, אף על פי שהן מפרכסין פונב הלטאה⁴⁷ - מטמאין. שאר שקצים ורמשים⁴⁸ בלן, בגון הצפרדע והנחש והעקרב וכיוצא בהן, אף על פי שהן אסורין באכילה - הרי הן טהורין מכלום, ואפלו פאכלין טמאין אינן⁴⁹. ואין לה בכל השרצים מה שמטמא במותו חוץ משמות המינין המפרשין בתורה.

(45) אהלות פ"א מ"ו. (46) אבל נמלקו שני הסימנים (קנה וושט). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא מעלה ולא מוריד. (47) שנחתך והופרד לגמרי מגוף הלטאה מפרכס עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל חיות. (48) שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. (49) אפילו אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.

פרק חמישי

(1) יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי היא מטמאה וכל דיניה.

א. שכבת זרע² - מאבות הטמאה. מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה במשא³, ואין המתטמא בה מטמא בגדים⁴ בשעת מגעו⁵. ואחד הנוגע בה⁶ ואחד הרואה אותה בבשרו⁷ - שניהן ראשון לטמאה⁸ דין תורה. וכמה שעורה? לנוגע - בכעדה⁹, ולרואה - בכל שהוא¹⁰. ואין הרואה טמא עד שתצא ממנו¹¹ ויחתם ממנו פי אמה¹², שגאמר: אשר תצא ממנו שכבת זרע. לפיכך¹³, אפלו ראה בקיסם¹⁴, הואיל והגיעה לפי אמה - נטמא. ואחד הרואה מחמת בשרו¹⁵ או הרואה באנס¹⁶ - טמא.

(2) של אדם (כלים פ"א מ"א). (3) שם. (4) שם. (5) פירוש, אפילו בשעת מגעו. (6) בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא. (7) האדם שיצאה ממנו. (8) זבים פ"ה מ"א. (9) נדה שם, מימרא של רבי חנילאי. למדו זה מנוגע בשרך. (10) משנה, שם מ, א. (11) שם. (12) נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתום "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים"), להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כסתם משנה (שם מ, א) וכרב חנילאי (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"א ה"ג), שנגיעת טומאה בבית הסתרים אינה מטמאה. (44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא (שם). (45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז): "אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים ויום אחד? תלמוד לומר "ואשה". פירוש, סתם אשה משמע גדולה, והוא"ו המיותרת מרבה בת שלוש שנים ויום אחד, אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. (46) מן הכתוב: ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. (47) צ"ל: נגעה. (48) יבמות לד, ב.

י. הַבוּעֵל⁴⁹ אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שְׁכַבְת זָרַע - טְהוֹר, אִף עַל פִּי שְׁהֵעֵרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שְׁיוֹצִיא הָאִישׁ.

(49) 'תורת כהנים' שם ה"ח.

יא. הָאִשָּׁה⁵⁰ שִׁפְלֹטָה שְׁכַבְת זָרַע⁵¹, אִם פְּלֹטָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת⁵² - הֲרִי הִיא טְמֵאָה פְּרוֹאָה קְרִי. לְפִיכֶן סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד, אִם הִיְתָה זָכָה⁵³, פְּאִישׁ שֶׁרָאָה קְרִי⁵⁴. וּמִטְמֵאָה בְּכָל שְׁהוּא⁵⁵. אִף עַל פִּי שְׁלֹא יִצָּאת לְחוּץ אֲלֵא נִעְקָרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים⁵⁶ - נְטִמָּאָה; שֶׁהֲרִי שְׁכַבְת זָרַע פְּדָמָה: מַה דָּמָה מְטִמָּא בְּפָנִים⁵⁷, אִף שְׁכַבְת זָרַע שֶׁתְּפֹלֵט תְּטִמָּא אוֹתָהּ בְּפָנִים.

(50) מס' מקוואות שם מ"ג. (51) שקיבלה מזכר. (52) עונה - יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא מתקלקלת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים בדבר, כמה זמן יעבור ותתקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי (מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני, ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת חכמים. [ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל רבינו גורס "שלוש"]. (53) אשה שראתה דם בשלושה ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטובלת וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם וטובלת ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי (נדה מב, א). (54) כוב הסופר שבעה נקיים וראה קרי (ראה דיני זב וזבה בהל' איסורי ביאה פ"ו). (55) שם. (56) מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. (57) אם נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

יב. שְׁכַבְת זָרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשׁ עוֹנוֹת

בְּתַחֲלָה²⁸ - טְהוֹר; רָאָה אוֹתָם בְּאֶמְצַע אוּ בְּסוֹף - הֲרִי זֶה טְמֵא²⁹. הִיוּ הַמַּיִם שֶׁהִטִּיל כָּלָם מִתַּחֲלָה וְעַד סוֹף חֲלוּקִין אוּ עֲכוּרִים - הֲרִי זֶה טְהוֹר. הִיוּ לְבָנִים וְנִמְשְׁקִין³⁰ - טְמֵא. וְהַמְטִיל טְפִים עֲבוֹת מִתוֹךְ הָאֵמָה - טְהוֹר³¹.

(26) משתין (שם מ"ב). (27) טיפות טיפות. נראה שמדובר באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו כשההפסקות באות בסוף. (28) בהתחלת ההטלה ואחר-כך הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. (29) השינוי הזה מוכיח ששכבת זרע יצאה עם השתן. (30) כלובן ביצה. (31) שם (מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". ומזה למד רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם (כסף-משנה).

ז. בְּעַל קְרִי שִׁטְבַּל³² וְלֹא הִטִּיל מִיָּם קִדָּם שִׁטְבַּל - כְּשִׁטְבַּל מִיָּם³³ טְמֵא, מִפְּנֵי צְחֻצוּחֵי שְׁכַבְת זָרַע שְׁאִינָן יוֹצִאִין אֲלֵא כְּשִׁטְבַּל מִיָּם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³⁴? בְּחוּלָה אוּ בְזָקָן; אֲבָל יִלְד³⁵ בְּרִיא - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרָה שְׁכַבְת זָרַע בְּחֻזְקָה כְּחֵץ וְהִיא כְּלָה נִתְקַת מִן הָאֵמָה³⁶. עַד כְּמָה³⁷ הוּא יִלְד? כָּל זָמַן שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת וְנוֹעַל אוּ חוֹלֵץ מְנוֹעֵלוֹ. וְאִם אִינוּ יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי חֲלִיוֹ³⁸ - הֲרִי זֶה חוּלָה לְעֵנִין זֶה.

(32) שם מ"ד. (33) אחר הטבילה. (34) כרבי יוסי, שם. (35) אדם צעיר. (36) אבר המין. (37) חולין כד, ב. (38) חולשתו.

ח. וְכָל אִשָּׁה³⁹ שִׁשְׁמָשָׁה מִטְּהָה וְיָרְדָה וְטְבַלָה קִדָּם שֶׁתְּקַנַּח עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הֲרִי הִיא בְּטִמְאָתָה⁴⁰.

(39) מס' מקוואות, שם. (40) שאי-אפשר שלא תפלוט שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.

ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שִׁשְׁמָשׁוּ מִטְּתָן - שְׁנִיָּהֶן טְמֵאִים, וְשְׁנִיָּהֶן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה דִּין תּוֹרָה⁴¹. וְאִין הָאִשָּׁה טְמֵאָה מְשׁוּם נִגְעַת⁴² בְּשְׁכַבְת זָרַע, שְׁנִיָּעַת בֵּית הַסְּתָרִים⁴³ אִינָה נִגְיָעָה, אֲלֵא הַמְשַׁמְשֵׁת הֲרִי הִיא פְּרוֹאָה קְרִי⁴⁴. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה בַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: [וְאִשָּׁה⁴⁵ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה]. הִיְתָה קִטְנָה מִבַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אִינָה מִתְּטֵמָא בְּשִׁכְיָבָה⁴⁶, אֲבָל מִתְּטֵמָא בְּנִגְיַעַת שְׁכַבְת זָרַע אִם נִגְעָה⁴⁷ בְּשִׁנְיָה מִבְּחוּץ. [לְפִיכֶן, הַבוּעֵל גְּדוּלָה שְׁלֹא פְּדָרְכָה - טְהוֹרָה⁴⁸; שְׁלֹא טְמֵא אוֹתָהּ הַכֶּתֵּב בְּטִמְאָת בֵּית הַסְּתָרִים אֲלֵא פְּדָרְכָה.

(41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. (42) נדה מא, ב. (43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. כְּבָר בְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מְטֻמְאֵי מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב⁷⁰, שֶׁשֶׁכַּבְתָּ זָרְעוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים טְהוֹר מְפֻלָּם. לְפִיכָךְ, בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּלְטָה שֶׁכַּבְתָּ זָרַע שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - טְהוֹרָה⁷¹.

(70) פ"ב ה"י. (71) מס' מקוואות פ"ח מ"ד.

יח. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהִרְגִישׁ⁷², וְנִתְגַּדֵּר וְיָרַד וְטָבַל⁷³, וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ שֶׁכַּבְתָּ זָרַע שֶׁהִרְגִישׁ בָּהּ אַחַר שֶׁטָּבַל⁷⁴ - הֲרִי זֶה סִפְק טֻמְאָה⁷⁵.

(72) בעיה במס' נדה מג, א. (73) לשם גירות. (74) יצאה אחר שטבל. (75) הבעיה לא נפשטה.

יט. גְּדוּלָה⁷⁶ שֶׁשֶׁכַּב אֹתָהּ קָטָן פְּחוֹת מִכֵּן תִּשַׁע [א] עוֹבֵד פּוֹכְבִים אוֹ בְּהֵמָה] - הֲרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁷; שְׁנֵימָר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ] - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַשּׁוֹכֵב אִישׁ וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ⁷⁸.

(76) למעלה משלוש שנים. (77) תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ו ה"ח. (78) בהלכה יז.

~ יום שישי כ"ט כסלו ~

פְּרָק שִׁשִּׁי

1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה-זרה, וכיצד היא טומאתם, ושקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה שמשמא במגע ואינו מטמא במשא או משמטא במגע ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקווה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקווה.

א. טֻמְאָת עֲבוּדָה זָרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וַיֵּשׁ לָהּ רִמּוֹ בְּתוֹרָה: הַסְרִי² אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶם וְהִטְהַרְוּ³ וְהִחְלִיפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם. וְאֲרַבְעָה אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת יֵשׁ בָּהֶן: עֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה, וּמְשֻׁמְשִׁיָּהּ⁴, וְתַקְרָבֶת שֶׁלָּהּ⁵, וַיֵּין שְׁנֵתְסוֹף לָהּ. וְטֻמְאָת פֶּלֶן מְדַבְּרֵיהֶן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טֻמְאָת עֲבוּדָה זָרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וַיֵּשׁ לָהּ רִמּוֹ בְּתוֹרָה: הַסְרִי אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶם וְהִטְהַרְוּ וְהִחְלִיפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם כו'". ויש להבין מדוע בחר הרמב"ם ראייה מפסוק שלא הובא כלל בגמרא כאסמכתא לטומאה שגזרו חכמים על עבודה-זרה, והלא בגמרא הובאו פסוקים אחרים לגמרי, "תזרם כמו דוה", "שקץ תשקצנו" וכן איתקש למת כמו שנאמר "וישלך את עפרה על קבר בני העם" שכל לימודים אלו הם אסמכתא לגזירת חכמים על טומאת עבודה-זרה, אבל הפסוק שהביא הרמב"ם מאן דכר שמי'.

ויש לומר שבזה רוצה הרמב"ם לבאר הגדר המיוחד של ע"ז שבגללו גזרו עליה טומאה.

מְטֻמְאָה אַחֲרִים שְׁנֹגְעוּ בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁטֻמְאָה הָאִשָּׁה שֶׁפִּלְטָה אֹתָהּ. וְאִם פִּלְטָה אַחַר שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הֲרִי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, וְכֵן שֶׁכַּבְתָּ זָרַע שֶׁנִּפְלְטָה טְהוֹרָה, שֶׁכָּבָר נִפְסְדָה צוּרְתָה⁵⁸.

(58) ראה למעלה הערה ג.

ג. וְכִמָּה⁵⁹ הִיא עוֹנָה? יוֹם אוֹ לַיְלָה. וְאִין הַעוֹנָה שְׁנֹבְעָלָה בָּהּ מִן הַמְּגִיז. בְּיַצֵּד? נִבְעָלָה בְּלֵיל הַשַּׁבָּת - שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת שְׁלֹה: יוֹם הַשַּׁבָּת, וְלֵיל אֶחָד בַּשַּׁבָּת, וְאֶחָד בַּשַּׁבָּת. אִם פִּלְטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - טֻמְאָה; פִּלְטָה מְלֵיל שְׁנֵי וְהִלְאָה - טְהוֹרָה. וְהָאִישׁ שֶׁפִּרְשָׁה מִמֶּנּוּ שֶׁכַּבְתָּ זָרַע אֶפְלוּ לְאַחַר כְּמָה עוֹנוֹת - הֲרִי זֶה טֻמְאָה⁶⁰ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא לְחָה, וְהַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טֻמְאָה⁶¹.

(59) שבת פו, א. (60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירשו רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנורע ופלט שכבת הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. (61) נראה שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד. ונפקא-מינה, שמשמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

ד. שֶׁכַּבְתָּ זָרַע אֵינָה מְטֻמְאָה אֲלָא בְּשֵׁהִיא לְחָה⁶². יְבִשָּׁה כְּחֶרֶס - טְהוֹרָה. וְאִם יְכוּלָה לְשָׂרוֹת מַעַת לַעַת בְּפוֹשְׁרִין וְלַחֲזוֹר לְכִמּוֹת שֶׁהִיתָה - הֲרִי זֶה טֻמְאָה.

(62) משנה, נדה נד, ב.

טו. כְּבָר בְּאֲרָנוּ בְּפָרֶק זֶה, שֶׁהֲרֹאָה קְרִי וְהָאִשָּׁה שֶׁשֶׁכַּבְתָּ אִישׁ אֹתָהּ שֶׁכַּבְתָּ זָרַע וְהִנּוּגָע בְּשֶׁכַּבְתָּ זָרַע טֻמְאִים מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן⁶³ הָאִשָּׁה שֶׁפִּלְטָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הֲרִי הִיא טֻמְאָה מִן הַתּוֹרָה כְּרֹאָה קְרִי. אֲבָל שְׁאֵר הָאֲמוּרִין בְּפָרֶק זֶה שֶׁהֵן טֻמְאִים, כְּגוֹן מְהַרְהֵר וּמְטִיל מַיִם - אֵינָן טֻמְאִין אֲלָא מְדַבְּרֵיהֶם, וְלֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶם טֻמְאָה אֲלָא לְתַרומָה, אֲבָל לְחֵלִין - טְהוֹרִין⁶⁴.

(63) ברייתא, שם מא, ב. (64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.

טז. נְכִרִית⁶⁵ שֶׁפִּלְטָה שֶׁכַּבְתָּ זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשׁ עוֹנוֹת, וְכֵן הִבְהֵמָה⁶⁶ שֶׁפִּלְטָה שֶׁכַּבְתָּ זָרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי אֹתָהּ הַנִּפְלְטָת טֻמְאָה⁶⁷. פִּלְטָתוֹ⁶⁸ לְאַחַר זְמַן זֶה - הֲרִי הִיא סִפְק נִסְרְחָה אוֹ עֲרִין לֹא נִסְרְחָה⁶⁹.

(65) משנה, מקוואות פ"ח, ד. (66) שבת פו, ב. (67) רב פפא שואל שם, אם נפלטת אחר שלושה ימים מה דינה. ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שמשמאה. (68) הגויה או הבהמה. (69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקו. [רב פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטת שכבת זרע של ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשיך ואומר: "אם תימצי לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו (גופם חם)" פירוש ודינן כדין ישראלית, "במעיע בהמה מה היא?" ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ'אם תימצי לומר', יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?]

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שישגן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שטמא בכעדה.

ד. נְתַפְרָקָה¹⁴ עֲבֹדָה זָרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִדְיוּט¹⁵ יָכוֹל לְהַחֲזִירָה וְהָרִי פֶלַי אִיבְרִיָה קְיָמִים¹⁶ - אֵינָה מְטַמְּאָה¹⁷.

(14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיני שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעיני זו, וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

ה. כָּל מְשַׁמְשֵׂי עֲבֹדָה זָרָה - פְּשָׁרֵץ. מְטַמְּאִין אָדָם וְכִלִּים בְּמַגָּע, וְכִלֵּי הָרֶס בְּאֹיִר, וְאֵינָן מְטַמְּאִין בְּמִשָּׂא. וְשַׁעוֹר טְמֵאָתָן בְּכֹזֵית. וְאֶפְלוֹ קָצֵץ מִמְשַׁמְשֵׂיָהּ כֹּזֵית מִן הַפְּלִי - מְטַמְּא פְּשָׁרֵץ. זֶה הַמָּר בְּמִשַּׁמְשֵׂיָהּ יוֹתֵר מֵעֲבֹדָה זָרָה עֲצָמָה. וְבֵית עֲבֹדָה זָרָה עֲצָמוֹ, אֲבָנָיו וְעֲצָיו וְעַפְרוֹ - מְטַמְּאִין בְּכֹזֵית¹⁸ בְּמַגָּע כָּל הַמְשַׁמְשֵׂיִן.

(18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ ממשישה.

ו. הַמְכַנִּיס רֵאשׁוֹ וְרִבּוֹ לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - נִטְמָא כְּנוֹגֵעַ. וְכֵן פְּלִי הָרֶס שֶׁהַכְּנִיס אֹיְרוֹ לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - נִטְמָא. סַפְסָלִים וְקַתְדְרָאוֹת¹⁹ שֶׁהַכְּנִיס רִבֵּן לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - טְמֵאִים. וְכֵן רֵאשׁוֹן לְטַמְּאָה²⁰.

(19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

ז. תְּקַרְבַת עֲבֹדָה זָרָה²¹ מְטַמְּאָה בְּמַגָּע וּבְמִשָּׂא כְּנִבְלָה. וְשַׁעוֹרָה בְּכֹזֵית. כָּל דְּבַר שֶׁמְקַרְבִּין לָהּ, בֵּין בְּשׂוֹר בֵּין שְׂאֵר אֲבָלִים וּמִשְׁקִין - הַכֹּל כְּנִבְלָה, שֶׁהַפְּתוּב קָרָאן זְבַחֵי מַתִּים²³. וְאָף עַל פִּי שְׂאִין תְּקַרְבַת עֲבֹדָה זָרָה שֶׁל אֲבָלִין בְּטָלִין²⁴ לְעוֹלָם לְהַתִּירָה בְּהִנָּאָה, אִם בְּטָלָה - הָרִי זֶה סַפֵּק לְטַמְּאָה²⁵. אֲבָל פְּלִי שֶׁהוּא תְּקַרְבַת עֲבֹדָה זָרָה שֶׁבְטָלוֹ - טְהוֹר²⁶. וְכֵן עֲבֹדָה זָרָה וּמְשַׁמְשֵׂיָהּ שֶׁבְטָלוֹ - טְהוֹרִין.

(21) כל דבר שהוגש כקרובן לאליל. (22) אבל אינה מטמאה באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא (חולין יג, ב) בפירוש המשנה. (23) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרובת עבודה זרה (עבודה זרה כט, ב). (24) פסל של גוי שקטע ראש אונה, ראש חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביזוי, הותר הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל אוכלין אינם בטילים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). (25) בעיני של רבי

כי בפסוקים שהביאה הגמרא מדובר על המיאוס של העבודה זרה מצד עצמה, היינו איסור על ה"חפצא" של העבודה זרה ואילו הביא הרמב"ם פסוקים אלו היה משמע שטומאת עבודה זרה היא מצד החפצא של הע"ז ולכן הוזקק להביא הפסוק "הסירו את אלקי הנכר" לרמוז שהתוכן הכללי של גזירת טומאת עבודה זרה של חכמים הוא כדי להרחיק ממנה את האדם ה'גברא', ואינו דומה איסור עבודה זרה שאין בו ממש לשאר איסורים שה"חפצא" שלהם אסור מצד עצמו, כי עבודה זרה במהותה היא עניין שבדמיונו של אדם ומוזהר שלא ליתן לה חשיבות, ולכן מדגיש כאן שגם גזירת הטומאה של חכמים היא על ה'גברא', היינו להרחיק מהעבודה זרה. ועניין זה מודגש בפסוק "הסירו את אלקי הנכר כו'" המדבר בהיטהרות והסתלקות ה"גברא" מעבודה זרה.

(על-פי "מין מלכות" ספר טהרה סימן י"ט מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) במשנה עבודה זרה מז, ב הסמיכו על הכתוב (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר מטמאים. (4) הכלים שמשמשים בהם לצרכי עבודת אלילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם מבוארים בהלכות הבאות.

ב. עֲבֹדָה זָרָה עֲצָמָה מְטַמְּאָה אָדָם וְכִלִּים בְּמַגָּע, וְכִלֵּי הָרֶס בְּאֹיִר, וְאֵינָה מְטַמְּאָה בְּמִשָּׂא, פְּשָׁרֵץ, שְׂנֵאָמֵר: שֶׁקָּץ תִּשְׁקָצְנוּ⁶. וְשַׁעוֹרָה כֹּזֵית. לֹא תִהְיֶה זֶה חֲמוּרָה מִן הַמֵּת⁷. אֲבָל אִם הִיָּתָה הַצּוֹרֵה⁸ פְּחוּתָה מְכֹזֵית - טְהוֹרָה.

(6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

ג. קָצֵץ אִיבְר מְמַנָּה, אֶפְלוֹ הָיָה כְּמַרְדֵּעַ⁹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁעֲבֹדָה זָרָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים, אֲלֵא הַצּוֹרֵה כְּלָהּ כְּשֶׁהִיא שְׁלֵמָה. שְׂנֵאָמֵר: תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה¹⁰ - מֵה דָוָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים¹¹, אָף עֲבֹדָה זָרָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים. כְּקִלֵּי אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת דָּנוּ כֶּה¹², מִפְּנֵי שֶׁטְמֵאָתָהּ מְדַבְּרִיהֶם. עֲשֵׂאוּהָ פְּשָׁרֵץ שְׂאִינוֹ מְטַמְּא בְּמִשָּׂא, וְכִמֵּת שְׂאִינוֹ מְטַמְּא אֲלֵא בְּכֹזֵית¹³, וְכִנְדָה שְׂאִינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים.

(9) איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין שני הפירושים). (10) נידה. (11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְטִמְאָה לְכָל דָּבָר, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים³⁹, וְאִם נִגַּע בְּאֶבְלָיו - הֲרִי הֵן שְׁנֵי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁאֵר כָּל הָאֲבוֹת חוּץ מִן הַנְּבִלוֹת וְהַמְרָקֵב⁴⁰. אֲבָל הַנְּבִלָה וְהַמְרָקֵב, אֵף עַל פִּי שְׂמֻטְמָאִין בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא - הַנוֹגֵעַ בָּהֶן אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ⁴¹, וְאִם נִגַּע בְּאֶבְלָיו - הֲרִי הֵן שְׁנֵי לְטִמְאָה⁴²; וְהַנוֹשֵׂא מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂאתוֹ⁴³, וְאִם נִגַּע בְּאֶבְלָיו עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ - הֵנָּם רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

35) בכולם כתוב: "וכיבס בגדיו". (36) תיקנו כעין דאורייתא. (37) והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם. (38) כאילו נגעו הם עצמם באב. (39) מפני שראשון אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. (40) דבר שרכב עליו הזב. (41) בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "יטמא עד הערב". (42) אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. (43) בנושא כתבה תורה כיבוס בגדים.

יג. מי חטאת⁴⁴ שִׁישׁ בָּהֶן פְּדֵי הַזָּאֵה⁴⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּנִבְלָה וּכְמִרְקָב שֶׁאֵין מְטַמֵּאִין בְּגָדִים אֲלֵא הַנוֹשֵׂאֵן - הֲרִי הַנוֹגֵעַ בָּהֶן מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ מִשׁוֹם נוֹשֵׂא; שֶׁאֵי אֲפָשֵׁר שִׁיגַע בְּמִים שֶׁלֹּא יִסִּיט⁴⁶ אוֹתָן, וּכְבָר בָּאֲרָנוּ שֶׁאֲחַד הַנוֹשֵׂא וְאֲחַד הַמְסִיט. וְכֵן הַנוֹגֵעַ בְּצִמְר הַנְּבִלָה אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּנִימִי⁴⁷ הַמְרָקֵב - מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ מִשׁוֹם נוֹשֵׂא; שֶׁאֵי אֲפָשֵׁר לִנְגַע בְּדָבָרִים אֵלּוֹ שֶׁלֹּא יִסִּיט אוֹתָן, וּלְפִיכֵף מְטַמֵּא בְּגָדִים עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ פְּדִין הַנוֹשֵׂא.

44) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (45) בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזייה, שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושא מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) [ובספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על הפסוקים שבתורה ואחשוך גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו)]. ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והרי"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. (46) יזיז. (47) השערות (חוטאים דקיקים) הכולטות מן האריג.

יד. הַבּוֹלֵעַ נִבְלַת עוֹף הַטְּהוֹר - בְּשַׁעַת פְּלִיעָתוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ, וְהֵן רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה⁴⁸. וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֶבְלָיו - הֲרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה. וְאֲחֵר שֶׁבְּלַע⁴⁹ - הֲרִי זֶה פָּרַשׁ מִמְטַמֵּאִין.

יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין אינם בטלים נוגע גם לעניין טומאה או לאיסור הנאה בלבד שהוא מן התורה, אבל טומאה היא גזירת חכמים - בטלה. הבעייתא נשארה בתיקו ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו בטומאת עבודה זרה. (26) גמרא שם. רש"י שם מפרש, שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרובת אינם בטלים, ורבינו מפרש כתוספות (שם) עמוד ב דיבור המתחיל כיוון) שגם תקרובת בכלל (כסף משנה).

ח. יֵינן שְׁנַתְנַסֵּף לְעִבּוּדָה זָרָה מְטַמֵּא אֲדָם וְכֻלָּים בְּמַגַּע, וְכֻלֵּי חֵרֶס בְּאוֹר, וּמְטַמֵּא אֲדָם בְּמִשָּׁא²⁷ כְּנִבְלָה, וְטִמְאָתוֹ בְּכִזְיוֹת. שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר חִלַּב זְבַחִימוֹ לֵאכְלוֹ, יִשְׁתּוּ יְיָן נְסִיכָם. הֲרִי יְיָן נְסִיכָם כְּחִלַּב זְבַחִימוֹ. וְאֵין מְטַמֵּא טִמְאָה זֹאת אֲלֵא יְיָן שְׁנַתְנַסֵּף בְּיָדוֹ²⁸ לְפָנֵי עִבּוּדָה זָרָה; אֲבָל סֵתָם יְיָן²⁹ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - מְטַמֵּא טִמְאָה קְלָה כְּשֵׁאֵר כָּל מְשָׁקִין טִמְאִין³⁰.

27) אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שטמא גם באוהל. 28) שהושיט ידו לייין ושכשך. (29) שאין אנו יודעים אם נתנסך או לא. (30) ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה זיתים (שם ל, א).

ט. מְכַל הַדְּבָרִים שֶׁבָּאֲרָנוּ מִתְחַלֵּת הַסִּפְרִי עַד פֶּאֶן אֲתָה לְמַד, שֶׁאֲבוֹת הַטִּמְאָאוֹת - מִהֵן אֲבוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וּמִהֵן אֲבוֹת שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים.

31) ספר טהרה.

י. כָּל הַמְּטַמֵּא מְחַמֵּת אֵב שֶׁל תּוֹרָה - הֲרִי הוּא וְלָד טִמְאָה שֶׁל תּוֹרָה³², וְכָל הַמְּטַמֵּא מְחַמֵּת אֵב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - הֲרִי זֶה וְלָד שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.

32) בין כלים בין אוכלין ומשקין.

יא. כָּל אֵב טִמְאָה שְׂמֻטְמָא בְּמַגַּע וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמִשָּׁא³³, בֵּין אֵב שֶׁל תּוֹרָה בֵּין אֵב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אֲדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ³⁴, וְלֹא אֲדָם וְלֹא כָּלֵי חֵרֶס, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא פָּרַשׁ מִמְטַמֵּאִין. וְהֵנוֹ אֲחֵר שֶׁפָּרַשׁ מִמְטַמֵּאִין אוֹ קֲדָם שֶׁיִּפְרֹשׁ וְלָד, שֶׁהוּא מְטַמֵּא אֶבְלָיו וְעוֹשֵׂה אוֹתָן שְׁנֵי לְטִמְאָה, מְפָנֵי שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן.

33) כגון שרץ. (34) פירוש אם נגע בבגדים בשעה שהוא נוגע בשרץ.

יב. וְכָל אֵב טִמְאָה שְׂמֻטְמָא בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא, בֵּין אֵב שֶׁל תּוֹרָה³⁵ בֵּין אֵב שֶׁל דְּבָרֵיהֶם³⁶ - אֲדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ אוֹ הַנוֹשֵׂא מְטַמֵּא בְּגָדִים³⁷ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ וּבְשַׁעַת נְשִׂאתוֹ, וְעוֹשֵׂה אוֹתָן רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה³⁸. וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֶבְלָיו - עֲשָׂאֵן רֵאשׁוֹן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטַמֵּאִין. פָּרַשׁ מִמְטַמֵּאִין - הֲרִי הוּא רֵאשׁוֹן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב משמיענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקווה וכל זמן שהוא במקווה נשאר בטומאתו. (55) המשכב. (56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

פָּרָק שְׁבִיעִי

1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

א. דָּבָר מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁהָאֲכָלִין וְהַמְּשָׁקִין מִתְטַמְּאִין. שְׁנֵאמַר: מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיַּם יִטְמָא, וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה כָּכֵל כְּלֵי יִטְמָא. וְאִין הָאֲכָל שְׁנֵטְמָא מִטְמָא אֲכָל אַחַר מִן הַתּוֹרָה², וְלֹא הַמְּשָׁקִין שְׁנֵטְמָאוּ מִטְמָאִין דְּבָר אַחַר מִן הַתּוֹרָה³. אֲכָל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים גְּזָרוּ עַל הָאֲכָל הַטְּמָא, שְׂאָם נִגַע בְּאֲכָל אַחַר - טְמֵאָהוּ; וְכֵן אִם נִגַע אֲכָל הַטְּמָא בְּמִשְׁקִין - טְמֵאִין⁴. וְאִין אֲכָל מִטְמָא כְּלֵי שְׁנֵטְמָא בּוֹ לְעוֹלָם וְאִפְלוּ מְדַבְּרֵיהֶם⁵. וְכֵן גְּזָרוּ⁶ עַל הַמְּשָׁקִין הַטְּמָאִים שֶׁיִּטְמָאוּ אֲכָלִין אוֹ מְשָׁקִין אוֹ פְּלִים שְׁנֵטְמָאוּ בְּהֵן⁷.

2) והוא הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל", וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם אין הדבר כן, שהרי ממשך וכתב: "מדברי סופרים גזרו וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טימאן", ברור איפוא, שמטמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י ה" כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטומאה, "בין אדם ובין כלים" נטמאו מדברי תורה", מכאן שאם נגעו באוכל ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי ורביעי). ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טימאן (כת"י תימן). (5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

ב. אִין לָדָּ⁸ וְלֹד טְמֵאָה⁹ שֶׁמִּטְמָא פְּלִים אֲלֵא מְשָׁקִין טְמָאִים בְּלַבַּד. וְטְמֵאָה זוֹ מְדַבְּרֵיהֶם¹⁰. וְהוּא¹¹ שֶׁיְהִי אִתָּן הַמְּשָׁקִין טְמָאִין מִחֲמַת אֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת¹², בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גְּזָרוּ עַל הַמְּשָׁקִין טְמָאִין שֶׁיִּטְמָאוּ פְּלִים? גְּזָרָה מִשּׁוֹם מִשְׁקָה הַזֶּבֶב¹³, שֶׁהוּא אֵב וּמִטְמָא פְּלִים דִּין תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: וְכִי יִרַק הַזֶּבֶב בְּטְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו¹⁴.

8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. (10) נדה שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטומאה למשקין אלה הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות, ואפילו מאב חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין

(48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש, הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. (49) במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמאה רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

טו. הַשּׁוֹרֵף פָּרָה אֲדָמָה וְשִׁעִירִים הַנְּשָׂרְפִים וְהַמְּשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר, אֵף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעַת מַעֲשִׂיהֶן מִטְמָא בְּגָדִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנּוֹ, אִם נִגְעוּ⁵⁰ בְּאֲכָלִין אֲפִלוּ בִּשְׁעַת מַעֲשִׂיהֶן - הֲרִי הֵן שְׁנֵי לְטְמֵאָה⁵¹.

50) השורף והמשלח. (51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופרים והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבן זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסויים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

טז. הַנוֹגֵעַ בְּאֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת הַמְּשַׁלַּח בְּתוֹךְ הַמְּקוּהָ, כְּגוֹן נְבִלָה אוֹ שְׂרִץ אוֹ מִשְׁכָּב⁵² שֶׁהוּא בְּמִקְוֵה⁵³ וְנִגַע בּוֹ - הֲרִי זֶה טְמָא. שְׁנֵאמַר: אֵף מַעֲנִין וְיִבּוֹר מְקוּהָ מִיַּם יִהְיֶה טְהוֹר, וְנִגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא - אֲפִלוּ כִּשְׁהֵן בְּתוֹךְ הַמְּקוּהָ מִטְמָאִין. וְכִשְׁיַעֲלָה מִן הַמְּקוּהָ זֶה הַנוֹגֵעַ יִטְהַר⁵⁴. [וְהַנוֹשֵׂאֵן מִטְמָא בְּגָדִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתָם, וְאִם נִגַע בְּאֲכָלִים עַד שֶׁלֹּא פִּרֵשׁ - הֲרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנּוֹ]. וְכֵן זָב שֶׁדָּרַס עַל הַמְּשָׁכָב שֶׁהוּא מְנוּחַ בְּמִקְוֵה - הֲרִי הַמְּשָׁכָב טְמָא; וְכִשְׁיַעֲלָה הַמְּשָׁכָב מִן הַמְּקוּהָ יִטְהַר⁵⁵, שֶׁהֲרִי עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה⁵⁶. וְזֶה הַנוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב כִּשְׁהוּא בְּמִקְוֵה, אִם פִּשְׁט יָדוֹ וְנִגַע חוּץ לְמִקְוֵה - הֲרִי זֶה מִטְמָא בְּגָדִים. וְאִין צְרִיף לֹאִמַר שֶׁהוּא מִטְמָא אֲכָלִין וּמְשָׁקִין.

52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53) ואפילו שניהם - הטומאה והאדם - בתוך המקווה. (54) אם יפרוש מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַאֲבֹת הַטְּמְאוֹת - הַרְי הֵן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְכֵן אִם נִגַע אֶכֶל בְּאָדָם אוֹ בְּכָלִי שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב - הַרְי אוֹתוֹ הֶאֱכַל שְׁנֵי לְטְמֵאָה. וְאֶכֶל שֶׁנִּגַע בְּזֶה הַשְּׁנַי - נִקְרָא שְׁלִישִׁי לְטְמֵאָה. וְאִם נִגַע הַשְּׁלִישִׁי בְּאֶכֶל רְבִיעִי - הַרְי זֶה נִקְרָא רְבִיעִי לְטְמֵאָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֶכְלִין; אֶכֶל הַמִּשְׁקִין, אֶחָד מִשְׁקָה שֶׁנִּגַע בְּאֵב הַטְּמֵאָה אוֹ שֶׁנִּגַע בְּרֵאשׁוֹן אוֹ שֶׁנִּגַע בְּשְׁנֵי - הַרְי אוֹתוֹ הַמִּשְׁקָה תַּחֲלָה לְטְמֵאָה²⁶, וּמִטְמָא אֶת חֲבֵרוֹ, וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה²⁷, שְׁאִין מוֹנִין בְּמִשְׁקִין. כִּיצַד? יֵין שֶׁנִּגַע בְּאֵב הַטְּמֵאָה אוֹ בְּרֵאשׁוֹן אוֹ בְּשְׁנֵי - הַרְי יֵין זֶה בְּרֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְכֵן אִם נִגַע יֵין זֶה בְּשֶׁמֶן, וְשֶׁמֶן בְּחֶלֶב, וְחֶלֶב בְּדָבָשׁ, וְדָבָשׁ בְּמֵיִם, וְמֵיִם בְּיֵין אַחֵר, וְכֵן עַד לְעוֹלָם - כֵּלָּן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה, וְכֵאלוּ כֵּל אֶחָד מֵהֵן נִטְמָא בְּאֵב תַּחֲלָה, וְכֵלָּן מִטְמָאִין אֶת הַכֵּלִים²⁸. וְכֵן כֵּלִי שֶׁנִּטְמָא אוֹתוֹרִיו בְּמִשְׁקִין²⁹, וְנִגַעוּ מִשְׁקִין אַחֲרָיִם בְּאֹתוֹרֵי הַכֵּלִים הַטְּמָאִין, אֶפְלוּ הֵיוּ מִשְׁקִין חֲלִין³⁰ - נִעְשׂוּ הַמִּשְׁקִין הָאֲחֵרִים תַּחֲלָה לְטְמֵאָה, וּמִטְמָאִין כֵּלִים אַחֲרָיִם וְעוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנַיִם, וְאִין צְרִיף לֹאמַר שֶׁהֵן³¹ מִטְמָאִין אֶכְלִין וּמִשְׁקִין אַחֲרָיִם.

(25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (26) משנה פרה פ"ח, ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. (27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. (28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה - טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. (29) טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע באוכלין שנגעו באחורי הכלים, ושניהם מטמאים את המשקין שנגעו באחורי כלים שנטמאו במשקין. (30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. (31) המשקין.

ו. אַחֲרֵי הַכֵּלִי שֶׁנִּטְמָא בְּמִשְׁקִין, וְנִגַעוּ אֶכְלִין³² בְּאֹתוֹרֵי הַכֵּלִי הַטְּמָא, אֶפְלוּ אֶכְלֵי תְרוּמָה - הַרְי הֵן טְהוֹרִין. שֶׁהַכֵּלִי שֶׁנִּטְמָא אוֹתוֹרִיו בְּכֵלֵי מִטְמָא אֶת הָאֶכְלִין אֵלָּא לְקֹדֶשׁ בְּכֵד; שֶׁהַכֵּלִי שֶׁנִּטְמָא אוֹתוֹרִיו - הַרְי זֶה טְמָא כֵּלֵי לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרַנְי³³, וּלְפִיכֹף מִטְמָא אֶכֶל הַקֹּדֶשׁ.

(32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבגדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. (33) למעלה ה"ג. ומשמע בגדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

פָּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר הנוגע בידיו בראשון לטומאה, ושהידיים שניות

באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים. ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל בתנאי שיהיו אלו המשקין יתמאו מחמת השרץ, ר"ל שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין גם כן כמו שהתבאר . . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד, ב) "דאיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו המשקין טמאים לא יתמאו בידיים טמאות וכו'". ברור שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. ובכסף-משנה מוסר מקור זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה העברי. (13) נזוללים היוצאים מגופו של זב, כגון ורוק ומימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א הי"ד וט"ו.

ג. כִּשְׁגָרוּ¹⁵ עַל הַמִּשְׁקִין שֶׁיִּטְמָאוּ אֶת הַכֵּלִים, גָּזְרוּ שִׁיהִיו מִטְמָאִין אֶת הַכֵּלִים מִתּוֹכָן¹⁶. כִּיצַד? אִם נִפְלוּ לְאֹוִיר כֵּלֵי חֶרֶס¹⁷ - נִטְמָא כֵּלֵי וְהַרְי הוּא שְׁנַיִם¹⁸; וְאִם נִגַעוּ¹⁹ בְּשֶׁאֶר כֵּלִים²⁰ מִתּוֹכָן - מִטְמָא כֵּלָּן וְנִעְשׂוּ שְׁנַיִם. אֲבָל אִם נִגַעוּ מִשְׁקִין טְמָאִים בְּאֹתוֹרֵי הַכֵּלִי שִׁישׁ לוֹ תוֹף, בֵּין כֵּלֵי חֶרֶס בֵּין בְּכָלִי שִׁטְף וְכָלִי מִתְּכוֹת - נִטְמָאוּ אוֹתוֹרֵיו בְּכֵד²¹, וְהַרְי אוֹתוֹרֵיו שְׁנֵי, וְלֹא נִטְמָא תוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתְרוּמָה; אֲבָל לְקֹדֶשׁ²², כֵּלֵי שֶׁנִּטְמָאוּ אוֹתוֹרֵיו - נִטְמָא כֵּלֵי וְהַרְי כֵּלֵי שְׁנֵי לְטְמֵאָה.

(15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו בדופן. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי. (20) שאינם מטמאים מאוירים אלא בנגיעה ממש. (21) אף-על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו (מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא תוכו" (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

ד. כִּכְר בְּאֲרַנְי²³, שֶׁהָאֶכְלִין אִין מִטְמָאִין כֵּלִים, וְהַמִּשְׁקִין מִטְמָאִין. וְלָמָּה עֲשׂוּ בְּטְמֵאָת מִשְׁקִין הַכֵּר זֶה וְאֲמָרוּ, שֶׁהַכֵּלִי שֶׁנִּגַעוּ מִשְׁקִין טְמָאִין בְּאֹתוֹרֵיו - לֹא נִטְמָא תוֹכוֹ לְתְרוּמָה? לְהוֹדִיעַ שֶׁטְמֵאָת כֵּלִים אֵלוֹ מְדַבְּרֵיהֶם, שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ עָלֶיהָ תְרוּמָה וְקֹדֶשִׁים²⁴.

(23) בהלכה א. (24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים טהורים.

ה. כִּכְר בְּאֲרַנְי²⁵, שֶׁהָאֶכְלִין וְהַמִּשְׁקִין שֶׁנִּגַעוּ בְּאֵב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קב, ב) אמרו, שמדרבנן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פי"ב הי"ד).
 (13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). (14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין בכל מקום - בכביצה. והלכה בכביצה. [לא נתבאר למה כלל רבינו צריד של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני עניינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריד של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד)]. (15) משנה, מעילה יז, ב. (16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. (17) נימוק זה נאמר בגמרא שם בשם שמואל. (18) שם במשנה. (19) נימוק למה צריכים צירוף.

ד. קולית²⁰ הפגול או הנותר, אף על פי שהיא סתומה²¹ - הנוגע בה פיגול או נטמא ידיו²²; שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול²³ מטמאין את הידים, הואיל ונעשו פסיס לזכר האסור²⁴.

(20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. (21) ואמרנו למעלה (פי"ב הי"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. (22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים - טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). (23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. (24) גמרא, שם.

ה. בשר קדש²⁵ שפיצא חוץ למחיצתו²⁶ - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים או לא²⁷. לפיכך אינו מטמא, שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר²⁸. ואם בשר פסח שפיצא חוץ לבית הוא - הרי הוא טהור. בני חבורה²⁹ זריזין הן³⁰.

(25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו - נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". (27) בעיה שם שנשארה בתיקו. (28) לקמן פי"ד ה"א. (29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פי"ב ה"א). (30) גמרא, שם: "בפסח לא מיבעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזרו טומאה על נותר, כדי שיוזרו הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה. ושאל השואל אם גם ביוצא גזרו. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל יוצא הוא מעשה בידיים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידיים, ולא גזרו בפסח הנאכל בחבורה ומזורים אחד את השני ואין יוצא שכיח, וחכמים לא גזרו בדבר שאינו שכיח. ויוצא מזה

מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריד של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמאה ידו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

א. פל הנוגע² פיגול או נטמא³, בין שהיה אותו ראשון אדם או פלי או אכל או משקין טמאין - נטמאו ידיו בלבד עד הפרק⁴. וכן המכניס ידיו⁵ לאויר פלי חרס שנטמא באב הטמאה, או שהכניס ידיו לבית מנוגע⁶ - נטמאו ידיו. וטמאת הידים מדברי סופרים.

(2) זבים פ"ה מ"ב: "אלו פוסלים את התרומה... והידיים". פירוש, עושים את התרומה שלישי מפני שהידיים שניות. ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה משנה, שבת יג, ב). (3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידיים פי"ג, א. (4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פי"ב, ג. (5) שם פי"ג מ"א. (6) בית שיש בו נגע והוסגר או החולט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו להיות ראשון (ראה הל' טומאת צרעת פט"ז). במה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל בפחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידים שהוכנסו.

ב. הידים שניות⁷ מדברי סופרים לעולם. שאין טמאתן אלא מדבריהם, וכשגזרו טמאה עליהן גזרו שיהיו פשוני לטמאה. אפילו הכניס ידיו לבית המנוגע⁸, או שנגע פיגול או נטמא בידים⁹ עד שלא פרש ממטמאיו - הרי ידיו שניות¹⁰.

(7) שם. (8) שהוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו ראשון. (9) כגון הנושא את הנבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון. (10) אבל גופו לא נטמא, כמו שנתבאר למעלה פי"ו הי"א.

ג. הפגול והנותר¹¹ וצריד של מנחות¹² - הרי הן פראשון לטמאה, ומזנין בהן ראשון ושני, לפיכך¹³ מטמאין את הידים בכביצה¹⁴. ואין הפגול והנותר מצטרפין¹⁵, אף על פי ששעורן שווה בכביצה¹⁶, הואיל וטמאת הידים מדבריהן¹⁷. אבל שאר האוכלין מצטרפין¹⁸. שאין¹⁹ אכלים טמאין מטמאין את הידים עד שיהיו פביצה.

(11) משנה, פסחים קכ, ב. (12) קרטים דיקים של קמח שנדבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּחֻלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרְתְּ הַקֶּדֶשׁ אוֹ עַל טְהַרְתְּ תְרוּמָה⁵⁰, גִּזְרָה שְׁמָא יַנְע, לְפִי שְׁאִינוּ מִקְפִיד עֲלֵיהֶן⁵¹.

(47 כורך. 48) חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". (49) בידים עצמם, מפני שכהנים זריזים הם, ונזהרים מלנגוע בתרומה בידים טמאות. (50) פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת תרומה או קודש. (51) אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשונו משמע שחולין שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו הי"ח (ראה ראב"ד וכסף-משנה שם).

י. הואיל והידיים שניות⁵², אם נגעו במשקה - עשאוהו תחלה. ואם נגעו משקין אלו באכלין - עושין אותן שני, ואם נגעו במשקין אחרים - עושין אותן תחלה; שהמשקין תחלה לעולם, כמו שבארנו⁵³. אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת הידיים מטמאין פלים⁵⁴, שעקר טמאת הידיים מדבריהם. וכן גזרו חכמים⁵⁵ על כל אדם שיאכל אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או אכל שני, ועל כל השותה משקין טמאים⁵⁶, שהיה שני לטמאה עד שיתבטל⁵⁷. ואם נגע באכלין - עשאן שלישי⁵⁸; ואם נגע במשקין, אפלו משקה חלין - עשאן תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים⁵⁹, אבל לא לטמא פלים, הואיל ועקר טמאת אדם זה מדבריהם⁶⁰. ומפני מה גזרו⁶¹ טמאה על האוכל אכלין טמאים? שמה יאכל אכל ראשון או שני וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא המשקה תרומה טמא באכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאין - שמה יאכל עמהן אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין שבפיו. וכבר בארנו בתרומות⁶², שאסור לאכל תרומה טמאה.

(52) ונתבאר למעלה בפ"ו ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני, נעשו ראשון. (53) למעלה, שם. (54) דין זה נאמר כבר למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור (ראה הערות שם). (55) טהרות פ"ב מ"ב. (56) זבים פ"ה, יב. (57) ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א). (58) מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין שלישי. (59) אף-על-פי שעיקר טומאת גוף האדם הוא מגזירת חכמים. (60) ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם טמאים מן התורה. (61) שבת יד, א. (62) פ"ז ה"ג.

יא. אינו מתטמא⁶³ עד שיאכל מאכלים טמאים פחצי פֶרֶס⁶⁴, שהוא פביצה ומחצה שזקתת⁶⁵. וכן השותה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאין רביעית⁶⁶. וכל האכלין מצטרפין⁶⁷ לכחצי פֶרֶס

שנותר שכיח גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכול.

ו. אין טמאת ידיים במקדש³¹. שפשעה שגזרו טמאה על הידיים, לא גזרו במקדש. אלא הנוגע באכלין טמאים³² וכיוצא בהן, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמאן. ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את הקדש ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר³³.

(31) פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכינו שאין טומאת ידיים במקדש. (32) משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו מטמאות גם במקדש. (33) לקמן פ"א ה"ג-ד.

ז. מי שנטמאת³⁴ ידו אחת ונגעה באחרת³⁵ - האחרת טהורה, ונוטל³⁶ את הטמאה ודין³⁷. במה דברים אמורים? לתרומה³⁸; אבל לקדש, אם נטמאת ידו אחת ונגעה בשניה - טמאה³⁹, ושתיהן צריכות טבילה⁴⁰ לקדש. אבל לתרומה - בנטילת ידיים בלבד⁴¹ וטהרו ידיהן⁴².

(34) משנה, חגיגה כ, ב. (35) במשנה כתוב: "בתרומה, אם נטמאת אחת מידי - חברתה טהורה". ופירושה: אם נגעה היד הטמאה ביד השניה, אין השניה מטמאה תרומה. (36) שופך עליה רביעית הלוג מים. (37) לטהר אותה לתרומה. (38) שם. (39) לקמן פ"ב ה"ב כותב רבינו, שלקודש מטמאה גם ידו של אדם אחר. (40) טבילת שתי הידיים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים. וכשלא נגעה בשנייה, מטביל את הטמאה בלבד. (41) אפילו אם נטמאו שתיהן. (42) משנה, שם יח, ב: "נוטלים לידיים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילים".

ח. שלמה המלך⁴³ ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות, ואף על פי שלא ידע בודאי שנטמאו, מפני שהידיים עסקניות⁴⁴. ולא גזר שלמה על הידיים טמאה אלא לקדש⁴⁵, ואחר כך גזרו חכמים שאחריו אף לתרומה. ולפיכך צריך נטילת ידיים לתרומה. ואם נגע בתרומה קדם שיטל ידיו - פסולה, ונשרפת על טמאה⁴⁶.

(43) שבת יד, ב. (44) רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמה נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרכן לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, וגנאי הוא לתרומה שתיגע בכלוך, ומלשונו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטומאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידיים ולא טומאת כל הגוף]. (45) שם טו, א. (46) נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו טמאה דרבנן, אבל בטומאת ידיים גזרו חכמים בפירוש שריפה (מימרא של אילפא, שם).

ט. לט⁴⁷ אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת ידיים⁴⁸, ואין חוששין שמה יגע⁴⁹. אבל לא יעשה פן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה והידיים.

א. הבא ראשו ורבו²⁴ במים שאובין³, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגין⁴ מים שאובין - הרי הוא כשני לטמאה עד שיטבל⁵. ואם נגע באכלין⁶ - עשאן שלישי; ואם נגע במשקין טמאים⁷ - עשאן תחלה⁹ לטמא אכלים ומשקין אחרים, אבל לא לטמא פלים¹⁰. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום¹¹ טובלין במערות שמיימיהן רעים¹², ואחר כך היו רוחצין במים שאובים יפים דרך נקיות. ופשט המנהג כך, עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן שמטהרין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין בזלזול בלא פונה¹³. ולפיכך גזרו, שכל שבא ראשו ורבו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורבו נטמא ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור¹⁴ שאינו טבול יום, אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים שאובין או שבא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה כשני לטמאה עד שיטבל. טבל - אינו צריך הערב שמש, מפני שעקר טמאה זו מדבריהן. וכן האוכל אכלין טמאים והשותה משקין טמאין וטבל - אינו צריך הערב שמש. וכן פלים שנטמאו במשקין - פיון שמטבילין טהרו, ואין צריכין הערב שמש. מפני שטמאות אלו עקרן מדבריהן.

2) רוב הגוף בלי הראש. 3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. 4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. 5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. 6) של תרומה. 7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאים". 8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא (ר"מ). 9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטמאה). 10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. 11) טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". 12) מזוהמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. 13) לא דקדקו לטבול כדין. 14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני פלים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק

לפסל את הגויה⁶⁸, וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה - טהור. אבל מעט ושתה ואכל מעט: אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס⁶⁹ - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט ושתה ושתה מעט: אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין⁷⁰. אבל פחות מפשעור וטבל⁷¹ ועלה, ואכל מעט מיד, אם לא שתה ביניהן והרי בין אכילה שלפני טבילה ושל אחר טבילה בכדי אכילת פרס - הרי אלו מצטרפין⁷².

63) משנה, מעילה יז, ב. 64) דעת רבינו שפרס הוא שלוש ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע ביצים]. 65) יותר קצת, בריווח. 66) רביעית הלוג. לוג = שש ביצים. 67) משנה, שם. 68) לטמא את הגוף ולעשותו שני. 69) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים. 70) כריתות יג, א. 71) שם. 72) ואין אנו אומרים, שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון, ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה. יב. אשה⁷³ שהיא ראשון לטמאה ומניקה את בנה - הרי הן טהור⁷⁴, ולא גזרו עליו טמאה⁷⁵. שאפלו תאמר שניק רביעית, אפשר שיש מתחלה ועד סוף יתר מפדי אכילת פרס, שהרי אינו יונק בבת אחת⁷⁶.

73) שם. 74) אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון אינו מטמא אדם. 75) משום שניק חלב טמא. 76) אלא לאט לאט, ובספק לא גזרו.

יג. המעפרת⁷⁷ התירו לה לאכל אכלין טמאין פחות מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני הספקנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה.

77) ברייתא, שם: "התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובא (הרבה). ומפרש רבינו, שהתירו לה לאכול ולא לטבול אחר-כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טמאה? שמה תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח'). ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה לפרש, שלכתחילה מאכלים אותה פחות פחות מכשיעור, אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. [ואפשר גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה השלמות].

~ שבת קודש ל' כסלו ~

פרק השביעי

1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומקה".

וממשיך בהלכה שלאח"כ וכן "רצועות התפילין עם התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובוה ישנו עניין תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם, מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ו). כמו"כ מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני וחמישי, שהרי סדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש, כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (כמ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא, ולכאורה לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש, שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור התפילין, ובפרט שתירוק כזה לא יפתור את זה שלפחות פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או שיש לומר שזה לא גורו טומאת ידים במקדש, מהני גם בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

(על-פי "ין מלכות" ספר טהרה סימן כ' מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(20) שהוא עצמו שני.

ו. רצועות תפילין עם התפילין²¹, וגליון שפספס²² שלמעלה ושלמטה²³ שבתחלה ושפספס²⁴ כשהן מחברין לספרי²⁵, וספר שנמתק ונשתיר בו שמנים וקמש אותיות, ומגלה שפתוב בה מן התורה שמנים וקמש אותיות, כפרכת זיהי פנסע הארץ²⁶ - הרי אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד, אלא כל כתבי הקדש, אפלו שיר השירים וקהלת ששהן דברי חכמה, מטמאין את הידים.

(21) כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשאר ללא כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת הספר ושכסופו. בכבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאר גליון בתחילת הספר וכסופו. (25) למעט הגליונות שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים

הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו מארבעה פלים - אין מצטרפים, ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה - הרי זה טהור. נפלו על ראשו אכל לא על רבו, או שנפלו על רבו ולא על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל רבו נפלו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור, עד שנפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו כדרךכו¹⁵. וכן אם בא ראשו במים שאובין ולא בא רבו, או בא רבו ולא בא ראשו, או שפא ראשו בלבד ובא משאר גופו ורבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור, עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו כדרךכו.

(15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

ג. הבא מראשו ורבו החצוי¹⁶ במים שאובין ונפלו על החצוי האחר מים שאובין, הואיל ונחצו בנפילה ונחצו בכיאה - טהור¹⁷.

(16) החצוי מראשו ורובו. (17) בעיני שנשארה בתיקו שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

ד. היו שלשת הלגין שנפלו עליו או שפא בהן מקצתן שאובין ומקצתן אינן שאובין, או שנותרב בהן יין דבש וחלב - הרי זה טהור, עד שיהיו השלשה פלן מים שאובין. שלשת לגין אלו¹⁸ שנפלו על הטהור או שפא בהן וטמאוהו, פיון שנעשה פשני לטמאה - הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו פשני. והרי אלו המים אומרין לזה הטהור: טמאנו אותך וטמאנו¹⁹.

(18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. (19) שנינו היינו טהורים ואנחנו טמאנו אותו ותחילה ואחר כך הוא טימא אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלגין שנפלו עליו או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

ה. בראשונה היו מניחין פפרות של תרומקה בצד הספרים, ואומרים: זה קדש וזה קדש. ובאין העכברים וקורעין את הספרים. לפיכך גזרו, שכל תרומקה שתגע באחד מכתבי הקדש - נטמאת, והרי היא כשלישי לטמאה כאלו נגעו פשני. ונמצאו כל כתבי הקדש פוסלין את התרומקה פשני. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומקה ואת המשקין. ואף על פי שאין הידים מתטמאות אלא מראשון לטמאה, כמו שבארנו - הן מתטמאות מן הספרי²⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד שִׁטְבֵּל. טָבֵל - הָרִי הוּא פְּשָׁנִי לְטַמְּאָה³ עַד שְׁיַעֲרִיב שְׁמֵשׁוֹ. שְׁנֹאֲמָר: בְּמֵים יוֹבֵא וְטַמֵּא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר. הַפְּתוּב קָרָא לְטָבוֹל יוֹם טָמֵא⁴.

(2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (3) פסחים יד, א: "שמן שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום דינו כשני. (4) ומכאן שמתמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

ב. אֶחָד טָבוֹל יוֹם⁵ מְטַמְּאָה חֲמוּרָה, כְּגוֹן שֶׁטָבֵל מְזִיבוֹת מְטַמְּאָת מֵת וְצָרַעַת⁶, וְאֶחָד טָבוֹל יוֹם מְטַמְּאָת שְׂרָץ⁷ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כֹּל הַטְּעוֹן הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ, בֵּין אֶדָם בֵּין פְּלִים, בֵּין מְדַבְּרֵי תוֹרָה בֵּין מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁸ - הָרִי הוּא פְּשָׁנִי לְטַמְּאָה עַד שְׁיַעֲרִיב שְׁמֵשׁוֹ.

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. (6) כל אלה טומאה חמורה הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב בפירושו, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים פי"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי כללי רמב"ם אות ו). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של תורה שאינן כתובות בפירושו, כגון כל הטומאות מהדרשה של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירושו: ואף-על-פי שהן דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששנינו (פרה פי"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי סופרים . . . לאחר ביאתו (לאחר שטבל) מותר בכולן (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטומאות של דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון: חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל מקרים נדירים הם].

ג. טָבוֹל יוֹם⁹ פּוֹסֵל¹⁰ אֶכְלֵי תְרוּמָה וּמִשְׁקָה תְרוּמָה, וְאֶכְלֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁקָה הַקֹּדֶשׁ, פּוֹסֵל הַכֹּל¹¹. כִּיצַד? טָבוֹל יוֹם שֶׁנֶּגַע בְּאֶכְלֵי שֵׁל תְרוּמָה - עֲשָׂאן שְׁלִישִׁי לְטַמְּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שָׁנִי. וְכֵן אִם נֶגַע בְּמִשְׁקֵי שֵׁל תְרוּמָה - טָמֵא, וְהָרִי הֵן שְׁלִישִׁי¹² לְטַמְּאָה. נֶגַע טָבוֹל יוֹם בְּמִשְׁקֵי שֵׁל קֹדֶשׁ - טָמֵא, וְהָרִי הֵן רְבִיעִי לְטַמְּאָה. וְכֵן אִם נֶגַע בְּאֶכְלֵי הַקֹּדֶשׁ - עֲשָׂאן רְבִיעִי. אֲבָל אִם נֶגַע בְּאֶכְלֵי חֲלִין וּמִשְׁקָה חֲלִין - הָרִי הֵן טְהוֹרִין. וְדִין מְחַסֵּר כְּפּוֹרִים¹³ וְטָבוֹל יוֹם בְּנִגְיַעַת הַקֹּדֶשׁ אֶחָד הוּא. הָרִי נִתְבָּאֵר לָךְ מִכָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים, שְׂאִין שָׁם¹⁴ מִשְׁקֵי שְׁנִיּוֹת לְעוֹלָם, אֲלֵא הַמִּשְׁקֵי תַחֲלָה לְעוֹלָם; חוּץ מִמִּשְׁקֵי שֶׁנֶּגַע בְּהֵן טָבוֹל יוֹם, שֶׁהֵן שְׁלִישִׁי אִם הָיִי תְרוּמָה, או רְבִיעִי אִם הָיִי קֹדֶשׁ.

(9) פרה פי"א מ"ה. (10) כל מקום שנאמר "פוסל", הכוונה שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פי"א

וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

ז. תְּרֻגוּם שְׁבַעֲזָרָא²⁷ וְשֶׁבַדְנִיא²⁸ - הָרִי הוּא מִכָּלֵל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל תְּרֻגוּם²⁹ שְׁפָתָבוּ עֵבְרִית וְעֵבְרִית שְׁפָתָבוּ תְּרֻגוּם, או שְׁפָתָבוּ כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ כְּתָב עֵבְרִית³⁰ - אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיְדִים, עַד שְׁיַהֲיִי כְּתוּבִים אֲשׁוּרִית עַל הָעוֹר וּבְדִיו.

(27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית. (30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

ח. הַכּוֹתֵב הַלֵּל³¹ וְשִׁמְעָה³² לְתִינוּק לְהַתְלַמֵּד בּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רְשָׁאִי³³ - הָרִי אֱלוֹ מְטַמְּאִין אֶת הַיְדִים.

(31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-קיא). (32) פרשת שמע ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

ט. הַמְּשִׁיחוֹת³⁴ וְהַרְצוּעוֹת שֶׁתִּפְרָן לְסַפְּרֵי, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רְשָׁאִי לְקוּמָן³⁶ - כֹּל זִמְן שֶׁהֵן מְחַבְּרִין לְסַפֵּר מְטַמְּאִין אֶת הַיְדִים.

(34) חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. (36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. (ויש מפרשים שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר).

י. תִּיקַן שֵׁל סֵפֶר וּמִטְפָּחוֹת סְפָרִים בְּזִמְן שֶׁהֵן תְּפוּרוֹת³⁷ - מְטַמְּאִין אֶת הַיְדִים. אֲבָל הַבְּרָכוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁיֵשׁ בְּהֵן מְאוֹתוֹת שֵׁל שֵׁם וּמַעֲנִינִים הַרְבֵּה שֵׁל תוֹרָה - אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיְדִים.

(37) לספר.

יא. סְפָרֵי הַמִּינִים³⁸ - אֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הַיְדִים. פְּרֻשֵׁת סוּטָה³⁹, הוֹאִיל וְלִמְחִיקָה עוֹמְדָת - אֵינָה מְטַמְּאָה אֶת הַיְדִים.

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך ומכל יום שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאורים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים. טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

א. כֹּל הַמְּתַטְמֵא בְּאָב מְאֻבּוֹת הַטְּמָאוֹת, בֵּין אֶדָם בֵּין פְּלִים - הָרִי הוּא רִאשׁוֹן לְטַמְּאָה, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ²,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רביעי שֶׁבַקְדָשׁ מִטְמֵא מִשְׁקָה אַחֲרָיִךְ או אֶכֶל אַחֲרֵי, וְאֵין צְרִיךְ לומר שְׂאֵין מִטְמֵאִין פְּלִים. לְפִיכָּה, קְדֻרָה שְׁמֻלָּא מִשְׁקִין²³ וְנִגַע בָּהּ²⁴ טְבוּל יוֹם: אִם הָיָה מִשְׁקָה חֲלִין - הַפֶּל טְהוֹר, וְאִם הָיָה מִשְׁקָה תְרוּמָה - הַמִּשְׁקִין פְּסוּלִין וְהַקְדֻרָה טְהוֹרָה. וְאִם הָיָה יָדְיוֹ טְמֵאוֹת²⁵ - הַמִּשְׁקָה טְמֵא²⁶, בֵּין מִשְׁקָה תְרוּמָה בֵּין מִשְׁקָה חֲלִין. וְזֶה חֵמֶר בְּיָדִים מִבְּטוּל יוֹם²⁷. וְחֵמֶר בְּטוּבֵל יוֹם מִבְּיָדִים טְמֵאוֹת: שְׂסַפֵּק טְבוּל יוֹם - פּוֹסֵל מִסְּפֵק²⁸, וְסַפֵּק הַיָּדִים - טְהוֹר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר²⁹.

21) טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. 22) הסגנון אינו מדוייק, שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר במשנה ו' שם, וכן פסק רבינו לקמן פ"א ה"ח. ורבינו התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה לנגעו טבול-יום. 23) טבול-יום פ"ב מ"ב. 24) במה שבתוכה. 25) מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח). 26) אבל הקדירה טהורה. [דעת רבינו שמשקין שנגעו בידיים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש משני שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין והקדירה]. 27) שידיים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום אינו מטמא. 28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פ"ג ה"ט. 29) לקמן פ"ד ה"א.

ו. אַחַד טְהוֹר שֶׁהָיָה יָדְיוֹ טְמֵאוֹת או³⁰ טְבוּל יוֹם שְׂדִידוֹ טְמֵאוֹת³¹ - הָרִי זֶה מִטְמֵא מִשְׁקָה חֲלִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תְּחֵלָה לְטֵמֵא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ³². וּמֵאחֶר שְׂמִשְׁקָה שִׁיָּצֵא מִטְבוּל יוֹם - כְּמִשְׁקִין שְׂנִגַע בָּהֶן, טְבוּל יוֹם שֶׁנֶּפֶל מִרְקוֹ אוּ מִימֵי רְגָלָיו עַל כֶּפֶר שֶׁל תְרוּמָה - הָרִי זֶה טְהוֹר³³, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין שְׂנִגַע בָּהֶן.

30) בין . . . ובין. 31) מגזירת ידיים. 32) למעלה פ"ח ה"י. 33) משנה, נדה עא, ב.

ז. מִכָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים³⁴ שֶׁהַקְדָּמָנוּ לְבַאֲרָם אַתָּה לְמַד, שֶׁהָאֲדָם יִהְיֶה אֶב לְטֵמֵאָה וְיִהְיֶה רֵאשׁוֹן לְטֵמֵאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה. וְלַעוֹלָם לֹא יִהְיֶה הָאֲדָם שְׂנֵי אֵלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְהוּא הָאוֹכֵל אֶכְלִין טְמֵאִים אוּ הַשׁוֹתֶה מִשְׁקִין טְמֵאִין אוּ הַבֹּא רֵאשׁוֹ וְרָבוּ בָּמִים שְׂאוּבִין, שֶׁפֶל אֵלוֹ פְּשֵׁנֵי לְטֵמֵאָה מִדְּבָרִיהֶם. וְכֵן שָׂאָר כָּל הַבָּלִים חוּץ מִפְּלֵי חֶרֶס³⁵ יִהְיוּ אֶב לְטֵמֵאָה וְיִהְיוּ רֵאשׁוֹן לְטֵמֵאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה. וְלֹא יִהְיֶה הַפְּלֵי לַעוֹלָם שְׂנֵי לְטֵמֵאָה אֵלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שְׂאֵם יִטְמֵא בְּמִשְׁקִין טְמֵאִים - יִהְיֶה שְׂנֵי מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ.

34) ראה הלכות טומאת מת פ"ה. 35) שאינו אב הטומאה לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

ה"א). 11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני (למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי, ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ח, ב. ונתפרש שם טעמם, מכיוון שטבל - טומאת קלושה ואין כוחה יפה לטמא אלא לפסול. 12) בניגוד לכלל שבידינו: כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם). [בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאים", במקום "פסולים" "פוסלים", אלא שהוא מבאר מיד שאינם פוסלים אחרים]. 13) יולדת, זב וזבה ומצורע מחוייבים להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה]. 14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חיזוק השליה, כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה פ"א ה"א.

ד. כָּל הַמִּטְמֵאִין¹⁵, בֵּין חֲמוּרִין בֵּין קְלִין¹⁶, מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן, כְּגוֹן רֶקֶן וּמִימֵי רְגָלֵיהֶן - הָרִי הֵן כְּמִשְׁקִין שְׂנִגַעוּ בָּהֶן. אֵלוֹ וְאֵלוֹ רֵאשׁוֹן לְטֵמֵאָה, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ. חוּץ מִזֶּב וְחִבְרִיו¹⁷, שְׂמִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן - אֶב לְטֵמֵאָה, וּמִשְׁקִין שֶׁהֵזַב וְחִבְרֵי נוֹגְעִין בָּהֶן - תְּחֵלָה. אֶפְלוֹ אוֹכֵל אֶכְלִין טְמֵאִין אוּ שׁוֹתֶה מִשְׁקִין טְמֵאִין, הַמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ קֹדֶם שִׁיטְבֹּל - כְּמוֹ הַמִּשְׁקִין שְׂנִגַע בָּהֶן, שֶׁהֵן תְּחֵלָה¹⁸. וְכֵן טְבוּל יוֹם, מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ - כְּמִשְׁקִין שֶׁהוּא נוֹגַע בָּהֶן, שְׂאֵין מִטְמֵאִין אַחֲרֵים כְּלָל¹⁹; אֵלָא אִם נִגַע²⁰ בְּמִשְׁקָה חֲלִין - הָרִי הֵן טְהוֹרִין, וְאִם נִגַע בְּמִשְׁקָה תְרוּמָה - הָרִי הֵן שְׂלִישִׁי, וְאִם נִגַע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - הָרִי הֵן רְבִיעִי.

15) טבול-יום פ"ב מ"א. 16) בחולין פח, א פירשו: קלין - שרץ; חמורין - זב. 17) זבה, נדה, יולדת ומצורע. 18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל. 19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני שאילו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל קודש אחר בנגיעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת בנגע בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא טימאני - ואתה טימאתני". 20) טבול-יום.

ה. וְעַתָּה יִתְבָּאָר לָךְ²¹, שְׂאֵין שְׂלִישִׁי שֶׁבְּתְרוּמָה וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאוה אם מטמא הקודש ופוסל התרומה. וחיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

א. פל מקום² שנאמר בפסולין פסול - הוא שיהיה האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.

(2 טהרות פ"ב מ"ג-ד).

ב. הראשון שבחולין³ - טמא ומטמא. השני - פסול ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחולין⁴. מניין לאכל שני שהוא פוסל בחולין? שנאמר: וכלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא⁵. נמצא השרץ אב, וכלי חרש שנפל השרץ לאוירו ראשון, והאכל שבפסולי שני, והרי הוא אומר יטמא. וכן שרץ שנפל לאויר התנור⁷ - הפת שניה, שהתנור ראשון.

(3 שם. 4 שם. 5) במה דברים אמורים, ששני בחולין פסול מן התורה? כשנגע בכלי או באדם שהוא ראשון או אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא מדרבנן (למעלה פ"ז ה"א). (6) לא נתבאר מה זה מוסיף על האמור למעלה. (7) התנורים בתקופת המשנה היו של חרס.

ג. הראשון⁸ והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים⁹. השלישי - פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה רביעי בתרומה. מניין לאכל שלישי שהוא פוסל¹⁰ בתרומה? שנאמר: ובא השמש וטהר ואחר לאכל מן הקדשים. נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב שמשו¹¹, ואם נגע בה - פסלה, וטבול יום פשוט לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי בתרומה.

(8) טהרות, שם. (9) השני פוסל אוכלין ואינו מטמא, ונקט לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. (10) צ"ל פסול. (11) יבמות עד, ב.

ד. הראשון¹² והשני והשלישי בקדוש - טמאין ומטמאין¹³. הרביעי - פסול ואינו מטמא. ואין רביעי עושה חמישי לעולם. ומניין לשלישי בקדוש שהוא טמא? שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל; וכבר קרא הפתוב לשני טמא, שנאמר: כל אשר בתוכו יטמא. הא למדת, שבשר הקדש שנגע בשני - נטמא וישרף. ומניין לרביעי בקדוש שהוא פסול? מקל וחרמ¹⁴: ומה מחסר פפורים, שהוא מתר בתרומה,

ח. פכר בארנו³⁶, שפלי חרס לא יהיה אב טמאה לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה, ושני מדבריהן, אם נטמא במשקין, כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא הפלים שלישי ולא רביעי לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

(36) שם ה"ח.

ט. האכלים לא יהיו אב טמאה לעולם, לא מדברי תורה ולא מדבריהם. ויהיו ראשון ושני מדברי תורה. שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמאה, אם נגע באכל - עשאהו שני³⁷. והאכלין יהיו שלישי³⁸ ורביעי³⁹ לטמאה מדבריהן בלבד⁴⁰.

(37) מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע באוכל - לא טימאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים, ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה פ"ז ה"א). (38) תרומה וקודש. (39) בקודש. (40) וכן כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-וחומר, ומקור דבריו שם בבביתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה, ורביעי מקל-וחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא סגן הכהנים אות טט, ומנחת-חנין מצוה קמה, וראה בכיאוורנו לקמן בפ"א].

י. המשקין יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי חטאת ורק הזב ומימי רגליו. ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות. וכן אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין פלים - נטמאו מדברי תורה, והרי הן פראשון לטמאה לטמא אחרים מדבריהן⁴¹. וכן אם נגעו בשני, בין אדם בין פלים בין פסולין - נעשו ראשון לטמא אחרים מדבריהם, כמו שבארנו⁴². ויהיו⁴³ המשקין שלישי ורביעי מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום במשקה תרומה - עשאהו שלישי, ואם נגע במשקה קדוש - עשאהו רביעי. ואין אתה מוצא משקין שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה⁴⁴, חוץ ממשקה טבול יום⁴⁵ או מחסר פפורים בקדוש, כמו שבארנו, שהוא⁴⁶ פוסל מדבריהם⁴⁷ ואינו מטמא.

(41) נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42) שם. (43) ויש גם אפשרות שיהיו. (44) שיהיו שלישי או רביעי. (45) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שניות לא יהיו לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת טבול-יום. (46) טבול-יום. (47) ראה מה שכתבנו בסוף ה"ט.

פרק אחר עשרי

(1) יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְחֹלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרְתְּ הַקֹּדֶשׁ - הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּהֶן טְהוֹר פְּחִלִּין³³.

29) נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה. 30) הלכה פסוקה היא בחולין דף לג ולד, שחולין שנעשו על טהרת תרומה דינם כתרומה. 31) המשקה. 32) טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. 33) חולין לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם כקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה ע"א, ב - שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח, ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני שכהנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה-שאין-כן בטהרת הקודש, שרק יחידים נוהגים שמירה קפדנית זו, בטלה דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין, שם).

י. הָאוֹכֵל רְבִיעֵי שֶׁבִּקְדֹשׁ - אָסוּר לוֹ לְאָכֹל אֶת הַקֹּדֶשׁ³⁴, וּמִתֵּר לִגְעַת בְּקֹדֶשׁ וְאִינוּ פּוֹסְלִין³⁵. אֶפְלוּ תִבְשִׁיל³⁶ שֶׁנִּתְעַרַּב בּוֹ הַקֹּדֶשׁ וְאִין בּוֹ³⁷ כִּזְיַת בִּכְדֵי אֲכִילַת פֶּרֶס³⁸ - הֲרִי זֶה לֹא יֵאָכֵל³⁹ בְּרְבִיעֵי שֶׁל קֹדֶשׁ⁴⁰, אֲלֵא בְּחִמְשֵׁי⁴¹, שֶׁהוּא טְהוֹר כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ⁴².

34) גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל, ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א) ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה (ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם ששלישי בתרומה פוסל את האוכלו לאכול בתרומה, אע"פ שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש]. 35) שרביעי אינו עושה חמישי. 36) של חולין או תרומה. 37) בקודש. 38) פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירוש, שנתערב כזית (כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). 39) אף-על-פי שברינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. 40) פירוש, אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו. 41) הוא-הדין שמותר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש מה ששינו: "והחמישי נאכל בנידן הקודש", הכוונה למעט רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט - כדרכו - לשון המשנה. 42) למעלה ה"ד.

יא. הָאוֹכֵל שְׁלִישִׁי שֶׁבִּתְרוּמָה עֲצָמָה אוֹ שֶׁל חֲלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרְתְּ תְרוּמָה - הֲרִי זֶה אָסוּר לְאָכֹל אֶת הַתְּרוּמָה⁴³ עַד שֵׁיטְבֹל⁴⁴, וּמִתֵּר לִגְעַת בְּתְרוּמָה⁴⁵ וְהִי הִיא טְהוֹרָה. בְּאֲכִילָה עָשׂוּ מַעֲלָה, בְּנִגְיָעָה לֹא עָשׂוּ

אָסוּר בְּקֹדֶשׁ עַד שֶׁיִּבְיֵא כַּפְּרָתוֹ; הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא פֶּסוּל בְּתְרוּמָה, אִינוּ דִין שֶׁנַּעֲשֶׂה רְבִיעֵי בְּקֹדֶשׁ? ! אֲבָל הַחֲמִישִׁי טְהוֹר.

12) טהרות, שם. 13) ראה הערה ת. 14) פסחים יח, ב.

ה. בְּשׂוֹר תִּאֲנֶה¹⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר, גָּזְרוּ עֲלֵינוּ¹⁶ שִׁיחֶה כְּשִׁלְשִׁי לְטִמְאָה: מְטִמֵּא אֶת הַקֹּדֶשׁ¹⁷, וְאִינוּ פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה. וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁלֹּא גָזְרוּ עֲלֵינוּ אֲלֵא כְּדִי שֶׁלֹּא יִעָרְבוּהוּ עִם בְּשׂוֹר הַקֹּדֶשׁ וַיִּבְאוּ לְטַעוֹת וְלִשְׂגוּג בּוֹ, וַיִּדְמּוּ שֶׁהַבְּשׂוֹר זֶה¹⁸ הוּא חָל וְהוּא קֹדֶשׁ¹⁹ וַיֵּאָכְלֵנוּ בְּטִמְאָה.

15) בשר חולין נקרא "בשר תאוה", מלשון הכתוב (דברים יב, כ): כי תאוה נפשך לאכול בשר. 16) תוספתא, נדה פ"ט ה"י. 17) פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). 18) בשר הקודש. 19) והרי הוא קודש.

ו. הַבּוֹרֵי אֲכִלִּין²⁰ עַל יְדֵי מִשְׁקִין²¹ - הֲרִי הֵן חַבּוּר לְטִמְאָה טִמְאָת אֲכִלִּין²². וְהַדָּבָר סֶפֶק, אִם חֲשׂוּבִים כְּגוֹף אֶחָד לְמִנּוֹת בִּהֶן רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשִׁלְשִׁי²³, או חוֹשְׁבִים זֶה הָאֵכֵל שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הַטִּמְאָה רֵאשׁוֹן, וְהָאֵכֵל הַמְּחַבֵּר לוֹ שֵׁנִי.

20) איבעיא בזבחים קה, ב. 21) שתי חתיכות אוכלין, וביניהם משקה הנוגע בשניהם. 22) אם נגעה טומאה באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא שם, ולא כפירוש רש"י). 23) פירוש, הדבר ספק אם שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השנייה ראשון לטומאה ועושה שני.

ז. הַשֵּׁנִי שֶׁבְּחִלִּין²⁴ פּוֹסֵל אֲכִלֵי תְרוּמָה וְעוֹשֶׂה אוֹתָן שְׁלִישִׁי. וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה חֲלִין - טִמְאָן²⁵. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה תְרוּמָה אוֹ בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ, שֶׁהוּא מְטִמֵּא אֶת הַכֹּל.

24) טהרות פ"ב מ"ו. 25) נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות תחילה.

ח. הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּתְרוּמָה²⁶ שֶׁנִּגַּע בְּאֲכִלֵי קֹדֶשׁ - פֶּסוּלִין וְנַעֲשׂוּ רְבִיעֵי. וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה הַקֹּדֶשׁ - טִמְאָן וְנַעֲשׂוּ תַחֲלָה²⁷. אֲבָל אִם נִגַּע שְׁלִישִׁי שֶׁבִּתְרוּמָה בְּמִשְׁקָה תְרוּמָה - הֲרִי הוּא טְהוֹר²⁸. וְכֵן רְבִיעֵי שֶׁבִּקְדֹשׁ, אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - הֲרִי זֶה טְהוֹר.

26) שם. 27) שכל משקה שנטמא הוא ראשון (ראה למעלה פ"י ה"י). 28) שאין רביעי בתרומה.

ט. חֲלִין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרְתְּ תְרוּמָה²⁹ - הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבִּהֶן פֶּסוּל בְּתְרוּמָה³⁰, וְאִם נִגַּע³¹ בְּקֹדֶשׁ - אִינוּ עוֹשֶׂה רְבִיעֵי³², וְאֶפְלוּ מִשְׁקָה קֹדֶשׁ אִינוּ פּוֹסֵל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רביעי בקודש אלא קודש מקודש (פירוש, קדושת גופו ממש) בלבד. והקשו עליו מהמשנה שהבאנו למעלה: "שלישי שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה" והרי חולין אלה אינם קודש מקודש, ועושים שני בקודש? והשיב רבי יצחק: "הנח לתרומה, שטהרתה טומאה אצל הקודש", כלומר לא נעשה שני מפני שהחולין היו שלישי, אלא מפני שלא נעשו על טהרת הקודש. פירוש, לא נזהרו לשמרו שמירה מעולה מפני הטומאה כמו ששומרים על קודש, אלא שמירה פחות קפדנית כעין שמירת תרומה. ומפני שרבינו פסק למעלה (ה"ט), שחולין שנעשו על טהרת הקודש, השלישי שבהן טהור (ראה שם בביאורנו טעמו של דבר), וכן בסוף הלכה זו הוא מביא להלכה את דברי רבי יצחק, הוכרח לקבל גם נימוקו למה נעשה שני. 50) ומותר לו לאכול קודש. למעלה בהלכה ט, כתב רבינו דין זה לענין נגיעה, וכאן מלמדנו שגם לענין אכילה הדין כן, שלא טענה לומר שדינם כרביעי שאינם פוסלים את הקודש בנגיעה, והאוכלם נפסל גופו מלאכול קודש (ראה ה"ט). 51) מקודש קדושה מליאה (ראה ה"א) ולא חולין שנעשו על טהרת הקודש. [ומדובר במעלות היתירות שגזרו בקודש, אבל טומאות שהם מעיקר הדין, כגון שלישי שבתרומה – עושה רביעי, כמו שנתבאר למעלה בה"ח].

יג. פל קדש⁵² האמור בענין טמאת אכלין ומשקין הוא קדשי מקדש המקדשין, פגון פשור קדשי קדשים⁵³ וקשור קדשים קלים⁵⁴, וחלות תודה⁵⁵ וריקני נזיר⁵⁶ שנושט עליהן הזבח⁵⁷, והמנחות⁵⁸ שקדשו בכלי⁵⁹, ושתי הלחם⁶⁰ ולחם הפנים⁶¹ משקנמו בתנור⁶²; אבל חלות תודה וריקני נזיר שלא נושט עליהן הזבח, והמנחות שלא קדשו בכלי - אינן לא פקדש ולא פחלין אלא פתרומה⁶³.

52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א).
53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג השבועות. 54) תודה ושלמים. 55) המביא קרבן תודה, צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא ז, יב). 56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה קרבנות, ועמהם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו, טו). דיניהם מפורשים בהל' מעשה הקרבנות ס"ט. [לא נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי נזיר "ריקנים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים חלק חלות וחלק ריקנים, וההבדל בין חלות וריקנים הוא, שהחלות נילושות בשמן והריקנים במים, ומושחים אותם בשמן אחר אפיתם והלחם סופגין]. 57) שחיתת הקרבנות מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. 58) הבאות בפני עצמן, לא כתוספת לקרבן. 59) שנתנו אותן בכלי שרת שבמקדש. 60) שהציבור מקריב בחג השבועות. 61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן שבהיכל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא כד, ה). 62) שעלה עליהם קרום מחום התנור. שתי הלחם

מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל תבשיל שנתערבה בו תרומה, אם אין שם כזית בכדי אכילת פרס - הרי זה מתר לאכל מאותו תבשיל⁴⁶. פדרך שמתת לגע בתרומה.

43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. 44) ואינו צריך הערב שמש. 45) זבחים צט, ב: "באכילה עביר (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עביר רבנן מעלה". 46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בנזיר הדמע", פירוש, בתבשיל שנתערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

יב. האוכל⁴⁷ שלישי שבתרומה או של חלין שנעשו על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת תרומה - הרי הוא פשוני לענין קדש⁴⁸; שטהרת תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אבל האוכל שלישי שפחלין שנעשו על טהרת הקדש - הרי הוא טהור⁵⁰; שאין לה דבר שעושה רביעי פקדש אלא קדש מקדש⁵¹ בלבד.

47) שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי פירושו של רבינו. שנינו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל אוכל ראשון ואוכל שני - שני, שלישי - שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש, אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה וקודש, ואם נגע בתרומה - נפסלה, ואם נגע בקודש - נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשהו שלישי, אבל לענין תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה. ומכאן רבינו שם, שהוא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת ביאור ייאמר, שרבי יהושע משמיענו ריבותא, שאפילו בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבותא, שאפילו אם אכל שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו מאליהם. ראה בהערה הבאה. 48) משמע שהוא עושה שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת תרומה אינם עושים רביעי בקודש (וכן פסק למעלה ה"ט). ואילו כאן באוכל לא חילק. ונראה טעמו, שבאוכל החמירו חכמים ונתנו עליו טומאה חמורה יותר מטומאת הדבר שאכל, הרחיבו גזירתם גם על חולין בטהרת תרומה, מה-שאין-כן בנגיעה]. 49) בחולין לה, א - אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא, האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לה דבר שעושה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו שלא תיבטל אלא במאה. (70) תרומה שנורעה והצמיחה תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת יז, ב). (71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללויים, ומעשר שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם מישראל. (72) לפני הפרשת חלתה. (73) טבל, גידולין ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה ל, ב בלשון שני.

טז. פל דבר⁷⁴ שווא⁷⁵ מטמא את החלין מן התורה - גזרו על ספקו בחלין הטבולין לחלה שתעשה אותה העפה בטירה. ומפרישים ממנה חלה, וחלתה תלויה, לא נאכלת⁷⁶ ולא נשרפת⁷⁷.

(74) נדה ז, א. מסקנת אביי. (75) אם טומאתו וגם נגיעתו ודאי. (76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה. (77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידים תרומה וחלה טהורה.

ולחם הפנים מתקדשים קדושה מלאה עם תחילת אפייתם שהיא העלאת הקרום. (63) שם.

יד. החלה⁶⁴ והבפורים⁶⁵ ותשלומי תרומה⁶⁶ [וחמשה] - הרי הן פתומה⁶⁷.

(64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). (65) פירות העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). (66) זר (לא כהן) שאכל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת חומש המחיר. (67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר. תוספתא שם ה"ה.

טו. הטבל⁶⁸ והמדמע⁶⁹ וגדולי תרומה⁷⁰, ומעשר שני וראשון⁷¹, ועפה הטבולה לחלה⁷² - הרי הן פחלין⁷³, והראשון טמא בהן, והשני פסול, ואין בהן שלישי.

(68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות ומעשרות. (69) תרומה שנתערבה בחולין ואין בחולין פי

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

הלכות מלוה ולוה

פרק עשירי

1) מבאר דין שמותר לשאול סתם ולפרוע סתם לפי השער שבשוק, ודין משאיל פירות לזמן קבוע, ודין מלווה את אריסיו, ודין מעמיד הלוואה על פירות אחרים.

א. כשם שמתר למזכר² לפסק על שער שבשוק³, כך מתר ללוות הפרות⁴ סתם⁵ ופורעין סתם בלא קביעת זמן על שער שבשוק⁶. כיצד? הנה השער קבוע וידוע לשניהם⁷, ולוה מחברו עשר סאין - חיב להחזיר לו עשר סאין, אף על פי שהוקרו החטים; שהרי בשלוח ממנו הנה השער ידוע, ואלו רצה הנה קונה ומחזיר⁸, שהרי לא קבע לו זמן.

2) בכתב יד: ללוכה. 3) כמבואר בפרק ט הלכה א. 4) אסרו חכמים ללוות סאה בסאה, שמא יתייקרו - ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו, אם לא שיעשה אותן דמים כמבואר להלן הלכה ב. 5) מבלי שיעשה אותם דמים, ודווקא בלא קביעת זמן כמו שמבאר רבינו בסמוך (בבא מציעא עה. כחכמים שאמרו "לווין סתם ופורעין סתם", ומפרש רבינו דהיינו בלא קביעת זמן - ראה פירושו של רש"י שם ועיין ריטב"א. ומרכבת המשנה). ודעת רבינו, שכל שקובע זמן, אף על פי שיש לו מאותו המין או שהיה

השער קבוע - אסור כמו שמבאר לקמן הלכה ב. ובטעם הדבר אומר המגיד משנה שכל הקובע זמן, על דבר שמחירו נד והוא מתייקר ומוזיל כגון פירות, נראה, שקבע זמן פלוני, משום שלדעתו יתייקרו או הפירות ומפני כך אסור. 6) בהסתמך על השער שבשוק שאפשר לקנות בו פירות (שם עב: וכפירוש הבה"ג הובא ברש"י שם). 7) שיצא השער (בית יוסף סימן קסב עיין שם). 8) פורעו מייד - והרי זה כאילו יש לו ללווה מאותו המין שמותר ללוות סאה בסאה כמבואר בסמוך הלכה ב.

ב. הנה לוי⁹ מאותו המין שלוח - הרי זה מתר ללוות¹⁰ סתם בלא קביעת זמן ופורע סתם, אף על פי שעדיין לא יצא השער¹¹. ואפלו היתה לו סאה בלבד - לוה עליה כמה סאין¹². היתה לו טפה אחת של שמן או של יין - לוה עליה כמה גרבי¹³ יין ושמן. לא הנה לו מאותו המין כלום, ולא נקבע שער השוק עדיין או שלא ידעו שער השוק - הרי זה אסור¹⁴ ללוות סאה בסאה¹⁵. וכן בשאר הפרות¹⁶ - לא ילוה אותן עד שיעשה אותן דמים¹⁷. ואם לוה ולא עשה אותן [דמים], והוזלו - מחזיר לו פרות כמדה שלוח או כמשקל; ואם הוקרו¹⁸ - נוטל דמים שהיו שוין בשעת הלוואה. אף על פי שיש לו מאותו המין או שהנה השער קבוע בשוק - הרי זה אסור ללוות פרות פרות עד זמן קבוע¹⁹; אלא לוה סתם, ופורע באיזה זמן שיפירע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) שם עה. 10) שבשעת ההלוואה נקנים פירותיו למלוה וברשותו הוקרו, ואף על פי, שאין זה קניין ממש התיירו חכמים, משום שהלוואת סאה בסאה אין בה משום נשך דאורייתא, וכשיש לו לא גזרו (על פי רש"י מד:). 11) שם עה. וכדרך שאמרו בפסיקת פירות (כמבואר בפרק ט הלכה א). 12) שם, לפי שאנו רואים כאילו לווה סאה כנגד סאה שיש לו - ונמצא שיש לו שתיים, ושוב אנו רואים - כלוה שתיים כנגד שתיים, וכן לעולם, לפי שהלוואה סאה בסאה, אין בה איסור מן התורה - הקלו בה (מגיד משנה). 13) חביות (הערוך בערכו עיין שם). 14) שם עד: 15) שמה יתייקרו ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו. 16) שדרכם להתייקר וליזול (עיין בבא מציעא מד:). 17) היינו קוצץ עימו דמי החיטים כפי השער בשוק וזוקף המלוה בדמים, בסכום שקבעו עכשיו - פורע לו בין הוקרו הפירות בין הוזלו, שהרי זה כאילו הלווהו מעות (שם). 18) שם. 19) כמו שביארנו, שכל שקובע זמן נראה שהוא סומך שלאותו זמן יתייקרו (מקור דין זה נלמד ממה שאמרו שם עה. ומביאו רבינו בסמוך הלכה ג) "לא יאמר אדם לחבירו הלווני כור חיטין ואני אתן לך לגורן". ורבינו מפרש, שהמדובר הוא אפילו ביש לו, ואסרו מפני שקבע לו זמן לגורן - בדומה למה שאמרו בסיפא (שם) בצד ההיתר: "עד שיבוא בני", שהמדובר הוא ביש לו (מגיד משנה).

ו. מי שְׁהִיָּה נוֹשֶׁה³⁵ בְּחִבְרוֹ מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹתֵי, שְׁאֲנִי רוֹצֵה לְקַח בְּהֵן חֲטִים; אָמַר לוֹ: צֹא וְעֲשֵׂה אוֹתָן עָלַי כְּשֶׁעַר שֶׁל עֶכְשָׁו, וְיִהְיֶה לְךָ אֲצִלֵי חֲטִים בְּהִלְוָאָה: אִם יֵשׁ לוֹ חֲטִים כְּשֶׁעוֹר מְעוֹתָיו³⁶ - מִתְּרִי³⁷; וְאִם אֵין לוֹ אוֹתוֹ הֵמִין - הֲרִי זֶה אֶסוּר³⁸. שְׁלֹא אָמְרוּ חֲכָמִים³⁹ שְׁמִתָּר לְפִסְק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוֹק אֶף עַל פִּי שְׁאִין לוֹ כְּלוֹם מְאוֹתוֹ הֵמִין, אֲלֵא בְּנוֹתָן מְעוֹתָיו לְקִנּוֹת בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁰; אֲבָל הֲרוֹצֵה לְהַעֲמִיד הִלְוָאתוֹ עַל גַּב הַפְּרוֹת - אֶסוּר⁴¹, עַד שְׁיִהְיֶוּ לוֹ פְּרוֹת. הִיָּה לְלוֹה חֲטִים, וְעֲשֵׂה הִלְוָאתוֹ עָלָיו חֲטִים, וְכֹא אַחַר זְמַן וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי חֲטִים, שְׁאֲנִי רוֹצֵה לְמַכְרֵן וְלְקַח בְּדַמְיָהֵן יֵין; אָמַר לוֹ: צֹא וְעֲשֵׂה אוֹתָן עָלַי יֵין כְּשֶׁעַר שְׁבִשׁוֹק עֲתָה: אִם יֵשׁ לוֹ יֵין - הֲרִי זֶה מִתְּרִי, וְנִעֲשִׂית הִלְוָאתוֹ אֲצִלוֹ יֵין; וְאִם אֵין לוֹ יֵין - אֶסוּר. הֲרִי שְׁלֹא הִיָּה לוֹ⁴², וְעֵבֶר וְהִחְזִיר⁴³ הִלְוָאָה פְּרוֹת, אֶף עַל פִּי שְׁקָנָה פְּרוֹת אַחַר כֶּף - אֵינוֹ חֵיב לְתֵן לוֹ פְּרוֹת, אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת שְׁהִלְוָהוּ⁴⁴.

ג. לא יאמר אדם לחבירו: הלוני כור חטים ואני אחזיר לך כור לגרן²⁰; אלא אומר לו: הלוני עד שיבוא בני²¹ או עד שאמצא המפתח²².

20) כלומר, לזמן הגורן, דהיינו קובע לו זמן לפירעון (ולדעת רבינו מדובר כאן אפילו ביש לו). 21) שבידו המפתח למחסנו. 22) שאבד לי (שם, במשנה).

ד. לווה פרות עד זמן קבוע: אם הוזלו - מחזיר לו פרות בזמן שקבע; ואם הוקרו - נותן לו דמים שהיו שוין בשעת ההלוואה²³.

23) כמבואר למעלה בסוף הלכה ב.

ה. מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים²⁴ לזרע²⁵, בין קדם שיירד האריס לשדה²⁶ בין אחר שיירד²⁷. במה דברים אמורים²⁸? במקום שנהגו שיתן האריס את הזרע, שהרי בידי בעל הקרקע לסלקו כל זמן שלא נתן²⁹. אבל במקום שדרך בעל הקרקע לתן את הזרע³⁰: אם עדין לא ירד האריס - הרי זה מתר להלוות חטים בחטים; שעדין יש לו לסלקו, נמצא בעת שיירד לשדה ירד על דעת שיתחזיר לו חטים שהלוהו³¹. אבל אחר שיירד לשדה³², הואיל ואינו יכול לסלקו - הרי הוא ככל אדם, ואסור להלוותו חטים בחטים לזרע, אבל מלוהו סתם³³ על שער ששבשוק³⁴.

24) סאה בסאה. 25) לשם זריעתם בשדה שקיבל באריסות

35) שם סג. 36) כלומר, אם יש לו סאה פוסק עימו על סאה ולא על יותר שאין המוכר כלווה, שנתבאר (בהלכה ב) "יש לו סאה לווה עליה כמה סאין", שלא אמרו כן אלא מתוך הטעם שאנו רואים כאילו לווה סאה כנגד סאה ונמצא שיש לו שתיים, וטעם זה אינו שייך במוכר, מפני שמשעה שפסק עליה הרי היא יוצאת לגמרי מרשות המוכר (הלווה) לרשות הלוקח (המלווה) - מגיד משנה בשם הרשב"א. וראה למעלה פרק ט הלכה א. 37) וכדרך שאמרו בפוסק ונותן מעותיו כמבואר למעלה פרק ט, א. 38) אף על פי שיצא השער. 39) כמבואר למעלה. 40) משום שאף על פי שאין לזה יש לזה ויכול לקנותם במעות שקיבל (ראה פרק ט שם בכיארורו). 41) מאחר שאין בידו מעות - במה יקנה, והרי זה כאילו לא יצא השער - ואסור, כמבואר בפרק ט שם (שם סג. על פי רש"י). 42) זה נמשך לבבא הראשונה. 43) זקף ההלוואה על פירות באיסור. 44) כדין אבק ריבית שאמרנו בו (למעלה פרק ד, ו) שאין מוציאים מלווה למלוה.

~ יום שני כ"ה כסלו ~

פרק אחד עשרי

1) מבאר דין מלוה את חבירו בעדים, ודין מוציא כתב ידו שהוא חייב לו, ודין מלוה בשטר שגובה מן היורשים ומהלקוחות, ודין מלוה על פה אם נגבית מהיורשים, ודין לוה לו מטלטלין ויש לו קרקע, ודין מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם, ודין טוען שמחיים תפס, ודין יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, ודין מוכר שדה באחריות וזקף עליו דמי השדה במלוה.

א. המלוה את חבירו בעדים, או שאמר לעדים: הו עלי עדים שאני חייב לזה מנה, או: אתם עדי שאני חייב לזה מנה - זו נקראת מלוה על פה⁵, ואין צריך לפרעו בעדים⁶. לפיכך, אם טען ואמר אחר כך: פרעתי - נשבע הסת⁷ ונפטר. אבל המלוה את חבירו בשטר - צריך לפרעו בעדים. לפיכך, אם טען ואמר: פרעתי שטר זה - אינו נאמן⁸, אלא אומרים⁹ לו: או הבא עדים¹⁰ או עמד ושלם¹¹ לו חובו. לפיכך, האומר לעדים: הו עלי עדים שאני חייב לזה מנה - אין פותחין עדותו ונותנין למלוה, שלא יחזירו למלוה על פה עדות בשטר¹², עד שיאמר להן הלוה: כתבו שטר¹³ וחתמו ותנו לו. אף על פי שאמר להן כך¹⁴, צריכין להמלך¹⁵ אחר שחתמו בשטר, ואחר כך נותנין השטר ביד המלוה. קנו מידו¹⁶ שהוא חייב לו מנה - הרי אלו פותחין ונותנין, אף על פי שלא אמר להן כתבו, שסתם קנין לכתובה עומד¹⁷, ואינן צריכין להמלך בו¹⁸.

2) בבא בתרא קעה. 3) הודה בפני עדים (סנהדרין כט). 4) כלומר, או בלשון: אתם עדי. 5) להבדיל ממלוה בשטר, שחלוקים בדיניהם כמו שיתבאר לקמן. 6) שבועות מא: "המלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפרועו בעדים". 7) מתקנת חכמי הגמרא (שם מ:). 8) שהרי המלוה אומר: אם פרעת, למה השארת בידי את השטר? 9) בית דין. 10) שפרעת. 11) שם מא. אולם, אם טען הלוה: השבע לי שלא פרעתך, נשבע ואח"כ נוטל - כמו שיתבאר להלן פי"ד הל' ב. 12) לחובתו של לוה, שיצטרך לפרועו בעדים (בכת"י תימן: עדות על-פה, מלוה בשטר). 13) ב"ב מ. סנהדרין כט: 14) כתבו ותנו. 15) אם עדיין עומד בדיבורו. 16) בקנין חליפין (עיין פרק ה מהלכות מכירה הל' ה) על שעבוד נכסיו לפרוען ההלוואה, וגובה מן הלקוחות אפילו לא נכתב השטר (עיין שו"ע חו"מ סימן לט, א. ובבית יוסף שם על ה'טור'). 17) שכשם שמייפה כוחו בקנין - כך, מן הסתם, ייפה כוחו לענין כתיבה (ב"ב מ. וברשב"ם). 18) לפני הנתינה, לפי שאין לאחר קנין כלום" (כתובות נה).
ב. לזה שכתב שטר¹⁹ בכתב ידו²⁰, והעיד בו עדים²¹,

ונתנו למלוה - הרי זה שטר פשר²². וכן אם כתב שטר אף על פי שאין בו עדים²³, ונתנו למלוה בפני עדים²⁴ - הרי זו מלוה בשטר²⁵. והוא שיהיה כתב שאינו יכול להזדייף²⁶, ויקראו אותו העדים שנקטר בפניהם²⁷. ויש מן הגאונים²⁸ שהורה, שצריך לומר לעדים שנקטר בפניהם: חתמו והעידו²⁹ שנקטר בפניכם³⁰.

19) הודאה. 20) כגון: אני פלוני בן פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב . . . (ראה 'טור' ושו"ע סי' ט, א). 21) על תוכנו - לא לקיום החתימה, שכתב-ידו הוא (ש"ך סי' ס"ק ח). 22) גיטין פו. (עיין הגר"א סי' מ ס"ק ו, רבית יוסף' וסמ"ע סי' ט ס"ק טו). 23) עדי חתימה. 24) עדי מסירה. 25) גיטין פ: כשמואל, האומר: הלכה כרבי אלעזר (עדי מסירה כרתי) אף בשטרות. 26) שם כב: "לא הכשיר ר"א (כתב המזדייף) אלא בגיטין, אבל בשאר שטרות לא, דכתיב (ירמיה לב, יד) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים" "גזירת הכתוב הוא בשטרות שאינם כשרים אלא אם הם ראויים לעמוד ימים רבים" - ר"י ב'תוספות' שם, ד"ה אבל. 27) שאם לא יקראוהו בפניהם, על מה הם מעידים לאחר זמן (שם יא:). 28) רב שרירא ורב האי (מגיד-משנה) ע"פ ב"ב קעו. (הגר"א סימן מ, ס"ק יב). 29) חתמו או העידו. כלומר, כתבו העדתכם בשטר נפרד, לא על של ההודאה וחתמו, או - אם אינם יודעים לחתום - העידו על כך בעל-פה בפני ב"ד (תשב"ץ, הובא בכסף-משנה, וכהבנת הלחם-משנה). 30) כדי שיצא לזה קול (שיתפרסם הדבר), וכשאינו אומר להם - אינם מעידים וכותבים אם כי רשאים הם, ואין לו קול (מגיד-משנה).

ג. הוציא עליו כתב ידו³¹ שהוא חייב לו, ואין שם עדים, אף על פי שהחזיק³² כתב ידו בבית דין - הרי זה כמלוה על פה³³ לכל דבר. ואם טען שפרע - נשבע הסת ונפטר³⁴. ואינו גובה בכתב זה לא מן היורשין³⁵ ולא מן הלקוחות³⁶.

31) ב"ב קעה: במשנה. 32) נתקיים בב"ד שכתב-ידו הוא. 33) שאין הקיום של ב"ד - אישור על תוכנו, אלא על הכתיבה שכתב-ידו הוא (שם קעו. בגמ'). 34) אם כי השטר ביד המלוה - אין המלוה יכול לטעון: "שטרך בידי מאי בעי" (למה שטרך אצלי) מפני שאין הלוה נזהר מלהשאירו ביד מלוה אחר הפרעון, הואיל ואין השטר כשר לגבות בו מן הנכסים המושועבדים, כמבואר בסמוך (שם ברי"ף, ובמלחמות ה' להרמב"ן). 35) שמה פרעו אביהם. אבל אם ברי שלא פרע, כגון ע"פ אחד משלשה דברים שיתבאר (לקמן הלכה ו) - גובה כמלוה על-פה (כסף-משנה). 36) כמלוה על-פה, כמבואר להלן הלכה ד.

ד. כל מלוה בשטר³⁷ - גובה אותה מן היורשין ומן הלקוחות³⁸, כמו שיתבאר³⁹; ומלוה על פה - גובה אותה מן היורשין⁴⁰, ואינו גובה אותה מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"חזקה היא שאין אדם פורע בתוך זמנו".

והוא דעת ריש לקיש, אבל אביי ורבא סוברים שלפעמים מזדמנים לאדם מעות קודם זמן הפירעון ורוצה לשלם כדי שלא יטרידו אותו.

ומודים אביי ורבא לריש לקיש שבמקום שעדיין לא הגיע זמן החיוב, יש חזקה ש"אין אדם פורע תוך זמנו" כגון אם השכיר בית שאינו נאמן לומר פרעתין תוך זמנך, כי השוכר חושש שלא יבוא לידי חיוב כלל אם יפול הבית או ביתו של המשכיר עצמו ויציאנו מבית זה ולא יבוא לידי חיוב כלל.

ועל-דרך-זה בפדיון הבן, שאם מת האב הרי בנו בחזקת שלא נפדה, שמאחר ולא נתחייב עדיין חושש שמא ימות הבן ולא יבוא לידי חיוב כלל, וממילא אינו פורע קודם זמן החיוב.

מה-שאינ-כן במלווה, כיון שנתחייב בשעת ההלוואה ונשתעבדו נכסיו מיד, סוברים אביי ורבא שאדם עשוי לפרוע תוך זמנו.

החזקה שאין אדם פורע תוך זמנו, קשורה גם למלווה. שהרי הדין בצדקה הוא שצריך ליתן לפני בסבר פנים יפות והלא הלוואה גם היא גמ"ח ואין המלווה יכול לדרוש ההלוואה תוך זמנו, היפך ההנהגה של סבר פנים יפות. ובנוסף, הרי גם לאחר זמנו אם יודע שאין לו לפרוע אסור לנוגשו, ולא עוד אלא ש"אסור לאדם להראות עצמו לבעל חובו בזמן שידוע שאין לו, אפילו לעבור לפניו שלא יפחידו או יכלימו אע"פ שאינו תובעו" ומובן שגם המלווה אינו תובע חובו תוך זמנו.

בנוגע ל"חיוב" של הקב"ה לפדות את בנו בכורו ישראל מהגלות, הנה נאמר "זכו אחישנה", ולכאורה הרי "מה שהקב"ה עושה, הוא מצוה לישראל לעשות" ומדוע יפרע הקב"ה "חובו" תוך זמנו.

והביאור בזה: כיון שבנוגע לפדיון הבן, הסיבה שאין לחשוש שמא פדאו אביו היא מפני שיש מקום לחשוש שמא לא יגיע לזמן החיוב, הרי כאן לא שייך סיבה זו ובוודאי שהקב"ה "חייב" כביכול לפדות את בנו ישראל מהגלות. וגם לריש לקיש, הסיבה שאין אדם פורע תוך זמנו היא כיון שגילה דעתו שלא יוכל לפרוע תוך זמנו, דבר שבוודאי אינו שייך אצל הקב"ה וממילא אין כל סיבה לדחות ח"ו את הפדיה מהגלות, ובפרט שגם "שכינתא בגלותא" ולשם מה לעכב את הגאולה?

(על פי "יון מלכות" ספר משפטים סימן י

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

53) קודם מיתתו (שם קעד.): 54) שם ה: כריש לקיש שאמר: ואפילו מיתמי. 55) על סירובו לפרוע (שם קעד.):

הלקוחות! 41. לפי שאין לה⁴² קול, לפיכך לא יטרף בה⁴³. אבל מלוה שבשטר - קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו שלא⁴⁴ שאל עד שידע שנקסיו של זה משעבדין במלוה שעליו; שפלו נכסיו הלזה תחת שעבדו המלוה מן התורה⁴⁵.

37) לרבות גם שאין אחריות נכסים מפורשת בו. כמבואר בפ"ח מהלכות גזילה ואבידה ה' א, "שאחריות שלא נתפרשה בשטר - טעות-סופר היא, בין בשטרי הלוואה בין בשטרי מקח וממכר". 38) שקנו מן הלוה לאחר שלוה, ונשתעבדו נכסיו למלוה. 39) להלן פרק יח. 40) שכבר נשתעבדו הנכסים בחיי אביהם (קידושין יג: ועיין ב"ב קעו. וברי"ף שם). 41) מתקנת חכמים. 42) למלוה על-פה קול, שכל הלווה - בצינעא לוה. 43) משום הפסד לקוחות, שאין יכולים להזהר בדבר, שאין ידוע לכל. 44) חקר בדבר. 45) שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה" - והוא-הדין מקרקעין (רשב"ם ב"ב שם) אלא משום הפסד לקוחות, אמרו חכמים מלוה על-פה אינו גובה מן הלקוחות כמבואר למעלה - ובשטר העמידוהו על של תורה, כעולא בבבא-בתרא קעה: "דברי תורה, אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על-פה גובה מנכסים משועבדים, מאי טעמא שיעבודא דאורייתא, ואלא מה טעם אמרו: מלוה על-פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, משום פסידא דלקוחות וכו'".

ה. המוכר שדהו בעדים⁴⁶, ויצאת מתחת ידי הלוקח⁴⁷, אף על פי שאין שם שטר⁴⁸ גיד הלוקח - הרי זה חוזר וטורף מנכסים משעבדים⁴⁹, כמו שיתבאר⁵⁰; שפלו המוכר - בפרהסיא מוכר⁵¹, וקול יש לו⁵².

46) שם מא: 47) בעל-חוב של מוכר הוציא אותה מידו. 48) שטר מכר. 49) שמכרם או שעבדם אחר מכירת שדה זו. 50) להלן פרק כא, הלכה א. 51) כדי שיקפצו עליו קונים - ויוסיפו במקח. 52) והלוקח השני שלא נזהר - הפסיד על עצמו (שם).

ו. אין ההלוואה שעל פה נגבית מן היורשין אלא באחד משלשה דברים אלו: כשתיב מודה בה, וצוה בחלי⁵³ שיש לפלוני עליו חוב עדין. או שהיתה ההלוואה לזמן, ולא הגיע זמן לפריעה, וחזקה היא שאין אדם פורע בתוך זמנו⁵⁴. או שנדהו⁵⁵ עד שיתן ומת בנדיבו. כל אלו גובין מן היורשין⁵⁶ בלא שבועה⁵⁷. אבל אם באו עדים שהיה תיב לזה מנה, או בפנינו הלוה - אינו גובה מן היורש פלום, שמא פרעו⁵⁸; שהמלוה את חברו בעדים⁵⁹ - אין צריך לפרעו בעדים. וכן אם מוציא כתב יד אביו שהוא תיב לו - אינו גובה בו פלום, כמו שבארנו⁶⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְיֹרְשִׁים; מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ טוֹעֵן לְקִנּוֹת גּוֹפִים⁸¹, אֶלָּא לְרֵאֵהָ שֶׁבְּהֵן⁸².

70) כלומר, אם כי מן הדין המטלטלין אינם תחת שיעבוד - מצוה על היתומים, משום כבוד אביהם, לפרוע (בבא בתרא קנז). (71) שהורישם, אבל משלהם - אין עליהם מצוה, כמבואר בקידושין (לב). כיבוד (מצות כיבוד אב) - משל אב (ע"פ בבא בתרא שם, מגיד-משנה. "הגהות אשרי" כתובות, פרק הכותב). (72) כדי לקיים מצות כיבוד, ש"כל מצוה שמתן שכרה בצדה (שהתורה מודיעה שכר המצוה, כגון בכיבוד אב שנאמר בה "למען יאריכון ימיך") אין בית-דין של מטה מזהירים עליה" להכריח את המסרבים, כמבואר בחולין קי: ('טור' סי' קז). (73) בהיות אביהם בחיים, ועדיין לא זכו בהם היתומים (כתובות פד:). (74) שמתוך שיכול לטעון: לקוחה היא בידי - נאמן גם לטעון: מחיים תפסתי, ועל הירוש להביא ראיה שלאחר מיתה תפסם (גמרא שם). (75) אם אין עדים - לירוש. (76) בנקיטת חפץ - כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ראה לקמן פ"ג הלכה ג). (77) של החפץ שתפס, שאילו רצה אומר לקוח הוא בידי. (78) שטרי חוב על אחרים (שם פה. בעובדא ד"ההיא איתתא"). (79) רי"ף שם. (80) ונתבאר למעלה (פ"ג הלכה ה), שאין המשכון נעשה מטלטלין אצל בניו. (81) וגם אם טען כך - אינו נאמן, שהרי ב"ד אומרים לו: הבא שטר מוכר, כמבואר (בפ"ו מהלכות מכירה הל' י"א) "שאיין שטר חוב נקנה במסירת השטר לידו, שלא מסר לו אלא הראיה שבו, ואין הראיה נתפסת ביד. וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה: קנה שטר פלוני. . . וימסור לו השטר (=שטר החוב) - ונמצא שנקנה בכתובה ומסירה" (רי"ף שם, ועיין מגיד-משנה, ולקמן פט"ז הל' ז). (82) ואין הראיה נתפסת ביד (ועיין לחם-משנה, וצ"ע).

ט. יְתוּמִים שֶׁגָּבוּ קֶרְקַע בְּחֹב שֶׁהָיָה לְאֲבִיהֶן אֶלָּא אַחֲרָיִם - יֵשׁ לְבַעַל חוֹב שֶׁל אֲבִיהֶם לְחַזֵּר וּלְגַבּוֹת אוֹתָהּ מִהֵן⁸³; שֶׁהָיָה קֶרְקַע זֶה שֶׁל אֲבִיהֶם הִיא⁸⁴.

83) אם כי החוב עצמו אינו תחת שיעבודו של בעל-חוב (פסחים לא.). (84) כלומר, מנכסים שהיו תחת שיעבודו של אביהם, וכשם שהיא תחת שיעבודו של אביהם - כך היא תחת שיעבודו של בעל-חוב של אביהם, כמבואר למעלה (פ"ב הלכה ו): "ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה, מוציאין מלוי ונותנין לשמעון" (ב'תוספות') שם שאלו: למה אין אומרים כן בחוב שיש לאביהם על אחרים ולא גבו קרקע? והלא גם החוב עצמו משועבד לבעל-חוב של אביהם? ותירצו, שקרקע הוא תחת שיעבוד מלא, שאם ימכור אותו יבוא בעל-חוב ויטרוף מן הלוקה, אבל מטלטלין שאם ימכרם המלוה אין בעל-חוב גובה אותם, אין שעבודם שעבוד גמור, וחוב שהניח להם אביהם - דינו כמטלטלין).

י. רְאוּבֵן⁸⁵ שֶׁמָּכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרֵיכּוֹת⁸⁶, וְזָקַף שִׁמְעוֹן דְּמֵי הַשְּׂדֵה עָלָיו מִלִּוּה לְרְאוּבֵן, וּמַת רְאוּבֵן⁸⁷, וְכֹא בַּעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן לְטָרֵף מִשִּׁמְעוֹן

(56) בין גדולים בין קטנים (עיין להלן פ"ד, א ובמגיד-משנה). (57) שהרי הוברר שעדיין לא נפרע (שם ה:). (58) אביהם בהיותו בחיים, ואילו היה בחיים היה טוען פרעתי - והיה נאמן. (59) ואנו טוענים בשביל יתומים - כל טענה שאביהם היה נאמן בה. (60) למעלה הלכה ג.

ז. לִוְהָ שְׂאִין לוֹ מִטְּלָטְלִין⁶¹ וַיֵּשׁ לוֹ קֶרְקַע: אִם נֹדַע לְבֵית דִּין שֶׁתּוֹלָה מְעוֹתָיו בְּיַד אַחֲרָיִם⁶² - כּוֹפֵין אוֹתוֹ לְמַכְרָם⁶³ וְלִתֵּן לְבַעַל חוֹבוֹ; וְאִם לֹא נֹדַע לָהֶם דָּבָר זֶה - מִחֲרִימִין⁶⁴ עַל מִי שִׁדְּעָה לוֹ מִטְּלָטְלִין וְלֹא יְכִיאֵם, וְאַחֲרַיִם כֶּף יוֹרְדִין לְבִינּוֹנִית שֶׁבְּנַכְסָיו וּמִגְבִּין לְבַעַל חוֹבוֹ, כְּמוֹ שִׁתְּבָאִין⁶⁵. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁶⁶? בְּזִמְן שֶׁנִּפְרָעִין מִן הַלוּהָ עִצְמוֹ; אֲבָל הַבֵּא לְפָרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ, בִּין קָטָן בִּין גָּדוֹל - לֹא יִפְרַע מִן הַמִּטְּלָטְלִין, אֲפִלוּ הָיוּ מִפְּקָדִין אוֹ מִלִּוּה אֶלָּא אַחֲרָיִם⁶⁷; שֶׁהַמִּטְּלָטְלִין⁶⁸ אֵינֶן תַּחַת שִׁעְבּוּד בַּעַל חוֹב מִן הַתּוֹרָה⁶⁹.

61) האומר: שאין לו ממון או מטלטלין ורוצה להגבות לבעל-חובו מן הקרקע - ומצד הדין מטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע כמבואר (למעלה ס"א, הל' ד. וראה בבאורנו שם). (62) להבריח מן המלוה. (63) לטרוח ולמכור הקרקע - ופרוע לבעל-חובו במעות. (64) מתקנת הגאונים (ראה באורנו למעלה פ"א הערה כג). (65) להלן פ"ט, א. שמתקנת חכמים - בעל-חוב דינו כבינונית. (66) שגובה מן המטלטלין. (67) ועדיין לא באו לרשות היתומים (כתובות פד: כרבי עקיבא). (68) של יתומים. (69) שם, כי בעוד הלווה קיים - גובה אפי' מגלימא דעל כתפיה (מהמעיל שעל כתפיו) שהרי לו הלוה מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח ב"ד ויטול משכונו, שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה". אבל כשמת הלוה, מה לו עם היתומים? הרי לא לוו ממנו ולא נשתעבדו לו. אבל קרקעות שירשו - כבר נשתעבדו למלוה מחיים מדין ערב, שנכסיו של אדם הם ערבי, ועליהם סמך המלוה כשהלוהו, אבל מטלטלין - אפילו דין ערב אין להם, שהרי לא עליהם סמך המלוה, הואיל וביד הלוה להצניעם ולאבדם (ע"פ רש"י ב"מ סז:). ומתקנת הגאונים שבעל-חוב גובה מן המטלטלין, כמו שיתבאר לקמן הלכה יא.

ח. מִצְוָה⁷⁰ עַל הַיְתוּמִין לְפָרַע חוֹב אֲבִיהֶן מִן הַמִּטְּלָטְלִין שֶׁהֵנִיחַ⁷¹. וְאִם לֹא רָצָה הַיּוֹרֵשׁ לְתֵן - אֵין כּוֹפֵין אוֹתוֹ⁷². וְאִם תִּפְּסָה בַּעַל חוֹב מִחַיִּים⁷³ - גּוֹבֶה מֵהֵן. טָעַן שְׁמַחֲיִים תְּפָסָן, וְהַיּוֹרֵשׁ טָעַן שֶׁאַחֲרַיִם מִיָּתָה תִּפְּסָה - עַל הַיּוֹרֵשׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה⁷⁴; אוֹיִשְׁבַּע⁷⁵ הַמְּלִוּהָ⁷⁶ שֶׁפָּךְ וְכָף הוּא חָיִב לוֹ, וְיָכוֹל לְטָעֵן עַד פְּדֵי דְמִיָּהּ⁷⁷, וְיָכוֹל לְבַשׁוּעָתוֹ שְׁמַחֲיִים תִּפְּסָה. הָיוּ הַדְּבָרִים שֶׁתִּפְּסָה שְׁטוֹת⁷⁸, וְטָעַן שֶׁהֵן מִשְׁכוֹן⁷⁹ בְּיָדוֹ⁸⁰ עַל חוֹבוֹ וְשְׁמַחֲיִים תִּפְּסָה - עַל הַמְּלִוּה לְהַבִּיא רְאִיָּה שְׁמַחֲיִים תִּפְּסָה. וְאִם לֹא הַבִּיא רְאִיָּה - יַחֲזִיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"סייג", ומשמעו שזה כעין לפני משורת הדין, מפני שמצד הדין - בעל-חוב (אפילו במלוה על-פה) גובה מן המטלטלין על יסוד תקנת הגאונים (וכן המנהג) אפילו לא כתב, מתוך ההנחה שכל אדם יודע תקנה זו ושיעבר כל נכסיו אפילו המטלטלין. ואף-על-פי-כן ראו גאוני המערב לתקן, מתוך החשש שמא לא ידע - אם כי רחוק הוא - שיתנה על כך בפירוש (ע"פ דברי הריב"ש המובאים בספ-משנה כאן). (105) שעמדו לאחר חתימת התלמוד. (106) ולדון בה אף במקומות שלא פשטה - כאילו פשטה, כדרך שאנו אומרים בתקנת הסנהדרין הגדולה (ע"פ דברי רבינו בהל' אישות שם ה"ט. והשווה דברי רבינו בהקדמה (ל'משנה תורה): "והיות ב"ד של אותה מדינה (שעמד אחר התלמוד) יחידים, ובית-דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים . . . לפיכך אין כופין מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה אחרת . . .").

~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) מבאר דין כיצד נפרעים מן היתומים ומתי נזקקים לנכסיהם, ודין קטן שתקף בעבדיו או בשדה של חברו, ודין קרקע שהוא בחזקת יתומים ובא אחד וטען שלקחה מאביהם, ודין שום היתומים והכרזה שעושים בית דין.

א. אין נִפְרָעִין² מן הַיּוֹרְשִׁין אֲלָא אם בֵּן הִיּוֹ גְדוּלִים, אֲבָל יוֹרְשִׁין קְטַנִּים³ - אין נִפְרָעִין מֵהֶן שְׁטַר חוֹב.

2) ע"פ בבא-בבא קעד, וערכין כב. דברי רבינו בהלכה זו הם בשטר חוב, וכשאין בו אחד משלושת הדברים שהזכירים רבינו למעלה פרק יא הלכה ו. ובמקרה זה שונה דין יתומים גדולים מקטנים. אבל במקום שיש בו אחד מהדברים הנ"ל - גובה אף מיורשים קטנים, לא יהיה גרוע מלוה בשטר ממלוה בעל-פה (מגיד-משנה וכספ-משנה, וכן יוצא מדברי רבינו בפירושו לערכין פרק ששי). (3) "בעודם קטנים, שאינם בני שלוש עשרה שנה" (שו"ע ח"מ סי' קח סעיף ג).

ב. וְאֶפְלוּ⁴ הִיָּה בּוֹ כֹּל תְּנָאִי⁵ שְׁבַעוֹלָם - לא יִפְרַע בּוֹ הַמְּלוֹה כְּלוֹם עַד שְׁיִגְדִילוּ הַיְתוּמִים; שְׂמָא יֵשׁ לָהֶן רְאִיָּה שְׁשׂוּבְרִין בּוֹ אֶת הַשְּׁטַר.

4) משפט זה מקושר עם סופה של ההלכה הקודמת, וציון ההלכה "ב" אינו במקומו. וכבר העיר על כך בעל 'מרכבת המשנה'. (5) כגון נאמנות (ראה להלן פרק טו), לפי שאפשר לבטל התנאים, וחוששים אנו שמא בוטלו, וקטנים אינם יכולים להוכיח את הביטול (מגיד-משנה).

ג. הִיתָה הַמְּלוֹה רְבִית⁶ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים⁷, שְׁהָרִי הַרְבִּית אוֹכֵלֶת בְּנִכְסֵיהֶן - מְעַמְדִין לָהֶם אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְנִזְקָקִין לְנִכְסֵיהֶן וּמוֹכְרִין וּפּוֹרְעִין חוֹב. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁתְּבַעָה כְּתֻבָּתָהּ⁸, בֵּין אֶלְמָנָה בֵּין גְּרוּשָׁה - מְעַמְדִים לָהֶם אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס וְנִזְקָקִין, מִשּׁוֹם

הַשְּׂדָה, וּפִיִּסוּ שְׂמֵעוֹן בְּמַעוֹת⁸⁸ וְהִלָּף לוֹ - הַדִּין נוֹתֵן, שְׁיִבּוּאוּ יוֹרְשֵׁי רְאוּבֵן וְיִתְבַּעוּ שְׂמֵעוֹן בְּמַלְוָה שְׂזָקָף עָלָיו, שְׁהָרִי⁸⁹ אֵינָה מְשַׁעֲבֶדֶת לְבַעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן⁹⁰. לְפִיכָף⁹¹, אִם הִיָּה שְׂמֵעוֹן פְּקַח - נוֹתֵן לָהֶן הַקְּרָקַע שֶׁלְקַח מֵרְאוּבֵן⁹² בְּמַלְוָה⁹³ שְׂזָקָף עַל עַצְמוֹ, וְחוֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ מֵהֶן⁹⁴ מִפְּנֵי הַמַּעוֹת שֶׁנָּתַן לְבַעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן כִּדִּי שְׂלָא יִטְרֵף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שְׁהָרִי בְּאַחֲרֵיּוֹת לְקַחָה מֵרְאוּבֵן⁹⁵.

(85) כתובות צב. (86) שאם יטרוף אותו בעל-חוב בדין - יחזיר לו מעותיו. (87) ולא הניח נכסי דלא נידי בני חורין (קרקעות שלא נמכרו ולא נשתעבדו). (88) בחוב של דמי השדה שחייב ליתומים. (89) חוב זה של דמי הקרקע. (90) כמבואר למעלה (הלכה ז) - כלומר, ולא היה לך לפיכך בעל-חוב של אבינו בדמי השדה, שהרי מעות אלו שירשנו מאבינו, אינן משועבדות לבעל-חוב. (91) שם. (92) לאו דוקא - והוא-הדין כל קרקע שהוא, ואע"פ שאין מגבים מן הקרקע כשיש ללוה מטלטלין - כאן מגבים, כדי שלא יפסיד שמעוֹן (מגיד-משנה, וכן כתוב בהגהות מיימוניות). (93) בתור פרעון החוב. (94) כמבואר למעלה (הלכה ט) שבעל-חוב גובה מן הקרקע שגבו יתומים (ועיין מגיד-משנה והגהות מיימוניות). (95) אביהם, ובדין חוזר על היתומים.

יא. כְּכָר תְּקַנּוּ גְאוּנִים הַאֲחֵרוּנִים⁹⁶ כְּלָם, שְׁהִיָּה בַּעַל חוֹב גּוֹבֵה מְטַלְטְלִין מִן הַיּוֹרְשִׁין⁹⁷. וְכֵן דִּינֵין יִשְׂרָאֵל בְּכָל בֵּית דִּין שְׁבַעוֹלָם. אֲבָל בְּמַעֲרֵב⁹⁸ הִיּוֹ פּוֹתְבִין בְּשִׁטְרֵי חוֹבוֹת: שְׁיֵשׁ לְגִבּוֹת מִן הַקְּרָקַע וּמִן הַמְּטַלְטְלִין בֵּין בְּחִיּוֹ בֵּין אַחַר מוֹתוֹ; וְנִמְצָא גּוֹבֵה עַל⁹⁹ תְּנָאִי זֶה¹⁰⁰ יוֹתֵר מִן הַתְּקַנָּה¹⁰¹. וּפְסִיג גְּדוּל עֲשׂוּרָה¹⁰² בְּדָרָר. שְׂמָא לֹא יָדַע הַלּוֹה בְּתְקַנָּה זֹאת¹⁰³, וְנִמְצָא מְמוֹן יְתוּמִים יוֹצֵא שְׂלָא בְּדִין¹⁰⁴. שְׂאִין פַּח בְּתְקַנַּת אֲחֵרוּנִים¹⁰⁵ לְחַיֵּב בְּהַ יְתוּמִים¹⁰⁶.

96) בימי רב הונא הלוי גאון בר מר בר יצחק (ראה אוצר הגאונים כתובות, מעמוד 210 ואילך). (97) שכיום, רוב בני אדם, עיקר מסחרם במטלטלין, ובעל-חוב סומך עליהם (ראה מגיד-משנה, פרק טז מהלכות אישות הלכה ח). (98) צפון אפריקה. (99) בכת"י תימן: לפי. (100) שכל תנאי, בדבר שבמומן, אפילו על מה שכתוב בתורה - קיים, כמבואר בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ט. (101) שעל-פי התקנה, אינו גובה מטלטלין של יתומים אלא כשאין להם קרקע, אבל לפי התנאי גובה אפילו כשיש להם קרקע (מגיד-משנה). (102) כלומר, שיש עוד תועלת חשובה בתנאי זה, נוסף על התקנה (מגיד-משנה). והשווה הלכות אישות שם: "ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה כו' ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה ולא בתקנת אחרונים". (103) של הגאונים. (104) מכיון שלא ידע בתקנה זו - לא שיעבד מטלטליו על-מנת שיגבו מהם לאחר מותו. ומה שקרא לזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה לטעון או להשתדל לטובת היתומים, שהרי פירש ואמר: זו (כמסקנה של רב אשי שם, ראה סמ"ע סי' ק"י ס"ק ט).

ו. נמצאת קרקע שאינה של הן¹⁸, אלא טען הטוען שהיא גזל ביד מורישין - נזקקין להן, ומעמידים להן אפוטרופוס לטעון ולדון¹⁹; אם נמצאת גזולה²⁰ - מחזירים אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו²¹ וירד לתוף שדה חברו וכדו²² - אין אומרים: נמתיין לו עד שיגדלו²², אלא מוציאים אותה מידו, ולכשיגדלו, אם יש לו עדים, יביא עדייו²³.

(18) ערכין שם, יצא ערעור על הקרקע שברשות היתומים שאינו שלהם, כלומר: של מורישם, שהיתה בידו בגזל. (19) להתדיין עם המערער. (20) כגון שהביא המערער עדים שהיא שלו, ובמקרה זה אין מעמידים להם אפוטרופוס, שכיון שיש עדים מצטמצמת טענת האפוטרופוס רק לאמיתות העדות "ואחזוקי סהדי בשיקרא, לא מחזיקינן" (אין אנו חושדים שהעדים משקרים), לפיכך מחזירים אותה לבעליה מיד (ע"פ נוסחת הגמרא שלפנינו, ולהרשב"א נוסחא אחרת בגמרא שם. מגיד-משנה). (21) בסיוע עבדיו (בבא-קמא קיב:). (22) שמה יש לו עדים שהקרקע שלו. (23) ויוציא את השדה ע"י בית-דין.

ז. קרקע שהיתה בנזקת קטנים²⁴, ובא אחר וטען שהיא לקוחה²⁵ ממורישין, ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שגני חזקה²⁶ בחיי אביהן - אין מוציאים אותה מידו עד שיגדלו²⁷; שאין מקבלין²⁸ עדים שלא בפניו בעל דין, והקטן פאלו אינו עומד פאן הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה בידו - הרי זה מקיים את השטר²⁹, ומוציאים אותה מידו, אחר שמעמידים להם אפוטרופוס.

(24) וידוע הדבר שהיתה של אביהם, ואין מקום לטענת גזילה בידי המוריש (מגיד-משנה). (25) קנויה היא לו. (26) היינו, שאכל פירות הקרקע שלש שנים רצופות, ואביהם לא מחה בו (עיין להלן הלכות טוען ונטען מפיי"א ואילך). (27) ב"ק שם. (28) שם. (29) כשם שמקיימים כל שטר אף שלא בפני בעל-דין, כמבואר להלן פ"ג מהלכות עדות הלכה יא. ודרך קיום (=אישור) שטרות, ביאר רבינו בהלכות עדות פרק ו הלכה ב.

ח. כשנזקקין בית דין לנכסי יתומים למכר - שמין³⁰ את הקרקע, ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופין, או שלשים יום שגני וחמישי³¹. ומכריזים בבקר ובערב, בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת פועלין, וכל מי שרוצה לקנות - יוליף הפועלין לבקר לו³². ובשעה שמכריזין - מסימים את השדה במצריה³³, ומודיעין כמה יפה³⁴, ובכמה היא שומה³⁵, ומפני מה רוצים למכרה, אם להגבות פעל חוב³⁶ או לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה לתן לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה³⁷.

חן האשה, פדי שיהיה לה פלום שתנשא בו האשה לאחר. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת, ואחר כך באת לתבע כתבתה מנכסי יתומים - אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים; שהרי אין לה מזונות⁹, והרי נשאת¹⁰.

(6) הלוואה שנושאת ריבית. (7) מן הגוי, וקיבל עליו לדון ביני ישראל שלא יתבע מן היתומים עד שיגדלו (ערכין כב.). (8) שם, כרבי יוחנן. ובטעם הדבר - נאמרו בגמרא שתי לשונות. ללשון אחד, הטעם הוא משום מזונות (שכל זמן שאינה גובה כתובתה ניונת מנכסי היתומים, כמבואר בריש פרק יח מהלכות אישות, ונמצא היתומים מפסידים). וללשון שני, הטעם הוא משום חניא (=חן), כלומר כדי שיהיו לה מעות ותמצא חן בעיני גברים לישא אותה (כפירוש הר"ף בכתובות, פרק אלמנה ניונת). וההבדל שבין הלשונות הוא: ללשון ראשון, אין נזקקים אלא לאלמנה. אבל לגרושה, מכיון שאינה ניונת מנכסי יתומים - אין נזקקים לפרעון כתובתה. ואילו ללשון שני, אף לגרושה נזקקים. ורבינו מביא שני הטעמים בהמשך ההלכה. נראה שהוא מפרש, שלשון שני אינו חולק על הטעם של מזונות אלא שהוא מוסיף, שאף חן האשה מהווה סיבה להזקק לגביית כתובתה (כסף-משנה). (9) כמבואר בהל' אישות הנ"ל: ומשתתארס האלמנה - אבדה מזונותיה. (10) כלומר, ואין גם הטעם של חן.

ד. הורו מקצת הגאונים: שאם היו הנכסים פגוד הכתבה בלבד או פחותים ממנה - אין נזקקין לה, שהרי אין פאן זכות¹¹ ליתומים. שלא אמרו: נזקקין לנכסי יתומים להפרע מהן הכתבה, אלא פדי שלא יפחתו הנכסים מחמת המזונות¹²; וזאת, הואיל והיא נוטלת הכל - מה זכות יש ליתומים הקטנים בדבר זה עד שנזקקין להן? ולא חשו לחן האשה¹³.

(11) טובה, רווח. (12) כלשון ראשון שהבאנו למעלה (ראה הערה ז). (13) משפט זה "ולא חשו לחן האשה", הוא לשון הסתייגות מהוראה הנ"ל, כלומר - ולא כיוונו יפה הגאונים בהוראתם, שכן לא חשו לטעם של לשון שני "משום חניא". ולדעת רבינו יש לפסוק בלשון זה ונזקקים לפרעון כתובתה, אף כשאין הנכסים עורפים על הכתובה (מגיד-משנה).

ה. צנה המורישין¹⁴ ואמר: תנו מנה¹⁵ לפלוני - נזקקין, אחר שמעמידין להן אפוטרופוס¹⁶ לטעון טענתם. אמר: תנו מנה זה לפלוני או שדה זו לפלוני - נתנין, ואין צריכים להעמיד להן אפוטרופוס¹⁷.

(14) ערכין שם. (15) ולא פירש אם כוונתו למנה צורי (מטבע של מדינת צור) שהוא מאה זוז, או למנה של מדינה שהוא שנים עשר זוז וחצי. (16) שיתדיין עם התובע ויטעון: שהמוריש התכוון למנה של מדינה, ובשדה סתם - יברר ליתומים חלק יפה. (17) כי לא יהיה לו לאפוטרופוס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְקַבְּרָהּ⁵⁴, או לְמִזֵּן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, או לְתֵן מִנְתָּ⁵⁵ הַמֶּלֶךְ - אִין צְרִיכִין הַכְרֵזָה, לְפִי שֶׁהַדָּבָר נְחוּץ⁵⁶. וְכֵן בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ דְבָרִים שְׂאִינָן טְעוּנִין הַכְרֵזָה⁵⁷, וְטָעוּ בְּשִׁתּוֹת - מְכָרָן בְּטָל; פְּחֻת מְשֻׁתּוֹת - מְכָרָן קָיָם. וְאֵלוּ הֵן הַדְּבָרִים שְׂאִין מְכָרִיזִין עֲלֵיהֶם: הַעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַמְטַלְטְלִין⁵⁸. הַעֲבָדִים - שְׂמָא לְשִׁמְעוּ וְיִבְרָחוּ; וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַמְטַלְטְלִין - שְׂמָא יִגְנְבוּ⁵⁹. לְפִיכָף שְׂמִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין וּמוֹכְרִין אוֹתָן מִיָּד. וְאִם הַשּׁוֹק קָרוֹב לְמִדְיָנָה⁶⁰ - מוֹלִיכִין אוֹתָן לְשׁוֹק.

(46) כתובות צט: "הואיל והכריזו כמשפט, אין כאן טעות בפשיעה אלא שמכרו לפי מה שנודמנו הקופצים" (מאירי שם עמ' 456). ודוקא שוה מאתים במנה, אבל אם מכרו בפחות ממנה - בטל המכר (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). ובכסף-משנה מוסיף, שזה אפשר רק לדעת הסוברים שביותר ממחצה יש אונאה גם לקרקעות. (47) רבינו מבחין בין אם לא הכריזו כלל לבין אם הכריזו אבל לא בדקו בשומא כמשפט: בלא הכריזו כלל - מכרם בטל, כלמעלה הלכה י. אבל כשהכריזו אלא לא בדקו השומא כראוי - מכרם קיים אם טעו בפחות משתות (ע"פ הבנת הכסף-משנה. ולמגיד-משנה דרך אחרת בזה, ועיין בלחם-משנה). (48) היינו, שטר חקירה ועיון ותוכנו: בית-הדין מאשר שנכסים אלו נמכרו לאחר שדקדקו בשומא והכרזה כמשפט (ראה פיהמ"ש לרבינו שם). (49) כגון שמכרו שוה חמש מאות - בשש, או שוה שש מאות - בשבע (השווה רבינו פ"ב מהלכות מכירה ה"ב, וראה מגיד-משנה שם). (50) שוה שש מאות - בחמש, או שבע מאות - בשש. (51) שכל פחות משתות - דרך הכל למחול. ואף שהשליח שטעה אפילו בכל שהוא מכרו בטל (כמבואר בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט) - כה ב"ד יפה (ב"מ שם). (52) כגון לצרכי קבורה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. (53) כיון שמצד הדין אין צריך הכרזה, אין הכרזה זו מייפה כה ב"ד, כשטעו בשתות (כדעת הר"ף, כתובות שם, ע"פ נוסחתו בגמ' "ירשא וסיפא בדאכרוז" - מגיד-משנה). (54) לצרכי קבורה (כתובות שם). (55) מס גולגולת. (56) דחוף, ואין שהות להמתין עד שיכריזו. (57) כגון עבדים, וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם, ואף שהמטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל-חוב (כמבואר למעלה פ"א) - יש לפרש במקרה שתפסם בעוד אביהם חיי, שגובה מהם (כמבואר שם). וכבר נתבאר (שם) שמתקנת הגאונים גובים אף מן המטלטלין של יתומים. (59) בשעה שיעיגו אותם להראות ללקוחות. (60) כלומר, לעיר שבה נמצאים דברים אלו. אבל אם השוק רחוק, אף שניתן להשיג שם מחיר גבוה יותר - אין מוליכים, משום חשש אונס בדרך. וזה נאמר, כשאין חשש הפסד אם יניח את המטלטלין במקומם, אבל כשיש לחוש שיתקלקלו, כגון שכר או יין שיחמיצו אם לא יימכרו מהר - מוליכים אפילו למקום רחוק (גמ' שם ק: ועיין רבינו פ"א מהלכות נחלות הל' ב'ג ובמגיד-משנה שם).

(30) ערכין כא: (31) כלומר, או כל ימי שני וחמישי במשך ששים יום, שהם שמונה עשרה ימי הכרזה, כי ההכרזה בימי שני וחמישי שהם ימי ישיבת בית-דין, ורבים באים לפנייהם לדון - שקולה כהכרות שלושים יום רצופים. (32) לבדוק את השדה, טיבה וערכה. (33) מודיעים את גבולותיה המדויקים. (34) כך וכך פירות היא עושה. (35) בכך וכך שמו אותה בית-דין. (36) לפי שאינו מקפיד על טיב המעות, והוא נוטל אפילו מעות שבורות וחסרות (גמרא ורש"י שם). (37) לפי שהיא מסכימה לקבל את מחיר השדה אף בתשלומים (שם).

ט. וְכִשְׁפֹּתֵיבֵין הָאֲדָרְכָתָא³⁸ עַל נִכְסֵי תוֹמִים, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים - כּוֹתֵבִין בָּהּ: וְהִפְרָנוּ שֶׁהַנְּכָסִים הָאֵלוּ³⁹ הֵן שָׁל פְּלוּנֵי הַמֵּת. וְאִם לֹא כָּתְבוּ בָּהּ - הָרִי אֲדָרְכָתָא זֹה פְּסוּלָה⁴⁰, וְאִין אוֹכְלִין בָּהּ פְּרוֹת אֶפְלוּ לְאַחַר שֶׁשְׁלְמוּ הַהַכְרֵזוֹת⁴¹.

(38) פסק דין המרשה את התובע לגבות מנכסי הנתבע בכל אשר ימצאו (רש"י כתובות קד: וראה להלן פכ"ב). (39) שעליהם אנו נותנים אדרכתא זו. (40) שם. (41) שמשעה זו התובע אוכל פירות השדה, כמבואר לקמן פכ"ב הלכה יב. אולם כאן שהאדרכתא פסולה, הרי ההכרזות שנעשו על יסוד האדרכתא בטעות היו, ולפיכך לא זכה עדיין התובע בפירותיה - עד שירד לתוך השדה (רש"י שם).

י. בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ שְׁלָא בְּהַכְרֵזָה - נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁטָּעוּ בְּדָבָר מְשֻׁנָּה⁴², וְחוֹזְרִים וּמוֹכְרִין בְּהַכְרֵזָה⁴³. וּבֵית דִּין שֶׁמְכָרוּ - הָאֲחֵרִיוֹת⁴⁴ עַל הֵיתוּמִים⁴⁵.

(42) בניגוד לדבר המפורש במשנה, והרי שנינו בערכין ריש פרק ו: "שום היתומים שלושים יום ומכריזין בוקר וערב", והטועה בדבר משנה - חוזר (כתובות פד: עיי"ש). (43) כמו שיתבאר (בפ"ו מהלכות סנהדרין הל"א) "שכל דיין שדן וטעה בדבר משנה - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודנים בו כהלכה". (44) על השדה, אם תמצא שאינה שלהם. (45) חוזר הלוקח וגובה מהם (שם ק:).

יא. וּבֵית דִּין שֶׁהַכְרִיזוּ כְּרָאוּי, וּבְדָקוּ יָפָה יָפָה, וְדָקְדְּקוּ בְּשׁוּמָא, אָף עַל פִּי שֶׁטָּעוּ וּמְכָרוּ שְׁוֵה מְנָה בְּמֵאֲתִים אוּ מֵאֲתִים בְּמֵנָה - הָרִי מְכָרָן קָיָם⁴⁶. אֲבָל אִם לֹא בְּדָקוּ בְּשׁוּמָא⁴⁷, וְלֹא כָּתְבוּ אֲגָרָת בְּקִרְתָּ⁴⁸, שְׁהִיא דְּקָדוּק הַשּׁוּמָא וְהַהַכְרֵזָה, וְטָעוּ, וְהוֹתִירוּ שְׁתוֹת⁴⁹ אוּ פְּחֻת שְׁתוֹת⁵⁰ - מְכָרָן בְּטָל; פְּחֻת מְשֻׁתּוֹת - מְכָרָן קָיָם⁵¹. וְכֵן אִם מְכָרוּ קְרָקַע בְּעַת שְׂאִינָן צְרִיכִין לְהַכְרִיזוֹ⁵² עֲלֵיהָ, וְטָעוּ שְׁתוֹת אוּ הוֹתִירוּ שְׁתוֹת - מְכָרָן בְּטָל, אָף עַל פִּי שֶׁהַכְרִיזוּ⁵³; פְּחֻת מְשֻׁתּוֹת - מְכָרָן קָיָם, אָף עַל פִּי שְׁלָא הַכְרִיזוּ, שְׂאִינָן צְרִיכִין הַכְרֵזָה בְּאוֹתוֹ הָעֵת. אִיזְהוּ הָעֵת שְׂאִינָן צְרִיכִין הַכְרֵזָה? בְּעַת שֶׁיִּמְכְּרוּ קְרָקַע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר. (11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד). (12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה).

ג. מַלְוָה¹³ שָׁבָא לְבֵית דִּין, וְהִבִּיא מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, וְאָמַר: זֶה מִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא¹⁴, וְאֲנִי רוֹצֶה לְמַכְרוֹ וּלְהַפְרֵעַ חוֹבִי - אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹמַר לוֹ: הַמֶּתֶן עַד שְׂיִבּוֹא לּוֹה¹⁵ וְיִטְעַן; וְשָׂאֵם רוֹצֶה לוֹמַר: לְקַוְחָ¹⁶ הוּא בְּיָדִי - אוֹמְרִי¹⁷. וּמִשְׂאִיִן לוֹ עֲצָה לְמַכְרוֹ בְּפָנָי עֲדִים, פְּדִי שְׂיַדַע לּוֹה בְּכֶמֶה נִמְכַר¹⁸. וְכֵן הַמְלִוָה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וַיִּמַּת הַלּוֹה וְהַמְלִוָה¹⁹, בֵּין שְׁמַת הַלּוֹה תַּחְלָה²⁰ בֵּין שְׁמַת מַלְוָה תַּחְלָה, הוֹאִיל וְהוּא²¹ נִפְרַע מִמֶּה שֶׁתַּחַת יָדוֹ, וְאֵלוֹ רָצָה לוֹמַר: לְקַוְחָ הוּא בְּיָדִי - אוֹמְרִי, הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע²² בְּנִקְיִת חֲפִץ וְנוֹטֵל, כְּדָרָךְ כֹּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין²³. וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ נִשְׁבַּע הַסֵּת²⁴? לְפִי שְׂאִינוֹ נִשְׁבַּע עַל עֲצָמוֹ שֶׁל מִשְׁכּוֹנוֹ²⁵, אֶלָּא עַל הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹקַח²⁶. שְׂאֵלוֹ²⁷ אָמַר עַל עֲצָמוֹ שֶׁל חֲפִץ זֶה: אֵתָּה מְכַרְתָּ לִּי, אֵתָּה נִתְתּוֹ לִי - הִיָּה נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר; וְאֶבֶל²⁸ אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁחֲפִץ זֶה מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, וְלֹא יָדַעוּ עַל כֶּמֶה וְכֶמֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לִטֹּל אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה²⁹; וְהוֹאִיל³⁰ וְאֵין שָׁם עֲדִים, וְיָכוֹל לוֹמַר: שְׁלִי הוּא - נִאֶמְרָן לוֹמַר: יֵשׁ לִי עֲלָיו כֶּף וְכֶף, בְּשִׁבּוּעָה עֲצָמָה³¹ שֶׁהִיָּה נִשְׁבַּע אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁהוּא מִשְׁכּוֹן. שְׂאִין אוֹמְרִין 'מְגוֹ' לְפִטְרוֹ מִשְׁבּוּעָה, אֶלָּא לְפִטְרוֹ מִמָּמוֹן³², שְׂאֵל יַחְזִיר הַמִּשְׁכּוֹן עַד שְׂיִטֵּל מֶה שֶׁטָּעַן.

(13) עיין ספר המקח לרב האי גאון, שער ו. (14) וכבר עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבואר למעלה פרק ג הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום - ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם הריב"ש). (15) פירוש, עד שנודיע ללווה - שמא יש לו טענה נגדית. (16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים להשאיל או אפילו עשויים להשאיל אלא שאין הדבר ידוע שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבה לידו בתורת משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען ונטען. (17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. (18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן השומא ששמוהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן ערוך סימן עג, סעיף טו, ועיין ש"ך סעיף קטן מ). (19) ובא היורש ואמר: זה משכוננו של פלוני אצל אבא. (20) כלומר, לא שָׁנָא מת לווה תחילה הרי היורש נשבע ונוטל אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין מיורשי לווה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה להישבע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו" - משכון שאני וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגבוי תחת יד אביהם). (21) היורש של המלווה על המשכון.

~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

פְּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חבירו, ודין מלווה על המשכון ואבד ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את חבירו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין מלווה חבירו ביישוב יכול לתבועו במדבר.

א. מַלְוָה שָׁבָא לְהַפְרֵעַ בְּשֵׁטֶר שֶׁבִידוֹ שְׂאֵל בְּפָנָי לּוֹה²: אִם יְכוֹלִין בֵּית דִּין לְשַׁלַּח אֵלָיו וּלְהוֹדִיעוֹ³ עַד שְׂיַעֲמַד עִמּוֹ בְּדִין - שׁוֹלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ⁴; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעוֹ בְּמַהֲרָה⁵ - אוֹמְרִים לְמַלְוָה שְׂיִשְׁבַּע וְיִטֵּל⁶ מִנְּכָסָיו, בֵּין מִן הַקְּרָקַע בֵּין מִן הַמִּשְׁטִלְטִים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְשׁוֹכְרֵי⁷. וְדִין זֶה תְּקַנַּת חֲכָמִים הוּא, פְּדִי שְׂאֵל יְהִיָּה כֹּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל מְעוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ וְהוֹלֵךְ וְיוֹשֵׁב לוֹ בְּמִדְיָה אַחֲרָת, וְנִמְצָא נוֹעֵל דָּלַת בְּפָנָי לוֹיִן⁹.

(2) כרב נחמן בכתובות פח. (3) כגון שהיה במקום קרוב. (4) שאין יורדין לנכסיו של לווה אם הוא במקום קרוב, עד שיודיעוהו תחילה (רי"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד). שנכסיו של אדם הם ערביו (כלומר, מדין ערב גובה מהם). והמלווה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א). (5) כגון, שהיה במקום רחוק שטורח להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא: בכדי מהלך יום אחד (עיין כסף משנה ולחם משנה, ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק. (6) שכן אילו היה הלווה בפנינו והיה טוען: יישבע לי שלא פרעתי - משיביעים אותו ואחר כך ייטול, כמבואר לקמן פרק י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפנינו, טוענים במקומו (כתובות פח. על פי רש"י שם פז.). (7) שמא יש לו ללווה שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין כב:). ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטעון פרעתי בלא כל ראייה, אין גובין שלא בפניו, שמא אילו היה בפנינו היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב). (8) כתובות שם. (9) יימנעו מלהלוות כסף לנצרכים, שמא יצאו למרחקים ולא יוכלו לגבות.

ב. שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת צָרִיף לְהִבִּיא לְבֵית דִּין וְאֶחָד כֶּף יִפְרַע שְׂאֵל בְּפָנָיו: רְאִיָּה רְאִשׁוֹנָה - לְקִיָּם הַשֵּׁטֶר שֶׁבִידוֹ¹⁰. רְאִיָּה שְׁנִיָּה - שֶׁבַעֵל חוֹבוֹ בְּמִדְיָה אַחֲרָת, וְאֵינוֹ מְצוּי בְּכָאָן¹¹ לְעַמֵּד עִמּוֹ בְּדִין. רְאִיָּה שְׁלִישִׁית - שְׂאֵלוֹ נְכָסִים שֶׁל פְּלוֹנִי¹² הַלּוֹה הֵם.

(10) שמא מזוייף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט): גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחתו לדינא (ובואו לדין). בפרק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דינרין הִיָּה שְׁנָה - יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְיִכְלַל⁴⁹ שְׁלֹא הִיָּה שְׁנָה יִתֵּר עַל חֲמִשָּׁה דִּינָרִים, וְיִשְׁלַם הַדִּינָר. סְלַע הַלְוִיתִיָּה עָלָיו וְשִׁנֵּי דִינָרִין הִיָּה שְׁנָה, וְהַלְוָה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ דְּמִי - יִשְׁבַּע מְלוֹה⁵⁰ שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכֹלֵל בְּשִׁבְעֵתוֹ שְׁשִׁנֵּי דִינָרִין הִיָּה שְׁנָה, וְיִשְׁלַם הַלְוָה שְׁאֵר הַחֹב; שְׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ בְּדַאי שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם פָּרְעָה⁵¹ אִם לֹא פָּרְעָה⁵². סְלַע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁתִּים הִיָּה שְׁנָה, וְהַמְּלוֹה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ דְּמִי - יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְיִכְלַל שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ שְׁדָמִי יִתֵּר עַל הַחֹב אֲפִלּוּ פְרוּטָה אַחַת, וְיִפְטֹר; שְׁהָרִי לֹא חָיֵב עֲצָמוֹ בְּכֹלָם⁵³. אֲכַל אִם אָמַר הַמְּלוֹה: אֲנִי יוֹדֵעַ שְׁהָיָה שְׁנָה יִתֵּר עַל הַחֹב, אֲכַל אֵינִי יוֹדֵעַ פְּמָה⁵⁴ - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם כָּל מָה שֶׁטָּעַן הַלְוָה בְּלֹא שְׁבוּעָה⁵⁵; כְּמִי שְׁאָמַר: חֲמִשִּׁים יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי וְחֲמִשִּׁים אֵינִי יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא מְחַיֵּב שְׁבוּעָה וְאִינוּ יְכוּל לְהִשְׁבַּע⁵⁶, כְּמוֹ שְׁיִתְּבָאֵר⁵⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים⁵⁸ עַל מִי שֶׁטָּעַן שְׁקָרָה⁵⁹.

33) משנה שבועות מג. בפרק י מהלכות שכירות הלכה א, שהמלווה על המשכון - שומר שכו. 35) ארבעה דינרים. 36) וכן הוא בכתב-יד. 37) בראשונה, ואחרי כן נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יישבע הלווה תחילה, "שמא יישבע זה (הלווה) ויוציא הלה (המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה (על פי הר"ח בבבא מציעא לד:). 38) שהטילו חכמים על השומר, אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, מפני החשש שמא עיניו נתן בו, כמבואר בפרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לד:). 39) כדין כופר בכול. 40) שם. 41) חצי סלע = שני דינרין. 42) ותובע שני דינרים. 43) ומגיע לך דינר אחד. 44) שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. 45) שם. 46) שני סלעים. 47) גם השבועה שעליו להישבע מדין כופר בכול, שהרי הלווה תובעו סלע. 48) שם. 49) בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה במקצת, ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה במקצת שהיא מן התורה, כדין מי שנתחייב שתי שבועות שמשביעים אותו על החמורה תחילה, כמבואר להלן בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על שווי בלא שבועה - אין להשביעו על שוויו (דרישה על הטור סימן עב. והטור (שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו ברשותו. ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה). 50) הלכה זו לא נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבנינו על פי המבואר במשנה בבא קמא קיח. שהאומר הלוויתני ואיני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט). 51) באבידת המשכון. 52) וכל האומר איני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו למלווה ליטול בלא שבועה כמבואר (בהלכות טוען ונטען

22) המלווה: שלא פקדני אבא שמשכון זה פרוע (כנוסחת שבועת היורשים כמבואר להלן פרק י"ז ב). 23) כן היא דעת הגאונים. 24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא כדי ליטול אלא כדי להיפטר מלהחזירו. 25) אינו טוען על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים ונוטלים שנשבעים בנקיטת חפץ כמבואר (להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). 26) היינו, שפלוני חב לו - והוא רוצה להיפטר מן המשכון. 27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה). 28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ. 29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו, ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח (מגיד משנה ועיין בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב סעיף קטן סח). 30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים נשבע בנקיטת חפץ - מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על פי מגיד משנה, ש"ך שם). 31) כלומר, נאמן לומר יש לו עליו כך וכך אבל באותה שבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידי, על זה משיב רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ח, ובביאורנו שם (כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה). 32) כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח הוא בידי (ראה בבא מציעא קטז). אלא לפוטרו ממון, דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם היו הלווה והמלווה מחולקים על סכום המלוה שעל המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידי (בבא מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב. ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון).

ד. הַמְּלוֹה³³ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְּשֻׁכּוֹן, וְאָבַד אוֹ נִגְבַּב בְּלֹא אֲנֹס, שְׁהָרִי הַמְּלוֹה חָיֵב בְּדָמֵי הַמְּשֻׁכּוֹן, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ³⁴, וְאָמַר הַמְּלוֹה: סְלַע³⁵ הַלְוִיתִיָּה עָלָיו וְשִׁנֵּי דִינָרִין הִיָּה שְׁנָה, וְלֹה אוֹמֵר: סְלַע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְסְלַע³⁶ הִיָּה שְׁנָה - הָרִי הַמְּלוֹה נִשְׁבַּע תְּחִלָּה³⁷ שְׁבוּעַת הַשְּׂוֹמְרִין³⁸ שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְהַלְוָה נִשְׁבַּע הַסֵּת³⁹ שְׁהָיָה שְׁנָה כְּנֹגֵד הַחֹב, וְנִפְטֹר. אָמַר הַמְּלוֹה⁴⁰: סְלַע הַלְוִיתִיָּה עָלָיו וְשִׁקְלָה⁴¹ הִיָּה שְׁנָה⁴², וְהַלְוָה אוֹמֵר: סְלַע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה דִינָרִין הִיָּה שְׁנָה⁴³ - יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה תְּחִלָּה שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּן יִשְׁבַּע הַלְוָה⁴⁴ כְּמָה הִיָּה שְׁנָה, שְׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת, וְיִשְׁלַם הַדִּינָר. אָמַר הַלְוָה⁴⁵: סְלַע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁתִּים⁴⁶ הִיָּה שְׁנָה, וְהַמְּלוֹה אוֹמֵר: סְלַע הַלְוִיתִיָּה עָלָיו וְסְלַע הִיָּה שְׁנָה - יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכֹלֵל בְּשִׁבְעֵתוֹ⁴⁷ שְׁהָיָה הַמְּשֻׁכּוֹן כְּנֹגֵד הַחֹב. אָמַר הַלְוָה⁴⁸: סְלַע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁתִּים הִיָּה שְׁנָה, וְהַמְּלוֹה אוֹמֵר: סְלַע הַלְוִיתִיָּה עָלָיו וְחֲמִשָּׁה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" (מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א).

זוה אומר: חמשה ימים נשאר מן הזמן, וזה אומר: עשרה - אומרים למלוה: המתן עוד עד סוף החמשה⁶⁸, וישבע הסת שנשאר עוד חמשה ימים.

68 כי אף לדברי המלווה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמה יודה בינתיים ונמצאה השבועה מיותרת (כסף משנה).

ז. היתה המלוה בשטר⁶⁹, וטען הלוה: שזמן קבעת לי - יראה לי, שישבע בעל חוב הסת שלא קבע לו זמן, ויטל המלוה מיד⁷⁰.

69 ואין בו זמן. 70 בכתב יד תימן: וייטול מייד.

ח. המלוה⁷¹ נתנה לתבע בכל מקום. פיצד? המלוה את חברו בישוב, והבעו במדבר - אינו יכול לדחותו, אלא תיב לפרע לו בכל מקום שיתבענו. בא הלוה לפרעו במדבר⁷² - הרשות ביד המלוה: אם רצה - מקבל, ואם רצה - אומר לו: איני נפרע אלא בישוב, פדרך שנתתי לך בישוב. והרי הן ברשותו עד שיתבענו בישוב.

71 בבא קמא קית. 72 המדובר כשהלווהו בישוב (הרמב"ם בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן.

~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

פרק ארבעה עשר

1 מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר על חברו ואומר פרוע הוא כולו או פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, ודין לוה שאמר שטר מזוייף הוא, ודין מוציא שטר מקויים וטען הלוה פרעתך בפני פלוני ופלוני, ודין שטר שאבד, ודין מלווה ולווה אוחזים בשטר, ומלווה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלווה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

א. הפוגם² את שטר³, או שעד אחד מעיד על שטרו שהוא פרוע⁴, והבא לפרע שלא בפני הלוה⁵, והטורף מיד הלוה⁶, והנפרע מן היורש⁶, בין קטן⁷ בין גדול⁸ - לא יפרע אלא בשבועה⁹ כעין של תורה¹⁰. ואומר לו¹¹ כשיתבע: השבע ואחר כך תטל. ואם היה החוב לזמן, ותבע בזמנו¹² - יפרע שלא בשבועה¹³; עבר זמנו - לא יגבה אלא בשבועה.

2 מחסר, מגרע. 3 כיצד? היה השטר על סך אלף זוז, וטען הלוה: נפרעת כולו, ובעל השטר אומר: לא נפרעתי אלא כך וכך - לא יפרע השאר אלא בשבועה (כתובות פז. במשנה). והטעם אמרו בגמרא (שם): "דפרע דייק, דמיפרע

(שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד משנה). 53) וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו יודע ונפטור (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. 54) הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו יודע כמה הוא חייב. 55) מצד הלווה. 56) שמשלם. 57) להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושיו שבועות מג: ורבו ז"ל". והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו לידע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עייני ראב"ד שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). 58) ר"י מיגאש, שם. 59) ומוציא ממנו ממון שלא כדין.

ה. המלוה את חברו, וקבע לו זמן לפרעו, אף על פי שלא קנו מידו - אינו יכול לתבעו⁶⁰ עד סוף הזמן; בין במלוה על פה בין במלוה בשטר בין שהלווהו על המשכון⁶¹ בין שמת לווה⁶² בין שמת מלוה. וסתם מלוה⁶³ - שלשים יום⁶⁴, בין בשטר בין על פה בין על המשכון. ואם התנה שיתבע בכל זמן שירצה - יש לו לתבעו ביומו, שתנאי קמון הוא⁶⁵.

60 מכות ג: "המלווה את חברו לעשר שנים אין השביעית משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו תוך הזמן. 61) שם "הכא במאי עסקינן במלווה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלווה על פה. 62) השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה. 63) בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע. 64) אינו יכול לתובעו בפחות משלושים יום (מכות שם). 65) וכל תנאי בממון קיים.

ו. טען המלוה ואמר: היום סוף הזמן שקבעתי, והלוה אומר: עד עשרה ימים קבעת - הלוה נשבע הסת⁶⁶. ואם היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו - הרי זה נשבע שבועת התורה⁶⁷, כשאר הטענות.

66) כדין כופר בכל בממון, שהטוען את חברו תביעה של זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווח הזמן ערך ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים)"). 67) להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכן אם הוא מעצמו רוצה לישבע כדי לגבות - שומעים לו" (שו"ע סי' פב סעיף 1).

ג. הוציא עליו שטר מקמים¹⁹, והלוה טוען ואומר: שטר מזיף הוא ומעולם לא פתבתי שטר זה, או שטען שחוב זה רבית הוא או אבק רבית²⁰, או שטען שהוא שטר אמנה²¹, או שאמר: פתבתי ללוות ולא לויתי²², פללו של דבר: טוען טענה, שאם הודה בעל השטר היה השטר בטל, והמלוה עומד בשטרו, ואומר שזה שקר טוען, ואמר הלוה: ישבע לי ויטל - הרי זו מחלקת בין הגאונים: יש מי שהורה, שחייב בעל השטר להשבע כעין של תורה²³, כמי שטען עליו שפרעו²⁴; ורבתי²⁵ הורו, שלא ישבע המלוה אלא אם טען עליו הלוה שפרעו בלבד, שהרי הודה בשטר²⁶ ולפרעון הוא עומד; אכל כל אלו הטענות²⁷ - לא פל הימנו לבטל שטר מקמים, אלא ישלם, ואחר כך יטען על המלוה במה שירצה²⁸, שאם יודה - יחזיר לו, ואם כפר - ישבע הסת. ולזה דעתנו נוטה.

19 שחתימת עדי אשירו בב"ד. 20 שאין ב"ד נזקקים להוציא - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללווה, כמבואר למעלה פ"ו הל' א. 21 שכתבו ומסרו על יסוד אימון שלא יתבענו אלא אם ילוונו - וטוען שלא לוה. 22 אלא ממני נפל, ומצאו זה (בית יוסף סי' פב). 23 בנקיטת חפץ. 24 ישבע לי שלא פרעתי, כמבואר למעלה הלכה א. 25 הרי"ף בתשובה, והר"י מיגאש בחידושי שבועות מא. 26 בכשרות השטר מעיקרו, אלא שטוען טענה העשויה להתהוות במשך הזמן, שהרי השטר לפרעון עומד, ולפיכך משביעים את המלוה. 27 שנפרטו למעלה - טענות לעקירת כשרות השטר מעיקרו הם. 28 טענה בפני עצמה על הדמים שנתן לו, שלדבריו לא כדין הוציא ממנו.

ד. המוציא שטר חוב²⁹ על חברו, מלוה אומר: לא נפרעתי כלום, ולוה אומר: פרעתי מחצה, והעדים מעידי³⁰ שפרעו פלו - נשבע הלוה³¹ ונתן מחצה, שהרי הודה במקצת³². ואינו כמשיב אבדה³³, מפני שאימת השטר עליו³⁴. ואין המלוה גובה המחצה אלא מפני חורין³⁵; שהרי הלקוחות אומרים: אנו על העדים נסמך³⁶, והרי בטלו שטר זה.

29 בבא בתרא קכח: 30 לאחר שכבר הודה הלוה על מחצה (רש"י שם, ועיין ש"ך סי' פב ס"ק לז). 31 שפרע מחצה. 32 והודאת בעל דין כמאה עדים היא. 33 שפטרותו חכמים מן השבועה, כמו ששינו (גיטין מח:): "המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם". ובגמרא שם (נא:): אמרו, שכל דבר שאפשר לו לנתבע לשחוק או לטעון טענה אחרת ויהיה פטור, והוא מודה ומחייב את עצמו במקצת - דינו כמשיב אבדה - וכאן אם אמר פרעתי הכל, היה נאמן, שהרי יש עדים שפרעו. 34 בעת

לא דייק" (הפורע להבירו מדייק וזוכר כמה שפרע, והנפרע אינו מדייק כל-כך, ויתכן שכבר נפרע הכל ושכח), ולפיכך הטילו עליו חכמים שבועה כדי שידייק. 4 והמלוה טוען: לא נפרעתי כלום - לא יפרע אלא בשבועה (שם). ושבועה זו אינה שבועת התורה כדי להכחיש העד, שהרי כל הנשבעים מן התורה נשבעים ולא משלמים, וזה הלא נשבע ונטל, אלא תקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של הנתבע. 5 הנמצא במקום רחוק, שטורח הדבר להודיעו, כמבואר למעלה (פי"ג הלכה א.). 6 אלו שנתבארו למעלה בפי"ב הל' א-ג. 7 כלומר: בין כשהיורש קטן, ובכתובת אשה מדובר כאן, שנוקמים לגבותה אפילו מנכסי קטנים, כמבואר למעלה שם (לחם-משנה). 8 גיטין נ: 9 משום שאילו היה הלוה בפנינו, והיה טוען: ישבע לי שלא פרעתי, משביעים אותו ואח"כ נוטל, כמבואר בסמוך (הלכה ב). עתה שאין הלוה בפנינו, אנו טוענים במקומו, וכן ליורשים וללקוחות (כתובות שם, וברש"י). 10 ירושלמי שבועות פ"ז הל' א. 11 צ"ל: ואומרים לו, וכן הוא בכת"י (וכן הגיה המשנה למלך מדעתו), כלומר, כשיתבע - ב"ד אומרים לו השבע ואח"כ טול, אף אם הנתבעים לא טענו כן, מפני שבי"ד טוענים להם, כמו שביארנו לעיל הערה ח. 12 תוך זמנו, או ביום שנקבע לפרעון החוב (הגהות מיימוניות). וראה פ"ח מהל' שכירות. 13 בבא בתרא ה: כריש לקיש: "ואפילו מיתמי", וסובר רבינו שהוא הדין לכל שאר הנפרעים בשבועה (מגיד-משנה).

ב. התובע את חברו לפרעו, וטען הלוה שפרע שטר זה או מקצתו, ובעל השטר אומר: לא פרעתי כלום - אומרים ל¹⁴: שלם לו¹⁵. טען הלוה ואמר: ישבע לי שלא פרעתי ויטל - משביעים אותו בנקיטת חפץ¹⁶ שלא פרעו כלום או שלא פרעו אלא כך וכך¹⁷, ואחר כך יטל. ואם היה המלוה תלמיד חכם - אין נזקקין לשבועתו¹⁸.

14 ב"ד ללווה. 15 כשהלווה בפנינו אין בי"ד משביעים את המלוה אלא כשהלווה דורש זאת. וזהו ההבדל שבין פוגם שטרו לבין אינו פוגם, שבפוגם: אף אם הלוה בפנינו ולא טען הלוה "ישבע לי" - טוענים לו ומשביעים את המלוה, ובאינו פוגם: טען לוה - משביעים אותו, לא טען - אומרים ללוה: "שלם" (שבועות מא.). 16 רי"ף שם, כדרך שאמרו בפוגם. 17 בהכרח צריך לפרש שטענתו הקודמת, לפני שהטילו עליו שבועה, היתה: "לא פרעתי כלום", וכמו שאומר רבינו למעלה בפירוש, וכשבא לישבע חוזר וטוען שפרעו מקצת, שאם גם בתחילה טען שפרעו מקצת - הרי זה פוגם שטרו, ובלא טען הלוה - גם כן נשבע. ומלמדנו רבינו, שאין זה חוזר מטענה לטענה ונאמן בשבועה הואיל וטענתו הראשונה לא הוכחשה ע"י עדים (ראה להלן פ"ז מהל' טוען ונטען ה"ח, וראה גם גידולי תרומה' שער כא, חלק א בישוב הקושיא שנתקשה בה גם הלחם-משנה). 18 להשביעו לפי בקשת הלווה, שנראה כאילו חשוד הוא בעינינו לגבות בשטר פרוע, וגם אין מגבים בו (שבועות מא.) "אלא אם תפס אין מוציאם מידו,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כְּחָרָס⁴⁹. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: הַחֲזַרְתִּי לָךְ הַמְעוֹת מִפְּנֵי שְׂלָא הָיוּ טוֹבוֹת עַד שֶׁתַּחֲלִיפֶם - לֹא בְּטַל הַשְּׁטָר⁵⁰, וְעֵינַי שְׁעָבְדוּ קָמִים⁵¹.

47) ב"ב לב: (48) וכבר נמחל שעבודו, כמבואר בהלכה ח. 49) ונשבע הלווה היסת, על טענת המלוה שחזר והלווה, ונפטרו. 50) שם. 51) מכיון שאילו הכיר בהן בתחילה שאינן טובות, לא היה מקבלן - אין זה פרוען (ראה מגיד-משנה).

ט. הוציא עליו שטר מקימם שיש לו עליו מנה, ואמר לו הלוה: הלא פרעתך בפני פלוני ופלוני; ובאו אלו והעידו שפרעו, אבל לא הזכיר לו את השטר; ואמר לו המלוה: פן הוא שפרעת, אבל חוב אחר פרעת שהיה לי אצלך - הרי בטל השטר⁵². במה דברים אמורים⁵³? כשהעידו שנתן לו בתורת פרעון; אבל אם ראוהו נותן לו מעות, ולא ידעו⁵⁴ אם הוא בתורת פרעון או בתורת פקדון או בתורת מתנה: אם אמר בעל השטר⁵⁵: לא היו דברים מעולם - הרי החזק פקדון⁵⁶, ובטל השטר; ואם אמר: פרעון של חוב אחר הוא - הרי זה נאמן, ונשבע ונוטל מה שבשטר; שהרי לא פרעו בעדים⁵⁷, מתוך שיכול⁵⁸ לומר: מתנה נתנם לי, נאמן לומר: פרעון של חוב אחר הן. אמר לו הלוה: והלא שטר חוב זה דמי שור⁵⁹ שלקחתי ממך הוא, ואתה גבית דמי בשור⁶⁰, ואמר לו בעל השטר: פן אני גביתי את דמי מחוב אחר שהיה לי אצלך⁶¹; הואיל והודה מעצמו שדמי השור הוא החוב ומדמי נפרע - בטל השטר. ואף על פי שאין עליו עדים שפרע מדמי⁶², ישבע הלוה הסת שפרעו. וכן כל פיוצא פזה.

52) מאחר שעדים מעידים שפרעו סתם - לא כל הימנו לטעון: חוב אחר פרעת (שבועות מב. "איתרע שטרא", וכפירוש הגאונים והביאם הר"ף שם, שהכוונה - בטל השטר). ובגמרא שם: וזה דוקא כשפרעו בפני עדים ולא הזכיר לו את השטר, אבל פרעו בינו לבינו, מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם, נאמן לומר חוב אחר פרעת. וכן מתבאר מדברי רבינו בסמוך. 53) שבטל השטר. 54) ר"י מיגאש שם, ע"פ דברי הגמרא שם לד: ורבינו הביאם לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ב. 55) קודם שבאו עדים. 56) ראה הל' טוען ונטען שם. 57) שהרי העדים אינם יודעים אם נתן הכסף לפרעון החוב. 58) המלוה. 59) שור לקחתי ממך, וזקפת עלי דמי במלוה (שם). 60) ישבת באיטליז שלי, וגבית דמי הבשר של אותו השור והעדים מעידים על זה (הר"י מיגאש שם). 61) מודה הוא שגבה דמי הבשר, אבל טוען שגבה על חשבון חוב אחר. 62) שכשנתן דמי השור, לשם פרעון אותו השטר נתנם. הואיל והודה המלוה שמדמי בשר השור

ההודאה, קודם שהעדים העידו, וחושש שמא יעידו לחובתו, ולפיכך הודה במחצה (שם כנוסחת הר"ף, ועיין בינמוקי יוסף). 35) מנכסים שהם תחת רשותו של לוה - ואינו גובה מן הלקוחות. 36) שם.

ה. הוציא עליו שטר חוב שאינו יכול³⁷ לקימו, ואמר הלוה: אמת שאני כתבתי שטר זה, אבל פרעתיו, או אמנה הוא, או כתבתי ללוה ועדין לא ליתי, וכל פיוצא פזה, הואיל ואם רצה אמר: לא היו דברים מעולם, והרי מפיו נתקנים - הרי זה נאמן³⁸, וישבע הסת ויפטר. ואם קימו המלוה אחר כך בבית דין - הרי הוא כשאר השטרות³⁹.

37) שאינו מוצא עתה עדים לקימו. 38) כדברי האומר (כתובות יט.) "מודה בשטר שכתבו - צריך לקימו", ואם אינו מקימו - יכול הלוה לטעון: פרעתי. 39) וגובה בו. כרב נחמן (ב"ק קו.) ולא כרב, האומר: כיון שקיבלו הבעלים שבועת הנתבע, שוב אינו משלם ממון. (ראה לקמן פ"ב מהל' טוען ונטען הל' יא, והגר"א ס' מו ס"ק ד.)

ו. הוציא עליו⁴⁰ שטר מקימם⁴¹, ואמר הלוה: מזוף הוא ומעולם לא כתבתי, או שטר אמנה הוא, ואמר המלוה: פן הדברים, אבל שטר כשר היה לי ואבד⁴²; אף על פי שהמלוה הוא ששבר את השטר, ואלו רצה אמר: אינו מזוף, שהרי נתקנים בבית דין - אינו גובה בו כלום⁴³, אלא נשבע הלוה הסת ונפטר, שהרי זה השטר⁴⁴ כחרס הוא חשוב⁴⁵.

40) מעשה בב"ב לב. ופסק כרב יוסף. 41) רבינו מפרש הגמרא שם בשטר מקימם, והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו, ולדעתם המדובר באינו מקימם בשעה שהודה שהוא מזוף ואח"כ קימו (מגיד-משנה). 42) ולכן זיפתי שטר, כדי לאלצו שידה. 43) לא ממשועבדים ולא מבני חורין. 44) שהציג לפנינו לגבות על פיו. 45) מה תאמר? נאמינהו על-כל-פנים שחוב יש לו אצלו ויגבה מנכסים בני חורין ב'מיגו' שאילו רצה היה אומר אינו מזוף - 'מיגו' להוציא לא אמרין ("אין לנו לומר 'מיגו' אלא לפטור את האדם מחוב, לא שיגבה מאחרים בטענתו כשיזדמן לטעון מיגו" - לשון רבינו בפירוש המשנה שביעית פ"י משנה ה. - ועיין ש"ך ס' פג ס"ק ז, ט.)

ז. שטר שלוה בו ופרעו - אינו חוזר ולוה בו⁴⁶; שֶׁכֶּבֶר נִמְחַל שְׁעָבְדוּ וְנִצְעָשָׂה כְּחָרָס.

46) ואפילו פרע ביום שלוה - אינו חוזר ולוה בשטר זה בו ביום, ואם לוה הרי זה כמלוה על-פה (ב"מ יז.).

ח. המוציא שטר חוב מקימם על חברו, ואמר הלוה: הלא פרעתך, ואמר לו המלוה: פן היה, אבל חזרתי והחזרתי⁴⁷ לך המעות והלויתי אותך פעם שנייה - הרי בטל השטר; שֶׁנִּפְרָע⁴⁸, והרי הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּתַקְנַת הַגְּאוּנִים⁷¹: שְׁאֵין לוֹ וְלִכְשֶׁתְּשִׁיג יָדוֹ יִתֵּן לְבַעַל הַחוּבוֹ, וְיִשְׁבְּעוּ⁷² שְׁלֵא פָּרַע וְאַחַר כֵּן יִתֵּן לוֹ.

69) כי למה נשבע המלוה תחילה, ושמא אין לו ללוה ממה לפרוע (ע"פ כתובות פה. מגיד-משנה). 70) צ"ל: אמר אין לי כלום (וכן הוא בכת"י תימן, וכן העתיק הסמ"ג עשין צד). כלומר, טען הלוה: אין לי כלום. 71) שנתבאר למעלה פ"ב הל' ב, שתיקנו הגאונים להשביע את הטוען אין לי: "שאיין לו כלום... וכולל בשבועתו שכל שירוויח, וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו... יתן לבעל חובו ראשון ראשון". 72) כלומר: ואז, כשתשיג ידו, ישביע את המלוה שלא פרעו ואח"כ יתן לו (כן נראה הצעת דברי רבינו, ע"פ העתקת הסמ"ג (עשין צד): משביעין אותו תחילה מתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתגיע ידו יתן לבעל-חוב - ואז ישביענו שלא פרעו ואח"כ יתן לו, שפיסקא ולכשתשיג ידו וכו' קשורה עם האמור לפניו, והיא חלק מנוסחת השבועה שמשביעין אותו, וכמו שביארנו. אולם מהעתקת 'בעל התרומות' שער ב, ח"א: "וכשתשיג ידו ליתן לבעל-חובו ישביעו שאין שטר פרוע ואח"כ יתן לו", וכן מהעתקת 'הטור' (סי' פב, ומשמם בשו"ע): "וכשתשיג ידו ויתן לב"ח וכו', נראה שאין פיסקת "ולכשתשיג" שייכת לנוסחת השבועה אלא שהיא קשורה עם האמור לאחריה, וכך הצעת דברי רבינו: משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתשיג ידו כדי ליתן לבעל-חובו, ישביעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו).

יג. מִי שֶׁהָיָה לוֹ חוּב עַל חֲבֵרוֹ בְּשֵׁטֶר, וְאָבֵד⁷³ הַשֵּׁטֶר, וְהָיָה הָעֵדִים קְנִיָּין, אָף עַל פִּי שֶׁקְּנִי מִיָּדוֹ⁷⁴, וְטָעַן⁷⁵ שֶׁפָּרַע - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת⁷⁶. וְהוֹרוּ רַבּוֹתֵי: שְׁאֵפְלוּ הָיָה הַחוּב לְזִמְנוֹ⁷⁷, וְעֵדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנוֹ לְהַפְרֵעַ⁷⁸, הוֹאִיל וְכִתְבוּ לוֹ הַשֵּׁטֶר וְאֵין בְּיָדוֹ שֵׁטֶר, וְהָלֹה טוֹעֵן פְּרַעְתִּי - נֶאֱמַן, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁפָּרַעוּ; שְׁאֵנּוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא פְּרַעוּ⁷⁹, וְלִפְיָכֵן קָרַע הַשֵּׁטֶר אוֹ שָׂרְפוֹ. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתֵי: שְׁאֵפְלוּ הָיָה הַשֵּׁטֶר יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי אַחַר, וְהָלֹה טוֹעֵן: מִמְּנֵי נָפַל אַחַר שֶׁפָּרַעְתִּי, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ זְמַנוֹ - נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר; שֶׁפִּיּוֹן שְׁאֵין הַשֵּׁטֶר בְּיַד הַמְּלוֹה - אֵין שֵׁם תְּזַקֶּה⁸⁰.

73) אמר המלוה: שטר שהיה לי - אבד. 74) והקנין כשלעצמו חשוב כשטר, שסתם קנין לכתובה עומד כמבואר (למעלה פ"א הלכה א, ועיין שו"ע סי' לט, א, ה). 75) הלווה. 76) הואיל והשטר אינו ביד המלוה, חוששין שמא פרעו, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (ע"פ בבא-בתרא קמח. והשווה להלן פכ"ג הל' יא: "בשטרי החובות... אע"פ שעדין קיימים וקנו מידו... ואמר שטר שכתבתם לי אבד, אין כותבין לו שטר שני - שמא פרעו או מחלו"). 77) כגון שהלווה מודה שלא הגיע עדיין זמן הפרעון או שהעדים מעידים על כך. 78) וחזקה שאין אדם פורע תוך

גבה, רגלים לדבר שקיבלתם לשם פרעון החוב שזקף בעד דמי השור שמכר (ע"פ הש"ך סי' נח ס"ק לא).

י. הוֹצִיא עָלָיו שֵׁטֶר חוּב בְּעַד אֶחָד⁶³, וְלֹה טָעַן פְּרַעְתִּי - הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה⁶⁴ וְאֵינּוּ יְכוּל לְשַׁבַּע⁶⁵, וּמִשְׁלֵם. טָעַן וְאָמַר: יִשְׁבַּע לִי שְׁלֵא פְּרַעְתִּי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע; שְׁאֵפְלוּ הָיוּ בְּשֵׁטֶר שְׁנֵי עֵדִים, וְאָמַר: יִשְׁבַּע לִי שְׁלֵא פְּרַעְתִּי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה⁶⁶.

63) שחתום בו עד אחד בלבד. וסובר רבינו (וכן הוא דעת 'בעל הלכות גדולות' הובא במגיד-משנה, ועיין רא"ש בבא-בתרא פרק גט פשוט אות ז) שאע"פ שאין השטר כשר לגבות על פיו - וזקק הוא לשבועה כדרך ששנים מחייבים אותו ממון, שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה, כמו שיתבאר להלן פ"א מהל' טוען ונטען הלכה א. 64) להכחיש העד, וכל עוד שאינו נשבע - הרי השטר בחזקתו שלא נפרע. 65) "שהרי הוא מודה במה שהעיד בו העד (היינו על עיקר ההלוואה, אלא שטוען פרעתי) ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע, עד שיכחיש את העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו" (מדברי רבינו להלן פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ח), וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ע"פ בבא-בתרא לב. ועיין הל' טוען ונטען שם). [במגיד-משנה תמה על דין זה, ושאל: הרי אם לוח בשני עדים על-יפה, נאמן לומר פרעתי, וכיצד נחייבו ממון ע"פ עד אחד שהשטר אין לו כל ערך. ובכסף-משנה מבאר דברי רבינו ע"פ תשובת הרשב"א, שהמדובר, כשכפר בתחילה בבי"ד ואמר לא לויתי, ואח"כ חזר בו ואמר: לויתי ופרעתי, ואם כן הוחזק כפרן ואין מאמינים לו ב'מיגו'. ראה השגת הראב"ד שם, וראה ההלכה הבאה ופירושו של הראב"ד]. 66) למעלה ה"ב.

יא. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתֵי: שֶׁהַכּוֹפֵר בְּמִלְוָה עַל פֶּה בְּבִית דִּין, וְבֹא עַד אֶחָד שְׁלֹוה - הָרִי זֶה⁶⁷ יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה. חֲזוֹר וְאָמַר: כֵּן הָיָה, לוֹיְתִי וּפְרַעְתִּי, אוֹ מְחַל לִי, אוֹ נִתְחַיַּב לִי מִמְּקוֹם אַחַר - הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה וְאֵינּוּ יְכוּל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלֵם⁶⁸.

67) כלומר, שהרי זה הכופר חייב שבועת התורה, כמו שיתבאר בפ"א מהלכות טוען הלכה א. 68) הראב"ד מבאר כאן דברי רבינו: מכיון שטען לא לויתי, הרי זה כאילו הודה שלא פרע, וכשחזר והודה שלוה - אינו יכול לחזור בו מהודאתו הראשונה שלא פרע. ואם לא הוכחש ע"י עד אחד, יכול לחזור בו ולטעון לויתי ופרעתי, ונאמינו ב'מיגו' שהיה יכול לעמוד בטענתו הראשונה שלא לזה כלל. ואין זה דומה להלכה הקודמת, שהרי שם הוכחשה טענתו הראשונה ע"י העד.

יב. מִי שֶׁטָּעַן שֶׁפָּרַע הַשֵּׁטֶר, וְאָמַר: יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה וְיִטַּל - אוֹמְרִים לוֹ: הֵבֵא מְעוֹתָיו וְאַחַר כֵּן יִשְׁבַּע וְיִטַּל⁶⁹. אִם אֵין לוֹ כְּלוּם⁷⁰ לְשֵׁלֵם - מִשְׁבְּעִין אוֹתוֹ

~ יום שישי כ"ט כסלו ~

פֶּרֶק הַמְשֵׁה עֶשְׂרִי

1) מבאר דין אומר אל תפרעני אלא בעדים או בפני ראובן ושמעון, ודין מלווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא נפרע, ודין לווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי, ודין היתנה המלווה שיהיה גובה בלא שבועה, אינו גובה מיתומים בלא שבועה.

א. המלווה² את חברו בעדים, ואמר: אל תפרעני אלא בעדים, בין שאמר לו בשעת הלואה בין שאמר לו אחר שהלווהו³ - הרי זה צריך לפרעו בעדים⁴, מפני התנאי⁵. טען הלווה ואמר לו: וכן עשיתי, ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים או מתו - הרי זה נאמן⁶, ונשבע שבועת הסת ונפטר. וכן אם אמר: אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים או בפני רופאים, ואמר לו: בפניהם פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו או הלכו להם למדינת הים - הרי זה נאמן, ונשבע הסת ונפטר. אבל אם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ואמר לו: פרעתיך בפני אחרים, ומתו או הלכו להם למדינת הים - אינו נאמן⁷; שמפני טענה זו התנה עליו ואמר לו: אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון, שהם עומדים עמו, כדי שלא ידחה אותו ויאמר: בפני אחרים פרעתי והלכו להם.

2) משנה, שבועות לח: לפי הדפוסים שבידינו היום. אולם בכתבייד (וגם בכמה דפוסים) חולקה משנה ארוכה זו לשלש או לארבע משניות (וכן גם החלוקה במשנה שבמשניות), ומקומו של הדין שלפנינו הוא במשנה שניה בדף לט: (3) זה מוכח מלשון המשנה. (4) אפילו אם הלווה התנגד בפירוש לכך (ע"פ פירושם של הר"ן שם, והמגיד-משנה כאן). וכן פסק רבו רבינו יוסף מיגאש שם מא. וטעמו של דבר, מבואר בר"ן שם: אנן סהדי (ברור לנו, כאילו היינו עדים לזה) שהלווה טוען: פרעתיך שלא בעדים - משקר, שאין זה מתקבל על הדעת שיעבור על התראת המלוה ויוציא על עצמו שם של כפרן. [בש"ך חו"מ סי' ע"ס"ק ט, מביא דעת כמה פוסקים ראשונים שאם התנגד בפירוש לתנאי זה אינו צריך לפרועו בעדים, ודעת הרא"ש וה"טור ורבינו ירוחם, שאם אמר המלוה אחר שהלווה - אפילו כששתק הלווה אינו צריך לפרועו בעדים, ומכל-שכן כשהתנגד בפירוש. והש"ך עצמו מכריע: בשתק - צריך לפרועו בעדים, ובמוחה בפירוש - אינו צריך]. (5) אבל אם לא התנה בפירוש - אינו צריך לפרוע בעדים אע"פ שהלווה בעדים. [בדין זה, וכן בדין "אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני", ועדים אחרים מעידים שפרע בפניהם (ראה ה"ב) נטה רבינו מדרכו הסלולה לפסוק בכל מקום כרבותיו - רבי יוסף מיגאש ורבו הר"ף - ובשתי הלכות אלו פסק בניגוד

זמנו (כמבואר למעלה פי"א הל' ו). (79) אע"פ שהוא תוך הזמן (ע"פ בבא-מציעא ז: מגיד-משנה). (80) שאין אדם פורע תוך זמנו (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה).

יד. שנים שהן אוהזין בשטר⁸¹, המלווה אומר: שלי הוא והוצאתיו להפרע בו ממך⁸², והלווה אומר: פרעתי וממני נפל: אם היה השטר שייכול לקימו⁸³ - זה נשבע⁸⁴ שאין לו בידים אלו פחות מחצין⁸⁵, וזה ישבע שאין לו בידים פחות מחצין, וישלם הלווה מחצה⁸⁶; ואם אינו יכול לקימו - ישבע הלווה הסת שפרעו⁸⁷, ויגלף לו.

(81) בבא-מציעא ז. (82) וממני נפל. (83) בעדים. (84) מתקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי הוא (שם ה:), ולקמן פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה ז. (85) כלומר: יש לי בזה השטר, ולא פחות מחציו (ראה שם ב: ה: ועיין סמ"ע קלח ס"ק ה, ורבינו בפירושו למשנה שם מבאר (ע"פ גמרא שם ה:): "כי מעיקרנו שהנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו, לא ישבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה, ולפיכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ולא ישבע שהיא כולה שלי, מאחר שאינו נוטל אלא חציה". (86) כרבי יוחנן שם ז: שאין כל הברל באיזה חלק מן השטר אוהזים, ובכל האופנים - חולקים (ועיין מגיד-משנה וש"ך סי' סה ס"ק מ). (87) כדין טוען פרעתי בכל שטר שאינו מקיים, ואפילו כולו ביד המלוה (כמבואר למעלה הלכה ה).

טו. האומר לחברו: מנה יש לי בידך, והלווה אומר: אין לך בידך פלוס, או שאומר: פרעתיך; אומר לו התובע: השבע לי הסת⁸⁸; אומר לו הנתבע: והלא שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי תחלה⁸⁹, ואחר כך תוציא השטר הפרוע⁹⁰ ותגבה בו - אומרים לו: הבא השטר⁹¹. אומר המלווה: אין לי שטר עליו מעולם, או שטר היה לי ואבד - הורו רבותי, שאומרים למלווה: בטל כל שטר שיש לך קדם זמן זה, ואחר כך תשביעוהו הסת; או החרם⁹² חרם סתם, וְלָךְ וּבְקֻשִׁי עַד שֶׁתִּמְצָא הַשֵּׁטֶר.

(88) כדין כופר הכל. (89) על חנם. (90) אינו סותר טענתו הקודמת "אין לך בידי כלום", אלא מבאר דבריו שכוונתו: עתה אין לך בידי כלום - שפרעתיך, שלשון "אין לך בידי כלום" הוא דר-משמעי: כפירה בהלוואה ופרעון (לחם-משנה, והשווה לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה א). (91) כדרך שאמרו במלוה על המשכון, שהמלוה נשבע תחילה, שמא ישבע הלווה ויוציא הלה את המשכון ונמצא שבועתו לבטלה כמבואר למעלה פי"ג הל' ד, ובביאורנו (מגיד-משנה). (92) כלומר, ואם אינו רוצה לבטל - אומרים לו: אין לך אלא להחרים על הלווה חרם סתם. (93) חפשי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ, שֶׁפָּרַע בְּפָנָי אַחֲרִים וְהִלְכוּ לָהֶם. אֲבָל אִם בָּאָה¹⁶ וְהַעֲדוּ שֶׁפָּרְעוּ - אֵין כָּאֵן בֵּית מַחֹשׁ. וְכֵן רָאוּי לְדוֹן וְלְהוֹרוֹת.

10) תלמיד־חכמים לומדי הלכות, ולא ייחד "פלוני ופלוני". 11) שאינם לומדי הלכות. 12) בינו לבין עצמו. ביאור הדברים: בגמרא שם, מובא מעשה שבא לפני רב נחמן, שאמר המלוה אל תפרעני אלא בפני שוני הלכות, וטען הלווה שפרע בפני עדים שאינם שוני הלכות (לפי הנוסח שרבינו דוחה אותו), ופסק רב נחמן: מכיון שהודה המלוה - הרי זה פרעון גמור. ומזה למד הר"ף, שאם לא הודה המלוה - אין הלוה נאמן, והוא־הדין אם אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני. ואומר רבינו כאן, שהנוסח הנכון הוא: "ביניה לבין דיליה", היינו הלוה טען שפרע שלא בעדים, ולפיכך כשהמלוה מכחיש - אין הלוה נאמן, אבל כשהוא מביא עדים אחרים שפרע - פטור. 13) השכל הישר מחייב זאת. 14) עד שימצא עדים אחרים ויביאם לבית־דין להעיד. 15) שהלווה אינו נאמן לטעון פרעתי. 16) העדים האחרים. והר"ף והר"י מיגא"ש מקיימים הנוסחאות שדחה רבינו, וסוברים שנפסקה הלכה בגמרא בשני הדינים שלמעלה, שחייב לשלם. ונימוקם מבואר בר"ף, שהרי זה כאילו פסל למפרע את עדותם של כל העדים לענין פרעון חוב זה, וכל תנאי שבממון - קיים. וביאר הראב"ד שאנו מאמינים לעדים שהלווה נתן למלוה כך וכך, אבל יכול לטעון הכסף שקבלתי הוא לפרעון חוב ישן - "סיטראי" בלשון הגמרא. [ב'מרדכי' שבועות סימן תשעא (מובא ברמ"א חו"מ שם סעיף ד, בשם יש מפרשים) כתב שהמלוה יכול לטעון "סיטראי". ומלשון הרמ"א משמע, שלדעת המחבר - שהיא גם שיטת רבינו - אמר זאת (ראה ש"ך שם ס"ק טו שפלפל בזה), ומזה יוצא שאין כל מחלוקת בדין זה בין רבינו לבין רבותיו, כי בטעון "סיטראי" מודה רבינו שהלוה חייב לשלם, וכשהעדים מעידים שאמר בפירוש שנתן המעות לפרעון אותו החוב - גם הר"ף - לפי ביאורו של הראב"ד - מודה שפטור (ראה מגיד־משנה). ובש"ך שם ס"ק טז, פירש דעת הראב"ד, שגם אם מעידים שפרע בפירוש חוב זה, יכול המלוה לטעון "סיטראי" וצ"ע. אולם מלשוננו של רבינו משמע ששיטתו נוגדת שיטת רבותיו. אגב, רש"י שם מפרש שהמלוה טוען עדי שקר הם, וזה לא כראב"ד.]

ג. התנה¹⁷ המלוה על הלוה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה¹⁸, אף על פי שטען שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו - אינו נוטל כלום¹⁹.

17) שם מב. 18) סתם נאמנות פירושו בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. הדעת נוטה, שאם המלוה דרש נאמנות וחשש שמא יטעון הלווה פרעתי, בוודאי התכוון בלי שבועה, כי למה לו להכניס עצמו לחיוב שבועה (סמ"ע סי' עא ס"ק ב). בהלכה א, כתב רבינו: "ואמר אל תפרעני אלא בעדים" וכאן שינה וכתב "התנה", שינוי זה מלמדנו,

גמור לשיטתם. מחלוקתם זו מקורה בחילופי נוסחאות בגמרא, כמו שיתבאר בהלכה הבאה. והראב"ד בהשגותיו כאן נכנס לפשרה ואומר, שאם התנה בפני עדים אין הלוה נאמן, ואם שלא בעדים - נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון: לא היה תנאי כזה (ראה מגיד־משנה וש"ך שם). 6) אפילו כשהתנה המלוה בפני עדים (ראה ראב"ד ומגיד־משנה). ודוקא כשאמר "בפני פלוני ופלוני", אבל אם אמר "פרעתיך בפני עדים" סתם - אינו נאמן (רמ"ה ו'טור' שם), והש"ך (שם) מסביר כך גם דעת רבינו. 7) בפני תלמיד־חכמים, ופירש שמותייחס. 8) ואם באו עדים והעידו שבפניהם פרע - פטור (ראה ה"ב).

ב. יש נסחאות מן הגמרא שכתוב בהן, שהאומר לחברו: אל תפרעני אלא בעדים, ואמר לו: פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים - אינו נאמן. וטענת ספרים הוא, ולפיכך טענו המורים על פי אותן הספרים.

9) בהלכה הקודמת נתבאר, שזאת היא דעת הר"י מיגא"ש והר"ף ע"פ נוסחתם בגמרא. [גדולה התמיהה, שרבינו משתמש בביטוי חריף כזה כלפי רבותיו, שדרכו להתייחס אליהם ביראת כבוד יתירה].

וכבר חקרתי על הנסחאות הישנות, ומצאתי בהן שהוא נאמן. והגיע לידי במצרים מקצת גמרא ישנה, כתוב על הגוילים, כמו שהיו פותחין קדם לזמן הזה בקרוב חמש מאות שנה. ושתי נסחאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו, ובשתייהם כתוב: ואם אמר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים - נאמן. ומפני טעות זו שארע למקצת הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ופרעו בפני אחרים - שאינו נאמן, אף על פי שהביא עדים שפרעו בפניהם. וגם זו טעות גדולה. והדין האמת: שאם באו עדים שפרעו בפניהם - נפטר, ואין כאן מקום חשש. גם ההוראה הזאת - על פי ספריהן, שכתוב בהן באותו שאמר לחברו פרעני בפני עדים ששנו הלכות¹⁰: והלך ופרעו בפני עדים¹¹. וטענת ספרים הוא. ומצאתי בגוילים כתוב: אצל פרעה בינה לבין דילה¹². אף על פי שהספרים מגהיז, כמו שבארנו, כף יראה מדין הגמרא. ועוד, דברים של דעת הן¹³: וכי מה היה לו לעשות? אמר לו: אל תפרעני אלא בעדים - פרעו בעדים! וכי יש לו לאסור את העדים בבית הסתר כל ימיהם שלא ילכו?! ועוד: אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם לעולם, עד שביא עדים¹⁴. אם כן, נעשית עדות זו עדות בשטר¹⁵. ונמצא זה, כיון שאמר: אל תפרעני אלא בעדים, נעשית מלוה בשטר. ואין מי שעלה על לבו זה. אכל ודאי, אם אמר: בפני פלוני ופלוני הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסל אחרים להעיד שבפניהם פרע, אבל לא פסלם להעיד שהודה. למעלה בה"ב נתבארה שיטת רבינו, שבדין אל תפרעני וכו' נאמנים גם אחרים להעיד שבפניהם פרע].

ה. הרי שפרענו³³, וטען המלוה שלא נפרע, ופרעו פעם שנייה מפני התנאי³⁴ - הרי הלוח חוזר ותובע את המלוה בדין, ואומר לו: כך נכף אתה תיב לי, מפני שפרעתיה שתי פעמים. אם הודה - ישלם; ואם כפר - ישבע שבועת הסת³⁵ על כך שלא פרעו אלא פעם אחת³⁶. וכן כל פיוצא פזח³⁷.

33) המדובר בהתנה שיפרענו בעדים, וטען הלווה שפרעו שלא בעדים. 34) שאם לא התנה - היה נשבע ונפטר. 35) כדין כל טוען מנה לי בידך, וזה כופר. 36) בר"ן שם מא: נושא ונותן בזה, כשהאמינו הלווה למלוה כשני עדים, ומביא דעת הראב"ד, שאחר הפרעון השני יכול הלווה לגבות מהמלוה החזרת הפרעון על-פי אותם העדים, משום שהאמינו למלוה רק על הפרעון בלבד, לא לענין טענת פרעון כפול (ה'טור') שם מביא שיטה זו בשם רב האי גאון ומסיים שם הר"ן שדעת רבינו כאן אינה כן, כי הנאמנות נגד עדים כוחה יפה לכל הנוגע לפרעון זה. וכן כתב הר"י מיגא"ש בפירושו לשבועות שם (ראה 'טור' ו'בית יוסף' שם). 37) כגון שהאמינו כשני עדים (הר"י מיגא"ש שם). וצ"ע למה חייב שבועת היסת, הלא האמינו בלא שבועה? ואולי כוונתו, שהלווה פטור משבועה כעין של תורה כדין נשבע ונוטל, אבל היסת שתיקנו חכמים לכל טענת כפירה - חלה גם בנידון.

ו. התנה הלוה³⁸ שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי - אינו גובה בשטר זה לא מן היו"ר³⁹ ולא מן הלוקח⁴⁰. ואפילו אמר לוה: לא פרעתי - אין המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות, שפא עשו קנוניא⁴¹ על נכסיו של זה⁴². טען הלוה בשטר זה ואמר: פרעתי מקצתו, והמלוה אומר: לא פרע כלום - משלם המקצת שהודה בו, ונשבע שבועת הסת⁴³; שהרי האמינו⁴⁴. ואם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שבועת הסת - אינו נשבע.

38) מקור דין זה ברי"ף כתובות פ"ט (אות שמו), והמדובר במלוה בשטר. 39) אם מת הלווה. 40) הקונה נכסי הלווה שהיו משועבדים למלוה, שבית-דין טוענים ליורש וכן ללוקח כל מה שהלווה יכול לטעון, והרי הלווה נאמן לומר פרעתי, ולפיכך טוען בית הדין: הלווה פרע. 41) הסכם למעשה תרמית. 42) ויחלקו ביניהם את הגזילה. 43) גם כשכופר הכל חייב שבועת היסת. ומשמיענו רבותא, שאפילו כשהודה במקצת אינו נשבע שבועת התורה אלא היסת. 44) נימוק למה פטור משבועת התורה. ולמה חייב שבועת היסת? מבואר ברי"ף שם באריכות. ותמצית דבריו: המלוה בשטר, אם הלווה טוען פרעתי - נשבע המלוה שלא נפרע ונוטל, ובמלוה על-פה - נשבע הלווה היסת ונפטר, ולפיכך אנו מפרשים את

שכאן המדובר בשעת ההלוואה, כי שלא בשעת ההלוואה אין מקום לתנאים, שהרי הכסף כבר ביד הלוה, ואף-על-פי-כן כשקנו מירו (עשו קבלת קנין) מועיל אפילו אחר ההלוואה (מגיד-משנה). 19) כרב פפא שם שאמר: הלווה קיבל נאמנות המלוה נגד עצמו, אבל לא נגד עדים.

ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן כשני עדים, אף על פי שהביא עדים שפרעו - הרי זה גובה ממנו²⁰ בלא שבועה²¹, שהרי האמינו כשני עדים²². ואפילו הביא מאה עדים (שפרעו) - הרי גובה ממנו בלא שבועה, ואפילו הביא מאה עדים (שפרעו בפניהם; שהשנים פמאה²³. אבל²⁴ אם אמר לו: הרי אתה נאמן עלי כשלושה, הואיל וירד²⁵ למנין²⁶, אם פרעו בפני ארבעה - הרי זה פרוע²⁷. זה שהאמין המלוה כשני עדים, מה תהיה תקנתו²⁸ כשפרע? יקרע השטר; או יעיד²⁹ זה המלוה על עצמו³⁰ ששטל כל שטר שיש לו על פלוני; או יעיד על עצמו שלא בפני הלוה³¹ שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני³².

20) שם מב. 21) נתבאר בהערה יז, שסתם נאמנות משמעותה בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. [במלוה בשטר, הדבר פשוט שהכוונה ללא שבועה, שהרי גם בלי נאמנות נוטל בשבועה, כשהלוה טוען: פרעתי]. 22) ב'ספר התרומות' שער כו (מובא בש"ך שם ס"ק ב), שואל: למה אין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעלים, כמו בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו? ומסביר, שאנו סומכים על הלוה עצמו שהאמין לו כשני עדים, וביטל לגמרי טענות עצמו נגדו, ולפיכך אין להגדיר טענת המלוה כמוכחשת, והרי זה כאילו פסל למפרע כל עדויות שבעולם לגבי פרעון חוב זה. 23) ראה הלכות עדות פ"ח ה"ג. 24) מסקנת הגמרא שם. 25) הלוה. 26) פירש מספר גדול משנים. 27) שאנו אומרים, כשלושה האמינו, אבל לא כארבעה. כשאמר "כשנים" לא קבע מספר העדים אלא התכוון לעדות רגילה, שאינה פחות משנים. 28) כיצד יבטיח עצמו, שהמלוה לא יחזור ויתבע. 29) יצהיר בפני עדים. 30) במלוה על-פה. 31) לא נתבארה כוונתו, מה הוא ההבדל בין בפני הלוה או שלא בפניו (ראה משנה-למלך). 32) וכשיתבע המלוה שנית - יביא עדי ההודאה לבית-דין. מכאן אתה למד, שהנאמנות לגבי טענת פרעתי אין כוחה יפה לגבי הודאת המלוה, שהודאה ענין אחר הוא שעליו לא התנה. [מחלוקת ראשונים היא אם פרעון והודאה נידונים כשני ענינים או לא. 'בעל התרומות' בשער כו מביא תשובת הר"ף, ששני ענינים הם, כדברי רבינו כאן. אולם רבינו זרחיה הלוי בשבועות שם פוסק להלכה, שהמלוה נאמן גם נגד עדי הודאה, וכן דעת רבינו ישעיה (הובא ב'טור' שם), וכן כתב גם הרשב"א (מובא ב'דרישה' ס' עא סק"ח). והרמב"ן במלחמותיו שם מחלק בין נאמנות לבין "אל תפרעני אלא בעדים", אם האמינו לומר שלא נפרע, אין כל טעם לחלק בין עדים לבין הודאת עצמו, אבל כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני - הרי זה כאילו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרקו קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמור עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4 גיטין שם. 5) אפילו רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס "וזרקו לו" (וכן הוא בכתביד תימן) ומפרש: "לו" הכוונה לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא חייב באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין שם). (6) היו עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם). (7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב ופרק ה מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול לשמור אותם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים, או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני שהמעות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם).

ב. הִיָּה רְאוּבֵן חֵיב לְשַׁמְעוֹן מְנָה, וְאָמַר לְלוֹי: הוֹלֵךְ לְשַׁמְעוֹן מְנָה זֶה שְׂאֵנִי חֵיב לוֹ, אִם בָּא לְחֹזֵר - אֵינוֹ חוֹזֵר,¹¹ וְהוּא חֵיב פְּאַחֲרֵיתוֹ עַד שְׁיִגִיעַ הַמְּנָה לְשַׁמְעוֹן. הַחֹזֵר לוֹי אֶת הַמְּנָה לְרְאוּבֵן - שְׁיִגִיהֶן¹² חֵיבֵינן פְּאַחֲרֵיתוֹ¹³ עַד שְׁיִגִיעַ לִיד שְׁמֵעוֹן כֹּל חוֹבוֹ.

11) אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר זכה לו (בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ד כותב רבינו, שבמתנה הולך אינו כזכי והסכים לו הראב"ד). ואף על פי כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך, לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן ואין לו ממה לפרוע - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הרי"ף בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה).

ג. רְאוּבֵן¹⁴ שֶׁהִיָּה חֵיב לְשַׁמְעוֹן מְנָה, וְאָמַר שְׁמֵעוֹן לְרְאוּבֵן: מְנָה שֵׁשׁ לִי בְּיָדְךָ תְּנֵהוּ לְלוֹי, וְהָיוּ שְׁלֹשֶׁתָן עוֹמְדִין¹⁵, וְקָבַל לוֹי¹⁶, וְנִמְצָא רְאוּבֵן עֲנִי וְאֵין לוֹ מָה שְׁיִגְבֶּה מִמֶּנּוּ - הָרִי לוֹי חוֹזֵר בְּחוּב שֶׁל שְׁמֵעוֹן¹⁷, שְׁזָה¹⁸ הִטְעָהוּ. וְאִם יָדַע לוֹי שֶׁהוּא עֲנִי, או שֶׁהִיָּה עֲשִׂיר בְּאַתָּה שְׁעָה וְהָעֲנִי - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר, שֶׁהָרִי קָבַל. טַעַן לוֹי שֶׁהִיָּה רְאוּבֵן עֲנִי וְהִטְעָהוּ, וְשַׁמְעוֹן אָמַר: עֲשִׂיר הִיָּה וְהָעֲנִי - יִרְאֶה לִי, שְׁעַל שְׁמֵעוֹן לְהִבִּיא רְאָהוּ¹⁹ וְאַחַר כֵּן יִפְטֹר²⁰ מִחוּב לוֹי; לֹא יִהְיֶה אֱלָא שׁוֹבֵר²¹ בְּיָדוֹ, אוֹמְרִים לוֹ²²: קָנִים שׁוֹבְרֵךְ וְהִפְטֹר.

14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. ביאור הרי"ף בבא מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה בנוכחות שלושתם. בגמרא ובפוסקים: "במעמד שלושתן". (16) הסכים לכך, ובזה קנה לווי החוב של ראובן ואינו יכול

הנאמנות לביטול כוחו של השטר בלבד, ויהיה כמלוה על-פה שהטוען פרעתי נשבע היסת. [בביית חדש' חו"מ סי' עא אות לה מביא תמיהת רבים, שאם הועילה הנאמנות רק לבטל כוחו של השטר ונשאר מלוה על-פה, למה לא ישבע הלווה שבועת מודה במקצת? ותיירץ, על-פי מה שנימקו (בבבא-מציעא ג.) שבועת מודה במקצת, מפני שהלווה רוצה לכפור הכל, אלא שאין אדם מעזי פניו בפני בעל-חובו וכו', וכאן שהאמינו - מעזי ומעזין].

ז. הַתְּנָה⁴⁵ הַמְּלוֹה שְׁיִהְיֶה גוֹבֶה פְּלֹא שְׁבוּעָה - הָרִי זֶה גוֹבֶה מִמֶּנּוּ פְּלֹא שְׁבוּעָה. אֲכַל אִם בָּא לְגָבוֹת מִיּוֹרְשָׁיו - יִשְׁבַּע⁴⁶ וְאַחַר כֵּן יִגְבֶּה⁴⁷. וְאִם הַתְּנָה שְׁיִגְבֶּה אֶף מִן הַיּוֹרֵשׁ פְּלֹא שְׁבוּעָה - גוֹבֶה פְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם הַתְּנָה⁴⁸ שְׁיִגְבֶּה מִן הָעֵדִית⁴⁹ - גוֹבֶה מִן הָעֵדִית אֶף מִן הַיּוֹרְשִׁין⁵⁰; שֶׁכָּל תְּנָאֵי שְׁכַמְמוֹן - קָנִים. בָּא לְגָבוֹת מִן הַלּוֹקֵחַ - לֹא יִטְרֹף אֱלָא בְּשְׁבוּעָה⁵¹; שְׂאֵין זֶה מִתְּנָה לְאַבְד מִמּוֹן חֲבֵרוֹ.

45) גם זה ברי"ף שם. (46) כעין שבועת התורה, בנקיטת חפץ. (47) כדין כל הבא לגבות מנכסי יתומים. (48) מחלוקת אמוראים בגיטין נ. (49) השרה המעולה שבשדותיו. לפי דין התורה, מלוה גובה מהגרוע (זיבורית), וחכמים תיקנו שיגבה מבינונית. (50) כשהתנה בפירוש שיגבה עידית גם מן היורשים, אבל אם לא פירש "גם מן היורשים" גובה מזיבורית, כרב נחמן שם. והטעם, מפני שתיקנו חכמים לגבות מנכסי יתומים מן הזיבורית, אין לעקור תקנה זו אלא-אם-כן התנה בפירוש (על-פי פירושו של הרמב"ן, מובא במגיד-משנה כאן). (51) אפילו התנה בפירוש שיגבה מהלוקח בלי שבועה.

~ שבת קודש ל' כסלו ~

פֶּרֶק שֵׁשָׁה עָשָׂר

1) מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין אומר הולך מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני כמעמד שלושתם, ודין המחזהו אצל חנווני, ודין חנווני המקיפו, ודין שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות פרועים.

א. הַחוּב פְּאַחֲרֵיתוֹ הַלּוֹה² עַד שְׁיִפְרַעְנוּ לִיד הַמְּלוֹה או לִיד שְׁלוּחוֹ³. אָמַר לוֹ הַמְּלוֹה: זָרֵק לִי חוּבִי וְהִפְטֹר⁴, וְזָרֵקוּ⁵, וְאָבַד או נִשְׁרַף קֹדֶם שְׁיִגִיעַ לִיד הַמְּלוֹה - פְּטוּר. אָמַר לוֹ: זָרֵק לִי חוּבִי בְּתוֹרַת גִּטִּין⁶, הָיוּ הַמְּעוֹת קְרוּבוֹת לְלוֹה⁷ - הָרִי עֲדִין פְּאַחֲרֵיתוֹ; הָיוּ קְרוּבוֹת לְמַלְוֶה⁸ - נִפְטֵר הַלּוֹה; מְחַצֶּה עַל מְחַצֶּה⁹, אִם אָבְדוּ מִשֵּׁם או נִגְנְבוּ - מְשַׁלֵּם הַלּוֹה מְחַצֶּה¹⁰.

2) בקידושין מז: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי (אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או נאנסו מפסיד הלווה. (3) של המלווה, שעשהו שליח לקבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסויים. (30) בבת אחת (על פי ביאורו של הר"י מיגא"ש שם מז:). (31) לא לקחתי. (32) נתתי (שם) כתנא קמא: "הוא נשבע ונוטל והם נשבעין ונוטלים", ואף על פי שאחד מהם ודאי נשבע לשוא. ולא כבן ננס השואל: כיצד? אלו ואלו באים לידי שבועת שוא. (33) שבועות מז: ירושלמי שם פרק ז הלכה ה: רבי אומר: אומר אני - אלו נשבעין בפני אלו מפני הבושה. (34) ומפני בעל הבית אינם מתביישים, שהרי אינו יודע מי משקר ולפיכך אינם נשבעים בפניו. (35) ונקראת שבועת המשנה, מפני שחכמי המשנה תיקנהו. מן התורה שניהם נוטלים בלא שבועה, שאין נשבעים על טענת שוא (כמבואר בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א) - והרי בעל הבית טענתו שוא - אלא משום הפסדו של בעל הבית המשלם פעמיים, אמרו חכמים: שניהם נשבעים ונוטלים (מגיד משנה). (36) כעין שבועת התורה (ירושלמי שבועות פרק ז הלכה ו: "כולהון כעין של תורה ירדו להם"). (37) ויורשו אינם יודעים אם נתן או לא, נמצא שאין כאן טענת ברי אלא מצד בעל החוב. (38) כדין של תורה, כמבואר למעלה. (39) הרמב"ן והרמ"ה חולקים על רבינו בדין מתו פועלים. ודעתם, שהחנווני צריך להשיבע. ומנמקים: הרי זה כאומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע, (החנווני טוען מנה לי בידך ובעל הבית טוען: איני יודע, שהרי מתו הפועלים ולא אמרו שלקחו ממך) שאינו נוטל אפילו בשבועה, אלא שחכמים עשו תקנה לחנווני שייטול בשבועה ולפיכך לעולם אין נוטלים בלי שבועה, אפילו כשבעל הבית אינו מפסיד כלום (מגיד משנה). (40) ואינו מפסיד כלום, שהרי הוא מודה שחייב לשלם פעם אחת ולא תיקנו שבועה זו אלא משום הפסדו של בעל הבית (במגדל עוז מצייין: "מתשובת גאון" וראה מגיד משנה).

ו. החנווני אומר: אֲתָה אֲמַרְתָּ לִּי לְזֶה מְנָה, או צוּיָת וְאֲמַרְתָּ לִּי: אִם יָבֹא פְלוֹנִי תֵּן לוֹ, וּבִעַל הַבַּיִת אוֹמֵר: לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ - הֲרִי בִעַל הַבַּיִת נִשְׁבַּע הַסֵּת⁴¹ וְנִפְטָר, וְהַחְנוּנִי עוֹשֶׂה דִין עִם זֶה⁴² שְׁנֵת לֹא⁴³. וְכֵן אִם אָמַר הַחְנוּנִי לְבִעַל הַבַּיִת הַמְקִיפוֹ: כְּתוּב בְּפִנְקְסִי שֵׁישׁ לִי אֶצְלָךְ מְנָה, וּבִעַל הַבַּיִת אוֹמֵר: אִינִי יוֹדֵעַ - נִשְׁבַּע בִּעַל הַבַּיִת הַסֵּת⁴⁴ שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר, כְּדִין כָּל טוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ לְכָל דְּבָר, וְאִין בְּזָה תִּקְנַת חֲכָמִים⁴⁵.

(41) תקנת חכמים שחנווני נשבע ונוטל, תוקנה רק כשבעל הבית מודה שציווה לחנווני ליתן לפועלים, אבל לא כשהוא מכחיש את טענת החנווני בעיקר השליחות. והרי זה ככל טוען על חבירו והלה כופר בכל, שנשבע היסט ונפטר (שבועות מה:). (42) שלפי דבריו, נתן לו. בש"ך חושן משפט סימן צא סעיף קטן כו מבואר, שאם הפועל מכחיש ואומר: לא לקחתי כלום מן החנווני - בעל הבית פטור אפילו משבועת היסט לדברי הכל, משום שאין כאן כפירת ממון, שהרי החנווני אינו יכול להוציא ממנו ממון בלי שבועה, אפילו אם היה מודה שציווה לתת (ראה סמ"ע שם). (43) ואם הוא כופר, נשבע היסט ונפטר.

לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח). (17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה, שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון. (19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלו מוציא שטר חוב על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול לטעון פרעתי ויהיה נאמן בשבועת היסט, ולפיכך נאמן גם לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראיה יישבע לוי וייטול (שולחן ערוך שם). (21) לא יהא כוחה של ההמחאה גדול מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללווה המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון להביא ראיה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה בשעה שהמחהו אצלו.

ד. כָּבֵר בְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מְקָח וּמְכָר²³, שְׂרָאוּבֵן שְׁלֹא הָיָה לוֹ אֶצֶל שְׁמַעוֹן²⁴ כְּלוּם, וְהָיָה רְאוּבֵן חַיֵּב לְלוֹי מְנָה, וְהִמְחָהוּ אֶצֶל שְׁמַעוֹן, אָף עַל פִּי שְׁהִמְחָהוּ בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן - לֹא קָנָה²⁵. וְאִם רָצָה שְׁמַעוֹן שְׁלֹא יִתֵּן - לֹא יִתֵּן; וְאִם נִתְּן²⁶ - חוֹזֵר וְגוֹבֶה מְרָאוּבֵן, שְׁהָרִי עַל פִּיּוֹ נִתְּן. וְכֵן אִם רָצָה לוֹי לְחֹזֵר וְלוֹמַר: אִינִי רוֹצֶה לְגַבּוֹת מִשְׁמַעוֹן - חוֹזֵר וְגוֹבֶה מְרָאוּבֵן. וְאָף עַל פִּי שְׁנִפְרַע מְקַצֵּת מִשְׁמַעוֹן - חוֹזֵר וְגוֹבֶה הַשְּׂאָר מְרָאוּבֵן.

(23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חייב לו כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי.

ה. הַחְנוּנִי²⁷ שְׁהָיָה נוֹתֵן לְבִעַל הַבַּיִת מִן הַחֲנוּת כָּל מֵה שְׂרִיצָה²⁸ בְּתוֹרַת הַלְוָאָה, וּמְקִיפוֹ עַד שְׂיִתְקַבֵּץ הַכֶּלֶל²⁹ וּפּוֹרַע לוֹ³⁰, וְאָמַר לוֹ בִּעַל הַבַּיִת: תֵּן לְפוֹעֲלִים סֵלַע, אוֹ לְבִעַל חוֹבֵי מְנָה שֵׁישׁ לוֹ אֶצְלִי, וְאִנִּי אֲתֵן לָךְ, וְהָרִי הַחְנוּנִי אוֹמֵר: נִתְּתִי, וְהַפּוֹעֵל אוֹ בִּעַל חוֹבוֹ אוֹמֵר: לֹא לְקַחְתִּי - הֲרִי הַפּוֹעֵל אוֹ בִּעַל חוֹב נִשְׁבַּע³¹ וְנוֹטֵל מִבִּעַל הַבַּיִת חוֹבוֹ, וְכֵן הַחְנוּנִי נִשְׁבַּע³² וְנוֹטֵל מִבִּעַל הַבַּיִת מֵה שִׁטְעַן שְׁנֵת, שְׁהָרִי הוּא אָמַר לוֹ לִתֵּן. וְהַפּוֹעֵל נִשְׁבַּע בְּמַעֲמַד הַחְנוּנִי, וְכֵן הַחְנוּנִי בְּמַעֲמַד הַפּוֹעֵל אוֹ בִּעַל חוֹב, כְּדִי שְׂיִבְלָמוּ³³ זֶה מֵזֶה³⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וּשְׁבֻעָה זוֹ תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא³⁵ בְּנִקְיִטַת חֲפִיץ³⁶, מִפְּנֵי שְׂבָאִין שְׁנִיָּהּ לְטַל. לְפִיכָךְ, אִם מֵת הַחְנוּנִי³⁷ - נוֹטֵל בִּעַל חוֹב בְּלֹא שְׁבֻעָה³⁸, וְכֵן אִם מֵת פּוֹעֵל אוֹ בִּעַל חוֹב - הַחְנוּנִי נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבֻעָה³⁹; שְׁהָרִי אִין בִּעַל הַבַּיִת מְפַסֵּד כְּלוּם, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא תְּשֻׁלוּם אַחֲדוֹ⁴⁰.

(27) שבועות מה: (28) לרבות כסף מזומן. (29) לסכום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו). (55) והשטר נפרע (מגיד משנה). (56) לוי. (57) אם אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה (בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין שלוי לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון מלוי (המלוה) צריך להביא ראיה ואם אינו מביא - נשבע לוי היסט ונפטר כדין כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש (מגיד משנה).

ח. שֶׁטֶר⁵⁸ שְׁהִיָּה בְּיַד שְׁלִישׁ, וְהוֹצִיאוּ מִתַּחַת יָדוֹ בְּבֵית דִּין וְאָמְרוּ⁵⁹: פְּרוּעַ הוּא - נֶאֱמַן, אָף עַל פִּי שְׁהֶשְׁטֶר מְקִיָּם; שְׁאֵלוּ רְצָה, הִיָּה שׁוֹרְפוֹ אוֹ קוֹרְעוֹ. וְכֵן אִם מֵת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא כְּתָב⁶⁰ יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי הַשְּׁלִישׁ שֶׁשְּׁטֶר זֶה הַמְנַח אֶצְלוֹ פְּרוּעַ הוּא - הִרִי זֶה פְּרוּעַ, אָף עַל פִּי שְׁאִין עֲדִים עַל הַכְּתָב⁶¹. אֲבָל כְּתָב⁶² שֶׁיֹּצֵא מִתַּחַת יָדֵי מְלוֹה שֶׁשְּׁטֶר פְּלוֹנִי פְּרוּעַ, אֶפְלוּ הִיָּה כְּתָב יְדֵי הַמְלוֹה - אִינוּ אֱלָא פְּמִשְׁחָק⁶³.

(58) סנהדרין לא. (59) השליש. (60) שם עמוד ב: בבא מציעא כא. (61) המשך הברייתא שם: "אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי כשר" ומפרש רבינו שמת השליש ונמצא בין שטרותיו כתב ששטר זה פרוע ואין עליו עדים (ראה לחם משנה ו"ך שם סימן נו סעיף קטן יב). והטעם, שהרי המלוה שמסר שטרו לשליש - האמינו. (62) בכתב יד תימן מתחילה כאן הלכה ט. (63) ופסול (בבא מציעא כ:).

ט. הִיוּ עֲדִים עַל הַכְּתָב⁶⁴: אִם הָיוּ מְקִיָּמִין - הִרִי הַשְּׁטֶר פְּרוּעַ⁶⁵; וְאִם אִין עָלָיו קִיּוֹם - יִשְׁאָלוּ הָעֲדִים הַחֲתוּמִין עַל זֶה הַשׁוֹבֵר. אִם לֹא יָדְעוּ אוֹ שְׁאִין הָעֲדִים מְצוּיִין, הוֹאִיל וּמִתַּחַת יְדֵי הַמְלוֹה אוֹ מִתַּחַת יְדֵי יוֹרְשָׁיו יֹצֵא - אִין הַשׁוֹבֵר כְּלוֹם⁶⁶.

(64) היוצא מתחת ידי המלוה. (65) שאין בית דין מקיימים חתימת עדי השובר, אלא אם ביררו שהשטר פרוע (שם כא.). (66) אנו תולים שהמלוה הכינו, שמה יביא הלווה הכסף בערב שבת ולא יספיק לכתוב שובר ויעכב הלווה את הפירעון (שם כ:).

י. נִמְצָא⁶⁷ הַשְּׁטֶר⁶⁸ בֵּין שְׁטָרוֹת פְּרוּעִין⁶⁹ - הִרִי זֶה פְּרוּעַ, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין עֲדִים עַל הַכְּתָב הַנִּמְצָא. וְכֵן אִם נִמְצָא כְּתוֹב בְּגוֹפוֹ שֶׁל שְׁטֶר, בֵּין מְפִיָּוִין⁷⁰ בֵּין מְאֹחֲזִיָּוִין⁷¹, וְאֶפְלוּ בְּמִקְצָתוֹ⁷²: שְׁטֶר זֶה פְּרוּעַ, אוֹ נִפְרַע מִמֶּנּוּ כִּף וְכָף - עוֹשִׂין עַל פִּי הַכְּתָב, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין עַל הַכְּתָב עֲדִים, וְאָף עַל פִּי שְׁיֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי הַמְלוֹה; שְׁאֵלוּ לֹא נִפְרַע - לֹא הִיָּה פוֹתֵב עַל הַשְּׁטֶר⁷³.

(67) שם. (68) שטר חוב שהשובר משתייך אליו (ראה מגיד משנה לקמן פרק י"ז הלכה ב). (69) כגון, שמקומו של שטר החוב מערער את כוחו. (70) בין השורות. (71) בצידו החלק, בין כנגד הכתב בין שלא כנגדו.

(44) בשבועות מה. שינוי: "חנווני על פנקסו כיצד? לא שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתיים זוז וכו'", כלומר, שבועה שתיקנו חכמים ביחסי חנווני עם בעל הבית אינה כגון שיאמר לו כתוב בפנקסי ובעל הבית אומר - אינו יודע. (45) שיישבע החנווני וייתול, כי תקנה זו נאמרה רק בדין שנתבאר למעלה הלכה ה, אבל בטענת איני יודע נשבע בעל הבית היסט, כדין כופר בכל, ופטור.

ז. רֵאוּבֵן שֶׁהוֹצִיָּא שְׁטֶר חוֹב שְׁלִישׁ לְלוֹי עַל שְׁמֵעוֹן, וְטָעַן שְׁלוֹי תַנְהוּ לוֹ בְּכַתִּיבָהּ וּמְסִירָה⁴⁶, וְאָבֵד הַשְּׁטֶר שֶׁהִקְנֶהוּ בוֹ, אוֹ שֶׁטָּעַן שֶׁהִקְנֶהוּ לוֹ עַל גַּב הַקְּרָקַע⁴⁷ - הִרִי זֶה גוֹבֵה אוֹתוֹ⁴⁸ מִשְׁמֵעוֹן⁴⁹, הוֹאִיל וְיוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ. טָעַן שְׁמֵעוֹן שֶׁפְּרַע לְלוֹי, וְאָמַר: יִשְׁבַּע לִי⁵⁰ - יִשְׁבַּע לְלוֹי לְשְׁמֵעוֹן⁵¹, וְאַחֵר כִּף יִגְבֶּה רֵאוּבֵן⁵². הוֹדָה לוֹ שֶׁפְּרַע⁵³ - יִשְׁלַם לְלוֹי לְרֵאוּבֵן⁵⁴. טָעַן לְלוֹי שְׁלֹא מְכַר וְלֹא נָתַן שְׁטֶר⁵⁵ זֶה - נִשְׁבַּע⁵⁶ הֶסֶת וּנְפִטָר⁵⁷.

(46) וקנאו, כמבואר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא: "וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה (בשטר אחר) קנה שטר פלוני ... וימסור לו השטר (שטר החוב) ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה" (מלשון רבינו שם, על פי בבא בתרא עז). (47) רבינו לשיטתו (בהלכות מכירה שם הלכה יד) שהשטר נקנה אגב קרקע בכל מקום שהוא בלא כתיבה ומסירה. (48) "ואין צריך עדים לעניין קנייתו" (רבינו שם) אפילו אם לוי (המלווה - המוכר) מכחישו (עיין בית יוסף שם סימן צה). (49) ואין לוי יכול לעכב, אבל שמעון יכול לטעון הבא ראיה, שהמלווה שלי כתב ומסר לך ובית דין מקבל טענתו ומחייבים את ראובן להביא ראיה, כמו שמבואר בדברי רבינו (שם): "אבל צריך עדים לעניין תביעה, שהרי הנתבע אומר מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך" (מגיד משנה, ועיין רבב"ד שם). (50) שלא פרעתי. (51) נתבאר למעלה (פרק י"ד הלכה ב) שעל פי דרישת הלווה משביעים את המלווה אף על פי שהשטר בידו. ואם לא רצה (לוי) להישבע, אף על פי שלא הודה שנפרע, חייב לשלם ללווק (=לראובן, מגיד משנה בשם העיטור). (52) משמעון, ואינו יכול לגבות מלוי, שהרי מכר לו שטר טוב שלא נפרע. (53) ונאמן הוא בכך, אפילו אם יש עדים על הקנייה, שהרי אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב (מגיד משנה). (54) כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו כשקנאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף זוז ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו שנפרע אינו אלא מדין מיגו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון שאילו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר בפרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי משלם כל מה שבשטר (ועיין ש"ך שם סימן סו סעיף קטן

מתוך מהדורת חזק

הַגְּדוֹל פְּרוּעַ, וְהַקָּטָן אֵינוֹ פְּרוּעַ. חוֹב לָךְ בְּיָדֶי⁸⁵ פְּרוּעַ - כָּל שְׁטָרוֹת שְׂנִישׁ לֹא עָלְיוֹ כְּלֵן פְּרוּעִין.

(78) מְצָנָה בשעת מיתה. (79) כל לווה הטוען שטר שלי פרוע נאמן, מפני שכל שטר ושטר הוא ספק פרוע (משנה בבא בתרא קעג.). (80) ללווה אחד. (81) בין שטרותיו של המצנה. (82) של שתי הלוואות על סכומים שונים ואם כן שטר אחד מהם אינו פרוע, שהרי רק על שטר אחד אמר שהוא פרוע. (83) הלווה יכול לטעון שהגדול פרוע, שהמוציא מחבירו עליו הראייה (מגיד משנה). (84) שם בגמרא ומאותו הטעם: שיד בעל השטר על התחנותה. (85) נוסח זה אינו ברור, אפשר לפרשו - שטר חוב אחד מן השטרות שלך הנמצאים בידי ומשמע גם החוב הכולל שלוות ממני, והואיל וניתן להתפרש לכאן ולכאן - יד בעל השטר על התחנותה וכולם בחזקת פרועים, ואם בא הלווה וטען שפרע את כולם - נאמן (מגיד משנה בשם הר"י מיגאש).

(72) בכתב יד תימן: בקצתו. וכן הגיה הש"ך סימן סה, סעיף קטן עא. ומפרש: בשולי השטר אחר חתימת העדים (ראה סמ"ע שם סעיף קטן ע). (73) ברייתא שם: "סמפון ... או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר" ובגמרא שם נימקו: "דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה" (אלמלא נפרע לא היה המלווה מערער כוחו על ידי כתיבת השובר עליו).

יא. הַמוֹצֵא⁷⁴ שְׁטָר⁷⁵ בֵּין שְׁטָרוֹתָיו וְאֵין יוֹדֵעַ מַה טֵּיבוֹ⁷⁶ - יְהִי מְנַח⁷⁷ עַד שְׂיִבֹא אֱלֵהוּ.

(74) משנה שם כ. (75) שאינו שלו. (76) אם הלווה הפקידו או המלווה. (77) אצלו, ולא יחזירו לא לזה ולא לזה (רש"י שם).

יב. הָאוֹמֵר לְבָנוֹ⁷⁸: שְׁטָר בֵּין שְׁטָרוֹתֵי פְּרוּעַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵיזָה הוּא - שְׁטָרוֹתָיו כְּלֵן פְּרוּעִין⁷⁹. נִמְצָא לְאַחֲד⁸⁰ שָׁם⁸¹ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת⁸² - הַגְּדוֹל פְּרוּעַ⁸³, וְהַקָּטָן אֵינוֹ פְּרוּעַ. אָמַר לְחִבְרָיו⁸⁴: שְׁטָר לָךְ בְּיָדֵי פְּרוּעַ -

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

הַמְצָנָה הַצ"ו — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיֹּת הַנְּבִלָה מִטְּמָאָה, וּמְצָנָה זֹה כּוֹלֵלֶת טְמֵאת נְבִלָה וְכַל-דִּינִיָּה. וְהַנְּנִי מְזַכֵּיר לָךְ עֵתָה הַקְּדָמָה, אֲשֶׁר רָאוּי שְׁתִּזְכְּרָנָה בְּכָל מַה-שְּׂיִזְכֵּר לְקַמֵּן מִמֵּינֵי הַטְּמֵאוֹת, וְהוּא: זֶה שְׁאֵנוּ מוֹנִים כְּלִי-מִין וְמִין מִן-הַטְּמֵאוֹת כְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אֵין עֲנִינוּ שְׁאֵנוּ חִיָּבִים לְהַטְמֵא בְּטְמָאָה זֹה, וְגַם לֹא שְׁאֵנוּ מְזַהְרִים מִלְּהַטְמֵא בָּהּ, עַד שְׂיִהְיֶה (או בכלל) מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אֲלֹא זֶה שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי הַנּוֹגֵעַ בְּמִין זֶה נְטָמָא, או שְׂדָבָר זֶה מִטְּמָא בְּאִפְסָן בְּזָה, לְמִי שְׁנָגַע בּוֹ — מְצוֹת עֲשֵׂה, כְּלוֹמֵר: דִּין זֶה שְׁנַצְטוּיֵנוּ בּוֹ הוּא מְצָנָה, הִינוּ שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּדָבָר פְּלוֹנִי בְּאִפְסָן בְּזָה נְטָמָא; וְאִם הוּא בְּמַצֵּב אַחַר, אֵינוֹ נְטָמָא. אִךְ עֲצָם הַהַטְּמֵאוֹת הוּא דָּבָר שֶׁל רְשׁוֹת: אִם רוֹצֵה מִטְּמָא וְאִם לֹא אֵינוֹ מִטְּמָא. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני): "וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ" (ויקרא יא, ח) — "יְכוֹל אִם נִגַע אָדָם בְּנִבְלָה לִקְחָה אַרְבָּעִים? תִּלְמוּד לומֵר: "וְלֹאֲלֵה תִשְׁמְאוּ" (שם יא, כד); יְכוֹל אִם רָאָה אָדָם נְבִלָה יִלְךְ וְיִטְמָא לָהּ? תִּלְמוּד לומֵר: "וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ", הֵא מִיִּצַד? הֵיוֹ אוֹמֵר: רְשׁוֹת". אִם כֵּן הַמְצָנָה הִיא — הַדִּין אֲשֶׁר נִצְטוּיֵנוּ בְּדִינֵים אֵלָיו וְנִצְטוּר לָנוּ שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּזָה נְטָמָא וְנַעֲשֶׂה טְמָא וְחִיָּב בְּכָל-חִיּוּבֵי הַטְּמָאִים: לְצֵאת חוּץ לְמַחְנֵה שְׂכִינָה (מִעוֹרַת יִשְׂרָאֵל שֶׁבְמִקְדָּשׁ וּפְנִימָה) וְשִׁלָּא לְאָכַל קֹדֶשׁ וְלֹא לְנַגֵּעַ בּוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּזָה — וְזֵהוּ הַצְּוִי, כְּלוֹמֵר: שְׁנַעֲשֵׂה טְמָא אִם נִגַע בְּדָבָר זֶה, או אִם הִיָּה בְּקִרְבָּתוֹ בְּאִפְסָן כְּךָ. וְזָכוּר עֲנִין זֶה כְּלִי-מִין מִמֵּינֵי הַטְּמָאָה.

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

מצות עשה ק.

הַמְצָנָה הַמְשַׁלְּמֵת מֵאָה — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיֹּת הַיּוֹלֵדֶת טְמָאָה. וּמְצָנָה זֹה כּוֹלֵלֶת כְּלִי-דִינֵי הַיּוֹלֵדֶת.

~ יום שני כ"ה כסלו ~

מצות עשה קו.

הַמְצָנָה הַק"ו — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיֹּת זָכָה מִטְּמָאָה, וּמְצָנָה זֹה כּוֹלֵלֶת הַלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא נַעֲשִׂית זָכָה, וְאִיךָ מִטְּמָאָה זּוֹלְתָה אַחַר שְׁנַעֲשִׂתָה זָכָה.

~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

מצות עשה קד.

הַמְצָנָה הַק"ד — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיֹּת הַנָּב מִטְּמָא, וּמְצָנָה זֹה כּוֹלֵלֶת כְּלִי-דִינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא נַעֲשֵׂה זָב, וּבְאִיזָה אִפְסָן הוּא מִטְּמָא לְזוּלְתוֹ.

~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

מצות עשה קד. צו.

מצות עשה קד.

הַמְצָנָה הַק"ד — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיֹּת הַנָּב מִטְּמָא, וּמְצָנָה זֹה כּוֹלֵלֶת כְּלִי-דִינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא נַעֲשֵׂה זָב, וּבְאִיזָה אִפְסָן הוּא מִטְּמָא לְזוּלְתוֹ.

מתוך מהדורת חזק

מינים מן השָׁרָצִים מְטַמְּאִין. ומצָוה זו כּוֹלֶלֶת טְמֵאת שָׂרָץ וְדִינִיָּה.

~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

מצות עשה צו.

הַמְצָוָה הַצִּי"ו נדפסה ביום הקודם.

~ שבת קודש ל' כסלו ~

מצות עשה צו.

הַמְצָוָה הַצִּי"ז — הַצִּוּוֹי שֶׁנֶּצְטְוִינוּ לְהִיֹּת שְׂמוּנָה מִיָּנִים מִן הַשָּׂרָצִים מְטַמְּאִין. ומצָוה זו כּוֹלֶלֶת טְמֵאת שָׂרָץ וְדִינִיָּה.

~ יום שישי כ"ט כסלו ~

מצות עשה צו.

הַמְצָוָה הַצִּי"ז — הַצִּוּוֹי שֶׁנֶּצְטְוִינוּ לְהִיֹּת שְׂמוּנָה

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתבו מעש"ק ויצא לאחרי הדומי הארוכה. ומ"ש שעושה חשבון מזמן שהותו בעירו עתה, הנה בכלל חדש החשבון הוא חדש אלול, ובמשך השנה עושים רק חשבונות כאלו שבטוחים שלא יביאו חלישות בהעבודה ועאכו"כ לא יתנו מקום לשמץ אפילו, של יאוש, וכידוע הצחות: יאוש - שלא מדעת, ומובן ג"כ שזהו בהיפך הגמור מדרישת הבעש"ט עבדו את ה' בשמחה, שבלשון עבדו נכללו ג"כ הענין דבכל דרכיך דעהו, וכמבואר ברמב"ם הלכות דיעות ובשו"ע או"ח סי' רלא.

נהניתי לשמוע ממ"ש אודות חדש תשרי, אף כי כותב בקיצור נמרץ, ותקותי שאין זה אלא חסרון בכתיבה, אבל לא בהפ"מ.

אודות כתיבה בהמכ"ע, הנה למותר להאריך בהתועלת אשר בזה, אשר לכן רוצה הנני לקוות, שמכאן ולהבא ישתדל בזה ובמרץ המתאים.

מ"ש אודות ד' אמות הפרטים שלו, הנה ידוע שכל הנ"ל אינו מצדיק את העדר העבודה בהד' אמות של עצמו, אבל לאידך גיסא - גם בזה העצבות קרובה יותר לעצלות מאשר לזריזות, ובמילא יתחיל בענין של פועל, היינו לימוד, ולו יהא בקבלת עול - עכ"פ לזמן קצר בכל יום ולזמן יותר ארוך בזמנים הפנוים שלו יותר, וכאשר יש גרעין של צמיחה לגדלות בכח אז בנקל יותר להביאה לידי פועל.

מוסג"פ הנדפס לחג הגאולה י"ט הכסלו העבר, אשר בטח יזכה בתוכנו את הרבים, שבאמת תוכנו כל השנה זמנו הוא.

בברכת הצלחה,

מ. שניאורסאהן

נ"ב. ע"ד חזרת דא"ח בהחתונה - בשעטומו"צ - נכון נוסף על המאמר שמזכיר במכתבו, לחזור ג"כ ד"ה לכה דודי תרפ"ט וע"פ שיחת חה"ש ה'תשי"ג. ולפלא שאין ידוע לו עדיין.

תפילין דר"ת כדאי להתחיל להניחם. והשי"ת יצליחו.

נביאים

יחזקאל פרק כב

כּו וַיִּשְׁבוּ עֲלֶיהָ לְכַתֵּחַ וּבָנוּ בָתַיִם וְנִמְעָנוּ כְרָמִים וַיִּשְׁבוּ לְכַתֵּחַ בַּעֲשׂוֹתַי שְׁפָטִים כָּלֵל הַשְּׂאֲטִים אֹתָם מִסְכִּיבוֹתָם וַיִּדְעוּ פִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

יחזקאל פרק כב א-ו

א בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂירִית בַּעֲשָׂרֵי בָשָׁנִים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בְּנִדְאָהֶם שֵׁים פְּנִידָה עַל־פְּרָעָה מִלֶּחֶד מִצְרַיִם וְהִנְבֵּאתָ עֲלֵיו וְעַל־מִצְרַיִם כָּלָה: ג דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹה־אָמַר | אֲדַבֵּר יְהוָה הִנְנִי עֹלֶיךָ פְּרָעָה מִלֶּחֶד מִצְרַיִם הַתְּנִים הַגְּדוֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יֶאֱרֹוּ אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי: ד וְנִתְתִּי (חַחִים) חַחִים בְּלֶחֶדְיָךְ וְהִדְבַקְתִּי דַגְתֵּי־יֶאֱרֹוּ בְּקִשְׁשֶׁתְּיָךְ וְהֶעֱלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יֶאֱרֹוּךְ וְאֵת פְּלִדְגַת יֶאֱרֹוּךְ בְּקִשְׁשֶׁתְּיָךְ תִּדְבֵּק: ה וְנִמְשַׁתִּיךָ הַמִּדְפָּרָה אוֹתָךְ וְאֵת פְּלִדְגַת יֶאֱרֹוּךְ עַל־פְּנֵי הַשְּׂדֵה תִפּוֹל לֹא תֹאסֶף וְלֹא תִקְבֵּץ לַחֵית הָאָרֶץ וְלַעוֹף הַשָּׁמַיִם נִתְתִיךָ לְאֹכְלָהּ: ו וַיִּדְעוּ כָל־יִשְׁבֵי מִצְרַיִם פִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן הַיּוֹתָם מִשְׁעַנְתָּ קִנְיָ לְבַית יִשְׂרָאֵל:

רש"י

בלע"ז: דגת יאוריק בקשקשתך. אינטישאיקראטי"ש
בלע"ז כלומר אתן בלב כל גבוריך לצאת עמך למלחמה
ויפלו כולם: (ה) ונטשתך המדברה. זו היא אובדן של
דגים כיון שנשטשו על פני היבשה מתים א"י אטינדר"י
טו"י בלע"ז: (ו) משענת קנה. כמה פעמים סמכו עליהם
בימי סנחריב ובימי נבוכדנצר ולא הועיל להם בקנה
זה שהוא רך ואינו סומך את הנשען עליו:

(א) בשנה העשירית. בעשירי בשנים עשר לחודש היה
דבר ה' אלי לאמר: (ג) התנים הגדול. לפי שכל גדולתה
של מצרים וכל שובע שבה על ידי יאורי נילוס הוא
לפיכך הנביא ממשל את מלכה לתנין ואת עמה לדגת
יאור: לי יאורי. איני צריך לעליונים כי יש לי יאורי מספיק
כל צרכי: ואני עשיתיני. בגבורתי ובחכמתי הגדלתי
גדולתי וממשלתי: (ד) חחים. כמין טבעות ברזל איינ"ש

מצודת ציון

(ג) התנים. כמו התנין בנו"ן וכן נקרא מין דג הדומה לנחש
במראיתו וכן את התנינים הגדולים (בראשית א): הרובץ. ענין
השכיבה לנוח: יאוריו. נחל מצרים נקרא יאור לפי שהמשיכו
ממנו בריכות הרבה להשקות הארץ, לכן אמר יאוריו בלשון
רבים: עשיתיני. ענין גדולה ורוממות כמו ישמח ישראל
בעושרו (תהלים קמט): (ד) חחים. הוא מכלי צדיה ובו נוקבים
לחיי הדג להעלותו מן המים וכן ובחוח תקוב לחיו (איוב מ):
בלחייך. הוא החלק שאצל הפה: והדבקתי. מל' דבוק וחבור:
בקשקשתך. הם הדבוקים בדג על בשרו כעין לבוש כמו
סנפיר וקשקשת (ויקרא יא): (ה) ונטשתך. ענין פיזור, כמו
וינטשו בלחי (שופטים טו): תאסף. ענין הכנסה: (ו) משענת.
ענין סעד: קנה. מטה חלול וכן קנה וסוף קמלו (ישעיה יט):

מצודת דוד

(כז) בעשותי. בסיבת עשותי שפטים בכל המבזים אותם
מסביבותם ישבו לבטח כי לא ימצא עוד מי ירע להם ואז ידעו
שאני ה' אלהיכם העושה משפטם מיד הבבלים:
(א) בשנה העשירית. לגלות יהויכין ומלכות צדקיה: בעשירי.
בחודש העשירי: (ג) הנני עליך. הנה אני אלחם עמך: התנים
הגדול. לפי שכל שבח מצרים היה כמה שהיאור השקה
שדותיהם מבלי מטר השמים לכן המשיל מלכה לתנין ועמה
לשאר דגים: לי יאורי. היאור הוא לי להשקות שדותי ואין לי
צורך במטר השמים: ואני עשיתיני. אני גידלתי ורוממתי את
עצמי בחכמתי ובפועל ידי: (ד) ונתתי חחים. לפי שהמשילו
לתנין שהוא דג אמר בו לשון הנופל בצדיית הדג שמימיך
חחים בלחיו להעלותו מן המים: והדבקתי. אדבק
בקשקשתך את דגת היאור: והעליתך. אעלה אותך מתוך
היאור ועם כל דגת יאוריק אשר תדבק בקשקשתך כי כולם יהיו נמשכים אחריו ור"ל בנפול השר יפול כל העם: (ה) ונטשתך.
אפזר אותך במדבר ואמר לשון הנופל באבדן הדגים שהמה כשבאים על היבשה ור"ל שיכלה אותו ואת עמו מן העולם: על
פני השדה תפול. בעת המלחמה ולא תאסף אל הקבר: (ו) כי אני ה'. הנאמן לשלם גמול: יען. על כי היו לבית ישראל כמו
ההשענה שעל הקנה שאין בו די להשעין את השוען כי בקל ישבר ויתרוצץ:

כתובים

דברי הימים א פרק טז יב-כא

יב זָכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה (ט) מִפְתָּיו וּמִשְׁפָּטָיו פִּיהוּ: יג זָרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ (ט) בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: יד הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ (ט) בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: טו זָכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ (ט) דְּבַר צִוְיָה לְאַלְפֵי דָוִד: טז אֲשֶׁר פָּרַת אֶת אַבְרָהָם (ט) וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק: יז וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֵק (ט) לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: יח לְאֹמֶר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ פְּנֵעַן (ט) חֶבְלֵן נַחֲלַתְכֶם: יט בְּהִיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר (ט) כְּמַעֲט וְגָרִים בָּהּ: כ וַיִּתְּהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי (ט) וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר: כא לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ לַעֲשֹׂקֶם (ט) וַיִּזְכַּח עֲלֵיהֶם מַלְכִים:

רש"י

בלבד ליעקב בלבד לאחד מהם היה אומר לך אתן ארץ כנען לא היה תימה שהרי מיושבים בה היו אלא הוא נשבע לתת להם את הארץ, בשעה שהיו אבותיכם גרים בה דכתיב היא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק ועוד אם לגר תושב היה אומר לך ולזרעך אתן את הארץ הזאת לא היה פלא כל כך בזה שאפילו גרים ותושבים לא היו אלא: (כ) ויתהלכו מגוי אל גוי. אברהם הלך למצרים ולגרר וכן יצחק וכן יעקב היה בבית לבן עשרים שנה וגם עתה כי וילכו לא נאמר אלא ויתהלכו פולאיט"ר בלע"ז: (כא) לא הניח לאיש לעשקם. אע"פ כן שהלכו ממקום למקום ומנהג להזיק עובדי דרכים כשבאים למלון מוצאין עליהן עלילות אבל אלו לא הניח הקב"ה להזיקם ולעשקם דוגמא או עשק את עמיתו (ויקרא ה') ואם תאמר מה שלא עשקום חומסי דרכים ושאר הארצות שעברו אלו בתוכן לפי שלא הרגישו בם אבל אם היו מרגישים בם היו עושקים אותם לכך נאמר ויוכח עליהם מלכים, כלומר ודאי עשקום כגון פרעה לאברהם ואבימלך ליצחק ולבן ושכם ליעקב ואמר להם הקדוש ברוך הוא:

מצודת ציון

(יח) חבל. ענין חלק כמו מחבל בני יהודה (יהושע יט) ע"ש שדרך לחלוק נחלה בחבל המדה: (יט) מת. אנשי: (כא) לעשקם. מל' עושק וגול: ויוכח. ענין תשלומין גמול הרעה כמו וצור להוכיח יסדתו (חבקוק א):

ולא בראם ולאחר כ"ו דורות משנברא העולם נתן את התורה הרי אלף דור: (טז) אשר כרת. על הדבר אשר כרת עליה ברית עם אברהם ועליה היתה השבועה ליצחק: (יז) ויעמידה. הדבר ההיא העמידה ליעקב לחוק קבוע: לישראל וכו'. כפל הדבר במ"ש: (יח) לך אתן. ולא לישמעאל ועשו, עם שהמה מזרעם: חבל. מהו שהוא עתה חבל נחלתם: (יט) בהיותכם. בעוד היותכם מתי מספר כחשבון היותר מעט ר"ל בימי האבות שהיו מעטים והיו בהארץ ההיא כגרים: (כ) ויתהלכו. לא ישבו במקום אחד והלכו מגוי האחד אל גוי האחר ומממלכה זה וכו' ודרך בני המדינה לעשוק הנכרי הבא לגור בלי קבע: (כא) ויוכח. בעבורם הוכיח במכאוב את מלך מצרים ומלך פלשתים על כי לקחו את שרה (ואומר עליהם כי בעבור זה פחד אבימלך לגעת ברבקה):

(יב) זכרו נפלאותיו. מכת עכברים ושלקחו פרות עלות ובניהם כלו בבית וישרנה הפרות (שמואל א' ו') ולא חזרו לאחוריהם ופרץ בעזא וכל השיר נעשה על הארון (שם) והיו אומרים אותו על תמיד של שחר ושירו לה' על תמיד של בין הערבים, ולמי אני אומר שיזכירו נפלאותיו של תמים דעים: (יג) זרע ישראל עברו וגו'. הוא ה' אלהינו וגו': (טו) זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור. התורה אשר צוה להודיע בעולם אחר אלף דור, וראה שאין העולם מתקיים בלא תורה והעביר מהם תשע מאות ושבעים וד' דורות, ועתה מספר מה הוא: (יז) ויעמידה ליעקב לחוק וגו': (יח) לאמר לך אתן ארץ כנען. שעם כל אחד ואחד כרת ברית לתת להם את ארץ כנען: (יט) בהיותכם מתי מספר. אז נשבע לתת להם את ארץ כנען חבל נחלתכם וזהו דבר גדול שאין לומר מרוב עם שהייתם תפשתם ארץ כנען אלא בהיותכם מתי מספר וא"ת אפי' לאלף ויותר יש מספר ומהו שכתוב בה בהיותכם מתי מספר לכך נאמר כמעט וגרים בה פתרון אם למיושב אחד הייתי אומר לאברהם לבד ליצחק

מצודת דוד

(יג) זרע ישראל. אתם זרע ישראל עבדו: בחיריו. הנבחרים לה' מיתר העובדי כוכבים: (יד) הוא ה'. דעו שה' אלהינו הוא בהיותו ובכל הארץ שולטים משפטיו כמאז: (טו) בריתו. התורה הנתונה בכרית: דבר צוה. והוא הדבר אשר לנו אחר אלף דור כי תתקע"ד דורות העביר הקב"ה מן העולם

משניות מסכת שבת

ד המתכּוּן להוֹצִיא לְפָנָיו וּבֹא לוֹ לְאַחֲרָיו – פֶּטוּר; לְאַחֲרָיו וּבֹא לוֹ לְפָנָיו – חֵיב. בְּאֵמַת אָמְרוּ: הָאִשָּׁה הַחוֹגֶרֶת בְּסִינָה, בֵּין מִלְפְּנֶיהָ וּבֵין מִלְאַחֲרֶיהָ – חֵיבָתָהּ, שֶׁפֶן רָאוּ לְהוֹיֹת חוּזֵר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִף מִקְבְּלֵי פִתְקִין. הַ הַמוֹצִיא פֶּסֶד לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים – חֵיב. הוֹצִיאָוּהוּ שְׁנַיִם – פֶּטוּרִין. לֹא יוּכַל אֶחָד לְהוֹצִיא וְהוֹצִיאָוּהוּ שְׁנַיִם – חֵיבִים; וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר. הַמוֹצִיא אֶקְלִין פְּחוֹת מִפְּשֵׁעוֹר בְּכָלֵי – פֶּטוּר אִף עַל הַכָּלִי, שֶׁהַכָּלִי טַפְּלָה לוֹ; אֵת הַחֵי בַמָּטָה – פֶּטוּר אִף עַל הַמָּטָה, שֶׁהַמָּטָה טַפְּלָה לוֹ; אֵת הַמֵּת בַּמָּטָה – חֵיב. וְכֵן פְּזוּת מִן הַמֵּת וְכִזוּת מִן הַנְּבִלָה וְכַעֲדֻשָּׁה מִן הַשְּׂרָץ – חֵיב; וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר.

פירוש ברטנורא

ד לפנּוּ וּבֹא לוֹ לְאַחֲרָיו פֶּטוּר. דנתכוּן לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה: לאחריּוּ וּבֹא לוֹ לְפָנָיו חֵיב. דנתכוּן לשמירה פחותה, ועלתה בידו שמירה מעולה: סינָה. כעין מכנסים קטנים חוגרות אותן לצניעות. ואם תלתה בהן שום דבר להוציא וּבֹא לוֹ לְפָנָיו אחר חיבת: שֶׁפֶן רָאוּ לְהוֹיֹת חוּזֵר. דרכו להיות חוזר וסובב סביבותיה, ומתחלה ידעה שסופו להתהפך: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אִף מִקְבְּלֵי פִתְקִין. של מלך. הרצים הנושאים אגרות נותנים אותם בעצים הלולים כרמות קנים ותולים בצוארם, ודרך אותו קנה להיות חוזר וסובב מלפניו ומאחוריו סביב לצוארו [וידע היה שסופו להתהפך. ואין הלכה כר' יהודה]:

ה הוֹצִיאָוּהוּ שְׁנַיִם פֶּטוּרִים. כדלפינן (ויקרא ד') בעשׂוּתָה אַחַת מִכֹּל מִצְוֹת ה', הַעוֹשֶׂה אֶת כּוֹלָה וְלֹא הַעוֹשֶׂה מִקְצָתָהּ: ור"ש פוֹטֵר. דסבר אפילו כשאין יחיד יכול לעשותה אם עשׂוּתָה שְׁנַיִם פֶּטוּרִים. ואין הלכה כר"ש: אֵת הַחֵי בַמָּטָה. על החי לא מחייב בהוצאתו אם אינו כפות, לפי שהוא נושא את עצמו. וה"מ אדם אבל בהמה חיה ועוף לא, דכמאן דכפותין דמו: וְכֵן בּוֹיֹת מִן הַמֵּת. חייב אם הוציא, דהואיל וממא, הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן המומאה. וכן כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ, דהכי הוי שיעורן לטומאה: ורבי שמעון פוֹטֵר. אפילו כמת שלם, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה,

משניות מבוארות – קהתי

הַמוֹצִיא פֶּסֶד לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים – שהוציא מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים, חֵיב – חטאת. אגב ההלכה דלהלן בענין שניים שהוציא, מביא התנא תחילה דינו של אחד שהוציא. הוֹצִיאָוּהוּ שְׁנַיִם – אם שניים ביחד עקרוהו מרשות היחיד והניחוהו ברשות הרבים, וכן אם אחד עשה את עקירת החפץ מרשות היחיד והאחר עשה את ההנחה ברשות הרבים, כמו ששינוי בתחילת מסכתנו (א), פֶּטוּרִין – שנאמר (ויקרא ד, כז): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה... בעשׂוּתָה אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ" ודרשו: "בעשׂוּתָה" – העושה את כולה ולא העושה מקצתה. לֹא יוּכַל אֶחָד לְהוֹצִיא – מחמת כובד משאו, וְהוֹצִיאָוּהוּ שְׁנַיִם, חֵיבִים – שניהם, שכל אחד מהם עשה את כל המלאכה שבידו לעשותה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר – שלדעתו אפילו מלאכה שאין אחד יכול לעשותה, ועשׂוּתָה שְׁנַיִם, הרי הם פטורים. ואין הלכה כרבי שמעון. הַמוֹצִיא אֶקְלִין פְּחוֹת מִפְּשֵׁעוֹר בְּכָלֵי – לעיל (ז, ג) שנינו, שהאוכלים שיעורם לענין הוצאה כגורגרת, ואם הוציא אדם פחות מכגורגרת בתוך כלי, פֶּטוּר אִף עַל הַכָּלִי – שלא התכוון להוציא את הכלי אלא את האוכלין, וכיון שפטור על האוכלין מפני שאין בהם כשיעור הוצאה, פטור אף על הכלי, שֶׁהַכָּלִי טַפְּלָה לוֹ – הכלי בטל אצל האוכלים. אֵת הַחֵי בַמָּטָה – המוציא אדם חי במטה, הואיל ואינו חייב על הוצאת האדם, מפני שהחי נושא את עצמו ואינו בכלל משא, פֶּטוּר אִף עַל הַמָּטָה, שֶׁהַמָּטָה טַפְּלָה לוֹ – בטלה אצל האדם. ברם, אם האדם כפות, המוציא חייב. הַמוֹצִיא אֵת הַמֵּת בַּמָּטָה, חֵיב – על הוצאת המת, וְכֵן הַמוֹצִיא פְּזוּת מִן הַמֵּת וְכִזוּת מִן הַנְּבִלָה וְכַעֲדֻשָּׁה מִן הַשְּׂרָץ, חֵיב – הואיל וכזית הוא שיעור לטומאה במת ובנבלה, וכעדשה שיעור לטומאה בשרץ, שיעורים אלו חשובים הם גם לענין הוצאה בשבת, שהרי על ידי הוצאתם הוא מציל עצמו מן הטומאה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר – אפילו במוציא את המת, משום שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, שהרי אינו מוציא את המת משום שהוא צריך לו ברשות הרבים, אלא מפני שהוא רוצה לפנות את ביתו ממנו, וסובר רבי שמעון, שהעושה בשבת מלאכה שאינה צריך לגופה

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, שאם לא נתקיימה מחשבתו של המוציא, כגון שהתכוון להוציא חפץ באופן שיהא משתמר שמירה מעולה, ונעשתה שמירה פחותה, כפי שיבואר במשנה, הרי הוא פטור.

הַמִּתְכּוּן לְהוֹצִיא לְפָנָיו – כגון שצדד חפץ בטליתו ונתכוון שיהא תלוי לפניו, כדי שיהא משתמר כראוי, וּבֹא לוֹ לְאַחֲרָיו – שחזר לו החפץ לאחוריו בשעה שהוציא, באופן שאינו משתמר יפה, פֶּטוּר – לפי שלא נתקיימה מחשבתו, שכוונתו היתה לשמירה מעולה ועלתה לו שמירה פחותה, אבל המתכוון להוציא לְאַחֲרָיו וּבֹא לוֹ לְפָנָיו, חֵיב – לפי שעלתה לו שמירה מעולה יותר ממה שהתכוון לה, ובכגון זה אנו אומרים שנתקיימה מחשבתו. בְּאֵמַת אָמְרוּ – עיין באורנו לעיל (א, ג): הָאִשָּׁה הַחוֹגֶרֶת בְּסִינָה – ותלתה בו דבר להוציא בשבת, בֵּין מִלְפְּנֶיהָ וּבֵין מִלְאַחֲרֶיהָ – כלומר שאפילו התכוונה להוציא את הדבר לפניו, וחזר לה לאחוריה, חֵיבָתָהּ חטאת, שֶׁפֶן רָאוּ לְהוֹיֹת חוּזֵר – דרכו של סינָה להיות חוזר סביבותיה, וכיון שהיא יודעת שהוא חוזר, הרי על דעת כן הוציאה, ונמצא שנתקיימה מחשבתה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִף מִקְבְּלֵי פִתְקִין – אותם השליחים, כגון לבלרי חוזר, המביאים אגרות ממקום למקום, נותנים אותן בקנה של עץ, שתולים אותו בחגורה שבמתניהם או בצוואריהם, ודרכו להיות חוזר להם מלפניהם לאחוריהם, וכיון שזה ידוע להם מראש, לפיכך אפילו נתנו את הקנה לפניו וחזר להם לאחוריהם, חייבים על הוצאתו בשבת.

באור משנה ה

משנתנו דנה בהוצאה שנעשתה על ידי שני אנשים. כן באה המשנה ללמד, שהמוציא שני דברים שאחד מהם טפל לחבירו, אם אין בעיקר כשיעור הוצאה פטור אף על הטפל. ובסיפא של משנתנו נשנית מחלוקת של חכמים ורבי שמעון בענין הוצאת המת בשבת. ויסוד מחלוקתם הוא אם חייבים על מלאכה שאינה צריכה לגופה (עיין לעיל ב, ה).

ו הנוטל צפרניו זו בזו, או פשניו, וכן שערו, וכן שפמו, וכן זקנו, וכן הגודלת, וכן הפוחלת, וכן הפוקסת – רבי אליעזר מחייב; וחכמים אוסרין משום שבות. התולש מעציץ נקוב – חיב, ושאינו נקוב – פטור. ורבי שמעון פוטר בזה וכו'.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים, מרשות הרבים לרשות היחיד – חיב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע – רבי עקיבא מחייב, וחכמים פוטרין.

פירוש ברטנורא

דכל שאינו אלא לסלקו מעליו הייא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא. ואין הלכה כרבי שמעון:

ו וכן שערו. התולש שער ראשו כדור; וכן הגודלת. שער ראשו וקולעת אותו, תרנום עבות (שמות כ"ה) גדילי: הפוחלת. נותנת כחול בעיניה: הפוקסת. מחלקת שער שבאמצע הראש מכאן ומכאן אצל הצדעים: רבי אליעזר מחייב הטאת. כוחלת משום כותבת, גודלת ופוקסת משום בונה: וחכמים אוסרים משום שבות. דסברי אין דרך כתיבה בכך ואין דרך בנין בכך, והלכה כחכמים. ודוקא הנוטל צפרניו ושערו בידיו, הוא דפטרי רבנן מחטאת ומסקילה, אבל הנוטל שערו או צפרניו בכלי מודים חכמים דחייב חטאת. ומכי נמל שתי שקורות חיב, והנוטל שער ראשו חבירו אפילו ביד חיב. וצפורן שפרשה רובה או שער שנתלש רובו ומצער אותו, מותר ליטול ביד לכתחלה: התולש מעציץ נקוב חיב. והוי כמחובר, דיונק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחות הקרקע, ואפילו הנקב בצדו. ושעורו הנקב כדי שרש קטן: ורבי שמעון פוטר בזה וכו'. דלא חיביב ליה כמחובר לחייבו סקילה. ואין הלכה כרבי שמעון:

יא א הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים. רשות היחיד הוא מקום שהוקף ד' מרצות גבוהות עשרה טפחים וביניהן ד' טפחים על ד' טפחים או יותר, על כן אפילו יש בו כמה מילין, אם הוקף לדירה כגון מדינה שמוקפת חומה ודלתותיה נעולות כלילה. ומבוארת שיש להן ג' כתלין ולחי ברוח רביעית. וכן תל גבוה עשרה ורחב ד', או חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ד'. ואפילו כלים, כגון ספינה ומגדל של עץ וכיוצא בהם, אם יש בהם ד' על ד' בגובה עשרה כל אלו רשות היחיד הן. ואויר רשות היחיד כרשות היחיד עד לרקיע. ועובי הכתלים של רשות היחיד נדון כרשות היחיד. ורשות הרבים הוא כגון השווקים והרחובות, המדברות והדרכים המפולשים להם, והוא שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה, ואיכא למאן דאמר שצריך נמי שיהיו בוקעים בהם ששים רבוא בכל יום כדגלי מדבר. ואויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד "טפחים, ולמעלה מו' כרשות הרבים מקום פטור הוא. ומקום שאין בו ד' על ד', וגבוה מו' טפחים ולמעלה הוא מקום פטור, אפילו קונים ונלחין כרשות הרבים נבונים משלשה ולמעלה ואין בהם ד' על ד' הרי הן מקום פטור, וכן מקום המוקף מחיצות ואין בו ד' על ד', או חריץ שאין בו ד' על ד' ועמקו משלשה ועד התהום הרי זה מקום פטור. ומקום שהוקף

משניות מבוארות – קהתי

התוספות, שסוברים הם כרבי יהודה, שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה. התולש מעציץ נקוב – בשבת, חיב – חטאת, שדינו כמחובר לקרקע, לפי שיונק מן הקרקע דרך הנקב, הלכך התולש ממנו כתולש צמח מן הקרקע, שהוא תולדה של הקוצר. ושאינו נקוב – אבל התולש מעציץ שאינו נקוב, פטור – שאינו כמחובר לקרקע. ורבי שמעון פוטר בזה וכו' – שאפילו עציץ נקוב אין דינו כמחובר לקרקע (עיי' כלאים ז, ח). ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה א

לאחר ששינוי דיני הוצאה מרשות לרשות, מסיף פרקנו ללמד דיני זריקה והושטה מרשות לרשות, שהן "תולדות" של הוצאה. וכבר בארנו (בפתיחה למסכתנו) ענין ארבע הרושיות לשבת וחילוקי דיניהן, אלא שלהבנת פרקנו יש להזכיר שאויר רשות הרבים למעלה מעשרה טפחים נחשב כמקום פטור. משנתנו דנה בזריקה מרשות לרשות, והיא באה ללמד שאף על פי שהזורק אינו אלא עוקר את החפץ מרשות אחת, ואילו הנתן החפץ נעשית אלא מאליה, מכל מקום הואיל וההנחה היא מכוח זריקתו, הרי זו תולדה של הוצאה, וחייב עליה.

הזורק – חפץ בשבת, מרשות היחיד לרשות הרבים, או הזורק מרשות הרבים לרשות היחיד, חיב – שהזריקה היא תולדה של הוצאה, ולפיכך הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים דינו כמוציא, והזורק מרשות הרבים לרשות היחיד דינו כמכניס. הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים ורשות הרבים באמצע – נחלקו בזה תנאים: רבי עקיבא מחייב – שסובר רבי עקיבא, הואיל ועבר החפץ את אויר רשות הרבים, הרי זה נחשב כאילו נח ברשות הרבים; ומבואר בגמרא, שהמדובר הוא בזורק באוויר למטה מעשרה טפחים, שדינו כרשות הרבים, וסובר רבי עקיבא "קלוטה כמו שהונחה", דבר הקלוט באוויר רשות הרבים למטה מעשרה טפחים, הרי הוא כאילו הונח שם, ונחלקו חכמים פוטרין – שסוברים הם: "קלוטה לאו כמו שהונחה", אף שהדבר קלוט באוויר רשות הרבים אין דינו כאילו הונח שם. ברם, אם עבר החפץ ברשות הרבים למעלה מעשרה טפחים, שהוא מקום פטור, אף רבי עקיבא מודה שהזורק פטור.

בארנו מחלוקתם של רבי עקיבא וחכמים לפי דעה אחת שבגמרא, כפי

פטור עליה. ברם, תנא קמא סובר, שאפילו מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה. וכן פוסק הרמב"ם (הלי שבת א, ז): "כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה, חיב עליה". ויש סוברים, שהלכה כרבי שמעון (הראב"ד; הרשב"א).

~ יום שני ~

באור משנה ו

משנה זו אינה עוסקת ב"הוצאה", אלא סודרה כאן אגב המשנה הקודמת, משום המחלוקת בענין מלאכה שאינה צריכה לגופה ("מלאכת שמה" עפ"י תוספות).

הנוטל צפרניו – בשבת, זו בזו – שבצפרניו של יד אחת הוא קוצץ את צפרניו של היד האחרת, או פשניו – או שנוגס אותן בשיניו, וכן שערו – התולש שער ראשו בידו, וכן שפמו, וכן זקנו – והתולש שפמו או זקנו בידו או בשיניו, וכן הגודלת – הקולעת שער ראשו, וכן הפוחלת – עיניה בוכך, בצבע עיניים, וכן הפוקסת – העושה פסוקת בשערות ראשה, היינו שביל החוצה את התסרוקת לשניים; ויש מפרשים: הפוקסת – הנתנת צבע על פניה (ירושלמי). רבי אליעזר מחייב – חטאת, שכל אלו תולדותיהן של אבות מלאכות הן: הנוטל צפרניו, וכן שערו או שפמו או זקנו, הרי זו תולדה של הגוזז; והגודלת, וכן הפוקסת (לפי הפירוש הראשון), הרי זו תולדה של הבונה. והכוחלת זו תולדה של הכותב (רמב"ם; ברטנורא); ובגמרא מסיקים שכוחלת אינה תולדה של הכותב אלא תולדה של הצובע (עיי' "תוספות יום טוב", שתמה על הרמב"ם ועל הרב מברטנורא שלא פירשו כמסקנת הגמרא), וכן הפוקסת, לפי הפירוש השני שהבאנו לעיל, זו תולדה של הצובע. וחכמים אוסרין משום שבות – כלומר שלדעת חכמים אין חיוב חטאת על מלאכות אלו, שאינן "תולדות", מאחר שנעשו שלא כדרך אבות המלאכות, שאין דרך גזיזה בכך ואין דרך בניין בכך וכדומה, אבל אסור לעשותן בשבת מדברי סופרים משום "שבות" (עיי' פתיחה למסכתנו). בגמרא אמרו, שדווקא הנוטל צפרניו או שערו בידיו פטור לדעת חכמים, אבל הנוטל צפרניו או שערו בכלי, אף חכמים מודים שחייב חטאת; וכתבו

ב פיצר? שתי גזזטראות זו כנגד זו פרשות הרבים, המושיט והזורק מזו לזו – פטור. היו שתייהן בדיוטא אחת, המושיט – חיב, והזורק – פטור, שפך היתה עבודת הלויים: שתי עגלות זו אחר זו פרשות הרבים, מושיטין הקרשים מזו לזו, אבל לא זורקין. חלית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה, הנוטל מהן והנותן על גבן – חיב. פחות מכן – פטור.

פירוש ברטנורא

ד' מחיצות גבוהן מג' ועד עשרה ויש בו ד' על ד' או יותר, או תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יותר גבוה מג' ועד עשרה, או חרוץ שיש בו ד' על ד' עמוק מג' ועד עשרה, ומכיו סתום משלש רוחותיו שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית, והים, והבקעה, כל אלו כרמלית הן. ופירוש כרמלית, כארמלית, כלומר כמו אלמנה שאינה בתולה ולא נשואה לבעל, כך רשות זו אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים. ואיך כרמלית ככרמלית עד עשרה, ומעשרה ולמעלה ככרמלית היו מקום פטור. והמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או המכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, חיב המטא. מרשות היחיד לכרמלית, או מרשות הרבים לכרמלית, ומכרמלית לשתייהן פטור אבל אסור. מרשות היחיד או מרשות הרבים למקום פטור או ממקום פטור לשניהן, מותר לכתחלה, ואינו צריך לומר מכרמלית למקום פטור, או ממקום פטור לכרמלית, שהוא מותר. והמקביר מתחלת ד"א לסוף ד"א ברשות הרבים, חיב המטא. ככרמלית, פטור אבל אסור. ברשות היחיד ובמקום פטור, מותר לכתחלה לטמל ולתעביר בכל הרשות כולו ואפילו הוא כמה מילין: ריע מחייב, דס"ל מני עבר התפץ באויר רשות הרבים בתוך עשרה הרי הוא כאילו נח. ורבנן סברי קלוטה בתוך עשרה באויר רשות הרבים לאו כמו שהנחה דמיא. אבל למעלה מעשרה שהוא מקום פטור כולי עלמא לא פליגי דפטור. והלכה כחכמים:

ב פיצר. רבנן קאמרי ליה: שתי גזזטראות. והן נסרים יוצאים מכותל העליה ולחוץ על רשות הרבים, והגזזטראות עצמן הן רשות היחיד, וכשהן זו כנגד זו בשני צדי רשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור, שלא מצינו זריקה והושמה במלאכת המשכן מרשות היחיד לרשות היחיד ורחב רשות הרבים מפסיק ביניהן: היו שתייהן בדיוטא אחת. כלומר בעליה אחת באורך רשות הרבים, ויש הפסק רשות הרבים ביניהן: הזורק פטור. הואיל ולמעלה מעשרה הוא, ולא מצינו זריקה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים במשכן, והמושיט חיב, ואע"פ שמושיט למעלה מעשרה, שמצינו הושמה כיוצא בה במשכן מרשות היחיד לרשות היחיד ואורך רשות הרבים מפסיק ביניהן: שכן אחת עבודת הלויים. מושיטין מזה לזה למעלה מעשרה ואורך רשות הרבים באמצע, כיצד [שתי] עגלות זו אחר זו ברשות הרבים ופוזקי המשכן היו מושיטין לאותם שעל העגלות שאצלן הן סמוכות וקרובות והן מושיטין לאלו שלפניהם, וכל אחת מהעגלות רשות היחיד הן: אבל לא זורקים. שאין הקרשים נזרקין מפני כובדן: חוליות הבור. עפר שמוציאין מחפירת הבור גרלין ליתן סביבות פי הבור כמין חומה להדק, ואשמעין דבור וחוליותו מצטרפין לעשרה, ותני בור לעמקו ותני סלע לנבהו: הנוטל מהן. ומניח ברשות הרבים, או הנוטל מרשות הרבים ונותן על גבן, חיב:

משניות מבוארות – קהתי

עשרה טפחים, ונמצא שהיו מושיטים מרשות היחיד לרשות היחיד למעלה מעשרה טפחים ואורך רשות הרבים באמצע, ומכאן למדים חכמים, שהמושיט מגזזטרא לחברתה בדיוטא אחת אפילו למעלה מעשרה טפחים, חיב; אבל המושיט מגזזטרא לגזזטרא ורחב רשות הרבים באמצע פטור, שלא היתה הושטה כזו במלאכת המשכן, וכבר בארנו שמלאכות שבת למדים ממלאכות המשכן: אבל לא זורקין – לא היו זורקים את הקרשים מפני כובדם; ויש אומרים: מפני קדושתם, הלכך הזורק בכל ענין פטור. יש מוסיפים בבאיור ענין ההושטה, שאמנם מן הדין המושיט צריך להיות פטור, כיון שהוא למעלה מעשרה, ואין מחייבים אותו אלא משום שהיתה מלאכה זו במשכן, הלכך אינו חיב אלא בדרך ההושטה שהיתה במשכן בלבד (המאירי). חלית הבור – שברשות הרבים; כשחופרים בור מניחים סביביו את העפר שמוציאים מתוכו, להיות לו כמעקה; עפר זה נקרא "חוליות הבור", ובאה המשנה ללמדנו, שאם אין הבור עצמו עמוק עשרה טפחים, אלא שחוליותו משלימתו לעשרה, והסלע – או הסלע שברשות הרבים, שהן גבוהין עשרה – טפחים, ורחבן ארבעה – טפחים, כלומר שהבור בצירוף חוליותו עמוק עשרה, והוא רחב ארבעה, וכן סלע שהוא גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה. ויש מפרשים, שהמלה "חוליות" מוסבה גם על הסלע, כלומר שגם בסלע מדובר שחוליותה סביבות התל משלימה את גובהו של הסלע לעשרה טפחים (המאירי); ויש מפרשים, שכונת המשנה היא לחוליותה עצמה, שהיא גבוהה עשרה טפחים, וכן הסלע כיוצא בה (רבנו חננאל). הנוטל מהן – ומניח ברשות הרבים, והנותן על גבן – או הנוטל מרשות הרבים ומניח על גבן, תיב – שדינם כרשות היחיד. פחות מכן – שהם רחבים פחות מארבעה טפחים או שהם גבוהים פחות מעשרה טפחים, פטור – הנוטל מהן והנותן על גבן, פטור מחטאת, שאין דינם כרשות היחיד אלא ככרמלית; ואם גובה הסלע או עומק הבור פחות משלשה טפחים, הרי הם חלק מרשות הרבים שנמצאים בה.

הערה: מה שבארנו לעיל: "שאיין דינם כרשות היחיד אלא ככרמלית", זה רק לגבי גבוהים פחות מעשרה טפחים (אבל רחבים ארבעה). ברם, אם רחבם פחות מארבעה, דינם כמקום פטור.

שמבארים רוב מפרשי המשנה. אבל יש גם דעה אחרת בגמרא, שאפילו למעלה מעשרה טפחים מחייב רבי עקיבא, מפני שהוא לומד זריקה מהושטה, שכן המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים אפילו למעלה מעשרה טפחים, חיב (כמבואר במשנה הבאה). וחכמים אינם למדים זריקה מהושטה.

~ יום שלישי ~

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, ומסיימת היא את דבריהם של חכמים. **פיצר** – הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע פטור; בירושלמי מובא, שאין גורסים במשנה "כיצד", כלומר שלפי הירושלמי אין משנתנו המשך למשנה הקודמת, שכן המשנה הקודמת עוסקת בזורק למטה מעשרה טפחים, כמו שבארנו לעיל במחלוקת רבי עקיבא וחכמים, ואילו משנתנו עוסקת במושיט זורק למעלה מעשרה טפחים. **שתי גזזטראות** – הבולטות לרשות הרבים, והן רשות היחיד, **זו כנגד זו פרשות הרבים** – בשני צדי רשות הרבים, ורחב רשות הרבים מפסיק ביניהן, **המושיט והזורק מזו לזו** – בין המושיט מגזזטרא אחת לחברתה ובין הזורק מזו לזו, **פטור** – הזורק פטור מהטעם שבארנו, שלדעת חכמים קלוטה אינה כמו שהנחה; ובמושיט הטעם הוא, שאמנם במשכן היתה הושטה קרשים מעגלה לעגלה, כמבואר להלן במשנתנו, אבל לא בדרך זו שרוחב רשות הרבים מפסיק ביניהן, הלכך אין חיוב על הושטה זו. **היו שתייהן** – שתי הגזזטראות, **בדיוטא אחת** – בשורת בנינים אחת באורך רשות הרבים, **המושיט** – מגזזטרא לגזזטרא, **תיב** – אפילו הושיט למעלה מעשרה טפחים, **הזורק, פטור** – אפילו עבר החפץ באויר רשות הרבים למטה מעשרה טפחים, כמבואר במשנה הקודמת; וטעם הדין הזה: **שפך היתה עבודת הלויים** – במשכן שבמדבר, **שתי עגלות זו אחר זו פרשות הרבים** – היינו באורך רשות הרבים, **מושיטין הקרשים מזו לזו** – היו מושיטים את קרשי המשכן מעגלה לעגלה, והעגלה רשות היחיד היא, שהיתה גבוהה

ג הַזֹּרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכֶּתֶל, לְמַעַל מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים – פְּזוּרֵק פְּאֹוִיר, לְמַטָּה מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים – פְּזוּרֵק פְּאָרְץ. הַזֹּרֵק פְּאָרְץ אַרְבַּע אַמּוֹת – חֵיב. זֶרֶק לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת וְנִתְגַלְגַּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת וְנִתְגַלְגַּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת – חֵיב.

ד הַזֹּרֵק בֵּינֵם אַרְבַּע אַמּוֹת – פְּטוּר. אִם הָיָה רֶקֶק מֵיָם וְרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְהַלְכֵת בּוֹ, הַזֹּרֵק לְתוֹכוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת – חֵיב. וְכַמָּה הוּא רֶקֶק מֵיָם? פְּחוֹת מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים. רֶקֶק מֵיָם וְרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְהַלְכֵת בּוֹ, הַזֹּרֵק בְּתוֹכוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת – חֵיב.

ה הַזֹּרֵק מִן הַיָּם לַיִבֶּשֶׁה וּמִן הַיִבֶּשֶׁה לַיָּם, וּמִן הַיָּם לְסַפִּינָה וּמִן הַסַּפִּינָה לַיָּם, וּמִן הַסַּפִּינָה לַחֲבֵרְתָּהּ – פְּטוּר. פִּירוּשׁ בֵּרְטִנּוּרָא

ג הַזֹּרֵק ד' אַמּוֹת בְּכוֹתֵל. מִתְחַלֵּת ד' לְסוֹף ד' וְנֹחַ בְּכוֹתֵל הַסְמוּךְ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, לְמַעַל מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים, כְּגוֹן שְׁהִיָּה דְבִלָּה שְׁמִנָּה וְנִדְבַקָּה בְּכוֹתֵל לְמַעַל מַעֲשֶׂרֶה בְּאוִיר רִשּׁוֹת הַרְבִּים, פְּטוּר, דְּכָל לְמַעַל מַעֲשֶׂרֶה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְקוּם פְּטוּר הוּא: לְמַטָּה מַעֲשֶׂרֶה זֹוּרֵק פְּאָרְץ. מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְחֵיב אֵי"פ שְׁאִין מִמְקוֹם עִקְרֵת הַחֶפֶץ לְכוֹתֵל אֵלָא ד' אַמּוֹת מְצוּמְצוּמוֹת לֹא אִמְרִינָן דְּעוֹבֵי הַדְּבִילָה מִמַּעַט כַּד"א וְאִין כְּאֵן מִתְחַלֵּת ד' לְסוֹף ד', רְכוּיָן שְׁאִינוּ מְבַטְלִין אֶת הַדְּבִילָה בְּכוֹתֵל אִין עֵבִיָּה מִמַּעַט כְּלוּם: וְנִתְגַלְגַּל חוּץ לְד"א פְּטוּר. שְׁהָרִי לֹא נִתְכוּיָן לִזְרִיקָה שֶׁל חֵיב: וְנִתְגַלְגַּל לְתוֹךְ ד"א חֵיב. וְהוּא דִנָּה מִשְׁהוּ חוּץ לְד"א קוֹדֵם שְׁנִתְגַלְגַּל לְפָנִים:

ד הַזֹּרֵק בֵּינֵם. מִתְחַלֵּת ד' לְסוֹף ד' פְּטוּר, דְּכִרְמִלִית הוּא: רֶקֶק מֵיָם. שְׁאִינֵם גְּבוּחִים מִן הָאָרֶץ וְיֵשׁ בְּהֵם רַפְשׁ וְיֵשׁ נִקְרָאִים רֶקֶק: וְרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְהַלְכֵת בּוֹ. שְׂרָבִים מְהַלְכִים בּוֹ: וְכַמָּה הוּא רֶקֶק. כַּמָּה הוּא עִמְקוֹן דְּנִימָא אֲכִתִּי רִשּׁוֹת הַרְבִּים הוּא וְלֹא נִעֲשֶׂה כְּרִמְלִית: וְרֶקֶק מֵיָם וְרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְהַלְכֵת בּוֹ. הָאִי דְכַפְלֵיהּ תָּנָא לְמַלְתֵּיהּ, לְאִשְׁמוּעֵינָן דְּאִפִּילוּ רֶקֶק רַחֵב אַרְבַּעָה הוּאִיל הוּא פְּחוֹת מַעֲשֶׂרֶה נְדוּן כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. וְכַפֵּל נִמְי וְרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְהַלְכֵת בּוֹ, לְאִשְׁמַעֲיָיִן דְּאֵי"ג דְּאִין מְהַלְכִים כּו רְבִים אֵלָא ע"י הַדְּחָק, הַלּוֹךְ ע"י הַדְּחָק שְׁמִיָּה לְלוֹךְ:

ה מִן הַיָּם לַיִבֶּשֶׁה. מְכִרְמִלִית לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים: מִן הַיָּם לְסַפִּינָה. מְכִרְמִלִית לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד: מְטַלְטְלִין מְזוּ לִזוּ. אִם הָלַךְ שְׁנֵי בְנֵי אָדָם מְטַלְטְלִים ע"י עִירוּב

משניות מבוארות – קהתי

וכל איסורי ההוצאה והטלטול והזריקה בכרמלית אינם אלא מדברי סופרים (כמבואר בפתיחה למסכתנו), אם הָיָה רֶקֶק מֵיָם – מְקוֹם רַפְשׁ, שֶׁאִפְשָׁר לְעִבּוֹר בּוֹ בְּרִגְלָא, וְרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְהַלְכֵת בּוֹ – שְׂרָקֵק הַמֵּיָם נִמְצָא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְרַבִּים עוֹבְרִים בּוֹ, הַזֹּרֵק לְתוֹכוֹ – וְיֵשׁ גּוֹרְסִים: בְּתוֹנּוֹ – אַרְבַּע אַמּוֹת, הָרִיָּהוּ חֵיב – שְׂדֵינּוּ כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. וְכַמָּה הוּא רֶקֶק מֵיָם – מְהִי מִידַת עִמְקוֹן לְעִיָּן הַדִּין הָאִמּוּר? פְּחוֹת מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים – אִם אִין בְּעִמְקוֹן עֲשֶׂרֶה טַפְחִים אוּ יוֹתֵר, הָרִי הוּא כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אֲבָל אִם יֵשׁ בְּעִמְקוֹן עֲשֶׂרֶה טַפְחִים אוּ יוֹתֵר, הָרִי הוּא כְּרִמְלִית, וְהַזֹּרֵק בְּתוֹכוֹ פְּטוּר. רֶקֶק מֵיָם וְרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְהַלְכֵת בּוֹ, הַזֹּרֵק בְּתוֹכוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, חֵיב – בְּגִמְרָא מְבּוּאָר, שְׁמִשְׁנַתָּנוּ חֲזוּרָה כְּסִיפָא עַל אוֹתָהּ הִלְכָה שְׁנִשְׁנָתָה בְּרִישָׁא, כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁנֵי דְבָרִים: א. כֹּל רֶקֶק מֵיָם שְׁאִין בְּעִמְקוֹן עֲשֶׂרֶה טַפְחִים, אִפִּילוּ הִיָּה רַחֵב אַרְבַּע אַמּוֹת, שְׁבַכְגוֹן זֶה יֵשׁ רְבִים שְׁאִין טוֹרְחִים לְעִבּוֹר בְּתוֹכוֹ אֵלָא מְקִיפִים אוֹתוֹ, מְכַל מְקוֹם דֵּינּוּ כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. ב. כֹּל רֶקֶק מֵיָם שְׂרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְהַלְכֵת בּוֹ. אִף עַל פִּי שְׁאִין הַרְבִּים מְהַלְכִים בּוֹ אֵלָא עַל יַדֵּי הַדְּחָק, מְכַל מְקוֹם דֵּינּוּ כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. וְדוּקָא הִילּוֹךְ עַל יַדֵּי הַדְּחָק נִקְרָא הִילּוֹךְ, אֲבָל שִׁימוּשׁ עַל יַדֵּי הַדְּחָק לֹא נִקְרָא שִׁימוּשׁ; וְלִפְיֵךְ עִמּוּד גְּבוּהָ תִשְׁעָה טַפְחִים (מְצוּמְצוּמִים) וְרַחֵב אַרְבַּעָה, הוּאִיל וְרַבִּים מְכַתְּפִים עֲלֵיו (מְנִיחִים עֲלֵיו אֶת הַמֶּשָׁא כְּדִי לְסַדְּרוֹ וּלְתַקְּנוֹ עַל הַכֶּתֶף) וְנוֹחַ שִׁימוּשׁוֹ, הָרִי דֵּינּוּ כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אֲבָל גּוּמָא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים שְׁהִיא רַחֵבָה אַרְבַּעָה טַפְחִים וְעִמּוּקָה תִשְׁעָה, אִף עַל פִּי שְׂרָאוּיָה לְהַצְנִיעַ שֵׁם דְּבָרִים, הוּאִיל וְשִׁימוּשָׁה אִינוּ נוֹחַ, שְׂצִירֵךְ לְהַתְּכּוֹפֵף הַרְבָּה כְּשִׁמְשִׁמֵּשׁ בָּהּ, אִין דֵּינָה כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים אֵלָא כְּכִרְמִלִית.

באור משנה ה

הַזֹּרֵק – בְּשַׁבַּת, מִן הַיָּם לַיִבֶּשֶׁה – הֵינּוּ מְכִרְמִלִית לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וּמִן הַיִבֶּשֶׁה לַיָּם – מְרִשּׁוֹת הַרְבִּים לְכִרְמִלִית, וּמִן הַיָּם לְסַפִּינָה – הֵינּוּ מְכִרְמִלִית לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, וּמִן הַסַּפִּינָה לַיָּם – מְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד לְכִרְמִלִית, וּמִן הַסַּפִּינָה לַחֲבֵרְתָּהּ – וְהֵיָם מְפַסְקֵי בִינְיָה, וְנִמְצָא זֹוּרֵק מְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד וְכִרְמִלִית בְּאִמְצַע, פְּטוּר – מִהַטֵּעַם שֶׁכָּבֵר בְּאוֹרֵנוּ, שְׁאִיסוּרֵי הַהוּצָאָה בְּכִרְמִלִית אִינֵם אֵלָא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, גּוֹיָרָה שְׁמָא תִתְחַלֵּף בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, הוּאִיל וְהִיא דוּמָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים. סַפִּינּוֹת קְשׁוּרוֹת זוּ בְּזוּ – וְסִמּוּכוֹת הֵן זוּ לְזוּ בְּלֹא הַפְּסָק יֵם בִּינְיָה,

באור משנה ג

כְּבוֹר הַזְּכוּרָה (בְּפִתְחֵיהּ לְמַסְכְּתוֹ), שְׁהַמְעִיב חֶפֶץ בְּשַׁבַּת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים אַרְבַּע אַמּוֹת דֵּינּוּ כְּמוֹצִיא מְרִשּׁוֹת לְרִשּׁוֹת, וְחֵיבֵיב בְּשׁוּגָן חֲטָאָת וּבְמִידָה מִיָּתָהּ. הִלְכָה זוּ לְמִדּוּ חֲכָמִים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה ("גְּמָרָא גְּמִירָא לָהּ" – שַׁבַּת צוּ, ב.). וְהוּא הָדִין בְּזוּרֵק חֶפֶץ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁהוּא חֵיב, שְׁתּוֹלֵדָת הוּצָאָה מְרִשּׁוֹת לְרִשּׁוֹת הִיא. מִשְׁנַתָּנוּ עוֹסְקָת בְּרִשּׁוֹת דֵּינִים שֶׁל הַזֹּרֵק בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים.

הַזֹּרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכֶּתֶל – שְׂזָרֵק חֶפֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהִטְיָחוּ בְּכוֹתֵל, לְמַעַל מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים – בְּגִמְרָא מְבּוּאָר כְּגוֹן שְׂזָרֵק דְּבִלָּה שְׁמִנָּה וְנִדְבַקָּה בְּפָנֵי כוֹתֵל לְמַעַל מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים, פְּזוּרֵק פְּאֹוִיר – וּפְטוּר, שֶׁכֵּן לְמַעַל מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְקוּם פְּטוּר הוּא, לְמַטָּה מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים – אֲבָל אִם נִדְבַקָּה הַדְּבִילָה בְּכוֹתֵל לְמַטָּה מַעֲשֶׂרֶה טַפְחִים, פְּזוּרֵק פְּאָרְץ – אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, שֶׁכֵּן הַזֹּרֵק פְּאָרְץ אַרְבַּע אַמּוֹת – בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, חֵיב – כְּדִין הַמְעִיב אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, שְׁתּוֹלֵדוֹת הוּצָאָה הֵן. בְּגִמְרָא (שַׁבַּת צַט, ב) מְבּוּאָר, שְׁמִשְׁנַתָּנוּ בָּאָה לְהַשְׁמִיעַ, שְׁאִף עַל פִּי שְׁאִין מִמְקוֹם זְרִיקָת חֶפֶץ לְכוֹתֵל אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת מְצוּמְצוּמוֹת, אִין אוֹמְרִים שְׁמַחֲמַת עוֹבֵי הַדְּבִילָה נִתְמַטֵּעָה הַזְּרִיקָה מְאַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִי מְקוֹם הַדְּבִילָה, וְכוּיָן שְׁאִין כְּאֵן אַרְבַּע אַמּוֹת הוּא פְּטוּר, אֵלָא הוּאִיל וְהַדְּבִילָה אִינָה מְתַבְטֵלָת בְּכוֹתֵל, אִין עוֹבֵיָּה מִמַּעַט כְּלוּם. זֶרֶק לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת – וְנִתְגַלְגַּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת – מְקוֹם שְׂזָרֵק, אַרְבַּע אַמּוֹת, לְפִי שְׁלֹא הִתְכוּוֹן לְזְרוּק אַרְבַּע אַמּוֹת. וְיֵשׁ מְבַאֲרִים שֶׁהַחֶפֶץ נֹחַ תְּחִילָה בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, הִלְכָךְ אִין הִגְלָגוּל שְׁלֹאחֵר הִנְחָתוֹ מְחִיִּיבוּ (וְהַמְאִירֵי). חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת – אִם זֹוּק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַלְגַּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת – בְּגִמְרָא מְבּוּאָר, כְּגוֹן שֶׁנֶּחַ עַל גְּבִי מִשְׁהוּ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת קוֹדֵם שְׁנִתְגַלְגַּל, חֵיב – כֵּרֵם, אִם לֹא נֹחַ כְּלָל. הָרִי זֶה פְּטוּר (וְתַבִּי"ט). וְיֵשׁ סוֹבְרִים, שְׁאִפִּילוּ לֹא נֹחַ עַל גְּבִי מִשְׁהוּ, אֵלָא נִתְעַכֵּב מַעַט בְּאוִיר עַל יַדֵּי הַרוּחַ וְאַחַר כֵּךְ נִתְגַלְגַּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, הָרִיָּהוּ חֵיב (דַּס"י).

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

הַזֹּרֵק בֵּינֵם אַרְבַּע אַמּוֹת – בְּשַׁבַּת, פְּטוּר – שְׁהֵים הוּא כְּרִמְלִית,

סְפִינֹת קְשׁוּרוֹת זוּ בּוֹז – מְטַלְטְלִין מִזּוּ לָזוּ. אִם אֵינָן קְשׁוּרוֹת, אָף עַל פִּי שְׁמֻקְפוֹת – אֵין מְטַלְטְלִין מִזּוּ לָזוּ. וְהוֹרֵק וְנוֹכֵר לְאַחַר שְׁיַצְתָּהּ מִיָּדוֹ, קְלָטָה אַחַר, קְלָטָה בְּלֵב, אוֹ שְׁנִשְׁרָפָה – פְּטוּר. וְרַק לְעֵשׂוֹת חֲבוּרָה, בֵּין בְּאֶרֶם וּבֵין בְּבַהֲמָה, וְנוֹכֵר עַד שְׁלֹא נַעֲשִׂית חֲבוּרָה – פְּטוּר. זֶה הַפְּלִל: כָּל חֲיֵי חַטָּאוֹת אֵינָן חֲיִבִּין עַד שֶׁתְּהֵא תַחֲלָתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה. תַּחֲלָתָן שְׁגָגָה וְסוֹפָן זָדוֹן, תַּחֲלָתָן זָדוֹן וְסוֹפָן שְׁגָגָה – פְּטוּרִין, עַד שֶׁתְּהֵא תַחֲלָתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה.

פ ר ק ש נ י מ ע ש ר

א הַבּוֹנֵה כְּמָה יִבְנֶה וְיֵהָא חֲיִב? הַבּוֹנֵה כֵּל שֶׁהוּא, וְהַמְסִיתָ, וְהַמְכָּה בַּפְּטִישׁ וּבַמַּעֲצָד, הַקּוֹרֵחַ כֵּל שֶׁהוּא – חֲיִב. זֶה הַפְּלִל: כָּל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה וּמְלָאכְתּוֹ מִתְקַיְמָת בְּשַׁבַּת – חֲיִב. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: אָף הַמְכָּה בְּקֶרְנָם עַל הַסֶּדֶן בְּשַׁעַת מְלָאכָה – חֲיִב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקַן מְלָאכָה.

פירוש ברטנורא

דהוי להו כשתי חצירות: מוקפות. סמוכות זו לזו, כמו אין מקיפין כבועי: אין מטלטלין מזו לזו. דכי מפרשי מהדר, כרמלית מפסקת ביניהן ובטל העירוב: וְהוֹרֵק. בשבת בשוגג, ונוכר שהוא שבת לאחר שיצאת האבן מתחת ידו קודם שתנוח, אפילו לא קלטה אחר אלא שנחה כדרכה פטור, דהכי תנן לקמן עד שתהא תחלתן וסופן בשגגה, והאי תחלתו וסופו מויד, הואיל ונוכר שהוא שבת קודם שתנוח. ומתניתין הכי מיפרשא הוורק ונוכר לאחר שיצאה מתחת ידו, אי נמי לא נוכר אלא שקלטה אחר וכו' פטור, דהוה ליה שנים שעשאוה פטורים, הא נחה חייב טמאת, כמה דברים אמורים כשחזר ושכח, אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי וכו': זה הפלל. לאתויי נמי מעביר חפץ ממקום למקום, שאם עקר בשגגה ונוכר שהוא שבת קודם שיניח, פטור: **ל**ב א הַבּוֹנֵה. שאמרו באבות מלאכות: כמה יבנה ויהיה חייב. כל שהוא: מפתח. מרבע את האבן או מוחליקה ומתקנה, הכל לפי מנהג המקום. והיא תולדה דמכה בפטיש: והמכה בפטיש. היא גמר מלאכה של חוצבי אבן, לאחר שחצב האבן מן ההר סביב והבדילה מכה עליה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת. וכל הגומר מלאכה בשבת תולדה דמכה בפטיש היא: מעצד. קופיין קטן: והקודה. הנוקב: כל שהוא. אכולהו קאי, אמסתת ואמכה בפטיש ובמעצד, והקודה: ומלאכתו מתקיימת. שאין צריך להוסיף עליה: קורנב. מר"ל: סוף. אנקורני"א בלע"ז: מפני שהוא כמתקן מלאכה. אף על פי שאינו מכה על המלאכה אלא על הסדן, מתקן הוא, שכן מרדדי טסי משכן היו עושין, מכין על הטס שלש הכאות ועל הסדן הכאה אחת להחליק הקורנב שלא יבקע הטס שהוא דק. ואין הלכה כר"ש בן גמליאל:

משניות מבוארות – קהתי

עקר בשגגה ונוכר שהוא שבת קודם שהניח, פטור.

בארנו את הרישא של משנתנו לפי פירושו של רבא בגמרא, אבל רב אשי מבאר אותה בדרך אחרת (שבת קב, א): הוורק ונוכר לאחר שיצתה מידו. קלטה אחר. קלטה נלב או שנשרפה – פטור (לפי שלא היתה כאן הנחה), אבל אם נחה, חייב. כמה דברים אמורים (שאם נחה חייב)? שחזר ושכח, אבל לא חזר ושכח – פטור, שכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה.

באור משנה א

לאחר שנתבארו פרטי הדינים של הוצאה מרשות לרשות, מתחיל פרקנו בכיאר כמה משאר אבות המלאכות שנישנו בפרק ז, משנה ב.

הַבּוֹנֵה – בשבת, **כְּמָה יִבְנֶה וְיֵהָא חֲיִב** – חטאת בשוגג או מיתה במזיד? **הַבּוֹנֵה כֵּל שֶׁהוּא** – כגון הסותם נקב קטן שבקיר, וְהַמְסִיתָ – המקציע את האבן ומחליקה, וְהַמְכָּה בַּפְּטִישׁ – היינו כל גמר מלאכה, כגון בחוצב אבנים לאחר שחצב רוב האבן ממחצבו הוא מכה עליה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת, ונמצאת הכאה זו גמר עבודת חציבת האבן, וְהַמְכָּה בַּמַּעֲצָד, מין גרזן, וכן **הַקּוֹרֵחַ** – הנוקב במקדח, **כֵּל שֶׁהוּא, חֲיִב** – כל אלו המלאכות שנפרטו, העושה אותן כל שהוא, חייב. **זֶה הַפְּלִל: כָּל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה וּמְלָאכְתּוֹ מִתְקַיְמָת בְּשַׁבַּת** – כלומר: כל העושה מלאכה בשבת ומלאכתו מתקיימת, היינו שיש שמקיימים אותה כך ואין מוסיפים עליה (הר"ן), ויש מפרשים: כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת – שהיא מתקיימת כך בשבת בלבד, אף על פי שיוסיף עליה אחר השבת (הגר"א), **חֲיִב** – עליה חטאת או מיתה. **רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: אָף הַמְכָּה בְּקֶרְנָם** – בפטיש כבד, **עַל הַסֶּדֶן** – כמו שנוהגים האומנים העושים מלאכתם בסדן, **בְּשַׁעַת מְלָאכָה** – אף על פי שאינו מכה על הכלי שהוא עושה אלא על הסדן, **חֲיִב** – על הכאה זו, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקַן מְלָאכָה** – שמחליק את הקורנב לצורך המלאכה; בגמרא מבואר שכן היו מרדדים טסים לעבודת המשכן, שהיו מכים על הטס שלש הכאות ועל הסדן אחת כדי להחליק את הקורנב שלא יבקע את הטס שהוא דק. ואין

מְטַלְטְלִין מִזּוּ לָזוּ – בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו בספינות של שני בני אדם, ובאה המשנה להשמיענו, שמותר לטלטל מזו לזו על ידי עירוב חצרות. אבל **אִם אֵינָן קְשׁוּרוֹת** – זו בוז, **אָף עַל פִּי שְׁמֻקְפוֹת** – סמוכות זו לזו, **אֵין מְטַלְטְלִין מִזּוּ לָזוּ** – שמה יתפרדו הספינות ויפסיק הים ביניהן, ונמצא העירוב בטל, שכן אסור מדברי סופרים לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך הכרמלית, ואין מועיל כאן עירוב.

~ יום חמישי ~

באור משנה ו

הוֹרֵק – בשבת בשוגג, כגון שזרק אבן ושכח ששבת היום, וְנוֹכֵר – שהוא שבת, **לְאַחַר שְׁיַצְתָּהּ מִיָּדוֹ** – לאחר שיצאה האבן מידו, קודם שנחה על הארץ, ונמצא שבתחילת המעשה, בעקירת החפץ, היה שוגג, אבל בסוף המעשה, בהנחת החפץ, היה מזיד; או שלא נוכר. אלא שלא נחה האבן על הארץ. כי אם **קְלָטָה אַחַר** – וכגון שעקר האחר ממקומו ותפס את האבן, והרי זו מלאכה ששניים עשאוה, או **קְלָטָה בְּלֵב** – בפיו, וכיון שלא התכוון הוורק שיקלטנה הכלב, הרי אין כאן הנחה, לפי שאין פי הכלב מקום של ארבעה על ארבעה טפחים, או **שְׁנִשְׁרָפָה** – באויר קודם ההנחה, **פְּטוּר** – מקרבן חטאת. **זָרֵק** – אבן בשבת בשוגג, כדי **לְעֵשׂוֹת חֲבוּרָה, בֵּין בְּאֶרֶם** – בין שנתכוון לעשות חבורה באדם, ו**בֵּין בְּבַהֲמָה** – שנתכוון לחבול בבהמה, והרי החובל בשבת חייב (כמבואר להלן יד, א), ו**נוֹכֵר** – שהוא שבת, **עַד שְׁלֹא נַעֲשִׂית חֲבוּרָה** – קודם שנעשתה החבורה, **פְּטוּר** – לפי שתחילתו שוגג וסופו מזיד. **זֶה הַפְּלִל: כָּל חֲיִבֵי חַטָּאוֹת אֵינָן חֲיִבִּין עַד שֶׁתְּהֵא תַחֲלָתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה** – שיהא שוגג גם בתחילת המעשה וגם בסופו, אבל **תַּחֲלָתָן שְׁגָגָה וְסוֹפָן זָדוֹן**, או **תַּחֲלָתָן זָדוֹן וְסוֹפָן שְׁגָגָה, פְּטוּרִין** – מקרבן חטאת, **עַד שֶׁתְּהֵא תַחֲלָתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה** – הרב במרטנורא מפרש, ש"זה הכלל" בא לרבות מעביר חפץ ממקום למקום ברשות הרבים, שאם

ב החורש פל שהוא, המנפש והמקרס והמזרד פל שהוא – חיב. המלקט עצים, אם לתקן – פל שהן, אם להפק – פדי לבשל ביצה קלה. המלקט עשבים, אם לתקן – פל שהן, אם לבהמה – פמלא פי הגדי.
ג הכותב שתי אותיות, בין בימינו בין בשמאלו, בין משם אחד, בין משני שמות, בין משני סממניות, בכל לשון – חיב. אמר רבי יוסי: לא חיבו שתי אותיות אלא משום רשם, שפך היו פותבין על קרשי המשכן, לידע איזהו בן זוגו. אמר רבי: מצינו שם קטן משם גדול, שם משמעון ושמואל, נח מנחור, דן מדניאל, גר מגדיאל.

ד הפותב שתי אותיות בהעלם אחד – חיב. כתב בדיו, בסם, בסקרא, בקומוס ובקנקנתום, ובכל דבר שהוא פירוש ברטנורא

ב המנכש. תולש עשבים רעים מתוך טובים. פ"א חופר סביב עקרי הצמחים והוא מלאכה מעין חרישה: מקרסם. קוצין ענפים יבשים מן האילן לתקנו: מזרד. זרדים לחים חרשים של שנה זו, ופעמים שהן מרובים ומתגדלים ומכחישים כח האילן וקוצצין אותן ממנו: אם לתקן. את האילן או את הקרקע, וקצצו מן המחובר: ביצה קלה. כגונרת מבצת תרנגולת, שהיא קלה להתבשל יותר משאר ביצים:

ג בין בימינו בין בשמאלו. באדם שהוא שולט בשתי ידיו, דאילו בשאר כל אדם כתיבת שמאל אינה כתיבה: בין משם אחד. שתיהן אלפין: משני שמות. אלף בית: משני סממניות. אחד בדיו ואחד בסקרא. ואית ספרים דגרסי משני סממניות כלומר משני סימנים, כגון שכתבים א' לסימן אחד ו ב' לסימן שנים: בכל לשון. וכתב של כל אומה ואומה: משום רשם. סימן שהיו עושין בקרשי המשכן, מפני שזמפרקים אותן ולכשקומותו לא יחליפו סדר הקרשים. ואתא רבי יוסי לומר דאפילו לא כתב אלא שרשם שני רשימות בעלמא לסימן, חיב. ואין הלכה כר"י: מצינו שם קטן. כלומר אע"פ שלא נגמר מלאכתו, שנתכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה, הואיל ואותו מקצת היא תיבה ומתקיימת במקום אחר חיב, וכן הלכה:

ד בסם. אורפימנט בלע"ו: בסקרא. מין אבן שצובע אדם: בקומוס. מין עפר וצבעו שחור. פ"א שרף אילן גומא בלע"ו: בקנקנתום. זא"ג כערבי, ובלע"ו ודריא"ל: ובכל דבר שהוא רשם. לאתויי מים ששרו בהם ענפים, גאל"ש בלע"ו, שהוא רשם שרשמו מתקיים: על ב' כותלי זויות. אחת במורה ואחת

משניות מבוארות – קהתי

הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

~ יום שישי ~

ב אור משנה ב

סממניות – אות אחת בדיו ואות אחת בסקרא (מין צבע אדום); ויש גורסים: בין משני סימניות – כלומר שני סימנים, כגון שתי ספרות (תפארת ישראל), **בכל לשון** – בכתב של כל אומה, **חיב** – בשוגג חטאת ובמידת מיתה. **אמר רבי יוסי: לא חיבו שתי אותיות אלא משום רשם** – רבי יוסי סובר, שאפילו לא כתב אותיות אלא רשם שני רשמים סתם, הריהו חיב, **שפך היו פותבין על קרשי המשכן** – הואיל והיו מפרקים את המשכן מחמת המסעות שבמדבר, היו רשמים סימן על הקרשים, **לידע איזהו בן זוגו** – שלא יתחלף להם סדר הקרשים בהקמת המשכן בשעת חנייתם, והרי למדים מלאכות שבת ממלאכת המשכן. הרמב"ם מפרש, שלדעת רבי יוסי הרושם הוא אב מלאכה בפני עצמו, והכותב שתי אותיות בלבד אינו חיב אלא משום רושם. ברם, ההלכה היא, שהרושם תולדת הכותב הוא (ומב"ס ה' שבת יא, יז). **אמר רבי** – ויש גורסים: אמר רבי יהודה: **מצינו שם קטן משם גדול** – שחלק משם גדול הוא שם בפני עצמו, כגון **שם משמעון ושמואל**, **נח מנחור**, **דן מדניאל**, **גר מגדיאל** – תנא זה בא להשמיענו, שאם נתכוון אדם לכתוב "שמעון" או "נחור" וכיוצא בזה, ולא כתב אלא חלק ממנו, כגון שתי האותיות הראשונות "שמ" או "נח" וכדומה, אף על פי שלא נעשתה מחשבתו, הואיל ואתן שתי האותיות שכתב הן שם בפני עצמו, הרי זה נחשב כמלאכה גמורה וחיב משום כותב.

יש מפרשים, שרבי יהודה בא כאן לחלוק על תנא קמא, שלדעת תנא קמא הכותב שתי אותיות שונות אפילו אינן תיבה שלמה, הריהו חיב, ורבי יהודה סובר, שאינו חיב אלא אם כן כתב שתי אותיות שהן תיבה שלמה, ואפילו התכוון לכתוב תיבה גדולה ולא כתב ממנה אלא שתי אותיות שהן שם בפני עצמו, חיב, אבל בשתי אותיות שאינן תיבה שלמה, פטור (המאירי). ברם, ההלכה היא, שהכותב שתי אותיות שונות אפילו אינן תיבה, הריהו חיב.

~ שבת קודש ~

ב אור משנה ד

הפותב – בשבת, שתי אותיות בהעלם אחד – כגון שנעלם ממנו ששבת היום, ומתוך שגגה זו כתב שתי אותיות, ולא נודע לו בין אות לאות שהוא שבת, **חיב** – קרבן חטאת. ואם נודע לו בינתיים, נחלקו בזה תנאים (להלן משנה ו). **כתב בדיו**, **בסם** – מין אדמה

החורש – בשבת, **פל שהוא** – חיב, **המנפש** – התולש עשבים רעים מתוך התבואה או מתוך הירקות, **והמקרסם** – הקוצץ את הענפים היבשים מן האילן, **והמזרד** – הקוצץ מן האילן ענפים לחים, שפעמים הם מרובים מדי ומכחישים את האילן, **פל שהוא** – העושה אחת המלאכות הללו אפילו כל שהוא, **חיב** – משום חורש; ויש אומרים: משום זורע (המאירי). **המלקט עצים** – מן האילנות, **אם לתקן** – אם התכוון לתקן את הקרקע או את האילן, **פל שהן** – המלקט כל שהן חיב משום חורש (כשהתכוון לתקן את הקרקע) או משום זורע (כשהתכוון לתקן את האילן). **אם להפק** – ואם מלקטם כשביל להסיק בהם תנורו, שיעורם **פדי לבשל ביצה קלה** – כגונרת מביצה של תרנגולת שהיא קלה להתבשל, כמו שבארנו לעיל (ח, ה); וחיב עליהם משום מעמר. **המלקט עשבים** – שתולשם מן המחובר, **אם לתקן** – אם כוונתו לתקן את הקרקע, המלקט **פל שהן** – חיב משום חורש, **אם לבהמה** – אם כוונתו להאכילם לבהמתו, שיעורם **פמלא פי הגדי** – וחיב משום מעמר.

בארנו "המלקט עצים" ו"המלקט עשבים" – שתולשם מן המחובר, כפירושים של רש"י והרב במרטנורא, וכן מפרשים גם המאירי והגר"א. אבל בעל "תפארת ישראל" מפרש: המלקט עצים קצוצים, המלקט עשבים תלושים.

ב אור משנה ג

החל במשנה זו ועד סוף פרקנו דנות המשניות בכותב שתי אותיות שנימנה לעיל (ז, ב) בין אבות המלאכות.

הפותב שתי אותיות – בשבת, **בין בימינו בין בשמאלו** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן באדם השולט בשתי ידיו, ואילו בשאר כל אדם כתיבתו ביד שמאל אינה כתיבה ואין חיב עליה; **בין משם אחד** – שכתב אותה האות פעמיים, כגון אא. בב: ויש מפרשים: כגון גג, דד, טט. כלומר שתי האותיות הן תיבה שלמה (עיין תוספות רבי עקיבא איגרי), וכן פוסק הרמב"ם (הל' שבת יא, י); **בין משני שמות** – שתי אותיות שונות, כגון אב. בג (אפילו אינן תיבה); **בין משני**

רושם, על שני פתלי זויות, ועל שני לוחי פנקס, והן נהגין זה עם זה – חיב. הפותב על פשרו – חיב. המקרט על פשרו – רבי אליעזר מחיב הפאת, ורבי יהושע פוטר. ה כתב במשקין, כמי פרות, באבק דרכים, באבק הסופרים, ובכל דבר שאינו מתקים – פטור; לאחר ידו, בגולו, בפיו ובמרפקו; כתב אות אחת סמוך לכתב; כתב על גבי כתב; נתפון לכתוב חי"ת וכתב שני זיג"ן; אחד בארץ ואחד בקורה; כתב על שני פתלי הבית, על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה – פטור. כתב אות אחת נוטריקון – רבי יהושע בן בתירא מחיב, וחקמים פוטרין.

פירוש ברטנורא

בצפון, סמוכות זו לזו במקצוע: על ב' לוחי פנקס. ספר שהחנוני כותב בו השבועותיו. ואע"ג דלאו על לוח א' הם, אם נהגין ונקראין זה עם זה כגון שכותבין על שני שפתי הלוחין הסמוכין זה לזה, חיב: הכותב על בשרו. בדיו: והמשרט על בשרו. כבול עושה צורת אותיות כבשרו: רבי יהושע פוטר. ואפילו הוציא דם, לפי שאין דרך כתיבה בכך. והלכה כר' יהושע:

ה במשקין. שמשורין, כמו מי תותים וכיוצא בהן: כמי פירות. של כל שאר פירות. באבק דרכים. כגון שטרט באצבעו צורת אותיות על החול והאבק שבדרכים: באבק סופרים. עפרורית של קסת הסופר: לאחר ידו. על גב ידו, שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב: ובמרפקו. הפרק האמצעי שבורע: אות אחת סמוך לכתב. אצל אות כתובה זיווג לה אחת והשלמה לשתיים: כתב על גבי כתב. העביר קולמוס על אותיות הכתובים כבר וחדשם: וכתב שני זיגין. שלא נראה הנג של חי"ת אלא שני הרגלים נראה כאילו הם שני זיגין: על ב' כותלי הבית. שאינן במקצוע: על שני דפי פנקס. שעשויין עמודים עמודים, כתב אות אחת בעמוד זה ואות אחת בעמוד זה, ואינו יכול לקרובן א"כ יתוך מה שמפסיק ביניהן. ותנא ברישא כותלי הבית המרוחקים זה מזה והדר תני דפי פנקס, ולא זו אף זו קטני: אות אחת על שם נוטריקון. שעושה סימן נקודה עליה ומבינים מאותה האות תיבה שלימה, כגון ק"ף קרבן, מ"ם מעשר, תי"ו תרומה: רבי יהושע בן בתירא אומר חיב. כיון שהכל מבינים מאותה האות תיבה שלימה, כאילו כתב אותיות של כל התיבה: וחקמים פוטרין. שהרי לא כתב שתי אותיות. והלכה כחקמים:

משניות מבוארות – קהת

במרפקו (מקום חיבור אמת היד והזרוע); כתב אות אחת סמוך לכתב – שהיתה שם אות כתובה וכתב אות סמוך לה והשלמה לשתיים שהן תיבה; כתב על גבי כתב – שהעביר העט על שתי אותיות כתובות, שהיו מטושטשות קצת וחדש אותן בכך; נתפון לכתוב חי"ת וכתב שני זיגין – שעשה כעין שני זיגין מתוך כוונה לחברם בגל למעלה ולעשות מהם אות חי"ת ולא חיברם, ונמצא שנשאר שני זיגין; אחד בארץ ואחד בקורה – כתב אות אחת על הרצפה ואות אחת על התקרה; כתב על שני פתלי הבית – שלא בוויית, אות אחת בכותל אחד ואות אחת בכותל אחר; והוא הדין בכותל אחד אלא שהאותיות רחוקות זו מזו; על שני דפי פנקס – אות אחת בעמוד זה ואות אחת בעמוד זה, ואין נהגין זה עם זה – ואין האותיות נקראות ביחד; בכל אלו פטור – מחטאת; והטעם, שלאחר ידו או בגולו וכדומה אין זו דרך כתיבה, ובכותב אות אחת סמוך לכתב וכו' אין כאן כתיבה של שתי אותיות. ובכותב אחד בארץ ואחד בקורה וכו' אין שתי האותיות נקראות ביחד. כתב אות אחת נוטריקון – שעשה גרש מעל לאות, לסימן קיצור של מלה, כגון א' (= אדון), ר' (= רבי), רבי יהושע בן בתירא מחיב – כיון שהכל מבינים מאותה האות תיבה שלימה, הרי זה כאילו כתב כל התיבה. וחקמים פוטרין – שהרי לא כתב שתי אותיות. והלכה כחקמים.

כתומה, בסקרא – מין צבע אדום, בקולמוס – שרף אילן (גומי). ובקנקנתום – צבע הנעשה ממים שיש בהם חומרי נחושת (ד"ח אלבק). ובכל דבר שהוא רושם – רישום המתקיים; על שני פתלי זויות – כתב שתי אותיות על שני כתלים סמוכים, במקום שהם מתחברים לזויות, אות על כל כותל, ועל שני לוחי פנקס – בשני דפים של פנקס הסמוכים זה לזה, אות בשולי כל דף, והן נהגין זה עם זה – ושתי האותיות נהגות (נקראות) זו עם זו, כלומר ששתי האותיות שבשני קצות הכתלים או בשולי הדפים סמוכות כל כך עד שהן נקראות ביחד; בכל אלו חיב – משום כותב. הפותב על פשרו – שתי אותיות בדיו, חיב – שהרי כתב על עור (רמב"ם). המקרט על פשרו – החורט במחט צורת שתי אותיות על בשרו, רבי אליעזר מחיב הפאת – משום כותב, ורבי יהושע פוטר – לפי שאין דרך כתיבה בכך. והלכה כרבי יהושע.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

כתב – בשבת, במשקין – כגון של ענבים או של תותים, כמי פרות – במיץ של פירות, באבק דרכים – בתוך האבק, שרשם באצבעו צורת אותיות באבק, באבק הסופרים – בעפרורית של קסת הסופר, ובכל דבר שאינו מתקים – שרישמו אינו מתקיים, פטור – מחטאת. כתב לאחר ידו – בגב ידו, שהפך ידו וכתב, בגולו, בפיו ובמרפקו – שאחז העט באצבעות רגלו או בפיו או

יעבוד את השם בשמחה ובביטחון גמור אשר משגיח הוא עליו ועל כל בני-ביתו
ש' בתוככי כלל ישראל
ממכתב, כ"ג טבת, תשי"ז

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דילמא ביאת אורו. שיאור השמש ביום השמיני ויטהר האיש עצמו בהבאת קרבנותיו ואחר יאכל: אם כן. דהאי קרא וטהר לשון צווי הוא נימא קרא ויטהר מאי וטהר: ארכי. לשון עבר נתפנה מן העולם השמש:

דף ב עמוד א משנה המשנה מבארת אימתי מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית: מאימתי קורין את שמע פערבין - ממתי אפשר לקרוא קריאת שמע בכל ערב. משעה שהכהנים שנטמאו וטבלו נבנסים - רשאים להכנס לאכול בתרומתן, דהיינו משעת צאת הכוכבים, שמאז הוא זמן שכיבה. אבל הקורא קודם לכן לא יצא, מפני שאין דרכם של בני אדם לשכב קודם לצאת הכוכבים, ואין זמן זה נחשב כזמן שכיבה.

הגמרא מבארת מדוע תלתה המשנה את זמן קריאת שמע בזמן אכילת תרומה. שואלת הגמרא: מפרי [הרי] פהנים שנטמאו וטבלו, אימת קא אכלי - אימתי הם רשאים לאכול תרומה, משעת צאת הכוכבים, ואם כן, לתני - היה לתנא לומר שזמן קריאת שמע הוא משעת צאת הכוכבים, ומדוע תלה זאת בזמן אכילת תרומה. משיבה הגמרא: מלתא אנב אורחיה קמשמע לן - השמיענו התנא בדרך אגב דין נוסף, שפהנים שנטמאו וטבלו, אימת קא אכלי - אימתי הם רשאים לאכול בתרומה, משעת צאת הכוכבים. והא קמשמע לן - והחידוש שהשמיענו בזה הוא, דכפרה לא מעבבא - שגם אם נטמאו הכהנים בטומאה שטהרתה תלויה בקרבן, כגון זיבה וצרעת, אין הבאת הקרבן מעכבת את אכילתם בתרומה, אלא מיד כשטבלו והעריב שמשם, מותרים הם באכילת תרומה. הגמרא מביאה ברייתא בה מבואר חידוש זה, וכן מקורו בפסוקים. אומרת הגמרא: חידוש זה שאמרנו, שחטרון הכפרה אינו מעכב באכילת תרומה, הוא פרתניא - כמו ששינונו בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא כב ז) 'ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים', ויש ללמוד מפסוק זה [כפי שיבואר מיד] שאפילו כהן הטמא בטומאה שטהרתה תלויה בקרבן, מכל מקום רק ביאת שמשו [שקיעת החמה] מעבבתו מלאכול בתרומה, שכל זמן שלא שקעה החמה, אף על פי שטבל מטומאתו, אינו אוכל בתרומה [שהיא הקדשים' המוזכרים בפסוק]. אבל אחר שקעה החמה הוא רשאי לאכול בה, ואין הבאת כפרתו מעבבתו מלאכול בתרומה, שאף על פי שהוא עדיין בכלל 'מחוסר כיפורים' [כפרה], ואינו מביא את קרבן כפרתו אלא למחר, מכל מקום אין זה מעכבו מאכילת תרומה.

הגמרא דנה בביאור הפסוק שהובא בברייתא. שואלת הגמרא: וימאי דהא - ומנין לברייתא לפרש שמה שנאמר 'ובא השמש' הכוונה לפיאת השמש - שקיעת החמה, והא - ומה שנאמר 'וטהר' הכוונה שטהר יומא - נטהר היום, כלומר התפנה אור השמש מהעולם, ולפי זה כוונת הכתוב לומר, שכאשר תשקע החמה ותוסף לשקוע עוד עד שתשקע לגמרי ויראו הכוכבים יהיה הכהן מותר באכילת תרומה, מנין לברייתא לפרש כך,

דילמא - שמה יש לפרש את הפסוק באופן אחר, שמה שנאמר 'ובא השמש' ביאת אורו הוא - הכוונה בו היא שתזרח השמש בבוקרו של היום השמיני, שהוא יום הבאת כפרתו, וימא - ומהו פירושו של מה שנאמר 'וטהר', הכוונה בו היא טהר גברא - שיטהר האדם על ידי הבאת קרבנותיו. והיינו שדברי הפסוק הם בלשון ציווי, שכאשר תבוא השמש, כלומר כאשר תזרח, וטהר, מוטל על האדם להביא את קרבנותיו, ורק לאחר מכן הוא מותר בתרומה. אם אכן נפרש כפירוש זה, נמצא שהכפרה מעכבת באכילת התרומה, שאינו יכול לאוכלה קודם הבאת קרבנותיו, ומנין לברייתא לפרש באופן האחר שעל פיו אינה מעכבת.

מתרצת הגמרא: אמר רבה בר רב שילא, אין לומר כפירוש זה, ש'ובא השמש' הוא ביאת [זריחת] אורו ו'טהר' הוא ציווי שיביא קרבנותיו, שאם כן לימא קרא [היה לפסוק לומר] 'וטהר', שהוא לשון ציווי, ולא וטהר' שמשמעו שבבוא השמש הוא נטהר ממילא. אלא ודאי, מאי - מהו פירושו של מה שנאמר 'וטהר', הכוונה בו היא טהר יומא - נטהר היום והתפנה אור השמש ממנו, ולשון הפסוק היא פראמרי אינשי [כפי שרגילים האנשים לומר]

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

מבריייתא. דקתני לקמן בשמעתי
משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן
וראיה לדבר צאת הכוכבים ש"מ אין
כפרתן מעכבתן:

אֵיֶעֱרַב שְׁמֵשׁ וְאֵדְבִי יוֹמָא - שקעה החמה ונטהר היום, כלומר, הסתלקה
השמש מן העולם לגמרי [וממילא מה שנאמר קודם לכן 'ובא השמש' היינו שקיעת
החמה ולא זריחתה]. ונמצא שכוונת הפסוק כך היא, שאחר שהעריבה השמש
לגמרי בצאת הכוכבים, רשאי הכהן לאכול בתרומה, וכדברי הבריייתא.

הגמרא מביאה הוכחה אחרת, שהפסוק 'ובא השמש וטהר' עוסק בהערב שמש: **בְּמַעֲרַבָא** - בארץ ישראל, **הָא** - הוכחה
זו: **דְּרַבָּה בַר רַב שִׁילָא**, שאין לומר ש'וטהר' הוא טהר גברא [משום שאם כן היה לפסוק לומר 'ויטהר'], **לֹא שְׁמֵיעַ**
לָהּ - לא שמעוה, ומשום כך **בָּעוּ לָהּ מִיַּפְעֵיא** - הסתפקו ספק בפירושו הפסוק. וכך הסתפקו, **הָא** - זה שנאמר
'וְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ', האם **בִּיאַת שְׁמֵשׁוּ הוּא** - הכוונה בו לשקיעת החמה, ולפי זה **מֵאֵי** - מהו פירושו של מה שנאמר
'וְטָהַר', הכוונה בו היא ש**טָהַר יוֹמָא** - שנטהר היום והתפנה אור השמש ממנו לגמרי, והיינו צאת הכוכבים. **אִו**
דִּילְמָא - שמא נפרש באופן אחר, ש'ובא השמש', **בִּיאַת אִוְרוֹ הוּא** - הכוונה בו לזריחת החמה בבוקר היום השמיני,
וְמֵאֵי - ומהו פירושו של מה שנאמר **'וְטָהַר'**, הכוונה בו היא **טָהַר גְּבָרָא** - שיטהר האדם על ידי הבאת קרבנותיו,
ורק אז יוכל לאכול בתרומה.

וְהָדָר פְּשָׁטוֹ לָהּ - ואחר כך פשטו בני ארץ ישראל את ספיקם **מִבְּרִייתָא**, **מִדְּקָתְנִי** [-מכך ששנינו] **בְּבְרִייתָא**,
'מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית וכו', משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן, **סִימְנָן לְדָבָר צֵאת**
הַכּוֹכָבִים, הרי שזמן אכילת תרומה הוא בצאת הכוכבים, ואף שעדיין לא הביא את כפרתו, אם כן **שְׁמַע מִיְנָה** -
מוכח מבריייתא זו ש'ובא השמש' האמור בפסוק, **בִּיאַת שְׁמֵשׁוּ הוּא** - הכוונה בו לשקיעת החמה, **וְמֵאֵי** - ומהו פירושו
של מה שנאמר **'וְטָהַר'**, הכוונה בו היא **טָהַר יוֹמָא** - שנטהר היום והתפנה אור השמש ממנו, ואז מותר הכהן לאכול
בתרומה, ומה שלא הביא את כפרתו אינו מעכבו מכך.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב כסלו, תשי"ד
ברוקלין.

הווי"ח אי"נ נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר מאיר ליבער שי'

שלום וברכה!

...נהניתי ביותר מהבשורה טובה מהתרחבות חוג הלומדים בהשיעור תניא שלהם, וכבר
ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שכשרואים הצלחה בענינים כמו אלה
הרי צריך זה לעורר תוספת כח בההשתדלות להגדיל עוד יותר את הענינים, באמרנו לנפשו, ומה
בהשתדלות עד עתה שהיתה קטנה לפי ערך נתן הקב"ה הצלחה כזו הרי עאכ"ו"כ אם היו משתדלים
כראוי, והאריכות בזה אך למותר.

מוסגי"פ העתק מכתבי כללי בקשר עם חג הגאולה הוא י"ט כסלו, ומהנכון הי' שיתיעץ עם
הרה"ח כו' מוה"ר אלי' משה שי' ליס, אם כדאי לפרסם תוכנו בין משתתפי השיעור, ובאיזה אופן.

בברכה - המחכה לבשו"ט.

54 סברא לומר שמשום ייתור הלשון נכלול בנדרו מה שאינו מינו
55 כלל. ועל כן שואלת הגמרא, **בְּמֵאָה קָא מִיפְלְגִי** – במה חולקים
56 חכמים ורבי עקיבא, וכלומר מדוע משום תוספת לשונו אוסר רבי
57 עקיבא מה שאינו מין ירק כלל. ועל כך מבארת, **רַבֵּנּוּן כְּבָרִי כָּל**
58 **מִלְתָּא דְצִרְיָה שְׁלִיחָא לְאַמְלִיבֵי עֲלָה** – חכמים סוברים שכל דבר
59 שהשליח צריך לחזור ולהימלך במשלח אם להביאו, לֹא מִינֵיהּ
60 הוּא – אין הוא בכלל המין שאמר לו המשלח, ולכן דלועים
61 שהשליח צריך לחזור ולהימלך עליהם, הגם שהנודר ייתר בלשונו
62 אין להכלילם בנדרו, שהרי אינם המין שנדר. **וְרַבֵּי עֲקִיבָא קָבַר כָּל**
63 **מִלְתָּא דְמִימְלִיךָ שְׁלִיחָא עֲלָה**, מִינֵיהּ הוּא – כל דבר שהשליח חוזר
64 ונמלך עליו, הוא בכלל המין שאמר לו המשלח, ולכן ניתן להכליל
65 את הדלועים שהשליח חוזר ונמלך עליהם, באיסור נדר שבלשון
66 ירק המתבשל בקדירה עלי.

67 **אָמַר אַבְיִי**, אף שרבי עקיבא אוסר הדלועים, מכל מקום מוֹדָה רַבֵּי
68 **עֲקִיבָא דְעֵינָן מַלְקוּת**, שאם עבר על נדרו ואכל דלועים שְׁתֵּינֵי לֹקְחָה
69 על אכילתו משום הלאו של (במדבר א) לֹא יִחַל דְבָרָה, שלא אסר
70 רבי עקיבא את הדלועים משום שברור לנו שלהם התכווין בנדרו,
71 שכן אין לכך משמעות מפורשת, שאם בגלל הרמז שמצד ייתור
72 לשונו וכן שעליהם שליח נמלך, אינו אלא ספק, ואין עונש מלקות
73 מספק.

74 הגמרא מביאה משנה, ודנה בה אם היא כרבי עקיבא:

75 **תַּנּוּ הֵתִם** (מעילה ב) לגבי בעל הבית שהיה ברשותו דבר מה השייך
76 להקדש האסור בהשמשות של חול, ונתנו בשוגג לשליח ואמר
77 לו שיעשה בזה שימוש של חול, אזי אם קיים השְׁלִיחַ את דבר
78 המשלח, שְׁעָנָה שְׁלִיחוֹתוֹ מבלי לשנות ממנה שנתבקש, **בְּעַל הַבַּיִת**
79 שהשליח פעל בשליחותו מְעַל – חייב בקרבן מעילה, שיש
80 שליחות לדבר עבירה במעילה, ונחשב כאילו המשלח הוא זה
81 שהוציא את דבר ההקדש לחולין. אבל אם לֹא עָנָה השליח את
82 שְׁלִיחוֹתוֹ – ששינה ממנה שאמר לו בעל הבית, שְׁלִיחַ מְעַל – הוא
83 חייב בקרבן מעילה, כיון שלא עשה מה שאמר לו המשלח, הרי
84 שאינו שלוחו לדבר זה, והוא המועל.

85 הגמרא בהמשך מביאה את הסיפא של משנה זו שבה מבואר מה
86 נקרא שלא עשה השליח את שליחותו, אלא שמקדימה לכך
87 שאלה ומבררת, **מֵאָה תֵּנָא** – מי התנא ששנה את הסיפא של משנה
88 זו שבמעילה. **אָמַר רַב הֲקִירָא**, מִתְּנִיתִין – סיפא זו דְלֹא קָבַרֵי עֲקִיבָא
89 – הסובר שכל דבר שהשליח חוזר ונמלך עליו הוא בכלל המין
90 שאמר לו המשלח.

91 דְתַנּוּ שְׁנֵינּוּ בְּסִיפָא, בְּצִדָּה הוּא הַאֲוֹפֵן שלא עשה השליח את
92 שליחותו של בעל הבית. כגון שהיה לבעל הבית בשר וכבד משל
93 הקדש והיה סבור שהם משל חולין שיש לו, **אָמַר לֹא** לשלוחו תַּנּוּ
94 **בְּנֶרֶשׁ** שיש לי לְאוֹרְחִים, ושינה השליח וְנָתַן לָהֶם כְּבֵד שהוא משל
95 הקדש. או שאמר לו בעל הבית תַּנּוּ כְּבֵד לְאוֹרְחִים, ושינה וְנָתַן לָהֶם
96 **בְּנֶרֶשׁ**, הַשְׁלִיחַ מְעַל – שכבד אינו בכלל בשר, ונמצא שלא עשה
97 השליח את שליחותו. מדייקת הגמרא, וְאִי – ואם המשנה היתה
98 כדעת רַבֵּי עֲקִיבָא, הָא וְהָרִין אָמַר רַבֵּי עֲקִיבָא כָּל מִלְתָּא דְמִימְלִיךָ
99 **עֲלָה שְׁלִיחַ** – כל דבר שהשליח חוזר ונמלך עליו, מִינֵיהּ הוּא – הוא
100 בכלל המין שאמר לו המשלח, וכיון שהנשלח לקנות בשר ולא
101 מצא, חוזר למשלח ואומר לו לא מצאתי בשר אלא כבד, הרי
102 שכבד הוא בכלל בשר, ולפי כלל זה בנדרו שלפנינו נחשב הדבר
103 שעשה השליח את שליחותו. אם כן לְמַעוּל בְּעַל הַבַּיִת וְלֹא לְמַעוּל
104 שְׁלִיחַ – צריך להיות הדין שבעל הבית יתחייב קרבן מעילה ולא
105 השליח. ומכך שנאמר במשנה על מקרה כזה שהשליח מעל, סימן
106 שאין היא כשיטת רבי עקיבא.

107 אבֵי דוחה את דברי רב חסדא:

108 **אָמַר אַבְיִי אֲפִילוּ תִּימָא** – אפילו תאמר שהסיפא של המשנה היא
109 גם לשיטת רַבֵּי עֲקִיבָא,

פרק שביעי - הנודר מן הירק

משנה

3 פרק זה ממשיך לדון בנדרים מדברים מסויימים, מה הם הדברים
4 הנכללים בנדרם. המשנה הראשונה מבארת מה נכלל בנודר מן
5 הירק.

6 הנודר שלא ליהנות מן הירק, מוֹתֵר בְּדלועין, שכיון לפי שאין
7 העלים שלהם נאכלים, אינם נקראים ירק בלשון בני אדם אלא
8 פרי האדמה, וְרַבֵּי עֲקִיבָא אוֹסֵר בדלועים, שסובר שבלשון בני אדם
9 גם הם בכלל ירק. אָמַר לֹא חכמים וְרַבֵּי עֲקִיבָא, יש להביא ראיה
10 שדלועים בלשון בני אדם אינם בכלל ירק, וְהֵלֵא וְהָרִין אוֹמְרֵי אֲדָם
11 לְשִׁלּוּחֵהּ קַח – לך קנה לִי יֶרֶק, וְהוּא השליח אם אינו מוצא ירק
12 חוזר למשלח ואומר לו לֹא מִצְאָתִי יֶרֶק אֱלֵא דְלועין, ושואל אותו
13 האם לקנות מהם. הרי מבאין יש ראיה שדלועים אינם בכלל ירק,
14 שאם הם בכלל ירק היה לוקחם השליח בלא לחזור ולשאל את
15 פי המשלח. אָמַר לָהֶם רבי עקיבא לחכמים, בְּן הַדְּבָר – כפי
16 שאמרתם שאכן כך ינהג השליח, אבל מזה אני מביא ראיה
17 לשיטתי שהם כן בכלל ירק, שהרי רק אם ימצא דלועים יחזור
18 וישאל את המשלח האם להביאם, או שְׁפָא – אך האם אולי אוֹמְרֵי
19 הוּא למשלח לֹא מִצְאָתִי אֱלֵא קִימְנִית האם אביא לך מהם, אֱלֵא
20 הטעם שרק על דלועים שואל את פיו אם להביאם, ואינו שואל כן
21 על קטנית, מפני שְׁהַדְלועין הם בְּכָלֵל יֶרֶק בלשון בני אדם, ויתכן
22 שהמשלח שביקש ירק מעוניין גם בדלועים. וְקִימְנִית אֵינוּ בְּכָלֵל
23 יֶרֶק וודאי כשביקש המשלח ירק אינו מעוניין בהם.

24 מביאה המשנה דין נוסף בנודר שלא ליהנות מן הירק:
25 **וְאִסוּר בְּפֹל הַמְצָרִי** בעודו לֹחַ שאו העלים שלו עדיין נאכלים כמו
26 בירק, לכן נקרא במצב זה ירק, ומוֹתֵר בְּכֵבֵד – שמומן שהפול
27 מתייבש אין נאכל ממנו רק הזרע שבתוכו ולא העלים, ואינו נקרא
28 יותר ירק.

גמרא

29 שנינו במשנה הנודר מן הירק כו' מותר בדלועין ורבי עקיבא אוסר:
30 הגמרא מקשה על דברי רבי עקיבא:

31 **וְהָא מִן יֶרֶק נֵדַר** – והרי נדרו היה שלא ליהנות מירק, ומדוע אוסר
32 רבי עקיבא את הדלועים שאינם ירק אלא פרי האדמה.
33 מתרצת הגמרא, **אָמַר עוּלָא** שאכן אין לפרש את המשנה שהנודר
34 אמר קונם 'ירק עלי', אלא **בְּאוֹמְרֵי קוֹנֵם יֶרֶק** קְדִירָה עָלַי, שבכך
35 שהוסיף בדבריו לומר 'ירקי קדירה', מוכח שברצונו לאסור דבר
36 נוסף מלבד הירק, ומסתבר שכונתו לדלועים, שהרי שליח
37 שמתבקש לקנות ירק ואינו מוצא נמלך האם לקנות דלועים.
38 הגמרא מקשה על תירוצו של עולא:

39 מדוע לפרש שיתיר בלשונו לפי שרוצה לאסור דלועים, הרי הם
40 לא מין ירק אינם במשמעות לשונו 'ירקי קדירה'. וְיִדְלָמָא ושנא
41 ייתר בלשונו כדי לאסור גם יֶרֶק כגון שומים ובצלים הבאים
42 להטעים את הַנְּאָכָל בְּקְדִירָה ולכן **בְּאוֹמְרֵי יֶרֶק** קְדִירָה, וודאי יותר
43 מסתבר שכך היתה כוונת דבריו, שהרי ירקות אלו נכללים
44 במשמעות לשון 'ירקי קדירה'.

45 מתרצת הגמרא, שאכן אין לפרש את המשנה שמדברת באופן
46 שאמר 'ירקי קדירה עלי', אלא **בְּאוֹמְרֵי קוֹנֵם יֶרֶק הַמְתַּבְּשֵׁל** בְּקְדִירָה
47 עָלַי, שיש במשמעותו לשון זו דלועים שהרי הם נאכלים על ידי
48 בישול בקדירה. ומסתבר שלכך התכווין ביתור לשונו, שאם
49 לאסור את השומים והבצלים ולא את הדלועים, היה אומר ירקי
50 קדירה עלי.

51 הגמרא ממשיכה לבאר את התירוץ, לפי שעדיין אין דברי רבי
52 עקיבא מובנים דיים, שמאחר שהדלועים הם פרי ולא מין ירק אין

1 הנודר מן הירק מותר בדילועין כו'. דלא הוי ירק אלא פרי. ואית דמפרשי דסתם ירק נאכל
2 כמות שהוא חי, ודלועין אינן כן. והוא אומר לא מצאתי אלא דילועין. אלמא:
3 לא מיקרו ירק, דאי מיקרו ירק - יקחם. אמר להם כן הדבר. מזה אני מביא ראיה לאסור
4 דלועין. ואסור בפול המצרי לת. דכל שהוא לח - ירק הוי. נגז' והא מן ירק נדר. לרבי

5 עקיבא פרי: והכי אסר בדילועין? דהא מן ירק
6 נדר, ודילועין לאו ירק ניהו אלא פרי. דבשלמא
7 פול המצרי א"ל דכיון שעשירי ממנו דגן כשהוא
8 יבש, ומקמי הכי לא - עד הדיא שעתא ירק הוי,
9 ולא פרי. אלא דלועין קשיא! ואף ע"ג דר"ע היב
10 טעמא, דמימליך עליה שליח - לא סגי ליה ההוא
11 טעמא. כיון דמן ירק נדר, ודלועין לאו ירק ניהו.
12 אמר עולא באומר ירק קדרה עלי. וכיון
13 דמייחר לישניה - למיכלל דלועין אתי, כיון
14 דמימליך שליחא עליהו. ודילמא ירק הנאכל
15 בקדרה קאמר. דכיון דדלועין לינהו בכלל ירק -
16 לית לך לרבינו מיתורא מיתורא דלישניה, אלא מאי
17 דליכא לספוקי דמשתמע מיניה, כגון שומים
18 ובצלים הבאים להטעים את הקדרה, אבל דלועין
19 - לא משתמע מיניה, ד"ירק קדרה" - להטעים
20 את הקדרה משמע. באומר ירק המבושל
21 בקדרה עלי. וכל כו'ג סבירא ליה לרבי עקיבא,
22 דכיון דדלועין ממליך שליחא עליהו - אסור בהן.
23 ורבנן סברי דכיון דצריך לאימלוכי עליהו - לאו
24 מיניה הוא. וק"ל בר עקיבא, כמו שנפרש לפנינו
25 בס"ד. הילכך, נודר מן הירק אינו אסור בפרי
26 הארומה. אמר "ירק קדרה עלי" - אסור בפירות
27 הארומה הבאים להכשיר המאכל, כשומים
28 ובצלים, ומותר בדלועין. אמר "ירק המתבשל
29 בקדרה עלי" - אסור בכל פירות הארומה דמימליך
30 שליחא עליהו כי אמר ליה משלח "ירק". ואית
31 דמפרשי: והא מן ירק נדר - דסתם ירק נאכל
32 כמות שהוא חי. ואמר עולא: באומר "ירק קדרה
33 עלי". דכיון דאמר הכי - אפילו ירק המתבשל
34 בכלל. ודילמא ירק הנאכל בקדרה קאמר. דכיון

1 הנודר מן הירק וכו' ורבי עקיבא אומר. דקסבר דילועין בכלל ירק, אלא דילועין. מכלל
2 דלאו מיניה הוא. לא מצאתי אלא קיטנית. בתמיה. כלומר, להכי לא קאמר
3 ליה אלא דילועין - מכלל דילועין מיניה הוא, ולא מן קיטנית. פול המצרי לת. הוי מן
4 ירק. ומותר ביבש. שהוא מן דגן. נגז' אמאי אסור ר"ע הא מן ירק נדר. ודילועין לא

5 איקרו ירק. וירק קדרה עלי. ודילועין בכלל ירק
6 קדרה חי, שהרי מתבשלין בקדרה. ודילמא, האי
7 דקאמר "ירק קדרה עלי" - "ירק הנאכל בקדרה
8 עלי" קאמר, כגון שומים ובצלים שהן נאכלים
9 בקדרה, שנותנין אותן בקדרה כדי ליתן טעם
10 בתבשיל. באומר ירק המתבשל בקדרה.
11 דילועין נמי חי מתבשלין בקדרה, ונותנין אותן
12 בשביל תבשיל. אבל שומין אינן נותנין אותן אלא
13 בשביל טעם, ולהכי ר"ע אסר. דצריך שלוחא
14 לאימלוכי עליה. כגון דילועין, כי אמר לשלוחו
15 "קח לי ירק" - אינו מביא לו דילועין, אלא אומר
16 לו "לא מצאתי אלא דילועין", ומימליך עליה.
17 וקאמר ליה: דרוצה אתה שאביא לך דילועין?
18 וכהאי גוונא - לאו מיניה, לפיכך כי נדר בירק -
19 מותר בדילועין. ורבי עקיבא סבר כו'. מדקאמר
20 ליה "לא מצאתי אלא דילועין", ולא אמר "לא
21 מצאתי אלא קיטנית" - אלמא דילועין מן ירק
22 הוא. מודה רבי עקיבא. אע"ג דאסור בדילועין,
23 אם אבל דילועין - אינו לוקה. דקסבר: ליכא
24 מלקות ד"לא יחל דבר", הואיל וצריך
25 לאימלוכי ביה עלה. מתניתין, דמעילה, שלח
26 מעל - דלא כר"ע, דקתני סיפא: לא עשה
27 שליחותו - שליח מעל. אמר לשלוחו תן בשר
28 לאורחים ונתן להם כבד שליח מעל. דלא עשה
29 שליחותו, דאין כבד בכלל בשר. ואי ר"ע, הא
30 אמר כבד בכלל בשר הוי, דמילתא דמימליך
31 עלה שליח מיניה הוא. והוי, אע"ג דלא אמילך
32 השתא - אורחיה הוא לאימלוכי, דכי אמר לו
33 "תן בשר לאורחין" ולא היה לו בשר אלא כבד
34 - דרכו לומר. אין לי אלא כבד, וכמאן דמימליך
35 דמי. למעול בעל הבית. דהא עשה שליחותו.

תרין

35 דסתם ירק נאכל כמות שהוא חי, ואמר "ירק קדרה" - לרבינו יתא ירק הנאכל חי ובקדרה,
36 כגון שומים וחרת. אבל דילועין, שאין נאכלין חיים כלל - לא. ופוקינן: "המתבשל בקדרה
37 עלי". דכיון דאמר "המתבשל" - משמע הנך דבעו בשול טובא, ואין דרכן לאכלן חיים,
38 ונמצא עכשיו לפי דרך זה: נודר מן הירק - אסור בירק הנאכל כמות שהוא חי בלבד, ומותר בכל מה שמתבשל, אע"פ שלפעמים נאכל חי אמר "ירק קדרה עלי" - אסור אף באותן
39 שנאכלין חיים ומבושלין, אבל לא באותן שאין נאכלין אלא מבושלין. אמר "ירק המתבשל בקדרה" - אסור אף באותן שאין נאכלין בלא בשול. אמר "אמר" אבי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו
40 לוקה. דכיון דדלועין לא משתמע בהדיא. אלא מרבייא דלישניה, אע"ג דמימליך שליחא עליה - לא מתסרי בודאי אלא מספיקא. הילכך לא ליק. רנן. החם. מתני' היא במסכת מעילה (י'
41 כ). השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל. דאע"ג דק"ל אין שליח לדבר עבירה - שאני מעילה, דילפינן "חטא" "חטא" מותרו, כדאיתא בפ"ב דקדושין (ק' פג). לא עשה שליחותו
42 שליח מעל. דארעתא דנפשה קעביד. מאן תנא אמר רב חסדא מתניתין. כולה, דלא כר' עקיבא. כלומר, מאן תנא האי דמפרש ואויל, דאמר לו "תן בשר לאורחים" ונתן להם כבד מיקח
43 לא עשה שליחותו - דלא כרבי עקיבא. דהא דתנן "תן בשר לאורחים" וכו' סיפא דההיא דהשליח שעשה שליחותו היא. ומסיפא קאמר דאיתא דלא כר"ע. דאילו ירשא - ודאי דברי הכל
44 היא. אבל סיפא. ההיא פירושא דירשא - דלא כרבי עקיבא, דאי רבי עקיבא - הא אמר דכל מילתא דמימליך שליח מיניה הוא, והא עביד דמימליך מבשר לכבד. הלכך עשה שליחותו
45 מיקרי, ולמעול בעל הבית. דנהו דאמרינן לעיל דמודה רבי עקיבא לענין מלקות שאינו לוקה - הא פרישת דדוקא במידי דלא משתמע אלא מריביא, כדלועין, אבל כבד - מכלל בשר בלא
46 רבייא. הילכך כי אמר ליה בעל הבית "תן להם בשר" ונתן להם כבד - למעול בעל הבית, ולא למעול שליח!

ההבדל בין ברכה ותפילה, שהברכה ככוחה להמשיך רק מהשורש ומקור, מה שאין כן תפילה גורמת רצון חדש משיחת ט"ו כסלו, ה'תשכ"ט

1 **מ**י לא מודה רבי עקיבא דצריך אימלוכי. הלכך, לענן מעילה שליח, ודאי כיון דצריך
2 אימלוכי ולא ממליך - אדעתא דנפשיה קעביד. ובעל הבית נמי, סמיך דכל כמה דלא
3 ממליך לא יתן להם כבוד, הלכך לא עשה שליחותו. אבל לענן נדרים, כיון דבכלל לישניה
4 הוא, דהא ממליך עליהם שליחא - נודר אמאי סמיך? אלא ודאי בכללוו אסר נפשיה.

5 **איתמר** שמעתא קמיה דרבא. מאי דמתרץ
6 אבי מתינתן דמעילה אליבא דר"ע, ואמר להון: שפיר אמר נחמני. היינו אבי, וקרי ליה הכי לפי
7 שנתגדל בבית רבה בר נחמני. **מאן** תנא דפליג עליה דרבי עקיבא וכו' ומותר בראש וברגלים
8 וכו'. דכיון דצריך שליח לאימלוכי עלייתו - ליתנהו בכלל בשר סתמא. **בגון** שהקיד דם.
9 קודם נדרו, וכיון שכן - לא נתכוון לאסור בשר דגים, דהא בלאו הכי לא אביל מנייהו, דהא קשו
10 להקוה. **אי** הכי אפילו עופות נמי לא אביל. ולישתרי בהו נמי, ואמאי קתני אסור בעופות?
11 **דבכר**, הקוה של כתפם. **דאפשר** על ידי שליח. כשהו שלוקים ורבה לא מוקי ליה. **נו"ל**
12 סמיך עיין. סימן היה עושה מאותיות של אלפא ביתא. **בסוף** אובלא. סוף החולי. **ולענין**
13 הלכה. קייל רבי עקיבא. דכל מדי דממליך עליה שליחא - מיניה הוא. דהא סתם לן תנא
14 בפרק "בל הבשר" (תלון ק"ה קד) רבי עקיבא. אע"ג דלא ידעין אי מחלוקת ואח"כ סתם או סתם
15 ואח"כ מחלוקת, אפי' נקטינן כותיה. חדא - דמחמיר. ועוד: דהא מפרש בגמ' דמאן דפליג
16 עליה דר"ע - יודאחא הוא. דהיינו רשב"ג, וקיי"ל: הלכה כר"ע מחבירו. הלכך, הנודר מן הבשר -
17 אסור בכל מיני בשר ועופות ודגים, כל שלא הקיד דם ולא כאיבין ליה עיניה. מיהו, דוקא
18 באתרא דממליך שליחא עליהו. אבל באתרא דלא ממליך עליה - מותר, דכל מידי דלא
19 הרמב"ם דל, שכתב בפרק תשיעי מהל' נדרים דדגים לא מיתסרי אלא באתרא דממליך שליחא
20 עליהו, ועופות מיתסרי בכל דוכתא. והוא מן התמימה, דבגמרא מושינן להו. הלכך, תרווייהו לא מיתסרי אלא באתרא דממליך שליחא עליהו.

21 וכשלא הקיד דם ולא כיבין ליה עיניה. אבל הקיד דם וכיבין ליה עיניה, אע"פ שאסור בעופות
22 - מותר בדגים. מיהו, כי אמרינן דמותר בדגים כשהקיד דם וכיבין ליה עיניה - לא שוו
23 אחרדי. וכשהקיד דם - לא שרי בדגים אלא דוקא באוסר בשר על עצמו ליום ההקוה בלבד,
24 דכי האי גונא אין דגים בכלל, משום דבלאו הכי לא אביל מנייהו ההוא יומא. אבל אי אסר

25 עליה בשר שמנה ימים או יותר - דגים בכלל, דאע"ג דלא איצטרין למסרינהו לההוא יומא - משום אינך יומי אסרינהו. ובדכיבין ליה עיניה אינו כן, דאפילו באוסר לשלשים יום או יותר -
26 אין דגים בכלל. שאין לומר שמנפי הימים האחרים נדר, שהרי אינו יודע מתי יתרפא שיצטרך לאסור דגים עליו, הרשב"א דל. ולי לא שרי בדגים אלא אי נדר יומי דמוכח, לפום מאי דכיבין
27 ליה עיניה, דבלאו נדרא לא אביל מנייהו. **ומסתברא** דבשר מליח אפי' ביזמא דהקוה אסור. דנהי דאין מקדין על בשר מליח, כיון דבשר ממש הוא, ולא צריך שליחא לאימלוכי עליה
28 כדגים - מיתסר. דימנא דהקוה לאו דוכחה מעליא הוא, הלכך לא מהני אלא למידי דצריך שליחא מיהא לאימלוכי עליה כדגים, אבל לגבי בשר מליח - לא הוי הוכחה. דאי לא תימא הכי,
29 אדוקנין מותר בבשר דגים - בשר מליח, דהוי רבותא טפי. אלא ודאי כדאמרינן. ולענן חגבים בכל דוכתא שורו, דלא ממליך עלייהו שליח כלל, מדאמרינן דגים נמי עביד שליחא
30 דממליך עלייהו, ולא אמר דגים וחגבים. וכן כתב הרמב"ם ד"ל בפרק הנזכר, שבכל מקום מותר בחגבים.

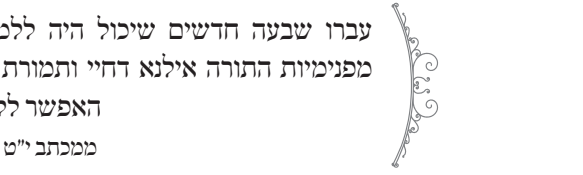
1 תריין מי לא מודה ר"ע דצריך אימלוכי. שליח בבעל הבית, ואע"ג דס"ל דמיניה הוא,
2 במילתא דצריך לאימלוכי הכי איבעיא ליה למימר שליח לבעל הבית: רוצה אתה שאתן
3 להם כבוד? וכיון דלא ממליך - לא עשה שליחותו, ופשוט. ושליח מעל, אע"ג דסבר דמין
4 בשר הוי. לשמעטא. האי תירוצא דקא מתרץ אביי. **בבל** מיני בשר. בין בהמה ובין חיה.
5 **אסור בראש וכו'** דכל הני מיני בשר ניהו, ואפילו כבוד. רבן שמעון אומר מותר בראש וכו'.

6 **דקסבר:** לאו מינא דבשר הם. אבל בקרביים - הכל מודו דמין בשר הוה, הואיל ואית בהו שומן
7 טפי מכל הנך, מראש והכבד והלב. והיינו דפליג עליה דר"ע, דקא סבר כבוד לאו מין בשר, ור"ע
8 סבר מיניה הוא. וכן היה רבי שמעון אומר. שמעתא אחרית: קרביים לאו בשר ואוכליהן
9 לאו בר בשר הוה. ואמרינן: למאי הלכתא קרביים לאו בשר הוה? הא אמרינן לעיל גבי נדרים אסור
10 בכל מיני בשר, ולא הוציא קרביים! וקא מתרץ דהאי אוכליהן לאו בר בשר - לענן זבינא,
11 שהקונה קרביים בדמי בשר, שיכול לקנות הבשר וקונה קרביים - לאו בר בשר הוא, דבטלה
12 דעתו אצל בני אדם. דעביד שליח דמיילך עליה. דכל לא משכח בישראל מילתא עליה
13 דבעל הבית, ואמר: לא משכחנא בישראל אלא בשר עוף. ולהכי אסור, דמיניה הוא. דנים נמי
14 כו' וליתסרי. ואמאי מותר בבשר דגים? כגון שהקיד דם. בשעת הנדר, דכיון דלא אביל דגים
15 בהדיא שעתא - לא נדר אדעתא דדגים, ולא ממליך עליה כלל. **אפי'** דעופות נמי כו'. דלאו
16 אדעתא דעופות נדר, ולא ממליך עליה הוא. וכיון דלא אביל עופות השתא - לשתרי. **שאני**
17 עופות. שאפשר להו בתקנתא דאפשר לאביל ע"י שליחא. אע"פ שהקיד דם. ומידי
18 דמצי למיכל בשום ענין - נדר וממליך עליה, ואסור. כגון דכיבין ליה עיניה. בשעת הנדר.
19 דגים קשין לעינים. וכל מיילי דלא הוה מצוי למיכל - לא נדר, אלא אדעתא דמידי דמצי
20 למיכל. ולהכי אדגים שרי, ומן העופות אסור. **נו"ל** ספ"ד עי"ן כו' בסוף אובלא. בסוף החולי, שכבר עבר זמן מרובה שחשש בעיניו, והתם סם

21 טוב לכאב העינים. והאי דקא תני דגים קשים לעינים - בתחלת אובלא, כשהתחיל לחשש בעיניו. ובשעת הנדר הוה תחלת אובלא.

22 **מתני'** עברו שבעה חדשים שיכול היה ללמוד בכל יום על-כל-פנים איזה שורות מפנימיות התורה אילנא דחיי ותמורת זה עסק בשקלא-וטריא הכדאי ללמוד, האפשר ללמוד כו' וכו' מומכתב י"ט כסלו, תשט"ו

23 **מתני'**

51 ונמלך אם להביא דגים, וּגְזוֹן שֶׁהָקִיז דָּם, והדרך היא דָּלָא אֲכִיל
 52 דְּגַיִם – שאינו אוכל דגים ביום זה כיון שמוזקים לו, ומסתבר שלא
 53 נדר אלא מדבר שדרכו לאכול ביום נדרו, וכשנדר מבשר לא
 54 היתה כוונתו לאסור עצמו גם בדגים.
 55 מקשה הגמרא, אִי הָקִי – אם כך שמדובר בברייתא כשנדר ביום
 56 שהקזיז דם, הרי ביום זה אֲפִילוּ עוֹפוֹת נְמִי לֹא אֲכִיל – גם עופות אין
 57 הוא אוכל, דְּאָמַר וְיִשְׁהִי אִמְרוּ שְׁמוּאֵל, דְּמַסְבֵּיךְ וְאֲכִיל בֵּינָרְחָא
 58 דְּצִפְרָא – המקזיז דם מהכתפיים ולאחר מכן אוכל בשר עוף, פָּרַח
 59 לְבִיָּה כְּצִפְרָא – פורח לבו כציפור, דהיינו שנחלש ומתעלף, ואם
 60 כך מסתבר שביום שהקזיז דם לא נדר גם מעופות, שהרי גם הם לא
 61 ראוים לו באותו יום, ומדוע סבר תנא קמא שאסור בעופות.
 62 וְתִנְיָא – וכך שנינו גם בברייתא, שאין מְקִזִין דם, אלא אם כן יש
 63 לו לאכול לאחר ההקזה דברים המחוזקים את גופו, אבל לֹא
 64 מקזיזים דם על דְּגַיִם – על מנת לאכול דגים אחר ההקזה, וְלֹא עַל
 65 עוֹפוֹת – על מנת לאכול עופות אחר ההקזה, וְלֹא עַל פְּתִילֵי מְלִיָּה
 66 – על מנת לאכול בשר מליח אחר ההקזה, שדברים אלו אינם
 67 מחוזקים את הגוף שנחלש בגלל ההקזה. וְתִנְיָא בברייתא, הָקִיז דָּם,
 68 שגופו נחלש מחמת ההקזה, לֹא יֵאָכֵל אַחַר הַהִקְזָה לֹא הֶלֶב, וְלֹא
 69 נְבִינָה, וְלֹא בִצְיִים, וְלֹא שְׁחֵלִים, וְלֹא עוֹפוֹת, וְלֹא פְתִילֵי מְלִיָּה, שכל
 70 הדברים האלו אינם מחוזקים את הגוף שנחלש, וגם בברייתא זו
 71 מבואר שאין אוכלים עופות אחר הקזת דם. ואם כן קשה מדוע
 72 לתנא קמא הנודר מבשר מותר בדגים ואסור בעופות, הרי מסתבר
 73 שכשם שאין כוונתו של הנודר מבשר ביום שהקזיז דם לאסור על
 74 עצמו דגים, כך אין כוונתו לאסור על עצמו עופות, שהרי אין דרכו
 75 של אדם לאסור על עצמו דבר שגם בלי הנדר אינו יכול לאכול
 76 ביום נדרו.
 77 מתרצת הגמרא, שְׂאֵנֵי עוֹפוֹת – העופות שונים מדגים, דְּאֶפְשָׁר
 78 לאכול ביום ההקזה עַל יְדֵי שְׁלִיָּקָה – על ידי בישול מרובה. וכיון
 79 שעופות שלוקים ראויים לו, דעתו לאסור עצמו גם מעופות, אבל
 80 דגים שאינם ראויים לאכילה אחר הקזה אף אם מבלשם בישול
 81 מרובה, אין דעתו של הנודר מבשר ביום הקזה לאסור עצמו גם
 82 מדגים.
 83 תירוץ נוסף מדוע מותר בדגים אף שהשליח נמלך עליהם:
 84 אֲבִי אָמַר, שהאופן שהנודר מהבשר מותר בדגים אפילו שהשליח
 85 נמלך עליהם, כְּגוֹן שְׁנָדַר בּוֹמֵן דְּרִיבִין לִיָּה עֵינֵיהּ – שכואבות לו
 86 עיניו, כיון דְּרִיבִים קָשִׁין לְעֵינַיִם – שהדגים מוזקים לחולי העיניים,
 87 ומסתבר שלא נדר מדגים, כיון שאינם ראויים לו.
 88 מקשה הגמרא, אִי הָקִי שְׂמִדוּבַר שְׁכּוּאבוֹת עֵינָיו, הרי בחולי זה
 89 ודאי שְׂאֵבִיל דְּגַיִם – שאוכל דגים, דְּהָא וְיִשְׁהִי אִמְרוּ שְׁמוּאֵל, נִזְיָן
 90 סְמִיךְ עֵינָיו, יש רמז באותיות אלו של האלף בית לרפואת העיניים,
 91 שְׁנוּנָא סְמָא לְעֵינַיִם – דג מרפא את העיניים, וקשה על אבי שאמר
 92 שאכילת דגים מוזיקה לעיניים.
 93 מתרצת הגמרא, הָהוּא – מה שאמר שמואל שאכילת דג היא
 94 רפואה לעיניים, זה דווקא בְּסוּף אֲוִבְלָא – בסוף החולי, שאז הדג
 95 מועיל להשלים את רפואת העיניים, ובאמת אם נודר מבשר בומן
 96 הזה נאסר גם בדגים. ומה ששנינו בברייתא, שהנודר מבשר מותר
 97 בדגים, זה דווקא בתחילת החולי כשעדין חש בכאב, שאז הדג
 98 מוזק לעיניים ומסתבר שלא נדר אלא מדבר שדרכו לאכול ביום
 99 נדרו.

1 מי לֹא – וכי לא מוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא שאם השליח רוצה להביא כבד,
 2 דְּצִרְיָךְ אִימְלוּכִי – שצריך השליח לחזור לבעל הבית ולהימלך בו
 3 אם הוא יכול להביא כבד לאורחים, וכיון שלא חזר ושאל את
 4 בעל הבית אם להביא כבד, נמצא שהביא את הכבד על דעת
 5 עצמו ואין הוא שליח של בעל הבית, ולכן הוא מעל. אִימְתָר
 6 שְׁמִיעָתָא – אמרו את השמועה של אביי שהמשנה במעילה כרבי
 7 עקיבא, קְמִיָּה דְרִבָּא – לפני רבא. אָמַר לְהוֹן – אמר להם רבא, שְׂפִיר
 8 אָמַר נְחֵמְנִי – יפה אמר אביי.

9 הגמרא מבררת מי הוא התנא שחולק על רבי עקיבא במשנה:
 10 שואלת הגמרא, מָאן תִּנְיָא דְפִלְגִי עֲלֵיהּ דְרַבִּי עֲקִיבָא – מי הוא התנא
 11 שחולק על רבי עקיבא במשנה, וסובר שהנודר מן הירק מותר
 12 בדלועים. משיבה הגמרא, רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל הוּא. דְתִנְיָא
 13 בברייתא, הַנּוֹדֵר שֶׁלֹא לִיהֲנוּת מִן הַפְּתִירָא, אִסוּר כָּבֵל מִיַּיִן פְּתִירָא, בִּין
 14 בבשר בקר ובין בבשר צאן ובין בבשר חיה, שכולם נקראים בשר,
 15 וְאִסוּר פְּרִישָׁא וּכְרִנְלִים – בראש וברגלי הבהמה, וּכְפִנְהָ, וּכְכַבֵּד
 16 וְכֵלֶב וּכְעוֹפוֹת, שכל הדברים האלו השליח נמלך עליהם אם
 17 להביאם, וכל מה שהשליח נמלך עליו הרי הוא בכלל בשר, וּמוֹתָר
 18 בְּפִתִּי דְגַיִם וְחֲנִיבִים, שאין הם בכלל בשר. רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל
 19 אָמַר הַנּוֹדֵר שֶׁלֹא לִיהֲנוּת מִן הַפְּתִירָא, אִסוּר כָּבֵל מִיַּיִן פְּתִירָא, בִּין
 20 בבשר בקר ובין בבשר צאן ובין בבשר חיה, שכל מינים אלו הם
 21 במשמעות לשון נדרו שנדר שלא ליהנות מבשר, והשליח שנשלח
 22 להביא בשר מביאם אף בלא לחזור ולהימלך עליהם, וּמוֹתָר פְּרִישָׁא
 23 וּכְרִנְלִים וּכְפִנְהָ וּכְכַבֵּד וּכְעוֹפוֹת, שכל דברים אלו אין השליח
 24 מביאם, אם לא חוזר ונמלך עליהם, וכל דבר שהשליח צריך
 25 לחזור ולהימלך עליו, אין הוא בכלל לשונו, ולא נאסר בו. וְאִין
 26 צִרְיָךְ לִזְמַר שְׁמוֹתָא גַם בְּפִתִּי דְגַיִם וְחֲנִיבִים, שפשוט שאין הם בכלל
 27 בשר, ואף תנא קמא מודה שמותר בהם.

28 בברייתא מביאה דבר נוסף שאמר רבן שמעון בן גמליאל:
 29 וְכֵן הָיָה רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר דְּבַר נוֹסֵף בְּעֵנֵי הָאֲבָרִים
 30 הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַבְּהֵמָה, קְרִיבִים לָאוּ פְתִירָא – הקרביים של הבהמה
 31 אין הם בכלל בשר, וְאִוְכְלִיָּהוּן לָאוּ פְרִי אִינְשָׁא – ומי שאוכל אותם
 32 אינו בן אדם. ומבארת הגמרא את דברי רבן שמעון בן גמליאל,
 33 שמה שאמר אוכליהוּן לאו בר אינש כוונתו שְׂאִוְכְלִיָּהוּן בְּפִתִּי לְעֵינָיו
 34 וְכִינֵי – שמי שקונה אותם לאכילה כמו שקונה בשר, דהיינו שקונה
 35 קרביים אף שהיה יכול לקנות בשר רגיל, לָאוּ פְרִי אִינְשָׁא – אינו נוהג
 36 מנהג בני אדם, אלא הדיוט הוא.

37 הגמרא מבררת לפי שיטת תנא קמא שאסור בעוף, מדוע הוא
 38 מותר בדגים:
 39 מֵאִי שְׂנָא – מה החילוק בין פְּתִירָא עוֹף לשיטת תנא קמא, דְּאָמַר –
 40 שאסור בו, כיון דְּעֵבִיד שְׁלִיחָא דְמִימְלִיךְ עֲלֵיהּ – שכשנשלח להביא
 41 בשר ואינו מוצא, עשוי הוא לחזור ולשאל את המשלח אם הוא
 42 רוצה עוף במקום בשר, ואם כן בכלל בשר הוא, ואסור אף על פי
 43 שלא נדר במפורש שלא ליהנות מעוף, אלא נדר שלא ליהנות
 44 מבשר, בְּפִתִּי דְגַיִם נְמִי – גם בשר דגים, עֵבִיד שְׁלִיחָא – עשוי
 45 השליח, דְאִי לֹא מְשַׁכַּח בֵּינָרְחָא – שאם אינו מוצא בשר, מִימְלִיךְ
 46 עֲלֵיהּ – שואל את המשלח האם להביאו, דְּאָמַר – שאומר למשלח,
 47 אִי לֹא מְשַׁכַּחַנָא בֵּינָרְחָא – הרי לא מצאתי בשר, אִימְתָר דְגַיִם – האם
 48 אביא דגים, וְכִיּוֹן שֶׁהִשְׁלִיחַ נִמְלַךְ עֲלֵיהֶם, לִיתְסְרוּ – יאסרו עליו
 49 דגים כמו עופות.
 50 מבארת הגמרא, אָמַר אֲבִי, בברייתא מדובר שהשליח לא חוזר

יש לברכתו של הקדוש-ברוך-הוא גם המעלה שיש בתפילה, ואף היא בכוחה להביא עניין חדש הגבוה מושרשו ומקורו של הנברך המתברך

משיחת ט"ז כסלו, ה'תשכ"ט

55 כוונתו רק לחמשת מיני דגן, ודווקא הנודר מעללתא כוונתו
56 לכלול בנדרו כל דבר שבח שאדם מביא לביתו.
57 פתיב רב יוסף על מה שהתבאר שהנודר בלשון תבואה כולל רק
58 חמשת מיני דגן, שהרי בפסוק שהביאה הגמרא לעיל 'וכפרין הדבר
59 הרבו בני ישראל כי' (ראשית) דגן תירוש ויצהר ודבש וכל תבואת
60 נדה ומעלה הכל לרב הביאו, מציין הכתוב שמלבד דגן תירוש
61 ויצהר, הביאו גם מתבואת השדה, ומוכח להדיא שלשון תבואה
62 כולל גם מה שאינו בכלל חמשת מיני דגן. מתרצת הגמרא, אמר
63 רבא לשון תבואה שנוכר בברייתא לחוד, ולשון תבואת נדה
64 שנוכר בפסוק בדברי הימים לחוד, שלשון תבואה סתם אכן משמע
65 רק חמשת מיני דגן, אך לשון 'תבואת שדה' משמע כל דבר הגדל
66 בשדה, ולא דווקא חמשת מיני דגן.
67 לעיל נתבאר שהגם שתרגום מילת 'תבואה' הוא 'עללתא', יש
68 ביניהם חילוק לענין נדר, שהנודר מתבואה נאסר רק בחמשת מיני
69 דגן, ואילו הנודר מעללתא אסור גם בדברים שאינם גידולי קרקע,
70 שכן עללתא היא מלשון הבאה והכנסת דברי שבח לבית מכל
71 דבר שבח. הגמרא לקמן מביאה מעשה שמתוכו עולה שקיימת
72 מחלוקת בבאור משמעות המושג עללתא:
73 פר מר שמואל – בנו של מר שמואל, פקיד – ציזה לפני מותו,
74 דליהגון – שיתנו יורשיו, שווי של תלסר אלפי זוזי – שלשה עשר
75 אלף זוזים לרבא, מן עללתא דנהר פניא – מהעללתא שנמצאת על
76 נהר ששמו פניא. שלחה רבא לקמיה דרב יוסף – לשאלו את רב
77 יוסף עללתא היכי מיפקיא – אלו דברים נכללים בעללתא. בכדי
78 שיוכל לגבות מהם את מה שהשאר עבורו בר מר שמואל
79 בצוואה. אמר – השיב רב יוסף לשליח, מתניתין היא וצריך לומר
80 מתניתא – ברייתא מפורשת היא שאפשר להוכיח ממנה מה נקרא
81 עללתא, ששינו בברייתא שהובאה לעיל ושון בנודר מן התבואה,
82 שאין אסור אלא מהמשת המיני, וסבר רב יוסף שכיון שהתרגום
83 של תבואה הוא עללתא, ותבואה היא רק חמשת מיני דגן, לכך גם
84 עללתא משמעותו רק חמשת מיני דגן. אמר ליה אבוי לרב יוסף
85 ושאלו מי דמי – הא דומה כוונת בני אדם באומרים לשון תבואה
86 לכוונתם באומרם עללתא, שאין הדבר כן, שדוקא באומרם
87 תבואה לא משמע – אין כוונתם אלא מהמשת המיני שבדגן, אבל
88 כשמכירים בלשונם עללתא, כל מילי משמע – כוונתם לכל דבר
89 השבח שאדם מכניס לביתו הן מתבואה הן משאר נכסים ולא רק
90 לחמשת מיני דגן.
91 אהדרהו לקמיה דרבא – החזיר השליח לרבא את תשובת רב יוסף
92 האומר שעללתא הוא רק חמשת מיני דגן, אמר על כך רבא, הא
93 לא קא מיפקיא לי עללתא כל מילי משמע – זה שלשון עללתא
94 כולל כל דבר שבח שאדם מכניס לביתו, ולא כפי שהשיב רבי יוסף
95 שדווקא חמשת מיני דגן, דבר פשוט הוא אצלי ולא זאת היתה
96 שאלתי, אלא תרא הוא דאיבעיא לי – בדבר זה אני הייתי מסופק,
97 נכר פתיים ונכר פתינות מאי – האם שכר בתים וספינות בכלל
98 עללתא או לא, ולכן שלחתי לשאלו את רב יוסף מה דינם, וצדדי
99 הספק, מי אמרינן והאם אנו אומרים כיון דפתחנן לאו עללתא היא
100 – שכיון שגוף הספינה והבית פותח והולך על ידי השימוש בו,
101 אינם נקראים עללתא, שעללתא הוא דבר שמשביח ולא דבר
102 שפוחת, וממילא אין יכול לגבות מהם את חלקו בירושת בר מר
103 שמואל, או דילמא [או שמואל] כיון דלא ידע פחתיהו – שהיות
104 והפחת אינו ניכר מיד אלא רק ברוב השנים, ולעומת זאת הם
105 משביחים בכל אותה תקופה על ידי השכר המתקבל מהם, אין בני
106 אדם מסתכלים על פחת זה, ועל כן גם הבתים והספינות עללתא
107 היא [הם].
108 אמריה רבנן את דברי רבא שפשיטא לו שעללתא כל מילי משמע,
109 קמיה ולפני דרב יוסף, אמר על כך רב יוסף, ובי מאחר דלא היה
110 רבא צריך לן [לנו] בענין זה, שהיה פשוט לו שעללתא כל מילי

משנה

1 המשנה ממשיכה לדון בנדרים שפירושם תלוי בלשון בני אדם:
2 הנודר שלא ליהנות מן הדגן, אסור גם בפול המצרי יבש, דברי רבי
3 מאיר, ואף שפול המצרי אינו מחמשת מיני דגן, כיון שבנדרים
4 הולכים אחר לשון בני אדם, סובר רבי מאיר שדרך בני אדם
5 לכלול בלשון דגן את כל גידולי הקרקע שעושים מהם גורן
6 ומעמידים מהם כרי וערימה) כדרך שעושים בחמשת מיני דגן,
7 ופול המצרי יבש הדרך לעשות ממנו גורן. וחקמים אומרים הנודר
8 מן הדגן אינו אסור אלא מהמשת המיני, שלדעת חכמים רק
9 לחמשת מיני דגן קורא אדם דגן.
10 רבי מאיר אומר, אף על פי שחולק אני עליכם במשמעות לשון בני
11 אדם מהו דגן, מכל מקום בזה אני מודה שהנודר מן התבואה, אינו
12 אסור אלא מהמשת המיני, כיון שכוונת בני אדם באומרם תבואה
13 אינה אלא לחמשת מיני דגן, אבל בזה אני חולק, שהנודר מן הדגן,
14 אסור בכל – בכל דבר שהדרך לעשות ממנו גורן הן בפול המצרי
15 היבש והן בשאר מיני קטניות, ומותר רק בפירות האילן ובדקה,
16 שמחם אין עושים גורן.

גמרא

18 למימרא – ממה שפסק רבי מאיר במשנה שהנודר מן הדגן אסור
19 בכל דבר שהדרך לעשות ממנו גורן ולמורחו בכרי, נראה לומר,
20 דהגן הכתוב בכל מקום כל דמידין משמע – פירושו הוא כל דבר
21 שנעשה בו דיגון. פתיב [ומקשהו] רב יוסף על מה שנתבאר בדעת
22 רבי מאיר, הרי בפסוק בדברי הימים (ב לא ה) אחרי שעמד חזקיהו
23 המלך וחיזק את ענין נתינת תרומות ומעשרות לכהנים והלויים,
24 נאמר 'וכפרין הדבר הרבו בני ישראל להביא [ראשית] – תרומת
25 דגן תירוש ויצהר ודבש וכל תבואת נדה ומעלה הכל לרב וגו',
26 ומלשון הפסוק שבתחילה הזכיר שהביאו מעשר מדגן, ובהמשך
27 הזכיר שהביאו גם מכל תבואת השדה, משמע שיש דברים שהם
28 תבואת שדה שאינם כלולים בדגן, ולכן הוסיף הכתוב שהביאו
29 מעשר גם מכל תבואת השדה, ואי אפרת – ואם אתה מפרש
30 בדעת רבי מאיר שדגן, כל דמידין משמע – שכל דבר שמורחים
31 אותו בכרי הוא בכלל דגן, מאי – מהו זה שהוצרך הכתוב בפסוק
32 'כפרין הדבר הרבו' לצייין שהביאו תרומות ומעשרות מן הדגן?
33 וגם 'וכל תבואת שדה', הרי תבואת השדה כלולה ב'דגן'.
34 מתרצת הגמרא, אמר אבוי – לעולם משמעות דגן כוללת בתוכה
35 כל מילי דמידין ולא רק חמשת מיני דגן, ומה שציין הכתוב
36 שהביאו גם מכל תבואת השדה' בנוסף לדגן, לאתויי – בא לרבות
37 שהביאו תרומות ומעשרות גם מפירות האילן ודקה, שאין הדרך
38 לעורמם בגרנות, והם אינם כלולים במשמעות דגן.
39 שנינו במשנה, רבי מאיר אומר הנודר מן התבואה וכו' אינו אסור
40 אלא מחמשת המינין:
41 אמר רבי יוחנן, הכל מודים בנודר מן התבואה, שאין אסור אלא
42 מהמשת המינין, שאף על פי שדין זה נאמר במשנה רק משמו של
43 רבי מאיר, גם רבנן מודים בדבר. תניא נמי הכי – שנינו גם
44 בברייתא כדברי רבי יוחנן, שון רבי מאיר ורבנן בנודר מן התבואה,
45 שאין אסור אלא מהמשת המינין.
46 שואלת הגמרא, פשיטא – פשוט הוא שמשמעות תבואה היא רק
47 חמשת מיני דגן, ומה החידוש בדברי הברייתא ובדברי שמואל.
48 מיישבת הגמרא, מהו דתימא [היה מקום לומר] תבואה כל מילי
49 משמע – כל דבר שיש בו שבח הן תבואה הן שאר נכסים שאדם
50 מביא לביתו הכל בכלל תבואה, שכן תרגום המילה תבואה הוא
51 'עללתא', שהוא מלשון הבאה והכנסה ושבח, ואם כן גם כשנדר
52 מתבואה יאסר בכל דבר הנכלל במשמעות של עללתא, לכן
53 קמשמע לן הברייתא דהנודר מן התבואה לא משמע כל מילי, אלא

1 **מתני'** הגודר מן הירק מן הירק אסור בפול המצרי יבש. דכין דמידן, שעושין ממנו דגן - סבירא
 2 ליה לר' מאיר דדגן מיקרי. **גמ'** ובפרוך הדבר. מקרא הוא בדיה. דבימי חזקה לא
 3 היו זורקין להפריש תרומות ומעשרות, עמד חזקה ותקן שביאי אותם בית ה', וכתוב 'ובפרוך
 4 הדבר' שנתחזקה וגברה תקנתו של חזקה. **הרב** בני ישראל וגו' ואי אמרת דגן כל דמידן
 5 משמע מאי וכל תבואת השרה. דהא כל דמידן
 6 הוון בכלל דגן, ואם כן כל תבואת השרה בכלל.
 7 **לאיתויי** פירות האילן וירק. שאין עושין דגן
 8 **הכל** מודים בגודר מן התבואה וכו'.
 9 דאע"ג דהני לה בנותנין בלשון יחיד - דבר
 10 הכל היא. מהו **דתימא** תבואה כל מילי
 11 משמע. מודמתרמינן עללתא, ועללתא משמע כל
 12 מילי, כדאמרין לקמן. **בר** מר שמואל פקיד וכו'
 13 עללתא דכיבי מיקריא. שלא היה לו לרבא ליתול
 14 אלא מעללתא שייחוד לו [בר] מר שמואל. **אינו**
 15 אסור אלא בחמשת המינין. והוה סבירא ליה לרב
 16 יוסף, דכיון דעללתא תרגום תבואה הוא - חמשת
 17 המינין בלחוד משמע. **עללתא** כל מילי
 18 משמע. דעללתא לשון ביאה וחסכה ושבת.
 19 **הדין** מוגז דמי למגוז דבריה דרב יוסף בר
 20 זמא. דמוזג על חד תלתא מילא. דרבא הוא דאמרת:
 21 כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא. לאו חמרא
 22 הוא. **מא'** דכתיב וממדר מתנה. נתחון רב
 23 יוסף להזהיר רבא שיהא שפל רוח ביותר.
 כל

1 **מתני'** אלא מחמשת מינין. חטה ושעורה וכוסמין ושיפן ושבלות שועל. רבי מאיר
 2 **אומר** כו'. הוא דואי מודינא לך שהגודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת
 3 מינין. אבל הגודר מן הדגן - אסור בכל מין דמידן, משמע דבר שעושין ממנו כרי, ופול
 4 המצרי יבש עושין ממנו כרי, ולהכי אסור. **גמ'** לסימרא דגן. דכתיב בקרא - כל מין
 5 דמידן משמע, וחיבי במעשר מן התורה, ואפי'
 6 משאר מינין, מדוקתני הגודר מן הדגן אסור בכל.
 7 ובפרוך הדבר. כלומר, קיבלו עליהם תקנתא של
 8 חזקיהו לעשר הכל, כדכתיב 'הרבו בני ישראל'
 9 וגו'. אי אמרת בשלמא דדגן לא משמע אלא
 10 מחמשת מינין - היינו דאתא קרא למימר הרבו
 11 בני ישראל, דאפי' דבר שלא נחייב במעשר מן
 12 התורה, כגון שאר מיני דמידגני - היו מעשרים.
 13 כדי להחזיק בתקנה. אלא אי אמרת דגן כל מיני
 14 דמידן משמע, מאי 'ובפרוך הדבר הרבו',
 15 כלומר: מה הוסיפו על מה שכתוב בתורה: **אמר**
 16 **אביי**. כל דמידן משמע, ומאי 'ובפרוך הדבר
 17 הרבו' - לאיתויי פירות האילן וירק, ודברבו בו
 18 בני ישראל ליתן מן חמשת. דמדאורייתא לא
 19 מחייב במעשר אלא מידי דמידן, ולא משמע
 20 אלא מחמשת מינין. ותבואת השרה לרוב.
 21 אלמא דתבואה משמע כל מילי, דהא דכתיב
 22 'ותבואת השרה' - לאו מחמשת מינין דאיקר
 23 תבואה. תבואה סתם לא משמע אלא מחמשת
 24 מינין, תבואת השרה - משמע כל מידי הגדל מן
 25 השרה. פקיד. צוה בצוואתו. היכי מיקריא.
 26 כלומר, ממה אנבה אותו ממון. אלא מחמשת
 27 מינין. ואינו גובה אלא מחמשת מינין. עללתא.
 28 משמע כל מילי שעולה ומשבת ואפי' משאר
 29 פירות שנומסחין צוה לגבות מן. אהררה
 30 לקמיה דרבא. לאותה תשובה. שכר בתים ושכר
 31 ספינות. גובה מהן או לא. מי אמרין כיון
 32 דפתחן, שמתחסיין כל זמן שמתשישין. לאו
 33 עללתא. מיקרו, שאין עולה ומשבת ולא גבי
 34 מנייהו. או דילמא כיון דלא ידיע פתיתיהו.
 35 שעל יד על יד מתחסר, ואינו ניכר פחיתותו
 36 להדיא, והואיל ונטול הימנו שכר - עולה
 37 ומשבת הוי, ויהבו ליה מזהוהו אגרא. אמרוה
 38 קמיה דרב יוסף. הא דאמר רבא, דהא לא
 39 מיבעיא ליה דעללתא כל מידי משמע. דמי
 40 למיזג דרבא. שכשהיה רבא לומד לפניו היה
 41 מוזג לו בענין זה. לא תיתיב אברקד כו'. לפי
 42 שהגיס לבו שאל לו מקרא זה, כדי להשפיל
 43 דעתו. כמדיב שהוא מופקר לכל. מלמד תורה
 44 בתום לכל. נחליאל. נעשית לו התורה כמו
 45 נחלה. ששוקעין אותו בארץ. כמו המשקוף.
 חילקא

מתני' הגודר מן הירק אסור בפול המצרי יבש,
 דכרי רבי מאיר. והכ"א אינו אסור אלא מחמשת
 המינין. רבי מאיר אומר: הגודר מן התבואה - אינו
 אסור אלא מחמשת המינין, אבל הגודר מן הדגן
 - אסור בכל, ומותר בפירות האילן וירק. **גמ'**
למימרא דדגן פל דמידן משמע. מתיב רב יוסף:
"וכפרין הדבר הרבו בני ישראל [ראשית] דגן תירוש
ויצטר וכל תבואת שדה לרב" וגו', ואי אמרת דגן
פל דמידן משמע - מאי "כפרין הדבר הרבו"?
אמר אביי: לאתויי פירות האילן וירק. ר' מאיר
אומר: הגודר מן התבואה" וכו'. אומר ר' יוחנן:
הכל מודים בגודר מן התבואה שאין אסור אלא
מחמשת המינין. תניא גמי הכי: שוין בגודר מן
התבואה שאין אסור אלא מה' המינין. פשיטא!
מהו דתימא: תבואה - פל מידי משמע, קמשמע
ין דלא משמע פל מידי. מתיב רב יוסף: "וכפרין
הדבר הרבו בני ישראל" כו! אמר רבא: תבואה לחד, תבואת שדה לחד. בר מר
שמואל פקיד דליתגון תליסר אפרי וזוי לרבא מן עללתא דגנה פניאי. שלקיה רבא
לקמיה דרב יוסף: עללתא היכי מיקריא? אמר רב יוסף, מתניתין היא: ושוין בגודר
מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין. א"ל אביי: מי דמי? תבואה לא משמע
אפא מחמשת המינין, עללתא - פל מידי משמע. הדיא הוא דאיבעיא לי: שכר בתים ושכר
ספינות מאי? מי אמרין: כיון דפתחן - לאו עללתא היא, או דילמא: כיון דלא ידיע
פתיתיהו - עללתא היא. אמרוה רבנן קמיה דרב יוסף. אמר: וכי מאחר דלא צריך
ין אמאי שלח לין איקפד רב יוסף. שמע רבא ואתא לקמיה גמלי יומא דכפרי.
אשפיתיה לשמעיה דהיה קא מוזג קמיה פסא דחמרא. אמר ליה: הב לי דאמזוג ליה
אנא. יהב ליה וקא מוזג איהו פסא דחמרא. כי קא שתי, אמר: הדין מוזג דמי למיזג
דרבא בריה דרב יוסף בר חמא. אמר ליה: הוא ניהו. אמר ליה: לא תיתיב אפרקד
עד דאמרת לי פירושא דהדין מילתא: מאי דכתיב "וממדר מתנה וממנתה נחליאל
ומנחליאל במות". א"ל: כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר, שהוא מופקר ככל -
תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר "וממדר מתנה" וכו' וכו' ניתנה לו במתנה - נחלו
א, שנאמר "וממנתה נחליאל". וכיון שנחלו אל - עולה לגדולה, שנאמר "ומנחליאל
במות". ואם הגביה עצמו - הקב"ה משפילו, שנאמר "וממנות הנניא", ולא עוד אלא
ששוקעין אותו בקרקע, שנאמר "ונשקפה על פני הישימון". ואם חזור בו - הקב"ה מגביהו,

עניינו של יוסף הוא - שגם בהיותו בגלות הרי הוא במעמד ומצב ד"משנה למלך"

משיחת שבת פרשת מוקץ היש"מ"ג

1 חילקא. חטה שנחלקת לשנים. פרינס. לשלשה. מיסני. לארבעה. ולהכי שרי, שכבר
 2 נשתנה החטה. אסור כבולן. דכולן גידולי שנה ניהו. מותר בכמהין ופטירות. שגדלן נמי
 3 על העצים. אסור כבולן. דכמהין ופטירות גידולי קרקע ניהו. וזמית. שלמור"א בלע"ז.
 4 אומר שהכל נ"ב. מדקא חשיב בכלל שאין גידולו מן הארץ כמהין ופטירות - אלמא דלאו

1 בל גיא ינשא. א"ע"ג דלא כתיב גבי האי קרא "ומנחילאל בנות", דהא איהו בתורה והאי
 2 מבניאים, אפי' הכי כיון דכתיב דהקביה משפילו כגיא - מייתי ראייה שהמשפיל עצמו סופו
 3 לעלות, כדכתיב "כל גיא ינשא". ולענין הלכה. בעיין דרבא לא איפשיטא. הילכך לא גבי
 4 משכר בתים ושכר ספיות, דיד בעל השטר על התחנתנה. אבל לגבי נדרים - נקטינן

5 גידולי קרקע ניהו. מאוריאי ינקי. שאין להם
 6 שרשים בארץ, לפיכך אין מוכרין עליהם כדבר
 7 שגדל מן הארץ. והא קתני על דבר שאין גידולו
 8 מן הארץ. והיינו כמהין ופטירות. אלמא אפי'
 9 מירבא נמי לא רבו מארעא. שאין יונק. והיינו
 10 כמהין ופטירות. דמאוריאי ינקי. מתני' המילה.
 11 כעין יריעה היא. קונם צמר עולה בו. משמע
 12 מלבוש של צמר. כאנצי פשתן. דרייק ולא
 13 נפיץ. פטון צמר ופשתן והויעי מחמת המשוה
 14 ודיה ריחו קשה וכו'. ואסור להשפילן לאחוריו.
 15 לעשות משוי מאותן מינין. דבענין שצטעור נדר,
 16 והיינו לטעון ולא לכסות, ולהכי מותר לכסות.
 17 גמ' פונדא. אזור חלול שחורגן בו. פסקיא.
 18 פיישול"א. אסקוריאי. מפרש לקמן. קטבליא.
 19 מלבוש של עור קשה שלוש על האסקוריאי.
 20 אנפליא. הוש"ש בלע"ז של עור. פליניא. סינה.
 21 כיתונא דצלא. מלבוש של עור. סנוס עבה. מין
 22 שק הוא. עבה טפי מיריעה. ויצאין בשבת. בכל
 23 אלו דברים. אבל לא בתביכה. שלא יכוף תיבה
 24 על ראשו ורצא. דמשוי הוי. ומותר לפטון. שלא
 25 נדר אלא ממלבוש, שהרי היה מצטער
 26 ממלבוש. והויעי. מוכרבו משוי. ואסור לפטון.
 27 שלא נדר אלא כפי שהצטר לו המשוי, הילכך
 28 מותר ללבוש.

מתני'

1 לתומרא, וכולן בכלל. תניא הנודר מן הדגן
 2 אסור אף בפול המצרי יבש. כיון דמדגן. ור' מאיר
 3 קתני לה. חילקא. חטה נחלקת לב'. טרינים.
 4 אחד לג'. מיסני. אחד לד'. הכי אמר בפי' מי'
 5 שהפר" (מו"ק דף ג'). ואם אמר גדולי שנה עלי'
 6 אסור כבולן. מיהו. דוקא בשלא אסרין עליו אלא
 7 זמן שהוא יכול לעמוד בו. אבל לעולם - לא הוי
 8 נדרא כלל, שאי אפשר לו לקיימו. זמית.
 9 שלמור"א בלע"ז.

10 ומותר בכמהין ופטירות. ולאו פירות הארץ
 11 ניהו. מיהו. בכלל גידולי קרקע איתנהו. כדמפרש
 12 ואולי. ועל כמהין ופטירות אומר שהכל נהיה
 13 בדברו. אלמא לאו גידולי קרקע ניהו. דהא תני
 14 ברישא דברייא: על דבר שאין גידולו מן הארץ
 15 אומר "שהכל נהיה בדברך. מירבא רבו
 16 מארעא. ולפיכך כי אמר "גידולי קרקע עלי" -
 17 אסור בכמהין ופטירות. מיהו, עיקר ניקתם
 18 מאירא ינקי, ומש"ה מוכר עליהו "שהכל".
 19 תוספתא (פ"ג) הנודר מן התירוש - אסור בכל
 20 מיני מתיקה ומותר בין. ומרטינן עלה בירושלמי:
 21 כמאן דאמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם.
 22 כלומר, שורכין לקרות תירוש לדברים המתוקים
 23 ולא לין. ברם כמאן דאמר לא הלכו בנדרים אחר
 24 לשון בני אדם - התורה קראה אותו "תירוש",
 25 "תירוש" - זה יין. הילכך, אגן דמשתענין בלשון
 26 לעו, אם נדר מן התירוש בלשון הקדש - אסור
 27 בין ומותר בכל מיני מתיקה, דאגן לא קרינן
 28 תירוש אלא לין, כלשון תורה. והנן בפי' "בכל
 29 מערבין" (ש"ש פ"ג): הנודר מן המזון מותר במים
 30 ומלח. והינן בה. מים הוא דלא איקרו מוזן - הא
 31 כל מידי איקרי מוזן, לימא תיהו תיובתיה דרב
 32 ושמואל, דרב ושמואל אמרי תרייהו: אין מוכרין
 33 "ברא מיני מוזנות" אלא על ה' המינים בלבד
 34 אמר רב יוסף. באומר "כל הון על" דכה"ג אסור
 35 בכל דבר חוץ ממים ומלח. אבל הנודר מן המזון -
 36 אינו אסור אלא מה מינין. מתני' מותר בשק
 37 וברייעה ובחמילה. דלא מיקרי כסות. מותר
 38 להתכסות בגיז צמר. שאינו במשמע ואלא

1 תבישא. הכל לפי הנודר. לפי מה שהיה ענין הנודר בשעת הנדר, ועל איזה ענין נדר. גמ' פונדא. אזור חלול. סקריאי
 2 - כיתונא דצלא. חלק של עור שלוששים העבדים על בגדיהם. ויצאין בשק עבה. בשבת, ולא אמרינן משוי הוא. ולא שק ממש, אלא כעין שק, דהא תני בספאי: הרועים יוצאין בשקים.
 3 תניא כיצד א"ר יהודה וכו' והצר. שהמלבוש היה צר, ונצטער בו. ומסתברא לי דברייא פליגא אמתני' סברא דרבי יהודה. דתנא דמתניתין סבירא ליה דרבי יהודה מודה לת"ק דכל
 4 היכא דליכא הוכחה - לבישה משמע ולא טעינה. ורבי יהודה דברייא משמע דסבירא ליה דלמשוי טעינה נמי בעי הוכחה, אבל כל היכא דליכא הוכחה - אסור אפילו בטעינה. ומסתברא
 5 דכמתניתין קיימא לן, הילכך סתמא לבישה משמע ולא טעינה. אבל היה טעון ומתוך כך נדר - אסור בטעינה ומותר בלבישה, וזו מה שצ"ל. ודברי הרמב"ם דל אינם כן בפ"ח מהלכות נדרים
 6 (הלכה ט).

מתני'

1 גמ' תניא: הנודר מן הפסות - מותר בשק וברייעה ובחמילה, ואסור בפונדא ובפסקיא
 2 ובסקוריאי ובקמבליא ואנפליא ופליניא ומכנסים וכו'כע. מאי איסקוריאי? אמר רבה
 3 בר בר חנה: פיתונא דצלא. תניא: יוצאין בשק עבה ובסגוס עבה וברייעה ובחמילה
 4 מפני הגשמים, אבץ לא בתביכה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים. הרועים
 5 יוצאין בשקים. ולא רועים בקבר אמרו אלא פל אדם, אלא שדברו חכמים בהוה.
 6 ר' יהודה אומר הפל לפי הנודר כו'. תניא, כיצד א"ר יהודה הפל לפי הנודר?
 7 היה קבוש צמר, והצר, ואמר "קונם צמר עולה עלי" אסור קבוש ומותר למעון.
 8 היה טעון פשתן, והייע, ואמר "קונם פשתן עולה עלי" - מותר קבוש ואסור למעון.

מתני'

פנימיות התורה היא חלק מהתורה וכשמה... ובמילא בפעמים הראשונות קולטים רק שטחיות העניינים וכשלומים שלא על-מנת לקנותם והפצעים באמת להבין תורתו של הקדוש-ברוך-הוא אז מצליחים מלמעלה שיוודעים ומבינים העניינים לאשורם

ממכתב "כסלו, תשמ"ו

בכלל כסות.
 אָמַר הַנּוֹדֵר קוֹנֵם צִמְר עוֹלָה עָלַי, מוֹתֵר לְהִתְכַּסּוֹת בְּגִיזֵי צִמְר וְצִמְר
 גוֹזוּ, שֶׁלֹּא נִתְכוּן לְאִסוּר צִמְר סֹתָם, אֲלֵא דָבַר שְׁדֵרֵךְ בְּנֵי אָדָם
 לְהִתְכַּסּוֹת בּוֹ, וְהֵינּוּ בְּגַד אֲרוֹג מִצְמֵר. וְכֵן אָמַר קוֹנֵם הַפְּשָׁתָן
 עוֹלָה עָלַי, מוֹתֵר לְהִתְכַּסּוֹת בְּאִיִּצֵי פְּשָׁתָן – פֶּשֶׁתָן לְאַחַר נִיפּוּךְ
 הַמוֹכֵן לְטוּיָהּ, שֶׁלֹּא נִתְכוּן לְאֵלָא לְבַגְדֵי שֶׁל פֶּשֶׁתָן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
 הֵבֵל לְפִי הַמִּצַּב שׁוֹהֵיב וְהַנּוֹדֵר בְּשֵׁעָה שְׁנַדְר, שְׂאִימְתֵי הָאוֹמֵר
 לְשׁוֹן 'עוֹלָה עָלַי' כּוֹנְנֵתוֹ לְאִסוּר הַמַּלְבוּשׁ, זֶהוּ בִּסְתָם שֶׁלֹּא עָשָׂה
 פְּעוּלָה שֶׁאִפְשֵׁר לְהַבִּין מִמֶּנָּה מִשְׁמַעוֹת אַחֲרֵת בְּדַבְרֵיהּ, אֲבָל אִם
 טָעַן – נִשְׂא עַל גּוֹפוֹ מִשָּׂא שֶׁל צִמְר אוֹ פֶּשֶׁתָן, וְהִדְיַע מִחַמַּת הַמִּשָּׂא,
 וְהָיָה רִיחוֹ קָשָׁה, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ אָמַר קוֹנֵם צִמְר וּפְשָׁתִים עוֹלָה עָלַי, מוֹתֵר
 לְהִתְכַּסּוֹת – לְלַבּוֹשׁ בְּגָדֵי צִמְר אוֹ פֶּשֶׁתָן, וְאִסוּרֵי הַפְּשִׁילֵי לְאַחֲרָיו
 – לְעִשׂוֹת מִשָּׂא שֶׁל צִמְר אוֹ פֶּשֶׁתִים, שְׂכִינּוֹ שְׁנַדְרוֹ הִיָּה מִתּוֹךְ צַעְרוֹ
 עַל נְשִׂיאת הַצִּמְר וְהַפְּשָׁתָן, וְדַאי שְׂכוּנְתוֹ הִיָּתָה לְנֹדֵר לְהִמְנַע
 מִמָּה שְׂצִיעֵרוֹ, וְלֹא מִלְבִּישָׁה שְׂכָלָל לֹא צִיעֵרָתוֹ.

נמרא

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּדִין הַנּוֹדֵר מִן הַכְּסוּת:
 תֵּנִיא הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֵנוֹת מִן הַכְּסוּת, מוֹתֵר בְּנִקְוֵי וּבִירְיעָה
 וּבְהַמְלִיחָה – בְּגָדִים גָּסִים וְעֵבִים בְּיוֹתֵר וְאִין דֶּרֶךְ לְהִתְכַּסּוֹת בָּהֶם.
 וְאִסוּר בְּפִנְדָּא – כְּמִין חֲגוּרָה חֲלוּלָה שְׂאֵדָם נוֹתֵן בּוֹ מַעוֹת,
 וּבְפִסְקָנָא – חֲגוּרָה רַחְבָּהּ, וּבְפִסְקוֹרְטָנָא – הַגְּמָרָא לְהֵלֵךְ תִּפְרַשׁ מִזּוֹ,
 וּבְפִסְקוֹרְטָנָא – מַלְבוּשׁ הָעִשׂוּי מַעוּר קָשָׁה שְׁלוּבֵשׁ עַל הַסְּקוֹרְטָיָא,
 וְאִנְפִּילָא מַלְבוּשׁ לְרַגְלִים, וּפְלִינָא – סִינֵר, וּמְכַנְסִים, וְכוּכְעָ, שְׂכָל
 אֵלּוֹ דֶּרֶךְ לְלוּבֵשׁ זֶהֱם בְּכָלל כְּסוּת.

מְבַרְרַת הַגְּמָרָא מָאִי וְ-מִהוּן אִיִּסְקוֹרְטָנָא. אָמַר רַבָּה בַר בַּר הֵנָּה,
 בִּיתוּנָא דְצִלָּא – חֲלוּק שֶׁל עוֹר שְׁלוּבֵשִׁים מַעֲבִדֵי הָעוֹר עַל בְּגָדֵיהֶם.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שֶׁמְבוּאָר בַּהּ שֶׁאִף שְׁלַעֲנִין הַנּוֹדֵר מִן
 הַכְּסוּת אִמְרוּ שְׁמוֹתָם בִּשְׂק וּבִירְיעָה וּבַחֲמִילָה מִשּׁוּם שֶׁאִין דֶּרֶךְ בְּנֵי
 הָאָדָם לְלוּבֵשׁ, אֲךָ בְּכָל זֹאת אֵינִם בְּגָדֵר מִשָּׂא, לִכְךָ מוֹתֵר לְצִאֵת
 בָּהֶם בְּשַׁבַּת לְרִשׁוֹת הַרְבִּים:
 תֵּנִיא, יוֹצֵאֵן – מוֹתֵר לְבִנֵי אָדָם לְצִאֵת לְרִשׁוֹת הַרְבִּים בְּשֶׁשֶׁק עֶבֶת,
 וּבְפִסְקוֹת הָעִשׂוּי מִצְמֵר עֶבֶת וְדוּמָה לְשֶׁק, וּבִירְיעָה, וּבְהַמְלִיחָה, כַּדִּי
 לְהֵגֵן מִפְּנֵי הַנְּשָׂמִים, שֶׁאִף עַל פִּי שֶׁאִין כָּל אֵלּוֹ בְּגָדִים נְאִים
 לְבִישָׁה, אֵינֶם נִחְשָׁבִים מִשָּׂא, לְפִי שְׂקֻצַּת בְּנֵי אָדָם לּוּבֵשִׁים אוֹתָם
 בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים. אָבָל לֹא יֵצֵא הָאָדָם בְּשַׁבַּת לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, לֹא
 בְּתִיבָה וְלֹא בְּקוּפָה הָעִשׂוּיִים לְתַת בָּהֶם חֲפָצִים, וְלֹא בְּמַחְצֵלֵת
 הָעִשׂוּיָה לְשִׁכְבָּה אוֹ לִישִׁבָה, וְאִפִּילוֹ לֹא בְּכַדִּי לְהֵגֵן בְּחֲפָצִים אֵלּוֹ
 עַל גּוֹפוֹ מִפְּנֵי הַנְּשָׂמִים, שֶׁאִין חֲפָצִים אֵלּוֹ נְקָרָאִים בְּגָדִים, וְהוּי
 מִשָּׂאוֹ הָאִסוּר לְצִאֵת בּוֹ בְּשַׁבַּת לְרִשׁוֹת הַרְבִּים. הַרְזִיעִים יוֹצֵאֵן
 לְרִשׁוֹת הַרְבִּים בְּשֶׁשֶׁקִים – מִמַּלְבוּשׁ שֶׁק, בְּכַדִּי לְהֵגֵן עַל עֲצָמָם מִפְּנֵי
 הַגְּשָׁמִים, וְלֹא רוֹעִים בְּלָבָד אָמְרוּ שְׁמוֹתֵיהֶם לְצִאֵת בִּשְׂק לְרִשׁוֹת
 הַרְבִּים, אֲמָא כָּל אָדָם הוֹתֵר לוֹ לְצִאֵת בִּשְׂק, אֲמָא שְׂדֵרְבוֹ חֲכָמִים
 בְּתוּוֹה – נִקְטוּ רוֹעִים כִּיּוֹן שְׂדַרְכָם שֶׁל אֵלּוֹ לְצִאֵת בִּשְׂקִים לְרִשׁוֹת
 הַרְבִּים.

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵי רַבִּי יְהוּדָה אָמַר הֵבֵל לְפִי הַנּוֹדֵר כּוּי:
 תֵּנִיא שְׁנִינוּ בְּרִייתָא הַמְּבַאֲרַת גַּם הִיא דְּבַרִּי רַב יְהוּדָה, בִּיצֵד אָמַר
 רַב יְהוּדָה הֵבֵל לְפִי הַנּוֹדֵר, הֵיָה לְבוּשׁ צִמְר וְהָצֵר – וְהִיָּה הַבְּגָד צֵר
 עֲלָיו וְנִצְטַעַר בּוֹ, וְאָמַר קוֹנֵם צִמְר עוֹלָה עָלַי, אִסוּר לְלַבּוֹשׁ בְּגָדֵי
 צִמְר, וּמוֹתֵר לְטָעוֹן עַל עֲצָמוֹ מִשָּׂא שֶׁל צִמְר, שֶׁכֵּן בְּשֵׁעָה שְׁנַדְר הִיָּה
 בְּצַעַר מַחֲמַת הַלְבִּישָׁה וְלֹא מַחֲמַת הַמִּשָּׂא, וְעַל כֵּן אֵנוֹ אוֹמְרִים
 שְׂרַק מִמָּה שְׂצִיעֵרוֹ נִדְר, וְהֵינּוּ מַלְבִּישָׁה בְּלַבָּד. הֵיָה טָעוֹן – נוֹשָׂא
 מִשָּׂא פְּשָׁתָן אוֹ צִמְר וְהִדְיַע וְנִצְטַעַר מִהַמִּשָּׂא, וְאָמַר קוֹנֵם פְּשָׁתָן אוֹ
 צִמְר עוֹלָה עָלַי, מוֹתֵר לְלַבּוֹשׁ בְּגָדֵי פֶּשֶׁתָן אוֹ צִמְר, וְאִסוּר לְטָעוֹן עַל
 עֲצָמוֹ מִשָּׂא שֶׁל פֶּשֶׁתָן אוֹ צִמְר, שְׂכִינּוֹ בְּשֵׁעַת הַנִּדְר הִיָּה בְּצַעַר
 מַחֲמַת הַמִּשָּׂא וְלֹא מַחֲמַת הַלְבִּישָׁה, אוֹמְרִים שְׁנַדְר מִמִּשָּׂא וְלֹא
 מִלְבִּישָׁה.

משנה

הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֵנוֹת מִן הַכְּסוּת – מַלְבִּישֵׁת בְּגָדִים, מוֹתֵר בְּנִקְוֵי
 הַטּוּי מִשְׁיַעַר, וּבִירְיעָה – בְּגָד גָּס וְעֵבֶה שְׂאִינוֹ תְּפוּר, וּבְהַמְלִיחָה –
 בְּגָד עֵבֶ בְּיוֹתֵר שֶׁמְכַסִּים בּוֹ אֵת הָרֵאשׁ בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים, שְׂבָגִידִים
 אֵלּוֹ בְּגַלְל גְּסוּתָם וְעֵבִים אִין דֶּרֶךְ הָאָדָם לְהִתְכַּסּוֹת בָּהֶם וְאֵינֶם

כְּמוֹ שֶׁאָמַר (ישעיה מ ד) 'כָּל יֵצֵא יִשְׂרָאֵל' – שֶׁאִף שֶׁהִשְׁפִּילוֹ ה' לְגִיא
 בְּגַלְל שֶׁהִתְנַגַּח, מֵאַחַר שֶׁחֹזֵר מִדְּרַכּוֹ הִרְעָה וְהִשְׁפִּיל עֲצָמוֹ כְּגִיא
 טוֹפוֹ יִשׁוּב וְיִנְשָׂאוֹ ה'.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּדִין הַנּוֹדֵר מִן הַדְּגָן:
 תֵּנִיא – שְׁנִינוּ בְּרִייתָא, הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֵנוֹת מִן הַדְּגָן, אִסוּר אֶף כְּפֹל
 הַמִּצְרֵי שְׂכַבֵּר בָּבֶשׁ, הֵינּוּ כְּדַבְרֵי רַבִּי מֵאִיר בְּמִשְׁנֵה הַסּוֹבֵר שֶׁבִּלְשׁוֹן
 בְּנֵי אָדָם מִשְׁמַעוֹת 'דָּגָן', כָּל דָּבַר שֶׁהִדְרֵךְ לְעִשׂוֹת מִמֶּנּוּ גוֹרָן, וּפּוֹל
 הַמִּצְרֵי יִבֵּשׁ דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְעִשׂוֹת מִמֶּנּוּ גוֹרָן, וּמוֹתֵר בְּלַח – כְּפֹל
 הַמִּצְרֵי שֶׁכְּשֶׁנֶּאֱסָף מִהִשְׁדָּה בְּעוֹדוֹ לַח, שְׂבִאוּפֵן זֶה אִין עוֹשִׂים מִמֶּנּוּ
 גוֹרָן, וְנִלְקַט וְנֹאכַל כְּשֶׁאֵר יִרְקוֹת. וּמוֹתֵר בְּאֲרוֹן, שֶׁאִין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם
 לְעִשׂוֹת גוֹרָן מֵאֲרוֹנוֹ. וְכִמוֹ כֵּן מוֹתֵר הַנּוֹדֵר בְּחִילָקָא – חִיטָּה
 שֶׁחִילְקוֹה לְשִׁנִּים, בְּפִרְיִים – שֶׁחִילְקוֹה לְשֵׁלֶשׁ, וּבְמִיִּסְנֵי – שֶׁחִילְקוֹה
 לְאַרְבַּע, שֶׁאִין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְקַרְוֹא דָּגָן רַק לְחִיטָּה שְׁלִימָה, מַה
 שֶׁאִין כֵּן חִיטָּה שֶׁחִילְקוֹה שְׁנִקְרָאת בְּשֵׁם אַחֵר, וְלִכֵּן אֵינָה נִכְלַלַת
 בְּנִדְרוֹ.

הַבְּרִייתָא מְבִיאָה דִּין נוֹסָף:

הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֵנוֹת מִן פִּירוֹת הַשֶּׁנֶּה – מִכָּל מַה שְׂצוּמַח בְּשֵׁנָה זֶה,
 אִסוּר כְּכָל פִּירוֹת הַשֶּׁנֶּה עַד תִּשְׂרֵי, וּמוֹתֵר בְּנִדְרִים וּבְמִלְאִים וּבְחִלְב
 וּבְכִיבָצִים וּבְגוֹזְלוֹת אֶף שֶׁל אֹתָהּ שֵׁנָה, שֶׁכֵּן אִין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְקַרְוֹא
 בְּשֵׁם פִּירוֹת סֹתָם אֲלֵא לְדַבֵּר הַצּוּמַח. וְאִם אָמַר בַּעַת נִדְרוֹ, גִּידוּלֵי
 שֶׁנָּה עָלַי – שֶׁלֹּא אֵהְנֶה מֵהֶם, אִסוּר כְּבוּזָן – אֶף בְּגָדִים וּבִטְלָאִים
 וּבַחֲלָב וּבְכִיבָצִים וּבְגוֹזְלוֹת, שֶׁכֵּן 'גִּידוּלֵי' מִשְׁמַע כָּל שְׂגוּלָה, וְהַלֵּכךְ
 אֶף אֵלּוֹ בְּכָלל.

מִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא, הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֵנוֹת מִן פִּירוֹת הָאָרֶץ, אִסוּר
 כְּכָל פִּירוֹת הַיּוֹנְקִים מִן הָאָרֶץ, בֵּין מִפְרֵי הָעֵץ וּבֵין מִפְרֵי הָאֲדָמָה,
 וּמוֹתֵר בְּפִסְקוֹתֵיהֶם, שֶׁאִין לָהֶם שׁוֹרְשִׁים וְעִיקָר יִנְקָתָם אֵינּוּ
 מִהָאָרֶץ אֲלֵא מִהָאֲוִיר. וְאִם אָמַר בְּשֵׁעָה שְׁנַדְר, גִּידוּלֵי כִּרְקַע עָלַי –
 שֶׁלֹּא אֵהְנֶה מֵהֶם, אִסוּר כְּבוּזָן – אֶף בְּכַמְחִין וּפְטָרִיּוֹת, שְׁהֵרִי גְדֻלִים
 הֵם עַל הַקִּרְקַע.

מְבוּאָר בְּרִייתָא, שְׂכַמְחִין וּפְטָרִיּוֹת הֵם כְּכָלל גִּידוּלֵי קִרְקַע. מִקְשָׁה
 הַגְּמָרָא, וְיִמְנִיָּה מִבְּרִייתָא הַמְּבוּאָר בַּהּ שֶׁאֵינֶם כְּכָלל גִּידוּלֵי
 קִרְקַע, שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה בְּבִרְכוֹת (מג) עַל דְּבַר שֶׁאֵינִי גִידוּלֵי מִן הָאָרֶץ,
 אָמַר שְׁהַבֵּל נְהִיָּה בְּדָבָר, וְתֵנִיא בְּרִייתָא הַמְּבַאֲרַת מִשְׁנֵה זֶה, מִזּוֹ
 דָּבַר שֶׁאִין גִּידוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, כְּגוֹן עַל הַמְּלָחָה, וְעַל הַזְּמִית – מִי מִלַּח,
 וְעַל כְּמַחִין וּפְטָרִיּוֹת, אָמַר שְׁהַבֵּל נְהִיָּה בְּדָבָר. וְהִרִי שְׂמוּכָה מִדְּבַרִּי
 הַבְּרִייתָא שְׂכַמְחִין וּפְטָרִיּוֹת אֵינֶם גִּידוּלֵי קִרְקַע, שְׁמִשּׁוּם כֵּךְ בְּרַכְתָּם
 'שְׁהַבֵּל' וּמִדּוּעַ נִאֲמַר בְּרִייתָא בְּנִדְרִים שֶׁהַנּוֹדֵר מִגִּידוּלֵי קִרְקַע
 אִסוּר בְּכַמְחִין וּפְטָרִיּוֹת.

מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא אָמַר אַבְי, מִירְבָּא, רַבּוּ מֵאֲרַעָא – לְגִדּוּל, גְּדֻלִים
 הַכְּמַחִין וּפְטָרִיּוֹת מִלְּחֻלּוֹחֵי הָאָרֶץ, וְאִשְׁר עַל כֵּן לְעֵנִין נִדְרִים
 נִחְשָׁבִים בְּכָלל גִּידוּלֵי קִרְקַע, אֲךָ מִינֵיהּ מֵאֲוִירָא יִנְקוּ, וְלֹא מֵאֲרַעָא
 – עִיקָר יִנְקָתָם מִהָאֲוִיר הֵם יוֹנְקִים וְלֹא מִהָאָרֶץ, וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן אִין
 מְבַרְכִים עֲלֵיהֶם בּוֹרָא פְרִי הָאֲדָמָה, שְׂבִרְכָה זֶה הִיא רַק עַל יִרַק
 שְׁשׁוֹרְשֵׁיו בְּתוֹךְ הַקִּרְקַע, שְׁעִיקָר יִנְקָתוֹ הִיא מִהָאֲדָמָה עֲצוּמָה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל אַבְי, וְהָא קָתְנִי – וְהִרִי בְּמִשְׁנֵה
 בְּמִסְכַּת בְּרַכּוֹת שְׁנִינוּ עַל דְּבַר שֶׁאֵינִי גִידוּלֵי מִן הָאָרֶץ, וְנִתְבָּאָר
 בְּרִייתָא שֶׁהַכּוֹנֵה לְכַמְחִין וּפְטָרִיּוֹת שְׂבִרְכַתָּם שְׁהַבֵּל מִשּׁוּם
 שֶׁאֵינֶם 'גִּידוּלוֹ מִן הָאָרֶץ', וְשֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי אַבְי שֶׁאֵמַר 'מִירְבָּא, רַבּוּ
 מֵאֲרַעָא' וְלְגִדּוּל, גְּדֻלִים מִהַקִּרְקַע. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא, תֵּנִי – שֵׁנָה
 וְתַגְרוּס בְּמִשְׁנֵה בְּבִרְכוֹת, עַל דְּבַר שֶׁאֵינִי 'יוֹנְק' מִן הָאָרֶץ מְבַרְכֵי שְׂהַבֵּל
 נְהִיָּה בְּדַבְרֵי, וְעַל כֵּן כְּמַחִין וּפְטָרִיּוֹת הֵם בְּכָלל בְּרַכַּת שְׁהַבֵּל, שֶׁכֵּן
 אֵינֶם יוֹנְקִים מִן הָאָרֶץ, וְכִמוֹ שֶׁאֵמַר אַבְי.

משנה

הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא לִיהֵנוֹת מִן הַכְּסוּת – מַלְבִּישֵׁת בְּגָדִים, מוֹתֵר בְּנִקְוֵי
 הַטּוּי מִשְׁיַעַר, וּבִירְיעָה – בְּגָד גָּס וְעֵבֶה שְׂאִינוֹ תְּפוּר, וּבְהַמְלִיחָה –
 בְּגָד עֵבֶ בְּיוֹתֵר שֶׁמְכַסִּים בּוֹ אֵת הָרֵאשׁ בְּשַׁעַת הַגְּשָׁמִים, שְׂבָגִידִים
 אֵלּוֹ בְּגַלְל גְּסוּתָם וְעֵבִים אִין דֶּרֶךְ הָאָדָם לְהִתְכַּסּוֹת בָּהֶם וְאֵינֶם

56 שמשמעות לשון זו, איזה שהוא בית שיש לי בביתי אני מוֹבֵר לְךָ
 57 ואפילו מן הגרוע. אָבֵל אם אמר לו המוכר בעת המכירה 'בֵּית'
 58 סָתֵם – בלא שהוסיף בביתי, אֵינוּ מְרַאֲהוּ עֲלֵייהָ.
 59 ולפי דיוק זה מסיימת הגמרא, לִימָא – נאמר שהחלוקה של רב
 60 הונא בין 'בית שבביתי' ל'בית' סתם, דווקא לשיטת רַבִּי מֵאִיר הִיא
 61 נאמרת, שכן לשיטתו אין העלייה בכלל הבית, ולכן 'בית' סתם
 62 לא יכול להראות לו על העלייה. אך לדעת רבנן שעלייה בכלל
 63 הבית, ממילא תמיד גם בלא להוסיף 'שבביתי', יכול להראות את
 64 העלייה ולומר שעליה היתה כוונתו במכירה.
 65 דוחה הגמרא את ההוכחה, אָפִילוּ תִּמְאָה שחילוקו של רב הונא בין
 66 'בית' ל'בית שבביתי' אמרו לדעת רַבְּנָן, ואמנם לפי שיטתם האומר
 67 'בית' סתם, יכול להראות לקונה עלייה, כיון שהיא בכלל הבית.
 68 מכל מקום מה שהבנו בדברי רב הונא שכשאומר 'בית בביתי' יכול
 69 להראות לו את העלייה, זה אינו נכון, כי מֵאִיר – מזה כוונת רב הונא
 70 באומר מראשו עֲלֵייהָ, היינו שחייב המוכר להראות לו בית מְעוּלָה
 71 שְׁבָבְתִים שיש לו, שכיון שאמר לו בית שְׁבָבְתִי ולא אמר לו אחד
 72 שְׁבָבְתִי, כוונתו לבית המעולה שבביתו.

משנה

73 הַנּוֹדֵר הַנּוֹא מִן הַמַּטָּה, מוֹתֵר לוֹ לִיהְנוֹת פְּדֻנְשׁ כִּיּוֹן שִׁדְרַגְשׁ אֵינוּ
 74 בכלל מטה, וכשנדר מן המטה לא נכלל הדרגש בנדרו, דְּבָרִי רַבִּי
 75 מֵאִיר, וְהַקְּמִים אוֹמְרִים דְּרָגֵשׁ בְּכָלֵל מַטָּה, ולכן הנודר מן המטה
 76 אסור גם בדרגש. ומודים חכמים שהַנּוֹדֵר הַנּוֹא מִן הַדְּרָגֵשׁ, מוֹתֵר
 77 לוֹ לִיהְנוֹת בְּמַטָּה – שודאי היא אינה בכלל דרגש, וכשנדר מדרגש
 78 לא נאסרה המטה.

גמרא

80 שואלת הגמרא, מֵאִיר – מהו דְּרָגֵשׁ, אָמַר עוּלָא, עָרְפָא דְּנִדְא וְ-מטה
 81 למזל, שהיו מציעים בבית מטה ולא היו ישינים עליה, אלא היתה
 82 למזל הבית, אָמְרוּ לִיה רַבְּנָן לְעוּלָא – שאלו אותו על דבריו, הֵא
 83 דְתַנּוּ – זה ששינינו במשנה בסנהדרין (כ.א), כְּשֵׁהוּ מְכַרִּין אוֹתוֹ – מלך
 84 שמת לו אחד מן הקרובים לו שמחוייב לשבת עליו שבעת ימי
 85 אבילות, אזי כשמגשישים לו סעודת הבראה לאחר שחזר מן
 86 החליה, פֵּל הַלֵּקִים מְסוּפִין בשעת הסעודה עַל הָאָרֶץ, בכדי
 87 להשתתף עם המלך באבילותו, וְהוּא – המלך מֵיִסַּב עַל הַדְּרָגֵשׁ.
 88 ואם כדעתך שדרגש היא מטה שעשויה למזל, בּוֹלָה שְׂתָא לֹא יֵהִיב
 89 עֲלָה – כל השנה כולה אינו יושב על מטה זו כיון שעשויה למזל,
 90 ואיך יתכן שדווקא הוּא יוֹמָא יֵהִיב עֲלָה – באותו יום שצריך
 91 לנהוג באבילות, כן ישב עליה.
 92 רבינא דוחה את קושיית חכמים:

93 מְתַקְפוּ לָהּ רַבִּינָא – לעולם יש לפרש כעולא שדרגש הוא ערסא
 94 דגרא, ומה שיושב עליה המלך דווקא ביום אבילותו, אינה קושיא,
 95 מִיֵּדִי דְתַנּוּ – דבר ברובמה לזה מצאנו אָבְשֵׁר יוֹי, שחייבים לדאוג
 96 לו שיאכל בשר וישתה יין בסעודת ההבראה, אפילו דְּבּוּלָה שְׂתָא
 97 – שבכל השנה אין חיוב כזה, אלא אִי פְּעִי אָבִיל וְאִי פְּעִי לֹא אָבִיל
 98 – אם רוצה אוכל בשר ושותה יין, ואם אינו רוצה אינו אוכל בשר
 99 ושותה יין, אך הוּא יוֹמָא אָנֹן וְהִכִּינָן לִיה – ביום זה של אבילותו
 100 אנו נותנים לו בשר ויין, כי מחוייבים אנו ליישב דעתו. כך גם לגבי
 101 הדרגש, אף שכל השנה לא יושב עליו, מכל מקום ביום זה כדי
 102 ליישב דעתו מושיבים אותו עליו, ולכן אין לדחות דברי עולא
 103 שפירש שדרגש הוא ערסא דגרא.
 104 וממשיך רבינא ואומר, אָלָא אם קשה על דברי עולא, הֵא קָשְׁיָא –
 105 זה קשה לי על דבריו, דְּתַנּוּ לַגְבִי אבל בימי השבעה החייב להפוך
 106 על פניו את כל המטות שבביתו, מכל מקום דְּרָגֵשׁ לֹא הִיָּה בּוֹפָה
 107 אָלָא זוֹקְפָא – משאיר אותו כמות שהוא זקוף, וְאִי אָמְרֵתְּ עָרְפָא
 108 דְּנִדְא הוּא – ואם נאמר כפירוש עולא שדרגש זה מטה העשויה

משנה

1 הַנּוֹדֵר מִן הַבֵּית שֶׁלֹא להכנס לתוכו, מוֹתֵר לוֹ להיכנס בְּעֲלֵייהָ שֶׁל
 2 גְבִי הַבֵּית. שאין העלייה בכלל הבית, שלכל אחד יש לו שם בפני
 3 עצמו, זה נקרא בית, וזה נקרא עלייה, וכשנדר מהבית לא נכללת
 4 בדבריו גם העלייה. אלו דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַקְּמִים אוֹמְרִים שאסור
 5 לוֹ להכנס גם בעלייה, שסוברים שבלשון בני אדם עֲלֵייהָ הִיא בְּכָלֵל
 6 הַבֵּית – שאף שלכל אחד יש שם בפני עצמו, דרך בני אדם
 7 כשמדברים אודות טפלה לבית, ודרך הטפל להיות נזיחם בשם בית,
 8 משום שהעלייה טפלה לבית, ודרך הטפל להיות נזיחם על שם
 9 העיקר. ומודים חכמים שהַנּוֹדֵר מִן עֲלֵייהָ – שלא להכנס לתוכה,
 10 מוֹתֵר לוֹ להכנס בְּבֵית, שאין דרך העיקר להיות נקרא על שם
 11 הטפל, גם כשמדברים אודות שניהם. וכשנדר מלהכנס לעלייה
 12 לא נכלל בזה גם איסור כניסה לבית.

גמרא

14 במשנה מובאת מחלוקת בין רבי מאיר לחכמים האם עלייה בכלל
 15 בית. מביאה הגמרא ברייתא הדרושת את הפסוק (ויקרא יד לו) 'כִּי
 16 תְּבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֵינוּ נִתֵּן לָכֶם לְאֶחָזָה וְנִתְּתִי נֶגַע צֶרַעַת
 17 'בְּבֵית' אֶרֶץ אֶחָזְתְּכֶם'. ומשמע מאופן הדרשה של תנא זה שסובר
 18 שיש מקום לחלק בענין נגעי בתים ולומר שאין עלייה בכלל בית,
 19 ורוצה הגמרא לברר כדעת מי סובר התנא הזה:
 20 שואלת הגמרא מֵאִן תֵּנָא (מי התנא) הדרוש את הפסוק וְנִתְּתִי נֶגַע
 21 צֶרַעַת 'בְּבֵית' אֶרֶץ אֶחָזְתְּכֶם, 'בְּבֵית', לְרֵבּוֹת אֶת (הַצְּבִיעַ) [הַצְּבִיעַ]
 22 – שאף נגע צרעת הנראה בקירות שנצבעו בצבעים כל שהם,
 23 הבית טמא. עוד דרש התנא 'בְּבֵית', לְרֵבּוֹת אֶת הָעֲלִיָּה – שאם
 24 נראה בה נגע, אף הבית טמא.
 25 משיבה הגמרא, אָמַר רַב הִקְדָּא על כרחך שברייתא זו כדעת רַבִּי
 26 מֵאִיר הִיא, שאמר במשנתנו שהנודר מן הבית מותר בעלייה לפי
 27 שאין העלייה בכלל בית, ולכן ללא הפסוק לא היינו יודעים שגם
 28 הבית נטמא מחמת נגעי העלייה. ומוכיח רב חסדא את דבריו, דֵּאִי
 29 (ישאם) נפרש שברייתא זו היא לשיטת רַבְּנָן במשנה, הָאָמְרִי 'וְהִרִי
 30 אמרו] רַבְּנָן במשנה עֲלֵייהָ בְּכָלֵל הַבֵּית, ואם כן לִמָּה לִי קָרָא – מה
 31 צורך לי בפסוק 'בְּבֵית' לְרֵבּוֹת – לרבות לנו שהבית טמא על ידי
 32 נגעי עלייתו. כיון שלדעתם עלייה היא חלק מהבית, דבר פשוט
 33 הוא ומעצמנו נדע שהנגעים שבעלייה מטמאים גם את הבית.
 34 הגמרא דוחה את ראיית רב חסדא:

35 אָפִילוּ אָמַר, אָפִילוּ תִּמְאָה (ותאמר] שברייתא זו כדעת רַבְּנָן הִיא,
 36 הסוברים שעלייה בכלל הבית, ובכל זאת לגבי נגעים פְּעִיָּא קָרָא –
 37 צריך ריבוי מיוחד של הפסוק לומר שהנגעים בעלייה מטמאים את
 38 הבית. דְּסִלְקָא דְעִתְּךָ אֲמִינָא – שהייתי חושב לומר, מאחר שבפסוק
 39 'בְּבֵית אֶרֶץ אֶחָזְתְּכֶם' פְּתִיב, ואם כן יש מקום לומר שכוונת התורה
 40 שדווקא בית דְּמִתְּכֶם פְּאָרְעָא – המחובר לקרקע, שְׂמִיָּה בֵּית – הוא
 41 הנקרא בית לדין טומאת נגעים, כלשון הכתוב 'בבית ארץ' אבל
 42 עֲלֵייהָ הֵא לֹא מְחַבֵּר פְּאָרְעָא – הרי אינה מחוברת לקרקע, ושנא
 43 אינה בדין נגעי בתים כלל, ולכן אף לרבנן צריך 'בבית' לרבות את
 44 העלייה.

45 הגמרא מביאה מימרא של רב הונא שמשמע ממנה שלגבי מקח
 46 וממכר אין העלייה בכלל בית, ומבררת לדעת מי מהתנאים של
 47 המשנה אמרה:
 48 שואלת הגמרא, כְּמָאן אָוּלָא הֵא – כדעתו של מי היא המימרא
 49 דְּאָמַר רַב הוֹנָא כִּי הִיא מְשִׁמִּיהָ דְעוּלָא, המוכר בית לחבירו ואמר
 50 לו בעת המכירה 'בֵּית בְּבֵיתִי' אֵינוּ מוֹבֵר לְךָ, בלא שסיכמו במפורש
 51 מהו הבית שנקנה, אזי אם רצה המוכר מְרַאֲהוּ עֲלֵייהָ אף על פי
 52 שהדיוור בה גרוע משל בית, ואומר לו לזה התכוונתי ועלייה זו
 53 מכרתי לך. מדייקת הגמרא בדברי רב הונא, מְעַמָּא שיכול
 54 להראות את העלייה הגרועה, כיון דְּאָמַר לִיה 'בֵּית שְׁבָבְתִי'

1 **מתני'** מן הבית מותר בעליה. דלרבי מאיר עליה ליתא בכלל בית. ורבנן פליגי עליה,
2 דסבירא להו דעליה בכלל בית. מיהו, מודו דהנודר מן העליה מותר בבית. **דרגש**. מפרש
3 בגמ'. **מותר** ליכנס לתחומה. תוך אלפים אמה דסמוכים לעיר. **לעבורה**. תוך שבעים
4 אמה ושיריים סמוך לעיר. **מן** האגף ולפנים. מסתימת הדלת ולפנים, אבל מה שעומד לחוץ
5 כשהדלת נועלת - מותר בו. **גמ'** בבית דכתיב

6 בנגעי בתים, דהיינו "בבית ארץ אחותכם" -
7 לרבות את היציע, כך היא הגירסא בסתאנת.
8 ואמרו בתוספות דלא גרסי' ליה, דהא בת"כ תניא
9 איפכא: "בקרית הבית" - ולא בקירות היציע.
10 ולפיכך כתב הר"ב משה בר שניאור ז"ל דלא
11 גרסינן הכא יציע, אלא צבוע. כלומר, בית צבוע
12 במיני צבעונים, ואצטרך לרבינו, דס"ד א"ל נילף
13 מנגעי בנדים שהצבעים אינן מטמאין בנגודים,
14 דכתיב "צמר ופשתים", מה פשתים שלא נשתנו -
15 אף צמר שלא נשתנו, קמ"ל רבויא. **בבית** ארץ
16 כתיב. כלומר, בית המחובר לארץ. **מראהו**
17 עליה. אם רצה מוכר אמור לו לזוקק: עליה
18 מכרתי לך, אע"ג דגריעא. דיד לזוקק על
19 התחונה. **לימא** ר"מ היא ולא רבנן. דלרבנן,
20 אע"ג דלא אמר "בית בבית" אלא "בית אני מוכר
21 לך" - מראהו עליה, דהא לדידהו עליה בכלל
22 בית. **מאי** עליה מעולה שבבתים. וה"ק מראהו
23 עליה ע"כ של מוכר, דכיון דאמר ליה "בית
24 בביתי" - צריך לברור לו המעולה. ודוקא דאמר
25 "בית בביתי", הא אמר בית סתם - לא, אלא
26 מראהו גרוע. והך מסקנא דהבא מחלפא אמסקנא
27 דפ"ב דמנחות (ק"ף ק"ה), דאמר התם: "שור בשורי
28 הקדש" - הגדול הקדיש, תור בתורי קאמר.
29 ואקשינן עליה מהא דאמר רב הונא בר חייא
30 משמי' דעולא: "בית בביתי אני מוכר לך" -
31 מראהו עליה. מאי לאו עליה ממש? ופרקי' לך, לא,
32 מאי עליה - מעולה שבבבית. מיתובי: "בית
33 בביתי אני מוכר לך", נפל - מראהו נפול. "עבד
34 בעבדי אני מוכר לך", מת - מראהו מת. ואם
35 איתא - ליחודי די נפל ודי מת? אמר ליה: לזוקק
36 קאמרתי? שאני לזוקק, דיד בעל השטר על
37 התחונה. השתא דאיתא להכי - עליה נמי

1 **מתני'** מותר בעליה. שאין עליה בכלל בית. הנודר מן עליה כו', דברי הכל אין בית
2 בכלל עליה. **גמ'** ר"מ היא. דאמר: עליה לאו בכלל בית היא. ואי וכו'. בבית ארץ
3 משמע דמחבר בארעא הוי בית. עליה דלא מחבר בארעא לא הוי בכלל בית ארץ,
4 ולהכי בעי קרא לרבינו, דהואיל דסמיכא אקירות הבית - מטמאה. האמר לחבירו בית
5 שבביתי אני מוכר לך מראהו עליה. משום
6 דאמר "בית בביתי", משמע: עליה בתוך ביתי.
7 מטמא דאמר בית בביתי הא אם אמר בית סתם
8 אין יכול להראות לו עליה. דאין עליה בכלל
9 בית. לימא ר"מ היא. דאמר אין ועליהו בכלל
10 וביתו. **אפי' תימא רבנן**, לא תימא עליה ממש,
11 מאי עליה דקתני. מעולה שבבבית. הבית
12 המשובה שבביתו צריך ליתן לו היבא דקאמר
13 "בית בביתי". אבל אי הוה אמר "בית" סתם -
14 היה יכול להראות לו עליה ממש, דעליה
15 בכלל בית. **מתני'** מותר בדרגש. דאין דרגש
16 בכלל מיטה. דרגש בכלל מיטה. ואסור. אבל
17 הנודר מן הדרגש - דברי הכל אין המיטה בכלל
18 דרגש. **גמ'** ערסא דגרא. מיטה שעורכין אותה
19 למול, ואין שום אדם ישן עליה. כשהן מברין
20 אותה. לכ"ג כשהוא אבל. כל העם כו' יתיב
21 עליה. בתמייה, מכלל דדרגש לאו ערסא דגרא
22 הוא. אגן יתיבין ליה. משום דכתיב "ויין למרי
23 נפש". ה"ג, אף על גב דכולה שתא לא יתיב
24 עליה - השתא יתיב. לא היה כופהו. ממש,
25 הכרעים מלמעלה. אלא וזקפו. שמעמידו על
26 שני כרעיו דדיו. ואי אמרת ערסא דגרא. דמיטה
27 חשובה היא כ"כ, אמאי אין צריך לכפותה.
28 והתניא וכו'. וזו נמי, הואיל ומיטה חשובה היא
29 - צריך לכפותה. אלא שמע מינה דרגש לאו
30 ערסא דגרא הוא.

המיוחדת
21 **ה' רבינוא: מידי דהוה אבשר ויין, דכופה שתא אי**
22 **בעי - אכילה, ואי בעי - לא אכילה, ההוא יומא - אגן יתיבין ליה! אלא הא קשיא; דתניא:**
23 **דרגש לא היה כופהו אלא וזקפו. ואי אמרת ערסא דגרא הוא, והתניא: הכופה את מפתו**
24 **לא מפתו בלבד הוא כופה, אלא כל מפות שיש לו בתוך הבית הוא כופה! הא לא קשיא,**
25 **מיד**
גריעא, יד בעל השטר על התחונה. ולפום הך מסקנא דאמר' דעליה ממש קאמר, דגריעא - משמע דליכא לאוקמה לדרב הונא כרבנן, דאם כן למה לי "בבית" דקאמר' אפי' "בית" נמי,
עליה בכלל בית הוא. ואי הכי - אפשר דקיימא לן בר' מאיר. מיהו, כתב הרמב"ן דאפי' למסקנא דהתם, הא דרב הונא כרבנן איתא, דאיכא למימר דהאי דנקט "בית בבית" ולא נקט "בית
סתם - לא מיבעיא קאמר; לא מיבעיא בית סתם דמראהו עליה דגריעא, אלא אפי' כי אמר "בית בבית" דבכי האי גוונא למעלותא משמע, כדאמר' התם הגדול הקדיש - אפי' הכי גבי
לזוקק מראהו עליה, דגריעא. הילכך, כיון דלפום מסקנא דהתם איכא למימר דמימריה דרב הונא כרבנן איתא - נקישין כוותיהו דעליה בכלל בית, וכן פסק הרמב"ם דל פ"ט מהלכות נייס
הלכות ט"ו. **ערסא** דגרא. נוהגין היו להציע מטה למל הבית. גרא - מול, ודומה לו בסוף פרק "במה אשה יוצאה" (ע"פ ק"ט). גר גדי וסנוק לא. **כשחיו** מברין אותו. לזוקק גדול וז"ל מלך
שארע לו אבל. ומתני' היא בפרק "בחן גדול". **כולה** שתא לא יתיב עלה. עד עכשיו לא ישב על אותו מטה, שחיי מונחת היא לשר הבית, והשתא דאבל הוא יתיב עלה? מהדיכא תיפוק
לן. **נומל** קרביטו.

מתיר

האבות היו רועי צאן, מכיוון שרצה להיות בהתבודדות מענייני העולם, כדי שיוכלו
לעסוק בעבודת ה' כדבעי, מה- שאין-כן יוסף היה עסוק בענייני העולם
משיחת שבת פרשת מקץ ה'תשמ"ג

מעלתו המיוחדת של יוסף הצדיק - שלמרות היותו עסוק בענייני העולם... לא
הפריע הדבר מאומה לדבקותו בעבודת ה'
משיחת שבת פרשת מקץ ה'תשמ"ג

1 המיוחדת. ליתן עליה כלים, והואיל ואין שינים עליה - אין צריך לכפותה. קרביטין.
 2 לולאות שבו. קרביטין מי אית ליה. הכי קים להו דלא הוו להו קרביטין, שאינה עשויה
 3 להתפרק אלא עומדת מוצעת לעולם. רבן שמעון אומר אין צריך לזקפה. אלא הוא,
 4 האבל, נוטל קרביטין והיא נופלת. דצלעי. מוכרי עורות. ערסא דצלאי. של עור, שישן
 5 עליה, אבל אינה חשובה כל כך. ולחכי, והואיל
 6 ואינה חשובה - לא היה כופה, אלא זוקפה ודיו.
 7 והלכך אמרי' במתני' דמוטר בדרגש. שאינה
 8 מטה חשובה. וערסא דצלאי אית לה קרביטין.
 9 ופליגי רשב"ג בגמרא. ואמר דבעי כפיה כל כך
 10 שמתיר קרביטין והעור נופל מאליו. לפי שיש
 11 רצועות סביב לעור ומתחין אותו בין ארוכות
 12 המטה, וקושרין הרצועות בארוכות ושוכבין
 13 עליו, וכשמותרין הרצועות העור נופל - אין לך
 14 כפיה גדולה מזה. מטה מסרנין אותה על גבה.
 15 שכורכין הבגד או העור שישנים עליו סביב
 16 אותם עצים שעומדים מראשותיו, ומרגלותיו
 17 נקבים, ומנסיסין המשיחות שבבגד או שבעור
 18 לתוך אותן נקבים. משישופם בעור הדג.
 19 שמשפשיף העצים של מטה, הארוכות והקצרות,
 20 בעור הדג, כדי לעשותן צחובין והלקים. למת לי
 21 שיפת עור הדג. והלא העור מוכסה מן החבלים
 22 או מן הבגד מן העור! הא והא. מסתרגין
 23 מגופן. לעיולי ולאפוקי אביוני. שמכניסין ראשי
 24 המשיחות שבבגד דרך הנקבים, וקושרים זה
 25 בזה. אעולי ואפוקי באבכתא. שקושרין לו לאות
 26 בעצי המטה מראשותיו וממרגלותיו, ומכניסין
 27 ראשי משיחות בנקבים וקושרין בלולאות. והיינו
 28 קרביטין. שנקליטיה יוצאין. כדאמרי' התם:
 29 נקליטין שנים, ואותה מטה אק אדם יכול
 30 לכפותה מפני נקליטיה, אלא זוקפה על ב'
 31 מרגלותיה ומניחה. דיו. הלכה כרבן שמעון.
 32 אדמו: מתיר קרביטין; מותני' לתחומה. בתוך
 33 אלפים אמה. לעיבורה. היינו פגום כנס פגום
 34 יוצא של אותה העיר. גמ' אלא שמע מינה
 35 בעיבורה הוה קאי. וקרי ליה "ביריח". אימא
 36 ואפילו בתחומה. היו בתוך העיר. והאי דכתיב
 37 "ידיה בהיות יהושע ביריחו" - בתחומה הוה
 38 קאי. תחומה אקרי חוץ לעיר, דכתיב "ימדותם
 39 מחוץ לעיר". מן האגף ולפנים. מן סגירת הפתח
 40 ולפנים. אגף כמו (ימא ית) הגפת לדלת. אבל
 41 מן האגף ולחוץ על עובי המפתח - אינו אסור.
 42 יכול ילך לביתו ויפגיה. ע"י שלוחו. ת"ל אל פתח
 43 הבית. של מנוגע צריך לעמוד. הכי גרסין. על
 44 השקוף. על עובי המפתח. ער שיצא מן השקוף.
 45 דעל השקוף איקרי בית. בצד השקוף. מבחוץ.
 46 מדקאמר "ער שיצא מן הבית כולו" - אלמא
 47 דשקוף נמי הוי בית, ואמאי הנודר מותר מן
 48 האגף ולחוץ? שאני נבי בית וכו'. אבל גבי נדרים
 49 מותר מן האגף ולחוץ. שקוף - היינו אסקופה,
 50 משקוף - מה שעל הפתח.
 51 מותני'

1 מתיר קרביטין, והיינו לולאותיו, בימי אבלו. קרביטין מי אית ליה. הרי כשאר מטות
 2 הוא עשוי! בשוקא דצלעי. מעבדי עורות. ערסא דצלאי. מטה של עור, ותולין רצועות
 3 בשפת העור סביב, וכשרוצים לנטותו - עובבין הרצועות בארוכות המטה, וכשמתייחן אותן
 4 - נופל מאליו, וכן הן קרביטיו. וכדי שלא יתקלקל העור בלחלוץ הקרקע, שלא היו ראשי
 5 כרעיו גבוהין מסרוגו למעלה, אמר תנא קמא
 6 דאינו כופהו. וקאמר ר"ג דמתיר קרביטין והוא
 7 נופל. מטה מסרנין אותה על גבה. החבלים
 8 מרכיבים על ארוכות המטה. דרגש מסרנים
 9 אותו מגופן. שיש נקבים בארוכותיו, ותוחבים בהן
 10 ראשי רצועות התלויות בעור ועובבין, ואין
 11 מרכיבין הרצועות ע"ג ארוכות המטה.
 12 והעריסה. עריסת תינוקות. משישופם
 13 בעור הדג. כדי להחליק הארוכות לפיותו. למה
 14 לי שיפת עור דג. והרי מוכסות ון תמיד בראשי
 15 החבלים המסורגין על גבי המטה! אעולי
 16 ואפוקי בבועים. בנקבים של ארוכות מכניסין
 17 ומוציא ראש החבל. באבכתא. לולאות
 18 תלוין בנקבי ארוכותיו, ובהן מכניסין ראשי
 19 רצועות התלויות בשפת העור. שנקליטיה
 20 יוצאין. נקליטין - ב' עצים ארוכין שמעמידין
 21 אותם במטה, אחד במראשותיה ואחד
 22 במרגלותיה, ומופצלין הן בראשיהן, ומניחין קנה
 23 מזה ומזה, ועליו פורשין הכילה. ויש שבחברין
 24 אותן נקליטין למטה, והיינו יוצאין - שמחוברין
 25 יוצאין מן המטה עצמה. ואין יכול לכפותה מפני
 26 נקליטיה, ומשום הכי זוקפה דיו. מנלן דעיבורא
 27 דמתא כמתא דמי וכו'. אלא ש"מ בעיבורה, תוך
 28 ע' אמה ושירים, של יריחו היה יושב. הא כתיב
 29 בתחומה ומדוהם מחוץ לעיר. אלמא, תחום העיר
 30 - חוץ לעיר מיקרי, ואינו מן העיר. ילך לביתו
 31 ויסגיר. ע"י ריד חבל ארוך. ת"ל אל פתח הבית.
 32 דמשמע שצריך לעמוד על הפתח בשעת הסגר.
 33 א"ל אל פתח הבית. כלומר, אי כתיבה לחודיה,
 34 ולא כתב "מן הבית" ה"א שיעמוד על האסקופה
 35 תחת המשקוף ויסגיר, להכי איצטרך "מן הבית" -
 36 ללמד שצריך לצאת חוץ לאסקופה שתחת
 37 המשקוף. ומדאצרכיה הכי, אלמא כל שתחת
 38 המשקוף, אע"פ שהוא מן האגף ולחוץ - היה בכלל
 39 בית. שאני גבי בית. דכתיב קרא "מן הבית" -
 40 עד שיצא מן הבית כולו. דכיון דכתב רחמנא "מן
 41 הבית" יתירא - לרבויה יציאה אחרת אתא, והיינו
 42 שיצא מכל מה שתחת המשקוף. דהא אי לא כתיב
 43 "מן הבית" אלא "יוצא כהן אל פתח הבית" -
 44 הוה אמינא דעומד תחת המשקוף ומסגיר, אע"ג
 45 דכתיב "יוצא", דמן האגף ולחוץ כלחוץ. ומכאן
 46 לאותן שנעשבעו לעמוד בבית אחד, דמן האגף
 47 ולפנים - מותרים, מן האגף ולחוץ - אסורין.
 48 מותני'

1 מידי דהוה אמפיה המיוחדת לכלים, דתניא: אם
 2 היתה מטה המיוחדת לכלים אין צריך לכפותה. אלא
 3 אי קשיא הא קשיא, דתניא, רשב"ג אומר: דרגש
 4 מתיר קרביטין והוא נופל מאליו. ואי דרגש ערסא
 5 דגדא הוא - קרביטין מי אית ליה? כי אהא רבין
 6 אמר: שאיתיהי לההוא מרבנן, ורב תחליפא בר
 7 מערבא שמויה, דהוה שכיב בשוקא דצלעי, ואמר
 8 לוי: מאי דרגש - ערסא דצלאי. איתמר, איהו מטה
 9 ואיהו דרגש? אמר רבי ירמיה: מטה - מסרנין
 10 אותה על גבה, דרגש - מסרנין אותה מגופו. מיתבי:
 11 כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה? המטה והעריסה
 12 - משישופם בעור הדג. ואי מטה מסתרגת על
 13 גבה - למה לי שיפת עור הדג? אלא, הא והא
 14 מגופן; מטה - אעולי ואפוקי בביוני, דרגש - אעולי
 15 ואפוקי באבכתא. א"ר יעקב בר אהא אמר רבי:
 16 מטה שנקליטיה יוצאין - זוקפה, ודיו. א"ר יעקב בר
 17 אידי אמר ר' יהושע בן לוי: הלכה כרשב"ג. מותני'
 18 הנודר מן העיר - מותר ליפגם לתחומה של עיר,
 19 ואסור ליפגם לעיבורה. אבל הנודר מן הבית - אסור
 20 מן האגף ולפנים. גמ' מנלן דעיבורא דמתא כמתא
 21 דמי? א"ר יוחנן: דאמר קרא "ויהי בהיות יהושע
 22 ביריחו" וגו'. מאי "ביריחו"? אילימא ביריחו כמש' -
 23 והכתיב "ויריחו סגרת ומסגרת! אלא ש"מ בעיבורה.
 24 אימא אפי' בתחומה! הא כתיב בתחומה "ומדותם
 25 מחוץ לעיר". הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן
 26 האגף ולפנים. אבל מן האגף ולחוץ - לא. מתיב
 27 רב מרי: "יוצא הפה מן הבית" יכול ילך לביתו
 28 ויסגיר - ת"ל "אל פתח הבית". אי אל פתח הבית,
 29 יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר - תלמוד לומר "מן
 30 הבית", עד שיצא מן הבית כולו. הא כיצד - עומד
 31 בצד המשקוף ויסגיר. ומינן שאם הלך לביתו ויסגיר,
 32 או שעמד תחת השקוף ויסגיר, שהסגירו מוסגר
 33 - ת"ל "והסגיר את הבית", מפל מקום! שאני גבי
 34 בית דכתיב "מן הבית" - עד שיצא מן הבית כולו.
 35 מתני'

כשעושה האדם כל המוטל עליו על-פי תורה מסייעים בידו מלמעלה ומוליכים אותו למחוז חפצו ולמטרתו הוא. והוא-הדין בקשר שבין תלמיד לרב וחסיד לרבו

ממכתב י"ט כסלו, תשמ"ו

57 המחבורות למצע בתוך הנקבים, אלא **אָעוּלִי וְאִפּוּנִי** – היו
 58 מכניסים ומוציאים אותם **בְּאִפְקָתָא** – בתוך לולאות, שהיו עושים
 59 לולאות שהיו תחובות בנקבי הארוכות, ולתוך הלולאות היה
 60 מכניס את רצועות המצע וקושר.
 61 הגמרא מביאה עוד סוג מטה שאין צריך לכפותה:
 62 **אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַ אֲמַר רַבִּי, מִטָּה שֶׁנִּקְלָטִיטָה יוֹצֵאִין** – היו
 63 מעמידים שני מוטות והנקראים בלשון המשנה נקליטין האחד
 64 בראש המטה והשני למרגלותיה, וראשי שני המוטות היו
 65 מפוצלים כמין קרניים, ומניח לאורך המטה מעל המוטות, מוט
 66 שלישי, ועל מוט זה פורס סדין או כיוצא בזה, ויש אנשים שהיו
 67 מחברים מוטות אלו למטה עצמה, ואם כן נמצא שאכל לא יכול
 68 לכפות מטה זו, מפני המוטות המחבורות היוצאים ממנה, ולכן
 69 **זוֹקְפָה** – מעמידה על ראשה או על מרגלותיה וְיָדוּ בכך.
 70 התבאר לעיל שתנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל נחלקו בדין
 71 הדרגש, הגמרא מכריעה בין השיטות:
 72 **אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַ אִיְדִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, הַלְבָּה**
 73 **בְּרָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שִׁמְתִיר אֶת הַקְּרִבִּיטִין הַמְּצַע שֶׁל הָעוֹר**
 74 **נוּפֵל מֵאֲלִיּוֹ.**

משנה

75 הנודר מן העיר שלא להכנס לתוכה, מותר לו לייבנם לתחומה של
 76 עיר זו, שהם אלפיים אמה שסביבות העיר מארבע רוחותיה.
 77 שתחום העיר אינו נחשב 'תוך העיר'. וְאִסּוּר לוֹ לִיְבַנֵּם לְעֵיפוּרָה שֶׁל
 78 עיר זו, שהם השבעים אמה ומשהו הסמוכים לעיר מכל סביבותיה,
 79 שעייבורה של העיר נחשב בתוך העיר. אָבֵל הַנוֹדֵר מִן הַבֵּית שֶׁלֹּא
 80 להכנס לתוכו, אינו צריך להתרחק כל כך, ואף לא כל חלל פתח
 81 בית זה בכלל האיסור, אלא אִסּוּר מֵלֶחֶס לַחֲלַל הַפֶּתַח מִן הָאֲנָפָה
 82 – ממקום סגירת הדלת וְלִפְנֵיהֶם – באופן שלאחר סגירת הדלת
 83 יהיה חלק זה של החלל בצד פנים של הבית. אבל כניסה לחלל
 84 הפתח שעד מקום זה מותרת לו, שאינו נקרא תוך הבית.
 85

גמרא

86 נאמר במשנה שהנודר מן העיר אסור בעיבורה של העיר, שואלת
 87 הגמרא, מִנְהוּן דְעֵיפוּרָה דְמֵתָא בְּמֵתָא דְמֵי – מניין לנו שעיבורה של
 88 העיר נחשב כמו העיר עצמה. משיבה הגמרא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 89 דְאָמַר קְרָא (יהושע ה יג) 'וְהָיָה בְּהֵיאוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירֵיחוֹ' וְגו', ומדייק רבי
 90 יוחנן בפסוק זה, מֵאִי בִּירֵיחוֹ – מה הכוונה שהיה יהושע ביריחו,
 91 אִילֵּימָא בִּירֵיחוֹ מִפְּשֵׁ – אם תאמר שהיה בתוך העיר עצמה,
 92 וְהַפְּתִיב וְהָרִי כְתוּב בַּהֲמִשְׁךָ (שם א י) שבאותו זמן וְיֵרִיחוֹ סָגִירָת
 93 וּמְסוּפֵרָת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא, ואם כן לא יתכן
 94 שיהושע היה בזמן זה בתוך העיר עצמה. אֲלֵא שְׁמַע מִיָּנָה מִפְּסוּק
 95 זה, שהנאמר קודם לכן 'בְּהֵיאוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירֵיחוֹ' הכוונה בהיותו
 96 בְּעֵיפוּרָה שֶׁל יְרִיחוֹ. וּמָזָה שֶׁהַחֲשִׁיבוּ הַכְּתוּב כְּמִי שְׁעוֹמֵד בְּעִיר
 97 עצמה, הרי שעייבור העיר נחשב בתוך העיר.
 98 שואלת הגמרא, אָמַר אֲפִילוּ בְּתַחוּמָה – כיון שלא נזכר בפסוק
 99 באיזה סמיכות לעיר יריחו עמד יהושע, אם כן יש מקום לומר
 100 שעמד בתחומה של העיר ולא בעיבורה, וגם תוך התחום נחשב
 101 בתוך העיר, ומדוע חילק התנא במשנתנו ואמר שדווקא עיבורה
 102 של העיר בתוך העיר אבל תחומה לא. מתרצה הגמרא, הָא בְּתַבִּיב
 103 בְּתַחוּמָה – הלא לגבי תחומין נאמר (במדבר לה ה) 'מְדִרְתֶּם מִחוּצֵי לְעִיר
 104 אֶת פֶּתַח קִדְמָה אֶלְפִים בָּאֲמָה' וְגו', ומכאן למדו חכמים אלפיים
 105 אמה לשיעור תחומין, והפסוק מחשיב מקום זה כ'מחוץ לעיר' ואם
 106 כן מוכרח שדווקא עיבורה של עיר הוא תוך העיר, ואילו תחומה
 107 הוא מחוצה לה.
 108 שנינו במשנה, הַנוֹדֵר מִן הַבֵּית אֵינוֹ אִסּוּר אֲלֵא מִן הָאֲנָפָה וְלִפְנֵים:
 109

1 שמה ששנינו שכופה כל המטות שיש לו בבית, מדובר באותן
 2 העשויות לשכיבה, אבל ערסא דגרא עשויה למזל ולא לשכיבה,
 3 לכן אינה חייבת בכפייה. מִיָּד דְהָהוּ – בדומה לדין שיש אֲמִטָּה
 4 המיוחדת לבלים – להניח עליה כלים, דְתַנָּי, אִם הָיְתָה מִטָּה
 5 המיוחדת לבלים, אֵין צָרִיד לְכַפּוֹתָה – מכיון שאינה עשויה
 6 לשכיבה. אֲלֵא אֵי קִשְׁיָא – אם קשה על ביאורו של עולא בדרגש,
 7 הָא קִשְׁיָא – זה קשה לי, דְתַנָּי – ששנינו בהמשך הברייתא
 8 שהביאה הגמרא לעיל בענין דרגש שפטורים מלכופו, רָבֵן שְׁמַעוֹן
 9 בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר – חולק הוא על תנא קמא וסובר שעל כל פנים
 10 אינו משאירו על עומדה, אלא דִין דְרָגָשׁ, שִׁמְתִיר קְרִבִּיטִין –
 11 רצועותיו שבהן קושר את המצע לארוכות הדרגש, וְהוּא – המצע
 12 נוֹפֵל מֵאֲלִיּוֹ. הגמרא מדייקת ומקשה, וְאֵי כְדַרְבֵּי עוֹלָא הָאמַר
 13 דְרָגָשׁ עָרְסָא דְהָרָא הוּא, קְרִבִּיטִין מִי אֵית לֵיה – האם יש לה למטת
 14 המטה רצועות הרי היא ככל מטה רגילה שמצעה מחובר לארוכות
 15 המטה באופן קבוע, ואין בה קרביטין שיוכל להתייר, וּמָזָה שֶׁאִמַר
 16 רבן שמעון בן גמליאל דרגש מתיר קרביטיו, הרי שמוכח מדבריו
 17 שהדרגש אינו ערסא דגרא.
 18 הגמרא נשאת בקושיא על הסברו של עולא, ומביאה ביאור אחר
 19 מהו דרגש:
 20 **בִּי אֲמַר רַבִּין** – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל אָמַר לחבריו
 21 שבבבל, שְׂאִילֵתִיה – שאלתי שאלה זו, מהו דרגש, לְהָהוּא מְרַבֵּן –
 22 לאחד מחכמי ארץ ישראל, וְרַב תַּחְלִיפָא בְּרַ מַעְרְבָא שְׂמִיָה, דְהָהוּ
 23 שְׂבִיבָה בְּשָׂקָא דְצִלְעֵי – שהיה מצוי בשווקים של מעבדי עורות,
 24 וְאָמַר לִי – והשיב לי, מֵאִי דְרָגָשׁ, עָרְסָא דְצִלְעֵי – מטה שהמצע שלה
 25 עשוי מעור ובקצוות המצע מסביב ישנם רצועות הנקשרות
 26 לארוכותיו. ומכיון שבשונה מרגלי מטה רגלי הדרגש קצרים
 27 ואינם בולטים מעל המצע, אי אִם יִדְפּוּכוּ אֶת הַדְּרָגֶשׁ כְּפִי שְׁעוּשִׁים
 28 בשאר המטות יתקלקל מצע העור מלחות הקרקע, לכן סובר תנא
 29 קמא שאין צריך לכופה כלל. ורבן שמעון בן גמליאל סובר שמכל
 30 מקום צריך להתיר את הרצועות, כדי שהמצע יפול על גבו שבכך
 31 אינו מתקלקל.
 32 הגמרא מביאה הבדל בין מטה רגילה לדרגש:
 33 **אֲתַמַּר, אֵוְהוּ מִטָּה וְאֵוְהוּ דְרָגָשׁ, אָמַר רַבִּי יוֹרְגֵיה, מִטָּה מְסַרְגִּין**
 34 **אוֹתָהּ עַל גַּבָּה** – כורכים חבלים סביב ארוכות המטה מצד אל צד,
 35 ומותחים אותם תוך כדי אריגה בצורת שתי וערב אחד בתוך
 36 השני, ונראים כסורגים, ומעל גבי הסירוג פּרְשׁוּ אֶת מִצַּע הָעוֹר
 37 לשכיבה. אֲבֵל דְרָגָשׁ מְסַרְגִּין – קושרים אותו מְנוּפֵי – שיש
 38 בארוכות העץ של מסגרתו נקבים, ואת הרצועות המחבורות
 39 למצע תוחבים בנקבים ומותחים את המצע וקושרים את
 40 הרצועות.
 41 הגמרא מקשה על דבריו של רבי ירמיה:
 42 **מִיתִבִּי, שְׁשֵׁנִין בַּמְּשֵׁנָה בְּכָלִים (פס"ז מ"א) הַמְּבֹאֲרָת דִּין כְּלֵי עֵץ,**
 43 **מֵאִימְתִי גַמְר מֵלֹאכְתָּם לַעֲנִין שִׁיחֵי מְקַבְּלִין מִזְמָאָה** – שקודם
 44 שנגמרה מלאכת הכלי אינו מקבל טומאה. ומחלקת בין כלים
 45 שונים ואומרת, הַמִּטָּה וְהַעֲרִיסָה שֶׁל תִּינוּק, מְשִׁישׁוּפָם – משעה
 46 שגמר להחליק וליפות את ארוכותיהם על ידי שיפשוּפֵם בְּעוֹר הַדָּג
 47 – סוג דג ידוע ביניהם, שעורו מתאים למלאכה זו. מדייקת הגמרא
 48 ומקשה, וְאֵי מִטָּה מְסַרְגִּינָה עַל גַּבָּה – ואם במטה רגילה כורכים
 49 את החבלים על גבי ארוכותיה, הרי אין הארוכות נראות, ואם כן
 50 לְמָה לִי שִׁיפֵת עוֹר הַדָּג כְּדִי לִיפּוֹתָם.
 51 הגמרא מבארת את החילוק בין מטה לדרגש באופן שונה:
 52 **אֲלֵא הָא הוּא –** בין במטה ובין בדרגש היה סירוגם מְנוּפֵין – ובאמור
 53 לעיל בדרגש, שיש נקבים בארוכות שלהתוכנם תחבו את החבלים
 54 המחזיקים את המצע. אך מִטָּה, הַחֲבָלִים שֶׁמֵהֵם עוֹשֶׂה הַסִּירוּג
 55 שלה, אָעוּלִי וְאִפּוּנִי – היו מכניסים ומוציאים אותם בְּבִיטֵי –
 56 בנקבים של הארוכות. ואילו דְרָגָשׁ, לא תוחבים את הרצועות

משנה

המשנה ממשיכה בביאור משמעות של כמה מלשונות הנדרים: האוסר על עצמו מין מסוים של פירות בסתם, כגון שאמר קונם תאנים או ענבים עלי, אינו נאסר אלא באכילתם. מכרם או החליפם בניין אחר, מותר לו ליהנות מהדמים, ואף לאכול את החליפין. ואם זרעם והצמיחו גידולים, מותר בגידולם. שאף שאסרם על עצמו בסתם, לא התכוון בזאת אלא לאסור על עצמו את אכילתם.

אבל האוסר על עצמו בסתם רק חלק מסוים של המין ההוא, כגון רק את התאנים או הענבים שהיו מונחים לפניו, ואילו כל שאר התאנים והענבים מותרים לו, אומרת המשנה שבמקרה כזה מה שנאסר עשוי עליו כהקדש, ואסור בו ובחילופיו ובגידוליו, וכפי שיבואר:

ראה פירות ואמר קונם – כקרבן יהיו פירות האלו והללו שראיתיו עלי, או שהיו פירות מונחים לפניו ואמר קונם הן – הפירות הללו שמונחים לפני עלי – על עצמי ולצורכיו, או אמר קונם הן לפי – גם זה משמעו כאילו אמר על עצמי, אסור לו ליהנות לא רק מהפירות עצמם, אלא גם בחילופיהן, דהיינו שאם נמכרו, דמיהם אסורים עליו, וכן אם הוחלפו בפירות אחרים אסור במה שהוחלף. ובגידוליהן – אם נזרעו הפירות הללו בקרקע, אסור לו ליהנות ממה שגדל.

שכל שאסר על עצמו בסתם רק את אותם פירות מסוימים שקרט, כגון באופן שהובא במשנה, שאסר רק את אלו שראה וכל שאר אותו המין מותרים לו, הרי זה דומה להקדש, שדוקא מה שהוקדש אסור והשאר מותר, ולפיכך מפרשים רצונו, שבא לאסור הפירות על עצמו לגמרי שיהיו עשויים עליו כהקדש, ועל כן אסור לו ליהנות מהם ומחילופיהם ומגידוליהם.

ואם אסר על עצמו מין מסוים של פירות, כגון שאמר קונם ענבים ושאני אוכל, ושאני טועם, אף על פי שבאומר 'שאני אוכל' שאני טועם' הוסיף באיסורם, שמשום כך נאסר אף בתבשיל שמורגש בו הטעם של המין שאסר, אף על פי כן מותר בחילופיהן – אם מכרם או החליפם בפירות ממין אחר. ובגידוליהן – אם זרעם בקרקע וגדלו אחרים תחתיהם, מותרים לו. שהרי כשאוכל מן החליפין והגידולים לא טועם אותם פירות שאסר על עצמו.

המשנה מבארת הלכה בגידולי קונם:

דין זה ששנינו במשנה, שבקונם פירות האלו אסור בגידוליהן, ומשמע שבגידולי הגידולין מותר, וכן זה ששנינו שבאומר שאני אוכל ושאני טועם, מותר אף בגידולים עצמם, היתר זה לא נאמר אלא כשאסור הקונם היה בדרך – בניין פרי שזרעו בלה – ונרקב בקרקע קודם שיצמח ממנו הגידול החדש, כגון חטים ושעורים ושאר זרעים. שמאחר שהאיסור כלה קודם שיצמחו הגידולים, אינו טועם בגידולים את טעם הפרי שאסר על עצמו, ולכן הם מותרים. אבל אם איסור הקונם היה בדרך שאין זרעו בלה כגון שום ובצלים, שהפרי שאסר על עצמו נשאר בקרקע וממנו יוצאים הגידולים, אזי לא זו בלבד שגידולים אלו אסורים, שמעורב בהם מעצם הפרי האסור, אלא אפילו אם יזרע את החדשים שיצאו, ומה שצומח תתה הוא גידולי גידולין של האיסור, גם הם אסורים, מאחר שעל כל פנים מעורב בהם משהו מהאיסור הראשון, ואותו מעט אוסר את כולו.

ואין אומרים היא אותו מיעוט איסור בטל ברוב המותר, שמאחר שיש אפשרות להתיר האיסור שלפנינו על ידי שישאל על נדרו אצל חכם, אין בו דין ביטול ברוב.

המשנה מביאה דוגמא נוספת לדין קונם פירות האלו עלי: האומר לאשתו קונם – כקרבן יהיו מעשה ידי – כגון אפית הפת, וטווית הצמר, וטחינת הקמח, והתבשיל שאת מבשלת, כל אלו וכיוצא בהם יהיו אסורים עלי, או שהיה חלק ממעשה ידיה מונח

לפניו, ואמר קונם הן והללו שמונחים לפני עלי פי – על עצמי, או שאמר קונם הן לפי – על עצמי, אסור לו ליהנות לא רק מעצם מעשה ידיה, אלא גם אסור בחילופיהן – בפירות שנתנו לה בשכר מעשה ידיה, ובגידוליהן – אם נטעה היא אילן, גדולי האילן אסורים עליו.

וטעם הדבר, שמאחר שאיש זה לא אסר על עצמו כל מעשי ידי האדם, שדוקא מעשי ידי אשתו ייחד לאסור, או דוקא אותו מקצת שהיה מונח לפניו, יש לומר שנתכוין בעשיית הקונם שלא ליהנות ממעשה ידי אשתו כלל. וכמו שנתבאר בתחילת המשנה בדין האומר קונם פירות האלו עלי, שכל האוסר על עצמו בסתם מקצת מן הדבר וכל השאר מותר לו, נתכוין בכך שהאסור יהיה עשוי עליו כהקדש, האסור בהנאה הוא וחילופיו וגידוליו.

אלא שחזרה המשנה וכפלה דין זה להשמיענו שלא רק באמירת 'קונם פירות האלו' נאסר כהקדש, אלא גם זה האוסר על עצמו פירותיו של פלוני, וכמו כאן שייחד עליו לאסור מעשה ידי אשתו, דומה הוא לאומר קונם פירות האלו, ואף בזה נאסרים החליפין והגידולים.

ואם אמר קונם עלי מעשה ידיך שאני אוכל, או שאמר קונם עלי מעשה ידיך שאני טועם, מותר בחילופיהן – פירות שנתנו לה בשכר מעשה ידיה מותרים לו אף באכילה, ובגידוליהן – אם נטעה או זרעה בקרקע פירות וגדלו וצמחו, מותרים לו באכילה. שהרי לא אסר על עצמו הנאת מעשה ידיה, אלא את אכילת או טעימת גוף הדברים שמכינה בנתן אכילת הלחם שתטחן ותאפה, ולא את החליפין והגידולים.

ומשמיעה לנו המשנה בזאת, שאף על פי שבפתח דבריו ייחד לאסור רק את מעשה ידי אשתו או מקצת ממעשיה, שבאופן הרגיל מפרשים שהתכוין בכך שיהיו עשויים עליו כהקדש האסור אף בהנאה, וכמו שנתבאר לעיל, אף על פי כן הועיל לו סיוע דבריו שאני אוכל ושאני טועם, להיות מותר בחילופים ובגידולים.

המשנה חוזרת ומבארת את ההלכה של גדולי קונם שכבר נשנתה לעיל: זה ששנינו שהמייחד לאסור מעשה ידי אשתו או למקצת ממעשה ידיה, אסור אף בגידולים שנטעה וזרעה, ומשמע שבגידולי הגידולים מותר, וכן מה ששנינו שבסיים שאני אוכל ושאני טועם, מותר הוא בגידולים עצמם, היתר זה לא נאמר אלא שהיו הגידולים בדרך – בניין פרי שזרעו בלה ונרקב בקרקע קודם שיצא החדש, כגון חטים ושעורים ושאר זרעים, שאז אינו טועם ממעשה ידיה כלל. אבל אם היה המין שנטעה או זרעה בדרך שאין זרעו בלה – כגון שום ובצלים, שהנטיעה והזריעה נשארים בקרקע וממם יוצאים הגידולים. אזי אפילו גידולי גידולין גם כן אסורים, כיון שהאסור מעורב בהם ואינו בטל.

המשנה מבארת דין נדרים במקומות שיש להסתפק בהם בפירוש דברי הנדר:

האומר לאשתו קונם מה שאאת עושה בדברי מאכל, איני אוכל מהם עד הפסח, או שאמר קונם מה שאאת עושה בעיני כסות ומלבושים, איני מתבסס בהם עד הפסח, אם עשית לפני הפסח איזה דבר מענינים אלו, מותר לו לאכול ולהתבסס בהם אחר הפסח. שכן משמעות דבריו שהזכיר הזמן של עד הפסח תיכף בסמוך לאיסור האכילה וההתבססות, מורה שרצונו שיהיה איסור ההנאה מאלו רק עד זמן הפסח.

ואף שניתן לפרש דבריו גם במשמעות אחרת, 'קונם מה שאת עושה איני אוכל, איני מתבסס' – לעולם, והקונם יחול רק על דברים שתעשי 'עד הפסח', מכל מקום אין להסתפק במשמעות כזו, שכן אין מדרך בני אדם כשרצונם לאסור לתמיד לפרש נדרים בצורה כזו, והרי בנדרים הלך אחר לשון בני אדם.

1 **מתני'** בדבר שורעו כלה. בקרקע, וגדל. כגון חטה וכיוצא בה, היינו גידולין גמורין.
 2 אבל בדבר שאין זרעו כלה. כגון השומים והבצלים, שאינו כלה בקרקע, אלא שרבה וגדל
 3 בגופו. אפילו גידולי גידולין אסורין. בדגופיהו דמו. מעשה ידך עלי. ותנתו לה פירות
 4 בשכר מעשה ידיו. הואיל ואמר "עלי" - אסור בחלופיהן וכו'. אבל כי אמר "שאני
 5 טועם", משמע: מהן גופן איני טועם. הלכך
 6 מותר בחלופיהן ובגידוליהן אם זרעו וצמחו.
 7 שאת עושה איני אוכל עד הפסח. דאמר הכי
 8 "קונם עלי מה שאת עושה שאני אוכל ממעשה
 9 ידך עד הפסח", או שאמר "קונם שאת עושה
 10 שאני מתכסה מכל מלאכתך עד הפסח". פותר
 11 לאחר הפסח. שהרי לא נדר מכל מה שתעשה
 12 אלא עד הפסח. אפי' אחר הפסח אסור. לאכול
 13 ולהתכסות מכל עושה לעולם, שהרי לא קבע
 14 בו זמן. היה עומד באדר ואמר "קונם שאת נהנית
 15 לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מעבשך עד
 16 החג" - הלכה לפני הפסח, אסורה בהנאתו עד
 17 הפסח.
 18 הלכה
 19 **מתני'** "קונם פירות האלו עלי" "קונם הן על
 20 פי" "קונם הן לפי" - אסור בחלופיהן ובגידוליהן.
 21 "שאני אוכל" ו"שאני טועם" - מותר בחלופיהן
 22 ובגידוליהן בדבר שזרעו פלה, אבל בדבר שאין
 23 זרעו פלה - אפילו גידולי גידולין אסורין. האומר
 24 "קונם הן על
 25 ראשתי" "קונם מעשה ידך עלי" "קונם הן על
 26 פי" "קונם הן לפי" - אסור בחלופיהן ובגידוליהן.
 27 "שאני אוכל" "שאני טועם" - מותר בחלופיהן
 28 ובגידוליהן בדבר שזרעו פלה, אבל דבר שאין זרעו
 29 פלה - אפילו גידולי גידולין אסורין. "שאת עושה
 30 איני אוכל עד הפסח" "שאת עושה איני מתכסה
 31 עד הפסח", עשתה לפני הפסח - מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח. "שאת
 32 עושה עד הפסח איני אוכל" ו"שאת עושה עד הפסח איני מתכסה", עשתה לפני
 33 הפסח - אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח. "שאת נהנית לי עד הפסח אם
 34 הולכת את ריבית אביך עד החג", הלכה לפני הפסח - אסורה בהנאתו עד הפסח.
 35 לאחר

36 אסתפק "אלו" אי דוקא אי לאו דוקא? יש לומר: דלעולם "אלו" דוקא, ואפילו נמא דטעמא משום חלופיהן בגידוליהן דמו - משום דהווא טעמא לא סגי אלא לאסרן על המחליף
 37 עצמו, אבל לאסרן לאחר - לא. ומתני' פסיק ותני אסור בחלופיהן ובגידוליהן, אפילו החליפן אחר. והאי אסורא על כרחיך משום "אלו" הוא, דהא חלופי אסורי הנאה כשהחליפן אחר לא
 38 אסירי. ורמי בר חמא לעיל הכי קאמר: פשיטא לי דכשהחליפן אחר - משום "אלו" מתסר, הלכך דוקא נודר אסור, אבל מודר לא. מיהו, הא מיבעיא לי: החליפן הוא, אי מתסרי חליפן דוקא
 39 משום "אלו", דינמא דדוקא גבי נודר, אבל מודר לא, כי היכי דאמר כשהחליפן אחר. או דלמא: נהי דכשהחליפן אחר אסירי - דוקא משום "אלו", כשהחליפן הוא - לא צריך "אלו", דטעמא
 40 משום חלופיהן בגידוליהן דמו, לא שנא נודר ול"ש מודר. ודקתני תנא "אלו" - משום החליפן אחר נקט ליה, דבלאו "אלו" לא מתסר בחלופיהן. כך נראה לי, וכבר כתבתי מה למעלה.
 41 **שאני** אוכל שאני טועם מותר בחלופיהן ובגידוליהן. דנהי ד"שאני אוכל" "שאני טועם" מפיש אסורא, אפי' הכי לא מיתסר בחלופיהן ובגידוליהן. דהא כי אוכל חליפן וגידולין - לא טעים
 42 הנהו פירות דאסר עליה. **בדבר** שורעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין. אבולה מתני' קאי, והי' מאי דאמר' ברישא אסור בגידוליהן, דמשמע דוקא בגידוליהן
 43 מתסר, אבל בגידולי גידולי שרי - הני מילי בדבר שורעו כלה. דכבי האי גוונא נהי דבגידוליהן ראשונים מיתסר דאע"ג דליכא מיוד ממאי דאסר בגידוליהן, דהא זרעו כלה - אפי' הכי לא ריעי
 44 גידולין מחליפן, דחליפן נמי, אע"ג דלית בהו מידי ממאי דאסר עליה - אפי' הכי אסירי. מיהו, בגידולי גידולין שרי, דכיון דגידולין בדבר שורעו כלה בחליפן דמו, כי היכי דחליפן חליפן
 45 מותרין, כדמוכח לעיל ב"השותפין" גבי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת - ה"ג גידולי גידולין שרי. ומשה' קתני ובגידוליהן, דמשמע: אבל גידולי גידולין לא, משום דמייירי בדבר שורעו כלה.
 46 וכן נמי סיפא ד"שאני אוכל" "שאני טועם" מותר בחלופיהן ובגידוליהן - דוקא בדבר שורעו כלה, אבל דבר שאין זרעו כלה - בין ברישא בין בספא, אפילו גידולי גידולין אסורים. משום
 47 דכיון דאין זרעו כלה - הרי בגידולי גידולין הללו מעורב בהן מן האיסור הראשון, ונדרים הוה להו דבר שיש לו מתירין, כדאמר' בגמרא וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל.
 48 **האומר** לאשתו קונם מעשה ידך עלי וכו' אסור בחלופיהן ובגידוליהן, אשמעינן רבותא, דמיחד פירותיו של פלוני, כי הבא ידו מעשה ידי אשתו - כאומר "אלו" דמי, ומתסר בחלופיהן
 49 ובגידוליהן, ולא תקשי לך: מעשה ידיה דבר שאין בו ממש הוא, דאיכא לאוקמה באומר "קונם ידך למעשהיה" אי נמי: מעשה ידי אשתו - לאחר שתעשה, דבר שיש בו ממש הוא. מיהו,
 50 כתב הרב רבי יונה ז"ל: ולא מתסר אלא בכנגד מעשה ידיה, שאם אשתו טונה ואפתה ומורה לזמן, להיות מעות שכנגד טונה ואפתה - שלה, ודכנגד חטים - שלה. **שאני** אוכל שאני
 51 טועם מותר בחלופיהן ובגידוליהן. בהך סיפא נמי אשמעינן רבותא טפי ממתניתין קמייאת, דאע"ג דאמר "אלו", כיון דאסיק דבוריה ב"שאני אוכל" "שאני טועם" - מותר בחלופיהן
 52 ובגידוליהן. דהא מעשה ידי אשתו כ"אלו" דמי, וכדכתבינא, ואפילו הכי קתני עלה: "שאני אוכל" "שאני טועם" מותר בחלופיהן ובגידוליהן. ד"שאני אוכל" "שאני טועם" לא מסתייה דלא
 53 מפיש אסורא לגבי חליפן וגידולין כי לא אמר "אלו", דאדרבה שרי בהו כי אמר "אלו" - משום דבחליפן וגידולין ליכא טעמא דאיסורא. הלכך, כי אסיק דבוריה "שאני אוכל" "שאני טועם"
 54 - למשריננהו תא. והיינו רבותא דהאי "שאני אוכל" דהך מתני' טפי מ"שאני אוכל" דמתני' קמייאת - ד"שאני אוכל" דרישא לא קאי א"אלו", והאי לדבר בפרק "הנודר מן המבושל" (ענין
 55 ק' נ"ב) בעי למפשט בעיין ד"שאני אוכל" דוקא מדקתני מותר בחלופיהן ובגידוליהן - דמשמע: הא ביצא מהן אסור. ואם איתא ד"שאני אוכל" דרישא קאי א"אלו" - היכי פשטינן מינה?
 56 שאני הבא דאמר "אלו", אלא דהאי בדאמרו, **שאת** עושה איני אוכל עד הפסח וכו' מותר לאכול ולהתכסות לאחר הפסח. דלא מספקין דלמא "על" ד"שאת עושה", ראיני
 57 אוכל' לעולם קאמר, דאי הכי הוה ליה לממרו: שאת עושה עד הפסח איני אוכל, כדקתני סיפא. ומדלא קאמר הכי משמע ד"עד הפסח" אאבילה קאי (מ"מ). **שאת** נהנית לי עד הפסח
 58 וכו'. הך מתני' פרישנא לה לעיל בפרק "ואלו מותרין" (ק' טו.) לרב יודוהי כדאיתא ליה ולרב תחמן כדאיתא ליה.

עיקר עניין עבודת התפילה (אריכות בתפילה וכו') הרי זה ביום השבת דווקא

משיחת שבת פרשת מוקץ התשס"ג

1 הלבח אחר הפסח. והרי היא נהנית ממנו קודם הפסח - נמצא עובר ב"לא יחל דבר"
 2 במה שנהנית ממנו קודם הפסח, שהרי הוא הדירה עד הפסח. ומותרת לילך אחר הפסח.
 3 שהרי לא הדירה אלא עד הפסח. גמ' העלה בידו בצל. ברייתא היא, איבעי היא
 4 דאיבעיא בני מדרשא. שנקרו בשביעית ונפטעו בשמינית. איבא דאמרי: שעיקר גדל
 5 בשביעית, ונתגדל עד שרבו גידוליו על עיקרו.
 6 וקא מיבעיא ליה הכי. גידוליהן איתניהו היתר,
 7 שגדלו בשמינית. ועיקרו אסור בהנאה, שהרי
 8 גדל בשביעית, וחיבינן בביעור. וכיון דרבו
 9 גידוליו על עיקרו, שהיו יותר מן העיקר - אותן
 10 גידולי היתר מעלין את האיסור, שמבטלין את
 11 האיסור כולו. או לא? מותר. דגידולי היתר
 12 מבטלין את האיסור, והכא נמי לא שניא. לידת
 13 של ערלה. שפיכבה. שהרכיבה בתוך אילן זקן
 14 של היתר, והיו בה פירות הערלה. ואע"פ
 15 שהוסיפה פירות לאחר שהרכיבה, מאתם
 16 חלקים יותר ממה שהיתה בשעת הרכבה, אע"ג
 17 דשאר ערלה בטלה במאיתם. אסור. אלמא
 18 דלא אתו גידולין דהיתר ומעלין את האיסור.
 19 ופשט ליה מן הדא. דמותר, דהווינן נמי תרין.
 20 לישרא. ממש, של בצלים. שתיקנה. שעישרה
 21 כהלכתה, חרעה וגדלה. מתעשרת לפי כולה.
 22 אע"פ שכבר עישר מן העיקר, והעיקר קיים ואינו
 23 כלה - צריך להפריש מן הגידולים ומן העיקר,
 24 לפי שבטלו גידולים את העיקר. הכא נמי, ההוא
 25 בצל שהעלה ישמעאל - גידולין מבטלין את
 26 העיקר. דלמא לחומרא שאני. כגון הכא גבי
 27 ליטרא בצלים, דלחומרא קאמר דצריך לעשר
 28 משום דגדולין מבטלין את העיקר, אבל לקולא,
 29 כגון בעיא דישמעאל דהוי להיתר - לא אמר.
 30 כגון

1 גמ' איש כפר יומא. שהיה דר בכפר שהיה עומד על שפת הים. העלה שאלה
 2 זו בפיו, כדמותרמינן "ובידו רצפה" - ובפומיה ממלל (יפסיו ו). ורבו גידוליו על עיקרו. לאו
 3 רבייה בלחוד קאמר, אלא רבייה שכיווצה בה במידי דאתי מעלמא חיה בה כדי לבטל את
 4 האסור. מיהו, בגדולין מספקא ליה אי גדולי היתר מעלין את האיסור או לא. ונ"ל דעיקר
 5 ספיקה אי אמרינן גידולין, כיון שנמשכן ורצאין

1 **לְאַחַר הַפֶּסַח - בְּכֹל יְהוּלָהּ. "שְׂאֵת הַנְּהִיט לִי עַד**
 2 **הַחֹג אִם הוֹרֵכְתָּ אֶת צְבִית אֲבִיךָ עַד הַפֶּסַח", הֲרֵכְתָּ**
 3 **לְפָנַי הַפֶּסַח - אֲסוּרָה בְּהִנָּאתוֹ עַד הַחֹג, וּמוֹתֵרֶת**
 4 **לְיָדְךָ אַחֲרֵי הַפֶּסַח. גַּמ' הָאֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ "קוֹנֵם מַעֲשֵׂה**
 5 **יְדִידְךָ עָלַי" "קוֹנֵם הוּן עַל פִּי" "קוֹנֵם הוּן לְפִי" וכו'.**
 6 **יִשְׁמַעְיָא אִישׁ כֶּפֶר יִמְא, וְאִמְרֵי לָהּ אִישׁ כֶּפֶר דִּימְא,**
 7 **הַעֲלֵה בִידוֹ: בְּצֵל שְׁעָקוֹ בְּשִׁבְעִית וְנִמְעוּ בְּשִׁמְוִית,**
 8 **וְרָבוּ גִידוּלָיו עַל עִיקְרוֹ. וְהָכִי קָא מִיבְעִיא לִיה: גִּידוּלָיו**
 9 **הֵיתֵר וְעִיקְרוֹ אֲסוּר, כִּינֵן דְּרָבוּ גִידוּלָיו מִעִיקְרוֹ - אוֹתָן**
 10 **גִּידוּלָיו הֵיתֵר מִעֲלִין אֶת הָאִיסוּר, אוֹ לֵאמֹר? אֵתָּא לְקַמְוִיה**
 11 **דְּרַבֵּי אַמֵּי - לָא הָיָה בִידֵיהּ. אֵתָּא לְקַמְוִיה דְּרַבֵּי**
 12 **יִצְחָק נִפְחָא - פִּשְׁט לִיה מִן הָדָא דְאָמַר רַבִּי הִנָּנְא**
 13 **הַרְיָתָאָה אִמֵּר רַבִּי נְאִי: בְּצֵל שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּמְטְעוּ,**
 14 **וְרָבוּ גִידוּלָיו עַל עִיקְרוֹ - מוֹתֵר. א"ר ר' יִרְמְיָה,**
 15 **וְאִיתִימָא רַבִּי זְרִיקָא: שְׂבִיב מִרְתִּין וְעִבִיד בְּחֵדָּר?!**
 16 **מָאֵן יִנְהוּ תְרִין? דֹּא"ר אֲבָהוּ א"ר יוֹחָנָן: יִקְרָה לְשִׁבְכָה**
 17 **בְּקוֹנֵת וְבֵה פִירוֹת, אַע"פ שְׁהוֹסִיפָה מֵאֵתִים - אֲסוּר.**
 18 **וְא"ר שְׁמוּאֵל בַּר רַבִּי נַחֲמָנִי א"ר יוֹנָתָן: בְּצֵל שֶׁנִּמְטְעוּ**
 19 **בְּכֶרֶם, וְנִעְקַר בְּכֶרֶם - אֲסוּר. הֲדַר אֵתָּא לְקַמְוִיה דְּר' אַמֵּי,**
 20 **וּפִשְׁט לִיה מִן הָדָא דְאָמַר ר' יִצְחָק אֲמַר ר' יוֹחָנָן: לִימְרָא**
 21 **בְּצֵלִים שְׁתִּיקְנָה וְזִרְעָה - מִתְעַשֶּׂרֶת לְפִי כּוֹפֵה. אֲלֵמָא:**
 22 **אוֹתָן גִּידוּלָיו כְּמִלִּין עִיקֵר. דְלֵמָא לְחוּמְרָא שְׂאֵנִי! אֲפָא מִן הָדָא: דְתִנָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:**
 30 **אֵתָּא לְקַמְוִיה דְּרַבֵּי אַמֵּי, וְגוֹל אֲחִיב הֵיתֵר - אֲסוּר.**
 31 **אֵתָּא לְקַמְוִיה דְּרַבֵּי אַמֵּי, וְגוֹל אֲחִיב הֵיתֵר - אֲסוּר.**
 32 **הֵם כְּמוֹהוּ, וְגַבֵּי שְׁבִיעִית נְמִי, לֹא שְׂנֵא.**
 33 **שְׂתַקְנָה. שְׁהַפְרִישׁ תְּרוּמָתָהּ וּמַעֲשֵׂרוֹתֶיהָ.**
 34 **וְזִרְעָה. לְפִי שֵׁשׁ בָּאוּתָה לִיטְרָא כַּמָּה בְּצֵלִים,**

אֵתָּא לְקַמְוִיה דְּרַבֵּי אַמֵּי, וְגוֹל אֲחִיב הֵיתֵר - אֲסוּר. אֵתָּא לְקַמְוִיה דְּרַבֵּי אַמֵּי, וְגוֹל אֲחִיב הֵיתֵר - אֲסוּר. אֵתָּא לְקַמְוִיה דְּרַבֵּי אַמֵּי, וְגוֹל אֲחִיב הֵיתֵר - אֲסוּר.

1 הוא נטעה אילן אוילך, ושייך בה לזון וריעה. מתעשרת לפי הגידולין והעיקר. אלמא, אתו גידולין המחוייבין ומבטלין את העיקר הפטור. ואף על גב דלעיל בסמוך אמר
 2 רבי אבדו משמיה דרבי יוחנן דילדה שסבכה בוקנה ובה פירות, אע"פ שהוסיפה מאתים אסור, דאלמא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר - אמרמיא בניהו, ואילבא דר' יוחנן. דלמא לחומרא
 3 שאני. לעולם אימא לך מדמינא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר, דארבה הרי הם כמיהו. אלא דהכא משום חומרא בעלמא אמרינן דמבטלין. ובמה שפרשתי לא קשיא לך הא דמקשו הבא:
 4 הא חומרא דאתי לידו קולא הוא, דאי מעשר מינה ובה - דלמא מעשר מן העיקר על הגידולין, והוי מן הפטור על החיוב, ואי מעשר עליה ממוקם אחר - הוה ליה מרבה מעשרותיו. דלא
 5 קשיא כלל, דהואיל דאין גידולין מעלין את העיקר - הוה ליה גידולין בעיקר, כיון דמינה רבו, והך ליטרא עיקרה וגידולה פטירי מדינא, וכי מעשר מינה ובה - ליבא למחשך כלל.
 6 כל

ימים האלו הם ימי סגולה ועת רצון . . ימים שמברכים בשם ומלכות בפשיטות
 שאין כאן שום ספק כלל שעשה נסים לאבותינו בימים [ההם ו] בזמן הזה שבכמה
 מקומות בדא"ח [=חסידות] מפרשים בזמן הזה היינו בזמננו ובימינו
 ממכתב כ"א כסלו, תשט"ו

ידועה הצעתי לכמה מוסדות חינוך - שיקבעו שיעור בהלכות הצריכות בחיי היום
 וימיים, ולהתחיל באותם העניינים התכופים ביותר וכמו ברכות הנהנין וכו', שהרי
 סוף-סוף זהו כל האדם את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור
 ממכתב ח"י כסלו, תשט"ו

נדרים דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצא

52 שדינו שנאכל בטהרה לכהנים, ואסור לזרים. שְׁנֵי עָוֹן, וְרַבּוּ גִידוּלוֹ
 53 עַל עֵינָיו מוֹתֵר הַבַּעַל בְּאִכְלָהּ אֶף לְזָרִים, מִפְּנֵי שֶׁבִטֵּל שֵׁם תְּרוּמָה
 54 מִמֶּנּוּ. הָרִי שֶׁהַגִּידוּלִים אֵינָם נִמְשָׁכִים אַחַר הָעֵינָר וְאִדְרָבָה הֵם
 55 מִבְּטֵלִים אוֹתוֹ, וְהוּא הַדִּין בְּצַל שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁבִטֵּל בְּגִידוּלֵי
 56 הַשְּׂמִינִית.
 57 אָמַר לִיה רַבִּי יִרְמְיָה וְאִתִּימָא וְיֵשׁ אֹמְרִים רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי יִצְחָק
 58 נִפְחָא, שְׂבִיב מִן תְּרִין וְעָבִיד בְּחָד – מִנִּיחָה אֵתָה דַּעַת שְׁנֵי אֹמְרָאִים
 59 וְפֹסֵק כְּדַעַת אֹמְרָא יְחִיד, כְּלוּמַר, אִיךְ אֵתָה פֹּסֵק הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה
 60 כְּדַבְרֵי רַבִּי יִנְאִי וְאֵתָה פּוּשֵׁט מִדְּבַרְיוֹ אֵת הַסַּפֵּק, הָרִי יִשְׁנֵם שְׁנֵי
 61 אֹמְרָאִים שְׁחֹלְקִים עֲלָיו וְיֵשׁ לָךְ לְסַבּוֹר כְּמוֹהֶם, שִׁיחִד וְרַבִּים
 62 הַלְכָה כְּרַבִּים. מִפְּרִשְׁתָּה גִגְמָרָא, מָאֵן נִינְהוּ תְּרִין – מִי הֵם אוֹתָם שְׁנֵי
 63 אֹמְרָאִים שְׁחֹלְקִים עַל רַבִּי יִנְאִי. הָאֵחָד הוּא רַבִּי יִחְנָן, וְהָאֵחָד רַבִּי
 64 אָבְהוּ אָמַר רַבִּי יִחְנָן, נְטִיעָה שֶׁל אֵילָן יִלְחָה – צַעֲרִיהָ שֶׁלָּא עֲבָרוּ
 65 עֲלֶיהָ שְׁלֹשׁ שָׁנִים מֵעַתַּ שְׁנִיטְעָהּ, וְכָל פִּירוּתֶיהָ אֲסוּרִים מִשּׁוּם
 66 עֲרֵלָה, שְׂפִיבָבָה – הִרְכִּיבָהּ בְּקִנְיָה – בְּאֵילָן שֶׁכָּבַר עָבָרוּ עֲלָיו וְיִתֵּר
 67 מִשְׁלֵשׁ שָׁנִים וְכָבַר יִצְאָ מִזְּאִיסוֹר עֲרֵלָה, וְכָה – בְּנִטְעִיהָ הִילְדָה הָיוּ
 68 פִּירוּת, וּמִצַּד עֵינָר הַדִּין לְאַחַר הִרְכִּבָהּ בְּטֵלָה הַנְּטִיעָה בּוֹקְנָה וְכָל
 69 פִּירוּת הַגְּדִלִים עֲלֶיהָ מִכָּאֵן וְאֵילָךְ מוֹתָרִים וְאֵינָם עֲרֵלָה, מִכָּל מְקוֹם
 70 הַפִּירוּת שֶׁהָיוּ בָּהּ קוֹדֵם הִרְכִּבָהּ, הֵגֵם שַׁעֲתָה הַמִּשְׁךְ גִּידוּלִים
 71 בְּהִיתֵר, עוֹמְדִים הֵם בְּאִיסוֹרֵם הַקּוֹדֵם, אָפֵּי עַל פִּי שְׁהוּסִיפָה – שְׁנוֹסֵף
 72 בְּהֵם כַּעַת מְאֵתִים חֲלָקִים שֶׁל הִיתֵר כְּנֶגֶד אוֹתוֹ חֶלֶק אִיסוֹר עֲרֵלָה
 73 שְׁהִיהָ בְּהֵם מִלְּפָנֵי הַהִרְכִּבָהּ, אָסוּר לִיהֵנוֹת מִן הַפִּירוּת, שְׁתוּסַפֵּת
 74 הַגִּידוּלָה מִשְׁבַּח אַחַר הִרְכִּבָהּ הַאֲסוּר. הָרִי שְׂרַבִּי יוֹחֵנָן חוֹלֵק עַל רַבִּי
 75 יִנְאִי וְסוֹבֵר שֶׁגִּידוּלֵי הִיתֵר אֵינָם מַעֲלִים אֵת הָאִיסוֹר.
 76 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֵת הָאֹמְרָא הַשְּׁנִי חוֹלֵק עַל רַבִּי יִנְאִי:
 77 וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל פֶּר רַבִּי נְחֶמְנִי אָמַר רַבִּי יוֹנְתָן, בְּצַל – שֶׁל הִיתֵר
 78 שְׁנֵי עָוֹן בְּכָרֶם, וּמִתוֹךְ שֶׁנִּתְעַבַּר בְּגִידוּלֵי הַגֶּפֶן נִאֲסַר בְּהִנְאָה מִשּׁוּם
 79 כְּלָאֵי הַכֶּרֶם, וְנִעְקַר הַכָּרֶם וּבִטֵּל הָעֵרֹב הָאֹסוּר, וְאֵם כֵּן מִה שֶׁגִּדֵּל
 80 מִן הַבַּעַל מִכָּאֵן וְאֵילָךְ אֵינוֹ בְּאִיסוֹר כְּלָאִים, אָפֵּי עַל פִּי כֵּן אָסוּר כֹּל
 81 הַבַּעַל בְּהִנְאָה, וְאָפֵּי שֶׁלְאַחַר עֲקִירַת הַכֶּרֶם הוֹסִיף הַהִיתֵר מֵאֵתִים,
 82 מִפְּנֵי שֶׁגִּידוּלִים הַיּוֹצֵאִים מִן הָעֵינָר נִמְשָׁכִים לְהִיתוֹת כְּמוֹהוּ. הָרִי
 83 שֶׁגֵם רַבִּי יוֹנְתָן חוֹלֵק עַל דְּבַרֵי רַבִּי יִנְאִי.
 84 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מְקוֹר אַחַר לְפִשׁוּט אֵת הַסַּפֵּק:
 85 תֵּדַר – שׁוֹב חוֹר יִשְׁמַעְאֵל אִישׁ כֹּפֵר יִמָּא אֵתָה לְקַמְיָה דְּרַבִּי אָמִי,
 86 וְשֵׁשִׁים לִיה רַבִּי אָמִי מִן הָרָא – מִזֹּאת הַמִּימָרָא דְּרַבִּי יִצְחָק אָמַר
 87 רַבִּי יִחְנָן, לִימְרָא וְיִמִּידַת מִשְׁקֵלן שֶׁל בְּצָלִים שְׁתִּיקְנָה – שֶׁהַפְּרִישׁ
 88 תְּרוּמָתוֹ מִמַּעֲשְׂרוֹתָהּ וְיִצְאָה מִכָּל אִיסוֹר טַבֵּל, וְזִרְעָה בְּשֵׂדָה,
 89 וְהַתּוּסַפֵּי לַהּ בְּצָלִים רַבִּים וְיִצְאָה חַיִּיבִים בְּתַרּוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת כְּמוֹ
 90 כֹּל תְּבוּאָה חֲדָשָׁה, מְתַעֲשֶׂרֶת לִפְנֵי בּוֹלָה – צָרִיךְ לַעֲשׂוֹר גַּם אֵת
 91 הַגִּידוּלִים וְגַם אֵת הָעֵינָר. אֲלָמָא – הָרִי שְׁאֵין הַגִּידוּלִים נִמְשָׁכִים
 92 אַחַר הָעֵינָר לְהִיתוֹת פְּטוּרִים מִמַּעֲשֵׂר כְּמוֹהוּ, אֵלָא אִדְרָבָה אֵתָהּ
 93 גִּידוּלִין מְבַבְּלִין עֵינָר וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹר גַּם אֵת הָעֵינָר הַמִּתְבַּטֵּל לָהֶם
 94 וְחוֹר וְנַעֲשֵׂה טַבֵּל. וְאֵם כֵּן יֵשׁ לְפִשׁוּט אֵת הַסַּפֵּק שֶׁהוּא הַדִּין בְּבַעַל
 95 שֶׁל שְׁבִיעִית אֵין גִּידוּלֵי הַשְּׂמִינִית נִמְשָׁכִים אַחַר עֵינָר, אֵלָא
 96 אִדְרָבָה הֵם מִבְּטֵלִים אוֹתוֹ וְהוּא מוֹתֵר כְּמוֹתָם.
 97 דוּחָה הַגְּמָרָא, דְּלִמָּא לְחוּמְרָא שְׂאֵנִי. אֵין לְהוֹכִיחַ מִמִּימָרָא זֹו שְׂדַעַת
 98 רַבִּי יוֹחֵנָן שֶׁבִּכּוּחַ הַגִּידוּלִים לְבַטֵּל אֵת הָעֵינָר וְלְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ אִיסוֹר
 99 שְׁהִיהָ בּוֹ, שְׂאוּלֵי דַּעַתוֹ הִיא שְׁמַעֲיָךְ הַדִּין הַגִּידוּלִים הוֹלְכִים אַחַר
 100 הָעֵינָר לְהִיתוֹת כְּמוֹהוּ, וְמָה שְׂאֵמַר שִׁישׁ לַעֲשׂוֹר גַּם אֵת הָעֵינָר, אֵין
 101 זֶה אֵלָא מְדַרְבֵּנָן מִצַּד חוּמְרָא.
 102 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מְקוֹר אַחַר לְפִשׁוּט אֵת הַסַּפֵּק:
 103 אֲלָא אָמַר רַבִּי אָמִי, יֵשׁ לְפִשׁוּט מִן הָרָא מִזֹּאת הַבְּרִייתָא, דְּתַנְיָא,
 104 רַבִּי שְׁמַעְיָן אָמַר,

1 ואם לא הלכה לבית אביה לפני פסח, אבל נהנתה משל בעלה
 2 לפני זמן זה, אזי אם תלך לבית אביה לאחר הפסח עוברת היא ככל
 3 יחל למפרע, על ההנאה שנהנתה לפני הפסח.
 4 היה עומד בחודש אדר ואמר לאשתו קונם מה שאתה נהנית לי
 5 ומהשייר לך עד תהג וסוכות, וכל זה דוק אם הולכת את לבית
 6 אביך עד הפסח הסמוך, שבמקרה הזה זמן האיסור ארוך יותר מזמן
 7 התנאי. אזי אם הלכה לבית אביה לפני הפסח, אסורה בהנאתו
 8 ליהנות משל בעלה עד תהג, שהרי לא נזכרה בתנאו. ואף על פי
 9 שאסורה ליהנות ממנו עד החג, מכל מקום מותרת היא לילך
 10 לבית אביה מיד אחר הפסח, ואין אומרים נגזור שגם לא תלך
 11 לבית אביה, כדי שלא תשכח שאסורה היא ליהנות משל בעלה.

גמרא

12 שנינו במשנה, האומר לאשתו קונם מעשה ידך עלי קונם הן על פי
 13 קונם הן לפי וכו', אסור בחילופיהן ובגידוליהן, ומביאה הגמרא
 14 דיון בענין גידולי פירות, שבסוף הסוגיא (סו) מובאת לו ראייה
 15 ממשנתניה:
 16 ועיקרו של הספק הוא, בענין פירות זורעים מסוג המינים שאין
 17 זרעם כלה, ויש בהם איסור מסויים, כגון שהם של שביעית, או של
 18 תרומה או ערלה או כלאים, וזרעם בקרקע וצמחו מהם גידולים.
 19 ודנה הגמרא האם דין גידולים אלו כיון שיצאו מן העיקר האסור,
 20 נמשכים הם אחריו ואסורים כמותו, או להיפך שהגדל בהיתר כיון
 21 שהתרבה והוא יותר מן האסור, יש בכוחו לבטל את העיקר
 22 האסור, והכל מותר באכילה.
 23 הגמרא פותחת בדיון גידולי שביעית ומכאן יסתעפו הענינים לשאר
 24 האיסורים:
 25 ושמעאל איש כפר ימא – שהיה דר בכפר שעל שפת הים, ואמר
 26 לה (ויש אומרים) איש כפר ימא – שהיה דר בכפר ששמו דימא,
 27 העלה שאלה פירו (בפיו). וכך שאל, בצל שעקרין מן הקרקע
 28 שביעית – בשנת השמיטה, וכיון שדיני הירק לענין איסור
 29 שביעית נקבעים לפי שעת לקיטתם, אף בצל זה חלו עליו כל דיני
 30 פירות שביעית. וחזר ונשבע – בשנת השמינית והיינו
 31 השנה הראשונה שלאחר שמיטה (להזמין גידולים נוספים, וכבר
 32 ביארנו במשנה שבצל הוא ממין שאין זרעו כלה, רק על הקיים
 33 נוספים גידולים חדשים הצומחים ממנו. ורבו – התרבה כמות
 34 גידוליו, אלו החדשים של היתר צמחו בשמינית, והם יתרים על
 35 עיקרו – על הבצל שנזרע, בכמות המספקת כדי לבטל את העיקר
 36 הקדוש בקדושת שביעית, מה דינם. האם קיימת עדיין קדושת
 37 שביעית על העיקר והגידולים, או לא. מבארת הגמרא את צדדי
 38 הספק, והכי קא מיבעיא ליה – וכך היתה שאלתו. הרי גידוליו
 39 משנת השמינית והם גדולי היתר, ולעומת זאת ועיקרו – הבצל
 40 שממנו צמחו גידולים אלו אסור, שמשנת השביעית הוא, האם
 41 נאמר כיון דרבו גידוליו, שכמות הגידולים הם יותר מעיקרו, אומן
 42 גידולי היתר מעלין (מבטלים) את האסור כמו בכל תערובת איסור
 43 והיתר שבתורה שהמיעוט בטל ברוב, או לא, שאין בכוחו לבטל
 44 את העיקר האסור שהרי יוצאים ממנו, ועל כן נמשכים אחריו,
 45 ואדרבה הם עצמם נאסרים.
 46 אתא – בא ישמעאל איש כפר ימא לקמיה (לפני) רבי אמי ושאלו
 47 שאלה זו, לא הנה בדיה – לא היה בידו תשובה כיצד לפשוט ספק
 48 זה. הלך ישמעאל לקמיה (בא לפני) רבי יצחק נפתא ושאלו
 49 שאלה זו, ששט ליה רבי יצחק את הספק מן הרא – מדברי רבי ינאי
 50 אלו, דאמר רבי תנינא תריתא אמר רבי ינאי, בצל של תרומה

דווקא ביום השבת צריכים לעסוק ולהתייגע בכל ענייני קדושה ביתר שאת וביתר

עוז

משיחת שבת פרשת מקץ ה'תשמ"ג

54 בפירות של היתר, ובין באופן של גידולי שביעית שהתערבו
 55 בעיקר של היתר, כגון בצל משנה הששית שנטעו בשביעית, שאם
 56 גדל בשנה השביעית כל שהוא, נאסר כל הבצל משום תערובת
 57 איסור שביעית שבו, הרי שמוכח מכאן שהעיקר נמשך אחר
 58 הגידולים ובכוח הגידולים לאסור אותו.
 59 ואם כן יש לפשוט מכאן את ספיקו של ישמעאל איש כפר ימא
 60 ששאל על מקרה הפוך, בצל של שביעית שנטעו בשמינית, ואף
 61 במקרה זה נאמר שנמשך העיקר האסור אחר הגידולים של היתר,
 62 ואם הם התרבו עליו בכמות מספקת בכוחם לבטל אותו.
 63 דוחה הגמרא את הראיה, שאין להוכיח מהמשנה בשביעית
 64 שבכוח הגידולים לבטל את העיקר:
 65 וְדִלְמָא הָא נְמִי – ושמא גם זה ששנינו במשנה בשביעית
 66 שהגידולים אוסרים את העיקר, לְחֻמְרָא שְׂאֵנִי – שמא דבר זה אינו
 67 מעיקר הדין, אלא מדרבנן מצד חומרא, אבל יתכן שעיקר הדין
 68 הוא להיפך שהגידולים הולכים אחר עיקרם להיות כמותו,
 69 וממילא במקרה שהנידון נוגע להיתרא כמו בספק של ישמעאל
 70 איש כפר ימא, אין ללמוד ממשנה זו ולומר שגידולי השמינית
 71 יתירו את העיקר שמשנת השביעית.
 72 מביאה הגמרא משנה לפשוט ממנה את הספק:
 73 אֲלֵא מִן הָרֵא פְּשָׁמָה – מזאת המשנה יש לפשוט, דְּתַנְן בְּצֵלִים
 74 שגדלו בששית ועקרום וחזרו ונטעם בשביעית, שְׂרָדוּ עֲלֵיהֶם נְשָׁמִים
 75 וְצָמְחוּ – ויצאו מהם עלים, ויש להסתפק אם עלים אלו גדלו
 76 מיניקת הקרקע, ואם כן הם גידולי שביעית ואסורים, או צמחו
 77 מכח החלוחות שעל הבצל, שדרך הבצל לגדל עלים גם כשהוא
 78 תלוש, ואם כן אינם גידולי שביעית ומותרים. נותנת המשנה סימן
 79 להבחין על ידו אם העלים צמחו מיניקת הקרקע או מן הבצל
 80 עצמו, אִם הָיוּ הָעֵלִין שְׂלֵהֶן שְׁחֹרְרִין – גוטים לשחרות וירוק עז ודאי
 81 ינקו מן הקרקע והם אֲסוּרִין, אבל אם הָזִיקוּ – שצבע העלים הוא
 82 ירוק בהיר, הרי זה סימן שלא ינקו מן הקרקע אלא צמחו מן הבצל
 83 עצמו והם מותרין. רַבִּי חֲנִינְא בֶן אֲנְטִיגֹנוֹס אָמַר אֲפִילוּ אִם לֹא
 84 השחירו העלים, מכל מקום אִם יְבֹלְוּן הַבְּצֵלִים לְהִלָּשׁ מִן הַקֶּרֶקַע
 85 כשאוחו בְּעֵלִין שְׂלֵהֶן, הרי זה מורה על כחם ובודאי גדלו העלים
 86 על ידי יניקה מן הקרקע והם אֲסוּרִין, אבל אם כשאוחו בעלים אין
 87 הבצלים יכולים להתלש עמם, הרי זה סימן שלא ינקו מן הקרקע
 88 אלא צמחו מן הבצל עצמו ומותרים.
 89 מוסיפה המשנה לפי שני הסימנים האמורים, וְגִנְדָן – אם היה כך
 90 בבצלים של שביעית שחזרו ונטעם לְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית, וירדו עליהם
 91 גשמים וצמחו מהם עלים, אזי הולכים אחר הסימנים דלעיל שאם
 92 העלים שחורים [לדעת תנא קמא], או שיכולים הבצלים להתלש
 93 על ידם מן הקרקע ולדעת רבי חנניא בן אנטויגנוס], הרי בצלים אלו
 94 מותרין ואין בהם קדושת שביעית, מפני שבמקרה כזה ודאי רבו
 95 גידולי היתר על העיקר האסור. לְמִימְרָא – הרי יש לנו ראיה
 96 מכאן הַגִּידוּלֵי הֵיטֵר מְעֵלִין [מבטלים] אֶת הָאִיסוּר וְאִינֵם נִמְשָׁכִים
 97 אחריו, שהרי התרנו את העלים שגדלו במוצאי שביעית אף על פי
 98 שיצאו מן העיקר האסור.
 99 דוחה הגמרא, וְדִלְמָא בְּמִדּוּבְרֵינָן – שמא מדובר במשנה זו באופן
 100 שלפני שנטע את הבצל במוצאי שביעית דך וטחן אותו, ועל כן
 101 איבד את חשיבותו ואין הגידולים נמשכים אחריו, אבל בצל שלם
 102 שנטעו בקרקע, יש לומר שהגידולים נמשכים אחריו, ועדיין אין
 103 לפשוט מכאן את הספק.
 104 מביאה הגמרא ברייתא לפשוט ממנה את הספק, ולהוכיח שגידולי
 105 היתר מבטלים את העיקר האסור:
 106 אֲלֵא יֵשׁ לְפִשּׁוּט מִן הָרֵא – מברייתא זו דְּתַנְיָא,

1 כָּל דְּבָר שֶׁאִסוּר שְׂאֵנֵה לֹא מְתִירִין – שיש באפשרות לחזור ולהיות
 2 היתר גם בלי דין ביטול ברוב, כְּגוֹן פִּירוֹת שֶׁל מִגְּבֹל שֶׁהִתְעַרְבוּ בְּשֶׁל
 3 חוֹלִין [פירות מתוקנים], ואפשר להתירם על ידי שיפישו עליהם
 4 תרומות ומעשרות מפירות אחרים של טבל שיש לו, וּמַעֲשֵׂר שְׂנִי
 5 – ופירות מעשר שני, שאפשר להתירם על ידי פרייה בכסף, או על
 6 ידי שיעלה את כל התערובת לירושלים ותאכל שם בטהרה,
 7 וְהִקְדָּשׁ – דבר שהוקדש לבית המקדש, שאפשר לפדותו בכסף
 8 ולהוציאו לחולין, וְהִדָּשׁ – תבואה חדשה שמותרת באכילה אחר
 9 הקרבת העומר ביום ט"ז בניסן. בכל אלו אם התערב האסור
 10 במותר ושניהם מאותו מין, לֹא נִתְּנוּ בְּהֵן הַכְּמִים שְׂעוּר לְבִיטוּלָם
 11 אלא אוסרים בכל שהוא, ואפילו אם התערב חלק אחד של איסור
 12 באלף של היתר אין האיסור בטל, ואסורה התערובת באכילה עד
 13 שיותר האיסור שבה.
 14 וְכָל דְּבָר שְׂאֵנִי לֹא מְתִירִין – דבר איסור שאינו עתיד להיות מותר,
 15 כְּגוֹן תְּרוּמָה גְדוּלָה שֶׁמִּפְרִישׁ יִשְׂרָאֵל וְנֹתְנָה לְכַהֵן, והיא אסורה
 16 באכילה לזרים ולכהנים טמאים, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר – תרומה
 17 שמפריש הלוי מהמעשר ראשון שקיבל מהישראל, וְנֹתְנָה לְכַהֵן,
 18 ודינו כתרומה גדולה, וְהִקְלָה – שֶׁמִּפְרִישִׁים מִן הָעִיסָה, וְנִתְּנָה לְכַהֵן,
 19 ודינה כתרומה גדולה, וְעֲרֵלָה – פירות האילן בשלשת השנים
 20 הראשונות לנטיעתו, שאסורים באכילה ובהנאה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם –
 21 תבואה או ירק שגדלו יחד עם הענבים שבכרם, וְנֹאסְרִים בִּין
 22 הענבים ובין הזרעים באכילה ובהנאה. כל אלו, כיון שֶׁאֵינֶם
 23 עתידים להיות מותרים, אפילו אם התערבו מין במוינן נִתְּנוּ בְּהֵן
 24 הַכְּמִים שְׂעוּר שִׁהְיוּ בְּטָלִים כְּשִׁישׁ בְּהִיתָר אֶת הַשְּׂעוּר שֶׁנִּתְּנָה בו.
 25 בתרומה ותרומת מעשר וחלה, חלק אחד של האיסור במאה של
 26 היתר. בערלה וכלאי הכרם, חלק אחד של איסור במאתים של
 27 היתר.
 28 הקשו חכמים על כללו של רבי שמעון, וְאָמְרוּ לוֹ, וְכִי נִכּוּן הוּא
 29 שכל דבר שאין לו מתירין בטל בתערובת של היתר, וְהֵלֵא פִירוֹת
 30 שֶׁל שְׂבִיעִית לְאַחַר שֶׁהִיָּע זְמַן בִּיעוּר הַפֵּרִי, אִין לֵה מְתִירִין אֵלֵא
 31 איסור השביעית קיים לעולם, וְלֹא נִתְּנוּ בְּהֵן הַכְּמִים שְׂעוּר אֵלֵא
 32 אמרו שאפילו כל שהוא המתערב בדבר היתר, אינו בטל כלל,
 33 דְּתַנְן – כמו ששנינו השְׂבִיעִית אֹסֶרֶת – פירות של שביעית
 34 שהתערבו בפירות חולין אוסרים את התערובת, אפילו אם אין מן
 35 השביעית בתוך התערובת אלא כָּל שְׂהוּא, ודוקא באם התערבה
 36 בְּמִינָה – שפירות השביעית ופירות התערובת הם מאותו מין. והרי
 37 שאף דבר שאין לו מתירין אוסר בכל שהוא, שלא כדברי רבי
 38 שמעון.
 39 אָמַר לְהֵן רַבִּי שֶׁמַּעוֹן, אל תקשו עלי ממשנה זו, שבאמת גם איסור
 40 שביעית לא בכל מקום אוסר בכל שהוא, והדבר כל כך פשוט
 41 וברור לי עד שנראה בעיני כאילו המשנה בעצמה נותנת סייג
 42 לדבריה ואומרת אֵי אֵינִי לֹא אֲמַרְתִּי שֶׁתַּהָא הַשְּׂבִיעִית אוסרת בכל
 43 שהוא אֲלֵא לְבִיעוּר – לאופן שהתערבו הפירות קודם זמן הביעור,
 44 לענין שצריך להזדרז לאכול את התערובת קודם זמן זה, שכיון
 45 שבאפשרותו לאוכל בהיתר קודם זמן הביעור, הרי זה נחשב
 46 כדבר שיש לו מתירין שאין איסורו בטל, אֲכָל לְאַכִּילָה – אם
 47 התערבו לאחר זמן הביעור שכבר נאסרו באכילה ואין להם היתר,
 48 באמת אינם אוסרים את התערובת אלא כְּנֹתָן [ובאם נותן] האיסור
 49 מַעֲם שֶׁמּוּרְגָשׁ בְּהִיתָר, היינו במקרה שאין ששים חלקי היתר כנגדו,
 50 אבל אם יש ששים כנגדו שאז אין טעמו מורגש, הרי איסור זה
 51 בטל ככל דבר שאין לו מתירין.
 52 ומזה שנאמר במשנה שהשביעית אוסרת כל שהוא במינה,
 53 והמדובר הוא בתערובת בין באופן של פירות שביעית שנתערבו

1 בל דבר שיש לו מתירין כגון טבל, שנתערב בחולין, ויש לו מתירין - שיכול להפרש
2 ממקום אחר. ומעשר שני והקדש - יש להם היתר בפרייה. **והרש**. שהעומר מתירו. **לא**
3 נתנו בהם חכמים שיעור. שאוסרים בכל שהוא במינן. מזהו, שלא במינן בנותן טעם, כיון
4 דהשתא אסורי, כמו שכתבתי למעלה. ובפרק בתרא דמס' ע"ז הדיב טעמא אחרינא לטבל
5 דלא בטיל - משום דכתתו כן אסורו. **וכל**
6 דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר
7 וחלה. דאע"ג דמצינן לאתשולי עלייהו, כיון דליכא
8 מצוה למיעבד הכי - לא מקרו דבר שיש לו
9 מתירין, כדאמרין לקמן. **נתנו** בהם חכמים
10 שיעור. שאפי' נתערבו במינן בטלן, תרומה
11 ותרומת מעשר וחלה - במנא, ערלה וכלאי
12 הכרם - במנתיים, ובשאינן מינן - כולן בששים.
13 **השביעית** אוסרת בכל שהוא במינה. בין
14 בתערובת פירות היתר בשל שביעית, בין
15 בגידולין, כגון בצל ששית שנטעו בשביעית.
16 **אמר** להם אף הם לא אמרו אלא לביעור. אף
17 הם לא אמרו שהשביעית אוסרת בכל שהוא
18 במינה אלא לענין שצריך לאכול התערובת קודם
19 הביעור, דכיון שאפשר לאכול - היל דכבר שיש
20 לו מתירין. **אבל** כלומר, אם נתערבו
21 לאחר הביעור, שאם היו אוסרים תערובתן לא
22 שרו באכילה - בין במינן בין שלא במינן בנותן
23 טעם אלמא, גודולין אינן נמשכין אחר העיקר
24 להיות כמותו. דא"ה - היאך תאסור שביעית
25 בגידולה? אלא ודאי אין גידולין בעיקר, הלכך מעלין. והרי אתה רואה דסבירא לן דאי אין
26 מעלין - על כרחך גידולין בעיקר, דאי לא - הכי פשיט דמדגודולין אסורין מעלין? אלא
27 ודאי כדפרשנין לעיל. ודחי ליה: דלמא הא נמי לחומרא, אבל מדינא לעולם אימנא לך
28 שהגידולין הרי הן בעיקר, הלכך אין מעלין אותו לחתירו. ונראה בעיני, דאף על גב דלעיל
29 דחינן דלמא לחומרא, בעינן למפשטה מהא, דסליק אדעתך דליכא למידחי כי האי גונא.
30 משום דבשלמא לעיל - ליכא חזא חומרא דמתמורין, וגידולין במנא דאתו מעלמא
31 דמי. אבל הכא אי אמרינן לחומרא שאני - מחמתין תרי חומרי: חזא, דלביעור, כיון דכיש
32 לו מתירין דמי - אוסרת בכל שהוא, ודא חומרא בעלמא הוא. ועוד, דגידולין שאינן דינן
33 לאסור אפילו בממה - יאסרו בכל שהוא. ואפילו הכי דחיה: ודלמא הא נמי לחומרא שאני,
34 דתרי חומרי מחמתין בה. ואיכא נוסחי דגרסי: "אף אני לא אמרתי אלא לביעור". ודיינו הך,
35 דהכי קאמר להו רבי שמעון: לא תותביהו לי מוקד מתניתין דשביעית, דהרי היא כאלו אומרת בפירוש: אף אני לא אמרתי אלא לביעור. **אלא** מן ודא פשטה דתניא בעלים שירדו עליהם
36 גשמים. בשביעית, וצמחו. אם היו עלין שלחן שחורין אסורין. לאו שחורין ממש, אלא נוטים לשחורות, שזה מוכיח שגודולין יפה, ומקרקע שביעית נתגדלו, ולפיכך אסורין. **הוריקין** מותרין,
37 שכיון שהם ירוקים - לאו מחמת ניקת הקרקע נתגדלו, אלא מחמת הבצל עצמו. **אם** יכולין ליתלש בעלין שלהם אסורין, דכבי האי גונא מוכחא מילתא שניקתם יפה. **ובנגדן** למוצאי
38 שביעית מותרין, משום דבעלין הללו ודאי רבו גידולין על עיקר הבצל המעורב בהן, כך נראה בעיני. אלמא: אין גידולין נמשכין אחר העיקר, דאדרבה, מעלין אותו. **ודלמא** במדוכנין.
39 שדך ושושק הבצלים. וכיון דמדוכנין ניתנו - גריעו, ולא נמשכין גידולין בתרייהו.

1 בנותן טבל. שיש לו מתירין, שמתקנו ויתיר. ומעשר והקדש יש לו מתירין על ידי פרייה,
2 והרש - עומר מתירו. להכי אפילו באלף לא בטלי, דהא אפשר להו בתקנתא. נתנו בהם
3 חכמים שיעור. דתרומה בטלה במנא, וערלה במנתיים. השביעית אוסרת כל שהוא
4 במינה. שאם נתערבה טאה של חטין של שביעית באלף של היתר - אינה בטלה. אמר
5 להם אף אני לא אמרתי. שיהא שביעית אוסרת
6 במינה כל שהוא. אלא לביעור. שאם נטל בצל
7 של ששית ונטעו בשביעית, והוסיפה כל שהוא
8 - אותו כל שהוא מבטל את העיקר, ומחייב כולו
9 בביעור דמוצאי שביעית. אבל לאכילה. שאם
10 נתערבו פירות שביעית בפירות שמינית לאחר
11 שנתחייבו בביעור ולא ביערן, דהשתא קיימי
12 באיסור אכילה - אינה אוסרת אלא בנותן טעם.
13 ואם אין בה בנותן טעם - מתבטל. ומדוקתני: לא
14 אמרתי אלא לביעור, דגידולין מבטלין את
15 העיקר - התם נמי בבעיא של ישמעאל גידוליו
16 מבטלין את העיקר. הא נמי לחומרא. דהא
17 דאמר לענין ביעור דגידולין מבטלין את העיקר
18 - היינו נמי לחומרא, שכולן חייבין בביעור,
19 העיקר והתוספת. אבל בעיא דישמעאל לחתיר
20 היא. בצלים. של ששית, שירדו עליהם גשמים
21 בשביעית, וצמחו מאליהן בלא נטיעה. אם היו
22 עלין שלהן שחורין. שמחמת שצמחו יש להן כח
23 עוד ליגדל - אסורין, דודאי גדלי ממי שביעית,
24 וגידוליו מבטלין את העיקר. הוריקין. שהן כמו
25 כמושין, ירוקין והכסופי פניהם - מותרין, שלא גדלו כלום בשביעית. אם יכולין ליתלש.
26 מן הקרקע בעלין שלחן, שכל כך יש להן כח בעלין שלחן, שבשאווחו בעליהן שומט
27 עיקרו עמו מן הקרקע - אסורין, דחשיבי גידולי שביעית. כנגדן למוצאי שביעית מותרין,
28 שאם של שביעית וצמחו בשמינית, ויש להן כח בעלין - מותרין, דגידולי היתר מבטלין
29 העיקר של איסור. ודיינו להיתר, כגון הך בעיא דישמעאל, ומהא פשטה. ודלמא. לעולם
30 אין גידולי היתר מבטלין את האיסור, והכא הכי דמי - במדוכנין. כלומר, דאי דקתני
31 "ובנגדן למוצאי שביעית מותרין" - כגון שהודכו, שכתשן במדוכה, דליתנהו לעיקרן
32 בעיניהו. אבל בבעיא דישמעאל, דאיתיה לעיקר בעין - איכא למימר דלא בטלי
בחסיות

המנכש

יהי רצון שיעשה כל אחד מאתנו .. המוטל עלינו בכל ענייני היהדות, ובפרט בארץ ישראל, בהקדמת "נעשה" ל"נשמע", ובמרץ המתאים, ובביטחון גמור שיצליח במילוי תפקידו, שגם זה מיסודי קיום הצבא והצלחתו, ובאופן דמוסיף והולך ואור ממכתב, ימי החנוכה, ה'תשל"ו

אדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה מדליק נרות חנוכה בין מנחה למעריב .. והיה יושב בסמוך להנרות חצי שעה - לבד מיום ו' ערב שבת קודש .. מדייק שידלקו הנרות חמישים דקות לכל הפחות

היום יום כה כסלו

1 **המנבש**. מלקט עלין יתרים. **בחסיות**. מפרש לקמן דחסיות - דבר שאין זרעו כלה,
 2 כגון הלוקח והשום והבצלים. **אוכל** מהם עראי. ולא חיישין שמא קודם שזרעם הוטבלו
 3 למעשר, דכיון דמעשר דידהו מדרבנן בעלמא הוא - לא חיישין להכי. ועוד: דכיון דקום לן
 4 בהאי כותי שלא עישר, כדקתני ומעשרין ודאי - מסתמא לא באו לידי גורן מחסיות אלא
 5 בשביל מעשר. כך נראה בעיני. **ומעשרין** ודאי.
 6 דקום לן ביה שלא עישר. **למוצאי** שביעית
 7 מותר. לאכול אותן עליון שגדלו בשמינית. ודאי
 8 גידוליהן רבין על עיקר איסור המעורב בהן.
 9 ואחרים פרשו: בדקום לן דהכי הוא, ואין צורך.
 10 **ודלמא** בתערובת. כלומר, שנתערבו מאיליהן
 11 אחר כך בחסיות אחרות. **המנבש** קתני. ובעוד
 12 שהוא מנבש - משמע שתולש ואוכל, אף על פי
 13 שאין כאן תערובת. **ודלמא** במדוכין, שטוחין
 14 חסיות הללו קודם שנטען. **השוד** קתני. ולא
 15 טרח בהכי. הלכך אפשרי לה בעיין, דאתו גדולין
 16 של שמינית ומבטלין עיקר של שביעית. **לימא**
 17 תיהו תיובתיה דרבי יוחנן ורבי יונתן. דרבי יוחנן
 18 דאמר לעיל: ילדה שסבכה בוקנה וכו' אסור.
 19 ולרבי יונתן דאמר לעיל: בצל שנטעו בכרם אע"פ
 20 שנעקר הכרם - אסור, אלמא סבירא להו דאין
 21 גדולין מעלין את העיקר. **שניא** שביעית הואיל
 22 ואיסורה על ידי קרקע. כדכתיב "ושבתה הארץ"
 23 - בטילתה על ידי קרקע. מה שאין כן ערלה,
 24 דחסרון זמן גרם לה איסורא. וכלאים נמי, דתערובת הוא דקא גרים. **חייבת** במעשר. היינו
 25 מעשר מן המעשר שהיתה חייבת בו קודם שזרעה, ולא בטלה דפטירי בשביעית משום
 26 דהפקרא נינהו. **ובשביעית**. שצריך לבער את הכל קודם זמן הביעור. **ואותה** ליטרא
 27 מעשר עליה ממקום אחר. מעשר מן המעשר. אבל מיניה וביה - לא, דכיון דליטרין דתוספת
 28 פטירי - הוה ליה מן הפטור על החיוב.

מעשר

1 **המנבש עם הפותי בהסיות** - אוכל מהן אכילת עראי,
 2 **ומעשרין ודאי**. רבי שמעון בן אבא ורבי אבהו אמרו: אם ישראל
 3 השוד על השביעית - למוצאי שביעית מותר. למוצאי
 4 הגידולי היתר מעלין את האיסור. ודלמא בדרבן שזרעו
 5 בלה! הא תניא: אלו הן חסיות - כגון הלוקח השום
 6 והבצלים. ודלמא במדוכין? השוד על השביעית קתני.
 7 ודלמא בתערובת? המנבש קתני. לימא תיהו תיובתיה
 8 דרבי יוחנן ורבי יונתן? אמר רבי יצחק: שניא שביעית,
 9 הואיל ואיסורה ע"י קרקע בטיילתה נמי ע"י קרקע. הרי
 10 מעשר, דאיסורו ע"י קרקע ואין בטיילתו על ידי קרקע.
 11 תניא: ליטרא מעשר סבך שזרעה בקרקע והשביעית,
 12 והרי היא קעשר ליטרין - תיבת במעשר ובשביעית,
 13 ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי השבון!
 אמרי:

1 בחסיות. מפרש לקמן. אוכל מהן עראי. כמו שאר טבל גמור. ומעשרין ודאי. ולא דמאי,
 2 דודאי כותי לא הפריש מעשר מהן כלל. רשב"א אומר בו. טעמיה דנפשיה קאמר. אם
 3 ישראל השוד על השביעית. שחשוד שנטע חסיות שביעית בשמינית, ישראל המנבש עמו
 4 בשמינית - מותר לו לאכול מהן, משום גידולי היתר שגדלו בשמינית מעלין את
 5 האיסור. ודלמא. הא דרבי שמעון בן אלעזר
 6 דגידולי היתר מעלין את האיסור - בדבר שזרעו
 7 כלה. וקא פריך: ומי מצית אמרת דבדבר שזרעו
 8 כלה מיירי? והתניא: ואלו הן חסיות: הלוקח =
 9 לופני"א, מכלל דבדבר שאין זרעו כלה מיירי,
 10 ואפי"ה מותר. ושמע מינה גידולי היתר מעלין
 11 את האיסור, ולעולם מהא פשטה. וקא פריך
 12 עלה: דלמא מהא לא תפשוט, דבמדוכין קא
 13 מיירי, ושמא כלו כשוקן נידוכין, דלימא לעיקר
 14 בעין, שהוא מתכוון לכותשן כדי שיהו בטלן.
 15 תריץ. הא לא מצית אמרת דחשוד על השביעית
 16 קתני. וכיון דחשוד הוא לא משגח ליה להאביקין
 17 נידוכים, ושלימים מאביקין, ולעולם תפשוט
 18 מינה גידולי היתר מעלין את האיסור. ודלמא
 19 בתערובת. שמעורבין אותן חסיות בין שאר
 20 ירקות של היתר, ואוכלין על ידי תערובת -
 21 משום הכי שרי, הואיל דליתיה לעיקר בעין.
 22 אבל אי איתיה, כגון בעיא דישמעאל - אמרי
 23 דאין גידולי היתר מעלין את האיסור. לא סלקא
 24 דעתך המנבש קתני. באותו מין שמנבש עמו - אוכל, ולעולם פשטינא מהא דגידולי היתר
 25 מעלין את האיסור. והואיל דאוקימנא דגדולי היתר מעלין את האיסור - לימא תיהו
 26 תיובתא דרבי יוחנן ורבי יונתן דאמרו אין מעלין הוואיל ואיסורו על ידי קרקע. דכתיב
 27 "ושבתה הארץ" (ויקרא בה). בטילתו נמי על ידי קרקע. כי רבו גידוליו על עיקרו. אבל
 28 ערלה דמיירי בה רבי יוחנן שאין איסורו אלא בשנים, וכלאי הכרם אינה אוסרת מחמת
 29 קרקע, אלא מיני תערובת זרעונין אוסרין - משי"ה אין בטילתו ע"י קרקע. הרי מעשר וכו'
 30 ליטרא מעשר סבך. ליטרא של טבל שזרעו ממנו תרומה ומעשר ראשון, אבל גבי לוי
 31 דהיינו טבל, לא תרם ממנו מעשר מן המעשר, דהיינו תרומת מעשר, זרעה בקרקע כשאינה מעושרת. והרי היא כעשרה ליטרין. עם התוספת והעיקר, שרבו גידוליו כי"ב. חייבת
 32 במעשר. כל עשר ליטרין. ובשביעית. נמי, שביעית נוהגת בהן. שהרי הוא כדגן מעשר בעלמא, שזרעו חייב בכל. ואותה ליטרא. שזרעו כן לוי כשאינה מעושרת, אע"פ שעושרה
 33 עכשיו - צריך לעשרה פעם שניה תרומת מעשר שהניח הלוי אשתדק שלא הפריש ממנה. שברין הוא שלא ישתכר בכך שזרעה כשאינה מעושרת. ומעשר עליה ממקום אחר. מפירות
 34 של אשתדק, וזהו "ממקום אחר". ולא מפירות של שנה זו, שאין מעשרין מן החדש על הישן. ליטרא (אחרנא: מ"א לא ידעינן. מ"ר. לפי השבון. יעשר הליטרא שהניח אשתדק.
 35 אלמא דאין בטילת ע"י קרקע, דאע"פ שזרעה - חייב בתרומת מעשר. וק' לר' אמי דפשיטא ליה דגדולי היתר מעלין את האיסור, דהא חזוין הכא דחייב להפריש מעשר של אותה
 36 ליטרא לפי השבון.

תריץ

אגרות קודש

בי"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

...ולהעיר מענינא דיומא ימי החנוכה אשר כלשון הרמב"ם ריש הלכות חנוכה היתה הגזירה שפשטו ידם וכו' וזמה צמחה אח"כ הישועה שחזרה מלכות לישראל ע"י שעמדו ישראל בניסיון מתוך מסי"נ, ולדעת הרשב"ם - פסחים ק"ח ע"ב - ע"י נשים הי' הנס דחנוכה, הנה גם בימינו אלה ע"י מסי"נ שבני ישראל שומרים על פך השמן שבפנימיות נפשם שזהו הענין דחותם דכה"ג הנה יעשו לנו נסים גם בזמן הזה להאיר את המקדש שבתוך כאו"א מישראל בשמן טהור כל שמונת ימים עד שיבוא אחד המיוחד בשמונת הרועים ויתגלה הכנור של שמונת נימין.

50 שנינו, ומשמע שאוכל מהם בעודו מתעסק ותולש מהם, שאין
 51 שייך כאן תערובת. ואם כן נותרה ההוכחה על כנה, שאין
 52 הגידולים נמשכים אחר העיקר אלא אדרבה הם מבטלים אותו,
 53 ונפשטה האיבעיא.
 54 מקשה הגמרא, לִימָא – אם כן נאמר שברייתא זו שמוכח ממנה
 55 שגידולי היתר מעלין את האיסור, תִּיְהוּוּ תִּיְבַחְתִּיהּ – תהיה פירכא
 56 לְדַרְבֵּי יוֹתֵןן שאמר (לעיל נח) לענין ערלה, שנטיעה ילדה שסיבכה
 57 והרכיבה בוקנה, אין גידולי ההיתר של עכשיו מבטלים את
 58 האיסור שיש על מה שגדל בנטיעה בעת שהיתה באיסור ערלה.
 59 וכמו כן וְדַרְבֵּי יוֹתֵןן – תהיה ברייתא זו פירכא לדינו של רבי יונתן
 60 (סו) שאמר לענין כלאי הכרם, שבצל שנטעו בכרם, אף שאחר
 61 כך נעקר הכרם, אין גידולי ההיתר של עכשיו שבבצל מעלים את
 62 אשר גדל קודם לכן באיסור.
 63 מתרצת הגמרא, אִמְר רַבִּי יִצְחָק, אין קושיא מברייתא זו על רבי
 64 יוחנן ורבי יונתן, כי אין להוכיח מדין שביעית לדיני ערלה וכלאי
 65 הכרם. שְׁנַיָא – שונה איסור שְׁבִיעִית משאר איסורים, הוֹאֵל
 66 וְאִיסוּרָהּ של שביעית על כל יְדֵי כְרָקָע – קדושת הקרקע הוא גורם
 67 לאיסורה, כמו שכתוב 'ושבתה הארץ', לכן פְּטִילְתָּה נְפִי – גם
 68 ביטול איסורה של שביעית יכול להיעשות על יְדֵי כְרָקָע, ואם נודע
 69 האיסור בקרקע ויצאו ממנו גידולים, נהפך האיסור להיתר כמו
 70 הגידולים. מה שאין כן בערלה וכלאי הכרם שאין הקרקע גורם
 71 את האיסור, אלא חסרון זמן בערלה, ותערובת המינים בכלאי
 72 הכרם גורמים את האיסור, ולכן אין כח בקרקע לבטל את איסורם,
 73 אלא גידוליהם נמשכים אחריהם ואסורים כמותם.
 74 מקשה הגמרא על תירוצו של רבי יצחק, הֲרֵי מַעֲשֵׂר דְאִיסוּרוֹ עַל
 75 יְדֵי כְרָקָע – על ידי שגדל בקרקע נעשה טבל וחיוב בתרומות
 76 ומעשרות, ואף על פי כן וְאִין פְּטִילְתוֹ של האיסור יכול להיעשות
 77 עַל יְדֵי זריעתו בְּכָרְקָע, דִּתְנַיָא – כפי שנינו בברייתא, לִיְטָרָא
 78 ומדת משקל) של פירות מַעֲשֵׂר ראשון שנתן הישראל ללוי, שהוא
 79 מִכֶּל, כלומר שעדיין לא הפריש ממנו הלוי תרומת מעשר, שְׁרָעָה
 80 בְּכָרְקָע בעודנה בטיבלה, קודם שנת השביעית, וְהַשְּׂבִיחָה – צמחו
 81 ממנה גידולים בשנה השביעית, וְהָרִי הָיָא העיקר והגידולים יחד
 82 הגיעו לכמות של מַעֲשֵׂר לִיְטָרִין. אוי הדין הוא, שמצד אחד
 83 מחמירים בליטרא זו שהיא תִּיְבַת מַעֲשֵׂר – היינו בתרומת
 84 המעשר שהיתה חייבת בו קודם שזרעה, ואף שגידוליה הם של
 85 שביעית והם הפקר הפטור מן המעשרות אין היא מתבטלת
 86 לגביה. וְשְׁבִיעִית – ומאידך לענין קדושת שביעית היא מתבטלת
 87 לגבי הגדולים, וצריכה להיאכל קודם זמן הביעור. וְהָיָה לִיְטָרָא
 88 לא ירים את תרומת המעשר שהיא חייבת בו מתוך התערובת
 89 שלה עם הגידולים, שיתכן שהפירות שיטול לצורך התרומה הם
 90 מהגידולים הפטורים ממעשרות, ונמצא שהפריש מן הפטור על
 91 החיוב, אלא מַעֲשֵׂר עֲלֶיהָ מִמֶּקוֹם אַחֵר – מתבואה אחרת שלא
 92 הופרש ממנה עדיין תרומת מעשר והיא טבל, לְפִי הַשְּׂבִיחַן כלומר
 93 כשיעור שהיה ראוי להפריש מליטרא זו כשהיתה לבדה, דהיינו
 94 עשירית ליטרא.
 95 והרי שרואים מליטרא זו, שעל אף שאיסור טבל שלה על ידי
 96 קרקע, עדיין נשאר בה איסור זה גם לאחר שנורעה והצמיחה
 97 גידולים הפטורים ממעשר, וקשה על רבי יצחק שאמר שאיסור
 98 שעל ידי קרקע בטל על ידי קרקע.

1 פועל ישראל הַמְנַבֵּשׁ – תולש את העלים היתרים הגדלים בירק,
 2 כדי להשביחו. ועשה את המלאכה עִם יִצְחָק הַבְּוֹתִי, בְּהִסְיוֹת
 3 יִמִּינִי יִרְקוֹת שאין זרעם כלה) הגדלים בשדות הכותי. ובשכרו נתן
 4 לו הכותי רשות לאכול מן החסיות שמתעסק בהם. אזי קודם
 5 שנעשו טבל דינם כדין כל גידולי קרקע שאדם אוֹבֵל וְרִשְׁאֵי
 6 לאכול) מִהֵן בלי להפריש מהם תרומות ומעשרות, ודוקא באופן
 7 של אֲכִילַת עֲרָא – כגון אחד אחד בלא קביעות סעודה. ואין
 8 חוששים שמא זרע הכותי חסיות של טבל האסור באכילת עראי
 9 הוא וגידוליו. שכן איסור אכילת גידולי טבל הוא חומרא דרבנן,
 10 ולא החמירו אלא כשידוע בבירור שהם גידולי טבל, אבל כאן אין
 11 ידוע, שאפשר לתלות שהחסיות שנוצעו נקנו בשוק והיו
 12 מעושרים. ממשכיה המשנה דין נוסף, וְיַעֲשֶׂן – והקונה חסיות
 13 מכותי, מעשרן כטבל וְרָאִי ולא כטבל של דמאי, שדבר ברור הוא
 14 לנו שהכותי לא עישרם.
 15 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר דִּין נוסף בחסיות, אִם פועל מנכש חסיות
 16 בשדה של יִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד שאינו מקפיד עַל הַשְּׂבִיעִית, ועבד אצלו
 17 הפועל לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – בשנה השמינית, אף על פי שמן הסתם
 18 הגידולים של עכשיו הם מחסיות של שביעית האסורים משום
 19 ססיונים, או שחייבים בביעור, מוֹתֵר המנכש לאכול מהגידולים,
 20 מפני שבדאי הם רבו על העיקר האסור משום שביעית ובטלוהו.
 21 מסיימת הגמרא את ההוכחה, לְמִמְרָא – הרי שמברייתא זאת ניתן
 22 לפשוט את ספיקו של אישמעאל איש כפר ימא, ולומר דְּגִידוּלֵי הִיתָן
 23 אינם נמשכים אחר האיסור, אלא אדרבה הם מְעַלִּין ומבטלים אֶת
 24 הָאִיסוּר, וכמו שראינו שמותר לפועל לאכול בשמינית גידולי
 25 חסיות של שביעית.
 26 מנסה הגמרא לדחות את הראיה, וְדִלְמָא – ושמא בברייתא כאן
 27 מדובר בְּכָרְבִּי שְׁרָעוּ בְּלָה – כגון תבואה, שלדברי הכל אין גידוליה
 28 נמשכים אחר העיקר, כיון שהעיקר אינו קיים, אבל בדבר שאין
 29 זרעו כלה אולי יאסרו הגידולין כמו העיקר.
 30 משיבה הגמרא, אי אפשר לומר כן, שהרי בברייתא מדובר
 31 בחסיות, וְהָא תְנַיָא – והרי שנינו בברייתא אחרת אֵלּוּ הֵן הַחֲסִיּוֹת,
 32 בְּגוֹן חֲלוּף מִן מְסוּיִים של קיטנית) הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים, שכל אלו הם
 33 דברים שאין זרעם כלה.
 34 מנסה הגמרא לדחות את הראיה בדרך נוספת, וְדִלְמָא לעולם
 35 גידולי היתר אינם מבטלים את העיקר האסור אלא נמשכים
 36 אחריו, ומה שהתרנו כאן הוא משום שיש לתלות בְּמִדּוּבְנִין –
 37 שהקפיד בעל השדה ולפני הזריעה שחק וטחן את החסיות
 38 האסורות באיסור שביעית, כדי שירדו מחיבתם שבאופן זה אין
 39 הגידולים נמשכים אחריהם להיות אסורים כמותם.
 40 משיבה הגמרא, לא מסתבר שבעל השדה יעשה כך, שהרי חֲשׂוֹד
 41 עַל הַשְּׂבִיעִית קָתְנִי – שנינו, שהוא אדם שלא איכפת לו באיסורי
 42 שביעית, ולמה יטרח לדון את החסיות כדי להתיר את גידוליהם,
 43 ועל כרחך שהיתר גידולי החסיות הוא משום שהם מבטלים את
 44 העיקר. וניתן לפשוט מכאן את ספיקו של אישמעאל איש כפר ימא.
 45 מנסה הגמרא לדחות את הראיה בדרך נוספת, וְדִלְמָא אין
 46 הברייתא מתייה לפועל לאכול מן החסיות אלא דוקא באופן
 47 שאפשר לתלות בְּתַעֲרוּבָתָהּ – שהתערבו החסיות האסורות בחסיות
 48 אחרות של היתר ובטלו ברוב.
 49 משיבה הגמרא, גם פירוש זה לא יתכן, שהרי הַמְנַבֵּשׁ קָתְנִי –

אמיתית העניין של תעמולה היא – לא באופן שפועלים על הזולת שיקבל שיטה
 וסברה חדשה שבאה אליו מבחוץ, אלא הדרך הטובה ביותר היא – שמגלים אצלו
 שהוא בעצמו סבור כך
 משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

57 – שהתערבה בתוך פירות של חולין שהכמות שלהם פחותה
 58 ממאה סאה שיהיו כנגד התרומה, אזי אין התרומה מתבטלת בתוך
 59 החולין וכל התערובת תִּרְקַב – כדין כל תרומה טמאה. ומדייקת
 60 הגמרא, הֵא – אבל אם נפלה לְמֵאָה – לתוך כמות של מאה סאים
 61 פירות חולין, תִּעְלָה – מתבטלת התרומה הטמאה בתערובת, והכל
 62 מותר באכילה.
 63 הרי תרומה שעל אף שאפשר לישאל עליה אצל חכם ובאופן זה
 64 להוריד מהפירות את חלות איסור התרומה טמאה שעליהם, ובכל
 65 זאת אינה נחשבת מחמת זה כדבר שיש לו מתירין אלא מתבטלת
 66 בתערובתה, ואם כן הוא הדין קונמות אף שאפשר להשאל עליהם
 67 יש להחשיבם כדבר שאין לו מתירין, שלא כדברי רבי אבא.
 68 מתרצת הגמרא, אָמְרִי – אמרו בני הישיבה שאין לדחות את
 69 תירוצו של רבי אבא מהמשנה במסכת תרומות, כי בְּתֵרוּמָה פִּיךָ
 70 בְּהֵן עֲסָקִינָן – שיש לומר שמשנה זו מדברת שכבר ניתנה התרומה
 71 לכהן, ואצלו התערבה בחולין, הֲלֵא מִצֵּי מִיתְשִׁיל עֲלֶיהָ – שאז כבר
 72 לא יכול המפריש להשאל עליה, שכן יצאה מרשותו, ועל כן
 73 נחשבת דבר שאין לו מתירין, ומתבטלת במאה של חולין.
 74 מקשה הגמרא על תירוץ בני הישיבה, אִי הֲכִי – אם אכן כך
 75 שהמדובר בתרומה שהתערבה כשהיתה כבר אצל הכהן, אִימָא
 76 סִיפָא – אמור סופה של אותה המשנה, ששנינו שם אִם הִיָּתָה
 77 התרומה שנפלה לפחות ממאה של חולין מְהוּרָה, הַתּוֹתֵר
 78 באכילה לכהנים, תִּפְקֹרְהָ תִּתְעַרְבָה בְּחֻלִּין הוּא יֵאָכְלָה בַּהֲרָה.
 79 ואם מדובר שהתערבה כשהיא אצל הכהן, הרי יכול הוא בעצמו
 80 לאוכלה, ולמה תימכר לכהן אחר. אלא על כרחך שהמשנה
 81 מדברת בתרומה שעדיין ביד הישראל המפריש שאינו רשאי
 82 לאוכלה, ועל כן צריך למוכרה לכהן, ונדחה תירוצם של בני
 83 הישיבה שהעמידה שנתערבה כשכבר היתה אצל הכהן.
 84 מנסה הגמרא להעמיד את המשנה על דרך תירוץ בני הישיבה
 85 שכבר יצאה התרומה מרשות ישראל שהפרישה, אך בצורה
 86 קצת שונה:
 87 אֲלֵא יֵשׁ לּוֹמֵר בִּישְׂרָאֵל שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ פִּירוֹת הַתְּרוּמָה מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ
 88 בְּהֵן עֲסָקִינָן – שמדובר שזה הכהן שניתנה לו התרומה מת, וירשה
 89 בן בתו שהיה ישראלי. ולכן להשאל על התרומה אי אפשר כי
 90 יצאה מרשות המפריש, ומאידך יורש זה אינו יכול לאכול
 91 מהתערובת כיון שהוא ישראלי, על כן נאמר במשנה שתמכר
 92 לכהן.
 93 מקשה הגמרא שאי אפשר להעמיד כך את המשנה, וְהָאֵל [וְהָאֵל] קִתְּנִי
 94 סִיפָא [והרי שנינו בסופה], תִּפְקֹרְהָ לְבְּהֵן חוּץ מִדְּמֵי אוֹתָהּ מֵאָה –
 95 שבמקרה שהכהן קונה את החולין שהתערבה בהם תרומה טהורה
 96 אין צריך לשלם על התערובת כולה, אלא מנכה ומפחית מן
 97 התשלום את שווי דמי הסאה תרומה שהתערבה בו. והטעם
 98 ששייך לומר בדין זה, הוא מפני שאין הסאה שייכת לבעל
 99 התערובת שבין כך צריך ליתנה לכהן. אך אם מדובר בישראל
 100 שירש את התרומה מאבי אמו הכהן, אם כן גם סאה זו שייכת לו,
 101 ככל שאר ממון שירש מסבו, ולמה יפחית הכהן מן התשלום את
 102 שווי דמיה.
 103 אלא מוכח שמדובר במשנה בתרומה שהתערבה אצל הישראל
 104 שהפרישה, שעדיין יכול להשאל עליה, ואף על פי כן אם נפלה
 105 לתוך מאה של חולין היא בטלה ואינה כדבר שיש לו מתירין. ואם
 106 כן הוא הדין גם לגבי קונמות, ונדחה תירוצו של רבי אבא האומר
 107 שכל דבר ששייך להשאל עליו אצל חכם נחשב כדבר שיש לו
 108 מתירין ואינו בטל.
 109 הגמרא חוזרת בה, ומתרצת שאכן לא כל דבר שאפשר להשאל
 110 עליו נחשב כדבר שיש לו מתירין אך ישנם דברים שנחשבים שיש
 111 להם מתירין ואינם בטלים:
 112 אֲלֵא אִימָא [אמור] שכך יש להשיב ולתרוץ את הקושיא שעל

1 מתרצת הגמרא, אָמְרִי – אמרו בני הישיבה, אין להקשות מברייאת
 2 זו על רבי יצחק, שמה שחשבנו לדמות מעשר לשביעית ולומר
 3 שגם מעשר חל איסורו על ידי קרקע אינו נכון, אלא בְּמַעֲשֵׁר, וַיִּגוֹן
 4 – מירוחו בכרי הוא דְּקָא גְרִים לֵיה – הוא הדבר הגורם לו את
 5 איסורו, שאז הוא גמר מלאכתו, אבל קודם דיגון מותרת התבואה
 6 באכילה. ומכיון שכן אין בטילתו על ידי הקרקע, ודומה לערלה
 7 ובלאים שלדעת רבי יוחנן רבי יונתן אין העיקר בטל לגידולים.
 8 רמי בר חמא מקשה על דעת רבי ינאי החולק על רבי יוחנן ורבי
 9 יונתן, ואמר לעיל (טז) שבצל של תרומה אם נזרע ורבו גידוליו על
 10 עיקרו, פקע ממנו שם תרומה, אף שאין איסור תרומה חל על ידי
 11 קרקע:

12 מִתֵּיב [ומקשה] רְמִי בְּרִי תְּמָא, שנינו במשנה (לעיל טז), שאם ראה
 13 פירות ואמר קוֹנֵם פִּירוֹת הָאֵלוֹ עָלַי, שאסר על עצמו פירות
 14 מסויימים, את אלו שראה ולא את כל המין. או שהיו פירות לפניו
 15 ואמר קוֹנֵם הֵן [הפירות הללו שמונחים לפניו] עַל פִּי – על עצמי,
 16 או שאמר קוֹנֵם הֵן לְפִי – גם זו משמעו כאילו אמר על עצמי. בכל
 17 האופנים הנזכרים כוונתו שיהיו אסורים עליו כהקדש, ולכן אם
 18 החולפו פירות אלו באחרים אָסוּר לִיהֲנוֹת בְּחִילוּפֵיהֶן, כשם
 19 שהליפי הקדש אסורים בהנאה, וּבְגִידוּלֵיהֶן – אם נזרעו פירות
 20 הללו בקרקע אסור לו ליהנות ממה שגדל, כשם שגידולי הקדש
 21 אסורים בהנאה.

22 אלא שדין זה אינו אלא אם נדר בסתם, אבל אם נדר ואמר קונם
 23 ענבים שְׂאֵנִי אוֹכְלִי, וכן אם אמר קונם ענבים שְׂאֵנִי מוֹעֵם, הרי שלא
 24 אסר על עצמו אלא אכילת וטעימת הפירות עצמם ולא שאר
 25 הנאות, לכן מוֹתֵר בְּחִילוּפֵיהֶן – אם החליפם בפירות אחרים,
 26 וּבְגִידוּלֵיהֶן – אם זרעו בקרקע והצמיחו גידולים, מותר באכילת
 27 החליפים והגידולים שהרי אינו טועם את הפירות האסורים לו.

28 אולם היתר האכילה מהגידולים לא נאמר אלא בְּדָבָר – שסוג
 29 הפרי הנאסר היה ממין שוֹרְעוֹ בְּלָה ונרקב בקרקע קודם שיצמח
 30 ממנו הגידול החדש, כגון חיטים ושעורים וגרעיני פרי וכדומה.
 31 שכיון שהזרע האסור כלה קודם שצמחו הגידולים, אינו טועם
 32 בגידולים מהפרי שאסר על עצמו. אֲבָל בְּדָבָר – בסוג פרי ממין
 33 שְׂאֵנִי וְרֵעוֹ בְּלָה כגון שום ובצללים, שמה שזרע נשאר בקרקע והוא
 34 עצמו גדל וממנו יוצאים הגידולים, גידולים אלו אסורים באכילה
 35 מפני שמעורב בהם מהזרע האסור בעצמו, ויתר על כן, אֲפִילוּ אם
 36 זרע אותם גידולים וצמחו מהם גִּידוּלֵי גִּידוּלֵינָן גם הם אָסוּרִין
 37 באכילה, מאחר שעל כל פנים מעורב בהם משהו מהאיסור
 38 הראשון, ואותו מעט אוסר את כולו.

39 והרי שאין הגידולים המותרים מבטלים את העיקר האסור בדבר
 40 שאין זרעו כלה, וקשה על רבי ינאי שאמר שגידולי בצל תרומה
 41 שנזרע מבטלים מהעיקר את איסור תרומה שבו.

42 מתרצת הגמרא, אָמְרִי רְבִי אֲבָא, שְׂאֵנִי קוֹנְמוֹת – שונה הדין
 43 בקונמות, שאין כח בגידולין לבטל את העיקר ולהתירו, הוֹאִיל וְאִי
 44 בְּעֵי מִתְשִׁיל עֲלֵיהֶוּ – בגלל שאם רוצה נשאל עליהם אצל חכם
 45 שיתיר את הקונם על ידי פתח או חרטה, ואם כן הוּוּ לְהוּ בְּדָבָר שִׁישׁ
 46 לוֹ מְתִירִין – הם נחשבים ככל דבר של איסור שיש באפשרותו
 47 להיות מותר גם בלי דין ביטול ברוב, שהחמיירו חכמים וְאִין מְטִיל
 48 בְּרֹב, וכמו שנאמר לעיל (נח), והטעם הואיל ויכול לאוכלו בהיתר
 49 גמור, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטולו.

50 מקשה הגמרא, שאי אפשר לומר שמחמת שאפשר להשאל על
 51 הקונמות נחשב האיסור כדבר שיש לו מתירין:

52 וְהָרִי גַם תְּרוּמָה שֶׁכֶּבֶר הוּפְרָשָׁה דָא בְּעֵי מִיתְשִׁיל עֲלֶיהָ – שבאם
 53 ירצה יכול להשאל על הפירות שהפריש על ידי פתח או חרטה
 54 כמו בנדרים, ויחזרו להיות טבל כמו שהיו, וְאָף עַל פִּי כֵן מְטִיל
 55 בְּרֹב. דְּהֵנָּה – ששנינו בתרומות (פ"ה מ"א), מֵאָה שֶׁל פִּירוֹת תְּרוּמָה
 56 מְמַאָה שאסורה באכילה אף לכהנים, שֶׁנִּפְּלָה לְפָחוֹת מֵמֵאָה חוּלִין

1 **מַעֲשֵׂר** דיגון הוא דקא גרים ליה. שעל ידי דיגון מתיחב במעשר, ולא ע"י קרקע. **מתיב**
 2 רמי בר חמא קנים פירות האלו עלי וכו'. לר' ינאי פריך, דאמר לעיל: בצל של תרומה שרבו
 3 גידוליו על עקרו - מותר. דאלמא סבירא ליה דכולהו גידולין, אע"פ שאין אסורין ע"י קרקע
 4 - מעלין את העיקר. ומשום הכי פריך ליה מקונמות דאין מעלין. והא דלא פריך לר' מברייתא
 5 דליטרא מעשר טבל, דתניא לעיל בסמוך - משום
 6 דממתני' אלימא ליה לאקשויה. ועוד: דמעשר
 7 פשיטא ליה דדבר שיש לו מתירין הוא. **והרי**
 8 תרומה דאי בעי מתשיל עליה. על ידי פתח או
 9 חרטה כשאר נדרים. והא דלא פריך ליה: אי הכי,
 10 בבצל של תרומה נמי אמאי א"ר ינאי דיגולין
 11 מעלין אותיו אי בעי מתשיל עליה, והוי דבר שיש
 12 לו מתירין? משום דמצי למדחיה דבישראל
 13 שנפלה לו מבית אבי אמו כחן עסקין. ומשום הכי
 14 פריך לר' מהך מתניתין, דליכא למדחיה בהכי. כן
 15 נראה בעיני. **סאה** תרומה טמאה. נקט תרומה
 16 טמאה לאשמעינן רבותא דדיוקא, דהא למאה
 17 אע"ג טמאה היא - תעלה. **הירקב**. דכיון
 18 דטמאה היא - לא חויה לכוון לאכילה, ובהיסק
 19 נמי לא שריא, דחיישנן לתקלה, כדאיתא פרק
 20 קמא דפסחים (ק"ג ע"ג). **בתרומה** ביד כחן. דכיון
 21 דזכה בה כחן - שוב אינו יכול לישראל עליה.
 22 **והא** קתני סיפא המכר לכוון חוץ מדמי אותה
 23 סאה. ואי דנפלו לו מבית אבי אמו כחן אמאי אינו
 24 מוכר אפילו אותה סאה? **אלא** קונמות מצוה
 25 לאתשולי עלייהו, וכיון שכן - כאילו אתשיל
 26 עלייהו דמי. **כל** הנודר כאילו בנה במה.
 27 פירשתינו בפ' ד' נדרים' (פלי ק"ג ע"ג). **תרומה**
 28 מאי מצוה לאתשולי עליה איכא. הלכך, כיון שאין
 29 ההיתר בא מעצמו, וליכא מצוה למעבר הכי - לא
 30 ימיקרי דבר שיש לו מתירין. והקדש דקא מני לעיל
 31 דבר שיש לו מתירין - בהקדש בדק הבית
 32 עסקין, דעל כרחין לפדייה קאי. **גופא** ליטרא
 33 בעלים שתקנה חרעה. כלומר, שהפריש כל
 34 מעשרותיה - מתעשרת לפי בולה ולא לפי גידולין
 35 בלבד, דאתו גידולים ומבטלי עיקר לגמרי. **וכי**
 36 היתר שבהן להיכן הלך. נראה בעיני דהכי מקשה: אפילו תימא דיגולין של היתר מבטלים
 37 עיקר של איסור, הים היינו טעמא - משום דכיון שרבו גידוליו על עיקרו נמצא שבטל
 38 אינו טועם טעם האיסור כלל. הלכך אף על פי שאיסור שבו מעורב בתוכו, ולא אול ליה
 39 לעלמא - שרי. אבל גבי מעשר, כיון דלפי חשבון הטבל חייבה רחמנא לעשורי, הבא אמאי
 40 מתעשרת לפי בולה? וכי היתר שבהן להיכן הלך?

1 תריץ **מעשר**. תרומת מעשר - דיגון הוא (דקא גרים) ליה. דלא מחייב בתרומת מעשר עד
 2 דמיגון. והאי מאשתקד נידגנה, הלכך מעשר עליה משל אשתקד. ולא הוי איסורו על
 3 ידי קרקע, הלכך לא הוי בשלתו ע"י קרקע. **אפילו** גידולי גידולין אסורין. אלמא דאין
 4 גידולי היתר מעלין את האיסור, וקשיא לרבי אמי. ואין **בטל** ברוב. כלומר ברוב מדתו,
 5 בגדוליו רבים. הרי תרומה דאי בעי מיתשיל
 6 עליה. שאם היה ברעתו להפריש תרומה ומעשר
 7 על פירותיו מפירות קופה זו, וטעה נתן מקופה
 8 אחרת - יכול לשאל עליה לפני חכם, ולומר לו:
 9 לא היה ברעתי ליתן מקופה זו אלא מזו, ולא
 10 היא תרומה. ואפילו הכי בטלה ברובא, דנתן
 11 וכו'. תירקב. הכל, שאין לה תקנה לא לכוון ולא
 12 לישראל. **הא אם נפל למאה**. תעלה סאה אחת,
 13 ושאר מותר. אלמא דבטלה ברוב ידידה כמו
 14 הא, דהיינו במאה. ואכתי קשיא לרבי אמי
 15 מתני' נדרים: (ומשמני) הא תרומה בתרומה ביד
 16 כחן עסקין, דמאחר שזכה בה כחן - לא מצי
 17 מיתשיל עליה אינש, ולא דמי לקונמות. תימכר
 18 לכוון. הרי ביד כחן היא, ואין צריך לו למוכרה
 19 **אלא** ביד ישראל עסקין שנפלו וכו'. דלא מצי
 20 איהו מיתשיל עליה, שכבר זכה בה כחן. **והא**
 21 קתני **סיפא** אם היתה מהורה תימכר לכוון.
 22 שהרי ביד ישראל היא, חוץ מדמי אותה סאה.
 23 אם נפלה לו מבית אבי אמו כחן, אמאי אמר
 24 "חוץ מדמי אותה סאה"? אפילו אותה סאה נמי
 25 תימכר, הואיל ובאתה לו בירושה! **אלא**. לעולם
 26 בתרומה ביד ישראל עסקין, ומצי מתשיל
 27 [עליה], ואפילו הכי בטלה ברובא, והדרא
 28 קשיא לדוכתיה. תריך, הכי גרסינן: אלא גבי
 29 קונמות מצוה לאיתשולי עלייהו, וכמאן
 30 דאיתשיל עלייהו דמי, והוה ליה דבר שיש לו
 31 מתירין, ואין בטל ברוב. אבל תרומה מאי מצוה
 32 איכא לאיתשולי עליה. וכיון דלאו מצוה היא -
 33 לא אתי לאיתשולי עליה, וכדבר שאין לו מתירין
 34 דמי. להכי בטל ברובא. וזוהי מתעשרת לפי
 35 בולה. אפילו מן הליטרא של עיקר. היתר שבהן.
 36 אותה ליטרא של עיקר, שזיהת מתוקנת. היכן הלך. הואיל ואיתיה בעין - אין צריך
 37 לעשרם. **בצלים**. של ששית וכו'. לימא: היתר שבהן, העיקר, שגדלו בששית, להיכן הלך?
 38 ותשתרי העיקר.

אתוספת

אם

ביום שבת קודש שמברכים החודש, השכם בבוקר .. אחר האמירה [של התהלים]

ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהיה מובן לכל, ואחר כך תפילה

היום יום כו כסלו

הנהוג אצל ה"צמח צדק", כי באחד מליילי חנוכה היו עושים כעין פארבריינגען עם בני הבית, והיו באים גם כלותיו .. וכן היה אצל רבנו הזקן ואדמו"ר האמצעי

היום יום כח כסלו

1 **א**תוספת קתני. דאסורין לאכלן בשמינית, דחייב לבערן. אבל העיקר שרי. דאמרין: היתר
 2 שבהן להיכן הלך. הגדל בחיוב. בשביעית, חייב בביעור. והגדל בפטור. דזהו העיקר הגדל
 3 בששית - פטור. הכי נמי קאמר תנא קמא כו': תריץ. כולה מתניתין ר' שמעון בן גמליאל
 4 קתני לה וחבי קתני שרשב"ג. אומר הגדל כו'. ולעולם אמרי' היתר שבהם להיכן הלך.

5 וקא מהדר גמרא: לעול' ואפי' לר"ש לא אמרי'
 6 היתר שבהן להיכן הלך. ועד כאן לא אמר
 7 רשב"ג הגדל בפטור פטור, דאמרין היתר שבהן
 8 להיכן הלך - דלא קא בטיל היתר היכא דלא
 9 קא טרח, כגון התם שירדו עליהן גשמים וצמחו
 10 מאיליהן. אבל היכא דקא טרח, כגון הבא
 11 דנטען, כדקתני שתיקנה חורפה, הואיל ועבר בה
 12 מעשה - גידולין של איסור מבטלין את ההיתר,
 13 והוי הכל אסור, להכי מתעשר לפי כולה. מעשר
 14 עליה לפי חשבון, ואף על גב דקא טרח לגבי
 15 שאר גידולין. היתירא ורעי אינשי. דבר שהוא
 16 מתוקן גרלים בני אדם לזרוע, וסגי ליה בשני
 17 מעשרות, במעשר ראשון ומעשר שני. אבל דבר
 18 של איסור - אין גרילין בני אדם לזרוע, והואיל
 19 ואיהו קא זרע באיסורא, שורעה בלא תרומה
 20 ומעשר - קסינן ליה השתא שמעשר אותו
 21 עישור שהיה לו ליתן אשתקד, שלא ישתכר
 22 בכך.

תרומה

1 **א**ם היו ערין שפחה שחורין - אסורין, הוריקו מותרין.
 2 וכי שחורין אמאי אסורין? קימא: היתר שפחה קתני
 3 הקד? א"ש: מי סברת על עיקר קתני? אתוספת קתני
 4 אסורין. אי הכי מאי אתא רשב"ג? קימור? דתניא,
 5 רשב"ג אומר: הגדר בחיוב - חיוב, הגדר בפטור -
 6 פטור. תנא קמא נמי הכי אמר! בוקרה מתני' רבן
 7 שבעון בן גמליאל קתני לה. ועד כאן לא שמעית
 8 ליה קרבן שבעון בן גמליאל - דלא קא טרח, אבל
 9 היכא דקא טרח - פטירי ברובא. וכך היכא דקא
 10 טרח פטירי ברובא? והרי לימרא מעשר טבר, דקתריה,
 11 וקתני: ואותה לימרא מעשר ערין ממקום אחר לפי
 12 השבון! שאני גבי מעשר דאמר קרא "עשר תעשר"
 13 וגו', והיתירא - זרעי אינשי, איסורא - לא זרעי אינשי.
 14 גופא, א"ר תנינא תירתאה א"ר ינאי: בצל של תרומה
 15 שבעון, ורבו גידולין על עיקרו - מותר. קמימרא גידולין
 היתר

1 לפי שאף העיקר עצמו משתנה דרך גדילתו.
 2 ועד כאן לא שמעת לרבן שמעון בן גמליאל
 3 אלא היכא דלא טרח. כלומר, אע"ג דלא מצינא
 4 למייתי סיעתא מדרך - מכל מקום לא קשיא לי.
 5 דנהי דהבא אמרין גידולין לא מבטלי עיקר
 6 לגמרי - הני מילי היכא דלא טרח לבטולי, אבל
 7 היכא דקא טרח כי הבא, דליטרא בצלים שורעה
 8 בקרקע - אתו גידולין ומבטלין עיקר לגמרי. ולא
 9 תקשי לי אמאי דכתיבנא לעיל בריש שמעתין,
 10 דסבירא לן דאי אין גידולין כעיקר פשיטא
 11 דמבטלין אותו, והבא אמרין גידולין בחיוב חייב,
 12 אלמא אין גידולין כעיקר, ואפילו הכי קתני גדל
 13 בפטור פטור, אלמא אף על פי שאין גידולים
 14 כעיקר - אין מבטלין אותו! דהבא היינו טעמא
 15 משום ההיתר! לא בטיל, שהאיסור דרבו
 16 להתבטל, ולא ההיתר. ועוד, דלא טרח לבטולי
 17 עיקר, אלא גידולין מאליהן באו. ובדין הוא
 18 דלעיל נמי, כי בעי למפשט בעיין דבצל שעקר
 19 בשביעית מבצל שנטעו בכרם ונעקר בכרם, דמיצי
 20 לדחויי. שאני בצל שנטעו בכרם דלא טרח. אלא
 21 בכיון דהך דחייא לא סגי לגבי ילדה שסבכה
 22 בוקרה - גבי בצל שנטעו בכרם נמי לא דחי ליה. כן נ"ל.

1 **ה**רי ליטרא מעשר דקטרת. דהא טרח לבטולי עיקר בוריעה, ואפילו הכי קתני: אותה ליטרא מעשר אחר לפי חשבון.
 2 אלמא אע"ג דקא טרח - היתר שבה לא בטיל, דאי בטיל
 3 זרעך דהיתרא זרעי אינשי דאיסורא לא זרעי אינשי. כלו', כחמנא אמר דאף זרעך שורעה, שהוא מתוקן כבר - תחזור ותעשר, דבטיל ליה עיקר לגבי גידולין. ומדכתיב "זרעך" - משמע דוקא
 4 דהיתירא, דהכי ארחידיה דאנשי. ובזהיתרא קאמר דגידולין מבטלין עיקר, אבל איסורא לאו "זרעך" מקידי, דלא זרעי ליה אינשי, הלכך מ"זרעך" משמע דבאיסורא לא אתו גידולין ומבטלין
 5 עיקר. וקשה בעיני: דהא כל דך שקלא וטריא דבר שאין זרעו כלה היא. ומדאורייתא ליכא מידי שאין זרעו כלה דלחייב במעשר. וכיון שכן, היכי דייק מ"זרעך" גידולין שאין זרעו כלה
 6 אין מעלין את העיקר? דבדאורייתא לענין מעשר לא משכחת להו ונראה בעיני דקרא אסמכתא בעלמא הוא, וטעמא הוא דקדיה למילתיה: דבדין הוא דלבטיל היתר זרעי אינשי לגבי
 7 גידולין דאיסורא, משום דהוה ליה תערובת היתר באיסור, ודברים שאינם שוין מבטלין הן זה את זה. אבל איסורא באיסורא, כליטרא מעשר טבל בגידולים, דהוה איסורא, אי בשביעית -
 8 משום איסור שביעית, אי בשאר שני שבוע - משום טבל, אינו ברין שתהא לה בטלה. אע"פ שאין האיסורין שוין - מ"מ איסור באיסור הוא, ודברים שהן שוין זה לזה לגמרי אין אחד מהם
 9 מבטל את חברו, וכמו שכתבתי בפ' "הנודר מן המבטל" (פ"ל קנ"ג. ד"ס וקפ"א). כן נ"ל, ועדיין אין דעתי נוחה, וצריך אני לעשות לי רב בזה. **ג**ופא אמר רבי תנינא תירתאה אמר רבי ינאי
 10 בצל של תרומה וכו' והא אגן תנן גידולי תרומה תרומה, אלמא, גידולין נמשכין אחר העיקר והרי הן כמותו, והיאך מעלין? (בגידולי גידולין קאמרין. כי א"ר ינאי בצל של תרומה - לא
 11 שהיה הוא עצמו, אלא מגידולי בצל של תרומה. ומשום הכי גידולין, דהוה גידולי גידולין, שרו ומעלין. **ה**א נמי תנינא גידולי גידולין חולין. כלומר דלא הוה תרומה, מידו טבל הוה. **מ**בטל
 12 גידולין מותרין דבר שורע כלה. טבל שהוקבע למעשר, כגון שנתמרח בכרי - אסור לאכול ממנו עראי, אם זרעו גידולין מותרין לאכול ממנו עראי כל זמן שלא הוקבעו למעשר. **א**בל
 13 דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. לאכול מזן עראי אפילו קודם אותו מירוח, מפני אותו טבל שנתמרח כבר, המעורב בהן. וכל שכן גידולי גידולין של תרומה דבר שאין זרעו כלה,
 14 שאסורין. **ה**י: דלא רבו גידולין על עיקרו דבר גידולין על עיקרו. כלומר, כי אמרין גבי טבל גידולי גידולין אסורין - מירר בשלא רבו גידולי גידולין על העיקר, דהיינו גידולין.
 15 אבל הבא. גבי בצל של תרומה, מיירי כגון שרבו גידולי גידולין על הגידולין. והקשה רשב"א ז"ל: מעיקרא כי אקשי ליה "תנינא גדולי גידולין חולין" הוה ליה לאקשוי אדרבה: היכי שרי,
 16 דהא בצל אין זרעו כלה, ותנן דבדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין ותיריך, דהכי קאמהו אי אמרת דבצל נקט רבי ינאי לאו דוקא, ולדמיון בעלמא נקטיה, וכי קאמר מותר - דבדבר
 17 שורעו כלה - תנינא. ומשום הכי, כי אמר ליה דבדוקא נקטיה לאשמועינן אפילו דבר שאין זרעו כלה - פריך ליה דלאו קושטא הוא. דהא דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין. ושני
 18 ליה דברבו גידולי גידולין על הגידולין קאמר. דמותר.

הדרן ערך הנודר מן הירק

מוזמן רב שלא נתקבלו הדו"חים שלהם. והלוואי ויהי רצון שיהיה זה סימן שעושים
 הרבה לטובת כפר חב"ד בכל ענייניו ובגשמיות וברוחניות גם יחד ועד שמפני רוב
 המעשה בזה לא מספיק הזמן כלל לכתביה והודעה כו'

ממכתב ימי החנוכה, ה'תשל"ג

זכות הרבים מסייעתם להצלחה רבה בכל העניינים והפעולות לבסס ולחזק
 ולהרחיב את כפר חב"ד הן בכמות והן באיכות. ואין לך דבר העומד בפני הרצון

ממכתב ימי החנוכה, ה'תשל"ג

49 עכשיו וגם לאחר פירושו של רב חסדא לא שָׁמְעָתָ לִיהּ וְלֹא
50 שמענו לְרַבְּנָא שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל שִׁיאָמַר שֶׁאֵין הַעֵינָר בְּטַל, אֲלֵא
51 באופֿן דְּלֹא קָא מְרַח לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה בַעֵינָר כְּדִי לְבַטְלוֹ, כְּמוֹ בְּאוֹפֿן
52 שְׂדִיבֵי בּו רַבֵּן שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שִׁירְדוּ גַשְׁמִים עַל הַבְּצִלִים
53 וּמְאִלִּיהֶם הַצְּמִיחֻהוּ, אֲכָל הֵיכָא דְקָא מְרַח – בַּמְקוֹם שֶׁטַרַח לְזוֹרַע
54 וּלְבַטֵּל אֶת הַעֵינָר, שְׂזוּהוּ הָאוֹפֿן שְׂדִיבֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּלִיטְרָא בְּצִלִים
55 שׂוֹרְעָה בַּקְּרַקַּע, בַּמְקָרָה כֹּזֵה גַם רַבֵּן שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל מְוֹדָה
56 שֶׁהַעֵינָר קָטִיל בְּרוּבָא וְהַעֵינָר הַמּוֹתֵר נֹאסֵר, וּכְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן.
57 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, וְהָאֵם כֻּלָּל נִכּוֹן הוּא שְׁכָל הֵיכָא דְקָא מְרַח –
58 שְׂטוּרַח לְבַטֵּל אֶת הַעֵינָר אֲכָן לְכָל הַדְּעוֹת הוּא בְּטִיל בְּרוּבָא – בְּטַל
59 בְּרֹב הַעֵינָר לִגְבֵי גִידוּלִין, וְהָרִי שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא לְעִיל (ה) לְיִמְרָא
60 וּמְדַת מִשְׁקֵלוֹ מִפִּירוֹת שֶׁל מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן שְׁנָתָן הִישְׂרָאֵל לְלוֹי
61 הַשּׂוֹא בְּכָל, כְּלוֹמַר שְׁעִידִין לֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ הַלוֹי תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר,
62 וְזוֹרְעָה בַּקְּרַקַּע בְּעוֹדָה בְּטִיבְלָה קוֹדֵם הַשְּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, וַיִּצְאוּ מִמֶּנָּה
63 בְּשֵׁנַת הַשְּׁבִיעִית גִּידוּלִים הַפְּטוּרִים מִחֻבַּת מַעֲשֵׁר, וַיִּשְׁבְּשְׁבִיעִית
64 הַפִּירוֹת הֵם הַפֶּקֶר, וְהַפֶּקֶר פְּטוּר מִמַּעֲשֵׁר (וְהַגִּידוּלִים וְהַעֵינָר יָחַד
65 הִגִּיעוּ לְכַמּוֹת שֶׁל כַּעֲשֵׁר לִיטְרִין, דְּקָמְרָח – שְׁבַמְקָרָה זֶה טַרַח
66 לְזוֹרְעָה וּלְבַטְלָה, וְקָתְנִי – וְנֹאמַר עַל כֵּךְ בְּמִשְׁנָה, וְאוֹרְחָה לְיִמְרָא
67 מַעֲשֵׁר שֶׁל טַבֵּל, אֵין יוֹרֵד מִמֶּנָּה חֵיב תְּרוּמַת מַעֲשֵׁר שְׂהִיָּה עֲלֵיהּ
68 קוֹדֵם הַזּוֹרִיעָה, אֲלֵא מְעַשֵּׂר עֲלֵיהּ בְּמִקּוֹם אַחֵר – מִפִּירוֹת מַעֲשֵׁר
69 רֵאשׁוֹן שִׁישׁ לוֹ בַּמְקוֹם אַחֵר שְׁעִידִין לֹא הִפְרִישׁ מֵהֶם תְּרוּמַת
70 מַעֲשֵׁר, לְפִי הַשְּׁבֹן – כְּשִׁיעוֹר הַרְּאוּי לְהַפְרִישׁ מְלִיטְרָא זוֹ דְּהֵינּוּ
71 עֲשִׂירֵית לִיטְרָא. הָרִי שֶׁאֵף שְׂטַרַח לְזוֹרַע אֶת הַעֵינָר וּלְבַטְלוֹ
72 בְּגִידוּלֵי הַשְּׁבִיעִית, אֵינוּ בְּטַל לִגְבֵיהֶם, וְנִשְׂאֵר בְּאִיסוּרוֹ הַרְּאוּי,
73 וְקִשָּׁה עַל הַכֻּלָּל שֶׁל רַבָּה שֶׁאֵמַר שְׁבַמְקוֹם שְׂטַרַח בְּטַל הַעֵינָר לִגְבֵי
74 גִידוּלֵיו.

75 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא, שְׂאֵנִי גְבִי – שׁוֹנָה דִּין מְעַשֵּׂר דְּאִמְרָ קְרָא – שְׁכָן
76 הַכְּתוּב אוֹמֵר (וּרְבִים יד כג) 'עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר אֶת כָּל תְּבוּאוֹת זֶרְעֶךָ'
77 גִּזְוִי, וְלִמְדִים אֲנִי מִן הַכְּתוּב שֶׁאֵף אֶת הַתְּבוּאוֹת הַזּוֹרְעָה, דְּהֵינּוּ אֶת
78 הַעֵינָר שְׂצוּמָחִים מִמֶּנּוּ הַגִּידוּלִים, הֵגֵם שְׂהוּא כְּבֵר מִתּוֹקֵן תַּחוּרוֹ
79 וְתַעֲשֵׁר הֵימְנֹה, מִפְּנֵי שְׂהוּא בְּטַל לִגְבֵי גִידוּלֵיו. וְלִמְדִים אֲנִי מִתִּיבַת
80 זֶרְעֶךָ, שְׂדוּקָא זֶרְעֶךָ שֶׁאֵתָהּ רִגִיל לְזוֹרַע בְּשִׂדָּה, נֹאמַר בּו דִּין זֶה
81 שְׂהַעֵינָר בְּטַל לִגְבֵי הַגִּידוּלִים, וְהֵינּוּ דַבֵּר הֵיכָא, שְׂדוּקָא אוֹתוֹ
82 וְרַעֲי אֵינְשֵׁי – רִגִילִים אֲנִישִׁים לְזוֹרְעָה, אֲבָל דַּבֵּר אִיסוּרָא – כְּגוֹן טַבֵּל,
83 שְׂאוֹתוֹ לֹא וְרַעֲי אֵינְשֵׁי – אֵין דֶּרֶךְ אֲנִישִׁים לְזוֹרְעָה, בּו לֹא נֹאמַר דִּין
84 זֶה, וְאֵין הַעֵינָר בְּטַל לִגְבֵי הַגִּידוּלִים. לְפִיכֵךְ סוֹבֵר רַבִּי יוֹחָנָן
85 שְׂלִיטְרָא בְּצִלִים שְׂתִיקְנָה זּוֹרְעָה, שְׂהִיא דַבֵּר שֶׁל הִיתְרָא, אֵזִי
86 בְּטַלָּה לִגְבֵי הַגִּידוּלִים וּמִתְעַשֵּׂר לְפִי כּוֹלָה. וְאֵילוֹ לִיטְרָא מַעֲשֵׁר
87 שֶׁל טַבֵּל שׂוֹרְעָה מְכִיחַן שְׂהִיא שֶׁל אִיסוּר שְׂטַלָּה בְּגִידוּלֵיהּ
88 הַפְּטוּרִים מִשׁוּם שְׁבִיעִית, אֲלֵא מַעֲשֵׁר עֲלֵיהּ לְפִי חֶשְׁבוֹן מִמְּקוֹם
89 אַחֵר.

90 גּוּפָא, הַגְּמָרָא חוֹזֵרֵת לְדוֹן בְּגוֹף דַּבְּרֵי רַבִּי יִנְאִי לְעִיל (ה) הַסּוֹבֵר
91 שְׂגִידוּלֵי כֻל הָאִיסוּרִים מִבְּטָלִים אֶת הַעֵינָר. אִמְרָ רַבִּי הֵינְיָא
92 תִּיבְרָתָא אִמְרָ רַבִּי יִנְאִי, בְּצֵל שֶׁל תְּרוּמָה שְׂדִינוּ שְׂנֹאכַל לְכַהֲנִים
93 וְאִסוּר לְזֹרִים, שְׂנִמְעוּ, וְרַבּוּ גִידוּלֵיו עַל עֵינָרוֹ, מוֹתֵר הַבְּצֵל בְּאִכְלָה
94 אֵף לְזֹרִים מִפְּנֵי שְׂבַטֵּל שֶׁם תְּרוּמָה מִמֶּנּוּ.
95 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, לְמִיבְרָא הָרִי שְׂמִדְּבֵרֵי רַבִּי יִנְאִי נִרְאָה לּוֹמֵר הַגִּידוּלֵי

1 נֹתַנַּת הַמִּשְׁנָה סִימָן לְהַבְחִין עַל יְדוֹ אִם הַעֵלִים צְמַחוּ מִיַּנְיֹקַת
2 הַקְּרַקַּע אוֹ מִן הַבְּצֵל עֲצֻמּוֹ, אִם הָיוּ הַעֵלִין שְׂלֵהֵן שְׂחוּרִין – צַבַּעַם
3 נוֹטָה לְשַׁחְרוּת וַיִּרוּק עֲזוֹ, הָרִי שְׂגִדְלוּ יִפְהּ, וּוְדָאֵי יִנְקוּ מִן הַקְּרַקַּע
4 וְהֵם אִסוּרִין, וְאִם הוֹרִיקוּ הַעֵלִים, שְׂהִיָּה צַבַּעַם יִרוּק בְּדִיר, סִימָן
5 שֶׁלֹּא יִנְקוּ מִן הַקְּרַקַּע אֲלֵא צְמַחוּ מִחֻלְחוּלֵיתָ שְׂהִיתָה בְּבַצֵּל, וְהֵם
6 מוֹתֵרִין.
7 מְבֹאֵר רַבָּה אֶת רֵאִיטוֹ, וְכִי (וְאִם) שְׂחוּרִין הָיוּ הַעֵלִים וַיִּנְקוּ מִן
8 הַקְּרַקַּע, מְכַל מְקוֹם, לְדַבְּרִיךְ לִגְבֵי מַעֲשֵׁרוֹת שְׂהִיתָה שְׂהִיתָה לְעֵינָר
9 אֵינוּ פּוֹקַע, אִמְרָא (מְדוּעַ) נִקְטָה הַמִּשְׁנָה בְּלִשׁוֹן אִסוּרִין, שְׂמִשְׁמַעוּ
10 שְׂהַכֵּל אִסוּר וּבִין לִגִּידוּלִים וּבִין לְעֵינָר יֵשׁ קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית, לְיִמְרָא
11 – אֵף כֵּאֵן אִמּוֹר הֵיכָר שְׂכָתָן – הִיתֵר שְׂהִיָּה בְּבַצֵּלִים שְׂהֵם מִשְׁל
12 שְׂשִׁית לְהֵיבֵן הַלֵּךְ, וְהִיָּה לְתַנָּא לְחַלֵּק וְלוֹמַר הַגִּידוּלִים אִסוּרִים
13 וְהַעֵינָר מוֹתֵר, וּמִכֵּךְ שֶׁאִסַּר אֶת הַכֵּל, אֵזִי מוֹכַח שֶׁלֹּא כְּדַבְּרִיךְ אֲלֵא
14 שְׂהִיתָה הַעֵינָר פּוֹרַח וְהוֹלֵךְ לוֹ. לְפִי שְׂכַשְׂהוּא מֵיעוּט וְהַגִּידוּלִים הֵם
15 רֹב, הוּא מִתְהַפֵּךְ וְנַעֲשֵׂה בְרִיהַ חֲדָשָׁה כְּמוֹ הַגִּידוּלִים.
16 רַב חֲסֵדָא דּוֹחָה אֶת רֵאִיטוֹ שֶׁל רַבָּה:
17 אִמְרָ לִיהּ רַב חֲסֵדָא לְרַבָּה מִי כְּבָרְתָּ – הָאֵם חוֹשֵׁב אֶתָּה שְׂמָה
18 שֶׁאֵמַר הַתַּנָּא שְׂבַעֲעִלִים שְׂחוּרִים אֵזִי הַדִּין אִסוּרִין, עַל עֵינָר שְׂנוֹרַע
19 קָתְנִי, וְכוּנְתוֹ שְׂגֵם הוּא אִסוּר כְּמוֹ גִידוּלֵיו. לֹא כֵן, אֲלֵא אֲתוּבְסָפְתָּ
20 קָתְנִי – רַק עַל הַגִּידוּלִים שְׂהַתּוֹסֵפוּ אִמַּר שְׂהֵם אִסוּרִין, אֲבָל הַעֵינָר
21 עֲצֻמּוֹ אֲכָן אֵינוּ אִסוּר, וְאֵין מְכֹאֵן רֵאִיָּה לְדַחוֹת אֶת דַּבְּרֵי.
22 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַב חֲסֵדָא:
23 אֵי הָכִי – אֵם אֲכָן כֵּךְ שְׂדַבְּרֵי הַתַּנָּא בְּמִשְׁנָה שֶׁאֵמַר 'אִסוּרִין' נְסוּבִים
24 עַל הַתּוֹסֵפֵת בְּלַבָּד, מִאֵי אֵתָּא רַבֵּן שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל לְמִיבֵר – מַה
25 חִידוּשׁ יֵשׁ בְּדַבְּרֵיו הַמּוֹבָאִים לְחַלֵּן. דְּתַנְיָא – שְׂשִׁנְיָנוּ בְּבִרְיָתָא לִגְבֵי
26 דִּין זֶה שֶׁל בְּצֵל שִׁישִׁית שְׂנוֹטַעוּ בְּשְׁבִיעִית, רַבֵּן שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל
27 אִמְרָ אֵף אִם הַשְּׂחִירוֹ הַעֵלִים לֹא נֹאסְרוּ הַבְּצִלִים עֲצֻמָּם, אֲלֵא
28 הַתּוֹסֵפֵת הַגָּדֵל כְּחֵיב – בְּשְׁבִיעִית חֵיב בְּדִינֵי שְׁבִיעִית, וְאֵילוֹ הַעֵינָר
29 הַגָּדֵל בְּפִטוּר – בְּשִׁישִׁית פְּטוּר – שֶׁאֵין הַגִּידוּלִים מְבַטְלִים אֶת
30 הַעֵינָר, וְלְדַבְּרִיךְ הָרִי תַנָּא קָמָא עֲצֻמּוֹ נְפִי הָכִי אִמְרָ – גַם כֵּן אִמַּר
31 כֵּךְ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הוֹסִיף רַבֵּן שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל עַל דַּבְּרֵיו כְּלוּם.
32 אֲלֵא עַל כְּרַחֵךְ שְׂדוּקָא לְרַבֵּן שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַגְּדֵל בְּפִטוּר
33 פְּטוּר, וְאֵילוֹ לְדַעַת תַּנָּא קָמָא הַעֵינָר עֲצֻמּוֹ בְּטַל לִגְבֵי הַגִּידוּלִים
34 וְנֹאסֵר, וְכוּיּוֹן בְּדַבְּרֵיו שֶׁאֵמַר 'אִסוּרִין' גַם לִגְבֵי הַעֵינָר, וְנֹתַרָה
35 רֵאִיתָ רַבָּה לְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן הָאוֹמֵר שְׂהִיתָה שְׂהִיתָה לְעֵינָר פּוֹרַח
36 וְהוֹלֵךְ לוֹ.
37 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא, שֶׁאֵין כֵּאֵן שְׁתֵּי דַעוֹת הָאֶחָת דַּעַת תַּנָּא קָמָא
38 בְּמִשְׁנָה שְׂהִיתָה הַעֵינָר פּוֹרַח לוֹ וְהָאֶחָרֵת דַּעַת רַבֵּן שְׁמַעוּן בֶּן
39 גַּמְלִיאֵל בְּבִרְיָתָא. אֲלֵא בּוּלָּה מְתַנִּיתִין – הַמִּשְׁנָה וְהַבְּרִייתָא הַכֵּל
40 שִׁישָׁה אֶחָת הִיא, וְלְדַעַת רַבֵּן שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל קָתְנִי לָהּ (וְנֹאמְרוּ),
41 שְׂפִירְשָׁה בְּבִרְיָתָא אֶת דַּבְּרֵי רַבֵּן שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂבַמִּשְׁנָה,
42 וְ'אִסוּרִין' שֶׁאֵמַר בְּמִשְׁנָה כּוּנְתוֹת רַק עַל הַתּוֹסֵפֵת.
43 רַבָּה מְקַבֵּל אֶת דַּבְּרֵי רַב חֲסֵדָא שְׂנִיתִן לּוֹמַר שְׂהַמִּשְׁנָה הִיא כְּדַעַת
44 רַבֵּן שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂבַבְרִייתָא, אֲלֵא שְׂלִפִי זֶה נִמְצָא שְׂהַמְבּוֹאֵר
45 מְדַבְּרֵי רַבֵּן שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאֵין הַעֵינָר בְּטַל לִגִּידוּלִים אֵין מִי
46 שְׂחוֹלֵק דַּבְּרָה, וְאִם כֵּן קִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹחָנָן הַסּוֹבֵר שְׂהַעֵינָר בְּטַל
47 לִגְבֵי הַגִּידוּלִים:
48 וְכִדִּי לְתַרְץ קוּשִׁיא זֶה מִמְשִׁיךְ רַבָּה וְאוֹמַר, וְעַד קָאֵן – וְעַדִּין, עַד

"לעשות צדקה ומשפט" צריך להיות מיוסד על כך שזוהי "דרך ה'", היינו, שכך
ציווה הקדוש-ברוך-הוא, ולכן צריכים לקיים זאת

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

48 העומד באחד מימי השבוע ואומר קונם יין שאני טועם שִׁבְתָּ זו
49 וְשָׁבַע זֶה, אֲסוּר בְּכָל הַשָּׁבַת – בכל ימי השבוע, וְשָׁבַת – יום
50 השבת שייכת לשבוע שֶׁעֲבָרָה, כלומר ששבת נחשבת כסיום שבוע
51 זה ולא כתחילת שבוע הבא, ולפיכך אף יום השבת נאסר עם ימי
52 השבוע הקודמים לו. ואם אמר 'קונם יין שאני טועם הַדֵּשׁ הַזֶּה, אֲסוּר
53 בְּכָל הַחֹדֶשׁ עד ראש חודש, ולכן אינו נאסר עם ימי החודש הקודם.
54 על ימי החודש שאחריו, ואם אמר 'יום ראש הַדֵּשׁ שִׁיךְ לְהֵבֵא – שנמנה
55 ואם אמר 'שָׁנָה זו', אֲסוּר בְּכָל הַשָּׁנָה עד ראש השנה, וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה
56 שִׁיךְ לַשָּׁנָה שְׁלֵשָׁתֵי יָמִים, ואינו נאסר עם ימי השנה הקודמת. ואם
57 אמר 'שָׁבוּעַ זֶה' – שנות שמיטה זו, אֲסוּר בְּכָל הַשָּׁבוּעַ – בכל שנות
58 השמיטה שהוא עומד בה, וְשָׁבִיעֵית וּשְׁנֵי שָׁנֵי וּשְׁנֵי שָׁנֵי שִׁבְתָּ
59 לְשָׁבָעָה – למחזור שעבר ואף היא בכלל איסורו.
60 וְאִם אָמַר 'קונם עלי יין שאני טועם יום אֶחָד', או שאמר 'שָׁבַת
61 אֶחָד', או 'הַדֵּשׁ אֶחָד', או 'שָׁנָה אֶחָד', או 'שָׁבוּעַ אֶחָד', בכל אלו
62 אֲסוּר מִיּוֹם לְיוֹם – אם אמר 'יום אחד' אסור במשך מעת לעת
63 משעה שגדר, לפי שלא אמר 'היום' שמשמע רק ביום זה שעומד
64 בו עד שיסתיים, אלא 'יום אחד' שמשמעו יום אחד שלם מעת
65 לעת. וכן כשאמר 'שבת אחת' משמע שבת שלימה, כלומר עד
66 לאותו יום בשבת הבאה, ובחודש אחד נאסר עד לאותו יום
67 בחודש הבא, ובשנה אחת עד אותו יום בשנה הבאה, ובשבוע
68 אחד עד לאותו יום במחזור שמיטה הבא.
69 אמר 'קונם עלי יין שאני טועם עַד הַפֶּסַח', אֲסוּר עַד שְׁנֵינִיעַ – עד
70 תחילת הפסח. משום שבלשון בני אדם כשאומרים 'עד' משמע עד
71 ולא עד בכלל. ואם אמר 'קונם יין שאני טועם עַד שְׁנֵינִיעַ הַפֶּסַח',
72 אֲסוּר עַד שְׁנֵינִיעַ – עד סוף הפסח, שמשמעות לשונו עד שיהא כל
73 הפסח. ואם אמר 'קונם יין שאני טועם עַד לַפְּנֵי הַפֶּסַח', הרי יש
74 להסתפק בפירוש דבריו, אם כוונתו עד לפני תחילת הפסח, כלומר
75 לפני שיכנס הפסח, ויהא אסור רק עד תחילתו, או אולי כוונתו עד
76 לפני רגע מסוים בפסח שיהא אסור עד אותו רגע, ואם כן שמא
77 אסר עצמו עד לפני רגע אחרון של פסח ויהא אסור בכלו. רַבִּי
78 מֵאִיר אֹמְרֵי אֲסוּר עַד שְׁנֵינִיעַ, משום שלדעתו אין אדם מכניס עצמו
79 בדבריו לידי ספק, וכשאומר דברים שיש ספק במשמעותם אין
80 כוונתו אלא לדבר הברור המשתמע מדבריו, ולכן נאסר רק עד
81 תחילת הפסח שזמן זה ודאי נכלל במשמעות דבריו, אבל על ימי
82 הפסח יש להסתפק אם גם הם בכלל הדברים, ואם כן אין כוונתו
83 להיאסר בהם. רַבִּי יוֹסֵפִי אֹמְרֵי אֲסוּר עַד שְׁנֵינִיעַ, כי לדעתו אדם
84 מכניס עצמו לספק וכוונתו לכלול בדבריו אף ימים שאינם
85 מפורשים בדבריו בודאות אלא בדרך ספק, וכל ימי הפסח בכלל
86 זה.

גמרא

87 שנינו במשנה קונם יין שאני טועם כו' אינו אסור אלא עד שתחשך:
88 אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, אף על פי שמעיקר הדין אם נדר ואמר 'היום'
89 נאסר רק עד סוף היום ומותר מיד כשמחשיך כיון שכלה זמן הנדר,
90 מכל מקום מתקנת חכמים לְשָׁבַת הַשָּׁבָע צְרִיךְ שְׁאֵלָה לְהַכְמֵם – צריך
91 להישאל על הנדר כדי להתירו מכאן ואילך. מבארת הגמרא, מֵאִי
92 מְעַבְיָא, אָמַר רַב יוֹסֵפִי צְרִיךְ לְהֵבֵא 'היום' משום 'יום אחד' – שאם נתייר למי
93 שאומר 'היום' מיד בסיום היום בלא שאלה, יבוא לטעות ולהיתיר
94 בסיום היום גם אם יאמר 'יום אחד', והרי בזה אסור מעת לעת
95 ואינו נותר אף לאחר שנסתיים יום זה, כמו שנתפרש במשנתנו.
96

97 הַיְתֵר מְעַלֵּין (מבטלים) אֶת הַאִיסוּר, וְהֵתֵן – והרי במשנה (תרומות
98 פ"ט מ"ד) שנינו שגזרו חכמים שיהיו גִּידוּלֵי הַתְּרוּמָה – גידולים
99 שצמחו מתרומה שנורעה, כדן תְּרוּמָה עצמה ואסורים באכילה
100 לזרים, והרי שהגידולים עצמם נאסרים כמו העיקר, והיאך אמר
101 רבי ינאי שהם מבטלים מן העיקר שם תרומה שבו, ואף הוא מותר.
102 מתרצת הגמרא, דברי רבי ינאי לא נאמרו בורע בצל שהוא עצמו
103 של תרומה, שגידוליו אכן אסורים כמו ששנינו במשנה, אלא
104 בְּגִידוּלֵי גִידוּלֵין – שורע בצל של גידולי תרומה שהוא רק שני
105 לאיסור, ועל גידולי בצל זה שהם שלישי לאיסור קְאָמְרִינָן – אנו
106 אומרים שהם מעלים את העיקר.

107 מקשה הגמרא, הֲאֵי נִמְיֵי תְּנִינָא – הלא את דין גידולי גידולים גם
108 שנינו בספא של אותה המשנה, שנאמר בה באופן מפורש גִּידוּלֵי
109 גִּידוּלֵין של תרומה חולֵין, ונמצא שלא חידש רבי ינאי בדבריו
110 כלום.

111 מתרצת הגמרא, הֲאֵי קָא מְשַׁמְעֵין – זאת בא רבי ינאי להשמיענו,
112 שדין המשנה הוא אֲפִילוּ בְּדָבָר – בסוג פרי שְׂאֵין וְרַעוּ כְּלָה כגון
113 בצל, שאף שהורע האסור נשאר קיים מכל מקום הגידולים
114 הצומחים ממנו הם חולֵין. ולולי דברי רבי ינאי היינו מעמידים את
115 המשנה רק בדבר שורעו כלה.

116 מקשה הגמרא, איך אפשר להעמיד דברי רבי ינאי בדבר שאין
117 זרעו כלה. וְהֵתֵן – והרי שנינו (תרומות פ"ט מ"ד) הַתְּבַל – שאסור
118 באכילת עראי, אם זרעו בקרקע, גִּידוּלֵין מוֹתְרִין באכילת עראי
119 קודם המירוח החדש, ולא גזרו על גדולי טבל כמו שגזרו על
120 גידולי תרומה. אך זה דוקא בְּדָבָר בסוג פרי שְׂאֵין וְרַעוּ כְּלָה ומקוב
121 בקרקע קודם שיצמחו הגידולים, ולא קיים האיסור. אֲכָל דְּבָר –
122 בסוג פרי שְׂאֵין וְרַעוּ כְּלָה – שנשאר האיסור קיים, אזי לא רק
123 הגידולים נאסרים באכילת עראי, מפני שעצם הטבל מעורב בהם,
124 אלא גם גִּידוּלֵי גִידוּלֵין שלהם אֲסוּרִין באכילת עראי, מאחר שעל
125 כל פנים מעורב בהם משהו מן האיסור הראשון. ואם בטבל שהוא
126 קל מן התרומה, שהרי גידוליו בדבר שורעו כלה מותרים, מכל
127 מקום בשאין זרעו כלה אפילו גידולי גידוליו אסורים, כל שכן
128 שנאסרו גידולי גידולים כאלה בתרומה, ולא כדברי רבי ינאי.

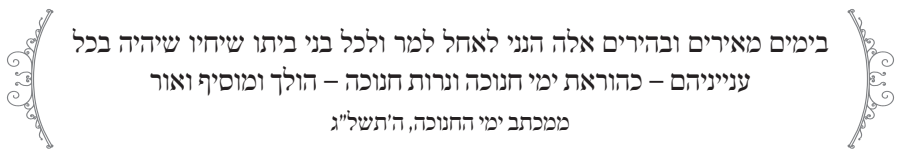
129 מתרצת הגמרא, שאין סתירה ממשנה זו על דברי רבי ינאי, שלא
130 אסרה גידולי גידולים הגם שהם רק שלישי לאיסור, אלא במקרה
131 שעיקרם עולה עליהם בַּכְּמוּת. אבל במקרה של רַבּוּאָא דְרַבּוּ
132 וְרַבּוּבֵי שֶׁהִתְרַבּוּ גִידוּלֵין והם עולים בכמותם עַל עֵינְרֵין, כיון שהוא
133 רק שני לאיסור אזי הוא מוֹתֵר וכל שכן גידולי גידולין שרבו על
134 עיקרו. ועל מקרה זה דיבר רבי ינאי וזאת קָא מְשַׁמְעֵין לְן ששלישי
135 לאיסור כשהוא רוב, מבטל את עיקרו ומתירו.

הדרן עלך הנדר מן הירק

פרק שמיני - קונם יין

משנה

43 פרק זה עוסק בנדרים שגזרו אדם לזמן מסוים, כגון ליום או
44 לשבוע, ובו יתבאר מהו הזמן המדויק הנכלל בדבריו.
45 העומד באמצע היום ואומר קונם עלי יין שאני טועם היום, אינו
46 אֲסוּר אֶלָּא באותו היום עַד שֶׁתְּחַשְׁךָ, שכן משמע 'היום', כל אותו
47 היום שהוא עומד בו עד שיבוא לסימו, דהיינו עד שתחשך.

1 **קונם** יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. דכיון דאמר "היום" - לא משמע
2 אלא עד שיגמר אותו יום, דהיינו עד שתחשך. **שבת** זו. אם נדר באחד מימי
3 השבוע - אסור בכל ימי השבוע. ויום שבת עצמו בכלל אסור של שבוע שעבר, דכי אמרי
4 אינשי "שבת זו" - דעתיהו על ימי החול הבאים, ועל יום השבת. **הרש** זה. אם נדר באחד
5 מימי החודש - אסור בכל החודש. וראש חדש
6 להבא - שאין ראש חדש שאחר ימי החודש מכלל
7 האיסור, אלא להבא הוא נמנה ומותר. **שנה** זו
8 אסור בכל השנה. דהיינו עד ראש חדש תשרי,
9 אבל ראש חדש תשרי - לעתיד לבא, ואינו מכלל
10 האיסור. **שבוע** זה. שני שמיטה זו, אסור עד
11 שישלמו ששה שנים של שמיטה, ואסור גם כן
12 בשנה השביעית, שדינה כלשעבר. זהו פירוש
13 משנתנו. ואחרים פירשו: "שבת זו" אסור בכל
14 השבת - כגון שעומד ביום השבת, ונדר ואמר
15 "שבת זו". וקתני דאסור בכל
16 השבת הבאה ויום שבת זה שעומד בה עכשיו,
17 אע"פ שהוא מכלל שבוע שעברה, והיינו דקתני
18 "השבת לשעבר". "חדש זה" אסור בכל החודש
19 וראש חדש להבא - כגון דקאי בראש חדש. וקתני
20 דאסור בכל החודש הבא וביום ראש החדש עצמו
21 שנדר. והא פרכינן בגמרא: פשיטא. "שנה זו" -
22 כגון שנדר בראש השנה, אסור בשנה הבאה וביום
23 ראש השנה עצמו, שדינה כלשעבר. "שבוע זה" -
24 אסור בכל השבוע ושביעית לשעבר. כלומר,
25 דקאי בשנה השביעית ואמר "שבוע זה", וקתני
26 דאסור כל שני שמיטה הבאים ובשנה השביעית
27 עצמה שעומד בה, אע"פ שנימנית מכלל שבוע
28 שעברה. ולפי האי פירושא לא ידמי דקתני
29 גבי שבת ושביעית לשעבר, וגבי חדש ושנה
30 להבא, ולא קתני כלולה בלהבא - לאשמעינן
31 דינא דנודר באמצע זמנים הללו, דבאמצע שבת
32 ואמצע שביעית אסור בשבת ושביעית הבאים,
33 מה שאין כן בנודר באמצע החודש ואמצע שנה -
34 שמותר בראש חדש וראש השנה הבאים. מיהו,
35 האי פירושא ליתיה. דכיון ד"שבת זו" או "שבוע
36 זה" קאמר, למה יאסר בשבת ושבוע הבאים? הוה

1 תרומה. דאין גידולי היתר מעלין את האיסור. בגידולי גידולין קאמר. דהכי קאמר. גידולי
2 בצל של תרומה שנטעה, ורבו גידוליו על עיקרו, דהוה להו גידולי גידולין. תנינא וכו'.
3 דגידולי גידולין של תרומה - חולין. אפי' ברבר שאין זיעו כלה. כגון בצל - גידולי
4 גידולין מותר. ברבר שזיעו כלה. כגון חטים. גידולי גידולין דהוה השני. תריין: רבייא של
5 גידולי גידולין, דרבו גידוליו על עיקרו מותר קא
6 משמע לן. כלומר, הוה אהא לאשמעינן גידולי
7 גידולין של בצל של תרומה, ורבו אותן גידולין
8 על עיקרו - מותר דהוה השלישי.

הדרן ערף הנודר מן הירק

9 **קונם** יין שאני טועם היום. דמשמע: כל זמן
10 שהוא יום, ותו לא. שבת זו. והיה עומד
11 בשבת - אסור בכל השבת, בשבת ימי השבוע.
12 והשבת שעברה. כלומר, בשבת שהוא עומד
13 בה. ולהכי קרי ליה שעברה, לפי שהשבת זה
14 אינו מתחשב אחר ימים הבאים, אלא אחר
15 ששת ימים שעברו. חדש זה. אמר "קונם יין"
16 שאני שותה בזה החודש" והיה עומד באותו יום
17 של ר"ח. אסור בכל החודש. בכל שלשים יום
18 הבאים. וראש חדש להבא. כלומר ר"ח זה
19 שהוא עומד לתוכו - הוא נמנה עם ימים
20 הבאים, שהוא ראשון שלהם. וכן אם היה עומד
21 בראש השנה ואמר קונם יין שאני טועם שנה זו.
22 אסור בכל השנה, ואותו היום של ראש השנה
23 שהוא עומד בו. ולהכי קרי לעתיד לבא, לפי
24 שהוא נמנה לימים ולחדשים הנכנסים, שהוא
25 אחר זמן. ולהכי קאמר "לעתיד", ולא קאמר
26 "להבא". ואם היה עומד בשנת השמיטה ואמר
27 קונם יין שאני טועם כשבוע זו אסור בכל
28 השבוע הבא. ואותה שנה שביעית שהוא עומד
29 בה נמנית לשבוע שעברה, להכי קרי ליה
30 שעברה. ואם אמר. "שאני טועם יום אחד" -
31 מעת לעת. שאם היה עומד בשעת הגדר בחצי
32 היום - אסור למחר עד חצי היום. וכן אם אמר
33 שבת אחד - באיזה יום שעומד בשבוע, אסור
34 עד יום שמיני לאותו יום שנדר. וכן בשבוע אחת - אסור שנה שלימה
35 ושבוע שלם מיום ליום. **גמ'** לכשתחשך. אע"פ שעבר היום. צריך שאלה לחכם. להחרי
36 לו נדרו, משום היברא. גזירה היום אפיו יום אחד. דאי אמרת לכשתחשך, אע"פ שעבר
37 היום היו מותר, אתו למימר נמי כי נדר "יום אחד" ועומד בחצי היום - מותר
38 לכשתחשך, ואיהו לא הוי מותר עד מעת לעת. הילכך צריך שאלה לחכם, וכיון דבעי
39 שאלה לחכם - חכם חזק כיצד נדר, ולא יבא לידי חילול נדר.

1 **היתר מעלין את האיסור? והתנן גידולי תרומה - תרומה!**
2 **בגידולי גידולין קאמרינן. הא נמי תנינא: גידולי גידולין**
3 **- חרין! הא קמ"ל אפילו ברבר שאין זיעו כלה. והתנן:**
4 **הטבר גידולי מותרין, ברבר שזיעו כלה. אבר דבר שאין**
5 **זיעו כלה - גידולי גידולין אסורין! רבייא דרבו גידולין**
6 **ער עיקרו מותר, קא משמע לן.**

הדרן ערף הנודר מן הירק

7 **"קונם יין שאני טועם היום" - אינו אסור אלא עד**
8 **שתחשך. "שבת זו" - אסור בכף השבת,**
9 **ושבת שעברה. "חדש זה" - אסור בכף החדש,**
10 **ור"ח להבא. "שנה זו" - אסור בכף השנה,**
11 **וראש השנה לעתיד לבא. "שבוע זה" - אסור**
12 **בכף השבוע, ושביעית שעברה. ואם אמר "יום**
13 **אחד" "שבת אחת" "חדש אחד" "שנה אחת"**
14 **"שבוע אחד" - אסור מיום ליום. "ער הפסח" -**
15 **אסור עד שניגע, "ער שהא" - אסור עד שיצא.**
16 **"ער לפני הפסח"; רבי מאיר אומר: אסור עד**
17 **שניגע, רבי יוסי אומר: אסור עד שיצא. גמ'**
18 **"קונם יין שאני טועם" כו'. אמר רבי ירמיה:**
19 **לכשתחשך צריך שאלה לחכם. מאי טעמא?**
20 **אמר רב יוסף: גזירה "היום" משום "יום אחד".**
21 א"ש:

1 לן למימר שלא יאסר אלא ביום שבת ושנה שביעית שעומד בה, וכדאמרינן בפ"ק דראש
2 השנה דהתמודד הנאה מחבירו לשנה, אפילו לא עמד אלא בכ"ט באלול, כיון שהגיע אחד
3 בתשרי - עלתה לו שנהו אלא פירושא קמא עיקר. **ואם** אמר יום אחד שבת אחת וכו'
4 אסור מיום ליום. כלומר: יחזק אחד, וביום אחד אסור מעת לעת. **גמ'** לכשתחשך צריך
5 שאלה לחכם. אע"ג דמדינא כי אמר "היום" מותר לכשתחשך, כדאמרינן במתניתין - אפילו
6 הכי, מדרבנן צריך שאלה. **אמר** רב יוסף גזירה היום משום

יום

אי

רק מבני-אדם יכולים להתחבא, אבל מהקדוש-ברוך-הוא אי אפשר להתחבא,
וכמו שכתוב "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו" (בתמיהה)

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

כאשר הקדוש-ברוך-הוא נותן את ירושלים לבני ישראל, עליהם לדעת שזוהי
"עיר שחברה לה יחדיו" - כל החלקים של ירושלים

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

1 **יום** אחד. דאי שרית ליה לבשתחשך בלא שאלה - אתי למטיע נמי ב"יום אחד" שיהא
 2 מותר לבשתחשך, דלא משמע ליה דאיכא מידי בין "יום אחד" ל"היום". **היום** ביום אחד
 3 מיחלף. דאי שרית ליה כי אמר "היום" לבשתחשך בלא שאלה, אתי למשרי נמי אפילו
 4 באומר "יום אחד", אבל "יום אחד" ב"היום" לא מיחלף, דהא כי אמר "יום אחד" עמד באיסורו

5 מעת לעת, הילכך לא מיחלף ליה למשרי כי אמר
 6 "היום" קודם שתחשך. **ומה** שנהגו כעשוי. 1
 7 בתענית יחיד דלא הוי אלא מצפרא ועד פניא, 2
 8 ואפיו לבשתחשך שריא ליה בלא שאלה, ולא 3
 9 גורנין משום יום אחד - היינו משום שהדבר ידע 4
 10 שדינו של תענית כך הוא, ואין איסורו כשאר 5
 11 נדרים, שכבר קבעו לו חכמים זמן, הילכך, אפילו 6
 12 שרית ליה לבשתחשך - לא אתי לאחלופי בנדר 7
 13 יום אחד, שריני תענית ונדרים חלוקין הן, ולא 8
 14 אתי לאחלופי, זה נ"ל. **וראיתי** לרשב"א ז"ל 9
 15 כאן מה שלא נראה לעיני, שהוא ד"ל כתב: הדיני 10
 16 טעמא דגורנין ב"היום" משום שמקצת אותו יום 11
 17 הותר לו מתחלתו כאומר "יום אחד", ובין דמין 12
 18 להרדי - אתי לאחלופי, אבל תענית, דמתסר 13
 19 מתחלת היום - לא דמי ל"יום אחד", דמינר אמר. 14
 20 להכי שרינא הכא לבשתחשך - לפי שנאסרת 15
 21 בתחלת היום, אבל ב"יום אחד", שלא חל איסורו 16
 22 מתחלתו - אינו ברין שאדא מותר לבשתחשך. 17
 23 הוא פירושא לא סגי לי, דהא באומר "היום" 18
 24 שהצריכוהו לבשתחשך שאלה - מי לא עסקינן 19
 25 דקאי בשעת הנדר קודם שעלה עמוד השחר, 20
 26 שנאסר מתחלתו כתענית יחיד? אלא דאי 21
 27 כדאמרן, ומחאי טעמא נמי, המקבל עליו 22
 28 להתענות יום אחד בשבת - אין מחייבין אותו 23
 29 שיתענה כ"ד שעות, דודאי לתענית שאמרו 24
 30 חכמים נתבוין, דהיינו מוקדם שיעלה עמוד השחר. **כמאן** אולא שמעתיא 25
 31 דרב ירמיה רב אבא כרבי נתן. כלומר, דמאי דמצרינן ליה שאלה לחכם באומר "היום" - 26
 32 לאו משום גזירה בלחוד, דסבירא לן דלא שכח כולי האי לאחלופי, דמשום גזירה בלחוד 27
 33 נתמיר ביה, ומיהו, כיון דכי נדר לאו שפיר עבד, כד' נתן, נוד דאי לא הוה שייך למגור כלל 28
 34 לא מתמרינן עליה לאצרוכי שאלה, דאי הכי בכלהו נדרים נמי כי מטי ומנייהו נימא הכי, 29
 35 מיהו, כל היכא דשייך למגור כלל - מתמרינן עליה וקנסינן ליה. הילכך, אם היה נדר מצוה 30
 36 כגון ללמוד ולקיים מצוה - אינו צריך שאלה. ומאי דמדמה רבי נתן נודר לבונה במה - 31
 37 פירשתינו בפרק "אריבעה נדרים" (נ"ל כג) בסייעתא דשמיא. **שבת** זו אסור בכל השבת והשבת לשעבר פשיטא. דשבת דינו כלשעבר. מהו דתימא יומי דשבתא קאמר. משום דכיון שימי 32
 38 החול קרו יומי שבת, נימא שלהם לבדם נתבוין, ולא לאסור על עצמו יין בשבת, קמשמע לן. ואית דגרסי: מהו דתימא יומי דמקמי שבתא קאמר, קמשמע לן, והיינו דך. מיהו הך נסחא ליכא 33
 39 בפרשה כלל לפירוש שני שפירשו במשנתנו, בעומד ביום השבת עסקינן. כי איצטריך בחדש חסר. שחדש שבא אחר חדש של נדו הוה חסר, ואם כן חדש שנדר בו הוה ליה מלא, ועושין 34
 40 בחדש חסר שבא שני ימים אחד, שד' ראשון הוה למלאות חדש שעבר. **מהו** דתימא ראש חדש לשעבר. שהרי יום ראשון של ראש חדש למלאות חדש שעבר עושין אותו, וסד"א 41
 42 ליחסר ביה, קמ"ל: הא קרו ליה אינשי ריש ירחא. ומש"ה, אע"פ שהוא מכלל חדש ראשון, כיון דריש ירחא קרו ליה - מותר בו, דבגדרים הלך אחר לשון בני אדם. **ומהא** שמעינן, דבשטרות 43
 44 נמי, כשהוא כותב ביום החדש הראשון כותב: ביום החדש פלוני, ואין כותבו על שם חדש שעבר. ואם עשה כן - השטר מוקדם, ופסול. שהשטר נעשה בחדש השני, ויאמרו שקודם לכן נעשה, 45
 46 שאין יום ראשון של חדש שני קאמר על שם החדש שעבר בלשון בני אדם. וביום החדש השני כותב: ביום שני לחדש פלוני, ומחרתו: יום שלישי. ואם יכתוב יום שני - יפסל משום מוקדם, 47
 48 דכיון דלענין נדרים אמר' דיום ראשון וחדש חסר ריש ירחא קרו ליה - הכי נמי דיינינן בשטרות. דהא לקמן בסוף פרקין מדמינן שטרות לנדרים. וכן ברין, דשטרות חיובין - בלשון בני אדם 49
 50 הן בכל מקום. מיהו, כתב הרשב"א ז"ל בשם התוספות דבגטין צריך לכתוב: ביום שלשים לחדש תשרי שהוא ראש חדש מרחשון, כדי להחמיר. **איבעיא** לוחו כו' דיניה כהיום. דלשתי 51
 52 לבשתחשך, או כ"יום אחד" דליחסר מעת לעת. **אסור** בה ועביעורה. נראה לי דרבותא דמתסר בעיבורה לנודר מתחלת השנה איצטריך, דסלקא דעתך אמינא דלא ליחסר אלא בשנים 53
 54 עשר חדש כרוב שנים, קא משמע לן דמתסר בשלש עשרה. דאי בנודר ברח" 55

1 **א"ל**: **אי הכי ליגזור ב"יום א"ל** משום "היום" **א"ל**: 1
 2 **"היום" ב"יום אהד" - מיחלף, "יום אהד" ב"היום" -** 2
 3 **לא מיחלף. אמר רבינא, אמר לי מרימר: הכי אמר אבוק** 3
 4 **משמיה דרב [יוסף] כמאן אולא שמימיה דרב ירמיה** 4
 5 **בר אבא - כרבי נתן. דתינא, רבי נתן אומר: כל הגזיר** 5
 6 **- פאילו בנה בנה, והמקימו פאילו מקטיר עליה. שבת** 6
 7 **זו אסור בכל השבת פושה. פשיטא! מהו דתימא: יומי** 7
 8 **דשבתא קאמר, קמ"ל. "חדש זה אסור בכל החדש ור"ח** 8
 9 **רחבא. פשיטא! כי איצטריכא לחדש חסר. מהו דתימא:** 9
 10 **ראש חדש לשעבר הוי, ולא ליחסר - קמ"ל קרו אינשי** 10
 11 **ריש ירחא. שנה זו אסור בכל השנה פושה. איבעיא** 11
 12 **להו: אמר "קונם יין שאני טועם יום" מאי דיניה, ב"היום"** 12
 13 **או ב"יום אהד"? ת"ש ממתניתין: "קונם יין שאני טועם** 13
 14 **היום" - אין אסור אלא עד שתתפשף. הא "יום" - ביום** 14
 15 **אהד דמי, אימא סיפא: אמר "יום אהד" - אסור מיום** 15
 16 **יום, הא "יום" - ב"היום דמי. אלא מהא ליכא למשמע** 16
 17 **מיניה. אמר רב אשי, ת"ש "קונם יין שאני טועם השנה",** 17
 18 **נתעברה השנה - אסור בה ועביעורה. הכי דמי?** 18
 19 **אילימא**

1 **אי הכי ליגזור יום אחד.** דליהו אסור עד שתחשך למחר, משום "היום", דאי אמרת עד
 2 מעת לעת אסור ותו לא - אתו למישרי נמי כי עמד בשחרית ואמר "היום" - אתי למשתי
 3 בחצי היום, והוא אסור עד שתחשך. אמר ליה רב יוסף היום ביום אחד מיחלף. דאי שרית
 4 "היום" לבשתחשך בלא שאלה - מיחלף, ואתי למישרי "יום אחד" משתחשך, דסבר יצא
 5 אותו היום שנדר בו כמו כן, והוא אינו מותר
 6 אלא מעת לעת. יום אחד כהיום לא מיחלף. 6
 7 דלא אסור לשתות למחר עד הלילה, דלא אתי
 8 למישרי ב"היום" מחצי יום ואילך, דליכא
 9 למיחש להכי, דהכא לא גמר היום עדיין, ומידע
 10 ידיע דאסור כל היום. משום האי טעמא נמי לא
 11 מצריכין שאלה לסוף מעת לעת, דלא אתו
 12 למישרי מ"היום" מחצי יום ואילך, דליכא
 13 למיחש להכי, כדאמרינן הכא, לא גמר עדיין
 14 היום ומידע ידיע דאסור בכל היום. **כמאן אולא.**
 15 הא שמעתתא דאמר רב ירמיה דצריך שאלה
 16 לחכם, שאין נותר ע"פ עצמו כלל, דמתמרינן
 17 עליה כמאן דלא עבד שפיר. כרבי נתן וכו'.
 18 הילכך צריך שאלה לחכם, הואיל ועבד
 19 איסורא, דמתמרינן עליה ואין מראין לו שקיים
 20 נדרו מעצמו, אלא כשתיירו לו את נדרו. ולא
 21 משום גזירה, דרבינא לא סבירא ליה דרב
 22 יוסף. וכל היכא דאיכא לאוקומי ביה שאלה
 23 - מצריכין ליה שאלה, כגון הכא דאמר
 24 "היום", דאיכא למימור מעת לעת קאמר, הילכך
 25 לבשתחשך צריך שאלה לחכם. אבל כי אמר
 26 "שבת" וכולה מתניתין, דליכא לאוקומי בהו
 27 שאלה, דודאי לא משמע טפי - אין צריך
 28 שאלה. יומי דשבתא קאמר. ימים דשבו, ולא
 29 דשבת עצמו. **פשיטא.** דיום ראש חדש נמי
 30 אסור, שהרי יום ראש חדש נמנה לחדש זה הנכנס. כי **איצטריך.** למינני במתניתין לחדש
 31 חסר, בחדש שהוא שני ימים ראש חדש, ויום ראשון של ראש חדש משלים לחדש מלא
 32 (ו) זה שעבר, וזה הנכנס חסר הוא, והוא נדר ביום ראשון של ר"ח. לחדש שעבר הוי. ולא
 33 ליחסר ביה. קמ"ל. אפילו הכי, כיון דקרו ליה ריש ירחא - אסור ביה נמי. דיניה כהיום.
 34 כאילו אמר "היום" לחוד, ומותר לבשתחשך. או ביום אחד. ואסור מעת לעת. **אילימא**

1 משום דכיון שימי
 2 החול קרו יומי שבת, נימא שלהם לבדם נתבוין, ולא לאסור על עצמו יין בשבת, קמשמע לן. ואית דגרסי: מהו דתימא יומי דמקמי שבתא קאמר, קמשמע לן, והיינו דך. מיהו הך נסחא ליכא
 3 בפרשה כלל לפירוש שני שפירשו במשנתנו, בעומד ביום השבת עסקינן. כי איצטריך בחדש חסר. שחדש שבא אחר חדש של נדו הוה חסר, ואם כן חדש שנדר בו הוה ליה מלא, ועושין
 4 בחדש חסר שבא שני ימים אחד, שד' ראשון הוה למלאות חדש שעבר. **מהו** דתימא ראש חדש לשעבר. שהרי יום ראשון של ראש חדש למלאות חדש שעבר עושין אותו, וסד"א
 5 ליחסר ביה, קמ"ל: הא קרו ליה אינשי ריש ירחא. ומש"ה, אע"פ שהוא מכלל חדש ראשון, כיון דריש ירחא קרו ליה - מותר בו, דבגדרים הלך אחר לשון בני אדם. **ומהא** שמעינן, דבשטרות
 6 נמי, כשהוא כותב ביום החדש הראשון כותב: ביום החדש פלוני, ואין כותבו על שם חדש שעבר. ואם עשה כן - השטר מוקדם, ופסול. שהשטר נעשה בחדש השני, ויאמרו שקודם לכן נעשה,
 7 שאין יום ראשון של חדש שני קאמר על שם החדש שעבר בלשון בני אדם. וביום החדש השני כותב: ביום שני לחדש פלוני, ומחרתו: יום שלישי. ואם יכתוב יום שני - יפסל משום מוקדם,
 8 דכיון דלענין נדרים אמר' דיום ראשון וחדש חסר ריש ירחא קרו ליה - הכי נמי דיינינן בשטרות. דהא לקמן בסוף פרקין מדמינן שטרות לנדרים. וכן ברין, דשטרות חיובין - בלשון בני אדם
 9 הן בכל מקום. מיהו, כתב הרשב"א ז"ל בשם התוספות דבגטין צריך לכתוב: ביום שלשים לחדש תשרי שהוא ראש חדש מרחשון, כדי להחמיר. **איבעיא** לוחו כו' דיניה כהיום. דלשתי
 10 לבשתחשך, או כ"יום אחד" דליחסר מעת לעת. **אסור** בה ועביעורה. נראה לי דרבותא דמתסר בעיבורה לנודר מתחלת השנה איצטריך, דסלקא דעתך אמינא דלא ליחסר אלא בשנים
 11 עשר חדש כרוב שנים, קא משמע לן דמתסר בשלש עשרה. דאי בנודר ברח" 12

בימים מאירים ובהירים אלה הנני לאחל למר ולכל בני ביתו שיחיו שיהיה בכל
 ענייניהם - כהוראת ימי חנוכה ונרות חנוכה - הולך ומוסיף ואור
 ממכתב ימי החנוכה, ה'תשל"ג

48 ביום א' דראש חודש, מהו דתימא ראש חדש - יום ראשון של ראש
 49 חודש לשעבר הוי, שהרי הוא יום שלושים של החודש הקודם, ולא
 50 ליתסר בו אלא בכל ימי החודש הבא, קא משמע לן שנאסר אף בו,
 51 משום דקרו ליה אינשי ריש ירחא - משום שבלשון בני אדם מכנים
 52 את יום השלושים 'ראש חודש' של חודש הבא.
 53 גירסת הר"ן:
 54 שנינו במשנה, שאם עמד באמצע החודש ואמר חדש זה, אסור
 55 בקל התדוש, וראש חדש שבסוף החודש אינו נאסר כיון שהוא נמנה
 56 להקרא:
 57 שואלת הגמרא, פשיטא שראש חודש שייך לחודש הבא ופשוט
 58 שאינו נאסר בו. משיבה הגמרא, כי איצטריקא להדוש חסר -
 59 שהחודש שאחרי נדרו יהיה חסר ואם כן החודש שעומד בו בשעת
 60 נדרו הוא מלא ונמצא שבסופו יהיו שני ימי ראש חודש של חודש
 61 הבא, מהו דתימא ראש חדש - יום ראשון של ראש חודש, שהוא
 62 יום שלושים של חודש הקודם, לשעבר הוי - אינו אלא סיום ימי
 63 החודש הקודם וליתסר - וממילא יאסר אף בו, קא משמע לן דקרו
 64 אינשי ריש ירחא - שבלשון בני אדם הוא נקרא ראש חודש
 65 ומשייכים אותו לחודש הבא, וכיון שכך אינו נאסר עם החודש
 66 הקודם.
 67 עד כאן גירסת הר"ן.
 68 שנינו במשנה שאם עמד באמצע השנה ואמר שנה זו, אסור בקל
 69 השנה פולח:
 70 הגמרא מסתפקת, איבעיא להו, אמר קונם יין שאני טועם יום, מאי
 71 - מה דינו, האם דיניה כהיום - כמי שאמר 'קונם יין שאני טועם
 72 היום' שמוחר לכשתחשך, או שמא דינו כמי שאמר 'יום אהד'
 73 שנאסר מעת לעת.
 74 הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנתנו:
 75 תא שמע ממתניתין, שנינו קונם יין שאני טועם היום אין אסור
 76 אלא עד שתחשך, ויש לדייק מלשון המשנה שדווקא כשאמר
 77 'היום' נאמר דין זה שאינו אסור אלא עד שתחשך, הא אם אמר
 78 'קונם יין שאני טועם יום', כיום אהד דמי - יהא דינו כמי שאמר
 79 יום אחד ויהיה אסור מעת לעת. דוחה הגמרא, שהרי מסיום
 80 המשנה משמע להיפך, אימא סיפא, אמר קונם יין שאני טועם יום
 81 אהד' אסור מיום ליום, משמע שדווקא אם אמר 'יום אחד' אסור
 82 מיום ליום, הא אם אמר 'קונם יין שאני טועם יום' כהיום דמי - דינו
 83 כמי שאמר 'היום' ואסור רק עד שתחשך. מתוך כך מסיקה
 84 הגמרא, אלא מהא - ממשנה זו לכתובת מניחה - אין לפשוט
 85 לענייננו. שהרי אם נדקדק בדברי המשנה ברישא ובסיפא נמצא
 86 סתירה בדבריה, אם כן ודאי אין כוונת התנא להורות בדקדוק
 87 שרק באופן המוזכר דינו כן, שאם כן יהיו דבריו סותרים.
 88 הגמרא מנסה עוד לפשוט את הספק:
 89 אמר רב אשי, תא שמע מדברי המשנה השנויה להלן בפרק זה
 90 (סג), אדם שעומד בתחילת השנה ואמר קונם יין שאני טועם
 91 השנה, אם נתעברה השנה אין אומרים שכונתו להיאסר רק בשנים
 92 עשר חודש כשיעור שנה פשוטה, אלא אסור בה וכו' וכו' עיבורה,
 93 דהיינו שלושה עשר חודש. מבררת הגמרא, היכי דמי - באיזה
 94 נוסח נדר,

1 אמר ליה אבי לרב יוסף, אי הכי שהאוסר את עצמו 'היום' צריך
 2 שאלה לכשתחשך, גזירה משום האומר יום אחד, כמו כן ליגזור
 3 באומר יום אהד שדינו שנאסר מעת לעת, שיהא צריך שאלה
 4 להכנס בסיום זמן איסורו, גזירה משום היום - שיבא לטעות באופן
 5 שיאמר 'היום' ויתיר לעצמו באמצע היום. אמר ליה רב יוסף, 'היום'
 6 כיום אהד מיהלף - אם תתיר לו לכשתחשך כשאמר 'היום' יכול
 7 לטעות ולהתיר לכשתחשך אף באומר 'יום אחד', ולכן גזר רבי
 8 ירמיה באומר 'היום' להצריכו שאלה, מה שאין כן יום אהד כהיום
 9 לא מיהלף - מה שאנו מתירים לו כשאומר 'יום אחד' לאחר שחלף
 10 מעת לעת בלא שאלה, לא יבוא מתוך כך להתיר באומר 'היום'
 11 קודם שתחשך. שהרי האומר 'יום אחד' אינו נותר אלא לאחר
 12 שכבר עמד באיסורו מעת לעת, ולא יבוא על ידי זה להתיר,
 13 כשאומר היום בו ביום שנדר קודם שתחשך.
 14 לפי המבואר עד כאן, הטעם שהצריכו שאלה לכשתחשך הוא
 15 משום גזירה. רבינא בא להוסיף על זה ולומר שאין טעם זה מספיק
 16 משום שאין מצוי כל כך שיבואו לטעות בזה, ומפרש שאין הטעם
 17 משום גזירה לחוד. אמר רבינא אמר לי מרימר הכי אמר אבון
 18 משמיה דרב (יוסף), כמאן אולא שמעתייה דרב ירמיה בר אבא - שלא
 19 כדעת מי נאמרו דבריו של רב ירמיה בר אבא שהאומר קונם יין
 20 שאני טועם היום לכשתחשך צריך שאלה לחכם, כרבי יתן,
 21 המחמיר בעון נדרים, ורק לפי שיטתו יש מקום לגזור את הגזירה
 22 הנזכרת. דתינא רבי נתן אומר, פל הנודר אף על פי שאינו עובר על
 23 נדרו פליגא ננה כמה בשעת איסור הבמות, והמקדמו - שלא
 24 נשאל על נדרו, הרי הוא פליגו מקטיר עליה - על אותה במה קרבן
 25 ומתחייב משום שחוטאי חוץ. ומבואר מדבריו שעצם עשיית הנדר
 26 חטא הוא, ורב ירמיה בר אבא סובר כמותו ולפיכך אמר שמכיון
 27 שלא נהג כראוי ונדר, נהגים בו בחומרא יתרה וקונסים אותו
 28 להצריכו שאלה גזירה אטו 'יום אחד', אף על פי שהיא גזירה
 29 רחוקה. אולם אין מצריכים שאלה לכל מי שנדר, ורק כאן כיון
 30 שיש צד כלשהו לגזור, מחמירים עליו מאחר שעבר עבירה ונדר.
 31 שנינו במשנה, שאם עמד באמצע השבוע ואמר שבת זו, אסור בקל
 32 השבת פולח ואף ביום השבת כיון שהוא נמנה עם הימים שעברו:
 33 שואלת הגמרא, פשיטא שיום השבת הוא סיום השבוע שעבר ואם
 34 כן דבר פשוט הוא שנאסר בו, ומה בא התנא החדש. משיבה
 35 הגמרא, מהו דתימא יומי דשבתא קאמר - כיון שבני אדם נהגים
 36 לכנות את ימי החול בשם 'ימי השבת' היה אפשר לפרש בדבריו
 37 שהתכוון לאסור רק את ימי החול ולא את יום השבת, קא משמע
 38 לן שאף יום השבת בכלל איסורו.
 39 להלן הובא גירסת הגמרא שלפנינו, והיא מבוארת לפי שיטת
 40 המפרש במשנה, ובהמשך תובא גירסת הר"ן.
 41 שנינו במשנה, שאם עמד בראש חודש ואמר חדש זה, אסור בקל
 42 ימי התדוש, וראש חדש זה שעומד בו עכשיו אף הוא נמנה להקרא
 43 ואסור בו.
 44 שואלת הגמרא, פשיטא שראש חודש שייך לחודש הבא ואם כן
 45 פשוט שנאסר אף בו. משיבה הגמרא, כי איצטריקא להדוש חסר -
 46 שהחודש שהוא עומד בתחילתו הוא חדש חסר, ואם כן החודש
 47 הקודם היה מלא ויש עתה שני ימים ראש חדש, והוא עומד עתה

ינצלו את ימי החנוכה (ובתור הכנה לזה - גם את הימים שלפני חנוכה) להגדיל ולהגביר את העניין של "מבצע תפילין" משיחת "ט כסלו, ה'תשכ"ח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

עד וְכַל זֶה תִּרְכַּסְתָּ בְּשִׁפְכֶךָ סִלְקָם מִיָּדוֹ בְּשֶׁהֵנִיעַ לְאַשְׁפָּת, אֲבָל בְּעוֹדוֹן בִּידוֹ - מִתָּר לְהַחְזִירָם לְדַבְרֵי־הַפֶּל בְּכֹל עֵינָיו, וְאִף בְּלִי נְתִינַת מַיִם לְתוֹכָם תִּרְכַּס, בְּדִין כֹּל מְקַצֵּה שְׂאֵם יִשְׁנֶה כְּבָר בִּידוֹ מִתָּר לְמַלְטָלוֹ לְכָל מְקוֹם שִׁירְצָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה. וְלִפֵּי מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁם שְׂמֹזֵב לְהַחְמִיר בְּזַה תִּרְכַּס - גַּם פֶּאֶן טוֹב לִתֵּן לְתוֹכָם מַיִם אִף שְׁעוֹדוֹן בִּידוֹ תִּרְכַּס:

חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת סעיף עד

ביאורי הלכה

שאפשר⁵⁷³.

תרל"ב] שְׁעוֹדוֹן בִּידוֹ - לדיעה הראשונה האוסרת החזרת הגרף שלא במקום הצורך אפילו על ידי נתינת מים, עדיין צריכים להיתר של "ישנו כבר בידו"⁵⁷⁴, וגם לדיעה השניה המתירה לטלטל הגרף בכל עניין על ידי נתינת מים טוב להשאירו בידו עד שיחזירו למקומו⁵⁷⁵.

תרכ"ט] וכל זה - שישנו חילוק לעניין החזרת הגרף אם צריך להשתמש בו שוב אם לא.

תרל" מים לתוכם - כי אינו מצד היתר 'כבוד הבריות' שצריך למעט בטלטול ככל האפשר, אלא הוא מדין 'עודו בידו'.

תרל"א] להחמיר בזה - חומרא בעלמא במקום

צינונים והוספות

כשעודו בידו, אבל לא להתיר טלטולו לצורך גופו ומקומו כשהניחו מידו שאז צריך להיתר משום כבוד הבריות כמו כל מוקצה מחמת גופו, וכמבואר בסעיף הקודם).
575) משוע"ר משמע שגם לדיעה השניה המתירה החזרת הגרף על ידי נתינת מים בכל עניין, לכתחילה טוב שלא יניח את הגרף מידו כשיגיע לאשפה אלא ישאירו בידו, ועל-פי המבואר לעיל (הערה תקעד) יש לומר שלולא נתינת המים הטלטול מותר משום כבוד הבריות בלבד (ואז צריך למעט בטלטול ככל האפשר), אבל בנתינת המים הותר לכתחילה הטלטול לכל מקום שירצה משום "עודו בידו".

573) עיין לעיל הערה קנא.
574) צריך-עיון לדיעה זו מה מועילה נתינת המים, ומשוע"ר משמע שנתנת המים מועילה לחוש לדעת המחמירים בעודו בידו ולא סתם צירוף של קולות שונות, ואולי יש לומר שעל-ידי נתינת המים מראה שהגרף ראוי לשימוש נוסף (ע"ד כיסוי כלי) ואינו "מוקצה מחמת מיאוס" אלא כלי שמלאכתו לאיסור (ראה לעיל הערה תקסה, ובצפ"נ על הרמב"ם פכ"ד הי"א) שכולם מודים שיותר לטלטלו כ"שעודו בידו", (אלא שכיון שבדרך כלל מקפיד שלא ליתן שם אפילו מים לבהמה, אין בנתינת המים אלא כדי לחוש למחמירים בטלטול מוקצה מחמת גופו

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות פסח ~

חמץ מן יין וחומץ המוצנע לפסח אלא א"כ הכלי חמץ הוא מורק ושומץ שאין בו שום ליכלוך חמץ ואם לא נזהרו ושאו בו ממנו בכלי חמץ שאינו מורק ושומץ נזהרין שלא לשתותו בפסח אבל מעיקר הדין אין כאן חשש איסור שהרי סתם כלים הן נקיים ואין בהם ליכלוך בעין כמו שנתבאר ביו"ד סי' צ"ה ומה שבלוע בדופני הכלי אינו נפלט בצונן אלא ע"י כבישה מעת לעת כמו שיתבאר ביו"ד סי' ק"ה:

~ יום ראשון ~

חלק ג סימן תמוז דין תערובות חמץ בתוך הפסח:
ג במקומות שמערבין צוקר בחומץ יין אין להסתפק ממנו בפסח אלא אם כן סיננו קודם הפסח עיין סימן תס"ז:
נא יש נזהרין כל שלשים יום לפני הפסח שלא לשאוב בכלי

טעם משהו חמץ לתוך המלח או תבלין החריפים שנדוכו בהן כבר נתבטל טעם זה בשישים קודם הפסח ולפיכך מותר לאכול מלח ותבלין הללו בתוך הפסח:

~ יום שלישי ~

גן מלח הנתון בכלי של חמץ אף על פי שמן הדין מותר לאכול בפסח אם הכלי היה נקי ואפילו אם אינו יודע אם היה נקי הרי סתם כלים נקיים הן ואין המלח מפליט מה שבלוע בתוך הכלי אלא א"כ נידוך בתוכו, מכל"מקום המחמיר [שלא] להשתמש בפסח במלח שהיה מונח בכלי הבלוע מחמץ אפילו לא היה בן יומו והיה מודח ונקי תבוא עליו ברכה לפי שיש מי שאומר שהמלח יש לו כח להפליט מה שבלוע בתוך הכלי.

ומכל"מקום מלח הנתון בכלי שאין רגילין להשתמש בו חמץ בחמין כגון מדוכה וכיוצא בה אין להחמיר:

חלק ג סימן תמז דין תערובות חמץ בתוך הפסח:

גז כל דבר שאינו חריף שנידוך בכלי הבלוע מחמץ אפילו הוא בן יומו מותר לאכול בפסח אפילו נידוך בתוך הפסח לפי שאין הדיכה מפלמט מה שבלוע בתוך הכלי כשהנידוך אינו דבר חריף.

במה דברים אמורים בסתם כלי שמן הסתם הוא נקי ואין בו לכלוך חמץ בעין אבל אם נידוך בכלי שהוא מלוכלך קצת מחמץ אפילו נידוך קודם הפסח אסור לאכול בפסח אפילו אם רוצה להדחיו יפה יפה לפי שעל ידי דוחק הדיכה נבלע בתוכו קצת מן הלכלוך שהיה בעין ע"פ הכלי ואינו נפלט ממנו על ידי הדחה:

גח כל דבר שאינו חריף שנחתך בסכין של חמץ אפילו הוא בן יומו מותר לאכול בפסח על ידי שידיחנו יפה במקום החתך (ועיין ביורה דעה סימן צ"ו דבקשואים אין הדחה מועלת כלום וצריך לגרור מקום החתך, עיין שם הטעם).

במה דברים אמורים כשנחתך בביתו שהוא אקראי בעלמא אבל דבר שנחתך בסכין של חמץ בקביעות ביד הנכרי כגון חתיכת דג (שקורין לאקסין) שמוכרים הנכרים בפסח והוא נחתך בפסח כסכנים שלהם שחותרין בהן פת טוב להחמיר משום חומרת חמץ שלא לאכול בפסח אפילו על ידי הדחה. אבל כשחתכוהו קודם הפסח אין צריך להחמיר ומותר לאכול בפסח על ידי הדחה.

~ יום רביעי ~

ואם לא הדיחוחו ונפל לתוך התבשיל בפסח הרי כל התבשיל אסור אף על פי שיש בו ס' כנגד אותו דבר שנחתך בסכין של חמץ ואפילו נחתך בביתו באקראי בעלמא בסכין שידוע לו שלא היה בן יומו, מכל"מקום אם לא קנח את הסכין יפה קודם שחתך אותו דבר מן הסתם היה מעט חמץ דבוק בו וכשנחתך בו אותו דבר על ידי דוחק הסכין

גכ יין לבן שהוכחה מראיתו ורוצים לתקנו ע"י שמימין לתוכו מעט חלב בהמה ומעט חלב חטה צריכין להזהר שיהיה בהיין שישים כנגדן גזירה שמא ישתה ממנו בפסח או שמא ישתה אותו עם בשר כיון שאין החלב ניכר בו אבל כשיש בו שישים אין כאן חשש איסור ואע"פ שאסור לבטל איסור בידים בשישים, מכל"מקום כיון שאין כוונתו לתקנו כדי לשתותו עם בשר או כדי לשתותו בפסח אלא כוונתו לתקנו כדי לשתותו לבדו קודם הפסח או לאחריו א"כ אינו מבטל שום איסור כלל.

ואחר שנתבטל החלב בשישים בתוך היין מותר לשתותו עם בשר אבל אסור לשתותו בפסח (אלא אם כן סיננו קודם הפסח) לפי שיש לחוש שמא אין כל חלב חטה בלול יפה יפה בתוך היין אלא נצלל ממנו מעט וירד למטה והוא עומד בעינו בתוך היין בפסח ונפלט ממנו טעם משהו לתוך היין:

~ יום שני ~

גד חבית של יין שיש בה משהו בצק שדבקו בו נסרים אע"פ שבצק זה הוא חמץ נוקשה אסור לשתות מיין של חבית זו בפסח לפי שנפלט ממנו טעם משהו לתוך היין בפסח ואינו מתבטל בשישים כיון שהוא נתן היין בידים לתוך חבית זו שיש בה בצק דבוק הרי זה כמתכוין לבטל איסור בידים ולפיכך אין לו ביטול עולמית כמו"ש ביר"ד ס' צ"ט.

ואף שאז בשעה שנתן את היין שם היתה שעת היתר אכילת חמץ, מכל"מקום אין זה מועיל אלא להתערבות שנעשה בשעת היתר דהיינו הטעם שנפלט מהבצק לתוך היין קודם הפסח הוא מתבטל בשישים ואינו חוזר וניעור בפסח כיון שכבר נתבטל בשעת היתר אבל התערבות שנעשה בשעת איסור דהיינו הטעם שנפלט מהבצק בתוך הפסח אינו מתבטל אפילו באלף כיון שתערובת זה נעשה בידים על ידי שנתן היין בחבית זו שיש בה בצק ואף שאז היתה שעת היתר מכל"מקום על ידי כן נעשה תערובת גם בשעת איסור: נד ואם בצק זה דבק ב' חדשים קודם הפסח בודאי כבר נתקשה כשהגיע הפסח ואין נפלט ממנו שום טעם ולכך מותר לשתות יין זה בפסח.

ומכל"מקום אם יש מבצק זה כזית במקום אחד מסדקי החבית חייב לבערו כשמגיע הפסח או שימיה עליו מיט כמו שנתבאר בס' תמ"ב עיין שם כל פרטי דין זה:

נה כל דבר שהוא חריף כגון מלח או בוסר וכיוצא בהן מדברים החריפים שיתבאר ביר"ד סימן צ"ו שנידוכו במדוכה של חמץ אפילו אינה בת יומה והיא מודחת ונקיה שאין בה משהו בעין אסור לאכול בפסח אף על פי שנידוכו קודם הפסח לפי שעל ידי חריפותם ועל ידי דוחק הדיכה הן בולעין מחמץ הבלוע במדוכה.

ומכל"מקום במדוכה שלנו שאין רגילין לדרך בהן חמץ ואין בהם חשש אלא שמא נידך בהן משהו חמץ בתוך התבלין החריפים שנידוכו בהם כל השנה ואם כן אף אם נפלט מהם

מכל־מקום אינו כמבושל ממש ואין סומכין על הכבישה שעל ידי כן יהא איסור נפלט ממקום שנבלע בו כמו שסומכין על הבישול שהרי הכשר כלים האסורין הוא על ידי הגעלה בחמין ולא על ידי כבישה במים צוננין אפילו כמה ימים.

~ יום שישי ~

ויש אומרים שאפילו בישראל כל היותים ביחד קודם הפסח ואפילו בישראל עמהם עוד דברים אחרים שיש בהם ס' כנגד כל היותים אף על פי כן היותים עומדין באיסורן בפסח לפי שכל זית זית לא נפלט ממנו מעם החמין לגמרי על ידי הבישול אלא נשאר בו משהו ואף על פי שמשוהו זה נתפשט על ידי הבישול בכל גוף היות ונתבטל בתוכו בס' מכל מקום כיון שקודם שבישלו היה נרגש מעם החמין במקצת היות דהיינו במקום החתך וסמוך לו מעט והיה נקרא שם חמין על אותו מעם הבלוע באותו מקצת כיון שלא נפלט ממנו החמין לגמרי הרי מעט זה נקרא מעט חמין כמו שהיה נקרא קודם שבישלו שהיה בו כדי ליתן מעט מורגש באותו מקצת וכיון שיש שם חמין על מעט משהו זה הבלוע באותו מקצת הרי הוא חוזר וניעור בפסח ואוסר את המקצת הוזה שהוא בלוע בתוכו והחמין בפסח אין לו ביטול לעולם כל זמן שיש שם חמין עליו ולפי שאין אנו יודעים כמה הוא שיעורו של המקצת הוזה שהיה נרגש בו מעט חמין קודם שנתבשל לפיכך כל היות אסור שאפשר שהיה נרגש בכלו וכן כל זית וזית יש להסתפק בו שמא היה נרגש מעט החמין בכלו.

אבל חמין גמור שנתערב קודם הפסח בפחות מס' לח בלא כגון שכר לתוך מי דבש ואחר כך נפל לתוכו עוד מי דבש קודם הפסח בענין שיש בין הכל ס' כנגד השכר שבתוכם מותר לשתות הכל בפסח ואין השכר חוזר וניעור אע"פ שנתערב תחלה בפחות מס' והיה מעט שכר נרגש בתערובות ונקרא עליו שם חמין אין אומרים כיון שנקרא עליו שם חמין שוב אינו נפקע ממנו ממעט שנתבאר ביו"ד ס' ק"ו ע"ש.

ולענין הלכה כיון שאיסור משהו בפסח מדברי סופרים יש להקל כסברה הראשונה ומכל־מקום המחמיר שלא לאכלם עד יו"ט האחרון תבוא עליו ברכה.

~ שבת קודש ~

וכל זה כשנחתכו בסכין של חמין אפילו הוא מקונח ונקי ואינו בן יומו אבל אם נזהר לחתכם בסכין חדשה או שלא נשתמש בה חמין בחמין מעולם מותר לאכלם בפסח מעיקר הדין אפילו נכבשו קודם הפסח במלח ומים בקדירה של חמין שלא היתה בת יומה לפי שהחמין שנפלט מהקדירה לזיתים קודם הפסח הוא נותן מעט לפגם, ואף על פי שבדבר חריף אין אומרים נותן מעט לפגם מכל־מקום כיון שנתן המים על היותים כבר הוחלש כחן ונתבטל חריפותן (על ידי המים שנבלעו בהם על ידי כבישה זו) והוא שהמים הן הרבה מהיותים כמו שנתבאר ביו"ד סימן ק"ד.

בחתיתו נפרד משהו חמין מן הסכין ונדבק בדבר שנחתך וכשנפל אותו דבר עם משהו חמין הדבוק בו לתוך התבשיל נאסר כל התבשיל מחמת המשהו חמין ויש חולקין על זה ואומרים שלא אמרו חכמים סתם סכין אינו נקי אלא מן שמנונית שהוא דבר הנדבק ונסרך אבל חמין שאינו דבר נדבק ונסרך לו בקינוח מעט הוא נפרד מהסכין הרי כל סתם סכין נקי הוא ממנו ולפיכך כל דבר שאינו חריף שנחתך בסכין של חמין אפילו נחתך בקביעות ביד הנכרי בתוך הפסח וקודם שהדחתו נפל לתוך התבשיל הרי התבשיל מותר באכילה אף על פי שאין בו ס' כנגדו ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד מרובה או בשעת הדחק כגון לצורך שמחת יום טוב שאין לו מאכלים אחרים כל צרכו כמו שנתבאר למעלה:

נמ' כל דבר חריף שנחתך בסכין של חמין אפילו אינו בן יומו והוא נקי ומקונח יפה ואפילו נחתך קודם הפסח אסור לאכלו בפסח לפי שעל ידי חריפותו ועל ידי דוחק הסכין בחתיכתו נפלט מעט החמין הבלוע בסכין ונבלע בנחתך ועל ידי חריפותו מבטל את פנימת הטעם מחמת שאינו בן יומו ונעשה מעט לשבח:

~ יום חמישי ~

ס' זיתים מחמת מרירותן הן נקראין דבר חריף ואם חתכו בסכין של חמין אפילו אינו נקי והוא בן יומו ואחר כך כבש אותם במלח ומים בכלי של חמין בן יומו הרי מי הכבישה מותרין בפסח לפי שכבר נתבטל בהן החמין בס' קודם הפסח אבל היותים עצמן אסורין אפילו לא היה הסכין בן יומו כיון שהן חריפים ואע"פ שאם נצרף כל היותים שנחתכו בסכין זה יש בהן ס' לבטל פליטת הסכין אף על פי כן כולם אסורין לפי שיש לחוש שמא כל זית זית נבלע משהו מפליטת הסכין ולא נתפשט משהו זה בכל גוף היות שיתבטל בתוכו בס' אלא כל משהו זה נבלע במקום החתך וסמוך לו מעט בענין שיש במשהו זה כדי ליתן מעט חמין גמור באותו מקום מהוית שהוא בלוע בתוכו וכן יש לחוש בכל זית זית ולכך כולם אסורין אפילו ביו"ט האחרון ואפילו אם רוצה להסיר מכל זית את מקום החתך וסמוך לו מעט ולאכול המותר אין זה מועיל כלום דאפשר שבכמה זיתים נתפשטה בהן פליטת הסכין בכל גופן ולפי שאין אנו יודעין אותו לפיכך כולם אסורין (ואפילו אם בס' זיתים מהן יש כדי לבטל פליטת כל הסכין בס' ויש כאן עוד הרבה זיתים מאד כדי לבטל הס' זיתים ברוב אין זה כלום שכבר נתבאר שכל יבש ביבש שנתבטל ברוב קודם הפסח הוא חוזר וניעור בפסח).

ואם חזר ובישל כל זיתים אלו יחד קודם הפסח מותר לאכלן בפסח לפי שעל ידי הבישול נפלט מעט החמין ממקום שהיה בלוע בכל זית זית ונתפשט בכל גוף היותים ונתבטל בס' קודם הפסח ואינו חוזר וניעור בפסח אבל אם לא בישולן אע"פ שהן כבושין במים כמה ימים וכל כבוש הוא כמבושיל

כמו שהיה בשעה שעבר עליו אבל אם נתערב אחר כך ברוב היתר כיון שנשתנה מכמו שהיה בשעה שעבר עליו הפסח לא קנסוהו חכמים.

ומכל־מקום אסור לערבו בידים ברוב היתר שאין מבטלין איסור לכתחלה ואם עבר ועירבו במזיד דהיינו שידע שאסור לערבו ואף על פי כן עירבו ברוב היתר כדי לבטלו דינו כשאר מבטל איסור במזיד שאסור לו ולאנשי ביתו ומותר לאחרים כמו שנתבאר ביורה דעה סי' צ"ט עיין שם כל פרטי דין זה.

ואם נכבשו בכלי חמץ בן יומו דינו כשאר מיני מלוחים וכבושים שאין מרבים בהם מלח שנמלחו ונכבשו בכלי של חמץ בן יומו כמו שנתבאר למעלה:

סא חמץ דגן גמור של ישראל שעבר עליו הפסח בין בשוגג בין במזיד ונתערב לאחר הפסח בשוגג בין במינו בין בשאינו מינו בין לח בלח בין יבש ביבש הרי הוא בטל ברוב ומותר אפילו באכילה דכיון שהחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא משום קנס שקנסוהו חכמים על שעבר עליו בכל יראה ובל ימצא לפיכך אינו אסור אלא כשהוא עומד בעינו

~ 'תורה אור' פרשת מקץ - הפרשה החסידית ~

[ויהי מקץ א]

"לפום שיעורא דיליה" יכול לדעת ולהשיג פי "אין עוד" "בשמים ממעל"⁴, וכל העליונים והתחתונים הם נמשכים מרוח פיו ותברך, ואין דבר חוץ ממנו. ולכן הם ממש בלא חשיבי קמיה.

ויסוד האש הוא הצמאון שבלב, המבין בהתבוננות בגדולתו ותברך, ואיך ממש "כולא קמיה בלא חשיבי", ולזאת פלגה נפשו אליו ותברך באהבה עזה פרשפי אש, שלהבת העולה מאליה להתפלל באור ה' ויחודו ותברך, ואינו חפץ להיות למטה; כמבטע אור האש שנמשך במטעו מלמטה למעלה.

מה שאין בן בחינת המים הוא מלמעלה למטה, שהמים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך. דהיינו שמשמשך על נפשו אור ה' זו תורה ומצות, להאיר על נפשו גם בהיותו למטה, בבחינת ב"על פרתך אתה חי כו"⁵.

וכמו שהמים מכבין אש, כך על ידי זה ירוה צמאון נפשו כמו שכתוב (ישעיהו נה, א): "הוי כל צמא לכו למים", כמו שנתבאר במקום אחר. והיינו על ידי בחינת המחבר יסוד המים שבמוח עם בחינת יסוד האש שבלב, הוא הקנה. והוא בחינת מקור אותיות התורה, כמו שכתוב (משלי ד, ה): "קנה חכמה, קנה בינה". ונקרא בחינה זו "שר המשקים" - שבו שואב הריאה משקה מליחות המוח, מיסוד המים שבו. :

"ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולץ וגו'" (מקץ מא, א): הנה פרשה זו מחוברת לפרשה שלפניה (ושב מ, כג): "ולא זכר שר המשקים את יוסף וגו'", כי מפני ש"לא זכר" נתהנה "ויהי מקץ".

וביאור הענין: כי כמו שיש פרעה ושר המשקים בקליפה, כך זה לעומת זה עשה אלקים² (קהלת ג, יד), שפמו כן בסמרא דקדושה יש גם בן בחינות אלו. :

והנה יש ד' יסודות בנפש האדם - אש, רוח, מים, עפר: יסוד האש משפנו בלב; ומקור הליחות - מהמות, ששם הוא משפן יסוד המים. והריאה שואבת כל מיני משקה וליחות מהמות על ידי הקנה, לקרר את הים הלב.

וכך בנפש אלקית:

יסוד המים - במות, היא בחינת חכמה ודעת בעבודת ה' במוחו ובמחשבתו. ואף כי "לית מחשבה תפיסא ביה כלל", הלא פתיב (משלי לא, כג): "נודע בשגורים בעלה" - "כל חד לדום שיעורא דיליה"³. והיינו ההתבוננות בבחינת התפשטות גדולתו ותברך למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית - "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה). פי "ברוח פיו כל צבאם" (תהלים לג, ו), ו"כולא קמיה - בלא חשיבי"; וכמו למשל דבורו של אדם, שהוא בטל אליו ונחשב כאין נגדו. וזה כל אדם

1. את זו דרש אדמו"ר בשפת ארשת מקץ, הנקבה, (ב' טבת) דשנת תקנ"ו. כתב יד 633.

2. (האלקים)

3. (והר ירא קי, ב: 'נודע בשגורים בעלה' דא קידשא בריך הוא, דאיהו

4. ("בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". דברים ה, לה).

5. (אבות ד, כב).

הוא המוליך התעוררות האהבה למעלה מעלה מהשגת בני אדם:

אך בחינת יין המשמח הנ"ל, לא פל אדם זוכה לזה רק ישרי לב, כמו שכתוב (תהלים צא, א): "ולאשרי לב – שמחה", דהיינו מי שהלך בדרך ישר פל ימיו. אבל מי שפגם דרכיו ונטמא בחטאות נעורים אי אפשר לו לשמוח בה' בתפלתו, כי רבות מחשבות זרות מבלבלות אותו.

ולכן זאת העצה היעוצה, כי יש עוד בחינת יין והוא בחינת יין המשכר. כמו שכתוב (משלי לא, רז): "תנו שכר לאובר, ויין למרי נפש – ישטה וישפח רישו וגו'". וכמאמר רז"ל¹¹ גבי הרוני בית דין: שהיו משקין אותו בוס יין קודם המיתה, כדי שתפרק דעתו עליו, כדי שייכל לסבול צער המיתה.

ולכן בקריאת שמע שעל המטה גם כן, מי שרוצה לקבל עליו ד' מיתות בית דין – כמו שכתוב בנוסח הארז"ל: "אם פגמתי באות ה' ונתחייבתי סקילה".

ובפרט: כשרואה בעצמו שלבו ממומטם בקרב ויהיה לאבן – זו היא בחינת סקילה, שהוא חייב בנדאי; וכן בשלבו בוער ומתאוה לדברים אסורים – זו היא בחינת שריפה; וכל שכן אם ידע בעצמו שפגם ונטמא בחטאות נעורים; וכן כל חר לפום שיעורא דיליה, כי ידע אינש בנפשיה; וזאת היא עצה היעוצה שייכל לקבל עליו ד' מיתות בית דין בשלימות – ישטה בחינת בוס יין הנ"ל.

והענין, דהנה איתא בזהר הקדוש: "זכאי קשומי, כל יומא מסתכלי בנפשיוהו פאלו ההוא יומא מסתלקי מעלמא"¹². ולכאורה אינו מובן: כי "זכאי" הם צדיקים, ו"זכאי קשומי" הם יותר במעלה עליונה, ואיך שיבח אותם במעלת ומדרגת יראת עונש לבד?

אלא הענין הוא: כי אפילו צדיק גמור, כשהולך לגן עדן צריך טבילה בגדר די גור. והטבילה הוא להעביר בח הזוכר מזה העולם. כי אי אפשר לירש מקומו בגן עדן כל זמן שזוכר אפילו מקצת דמקצת מעניני עולמיהו. וכן כשהולך "מחיל אל חיל"¹³, "מדי

וזהו ענין החלום של שר המשקים: "והנה גפן לפני וגו'", וְאַשְׁחֹט אֶת הַעֲנָבִים' וגו', וְאַתָּן אֶת הַכּוֹס עַל בֶּרֶךְ פְּרַעֲהָ.

פירושו: "גפן" נקרא פנסת ישראל, שהיא כללות כל נשמות ישראל. ו"הענבים" הם ניצוצי נשמות, שכל ניצוץ נקרא בשם ענב אחר. כי בכל ניצוץ יש בחינת יין "המשמח אלהים ואנשים" (שופטים ט, יג), שהוא בחינת אהבה מסותרת לשמוח בה'. והיא ירושה לנו מאבותינו.

אלא שהיא מסותרת מאד כמו יין הנטמן בענבים. שהענב הוא עגול וחלק ומקיף אותו מפל צד, ואי אפשר להוציא ממנו יין כי אם על ידי סחיטה ודריכה בגת להסיר מעליו הקליפה הסוכבת אותו; כך אי אפשר לגלות מצפוני האהבה כי אם על ידי בחינת מבטשים, והיו שפל רוח בפני כל אדם". ולא שישפילוהו אחרים, כי אם "יהיו שפל רוח"¹⁴ – הוי בעצמה. "ונפשי כעפר לכל תהיה" – פאסקופה הנדרסת, כדי להסיר קליפת ערלה החופפת על הלב.

דהיינו, אפילו מי שלא פגם ונטמא בחטאות נעורים ממש, מפל מקום צריך הוא למול ערלת לבו, כמו שכתוב (דברים י, טז): "ומלתם את ערלת לבבכם". דהיינו מה שלבו בוער ומתאוה למותרות. ונקרא בחינת ערלה החופפת ומכסה על גילוי אלהותו ותכרד, בבחינת הסתר פנים. וצריך הוא שלא יהיה בבחינת הסתר פנים, ולא יהיה מסך מבדיל כלל, ואפילו קרום דק שהוא בחינת עור הפרעה.

ועל ידי כן וְאַתָּן אֶת הַכּוֹס עַל בֶּרֶךְ פְּרַעֲהָ: כמו שכתוב¹⁵ (ישעיהו מט, טז): "על כפיים תקוּתוּךְ"; וכתוב¹⁶: "על כפיים כסה אור, ויצו עליו בנפוגיע" – זו תפלה.

כי בחינת פרעה בקדושה – "זה לעומת זה": כמו שפרעה בקליפה הוא קליפה קשה, כך "זה לעומת זה" פרעה בקדושה הוא בחינת גילוי אלהותו ותכרד, לשון פריעה והתגלות דבר ה', על ידי בחינת שר המשקים, שהוא בחינת קנה, שה' קול מעורר הפיונה" לשמוח בה' בתפלתו. וזהו "וְאַתָּן אֶת הַכּוֹס", כי בחינת קנה הנ"ל

11. (פנהדרן מג, א).
 12. **פרגוס:** צדיקים אמתיים, כל יום יום מסתלקים בנפשם פאלו אותו יום מסתלקים מהעולם. בזהר פרשת וחי דף ר"ב, עמוד א': "זכאי חסדי . . מסתכלי בלביהו".
 13. (תהלים פד, ח).
 14. (בראשית מ, טז): "ואפח את הענבים ואשחט אתם".
 15. וְאַדָם – בכתב יד 1174: הָאָדָם.
 16. (אבות ד, י).
 17. **קמו שכתוב . . תפלה** – בכתב יד ה"פ? ליתא.
 18. (איוב לו, לב, ושמ: עליה. מענית ז, ב).

הוא רחוק, מפל מקום עם כל זה יש בחינת הבדלה מי הוא הרחוק, כמו שנתבאר במקום אחר.

וגם בבחינת יין זה צריך מקודם - הפחיתות, לשום עצמו כשירים¹⁸, כמה שיעמיק במחשבתו ענין כל המעשים ודבורים ומחשבות שעברו עליו אשר לא לה' המה, ויהיה שפל רוח מאד.

אך עוד אחת היא, צריך לשית עצות בנפשו כב' בחינות יין הנ"ל, והוא מאמר רז"ל על "וירא אלקים את האור כי טוב" (בראשית א, ד) - "כי טוב הוא לגנוז".

וביאור הענין, כמו שכתוב (שיר השירים ג, א-ד): "בקשתי את שאהבה נפשי וגו', אחזתיו ולא ארפנו, עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי":

"בית אמי" זו תורה שכתב, "וידר הורתי" זו תורה שבעלפה. שהם בחינת כלים להכניס בתוכם גילוי אלהותו יתברך - בחינת¹⁹ "כוס פרה". וכמו שכתוב (תהלים קמו, י): "כוס ישועות אשא", ואז מתקנים היין בתוכו. מה שאין כן בכפול הפלים, מסתלק האור בנודע. ועוד יזכור לו ענין מעשיו, שלא יהיה בשביל עצמו, כי אם לעשות נחת רוח לפניו יתברך, להיות מכון לשבתו, להיות לו דירה בתחתונים. והיינו, שביין אורו בתוך אותיות התורה שהם פלים לאורו יתברך.

וזהו בחינת "יוסף", פירוש: יוסף תענוג ונחת רוח לפניו יתברך. וזהו שאמר הכתוב (בראשית מ, כג - מ, א): "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישפחהו - ויהי מקץ", פירוש: כי על ידי "ולא זכר" בחינת יוסף, שהוא להרבות תענוג לפניו יתברך, נתהוה על ידי זה "ויהי מקץ" - לשון סוף ותכלה לבחינת "שנתים ימים".

פירוש: שיכלה חס ושלום אצלו בחינת התורה, שהיא בחינת "שנתים ימים", כמו שכתוב (משלי ה, ל): "ואהיה שעשועים יום יום" - "אלפים שנה קדמה התורה לעולם". והיינו כמו שכתוב בתיוקונים: "חפים ולא בחכמה ידיעא, מכין ולא בבינה ידיעא". בחינת חכמה - תורה שכתב, בחינת בינה - תורה שבעלפה. פי מחמת שפונתו בשביל עצמו אינו חושש לגנוז האור בכלי, ודי לו בהתגלות האור לבד בתפלה.

הדש בהדשו ומדי שבת בשבתו - יבא כל בשר להשתחוות לפני וגו'" (ישעיהו טו, כג), צריך עוד טבילה בנהר די נור אחר, לשפוח גם התשנה שהשיג בגן עדן התחתון ועליון.

וזאת ישים האדם אל לבו: פי הנה ענין גן עדן הוא "שנהגין מזיו השכינה", ואין זה אלא יו כו'. ומה אם לא בא אלא ליהנות מזיו השכינה צריך הוא להסיר פח הזוכר מהעולם הזה, הבא לדבקה בו יתברך על ידי תורה ותפלה על אחת פמה וכמה!

(וזהו פונת הזוכר "מסתפלי בנפשיהו כו'" - להסיר פח הזוכר מעניני עולם הזה כדי לדבקה בו יתברך בתורה ותפלה)¹⁴.

והנה, יש בחינת נהר די נור אחר למטה הנעשה מ"ויעתן של חיות הקדש":

פירוש: "חיות הקדש" היא אהבה עליונה בבחינת יין המשמח; "ויעתן" הוא פסולת שלהן, שבהשתלשלות האהבה למקום נמוך מאד נעשה שמרים ופסולת בירידתן לעולם הזה החומרי.

וזאת ישים האדם אל לבו: בחינת הירידה איך שירד מטה מטה מאד, ויתמרמר לבו מאד ויצעק אל ה' בצר ל¹⁵, כמו שכתוב (איכה ב, יח): "צעק לבם אל אדני", עד שיצא מדעתו - פירוש: מדעתו ומחשבתו שהיה קשור בה כל היום. ויתקע מחשבתו בחזק בעומק במרירות נפשו, עד שייסיר פח הזוכר מעניניו ומעסקיו. וזהו בחינת יין המשפר, ו"שתה וישבח רישו". ועל ידי זה יוכל להתפלל ולומר "ברוך אתה" - לנוכה, מעומקא דלבא. פי ענין המרירות הוא על העבר, כי מר נפשו על הסתר פניו יתברך. פי אילו היה גילוי אלהותו יתברך על כל פנים כמורא בשרודם, כמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו: "הלואי שיהיה מורא שמים עליכם וכו'"¹⁷.

ולכן כשישוב אל ה' יבקש גילוי אלהותו יתברך מעומקא דלבא. וזהו "ברוך אתה כו'", וכל התפללות ובקשות הם מסודרים על דרך זה. וכן בקבלת מלכות שמיום בקריאת שמע באמת, פי באמת רצונו וחפצו לדבקה בו, ומר נפשו על ריחוקה מאור פני מלך. ואף כי באמת עדיין

אדם כו" ברכות כח, ב.

14. והקטע המובא בסוגריים: וזהו... ותפלה ליתא בכתב יד הנ"ל.

18. (מגילה טו, ב): לשאר עמו' (ישעיהו כח, ה), למי שמישים עצמו כשירים. ראה תניא אגרת הקדש סימן ב. תורה אור תצוה פא, ד. ובכמה מקומות).

15. "ויעצק אל ה'" שמות טו, כה. "וישב בצר לו על ה'" דברי הקמים ב' טו, ד.

19. ובחינת - בכתב יד הנ"ל: בבחינת.

16. ובכתב יד הנ"ל טו: אחר כד.

17. [כמורא בשר ודם כו'. תדע, כשאדם עובר עברה אומר שלא יראני

וְנִתְעַלַּם הָאוֹר כֹּל כֶּךָ עַד שְׁנֵדְמָה לוֹ כְּאִלוֹ לֹא הִתְפַּלֵּל
מֵעוֹלָם.

מה שאין פן בכחינת יו"ט - שהוא מוסף ומרבה
תענוג ונחת ורוח לפניו ותפרד להיות מוכן לשבתו,
ולחיות לו דירה בתחתונים, ואז אין המדות נרנשות
בנפשו כלל, לא "שבע פרות הטובות כו", ומכל שכן
ש"אין רע יורד מלמעלה", רק טוב גנוז בתוכו. :

אך במושך הזמן נעשה "ויפרעה חולם":
פירוש: שאפילו בחינת התגלות בחינת יון הנ"ל שיש
לו, אינן אמתיים, כי אם דרך דמיון וחלום שגורם
הסתלקות האור כו'. ולכן נופל לבחינת מדות, שהמדות
הן נרנשות בנפשו - "שבע פרות הטובות כו" (בראשית
מא, כו).
ומיד עולות אחריהן שבע פרות אחרות, "ותאכלנה
כו', ולא נודע פי באו אל קרבנה"²⁰. פירוש: שנסתלק

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ותלד עדה את יובל - פרשת בראשית

והתכללותם בשיר זה שהוא כפול בעונג שבהשגת השכל
דבינה שמקבל מחכ' ועדיין הוא בהעלם (כמו נקוד' דיו"ד
שיש בכחו להשפיע לבינה מן ההעלם לגילוי וזהו יובל בחולם
והוא בחי' פנימית בינה קודם שילדו המדות דחו"ג בגילוי
ממש שנק' יובלא עילאה כמו (שמות יב, ג) במשך היובל כו'
שהוא כח המנהיג לכל הנהגה שתהיה ממנו בפועל דהיינו
שממנו יהיה שרש ומקור להנהגת והרכבת הקולות דשיר
בכמה אופנים שונים אבל עדיין הוא בכח ולא בפועל ממש
אך כאשר נמשך מן ההעלם לגילוי מהשגת השכל למדות
דחו"ג להיות כמה מיני קולות שיר בכמה מיני בטול הכלולים
מאו"ר בגילוי שזהו שיר משולש ושיר מרובע זהו יובל
במלאפום שהוא ההנהגה והמשכה שנמשכת בפועל (כמו
הילוך וסבוב השמש כסדר בפועל ממש כמ"ש סוכב סוכב
הולך הרוח אע"פ שזהו מקור המנהיג אבל הוא מנהיגו בפ"מ
וכן ברוחות המנשבות כסדר כו' והוא בחי' קו המדה דבחי'
התקון שעושה סדר נכון במזיגה והתכללות דחו"ג ששכל
הקוין למדוד כל או"כ דוקא הכל במדה ושעור שהוא כלילה
ותערובות כסדר נכון ומדוקדק דוקא כמו טרף אש ומים
ובלזן זה בזה כנ"ל וכה"ג וכמו (ישעי' מ, יב) מי מדד בשעלו
מים שזהו עדי"מ המזיגה מטעמים חריפים עם מתוקים במדה
וכמו המזיגה ברפואות מדבר חם וקר חריף ורך הכל במדה
שהוא כמו ההכרעה שבבחי' הת"ת שהוא קו האמצעי דיעקב
כנ"ל ובכלל זהו בחי' הקו"ח שהוא הנק' קו המדה שרש
התקון בכלל שמודד כל או"פ בכלי ויכול לאכללא שמאלא
בימינ' כמו להחליף אור החסד בכלי הגבו' כו' שזהו בחי'
ההתכללות דגבו' שבחסד עם חסד שבגבו' וכה"ג הכל במדה

(מד) וזנה ע"ד הנ"ל בג' מדרגות דיכל ויובל בחולם
ומלאפום שהוא בא בסדר הנהגות התכללות
הרוחו' ובסדר הילוך השמש כנ"ל כך יוכן כ"ז בענין שיר
פשוט ושיר כפול ושיר משולש כו' הנ"ל. דהנה מבואר
למעלה בשרש כללות ענין השיר שהוא בחי' התענוג שברצון
שמורכב בשכל ומעם שיש בו נמי' לחו"ג שהוא כמו קול
חדה וקול מרירות כו' ולפי אופן העונג שבהשג' של המלאך
כ"ה אופן השיר שלו והוא שניו אופני המדרגות שיש בבטול
היש לאין בעליית המלאכים ונשמות בעמוד שבנ"ל כנ"ל אם
בבטול שבאהבה הוא ע"פ השיר שבעונג המורכב בשכל
הנוטה לאהבה ואם בבטול שביראה שהוא ע"פ השיר שבעונג
המורכב בשכל שמוליד יראה כו' ולפעמים יש התכללות
מבטול דאהבה ביראה ויראה באהבה כנ"ל באברהם ויצחק
וכה"ג שזהו בא ג"כ מהתכללות דחו"ג שבהשגה בשכל בעונג
מורכב כזה והוא הנק' שיר כפול שזהו התגלות העונג בחכ'
ומחכ' נמשך לבינה בהשגה ומעם שינטה בהתחלקות דחו"ג
כחדה ומרירות ואו"ר ובחי' ההתכללות שלהם ע"כ נק' שיר
כפול שזהו רק ההמשכה הבאה בהתחלקו' דחו"ג לפי שבאה
בשכל והשגה שמורכב מב' מיני השגות שיחייבו ההתפעלות
דב' מדרגות דחו"ג באו"ר או כחדה ומרירות וגם בבחי'
ההתכללות שלהם אבל עדיין לא בא בגילוי ממש כ"א
במהות בפ"ע וגם באופן התכללותם זע"ז וזהו רק כמו המקור
המנהיג בפועל שנק' יובל בחולם כנ"ל במקור המנהיג לסדר
הליכות הרוחות והתכללותם כו' כך בחי' שרש ומקור כללי
להתחלקות והנהגת הבטול בשיר מיוחד ובאופני ההתכללות
דחו"ג זה נק' שיר כפול מפני שכולל להתחלקות דחו"ג

בשכל ומדות כנ"ל) וע"כ הקול שבשיר זה הוא פשוט בתכלית מבלי ימצא בו התחלקות מדרגו' דחו"ג כלל כחרוה ומרירות וכה"ג וגם הוא למעלה מהיות מקור להתחלקות החו"ג לקולות השיר שמורכב מעונג שבהשג' כנ"ל אחר שהוא בחי' בטול כל העצמות ממש ולזאת כל התחלקות המדרגות שבאו אח"כ מהעל' לגילוי כלולים שם בבטול המציאות לגמרי (ולמעלה זהו ע"ם שבעצמות א"ם ממש שנק' שעשועי המלך בעצמו ממש שנק' חד ולא בחושבן ונק' ע"ם בלימה בלי מהות כלל וכמ"ש לאו דאית לך צדק ידיעא כו' עד ולא מכל אינון מדות כלל אפילו בהעלם שזהו למעלה הרבה ממה ששיער בעצמו בכח כו') ועכ"ז מבחי' שיר פשוט שע"ז אמר שיר השירים אשר לשלמה מאחר שנק' שיר על כל השירים דשיר כפול ושיר משולש ומרובע הנ"ל א"כ ודאי שממנו נמצא המקור ושרש להיות ממנו התגלות הנהגות השירים שהוא נקודה דחכ' הנ"ל אבל נק' מקור עצמי שממנו נמצא ונמשך מקור להנהגה והתכללות דשירים וכמו כי עמך מקור חיים כו' אבל הוא עצמו אינו בגדר זה כלל כו' וד"ל. וזהו בחי' יבל בקמין כנ"ל שהוא בחי' אור המקיף דעצמות המאציל שלמעלה מהתחלקות המדות לגמרי גם מהיות מקור להם כנ"ל (דהיינו גם למעלה מבחי' נקודה כנ"ל) רק שעכ"ז ממנו נמשך בחי' נקודה דיוכל בחולם וקו דיוכל במלאפום שהם המקוריים להנהגת והתכללות המדות דחו"ג מחו"ב כסדר דוקא כנ"ל בבחי' שיר פשוט אע"פ שהוא עצמו אינו בגדר זה כלל כו' וד"ל:

ושעור ובגילוי דוקא ולא בהעלם וזהו כב' דברים א' באורות והב' בכלים המגבילים האור שהוא עיקר בחי' התקון שנק' ברורים כו' והיינו שיר מרובע כהתגלות כל הד' מדרגות דחו"ג והתכללותם זע"ז שנק' שטח כמרובע כידוע בענין נקודה קו שטח בכלל שמן הנקודה נמשך הקו ומן הקו נעשה השטח כו' כך מבחי' נקוד' דחכ' שבהעלם ביוכל בחולם נעשה ונמשך יובל במלאפום שהוא בחי' הקו העושה השטח שהוא האור והכלי דהיינו מידת האו"כ בשעור בגלוי דוקא שהוא שיר משולש ושיר מרובע כנ"ל (ולמעלה היינו בחי' נקודה שלפני הקו"ח שזהו כמו ששיער בעצמו בכח מה שעתיד להיות בפועל דהיינו ע"ם הגנוזות בעצמות שעתיד לבא בגלוי בקו"ח באו"כ ממש והוא מ"ש בריש כו' גליף גליפו בטח"ע כו' והגלוי של ההעלם דנקודה זו הוא שנמשך בקו"ח המורד כל מדידה דאו"כ בגילוי שהוא בחי' שיר משולש ושיר מרובע שזהו בבחי' ת"ת ומל' שנק' שטח כו' וד"ל). אבל בחי' שיר פשוט הוא למעלה משיר כפול דחו"ב שזהו נקודה וקו כנ"ל כי השיר הזה הנק' שיר פשוט הוא בחי' התענוג העצמי שבעצמות הנפש ממש שלמעלה מן השכל וגם למעלה מן התפעלות הרצון אלא הוא בבחי' עצמות ממש שכל עצמות הנפש נתפעל ונוזו ממקומו שנק' שמחת הנפש עצמי כמו בשיר' הים שהיה בבטול והזות כל עצמות נשמתם ממש ע"כ אמרו אשירה לה' כי גאה גאה זה אלי ואנוהו לנוכח ממש כו' (שזהו מבחי' מקיף דיחידה שלמעלה ממקיף דחיה הבא בגילוי כמו בהרכבת התענוג

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

שורש מצות התפילה

מלאך מיכאל הוא בחי' יש ונפרד ירא ה' ואוהבו בכלות הנפש ממש, משא"כ בחי' דעת ה' וחכמתו ורצונו אע"פ שהן ג"כ פעולה והמשכה שנאצלו ונפעלו ממהותו ועצמותו ית' הפשוט בתכלית הפשיטות שלמעלה ממהות חכמה כו', מ"מ אינון בחי' יש ודבר נפרד ח"ו ממהותו ועצמותו, שהרי החכמה נק' חכמתו וכן הרצון נק' רצונו וכו' וכמאמר אלי' אנת חכים אנת מבין כו' והיינו שאור א"ם ב"ה מתלבש בחכמה' להיות חכים בחכמה ומבין בכינה כו' והחכמה מיוחדת בתכ' היחוד עם בחי' האור א"ם הפשוט בתכלית הפשיטות המתלבש בה עד שהוא וחכמתו אחד ממש ואו

ל) והנה באמת מאד צדקו דברי הגאון מהר"ל בזה (כן אמר רבינו ז"ל להדיא באריכות) במ"ש שעצמותו ומהותו למעלה מעלה מגדר ובחי' מדע ולפיכך נק' קדוש כו' וכמ"ש ג"כ בכמה מקומות באריכות, אך מ"מ דברי הרמב"ם ז"ל ג"כ אמת במ"ש שהוא המדע כו' בסוד התלבשות אור א"ם ב"ה ע"י צמצומים רבים בבחי' הע"ם דאצי' שאז שייך לומר הוא המדע כו' וכמשי"ת אי"ה. דהנה אע"פ שזה אמת מ"ש הג' מהר"ל שהידיעה הוא פעולה כו' מ"מ אינה דומה ממש לשאר פעולות כמו לבריאת שמים וארץ או אפי' שכליים נבדלים שהן כולם בחי' יש ונפרד ממש ואפילו

הרמב"ם שהוא היודע והוא המדע כו' דהיינו שהאור א"ם המלוכש בספ' החכמ' והדעת הוא מתייחד ממש עם הספ' שהיא החכמה והדעת עד שהן אחד ממש מכל צד ופנה, ולכן אינו יודע בדיעה שחזן ממנו כי הוא ודעתו א' כנ"ל, אמנם כ"ז לגבי האור שמתלבש בכלים אבל מהו"ע ית' הוא למעלה מעלה מגדר ההתלבשות בכלים די"ם רק הארה וזיו ממנו מתלבש בהן ואף גם זאת ע"י צמצומים דהיינו הצמצום ומק"פ ואח"כ נמשך רק קו כו' ואח"כ צמצום א"ק וסוד הדיקנא שהמשכה בבחי' שערות לכד ואז אח"כ מתלבשת ההארה בע"ם דאצי' ואז שייך לומר הוא המדע כו' אבל מהו"ע ית' ממש מרומם ומתנשא לאין קץ ואין לומר בו גדר מיוחד כלל חכמה או מדע כו', ובוה טעו כל הפילוסופים החוקרים באלקות בשכל אנושי ותארו בו ית' מציאת וגדר חכמה וקראום חכמת אלקות, אבל באמת מהו"ע ית' למעלה מעלה מגדר חכמה כנ"ל א"כ לא שייך כלל לחקור עליו בבחי' חכמה (ועמ"ש במ"א שהי' יכול להיות ממנו ית' התהוות ספ' אחרים שאינן לא חכמה ולא חסד ולא דין כו' וכמ"ש בת"ז שהי' יכול להיות ס"ד ספ', והיינו מאחר שמהו"ע ית' אין לו גדר מיוחד כלל) וגילוי אלקות הוא בבחי' אמונה שהיא למעלה מהשכל וכמ"ש במ"א:

שייך לומר הוא היודע והוא המדע כו' ואע"פ שנת' שהחכמה אין ערוך ממש למהו"ע הפשוט בתכלית מ"מ מתייחד עמהן בתכלי' עד שהוא אחד ממש עמהן ויחוד זה אין ביכולת אדם להבינו וכמ"ש"ל, ועז"נ מוכן לשבתך פעלת ה' דאע"פ שהע"ם יש גדר מיוחד לכאור"א מהן עכ"ז הם מוכן לשבתך הוא האור א"ם הפשוט בתכלית הפשיטות שמתלבש בהן ומתייחד עמהן ולפי שזה קשה מאד איך הספ' שיש לה גדר מיוחד יכול להיות כלי להשראת אור א"ם המושלל מכל גדר כנ"ל ע"ז נאמר פעלת הוי' שזהו באמת מצד כח ויכולת שלו ית' הבלתי בעל תכלית שהוא כל יכול לכך אין לחמוה ע"ז כי זהו פעולותיו ית' שפעל אותן באופן זה שמ"מ יהיו מוכן לשבתו ית' וזהו למעלה מהשגותינו, רק זה נשכיל ההפרש שבין הספ' לנבראים שהנברא הוא יש ונפרד כנ"ל משא"כ הספירות הם בטלים בתכלית במציאות ממש לגבי כח השופע עליהם מא"ם כ"ה להוותם מאין המוחלט והם בטלים כביטול הזיו השמש כשהוא עורו בגוף כדור השמש כמבואר למעלה לפיכך אין שם יש עליהם וזהו ע"ם בלי מה פ' בלי מהות ויש ודבר, וע"כ מצד ביטול זה אור א"ם מתייחד עמהן עד שהוא וחכמתו א' כיחוד הזיו עם המאור כו', ונמצא בזה צדקו ד'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל ~

ארשב"ח כו' כלי מחזיק ברכה

שמתבוננים בבחי' לא שניתו מ"מ אינם באי' לבחי' כלות הנפש, מחמת כי כשל בעונוי כחי שנחלש כח הנפש, עוונותיכם היו מבדילי' ביניכם כו', ולא עוונות דוקא כ"א מאסר הגוף ונה"ב המעלימי' ומסתירי', וזהו ותרא את עני אבותינו במצרים אין עני אלא בדעת שנחלק לחו"ג אהוי"ר בחי' הכוסף והתשוקה ליכלל וליבטל וזהו להיותן במצרי' בחי' מיצר וגבול דגוף ונה"ב. ולזה ניתנה התורה שנק' עון שנא' ה' עון כו' שעי"ז יברך בשלום ב' בחי' שלום, שלום בפמליא של מעלה חיבור הנה"א לאלקות, ופמליא של מטה חיבור נה"ב עם נה"א, שגם הנה"ב יסכים להביטול, כי כשם שנקראת עון כך היא נק' תושי', שמתשת כח הנה"ב. והנה ידוע כי בא נחש על חוה, וישראל שעמדו במעמד הר סיני פסקה זוהמתן, ולכן בלוחות ראשוני' לא הי' אלא חמשה חומשי תורה וס' יהושע שהוא חלוקת הארץ,

ויובן כ"ז בהקדם ההפרש בין לוחות ראשונות ללוחות אחרונות, שלכאור"א הראשונות' שהיו מעשי ידיו של הקב"ה גבוהי' יותר, וכנראה מדרז"ל שלא הי' שכחה, ולא היו שולמות אומה ולשון, והי' חירות ממלאך המות, משא"כ כשחמאו שניטל אלף אורות ממש. ופעם מצינו שלוחות אחרונות גבוהים, כמארז"ל אלמלא לא נשתברו לא הי' אלא חמשה חומשי תורה וס' יהושע בלבד אבל בלוחות אחרונות יש בהן מדרש הלכות ואגדות ספרא כו', ופי' רש"י להטריחן, וזהו כי ברב חכ' רוב כו', ומ"מ נק' זה תעלומות חכ', שהרי דרשו פסוק ויגד לך תעלומות חכמה על לוחות אחרונות, וצ"ל ד"א"כ הוטא נשכר.

אך הענין הוא דכתי' אני ה' לא שניתו כו', שהנביא מתמה שמחמת ההתבוננות דלא שניתו הי' צריך להיות כלות הנפש, אך זהו מפני כי אתם בני יעקב לא כליתם הגם

ביצ"מ לא הלבישו רק הזרועות שהם חו"ג דא"א לבר, אבל ע"י ירידת הנשמה בנזף ובירור הגוף ונה"ב שהם עכשיו דוגמת הקרבנות שבזמן בהמ"ק, והתורה היא דוגמת המקדש כי משחרב בו אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה, ולכן ע"י בירור זה עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, היינו בחי' א"א מחצה התחתון שבכתר. וזהו מאמר ריב"ל שעתיד הקב"ה ע"י העסק בקיום התומ"צ דלוחות אחרונות להנחיל בחי' מחצה התחתון דכתר, ופי' רשב"ה דבריו איך זוכים ישראל לכ"ז שהוא גילוי עצום מאד, והו' ע"י השלום, פי' שלום בפשמ"ע ושלום בפשמ"ט, שלום בפשמ"ע חיבור נה"א לאלקות, ושלום בפשמ"ט חיבור נה"א עם הנה"ב והגוף, וע"י שלום זה דפשמ"ט הוא כלי המחזיק ברכה לישראל דוקא שעוסקי' בתומ"צ. ופי' ברכה הוא ההמשכה מג' ראשונות כתר הכמה בינה שהם מעיין מקור הפירה כמו"ש בדרוש בהמ"ז בשלשה אומר נברך שממשיך בריכה העליונה בינה שבה התגלות עתיק, ובכלל ג' ראשונות כחד השיב, ע"ש. וכלי לברכה זו דכתר זהו השלום. ומביא פסוק דתורה שנק' עון ותושי', ובשלום הם ב' בחי' שלום הנ"ל.

שהוא בחי' כללי התורה, כמו שאורייתא מחכ' נפקת, ומ"מ הי' חירות מכל, לפי שפסקה זוהמת נחש הקדמוני, ולא הי' מיתה כלל להיות כי זה גרם הנחש בהשיאו את חוה. אמנם ע"י חטא העגל חזרה זוהמתו, ולכן בלוחות אחרונות שאמר הי' סלחתי כדברך שיהי' בדרך בירור, ולכן ניתוסף בתורה הלכות שהם פי' וביאור המצות שיהי' סוכה ז' טפחים ומשהו וכל הדקדוקים, שכ"ז נמשך מבחי' חכ' סתימאה כמו"ש בלק"ת, ולכן נק' לוח"א תעלומות חכ' פי' פנימיות החכ' בחי' ח"ם שבה מלובש גבורה דע"י, וגם זה אמת שכ"ז הוא להטריחן בענין הבירור דנה"ב, עד שבכלות הבירורים ינחיל הקב"ה לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, פי' הצדיק נק' שמקיים תומ"צ, כמו"ש בד"ה ויצב בו ויקרא לו אל אלקי ישראל, וע"י שמברר דנה"ב ומכפיי' ל' שיקיים תומ"צ שזהו כמו בירור דקרבנות שע"י נעשה והחיות נושאות, שנק' כגמ' דבר גדול מעשה מרכבה בסוכה גבי ריב"ז, והיינו מפני שזהו בחי' בירורי' שע"י מעלי' בחי' אדם חכ', לבחי' כי לא אדם בחי' כתר. וכמו"כ בתורה ע"י לוחות אחרונות שיש בהם הלכות ודקדוקי' וערכים עלי' דברי סופרים, ע"י מגיע לבחי' תעלומות חכ' שהוא בחי' ח"ם חכ' שבכתר שלמעלה מחכ' דאצי', שאו"א דאצי' יונקי' רק ממזלות שערות לבר, וגם

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

אנכי הי' אלקיך, ליל ב' דחגה"ש תער"ג

כל גוים הי' על השמים כבודו, והיינו שאומרים שעל השמים כבודו ועוב הי' את הארץ ח"ו, וזהו לפי טעותם שחושבים דהמשכת החיות ממנו ית' להעולמות הוא בדרך עו"ע, והנה בעו"ע יש ב' ענינים הא' שממהות העילה מתלבש בהעלול וכמו שכל ומדות הרי ממהות השכל מתלבש בהמדות רק שזהו חיצוניותו לבר בו, וממילא הי' פועל שינוי בהעילה בו, והב' דמהות העלול אינו מהות העילה וכמו שהמדות הן מהות אחר ממהות השכל, וענין ההתהוות בזה הוא רק בחי' התגלות לבר שהמדות מתגלים ע"י השכל, והיינו שיש מציאות המדות קודם ומתגלים ע"י השכל ואם לא הי' מציאות המדות לא היו מתהווים מן השכל בו. וכ"ה בעו"ע בשכל גופא וכמו ברב ותלמיד שהתלמיד מקבל ההשפעה מהרב ונעשה ע"י בעל שכל הלא זהו כשהתלמיד הוא בר שכל בעצמו דאם אינו בר שכל הרי לא יתהווה ע"י שכל אצל תלמיד כ"א כאשר בר שכל פועל בו השפעת הרב

קלג) ועפ"ז יובן מ"ש ויקרא שם אברם בשם הוי' אל עולם, שנא' אל עולם ולא העולם היינו שאין העולם דבר בפ"ע כ"א הוא אלקות, וכמו מהות הפרי שזהו הארה (או מהות) כח הצומח רק שבא בהגשמה בו, כמו"כ הכלים הן הן האור שמוה נעשה הכלים שזהו הרושם הנ"ל (וכן בשרשם הן בחי' הכלים דא"ק ובשרש שרשן הן בחי' אותי' הרשימו שהן אותן האותי' עצמן שהיו לפה"צ שלא נתחדש בהם שום דבר רק שע"י הצמצום וסילוק האור מן האותיות נעשו בכחי' מציאו' דבר בו' וכמו"ש במ"א), רק שזהו כמו שהאור בא בהגשמה בו', וכ"ה בכל הנבראים וכמו"ש בספ"ב ח"ב פ"ג שכל הנבראים הן אור וזו המתפשט מהכח האלקי השופע עליהם ומהווה אותם בו', שההארה אלקי' עצמה באה בהגשמה ונעשה בכחי' מציאות דבר בו', וזהו אל עולם שהעולם הוא אלקי' ממש בו', וזה גילה והמשיך אברהם אע"ה שקרא אל עולם בו'. והענין הוא דהנה כתי' רם על

והאבות המשיכו בחי' התיקון להיות האור באופן כזה שיהי' בבחי' גילוי בעולמות ובבחי' התלבשות אוב"כ כו', ועוד בהתהוות הכלים שהן אלקו' והמשיך הגילוי למטה ענין אל עולם שהעולם הוא אלקו' כו'. וכללות ההמשכה הזאת זהו בחי' אל שדי שא' לעולמו די שזהו ההגבלה להיות מציאות דבר כו', וכן בהאור הוא שבא בהתלבשות והתעלמות וכמו ההגשמה ע"י אמצעי' הגרעין כו', דבאמת זהו תכלית הטוב והחסד לפי שעו"ז דוקא יכולים לקבל את האור שזהו בחי' הגילוי כו'. והנה בשערי אורה להר"י גיקמלייא ז"ל ש"ב אי' דמשארז"ל בנמ' שא' לעולמו די ע"ה שלפי הפשוט הפי' בזה כמו שא' שם שהי' העולם מרחיב עצמו עד שאמר לו די, עיקר הפנימי בזה הוא כי במדת אל שדי הוא נותן מוזן לכל ברי' וברי' ומשלח ברכותיו לאד' עד שיבלו שפתותיהם מלומר די כו', וכל הברכות והטובות הנשפעות באד' למלאות צורך כל ברי' ע"י אל שדי הוא כאמרו ואל שדי יברך אתכם כו', והיינו דאל שדי הוא ריבוי השפעה ע"ד מ"ש והריקותי לכם ברכה עד בלי די שארז"ל ע"ז עד שיבלו שפתותיכם מלומר די כו'. ולכאורה נראה שזהו בלתי הגבלה שהרי זהו מה שיבלו כו', אמנם באמת לא כן הוא שהרי זהו מה שהמוגבל יבלה שפתותיו מלומר די שהוא השפעה בשפע וריבוי כו', אבל א"א לקרות זה בשם בל"ג ד"כ לא הי' הנברא המוגבל משיגו כלל כו', גם ממה שקורין זה בשם ברכה וכמ"ש והריקותי לכם ברכה כו', מובן ג"כ שזהו בהגבלה, שהרי ענין הברכה ידוע שזהו מה שכבר ישנו במקורו, וכידוע ההפרש בין ברכה לתפלה כו', ומה שכבר יש בשרש ומקור ה"ז בבחי' הגבלה במדה וקצבה לפי אופן מה שיכולים לקבל כו', ומה שנשפע ונמשך מזה ה"ז בבחי' מיעוט ובבחי' הגבלה ממש (והיינו מפני שגם המקור מוגבל ע"כ ההמשכה הוא בבחי' מיעוט כו', דהאור שהוא בל"ג בעצם אינו שייך בו מיעוט כו' וכמ"ש במ"א), והברכה הוא שנמשך כמו שהוא במקורו שזהו ריבוי השפעה וכמו וזרע יצחק כו' וימצא מאה שערים ויברכהו הוי' שהברכה היא שהי' הצמיחה בריבוי ומ"מ ג"ז הוא בהגבלה כו', וזהו ל' והריקותי לכם מל' שמריקין מכלי אל כלי והיינו שמה שישנו במקורו יומשך למטה א"כ ה"ז הגבלה כו', והגם שהל' בלי די לכאורה מורה על בל"ג, הנה רז"ל שדרשו מ"ש בלי די עד שיבלו כו' הוציאו זה מל' בל"ג רק שאינו בבחי' הגבלה כמו די סתם שפי' עד פה תבא ולא יותר, וכלי די היינו יותר מדי (בל"א אזוי פיל ויפיל גינוג) וכמו די והותר שבמלאכת המשכן ועוד יותר מזה, אמנם בערך וסוג זה יחשב כו'.

ועפ"ז יובן מ"ש אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מאמ"צ, דהנה ידוע שיש מצרים בקדושה והו"ע ההגבלה כו' והיינו בחי' הגבלת האור שבא במדה ומשקל ומתלבש בכלים

התגלות כח שכלו שיהי' בעל שכל כו', ואופן הפעולה וההתגלות הוא ע"י התלבשות מהות העילה שנתפס בזה, וכמו כשמגלה מדה זו לא יגלה מדה אחרת וכ"ש בהשפעת השכל שנתפס בזה כו', ולכן בעו"ע צ"ל שיהי' בערך זל"ז שהמדות הן בערך השכל וכן בהשפעת השכל צריך שיהי' המשפיע ומקבל בערך זל"ז כו'. ולפי טעוהם שכ"ה בהמשכת החיות ממנו ית' שברך עו"ע אומרים דהשמים הוא בערך והארץ אינו בערך כו', אבל באמת אינו כן דהשמים ג"כ אינו בערך האלקו' כמו הארץ וכמ"ש המשפילי לראות בשמים ובארץ כו', והתהוות העולמות מאתו ית' הוא רק מהארה לבד שאינו פועל שום שינוי ח"ו בו ית', וענין ההתהוות הוא שמהות הנבראים ממש נתהוו מאלקו', והיינו מההארה שמאתו ית' שההארה גופא נעשה מהות נברא כו', וכמו שהארת כח הצומח מתעבה ונתגשם ומתהווה מהות פרי וא"ז פועל שום שינוי בכח הצומח כו', כמ"כ הוא למע' שההארה אלקו' עצמה מתגשם ונעשה מציאות נברא כו'. וזהו שגילה אברהם והודיע בעולם וקרא אל עולם שהעולם הוא אלקו' כו'. וזהו שאמרז"ל עד אברהם לא הוה זקנה, ופי' הה"מ ז"ל דהכוונה שלא הי' התגלות בחי' ית"ד עד אברהם שקרא אל עולם. והענין הוא דהנה ידוע דהשערות הן ממותרי מוחין לבד שהרי כשחותכין השערות אינו מרגיש כאב, ומ"מ יש בהם קצת חיות מהמוחין שהשערות המה חלולים שבהם מתלבש החיות כו', והנה מהות השערה היא גופא היא מהחיות שבמחוח שמתעבה ומתגשם ונעשה שערה, והתהוותה הוא באופן כזה שנעשה כמו דבר נבדל לגמרי מן הגוף עד שאינו מרגיש שום כאב כשחותכין אותה, ובאמת היא מהחיות גופא שנעשה מציאות שערה כו'. וכמ"כ הוא בהתהוות הנבראים שהן אור וזוי המתפשט מכח השופע כו' שהיא ההארה האלקו' ונתהווה מהות נברא כו', וזהו שגילה אברהם אע"ה והודיע זה בעולם ועי"ז המשיך גילוי ית"ד דשם אל הוא תיקון הראשון מינת"ד כו', ובאמת התהוות בי"ע הוא מתיקון הראשון דינת"ד וכמ"ש באד"ר דקל"ב ע"א דתלת עלמין נפקין מתיקונא קדמאה כו' וכמ"ש בתו"א בהבי' דמשה ידבר, וזהו דאברהם שקרא אל עולם כנ"ל המשיך גילוי בחי' ית"ד כו'. וזהו שאברהם התחיל להאיר שהמשיך בחי' האור והגילוי והוא בחי' אור זרוע כו', והיינו להיות התלבשות האוב"כ שע"ז יהי' בבחי' מציאות אור ויהי' בחי' גילוי אור כו' וכמשנת"ל פק"ל בענין שא' לעולמו די כו', וגם בד"כ המשכת האור משרשו ומקורו להיות בבחי' מציאות אור כו', והיינו המשכת האורות דע"ס דאצי' ועי"ז גם למטה יהי' גילוי אור אלקי כו'. והיינו דכללות המשכת ההשתל' הוא ע"י האבות כו', כי עד האבות לא הי' עדיין כתיקונו וכמשנת"ל שם דעד האבות הי' בבחי' התהו כו',

קיצור. וז"ע אל עולם, כמו הפרי שהיא הארת כח הצומח שנתגשם ואין שום שינוי, כן העולם הוא הארת אלקות שבא בהגשמה, ואין שום שינוי כלל, דהנה רם על כל גוים שהן או' שזהו בבחי' עו"ע שהעלול פועל שינוי בהעילה והעלול אינו מהות העילה, וכמו בשכל ומדות וכן במשפיע ומקבל, ובאמת אינו כן כ"א כנ"ל, וזהו עד אברהם לא הווה זקנה ופי' הה"מ ז"ל שהמשיך יגת"ד, וכמו עד"מ השערות הן עצמן מהחיות שבמחוק רק שנתגשמו, כמו"כ העולם הוא אלקות ושרשם מתיקון הראשון דיגת"ד, וזהו שהתחיל להאיר שהמשיך אור זרוע שיהי' בבחי' מציאות אור, וגילה שהעולם הוא אלקות כמו בכלים למעלה וכן בהעולם למטה, ובש"א דש' שדי הוא עד בלי די, והוא ג"כ המשכה שבבחי' מדה וגבול אך הוא בחי' ריבוי ההשפעה עד בלי די.

המגבילים את האור כו', וענין מ"ת הוא להיות היציאה מהמצרים וגבולים והיינו להיות גילוי האור שלא בבחי' הגבלה כו', וז"ש אנכי ה' אלקיך דהוי' הוא בחי' האור ויש בזה ב' מדרג' בחי' האור כמו שהוא בבחי' שייכות אל העולמות וכמו שהוא בערך העצמו' שגם האור הוא לא בבחי' הגבלה כו', וזהו אנכי הוי' דהגילוי דמ"ת הוי' גילוי ש' הוי' וכמו תורת ה' ומצות ה' כו', והוא בחי' ש' הוי' כמו שהוא מצד אנכי בחי' עצמו' אוא"ס כו', ואו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, דכל ענין התו' הוא להיות יצי"מ והיינו היציאה מהמצרים וגבולים דקדושה כו', ולא נו' כאן בריאת שו"א מפני שזהו בחי' די סתם שא' לעולמו די להיות בבחי' גבול רק הודיע כאן ענין יצי"מ שז"ע מ"ת כו', וזהו אנכי ה' אלקיך להיות גילוי ש' הוי' כמו שהוא מצד בחי' אנכי ועי"ו הוצאתיך מאמ"צ מבחי' מצרים וגבולים כו'

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עלה אלקים בתרועה, חגה"ס תרפ"ט

דהנה בני אלקים הן מבחי' גבורות דקדושה עדיין וזהו שנק' בני אלקים, עד"מ הבן שמדקדק ביותר על כבוד האב כמו"כ בני האלקים הוא שמדקדקים ביותר על העדר העבודה והמשכת האורות ע"י המצות, דבר"ה כתי' כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, דיש דין ומשפט על האלקות שימשיכו בני"י בעבודתם וזה תלוי באופן העבודה בשנה העברה, ובוה הוא הדקדוק של בני האלקים שמדקדקים בהעדר העבודה ח"ו דשנה העברה שמחמת הדין שלהם שמדקדקים ביותר מסתעפים בחי' גבורות קשות כי כל המוסף גורע, וע"כ מהדקדוק שלהם ביותר מסתעפים גבור' קשות שזהו הנק' שטן שבגימט' נחש ע"ה, וזהו ויבא גם השטן בתוכם להתיצב על הוי', דהשטן היא קל' ואינו בערך כלל שיבא להתיצב על הוי' שהוא מדת הרחמים אבל כאשר בני האלקים שהם גבורות דקדושה באים להתיצב על הוי' נגד שם הוי' שהוא רחמים וחסד הנה זה נותן כח ח"ו גם בהשטן ר"ל דגם הוא בא להתיצב נגד החסד והרחמים, ולזאת הנה בר"ה הוא הוי' יחתו מריביו הן בני האלקים גבו' דקדושה שהם המריבים עם שם הוי' בחי' רחמים ולזה א' יחתו מריביו שיפלו וישברו ויהי' בהכנעה גדולה, ונק' מיתוק הגבור' וכאשר הגבו' נמתקים אז אין מהם שום יניקה ח"ו

יט) והנה ר"ה הוא יום הדין ומשפט וכת' ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על הוי' ויבא גם השטן בתוכם להתיצב על הוי', ותרנם והוה יום דינא רבא יום שבוק סרחוניא, דר"ה הוא יום שבוק סרחוניא, דסרחוניא הם ענינים החומרים, דיש מצ"ע הוא מות ורע ונק' סרחוניא, ור"ה הוא יום שבוק סרחוניא שהו"ע עויבת החומריות והישות וכנ"ל דעבודת ר"ה דגם בגשמיות האכו"ש כו' העיקר הוא אצלו הכח האלקי והכוונה אלקית שבהם, ובר"ה באים בני האלקים להתיצב על הוי' והיינו דכח מדת הדין מתיצב נגד מדת הרחמים והוא לפי שבר"ה הנה כל הספי' הם בעל' והסתלקות למע' ובחי' בינה מסתלקת מהמדות ומזה מתעורר בחי' הדין, וכידוע דבר"ה הנה אז מסתלקים בחי' המוחין דז"א שז"ע בחי' דורמיטא דז"א כנודע, וכדאי' בוח"ג דצ"ט ע"א כד ההוא שופר עילאה דנהירו דכולא בי' אסתלק ולא נהיר לבנין וכדין דינא אתער, וידוע דשופר עילאה הוא בחי' יסוד אימא דנהירו דכולא בי' התגלות עתיק שבבינה דוקא, אסתלק ולא נהיר לבנין וכדין דינא אתער והיינו דע"י הסתלקות המוחין באים בני האלקים שמכח הדין שמתיצבים לנגד שם הוי' בחי' חסד והרחמים לתבוע דין ג"כ ואז ויבא גם השטן בתוכם שהוא בחי' גבורות קשות,

האלקים גבו' וקדושה שמדקדקים ביותר על העדר העבודה שמוזה מסתעף גבו' קשות ולזאת הו' יחתו מריכו ודרכה וירם קרן משיחו.

לגבורו' קשות ודרכה הנה יתן עז למלכו וירם קרן משיחו. קיצור. יבאר דר"ה הוא יום הדין ומשפט ונק' יום שבוק סרחוניא הם הענינים הנשמו' ואז ויבאו בני

~ ספר השיחות ה'תש"ה - בלה"ק ~

ח"י אלול

בשנת תר"ה היתה הפעם הראשונה שהוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' גילה זאת בסוד גדול לבני הצדיקים.

הסבא - הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש - סיפר להוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק על האזהרה הגדולה שהזהיר הרבי ה'צמח צדק', לשמור את הדבר בסוד.

הסבא היה נוהג להתבודד לעצמו ביום הולדת רבינו הראשון, ח"י אלול, גם כשהוא חל ביום השבת, מתוועד כל היממה בלימוד התורה ועבודת התפילה - לעצמו.

במאמר שהיה הסבא הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש אומר בשבת כשחל בה ח"י אלול, או בשבת שלפני ח"י אלול כשהוא חל באמצע השבוע, היה מזכיר ענין בשם הוד כ"ק רבינו הזקן.

מח"י אלול עד ח"י כסלו - אמר הוד כ"ק אדמו"ר מהר"ש - היו אצלנו - כוונתו על נשיאי חב"ד - שלושת חדשי ההכנה לקראת העבודה של 'ראש-השנה לחסידות' ביום הקדוש י"ט כסלו.

ג. שנת תרנ"ה היתה השנה הראשונה שהוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק נסע לנאות דשא. הסיבה הגלויה לנסיעתו היתה חלישות בריאותו. אבל הסיבה האמיתית היתה, שרצה להיות יחד אתי יותר ולהתמסר לחינוכי הפרטי.

הרבה, הרבה מאד, עלי להודות למורי הרשב"ץ, שיהיה לו באמת גן-עדן מואר, על שהעמיד אותי בקרן אורה של חסידות, ובמשך שמונה-עשרה חדשי חינוך, עשה אותי לכלי מוכשר ורואי לקבלת הדרכתו של אבי, בדרכי ולימוד החסידות.

לשלושת ה'מלמדים' שלי, עלי להודות על הכשרת החינוך החסידי שלי.

מורי הראשון היה חסיד חב"ד לבבי וחכם, בעל מדות טובות - ר' יקותיאל, 'מלמד דרדקי'.

ר' יקותיאל 'מלמד דרדקי', בסיפוריו מהתנ"ך והמדרשים, שאנו - ילדים קטנים - לא ידענו עדיין, עורר בנו את הרגשת 'הדרת ישראל'.

א. ח"י אלול הוא היום המיועד לשמחה ולברכה לחסידים בכלל ולחב"ד בפרט.

בין חסידים מתהלכת אימרה חסידית עתיקה בשתי נוסחאות: א) ח"י אלול הוא היום שהביא ומביא חיים באלול. ב) ח"י אלול נותן חיות בעבודה של "אני לדודי ודודי לי"⁵.

ח"י אלול תנ"ח הוא היום המאושר האמיתי לכל החסידים על פני תבל, מפני שיום זה הוא היום הבהיר של כל החסידים בכל העולם, הוא היום שבו נולד מורנו הבעל-שם-טוב.

ח"י אלול תפ"ד הוא היום הגדול המאושר שאי אפשר להעריך אותו. כשמורנו הבעל-שם-טוב נהיה בן עשרים ושש שנים, ולמעלה פסקו שאחי' השילוני יתגלה למורנו הבעל-שם-טוב ויגלה לו את מאור התורה הנגלית והקבלה, כפי שלומדים בגן-עדן.

בח"י אלול תצ"ד מלאו עשר שנים ללימודו והדרכתו של אחי' השילוני את מורנו הבעל-שם-טוב. במשך עשר שנים אלו, הנהיג מורנו הבעל-שם-טוב את עדת הצדיקים הנסתרים, והתהלך ממקום למקום בין אנשים פשוטים, ומספר להם סיפורים על מעלת ישראל, מדות טובות ויראת שמים. וכשנשלמו עשר שנות הלימוד, בח"י אלול תצ"ד, עלי-פי תוקף הוראת ודרישת מורו אחי' השילוני, נתגלה כ'בעל-שם-טוב' עושה נפלאות ומגלה עמוקות.

בח"י אלול תק"ה נולד הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, לאביו הצדיק החסיד הרב ר' ברוך בן הגאון ר' שניאור זלמן, ולאמו הצדקנית הרבנית מרת רבקה בת הגאון ר' אברהם נ"ע.

ב. במנהגי ליובאוויטש היו מנהגים שונים רבים: א) מנהגים גלויים וידועים לכל, גם מנהגי חול וגם מנהגי שבת ומועדי השנה. ב) מנהגים שנהגו בכתי הרביים ובניהם ונכדיהם. ג) מנהגים שהרבי נהג בהם. ד) מנהגים נסתרים, שכל רבי בזמנו נהג בהם. ואת כל המנהגים האלה, רשם הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק'.

ח"י אלול הוא מועד מהמועדים הנסתרים.

(5) אלול - ר"ת: אני לדודי ודודי לי.

מוגבלות ובהרגש הזולת האמיתי שלו, התמסר לחינוכי, ובמלים הראשונות שכ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר אתי, הסביר לי את העגמת־נפש הגדולה שהיתה לו שבגלל מצב בריאותו הרופף, נמנע ממנו לטפל בעצמו בחינוכי, ונאלץ – בגלל שהותו במעיינות הרפואה בארצות חוץ־לארץ – למסור את חינוכי והדרכתי בידי החסיד ר' חנוך הענדל והמלמד ר' ניסן נ"ע, ואני עצמי – אומר לי אבי – שהיתי במקומות מרפא שונים בחוץ־לארץ.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי אז על חוויותיו הקשות, כשעקב מצב בריאותו הרופף, נאלץ לשהות במקומות מרפא בחוץ־לארץ בחג הפסח האחרון ובכל חדשי הקיץ, ורק בזכות אבות קדושים – האזין השי"ת לבקשתו הפנימית וקיבל את בקשתו הנפשית.

כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי על חוויותיו באותו זמן, שהוא עצמו לא היה יכול להתעסק בחינוכי, והיה מוכרח למסור את חינוכי למלמד ר' ניסן ולחסיד ר' חנוך הענדל נ"ע – זלגו עיני קדשו דמעות.

אין בכוח אנוש לתאר את ההתקשרות הבלתי מוגבלת שדיבורי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עוררו בי.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר אז: אני נותן שבה והודיה להשי"ת שתפילותיי נתקבלו. בלי ספק, זוהי פעולת התעוררות התפילות של אבותינו הקדושים. שהשי"ת יצליח שתקבל את דרכי החינוך בפנימיות, הפנימיות החסידית המאירה באור פנימי ועצמי.

מורי השני היה ר' שמשון. 'מלמד' טוב, אבל כעסן גדול. היו לו רצועות עור מיוחדות, בהם היה מכה אותנו, דבר שהכאיב לנו מאד.

מורי השלישי, שעורר בי וחינך אותי ברגש החסידי, היה החסיד המלמד ר' ניסן נ"ע סקאבלא.

ומורי ומדריכי הרביעי היה מורי החסיד הרשב"ץ נ"ע, שעשאני לכלי מוכשר לקבל את הדרכת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

היום השלישי בפרשת בהעלותך, י"ב סיון תרנ"ה, הוא היום המאושר בו החל כ"ק אאמו"ר הרה"ק להדריכני בחינוך מיוחד, לספר לי סיפורים פנימיים, שעשאוני בפעם אחת, במידה ידועה, למתון ולמבקר את רגליותי והנהגותיי.

בטיול הראשון בן־השעתיים בנאות דשא, גילה לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את החלטתו הקדושה, שהוא בעצמו יתמסר להדרכתו, באותו אופן וסדר ההדרכה שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הודריך אותו, כשמלאו לו אחת־עשרה שנה.

במלים הראשונות שכ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר אלי, ראיתי את ההבנה הגדולה⁶ שהמתחן צריך כדי להבין את רגשותיו של המתחן, ורק אז מביא החינוך את הפעולה האמיתית המקווה. המתחן מרגיש איך המתחן מבין אותו עם כל רגשותיו הפנימיים, וזה מביא את המתחן להתקשרות פנימית מסוימת אל המתחן.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, במידותיו החסידיות הבלתי

(6) ראה באריכות 'מאמר כללי החינוך וההדרכה' בספר השיחות ה'תש"ג עמוד 205 ואילך.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

יהי בכל מקום מושבותיהם.

ע"ד שאלתו אודות ועד התמיכה, מאחב"י נדיבי אמעריקע בשביל תמיכת הרבנים והישיבות, בכל מרחבי ארץ רוסיא, יברכס השם. הנה בקשתי את ידינו הנעלה מו"ה אלחנן דוב שי' מרזב כי יבאר להם בקצרה השתלשלות נסיעתינו מליובאוויטש לרוסטוב, וכל העבר עלינו, ועל המוסד הקדוש ישיבת תומכי תמימים במשך זה.

והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש בן מו"ר.

ב"ה ג' ה' כסלו, רפ"ב

כבוד ידידי הנכבד וו"ח אי"א מו"ה

זוסמאן שי'

שלום וברכה.

מכתבו מג' תצא העבר, קבלתי תמול, ונהנתי שמוע פ"ש מידינו היושבים בארץ מרחק ובלב קרובה לכל הענינים, רצונות קדש אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נייע זי"ע, יברכס האלקים, ואור התורה והמצות בלוית נועם החיים, חיי ישראל, בפרנסה טובה והשפעה מרובה

אגרות קודש - מתורגם לאנגלית

(מתוך הספר "פרופ' גרין - שלום וברכה" בהוצאת בית חב"ד המרכזי באר שבע)

ב"ה, חנוכה תש"ל

ברוקלין

ד"ר זאב גרין

שלום וברכה!

עבר זמן מאז ששמעתי ממך. אני מקווה שהכל בסדר. ביחס ליהודי, משמעות הביטוי "הכל בסדר" היא שאינו עומד במקומו אלא מתקדם בהדרגה. אין צורך להרחיב בנושא ביחס אליך.

היפנו את תשומת ליבי לידיעה בעיתונות שהיית אמור להופיע בבית כנסת מסוים בסביבת י"ט כסלו. מכיוון שלא שמעתי ממך אודות הופעה זו אני תוהה האם היא יצאה לפועל. בכל מקרה אני שולח לך ומעתיר עליך את איחולי הצלחה בכל מאמציך להפיץ יהדות. אבקש לאחל לך הצלחה במיוחד בהיותך הנואם האורח באירוע חב"ד בדטרויט השבוע.

ברוח הימים האלו של חנוכה, אני מאחל לך להמשיך בעבודתך הטובה במידה הולכת וגדלה, בהתאם למסר של אורות חנוכה שאנו מוסיפים והולכים מיום ליום, בדרך שמשמעותה זהה לזו שאנו מצווים לגבי תורה ומצוות כאשר הן חדורות אור וחוסן חסידי. זו הדרך לקבל מידה גדולה של ברכות ה' בכל הנצרך ובמיוחד לגדל את ילדיך לחיים של תורה חופה ומעשים טובים.

באיחולים טובים לך ולמשפחתך לחנוכה שמח ומעורר,

בברכה

חתימת יד-קודשו של הרבי

אדוני אבי מורי ורבי היה נותן דמי חנוכה בליל נר הרביעי או החמישי
היום יום כח כסלו

בטח יבין הפליאה מהולה בצער שגרמה לי הידיעה שלפעם הראשונה מהתיסדות
כפר חב"ד לא השתתף כבודו בהתוועדות ד"ט כסלו שם
ממכתב ימי חנוכה, ה'תש"כ

פרשת מקץ

הגזירות. ומבאר בתסירות, שיש קשר בין שני הדברים, כי בזמן הגלות, האדם הוא בגדר 'חולם', ככתוב "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". שפן, חלום נובע מכת הדמיון, המאחד שני דברים מנגדים; ואף בזמן הגלות כך: בשעת התפלה מרגיש אדם דבקות בה', ולאחר סיום התפלה הוא שוכח הכל ושוקע בעניגי העולם.

(לקוטי שיחות א עמ' 85)

שני ^{טו} ויאמר פרעה אל־יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתר אתו: ^{טז} ויען יוסף את־פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את־שלום פרעה: ^{יז} וידבר פרעה אל־יוסף בחלמי הנני עמד על־שפת היאר: ^{יח} והנה מן־היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה באחו: ^{יט} והנה שבע־פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר לא־ראיתי כהנה בכל־ארץ מצרים לרע: ^כ ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשונות הבריאות: ^{כא} ותבאנה אל־קרפנה ולא נודע פירבאו אל־קרפנה ומראיהן רע כאשר בתחלה ואיקץ: ^{כב} וארא בחלמי והנה ^א שבע שבלים עלת בקנה אחד מלאת וטבות: ^{כג} והנה שבע שבלים צנמות דקות שדפות קדים צמחות אחריהם: ^{כד} ותבלען השבלים הדקות את שבע השבלים הטבות ואמר אל־החרטמים ואין מגיד לי: ^{כה} ויאמר יוסף אל־פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה הגיד לפרעה: ^{כו} שבע פרת הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הנה חלום אחד הוא: ^{כז} ושבע הפרות הרקות והרעות העלת אחריהן

מא ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על־היאר: ^ב והנה מן־היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו: ^ג והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן־היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על־שפת היאר: ^ד ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה: ^ה ויִישֶׁן ויחלם שנית והנה ^ו שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטבות: ^ז והנה שבע שבלים דקות ושדופת קדים צמחות אחריהן: ^ח ותבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום: ^ט ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את־כל־חרטמי מצרים ואת־כל־חכמי ויספר פרעה להם את־חלמו ואין־פותר אותם לפרעה: ^י וידבר שר המשקים את־פרעה לאמר את־חטאי אני מזכיר היום: ^{יא} פרעה קצף על־עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים: ^{יב} ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש בפתרון חלמו חלמנו: ^{יג} ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר־לו ויפתר־לנו את־חלמתינו איש בחלמו פתר: ^{יד} ויהי כאשר פתר־לנו פן היה אתי השיב על־פני ואתו תלה: ^{טו} וישלח פרעה ויקרא את־יוסף ויריצהו מן־הבור ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל־פרעה: ^{טז} (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~

ויפרעה חלם (מא, א) חלומותיו של יוסף בפרשת וישב, וכן חלומותיו של פרעה, היו סבות לגלות מצרים, שרש כל

שבע שנים הנה ושבע השבלים הרקות שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב: ^כ הוא הדבר אשר דברתי אל־פרעה אשר האלהים עשה הראה את־פרעה: ^{כא} הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל־ארץ מצרים: ^{כב} וקמו שבע שני רעב אחריהו ונשפח כל־השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את־הארץ: ^{כג} ולא יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי־כן כִּי־כבד הוא מאד: ^{כד} ועל השנות החלום אל־פרעה פעמים כִּי־נכון הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשותו: ^{כה} ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על־ארץ מצרים: ^{כו} יעשה פרעה ויפקד פקדים על־הארץ וחמוש את־ארץ מצרים בשבע שני השבע: ^{כז} ויקבצו את־כל־אכל השנים הטובות הבאת האלה ויצברו־בר תחת יד־פרעה אכל בערים ושמרו: ^{כח} והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב אשר תהיו בארץ מצרים ולא־תפרת הארץ ברעב: ^{כט} ויטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל־עבדיו: ^ל ויאמר פרעה אל־עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו:

~ נקודות משיחות קודש ~

אלקים יענה את שלום פרעה (מא, טז) מצרים, מלשון מצר וגבול, אינה נותנת מקום לגלוי אלקות שלמעלה מהטבע. לכן הזכיר יוסף בדבריו לפרעה מלך מצרים, את שם אלקים, בגימטריא "הטבע": "אלקים יענה... אשר האלקים עושה". וכאשר משה ובנו אמר לפרעה "כה אמר הוי'... שלח את עמי" – השיב לו פרעה "מי הוי'... לא ידעתי את הוי'". פרעה אינו מכיר בשם הוי', שלמעלה מהטבע, ואף אינו רוצה להודות בקיימו.

(לקוטי שיחות 1 עמ' 29)

שלישי ^{לב} ויאמר פרעה אל־יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את־כל־זאת אינ־נכון וחכם כמוך: ^{לד} אתה תהיה על־ביתי ועל־פיד ישק

כל־עמי רק הפסא אנדל ממך: ^{לז} ויאמר פרעה אל־יוסף ראה נתתי אתך על כל־ארץ מצרים: ^{לח} ויסר פרעה את־מטבתו מעל ידו ויתן אתה על־יד יוסף וילבש אתו בגדי־שש וישם רכב הזהב על־צווארו: ^{לט} וירכב אתו במרפבת המשנה אשר־לו ויקראו לפניו אנכרד ונתן אתו על כל־ארץ מצרים: ^מ ויאמר פרעה אל־יוסף אני פרעה ובלעדיך לא־יזים איש את־ידו ואת־רגלו בכל־ארץ מצרים: ^{מא} ויקרא פרעה שם־יוסף צפנת פענח ויתן־לו את־אסנת בת־פוטו פרע כהן אן לאשה ויצא יוסף על־ארץ מצרים: ^{מב} ויוסף בן־שלושים שנה בעמדו לפני פרעה מלך־מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל־ארץ מצרים: ^{מג} ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים: ^{מד} ויקבץ את־כל־אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן־אכל בערים אכל שדה־העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה: ^{מה} ויצבר יוסף בר כחול הים הרבה מאד עד כִּי־חדל לספר כִּי־אין מספר: ^{מו} וליוסף ילד שני בנים במרם תבוא שנת הרעב אשר ילדה־לו אסנת בת־פוטו פרע כהן און: ^{מז} ויקרא יוסף את־שם הבכור מנשה כִּי־נשני אלהים את־כל־עמלי ואת כל־בית אבי: ^{מח} ואת שם השני קרא אפרים כִּי־הפרני אלהים בארץ עניי:

~ נקודות משיחות קודש ~

כי נשני אלקים... כי הפרני אלקים (מא, נא-נב) מנשה – יוסף חשש שבפסכיקה המצרית הטמאה ישפח את בית אביו ויאבד את צדקתו, וקריאת שם זה הזכירה לו תמיד סכנה זו וכך הצליח להתגבר ולא לשפח. אפרים – מורה על שלב שני ונעלה יותר. לא זו בלבד שמצרים לא השפיעה עליו לרעה, אלא היא עצמה הביאה לפיריון והתעלות רוחנית, בבחינת 'תרון האור מתוך החשך'.

(לקוטי שיחות טו עמ' 433)

והנה הקטן את־אֵבִינו הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ: ^ד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם: ^ה בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חַי פְּרֹעָה אִם־תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בָּבֹא אַחִיכֶם הַקָּטָן הֵנָּה: ^ו שְׁלוּהוּ מִפֶּנֶם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אֲחִיכֶם וְאַתֶּם הַאֲסוּרוֹ וַיִּבְחָנוּ דְבַרְיֶכֶם הַאֲמַת אֲתֹכֶם וְאִם־לֹא חַי פְּרֹעָה כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם: ^ז וַיֹּאסֶף אֲתֶם אֶל־מִשְׁמֶר שְׁלֹשַׁת יָמִים: ^ח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחַיּוּ אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי רֹא:

~ נקודות משיחות קודש ~

יִפְרַי יוֹסֵף אֶת אֶחָיו, וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ (מב, ח) מְבָאָר בְּחִסְדוֹת, שִׂיּוֹסֵף עֲמַד בְּדִרְגָה נְעִלִית כְּזוֹ, שָׂגַם בְּהִיּוֹתוֹ שְׁלִיט עַל מִצְרַיִם שָׁמַר עַל דְּבָקוֹת בְּהַקְבָּ"ה, הוּא נִשְׁאָר יוֹסֵף הַצַּדִּיק. הַשְּׂבָטִים, לְעַמַּת זֹאת, נִאֲלָצוּ לְהִתְרַחֵק מִמְּמֹלֶת עוֹלָם הֵנָּה כְּדִי לְדַבֵּק בְּהַקְבָּ"ה, וְלִכְן בְּחֵרוֹ לְהִיּוֹת רוֹעֵי צֹאן. וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ - לֹא הִיָּטְהוּ לָהֶם הַפְּרָה וְהַכְּנָה בְּדִרְגַת יוֹסֵף, שֶׁכֵּן לְפִי דִרְגָתָם אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת דְּבוּק בָּהּ אֶלָּא מִתּוֹךְ הַתְּבוּדוֹת.

(לקוטי שיחות א עמ' 88)

חֲמִישִׁי ^ט אִם־פָּנִים אַתֶּם אַחִיכֶם אֶחָד יֹאסֶר בְּבֵית מִשְׁמַרְכֶּם וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ שָׂבֵר רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם: ^י וְאַת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן תִּבְיִאוּ אֵלָי וַיֹּאמְנוּ דְבַרְיֶכֶם וְלֹא תְמוֹתוֹ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: ^{יא} וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחָיו אַבְל־אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל־אֲחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת: ^{יב} וַיַּעַן רְאוּבֵן אֲתֶם לֵאמֹר הֲלוֹא אֲמַרְתִּי אֵלֵיכֶם | לֵאמֹר אֶל־תִּחְמָאוּ בְיָלֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמְוּ הֵנָּה נִדְרַשׁ: ^{יג} וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמְלִיץ בֵּינְתֶם: ^{יד} וַיִּסַּב מִעֲלֵיהֶם וַיִּבְךְ וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתֶם אֶת־שְׁמֹעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: ^{טו} וַיִּצְוּ יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת־כְּלֵיהֶם בָּרֶ וְלִהְיֹשִׁיב כִּסְפֵיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צָדָה לְדַרְדָּר וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן: ^{טז} וַיִּשְׂאוּ אֶת־שַׁבְרָם

רְבִיעִי ^{יז} וַתְּחַלְּינָה שִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבָע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יח} וַתְּחַלְּינָה שִׁבְעַ שְׁנֵי הָרָעֵב לָבוֹא כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעֵב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם: ^{יט} וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פְּרֹעָה לֵלְחֵם וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה לְכָל־מִצְרַיִם לָכוּ אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: ^כ וַהֲרַעֵב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בְּהֵם וַיִּשְׁבֵּר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעֵב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{כא} וְכָל־הָאֶרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִמָה לְשַׁבֵּר אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרָעֵב בְּכָל־הָאֶרֶץ: **מב** ^{כב} וַיִּרְא יַעֲקֹב כִּי יִשְׁשַׁבֵּר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: ^{כג} וַיֹּאמֶר הֵנָּה שָׁמַעְתִּי כִּי יִשְׁשַׁבֵּר בְּמִצְרַיִם רְדוֹ־שָׁמָּה וְשַׁבְרוּ־לָנוּ מִשִּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת: ^{כד} וַיִּרְדּוּ אַחֲרֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשָׁבֵר בְּרֶ מִמִּצְרַיִם: ^{כה} וְאֶת־בְּנֵימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אָחָיו כִּי אָמַר פְּוִי־קִרְאָנוּ אֶסּוֹן: ^{כו} וַיָּבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשַׁבֵּר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעֵב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן: ^{כז} וַיּוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאֶרֶץ הוּא הַמִּשְׁבִּיר לְכָל־עַם הָאֶרֶץ וַיָּבִיאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אַפָּיִם אֲרָצָה: ^{כח} וַיִּרְא יוֹסֵף אֶת־אָחָיו וַיִּפְרַם וַיִּתְנַפֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתֶם קִשּׁוֹת וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֵאִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לְשַׁבְר־אֶכָּל: ^{כט} וַיִּפְרַי יוֹסֵף אֶת־אָחָיו וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ: ^ל וַיּוֹזֵפֶר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מְרַגְלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת אֶת־עֲרֹנֹת הָאֶרֶץ בְּאֲתֶם: ^{לא} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדִּיד כָּאוֹ לְשַׁבְר־אֶכָּל: ^{לב} כָּלְנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחְנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עַבְדִּיד מְרַגְלִים: ^{לג} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא כִי־עֲרֹנֹת הָאֶרֶץ בְּאֲתֶם לְרֹאוֹת: ^{לד} וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדִּיד אַחִים | אֲנַחְנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנַעַן

גִּרְדָּה וּנְשִׁבְרָה לְךָ אָכַל: ה וְאִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח לֹא
גִּרְדָּה כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא־תֵרְאוּ פְּנֵי בִלְתֵי
אֲחֵיכֶם אֲתִיבָם: ו וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם
לִי לְהַגְדִּיד לְאִישׁ הַעֹדֵד לָכֶם אֵח: ז וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל
שְׂאֵל־הָאִישׁ לָנוּ וְלִמּוֹלְדֵתָנוּ לֵאמֹר הַעֹדֵד
אֲבִיכֶם חֵי הַיּוֹשׁ לָכֶם אֵח וְנִגְדַּלְו עַל־פִּי
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדְעַע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ
אֶת־אֲחֵיכֶם: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל אָבִיו
שְׁלַחַה תַּעֲרֵר אֶתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכַּח וְנִחַיָּה וְלֹא
נָמוּת גַּם־אֲנַחְנוּ גַם־אַתָּה גַּם־טַפְּנוּ: ט אָנֹכִי
אֶעֱרַכְנוּ מִיַּדִּי תִּבְקַשְׁנוּ אִם־לֹא הִבִּיאתִיו אֵלֶיךָ
וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחִטַּאתִי לְךָ כְּלַתִּימִים: י כִּי
לֹאֵל הַתְּמַהֲמַהֲנוּ כִּי־עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַעַמִּים:
יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן אֶפְאֹד
זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכַלִּיכֶם וְהוֹרִידוּ
לְאִישׁ מִנַּחַה מַעֲט צְרִי וּמַעֲט דְבַשׁ נִכְאֵת וְלֹט
בְּטַנִּים וּשְׂקָדִים: יב וְכֶסֶף מִשְׁנֵה קָחוּ בְיַדְכֶם
וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אִמְתַּחֲתִיכֶם תָּשִׁיבוּ
בְיַדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֵה הוּא: יג וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ
וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: יד וְאַל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם
רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם
אֲחֵר וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֲנִי כְּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:
טו וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנַּחַה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה־
כֶּסֶף לִקְחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִין וַיִּקְמוּ וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם
וַיַּעֲמִדּוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:

~ נקודות משיחות קודש ~

הלא אמרתי אליכם . . אל תחטאו בילד ולא שמעתם
(מב, כב) וקשה, היתכן שבה בשעה שאחיו מודים שחטאו
ומצדיקים עליהם את הדין, מצא ראוּבֵן לִנְכוֹן לְהַגְדִּיל אֵת
צַעֲרָם. וַיֵּשׁ לִזְמֶר, שְׁמִסִּים דְּבָרֵי הַשְּׂבָטִים "עַל כֵּן בָּצָא
אֲלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת" נִרְאֶה שֶׁהִתְחַרְטוּ מִחַמַּת הַצָּרָה, לֹא
מִשׁוּם שֶׁהִכִּירוּ בְחֻמַּת הַחַטָּא עֲצוּמוֹ. לָכֵן אָמַר לָהֶם רְאוּבֵן,
שִׁתְּרָטָה צְרִיכָה לְכוּא מִתּוֹךְ הַצָּרָה בְחֻמַּת הַחַטָּא כְּשֶׁלְעֲצוּמוֹ
- כְּפִי שְׂאֵמַר לָהֶם בַּשְּׂעֵתוֹ.

(לקוטי שיחות ל עמ' 198)

עַל־חֲמורֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: טו וַיִּפְתַּח הָאָחֵד אֶת־
שִׁקּוֹ לְתֵת מִסְפּוֹא לְחִמְרוֹ בַּמְלוֹן וַיֵּרָא אֶת־
כֶּסֶפוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי אִמְתַּחֲתוֹ: טז וַיֹּאמֶר אֶל־
אָחִיו הַיּוֹשֵׁב כֶּסֶפִּי וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחֲתִי וַיֵּצֵא
לָכֶם וַיַּחֲרְדּוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו לֵאמֹר מִה־זֹּאת
עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ: טז וַיָּבֵאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם
אֶרְצָה כְּנָעַן וַיַּגִּידוּ לוֹ אֵת כְּלַת־הַקֶּרֶת אֲתֶם
לֵאמֹר: יז דְּבַר הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוּת
וַיִּתֵּן אֲתָנוּ כְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ: יח וַנֹּאמֶר אֲלֵינוּ
כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מִרְגָּלִים: יט שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵן
אֲנַחְנוּ אֲחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאָחֵד אֵינָנוּ וְהַקְטָן
הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ בְּאָרֶץ כְּנָעַן: כ וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ
הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כְנִים אַתֶּם
אֲחֵיכֶם הָאָחֵד הִנִּיחוּ אֶתִּי וְאֶת־רַעֲבוֹן בְּתִיכֶם
קָחוּ וְלָכוּ: כא וְהִבִּיאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם הַקְטָן אֲלֵי
וְאֲדַעָה כִּי לֹא מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי כְנִים אַתֶּם
אֶת־אֲחֵיכֶם אֲתָן לָכֶם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ:
כב וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקִיהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוּר
כֶּסֶפוֹ בְּשִׁקּוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת־צְרוּרוֹת כֶּסֶפֵיהֶם הַמָּה
וְאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ: כג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם
אֶתִּי שְׁכַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינְנוּ וְאֶת־
בְּנֵימִין תִּקְחוּ עָלֵי הָיוּ כְלֵנָה: כד וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן
אֶל־אָבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמָּת אִם־לֹא
אֲבִיָּאנוּ אֵלֶיךָ תִּנֶּה אֲתוֹ עַל־יַדִּי וְאֲנִי אֲשִׁיבְנוּ
אֵלֶיךָ: כה וַיֹּאמֶר לֹא־יִרְדַּע בְּנֵי עַמְכֶם כִּי־אָחִיו מָת
וְהוּא לְבָדוּ גִשְׂאֵר וְקִרְאָהוּ אֶסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
תִּלְכוּ־בָּהּ וְהוֹרְדְתֶם אֶת־שִׁיבְתִי בְּיָגוֹן שְׂאוֹלָה:
מג « וְהִרְעַב כָּבֵד בְּאָרֶץ: כז וַיְהִי כְּאֲשֶׁר כָּלוּ
לְאֹכַל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֲבִיהֶם שָׁבוּ שְׁבוּ לָנוּ מַעַט־אָכַל:
כח וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ יְהוָה לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד בְּנֵי
הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא־תֵרְאוּ פְּנֵי בִלְתֵי אֲחֵיכֶם
אֲתִיבָם: כט אִם־יִשְׁלַח אֶת־אֲחֵינוּ אֲתָנוּ

וְלָהֶם לְכַדֵּם וּלְמִצְרַיִם הָאֲכָלִים אֹתוֹ לְכַדֵּם כִּי
 לֹא יוּכְלוּן הַמִּצְרַיִם לֵאכֹל אֶת־הָעֵבְרִים לֶחֶם
 בִּיתְעֵבֶה הוּא לְמִצְרַיִם: ^א וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַכֹּהֵן
 כַּבְּכָרְתוֹ וְהַצֵּעִיר כַּצֵּעֲרָתוֹ וַיִּתְמָהוּ הָאֲנָשִׁים
 אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: ^ב וַיִּשָּׂא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו
 אֱלֹהִים וַתִּרְבַּ מִשָּׂאת בְּנִימָן מִמִּשָּׂאת כָּל־חַמֵּשׁ
 יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: ^ג מִדַּ ׀ וַיֵּצֵאוּ אֶת־
 אִשָּׁר עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מֵלֵא אֶת־אֲמֹתַחַת
 הָאֲנָשִׁים אֲכַל כַּאֲשֶׁר יוּכְלוּן שָׂאת וְשִׂים
 כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתוֹ: ^ד וְאֶת־גִּבְעֵי גִבְעֵי
 הַכֶּסֶף תִּשִׂים בְּפִי אֲמֹתַחַת הַקֶּטָן וְאֵת כֶּסֶף
 שִׁכְרוֹ וַיַּעַשׂ כַּדְּבַר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: ^ה הַכֹּהֵן
 אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמֹרִיהֶם: ^ו הֵם
 יָצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אָמַר לְאִשָּׁר
 עַל־בֵּיתוֹ קוּם רִדֵף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתֶם
 וְאֲמַרְתָּ אֱלֹהִים לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת
 טוֹבָה: ^ז הַלּוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנָי כֹּה וְהוּא
 נַחֵשׁ יִנְחַשׁ כֹּה הִרְעַתֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם: ^ח וַיִּשְׁגַּם
 וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ^ט וַיֹּאמְרוּ
 אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנָי כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַלֵּילָה
 לְעִבְדֶיךָ מַעֲשֹׂת כַּדְּבַר הַזֶּה: ^י הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר
 מָצְאוּ בְּפִי אֲמֹתַחַתֵּנוּ הִשְׁכַּנּוּ אֵלֶיךָ מֵאַרְצָן
 כַּנְּעַן וְאֵיךְ נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אִו זֶהב:
^{יא} אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ מֵעִבְדֶיךָ וּמֵת וְגַם־אֲנַחְנוּ
 נִהְיָה לְאֲדֹנָי לְעִבְדִים: ^{יב} וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה
 כַּדְּבָרֵיכֶם כִּי־הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי
 עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נְקִיִּם: ^{יג} וַיִּמְהָרוּ וַיּוֹרְדוּ אִישׁ
 אֶת־אֲמֹתַחַתוֹ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמֹתַחַתוֹ:
^{יד} וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְּדוֹל הַחֹל וּבְקַטָּן פִּלָּה וַיִּמְצָא הַגִּבְעֵי
 בְּאֲמֹתַחַת בְּנִימָן: ^{טו} וַיִּקְרְעוּ שִׁמְלֹתָם וַיַּעֲמִם
 אִישׁ עַל־חֲמֹרוֹ וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה: ^{טז} וַיָּבֵא יְהוּדָה
 וְאֲחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדֵנוּ שָׂם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו
 אֶרְצָה: ^{יז} וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֵׂה זֶה

שְׁשִׁי ^{יח} וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתֶּם אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשָּׁר
 עַל־בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבַּיְתָה וּטְבַח טְבַח
 וְהִכֵּן כִּי אֲתִי יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצְּהָרִים: ^{יט} וַיַּעַשׂ
 הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־
 הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: ^כ וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי
 הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֵּׁב
 בְּאֲמֹתַחַתֵּנוּ בַּתַּחֲלָה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְגַּלֵּל
 עָלֵינוּ וְלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וְלִקְחַת אֹתֵנוּ לְעִבְדִים
 וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ: ^{כא} וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית
 יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: ^{כב} וַיֹּאמְרוּ כִּי
 אֲדֹנָי יָרַד יָרְדְנוּ בַּתַּחֲלָה לְשִׁבְר־אָכֹל: ^{כג} וַיְהִי
 כִּי־בָאוּ אֶל־הַמְּלֹךְ וַנִּפְתַּחֶה אֶת־אֲמֹתַחַתֵּנוּ
 וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתוֹ כֶּסֶפְנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ
 וְנִשְׁבַּ אֹתוֹ בִּידְנוּ: ^{כד} וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדְנוּ בִּידְנוּ
 לְשִׁבְר־אָכֹל לֹא יָדַעְנוּ מִי־שָׂם כֶּסֶפְנוּ
 בְּאֲמֹתַחַתֵּנוּ: ^{כה} וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ
 אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֵהֶי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְּמוֹן
 בְּאֲמֹתַחַתֵּיכֶם כֶּסֶפְכֶם בָּא אֵלָי וַיּוֹצֵא אֱלֹהִים
 אֶת־שִׁמְעוֹן: ^{כו} וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה
 יוֹסֵף וַיִּתֵּן מִיַּם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְּפֹא
 לַחֲמֹרֵיהֶם: ^{כז} וַיִּכְנֶסוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף
 בַּצְּהָרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׂם יֵאָכְלוּ לֶחֶם: ^{כח} וַיָּבֵא
 יוֹסֵף הַבַּיְתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בְּיָדָם
 הַבַּיְתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אֶרְצָה: ^{כט} וַיִּשָּׂא לָהֶם
 לְשִׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבִיכֶם הִגִּיד אֲשֶׁר
 אֲמַרְתֶּם הַעוֹדְנוּ חַי: ^ל וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעִבְדֶיךָ
 לְאֲבִינוּ עוֹדְנוּ חַי וַיִּקְרוּ כַּתִּיב וַיִּשְׁתַּחוּ
 קִרְי וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: ^{לא} וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין
 אֲחִיו כִּי־אָמוֹ וַיֹּאמֶר הִזֵּה אֲחִיכֶם הַקֶּטָּן אֲשֶׁר
 אֲמַרְתֶּם אֵלָי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַדְךָ בְּנִי: ^{לב} וַיִּמְהָר
 יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמוֹ אֶל־אֲחִיו וַיִּבְקֹשׁ לַבְּפוֹת
 וַיָּבֵא הַחֲדָרָה וַיִּבְכֶּה שָׁמָּה: ^{לג} וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא
 וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: ^{לד} וַיִּשְׁימוּ לוֹ לְכַדֹּ

חֲצִי הַחַיִּין יִהְיֶה לְפָר וּשְׁלִישֵׁת הַחַיִּין לְאֵיל
וּרְבִיעֵת הַחַיִּין לְכַבֵּשׂ יֵינן זֹאת עֵלֶת הַדָּשׁל בְּחֻדְשׁוֹ
לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה: ^{טו} וּשְׁלֵעִיר עֲנִים אֶחָד לְחַטָּאת
לִיהוּדָה עַל־עֵלֶת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: **ס**

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא
בְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ
וַיִּקְרַב מְזִישִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוּן וּבְזוּמִיכוּן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֵנְלָא וּבְזוּמֵן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמֵהּ
רַבָּא מְבֻרַךְ לַעֲלֵם וּלְעֵלְמֵי עֲלָמָא. וַתְּבַרַךְ: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבֻרַךְ
לְעֵלְמֵם וּלְעֵלְמֵי עֲלָמָא. יְתְּבַרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,
וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ
דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַחְמָא
וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ

אָמֵן: אִמֵּן

מִפְטִיר ^{מב} בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִם נָשִׂיא לְבָנֵי גֵר אֱלִיסָף
בְּזִדְעוּאֵל: ^{מג} קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מֵלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^{מד} כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מֵלֵאָה
קַמְרַת: ^{מה} פֶּר אֶחָד בְּזִבְקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-
אֶחָד בְּזִשְׁנָתוֹ לְעֵלָה: ^{מו} שְׁעִיר־עֲנִים אֶחָד
לְחַטָּאת: ^{מז} וְלוֹבַח הַשְּׁלָמִים כֶּקֶר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמוּשָׁה עֶתְדִים חֲמוּשָׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמוּשָׁה
זֶה קָרְבַּן אֱלִיסָף בְּזִדְעוּאֵל: **פ**

אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַלֹּא יִדְעֹתֶם כִּי־נַחֵשׁ יִנַּחֵשׁ אִישׁ
אֲשֶׁר כָּמוֹנִי: ^{מא} וַיֹּאמֶר יְהוָה מִה־נֹּאמַר לְאֹדְנִי
מִה־נִּדְבַר וּמִה־נִּצְטַדַּק הָאֱלֹהִים מִצֵּא אֶת־עֵינָיו
עַבְדֶּיךָ הַנְּנוּ עַבְדִּים לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם
אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדִי: ^{מב} וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי
מַעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדִי
הוּא יְהוָה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־
אֲבִיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~

חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ (מד, ז) חֲלִין הוּא לְנוּ, לְשׁוֹן גְּנָאִי (רש"י)
יְהוּדִי קְדוֹשׁ - וְחֲלִין (גְּשָׁמִיּוֹת) הֵם שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְהַעֲסוֹק
בְּעֵנְיֵי חַל גְּנָאִי הוּא לוֹ. גַּם כִּשְׁהוּא מְקַיֵּם אֶת הַצְּוִי "שִׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתְּךָ", אֵין הוּא מִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ
לְמַצַּב שֶׁל "חֲלִין", אֶלָּא לְחֶפֶז: הוּא מַעֲלֶה אֶת הַחֲלִין לְדַרְגַּת
'חֲלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהַרַת הַקֹּדֶשׁ'. וְזֹאת - עַל יְדֵי "כָּל מַעֲשִׂיךָ
יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם".

(לקוטי שיחות טו עמ' 359)

ססס קמ"ו פסוקים, יחזקיהו. אמציה. יהיה לי עבד סימן.

שְׁבִיעִי ^ט וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִת שְׁנֵי־כֶבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
וְנִסְכּוֹ: עֵלֶת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֵלֶת הַתְּמִיד
וְנִסְכָּה: ^י וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה
לִיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כֶּבֶשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: ^{יא} וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינָם
סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְפָר אֶחָד וּשְׁנֵי
עֶשְׂרִינָם סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל אֶחָד:
^{יב} וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכַבֵּשׂ
הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה לִיהוָה: ^{יג} וְנִסְפִיָּהֶם

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רַכָּה
עֵינֵי־חַיִּים הַיָּא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתֵיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בַּיּוֹמֶיהָ,
בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפָץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדוייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוצץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

שי למורא

טו) וְנִלְווּ, וְיִתְחַבְּרוּ וְהָיוּ לִי לְעַם, כְּלוּמַר, לְהֶאֱמִין בָּהּ. וְשִׁכְנֵתִי
בְּתוֹכְךָ, אֲבָל שִׁכְנֵתִי תִּמְנֵת בְּתוֹכְךָ, וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם הַרְבִּיּוֹם. טז) חֲלָקוֹ,
לְנַחֲלָתוֹ וְלַחֲלָקוֹ. יז) הֵם כָּל בֶּשֶׂר מִפְּנֵי ה', שֶׁתְּקוּ כָּל הָאֲמוֹת מִפְּחַד
ה'. כִּי גֵעוּר, לְשׁוֹן הַעֲרָה וּמִקְצָה. מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ, מִן הַשָּׁמַיִם. לְרַדַּת

יך רַנִּי וְשִׁמְחִי בְּתַצִּיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא אֶל יְרוּשָׁלַיִם וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ
נְאֻם־יְהוָה: טו אוּ וְנִלְווּ יִתְחַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַזֶּה הוּא
וְהָיוּ לִי לְעַם שִׁיתְּגַדְּרוּ וְיִקְבְּלוּ דַת הָאֵמַת, וּבְכָל זֹאת וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ וְלֹא
בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וְיִדְעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ כִּי הִשְׁלַחְתָּ הַקּוֹדֶמֶת

הפטרה לשבת הנוכח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בזכריה פרק ב

לְעִשׂוֹת נִקְמָה בַּגּוֹיִם. א) וַיִּרְאֵנִי,
בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה. עַל יְמִינִי, שֶׁל
יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. לְשִׁמְנוֹ, לְתַמְרֵי
עֲלִיּוֹ. עַל שְׂלֵא מִחָה בְּכַנּוּ שֶׁנֶּשְׂאוּ
נָשִׁים נְכָרִיּוֹת. ב) הַבַּחֲר
בִּירוּשָׁלַיִם, הַקְּבִ"ה שְׁהוּא בּוֹחֵר
בִּירוּשָׁלַיִם לְבִנְיָתָהּ. הַלּוּא זֶה אוֹד
מֵצֵל מֵאֲשֶׁר, כְּלוּמַר, אִיךְ תַּקְּטִיר
עֲלִיּוֹ, הֵלֵא הוּא כְּמוֹ אוֹד (עַן
שְׁמַנְדָּגִים בּוֹ אֵת הָאֵשׁ) שֶׁנֶּצֶל מֵאֲשֶׁר.
כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מְשַׁלֵּךְ בָּאֵשׁ עַל יְדֵי
נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם אַחָבֵב בֶּן קוֹלֵיָה
וְצִדְקִיָּהוּ בֶן מַעֲשִׂיָה נְבִיאֵי הַשָּׁקֶר,
וְיְהוֹשֻׁעַ נֶצַל מִן הַשְּׂרָפָה (כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ
בַּמִּסֶּסֶת סַנְהֶדְרִין דָּף צנ"א). וְאֵם כֵּן
זְכוּתוֹ וְכָה, וְאִיךְ תַּקְּטִיר עֲלִיּוֹ.

ב יך רַנִּי וְשִׁמְחִי בְּתַצִּיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא

וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ

גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַזֶּה הוּא וְהָיוּ

לִי לְעַם וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְךָ וְיִדְעַת כִּי־

יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טו וְנָחַל

יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֲלָקוֹ עַל־אֲדַמַּת

הַקָּדְשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: יז הֵם

כָּל־בֶּשֶׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעוּר מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי

אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לְפָנַי מִלְּאֵךְ יְהוָה וְהִשְׁטָן עֹמֵד

עַל־יְמִינִי לְשִׁמְנוֹ: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הִשְׁטָן יְגַעַר יְהוָה בְּךָ

הַתָּה לְתַהוֹר אֵת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתָּ זוֹ
הִיא אֲלֵיכֶם, לְבֶשֶׂר אַחֲכֶם כִּי יֵשׁ תַּקְוָה:
טו וְנָחַל יְהוָה הַמָּקוֹם וְנָחַל אֶת־
יְהוּדָה לְהוֹיֵת חֲלָקוֹ לְעוֹלָם עַל־
אֲדַמַּת הַקָּדְשׁ וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנָּה
וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם לְהִשְׁכִּין שָׁם
שִׁכְנֵתוֹ כְּמֵאָז: יז הֵם כָּל־בֶּשֶׂר
מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעוּר מִמְּעוֹן
קָדְשׁוֹ: א וַיִּרְאֵנִי בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוּא
הָיָה כֹהֵן גָּדוֹל בַּתְּחִילָת זְמַן בֵּית שֵׁנִי, עַן
עוֹרָא ג) עֹמֵד לְפָנַי מִלְּאֵךְ יְהוָה
שָׂרָן אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו וְהִשְׁטָן עֹמֵד
עַל־יְמִינִי עַל יְמִין יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁמְנוֹ
לְתַמְרֵי עֲלִיּוֹ שְׂלֵא מִחָה בְּכַנּוּ שֶׁנֶּשְׂאוּ
נָשִׁים נְכָרִיּוֹת: ב וַיֹּאמֶר מִלְּאֵךְ יְהוָה
אֶל־הִשְׁטָן יְגַעַר יְהוָה בְּךָ הִשְׁטָן
וְיִגַעַר יְהוָה בְּעַל הַרְחִמִים בְּךָ
הַבַּחֲר בִּירוּשָׁלַיִם הַלּוּא זֶה הֵלֵא
יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הוּא כְּאוֹד עַן
שֶׁאֲתָהּ בּוֹ הָאֵשׁ קָצַת מֵצֵל מֵאֲשֶׁר כִּי

ועור על המלאכה. נאם יהוה צבאות ומשתי ומסירותי את־עון
הארץ־היהיא ביום אחד כי אז לא ימאו עוד ועונות הקודמים אסלה,
ואו: י ביום ההוא שייסד החיבל נאם יהוה צבאות או משכנו לבמה
תקראו איש לרעהו אל־תחת גפן ואל־תחת תאנה לשבת בצלה

והסירותי את עון, את העונות וענשם. ביום אחד, ביום שייסד החיבל,
או משכנו לבמה. (א) אל תחת גפן וגו', כלומר משכו לבמה, איש תחת
גפנו ותאנהו. (ב) וגלה על ראשה, מופעל על ראשה היה מען כמראה
ספל גדול עגל. ובה היה השמן. ושבעה גרותיה עליה, על קני המנורה

ולאכול מפרה מרוב המוכה שותיה או:

א תבאי לא הכז את המראה
הקודמת, ולא ידע הפונה על מה
שאמר שפתח פתחה שבעה עינים,
ועל כן נפל בשניה ותרדמה ולישב
המלאך הדבר כי הניעני ויעירני
כאיש אשר־יעור משנתו ויראו
מראה אחרת שהוא פרוש המראה
הראשונה: ב ויאמר אלי מה
אתה ראה במראה הנבואה כתיב
ויאמר קרי ואמר ראיתי והנה
מנורת זהב פלה כל המנורה
היתה זהב וגלה כמין ספל גדול עגול
ובה היה השמן על־ראשה בראשי
קני המנורה ושבעה גרותיה כמין
בוכין שותניו השמן והפתילה לתוכה
עליה שבעה ושבעה מוצקות
לכל נר ונר באין שבעה צנורות קטנים
שהשמן זב מן הגלה דרך אותן מוצקות
לנרות אשר על־ראשה: ג ועוד
ראיתי ושנים אליני זיתים עמדו
עליה אצל המנורה, אחד מימין
הגלה ואחד על־שמאלה: ד
ואען הרמותי קול ואמר אל־
המלאך הדבר כי לאמר מה
אלה אדני על מה באו אלה לרמוז:
ה ויען המלאך הדבר כי ויאמר
אלי הלוא ידעת הלא מעצמד
תשפיל לרעת מה־המה אלה
ואמר לא אדני לא השכלתי
לדעת: ו ויען ויאמר אלי לאמר
זה כמו במנורה שהכל נעשה מעצמו,
והוא רמז לדבר־יהוה אל־זרפבל
על הפלך המשיח הבא מנרע זרפבל
לאמר אז תהיה הנחת ה' לא
בחיל ולא בכח כי אם־ברוחי

ומשתי את־עון הארץ־היהיא ביום
אחד: י ביום ההוא נאם יהוה צבאות
תקראו איש לרעהו אל־תחת גפן
ואל־תחת תאנה: ד א וישב המלאך
הדבר כי ויעירני כאיש אשר־יעור
משנתו: ב ויאמר אלי מה אתה ראה
כתיב ויאמר קרי ואמר ראיתי והנה מנורת
זהב פלה וגלה על־ראשה ושבעה
גרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות
לנרות אשר על־ראשה: ג ושנים זיתים
עליה אחד מימין הגלה ואחד על־
שמאלה: ד ואען ואמר אל־המלאך
הדבר כי לאמר מה־אלה אדני: ה ויען
המלאך הדבר כי ויאמר אלי הלוא
ידעת מה־המה אלה ואמר לא אדני:
ו ויען ויאמר אלי לאמר זה דבר־יהוה
אל־זרפבל לאמר לא בחיל ולא בכח
כי אם־ברוחי אמר יהוה צבאות:
ז מִי־אתה הר־הגדול לפני זרפבל
למישר והוציא את־האבן הראשה
תשאות חן חן לה:

היו שבעה גרותיה, הם הכלים שבהם
הפתילות והשמן והאוי. שבעה
ושבעה מוצקות, לכל נר ונר היו
באים שבעה צנורות קטנים שהשמן
זב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל
נר ונר. (ג) ושנים זיתים עליה,
אצל המנורה היו שני אילנות
שהזיתים גדלים בהם. (ד) מה אלה
אדני, מה זה שהזיתים נמסקים
מאלהם, והשמן בא אל הנרות
מאלו. (ו) זה דבר ה' אל זרפבל
לאמר, זה סימן לך להכתיב על
פלך המשיח שבא מנרע זרפבל. לא
בחיל ולא בכח, כלומר, ממשלתו
על האמות לא תהיה על ידי צבאות
חילים רבים ולא בכח זרועו וכשם
במלחמה. כי אם ברוחו, הוא
ימשל באמות מכלי טרח מלחמה, ורק
ברוחו, כלומר ברצוני אשר אתן בלב
האמות להיות נכנעים לו וקרים
למשמעתו. (ז) מי אתה הר
הגדול, אתה מלך גוג שהנך הושב
עצמד פהר גדול לעמד בדרכו של
הפלך המשיח, מה פה יש בך. לפני
זרפבל למישר, למול הפלך
המשיח תהיה פארץ מישור לעבר
בצלוח, ולא תוכל לעשות שום
עכוב. והוציא את האבן
הראשה, הפלך המשיח יוציא את
האבן המוכה והחשוכה להניחה
ביסוד בנין בית המקדש. תשאות
חן חן לה, אז ישמע קול
תשאות, שפלים יענו ויאמרו "הנה
לאבן הזאת יש לה חן רב", כי היא
מוכה וחשוכה עד מאד.

שרים ה' לבדו ינהיג ומשול אמר יהוה צבאות: ז על מלך גוג יאמר מִי־אתה שמתחשב שאתה הר־הגדול לעמוד לפני זרפבל בפני המשיח לכל
יוכל לעבור, לא כן כי למולו תהיה למישר ובקל יעבור והוציא ומלך המשיח יוציא את־האבן הראשה הראשון להניחה ביסוד בנין בית העתיד, ואז
ישמעו תשאות והמה לאמר חן חן לה לאבן הזאת יש לה חן רב פעמי כלם:

א כה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הדרם ענין שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו להדר בעת מנוחתני להשרות שכנתי אינו כדאי לי: כג והיה מדי-הדרש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העכו"ם הנאים להשתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפשעים בני כפגרי מחנה גוג ומגוג כי תולעתם הרפה האוכלת בשר החרגים ההם לא תמות הגם ואשם והאש הבער בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומגוג הראו להרפה ולבזיון לכל-בשר: כג והיה מדי-הדרש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

יה ויאמר-לו יהונתן מחר הדרש ונפקדת כי יפקד מושבך מאן יושב בו: מכ ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום והשבועה אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר ואמרנו יהוה יהוה | ביני וביניך לאמר יהוה יהוה | ביני וביניך אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהוה | ביני וביניך ובין זרעי ובין זרעי ערעולם:

כי יפקד מושבך, וזכירו אותך כשיחמר ממושבך יושב. מכ) אשר נשבענו, וכו'. ה' יהוה, ה' יהוה עד על השבועה.

א) השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבאנה הנורות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנורות מלפניו. והארץ הדרם רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם פן מה שיקד לבנות לי בית ומקום מנוחה. כג) מדי הדרש בחדשו, בכל הדרש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, אותם הגוים שיבואו להשתחות לה', ויצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו בה' וקשבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם. וזה יהיה בתוך שבועה הדרשים פשעו לא יפקדו לקבר את החללים. תולעתם, הרפה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו להרפה ולבזיון בעיני כל בשר הנאים להשתחות לפני ה'. כג) מדי הדרש בחדשו, בכל הדרש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

יה ויאמר לו יהונתן מחר הדרש ונפקדת כי יפקד מושבך: מכ ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהוה | ביני וביניך ובין זרעי ובין זרעי ערעולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
במינו. פרוך אתה יי, משמח ציון בכניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד:
פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך
אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

טו ויקץ שלמה כשהקין דע והנה חלום נבואי ויבוא ירושלים ויעמד | לפני | ארון ברית-אדני ויעל עלות ויעש שלמים למת תודה לה'
יתברך ויעש משתה לכל-עבדיו: טו אז תבאנה שמים נשים זנות אלה-המלך ותעמדנה לפניו: הקרה ה' לפניו משפט שיחברר ממנו כי מלא
ה' שאלתו והחיון אמת: יז ותאמר האשה האחת כי אדני מאין דברי אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: יח ויהי
ביום השלישי ללדתי ותלד גם-האשה הזאת ואנחנו יחדו אינזור אתנו בבית זולתי שמים-אנחנו בבית לא דר בו איש וזלחנו אף ביתר

החדרים: יט וימת בן-האשה
הזאת לילה אשר שכבה עליו
והעמיסה עליו ומת, כי אם תקח על ידי
חולי, היו הנשים המבקרות יודעות בן
מי הוא: כ ותקם בתוך הלילה
ותקח את-בני מאצלי ואמתך
ישנה ותשפיהו בחיקה ואת-
בנה המת השפיהה בחיקי ולא
הרשתי בדרך: כא ואקם בבקר
להניק את-בני והנהימת
ואתבונן אליו בבקר והנה לא-
היה בני אשר ילדתי שלשה ימים
קודם, והפירה שנה המת הוא נולד
עמה שפכר ויפר הנולד עמה מן בן
שלשה ימים: כב ותאמר האשה
האחרת לא כי בני החי ובנדך
המת וזאת אמרת לא כי בנדך
המת ובני החי ותדברנה לפני
המלך דברו כמה פעמים, ובכל פעם
הקדימה התובעת בנדך המת ובני החי,

הפטרת מקץ לשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק ג

שי למורא
טו) ויקץ שלמה והנה חלום,
כשהקין ראה שהתקום חלום, שנתן
לו ה' חכמה ותרנה. (טז) אז
תבאנה, או באו.

טו ויקץ שלמה והנה חלום ויבוא ירושלים

ויעמד | לפני | ארון ברית-אדני ויעל עלות ויעש שלמים ויעש משתה
לכל-עבדיו: טו אז תבאנה שמים נשים זנות אלה-המלך ותעמדנה
לפניו: יז ותאמר האשה האחת כי אדני אני והאשה הזאת ישבת
בבית אחד ואלד עמה בבית: יח ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד
גם-האשה הזאת ואנחנו יחדו אינזור אתנו בבית זולתי שמים-אנחנו
בבית: יט וימת בן-האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו: כ ותקם
בתוך הלילה ותקח את-בני מאצלי ואמתך ישנה ותשפיהו בחיקה
ואת-בנה המת השפיהה בחיקי: כא ואקם בבקר להניק את-בני
והנהימת ואתבונן אליו בבקר והנה לא-היה בני אשר ילדתי:
כב ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנדך המת וזאת אמרת לא כי בנדך המת ובני החי

עטרת מרים

מנה השביל שעקר מנפתה הוא רק שגם לה גם להכרתה לא יתה: כג ויאמר המלך זאת אמרת והיבני החי ובגד המת וזאת אמרת לא כי בגד המת ובני החי: כיון שבסוף דברה בגד המת לבני החי, מכאור שזה הוא מה שהיא רוצה, שיהיה המת בן הכרתה, ולכרר זאת אמר המלך שלמה כד ויאמר המלך קחילי חרב ויביאו חרב לפני המלך: כה ויאמר המלך גזרו אתהילד החי לשנים ותנו אתהחצי לאחת ואתהחצי לאחת: כו ותאמר האשה אשר-בנה החי אל-המלך פיינכמרו רחמייה על-בנה ותאמר | פי אדני תנוילה אתהילוד החי והמת אל-תמיתו וזאת אמרת גס-לי גס-לך לא יהיה גזרו: כז ויען המלך ויאמר תנוילה אתהילוד החי והמת לא תמיתו היא אפוא כיון שפרחמת עליו: כח וישמעו כל-ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט לדעת אשר כלב הכעל דין: א והיו המלך שלמה מלך על-כל ישראל לא היה אדם מפסק במלכותו כיון שראו בו חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט:

שי למורא

(כה) גזרו, חתכו לשנים. (כו) נכמרו, התחממו. (א) מלך על כל ישראל, פשראו בחכמתו, שמחו בלם במלכותו.

ותדברנה לפני המלך: כג ויאמר המלך זאת

אמרת והיבני החי ובגד המת וזאת אמרת

לא כי בגד המת ובני החי: כד ויאמר המלך

קחילי חרב ויביאו חרב לפני המלך:

כה ויאמר המלך גזרו אתהילד החי לשנים ותנו אתהחצי לאחת

ואתהחצי לאחת: כו ותאמר האשה אשר-בנה החי אל-המלך

פיינכמרו רחמייה על-בנה ותאמר | פי אדני תנוילה אתהילוד החי

והמת אל-תמיתו וזאת אמרת גס-לי גס-לך לא יהיה גזרו: כז ויען

המלך ויאמר תנוילה אתהילוד החי והמת לא תמיתו היא אפוא:

כח וישמעו כל-ישראל אתהמשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו פייחכמת

אלהים בקרבו לעשות משפט: ד א ויהי המלך שלמה מלך על-כל-ישראל:

עטרת מרים

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הרים ענו שרפרו רגלי איזה בית אשר תבנוילי ואיזה מקום תרצו לחד בעת מנוחתי להשרות שכנתי, אינו כדאי לי: ב ואת-כל-אלה שמים והארץ ידי עשתה ורק אחי בן ויהיו כל-אלה שמים והארץ, ואינם קדומים כמוני נאם-יהוה ועם שאני רם על רמים, עם כל זה ואלוה אביט אל-עני ונכה רוחו וחרד על דברי, מודרו לעשות את מצותי. ג שוחט השור מכה איש, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבו אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב פאלו מכה איש, זוכה השם עורף כלב, אם הביא שם לקרבו, חרי הוא נחשב לפני פאלו עורף כלב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבו מנחה, חרי הוא נחשב פאלו מעלה דם חזיר, מופיר לבונה מברך און, אם הוא מקטיר לבונה, חרי הוא פאלו מביא דבר

שי למורא

(א) השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבנה הגזרות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הגזרות מלפניו. והארץ הרים רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם בן מה שנד לבנות לי בית ומקום מנחה. (ב) ואל זה אביט, אף על-פי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רוחו וחרד על דברי, מודרו לעשות את מצותי. ג שוחט השור מכה איש, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבו אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב פאלו מכה איש, זוכה השם עורף כלב, אם הביא שם לקרבו, חרי הוא נחשב לפני פאלו עורף כלב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבו מנחה, חרי הוא נחשב פאלו מעלה דם חזיר, מופיר לבונה מברך און, אם הוא מקטיר לבונה, חרי הוא פאלו מביא דבר

הפטרה לשבת ר"ח לשמו"ת

בישעיהו פרק סו

ס א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ

הרים רגלי איזה בית אשר תבנוילי ואיזה

מקום מנוחתך: ב ואת-כל-אלה ידי עשתה

ויהיו כל-אלה נאם-יהוה ואלוה אביט אל-

עני ונכה-רוח וחרד על-דברי: ג שוחט השור

מכה-איש זוכה השם עורף כלב מעלה מנחה

דם-חזיר מופיר לבונה מברך און גס-המה

ואינם קדומים כמוני נאם-יהוה ועם שאני רם על רמים, עם כל זה ואלוה אביט אל-עני ונכה רוחו וחרד על דברי, מודרו לעשות את מצותי. ג שוחט השור מכה איש, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבו אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב פאלו מכה איש, זוכה השם עורף כלב, אם הביא שם לקרבו, חרי הוא נחשב לפני פאלו עורף כלב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבו מנחה, חרי הוא נחשב פאלו מעלה דם חזיר, מופיר לבונה מברך און, אם הוא מקטיר לבונה, חרי הוא פאלו מביא דבר

אָנוּ. "מְכַרְדָּ", מְבִיא מִתְנַה, כְּמוֹ "קַח נָא אֶת בְּרַכְתִּי" (בראשית לז, יא). גַּם הַמָּוֶה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם, בְּלוֹמַר, הוֹאִיל וְגַם הֵם בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם הַרְעִים מִתּוֹךְ רִצּוֹן, וְלֹא שֶׁקֶד הִנְדִּימוֹן לָהֶם. (ד) אֲבָחֵר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם, אֲבָחֵר לְהַתְעַלֵּל בְּהֶם. וּמְגוֹרְתָם, מִה שֶׁהֵם מְפַתְּרִים פֶּן יִבְאוּ. יַעֲזֹן

קָרָאתִי, מִשּׁוֹם שֶׁקָּרָאתִי לָהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. וְאִין עוֹנָה, בְּלוֹמַר, אִין מְקַבֵּל דְּבָרֵי. (ה) הַחֲרָדִים אֵל דְּבָרוֹ, הַצְדִּיקִים הַמְּוֹדְרוּיִם לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר ה'. אֲמָרוּ אֲחֵיכֶם, אֲמָרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם אֲחֵיכֶם וְכו'. שׁוֹנְאִיכֶם מְגַדִּיכֶם, הַשּׁוֹנְאִים אֲתָכֶם (וּמְגַדִּים) וּמְחַזְקִים אֲתָכֶם. לְמַעַן שְׂמִי וְכַבֵּד ה', כָּל אֶחָד מֵהֶם אוֹמֵר, בְּגִלְגַּל פְּרִסוֹם שְׂמִי כָּא כְבוֹד לַה', כִּי אֲנִי קְרוֹב אֵלָיו וְהוּא מִתְכַבֵּד בִּי. וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ, וְהַנְּבִיא אוֹמֵר לְחֲרָדִים אֵל דְּבַר ה', לֹא כֵן הוּא כְּדַבְּרֵי פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִרְאָה בְּעִינֵינוּ בְּשִׂמְחַתְכֶם שְׂלָכֶם הַחֲרָדִים אֵל דְּבַר ה', וְהַרְשִׁיעַ הֵהֶם וּבִשׁוּ, כִּי הִלְכוּ אַחֲרֵי הַתְּכַלֵּ. (ו) קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר, קוֹל רַעֲשׂ וַיֵּצֵא אֶזְרוֹ מַעִיר צִיּוֹן. קוֹל מַהִיכֵל, קוֹל מַהִיכֵל הַעוֹמֵד בְּצִיּוֹן, מְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְאֹיְבָיו, לְשֵׁלֵם גְּמוּלָה לְאֹיְבָיו, הֵם גּוֹג וּמִגּוֹג שִׁילְחָמוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיִּרְאֶה ה' וַיִּלְחַם בְּגוֹיִם הַהֵם" (זכריה יד, ג). (ז) בְּטָרָם תַּחֲוִיל יִלְדָה, בְּטָרָם תַּחֲוִיל צִיּוֹן חֲבִלֵי הַלְדָה, תַּלְדֵה, בְּלוֹמַר וַיִּתְקַבְּצוּ בְּנֵיהָ לְחֻזְקָה כְּאֵלּוּ יִלְדָה אוֹתָם זֶה עֵתָה, מַבְלִי פַחַד וְחֲבִלֵי לְדָה, כִּי כָּל הַאֲמוֹת יִבְאוּם לְחֻזְקָה. (ח) מִי שֶׁמַּעַן כּוֹזֵאת, מִי שֶׁמַּעַן דְּבַר פֶּלֶא בְּשִׁמּוּעָה הוּאֵת. הַיּוֹחֵל אֲרָץ

בְּיוֹם אַחֲדֵהוּ, הָאֵם מַעֲלוֹם כָּאוֹ חֲבִלֵי לְדָה לְכָל נִשֵּׁי הָאָרֶץ בְּיוֹם אַחֲדֵהוּ. אִם יוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת, הָאֵם מַעֲלוֹם נוֹלְדָה אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפֶעַם אַחַת. כִּי חֲלָה גַם יִלְדָה, כִּי זֶה הַפֶּלֶא נִעֲשֶׂה בְּצִיּוֹן, שֶׁהַתְּכַוֵּנָה לְלִדָה וְגַם הַלְדָה הִיוּ בְּיַחַד בְּכַת אַחַת וְיִלְדָה אֶת בְּנֵיהָ. בְּלוֹמַר, פֶּלֶם כָּאֶחָד כָּאוֹ מְגִלוֹתָם לְצִיּוֹן. (ט) הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד, הָאֵם אֲנִי אֲבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמִּשְׁפָּר וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמָה שְׂתַלְדֵה. בְּלוֹמַר, וְכִי אֲנִי אֲתַחִיל כְּדַבְּרֵךְ וְלֹא אוֹכֵל לְגִמְרֵה. אִם אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי, אֲנִי הוּא הַמוֹלִיד אֲרַצוֹת הַגּוֹיִם עַד הַיּוֹמָן הַהוּא, וְאִם אֶעֱצֹר אוֹתָם מִלְדָה, כִּי הַנְּדָלָה וְהַכְּבוֹד יִהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל לְכַדָּם. (י) שְׂמֹחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם, אֲתֶם הַכַּאִים מִן הַגּוֹלָה, שְׂמֹחוּ עִם יְרוּשָׁלַיִם בְּכוֹאֲבֶכֶם אֵלֶיהָ. כָּל אֵלּוּ שֶׁהַתְּכַוֵּנָה עֲלֶיהָ בַעַת הַרְבֵּנָה. (יא) לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר תַּנְחַמְיָהּ לְמַעַן

נַפְשֵׁם חֲפָצָה: דִּלְכֵן גַּם־אֲנִי אֲבָחֵר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם לְהַתְעַלֵּל בְּהֶם כְּהַבָּאת הַרְעוֹת וּמְגוֹרְתָם וְדַבֵּר אֲשֶׁר הֵם יִרְאוּם אֲבִיא לָהֶם יַעֲזֹן כְּעַבְדוֹ קָרָאתִי אֵלֵיהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים לְהַחֲזִיר לְאֶשֶׁר דָּרָכָם וְאִין עוֹנָה לְאֶשֶׁר דְּרָכּוֹ דְּבַרְתִּי וְלֹא שְׂמֹעוּ וַיַּעֲשׂוּ הַרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חֲפָצָתִי

בָּחֲרוּ: הַשְּׂמֵעוּ דְּבַר־יְהוָה אֲתֶם הַצְדִּיקִים הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ כְּאֵמֶת, אֲמָרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הַצְבוּעִים שְׂמַתְדִמִּים שֶׁהֵם אֲחֵיכֶם וְהֵם כְּאֵמֶת שְׁנֹאִיכֶם הַשּׁוֹנְאִים אֲתָכֶם מְגַדִּיכֶם וּמְנַדִּים אֲתָכֶם, אֵלֶּה אוֹמְרִים לָכֶם לֹא־מִרְיָה רַק לְמַעַן כְּעַבְדוֹ פְּרִסוֹם שְׂמִי יְכַבֵּד יְהוָה עַל יְדֵי הַתְּכַוֵּנָה, מִשִּׁב לָהֶם הַנְּבִיא, לֹא כֵן הוּא כְּדַבְּרֵיהֶם כִּי בְּעֵינֵינוּ וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם הַרְשִׁיעַ וּבִשׁוּ וַיִּרְאוּ כִּי לֹא יִרְצֶה ה' כְּחִנּוּף רַק בְּעַבְדוֹת הַלֵּב כְּאֵמֶת, וְכִד כָּא כְבוֹד לַה': וְאִז לִימוֹת הַמִּשְׁפָּחָה וַיֵּצֵא קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר יְרוּשָׁלַיִם עַל גּוֹג וּמִגּוֹג קוֹל מַהִיכֵל וַיֵּצֵא קוֹל יְהוָה הַיּוֹצֵא לְאֵם עַל עַבְדֵיהֶם וְכו' מְשַׁלֵּם ה' גְּמוּלָה לְאֹיְבָיו וְנִלְחַם בְּגוֹיִם: ז עַל צִיּוֹן יִאֲמַר בְּטָרָם תַּחֲוִיל מַתְחִילִים כְּאֵבִי לִידָה כְּבִר יִלְדָה וַיִּתְקַבְּצוּ בְּנֵיהָ לְחֻזְקָה בְּטָרָם יְבוֹא חֲבִל לָה שְׂהוּא מִלְחָמוֹת גּוֹג וּמִגּוֹג וְהַמְלִיטָה הַלִּידָה זְכָר וְאִז יִתְחִיל הַקִּיבוּץ הַגְּדוֹל הַכִּלְלִי: ח מִי־שֶׁמַּעַן פֶּלֶא כּוֹזֵאת מִי רָאָה פֶּלֶא כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל הָאֵם מַעֲלוֹם כָּא חִיל יִלְדָה לְכָל נִשֵּׁי אֲרָץ בְּיוֹם אַחָד הָאֵם מַעֲלוֹם אִם־יִוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת כִּי־חֲלָה גַם־ יִלְדָה אֶת־בְּנֵיהָ: ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֵר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר אֵלֶיהֶן: י שְׂמֹחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ כִּהַּ כָּל־ אֲהַבְיָה שִׁישׂוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר תַּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהַתְעַנְנַתֶּם מִזִּיּוֹ

הַמִּשְׁפָּר - מְקוֹם מִשְׁבַּח הַיּוֹלְדָה - וְלֹא אוֹלִיד וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמָה שְׂתַלְדֵה, רִצְחָה לְמוֹר: שְׂמֹא אֲתַחִיל כְּדַבְּרֵךְ וְלֹא אוֹכֵל לְגִמְרֵה יֹאמֵר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי הַמְחִיבָה אֲמַר אֵלֶיהֶן: י אֲתֶם הַכַּאִים מִן הַגּוֹלָה שְׂמֹחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם בְּכוֹאֲבֶכֶם אֵלֶיהָ וְגִילוּ כִּהַ כָּל־אֲהַבְיָה כָּל מִי שֶׁתַּאֲב לְרַאֲתָהּ בְּכַנּוּעָה שִׁישׂוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ בַעַת חוֹרְבָנָה: יא הַתְּאֲבָלְתֶּם עֲלֶיהָ לְמַעַן שְׂתַרְאוּ בְּשִׂמְחַתְהָ וְתִינָקוּ מִלִּישׁוֹן וַיִּקַּח וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר מִשְׁדֵּר תַּנְחַמְיָה לְמַעַן הַהוּא, וְאִם אֶעֱצֹר אוֹתָם מִלְדָה, כִּי הַנְּדָלָה וְהַכְּבוֹד יִהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל לְכַדָּם. (י) שְׂמֹחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם, אֲתֶם הַכַּאִים מִן הַגּוֹלָה, שְׂמֹחוּ עִם יְרוּשָׁלַיִם בְּכוֹאֲבֶכֶם אֵלֶיהָ. כָּל אֵלּוּ שֶׁהַתְּכַוֵּנָה עֲלֶיהָ בַעַת הַרְבֵּנָה. (יא) לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר תַּנְחַמְיָה, מִה שֶׁהַתְּאֲבָלְתֶּם עֲלֶיהָ הַבִּיא

לכם שתראו בשמחתה ותניקו ותשבעו משדי תנחומיה. תמצו ותתענגתם, ותהיו מוצצים ומתענגים. מניז כבודה, מהכבוד הגדול היו ומקושמם לבוא לה. (יב) על צד תנשאו ועל ברפים תשעשעו, וכברכים הגוים מאד. ותמשיל הכבוד שיעשו להם כמו שנושאים התינוק

על הירוע בצד הגוף, ומשעשעים אותו על הברפים לשמחו. (יג) אשר אמו תנחמנו, רך האם לנחם את בנה יותר מן האב. וברושלים תנחמו, כל התנחומים שלכם יהיו בירושלים, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחומים על הצרות שעברו. (יד) וראיתם ושש לבכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה וישש לבכם. ועצמותיכם פדשא תפרחנה, כלומר יתחזקו בכריאות. ונודעה יד ה' את עבדיו, או ידעו עבדיו את כח גבורת ה'. (טו) באש יבוא, לאבד את חיל גוג ומגוג. וכסופה מרכבותיו, כלומר גזרותיו היורדות מן השמים, ירדו עליהם כרוח סופה. להשיב בחמה אפו, להשיב לצרו גמול באף ובחמה רבה. (טז) נשפט, מתוכת. ורבו חללי ה', החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. (יז) המתקדשים והמטהרים אל הגנות, המזמינים עצמם ומטהרים עצמם כמו שהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגנות. אחר אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחר שגמרה הראשונה את עבודתה נכנסת השנייה. בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. והשקץ, כל סוגי השרצים. יספו, יכלו. (יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות.

ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקניו לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק בשורו וגו'" ככתוב בנבואת זכריה (זכריה י"ב). ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים יצילו מן המלחמה בשביל ללכת לכשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחר מן האותות שגזונו מבריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הנובאים על ירושלים. מושכי קשת, המלמדים לירות

כבודה: יב פייכה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֲלֶיהָ בְּנֶהַר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹמֵר כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם עַל-צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ: יג פֹּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בְּן אֲנָכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ: יד וְרֵאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבַבְכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם פִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנֹדְעָה יַד-יְהוָה אֶת-עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת-אֵיבָיו: טו פִּי-יִהְיֶה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה מִרְפַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בְּחֻמָּה אָפוֹ וְגַעַרְתּוֹ בְּלַהֲבֵי-אֵשׁ: טז פִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבְחֶרְפוֹ אֶת-כָּל-בָּשָׂר וְרִבּוֹ חֲלָלֵי יְהוָה: יז הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל-הַגְּנוֹת אַחַר אַחַת בַּתּוֹךְ אֲכָלֵי בָשָׂר הַחֲזוּר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחֲדוּ יִסְפוּ נְאֻם-יְהוָה: יח וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי: יט וְשַׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל-הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מִשְׁכֵּי קִשְׁתׁ תִּבַּל וַיּוֹן הָאִיִּים הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ אֶת-שִׁמְעִי וְלֹא-רָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ

תמצו תהיו מוצצים והתענגתם ומתענגים מניז ממשען כבודה שיהיה אחר הגאולה: יב פייכה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֲלֶיהָ אִפֹּה אֶל יְרוּשָׁלַם שָׁלוֹם הרבה בְּנֶהַר כְּמוֹ נֶהַר שָׁלוֹם אִפֹּה לֵה לְבֹא בְמִרְוַח וּכְנַחַל שׁוֹמֵר אֶת כְּבוֹד גּוֹיִם עֲשֶׂרם וַיִּנְקַתֶּם תְּהִיוּ וַיִּנְקִים אֶת הַעוֹשֵׂר תְּהִי עַל-צַד תִּנְשְׂאוּ כַּתִּינוֹק הַיּוֹנֵק שְׂנוֹשָׂאִים אוֹתוֹ עַל הַיְרוּעַ בְּצַד הַגּוֹף וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ מִשְׁעֲשְׂעִים אוֹתוֹ: יג פֹּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בְּן אֲנָכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיכֶם כִּי שָׁמָּה יִרְאֶה כְּבוֹד עֲלֵיכֶם: יד בַּעֲשׂוֹתוֹ נִקְמֹתוֹ וְנִדְרָאוֹתוֹ וְרֵאִיתֶם וְתִרְאוּ וְיִשְׂשׁוּ בְּבִנְיַת וְשִׂשׁ יִשֵּׁשׁ לְבַבְכֶם וְעַצְמוֹתֵיכֶם פִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה יִתְחַזְּקוּ בְּכִרְאוֹת אוֹ וְנֹדְעָה כַּח גְּבוּרַת יְד-יְהוָה אֶת עַם עַבְדָּיו לְמַכָּה גַם יִדְעוּ אֲשֶׁר וְזַעַם אֶת-אֵיבָיו בְּמַלְחַמַת גּוֹג וּמַגּוּג: טו פִּי-יִהְיֶה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא לְאֲבֹד בּוֹ אֶת חֵיל גּוֹג וּמַגּוּג וְכִסּוּפָה כַּסְפֶּרָה יְבֹאוּ מִרְפַּבְתָּיו גְּזוּתוֹ לְהָשִׁיב לְצִרוֹ גְּמוֹל בְּחֻמָּה אָפוֹ רַבָּה וְגַעַרְתּוֹ תִתִּיחַ בְּלַהֲבֵי-אֵשׁ: טז פִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וְיִהְיֶה מִתּוֹכָם עֲשִׂיהֶם וּבְחֶרְפוֹ אִישׁ בְּאִחוֹ יִתְרַבּוּ אֶת-כָּל-בָּשָׂר וְרִבּוֹ וְיִתְרַבּוּ חֲלָלֵי יְהוָה (ע' יחזקאל יג יא): יז הַמִּתְקַדְּשִׁים הַמְטַהֲרִים יִתְרַבּוּ וְהַמְטַהֲרִים עֲצָמָם לְלַכֵּת אֶל הַעֲבוֹת הַעֲמוּדוֹת אֶל-הַגְּנוֹת אַחַר אַחַת קְבוּצָה אַחַר קְבוּצָה בַּתּוֹךְ בְּאִמְצַע הַגְּנָה מְקוֹם מַעֲמַד הַעֲבוֹת, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲכָלֵי בָשָׂר הַחֲזוּר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחֲדוּ כּוֹלֵם יַחַד יִסְפוּ נְאֻם-יְהוָה: יח וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם שֶׁל בְּעָלֵי זֹאת הָאֲמוּנָה

ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד). להודיע להם שמעשיהם הבל, ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות ככל הבאים אשים אות וזהו מה שנאמר ועניו הפקנה בחזרתו וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם פליטים | פְּלִיטִים כי רבם ומתו סביב ירושלים, ללכת אל הגוים היושבים בתרשיש פול ולוד מושכי המלמדים לירות חצים בקשת תבל ויוון ואל היושבים האיים הרחוקים אשר לא שמעו

שי למורא

חצים בקשת. כ) והביאו את כל אחיכם, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שעשעה הקב"ה במוחנה גוג ומגוג, וביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מחפות, ובכפררות, סוג של גמלים שהם קלים מאוד בעליהם וצורת הליכתם קצוץ וקודר. פרוש אחר, "בכפררות", ברכודים של שמחה, כמו "ודור מכפרר בכל עו" (שמואל ב' וי). כא) וגם מהם אקח לפנהנים ללויים, גם מן העמים המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המובאים, אקח מהם פנהנים ולזנים שהיו מערכים בין הגוים כאנס, ולפני גלויים הפנהנים והלזנים שבהם, ואברר אתם מהם ויהיו משמשים לפני אמר ה', והיכן אמר, "הנסתרות לה' אליהנו" (דברים כט, כח). כג) השמים החדשים, קראם חדשים, כי הם עומדים תמיד בחדושים כמו שנקראו ולא יכלו. והארץ החדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד כמו שנקראה ולא תכלה, אלא שתולדותיה בלים. וכן אמר שלמה "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א, ב). אשר אני עושה, אשר אני מעמידם בחדושים. עומדים לפני, שאני סבת קיומם ועמידתם. כן יעמד זרעכם ושמכם, באותה הטובה שתהיו אתם שתהיה האלה בימיכם, כן יעמדו גם זרעכם אחריכם כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שהשבו אלו הגוים שבאו עם גוג להלחם על ירושלים, שהשבו להגלות את ישראל ולאבר את שמם, אלא לעולם יעמד זרעכם ושמכם. כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפלו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ב', אותם הגוים שיבואו להשתחות לה', וצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו בה' וחשבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם. וזה יהיה בחוד שבועה חדשים כשעוד לא יספיקו לקבר את החללים. תולעתם, הרמה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג והיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'.

שי למורא

יח) ויאמר לו יהונתן, יהונתן בן שאול המלך, אמר לדוד. מחר החדש, מחר ראש החדש. ונפקדת

עטרת מרים

מעולם את שמעי ולאראו את פבודי והגידו אלה הפליטים אשר בהם את פבודי בגוים כי יראו את האותות ששמתי בהם: כ כשישמעו הפלא הגדול שעשעה המקום במוחנה גוג ומגוג והביאו את פכל אחיכם | בני ישראל הרחוקים שלא עלו על אחיהם מפל הגוים | וביאו אותם העכו"ם למנחה | ליהיה פפוסים ורכב בכפרכות ובצבים עגלות מכוסות וכן עגלות צב (כמדבר ז') ובפגרים הם הנולדים מן הפוס והחמור ובכפררות ברכודים של שמחה על הר קדשי ירושלים אמר יהוה באשר וביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור כן וביאו העכו"ם את ישראל בכנדים מטהרים ונאים עד בית יהוה: כא וגם מהם מהמובאים מכל הגוים, אף אם מהם נשתבח ירוסם אקח להיות לפנהנים ללזנים אמר יהוה כי לפני גלוי מי הרה ממשפחת כהונה וזוהי: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם יהוה כן יעמד זרעכם ושמכם: כג והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר: כה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העכו"ם הבאים להשתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפושעים כי בפגרי מחנה גוג ומגוג כי תולעתם הרמה האוכלת בשר החייונים ההם לא תמות הגם ואשם והאש הבערת בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומגוג דראון לחרפה ולבזיון לכל בשר: וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו בה' וחשבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם. וזה יהיה בחוד שבועה חדשים כשעוד לא יספיקו לקבר את החללים. תולעתם, הרמה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג והיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'.

הפטרה לערב ראש חודש לשמו"ת

שמואל א פרק כ

יה ויאמר לו יהונתן מחר החדש ונפקדת כי

עטרת מרים

יח) ויאמר לו יהונתן מחר החדש ונפקדת וזכר בך המלך כי פקד יחסר מושבך מאין יושב בו:

שי למורא

עטרת מרים

(יט) וְשִׁלְשֶׁת בְּשִׁיעֵי הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַחַר רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, וּבִשְׂבִילךָ הַסִּפְנָה גְדוּלָה מְאֹד, אוֹ תִרְדּוּ מְאֹד בְּמָקוֹם סָתוּר וְתִתְחַבֵּא תְרִבְיָהּ, כִּי אוֹ יִבְקֹשְׁךָ וּבִבְאֵת אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמְעֻשָׂה בַּיּוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שְׂאוֹל לִהְיוֹתוֹן לְכָל הַמִּית אֶת דָּוִד וַיִּשְׁבַּתָּ אֶצֶל הָאֲבֹן הָאֵזוֹל כִּי שָׁם אִמְצָאָךָ:

כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ, וַיִּזְכְּרוּ אוֹתְךָ בְּשִׁיחֶסֶר מִמוֹשְׁבֶךָ יוֹשֵׁב. (יט) וְשִׁלְשֶׁת תִּרְדוּ מְאֹד, שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּסְתַּמְתֵּר וְתִרְדוּ מְאֹד בְּעֵמֶק לְהִסְתַּמֵּר שָׁם. בַּיּוֹם הַמְעֻשָׂה, בַּיּוֹם הַל לַגְּמָר, בְּלוֹמַר לִפְנֵי רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ. פְּרוּשׁ אַחֵר, בַּיּוֹם מְעֻשָׂה הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאוֹל לִהְיוֹתוֹן שְׂלָא יָמִית אֶת

ב) וְאֲנִי שְׁלִשֶׁת הַחֲצִיִּים צְדָה

לְצַד הָאֲבֹן הַהוּא אוֹרְהָ אֲוִירָה אֲנִי

מוֹרָה לְשִׁלְחִי לִי לְמִטְרָה לְחִי:

כא) וְהִגַּד לְאַחֵר זֶה אֲשִׁלַּח אֶת־

הַפְּעֵר וְאֵנִיד לוֹ לָךְ מִצָּא אֶת־

הַחֲצִיִּים הַסִּפְנָה הַזֶּה יִתֵּן בְּרֹד

אִם־אֲמַרְוֹ אֲמַר לְפַעַר הַגֵּה

הַחֲצִיִּים קְרוּבִים אֵלַי מִמֶּנָּה וְהִגַּד

עֲבֹרָת מִמֶּנָּה, קַחֲנָנוּ מִן הַמִּזְן וּבִבְאֵה

בּוֹא אֵלַי כִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר

רַע, חִי־יִהְיֶה נִשְׁבַּע לוֹ: (כב) וְאִם־

כֶּה אֲמַר לְעֹלָם הַגֵּה הַחֲצִיִּים

מִמֶּנָּה וְהִגַּדְתָּ אֵלַי מִמֶּנָּה וְהִגַּד

עֲבֹרָת מִמֶּנָּה, קַחֲנָנוּ מִן הַמִּזְן וּבִבְאֵה

בּוֹא אֵלַי כִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין דְּבַר

רַע, חִי־יִהְיֶה נִשְׁבַּע לוֹ: (כג) וְאִם־

כֶּה אֲמַר לְעֹלָם הַגֵּה הַחֲצִיִּים

מִמֶּנָּה וְהִגַּדְתָּ אֵלַי מִמֶּנָּה עֲבֹרָת,

אוֹ לָךְ לְדַרְכְּךָ וְכִרְחֵל לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ

יִתְּנָה וְנִצְלַת בְּחַשְׁמַת ה': (כד) וְאִם־

תִּלְךָ לָךְ, וְכֹר תִּסְבֹּר וְתִדְבַּר אֲשֶׁר

דִּבַּרְנוּ דְבַר־הַבְּרִית שֶׁבְרַחֲנוּ אֲנִי

וְאַתָּה הַגֵּה יִהְיֶה יִתֵּן הַעַד בִּינִי

וּבִינֶךָ עַד־עוֹלָם: (כה) וּפְתַר

דָּוִד בְּשִׁדְרָה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיִּשָּׁב

הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לְאֹכֹל:

כה) וַיִּשָּׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו

מְקוֹם מְסֻדָּר לוֹ לְשִׁבְתָּ בּוֹ כְּפָעַם |

כְּפָעַם אֶל־מוֹשֵׁב שְׂאֵל הַקִּיר

וְלָחֵם יִהְיוּתוֹן וַיִּשָּׁב וְהוֹשִׁיב אֲבִיר

מִצַּד אֲבִיר כִּי לֹא רָצָה לְהִיֵּת סְמוּךְ

לְאֲבִיר, אִם יִקְצוֹף עָלָיו עַל דְּבַר דָּוִד,

שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

כו) וְלֹא־דִבַּר לֹא שְׂאֵל שְׂאוֹל

מְאוּכָה בַּיּוֹם הַהוּא מִדּוּעַ לֹא בָא

דָּוִד כִּי אֲמַר מִקְרָה הוּא שְׂרָאָה

קָרִי בְלָתִי מְהוֹר הוּא כִּי־לֹא

מְהוֹר כִּי עֲדוֹן לֹא מְבַל לְקָרִי:

כז) וַיְהִי מִמְּחֻרַת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ

בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לְחֹדֶשׁ וַיִּפְקֹד מְקוֹם

דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן

בְּנֹו מִדּוּעַ לֹא־בָא כְּנֹו־יָשִׁי גַם־

תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְחָם אִם־

יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ: יט וְשִׁלְשֶׁת תִּרְדוּ מְאֹד וּבִבְאֵת

אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמְעֻשָׂה

וַיִּשְׁבַּתָּ אֶצֶל הָאֲבֹן הָאֵזוֹל: כ וְאֲנִי שְׁלִשֶׁת

הַחֲצִיִּים צְדָה אוֹרְהָ לְשִׁלְחִי לְמִטְרָה:

כא וְהִגַּדְתָּ אֶשְׁלַח אֶת־הַפְּעֵר לָךְ מִצָּא אֶת־

הַחֲצִיִּים אִם־אֲמַרְוֹ אֲמַר לְפַעַר הַגֵּה הַחֲצִיִּים |

מִמֶּנָּה וְהִגַּדְתָּ קַחֲנָנוּ | וּבִבְאֵה כִּי־שְׁלוֹם לָךְ וְאִין

דְּבַר חִי־יִהְיֶה: כב וְאִם־כֶּה אֲמַר לְעֹלָם הַגֵּה

הַחֲצִיִּים מִמֶּנָּה וְהִגַּדְתָּ אֵלַי מִמֶּנָּה יִתֵּן:

כג וְהִדְבַּרְתָּ אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הַגֵּה יִהְיֶה

בִּינִי וּבִינֶךָ עַד־עוֹלָם: כד וַיִּפְתַּר דָּוִד בְּשִׁדְרָה

וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיִּשָּׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלְחָם לְאֹכֹל:

כה וַיִּשָּׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֹו כְּפָעַם | בְּפָעַם

אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וְיָקָם יְהוֹנָתָן וַיִּשָּׁב אֲבִיר

מִצַּד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דִבַּר

שְׂאוֹל מְאוּכָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אֲמַר מִקְרָה

הוּא בְלָתִי מְהוֹר הוּא כִּי־לֹא מְהוֹר: כז וַיְהִי

מִמְּחֻרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד

וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנֹו מִדּוּעַ לֹא־בָא

כְּנֹו־יָשִׁי גַם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְחָם:

כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד

מִעֲמָדִי עַד־בַּיִת לָחֵם: כט וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא

כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צְוָה־לִי אֶחָי

דָּוִד, שָׁנָם אוֹ הִסְתַּמְתֵּר דָּוִד שָׁם.

הָאֲבֹן הָאֵזוֹל, הָאֲבֹן שְׁהִיתָה אוֹת

לְהוֹלִכִי דְרָכִיכֶם. "הָאֵזוֹל", הוֹלִכִי

הַרְדָּה, כִּמּוֹ "אוֹל" שֶׁפְּרוּשׁוֹ הִלָּה.

כ) צְדָה אוֹרְהָ, לְצַד הָאֲבֹן אֲוִירָה

מוֹרָה הַחֲצִיִּים. לְשִׁלַּח לִי

לְמִטְרָה, שְׁתִּיתָה הָאֲבֹן לִי לְמִטְרָה.

כא) קַחֲנָנוּ וּבִבְאֵה, צֵא אִתָּה

בְּעֵצְמֹךְ מִמָּקוֹם מְסֻבָּאָךְ וְקַחֲנָנוּ וּבּוֹא

אֵלַי. (כב) לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ ה',

לָךְ לְדַרְכְּךָ וְכִרְחֵל, שְׁהַקְבִּי'ה אוֹמֵר לָךְ

לְכָרֵךְ וְלַחֲמִלְטָו. (כג) וְהִדְבַר אֲשֶׁר

דִּבַּרְנוּ, הַבְּרִית שֶׁבְרַחֲנוּ יַחַד. הַגֵּה

ה', ה' יִתֵּן עִד. (כה) אֵל

מוֹשֵׁב הַקִּיר, בְּרֹאשׁ הַמַּסְבִּים

סְמוּךְ לְקִיר. וְיָקָם יְהוֹנָתָן וַיִּשָּׁב

אֲבִיר מִצַּד שְׂאוֹל, סָדֵר הַיְשִׁיבָה

הָיָה, שְׂדוּד הָיָה יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְמִלָּה,

וְאַחֲרָיו יְהוֹנָתָן, וְאַחֲרָיו אֲבִיר. וּבַיּוֹם

הַהוּא כְּשֶׁתְּמַלֵּךְ יִשָּׁב בְּמָקוֹמוֹ וַיְהוֹנָתָן

בְּמָקוֹמוֹ, וְדוּד לֹא בָא, אִם בֶּן נִשְׂאָר

יְהוֹנָתָן יוֹשֵׁב סְמוּךְ לְאֲבִיר מְבַלֵּי

שֶׁהַפְּסִיק אֲדָם אַחֵר בִּינֵיהֶם, וְאִין

מִדְּרָךְ הַבֵּן לִישֵׁב בְּהַסְבָּה אֶצֶל אֲבִיר,

לְכֹן קָם יְהוֹנָתָן מִמָּקוֹמוֹ לְשִׁבְתָּ

בְּמָקוֹמוֹ שֶׁל אֲבִיר, וְאֲבִיר יִשָּׁב

בְּמָקוֹם שֶׁל יְהוֹנָתָן כִּי לְהַפְּסִיק בֵּין

שְׂאוֹל לְיְהוֹנָתָן בְּנֹו. וּמָקוֹמוֹ שֶׁל דָּוִד

נִשְׂאָר פְּנִי, שְׂיִכַּל לְבוֹא אַחֵר קָד.

כו) וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד, נָחַס

הָיָה הַמָּקוֹם מִן הַיּוֹשֵׁב. כִּי לֹא

מְהוֹר, וְהֵם הָיוּ נִשְׁמָרִים מִלְּאֹכֵל

יַחַד הַמָּמָא וְהַמְהוֹר. אוֹ שְׁהִי

אֹכְלִים זָבָחִי שְׁלָמִים, וְאִסוּר

לְמַמְאִים. וְגַם יִתְכַּן שְׂאוֹן מִדְּרָךְ

הַמּוֹסָר לְבוֹא מִמָּא לְשַׁלְחֵן הַמֶּלֶךְ.

מִמְּחֻרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, בַּיּוֹם

הַשְּׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, דִּתְנוּ לְמִחְרָת.

כח) מִעֲמָדִי, מִמְּנֵי לָקַח רִשׁוֹת

בְּלָבְתָו לְבַיִת לָחֵם, וְלֹא תִלְךָ בְּלִי רִשׁוֹת.

כט) שְׁלַחֲנִי, מִן לִי רִשׁוֹת

לְלָכְתָּ. זָבַח מִשְׁפָּחָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ

בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וּזְבָחִים זָבָחִי שְׁלָמִים.

והוא צוה לי אחי, ואחי הגדול צוה עלי להיות שם. ל) בן גנות המרדויות, בנה של מעונת המוסר, כלומר שאמו לא הוכיחהו בקטנותו ולא קבל מוסר כראוי. (ואמרו ר"ל, ששקטתפו בני בנימין מגנות ישיה שצאו לחול בכרמים, הנה שאלו בישן ולא רצה להטף, עד שבאה היא עצמה והענה פניה ורדפה אחריו).

כי בוחר אתה לבן ישי, שהוא ימלך. לבשתך, כשישמעו אנשים שאתה אוהב אדם שאני שונא, יאמרו שאיך בני, וזה יהיה לבשתך. ולבשת ערות אפוך, ולבושה ורדפה של אפוך. לג) כי כלה היא, נגמרה ההקלטה. לד) אל דוד, בשביל דוד. כי הכלמו אביו, וגם משום שאביו הכלים (ביש) את יהונתן בדבור ובמעשה. לה) למועד דוד, למועד שקבע לו דוד. לו) ירה החצי להעברו, ירה החץ בכה שיעבר אחרי האבן. מא) מאצל הנגב, מקרבת מקום לצד הדרומי של האבן האול. את רעהו, עם רעהו. שהיתה קשה עליהם הפרדה. עד

להמית את-דוד: לו ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי-אף ולא-אכל ביום-ההוא השני לחם פי נעצב אל-דוד פי הכלמו אביו: לה ויהי כפקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קמן עמו: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא-ירה החצי להעברו: לו ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלאו החצי ממוך והלאה: לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל-תעמד וילקט נער יהונתן את-החצים ויבא אל-אדניו: לו והנער לא-ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ ויתן יהונתן את-כליו אל-הנער אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את-רעהו ויכפו איש את-רעהו עד-דוד הגדיל:

באחרונה היא ממוך והלאה: לה) ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה ריז מחר אחר השנה אל-תעמד במקום הראשונה וילקט נער יהונתן את-החצים הראשונה והשנה ויבא אל-אדניו: לו) והנער לא-ידע מאומה מהסיון מעשה בירת אלו החצים אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ) ויתן יהונתן את-כליו הקשת והחצים אל-הנער אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא) הנער בא הלך לבוא העיר

משפחה ובחי שלמים לנו בעיר והוא צוה-לי אליאב אחי הכבור לבוא אל הבה, ועתה אם-מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי על-פני לא-בא אל-שלחן המלך כי נחתי לו רשות ללכת, והלך לו: ל) ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן-גנות המרדויות

אתה אפוך שהיא מורדת ברצוני, כן אתה מורד בי לאהוב מה שאני שונא הלאו ידעתי כי-בחר אתה לבן בן ישי לבשתך ולבשת ערות אפוך כי יאמרו השומעים שאתה אוהב אדם שאני שונא, אם כן איך בני ואפוך ונתה: לא) כי כל-הימים אשר בן-ישי חי על-האדמה לא תפון לא תתקם אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי הוואל ואתה נתת לו רשות ללכת כי בן-גנות הוא: לב) ויען יהונתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המליכו: לג) ויטל שאול את-החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי-כלה היא גמר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: לד) ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי-אף ולא-אכל ביום-ההוא השני לחם ביום השני להודש לחם פי נעצב אל-דוד בראותו כי כלתה אליו הרעה ועוד פי הכלמו אביו שקראו בן גנות המרדויות: לה) ויהי כפקר ביום השלישי להודש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קמן עמו: לו) ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ אחר החץ הראשון שירה ובעודו רץ, והוא-ירה החצי השני להעברו: להלאה לפסדה והוא האבן האול: לו) ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן בראשונה ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלאו החצי אשר ירתי

עטרת מרים

וְדוֹרָה קָם מֵאֶצֶל הַנָּגֵב מֵעַד הַדְּרוֹמִי שֶׁל אָבִן הָאֵל וַיִּפֹּל לְאִפּוֹ עַל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת רַעְהוּ וַיִּכְבֹּ אִישׁ עִם אֶת כִּי הִתְהַ קָשָׁה לָהֶם הַפְּרִיָּדָה רַעְהוּ עַד-דָּוָד הַגְּדִיל הַרְבֵּה לִכְבוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן: (מב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם וְהַשְׁבִּיעָה אֶשֶׁר גִּשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זַרְעֵי וּבֵין זַרְעֵךְ עַד-עוֹלָם:

שי למורא

דָּוִד הַגְּדִיל, שְׁדוֹד הַרְבֵּה לִכְבוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן: (מב) אֶשֶׁר גִּשְׁבַּעְנוּ, וְתוֹכֵר שֶׁגִּשְׁבַּעְנוּ וכו'. ה' יְהוָה, ה' יְהוָה עַד עַל הַשְּׁבוּעָה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

אֶל-עֲבָדָי אָבִי וַנִּגְדַּלְוָ אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנָי: (ישראל) כה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שִׁבְרוּ-לָנוּ מַעַט-אֶבֶל: כו וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם-יֵשׁ אֲהִינוּ הַקָּמָן אֲתָנוּ וַיִּרְדְּנוּ כִּי-לֹא נוּכַל לָרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאֲהִינוּ הַקָּמָן אֵינְנוּ אֲתָנוּ: כז וַיֹּאמֶר עֲבָדָי אָבִי אֲלֵינוּ אַתֶּם יִדְעֵתֶם כִּי שְׁנַיִם יִלְדֶה-לִּי אִשְׁתִּי: כח וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאֲתֵי וַאֲמַר אֶךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רִאֲתִיו עַד-הַנְּהַ: כט וּלְקַחְתֶּם גַּם-אֶת-זֶה מַעַם פְּנֵי וְקָרְהוּ אִסּוֹן וְהוֹרְדֶתֶם אֶת-שִׁיבְתִי בְרַעָה שְׂאֵלָה: לו וְעַתָּה כְּבֹאִי אֶל-עֲבָדָי אָבִי וְהַנְּעַר אֵינְנוּ אֲתָנוּ וְנִפְשׁוּ קִשׁוּרָה כְּנִפְשׁוֹ: (ע"ב בחול)

מד יי וַיִּנָּשׂ אֱלֹוֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדֹנָי וְדִבְרֵ-נָא עֲבָדָי דָּבָר בְּאֲזִנֵי אֲדֹנָי וְאֶל-יַחַד אִפְדָּי בְּעֲבָדָי כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה: טז אֲדֹנָי שְׂאֵל אֶת-עֲבָדָיו לֵאמֹר הִישִׁי-לְכֶם אֵב אוֹ-אֶחָ: כז וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי יֵשׁ-לָנוּ אֵב זָקֵן וַיִּלֵּד זְקָנִים קָמָן וְאֲחִיו מֵת וַיּוֹתֵר הוּא לְבָדוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֶהְבּוֹ: (לז) כח וְהֹאמֶר אֶל-עֲבָדָי הוֹרְדֶהוּ אֵלַי וְאִשְׁמָה עֵינֵי עָלוּ: כט וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי לֹא-יוּכַל הַנְּעַר לַעֲזֹב אֶת-אָבִיו וְעֹזֵב אֶת-אָבִיו וְקָמָת: לו וְהֹאמֶר אֶל-עֲבָדָי אִם-לֹא יִרְדוּ אֲחֵיכֶם הַקָּמָן אֲתֶכֶם לֹא תִסְפּוּן לָרְאוֹת פְּנֵי: לו וַיְהִי כִּי עָלִינוּ

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב כסלו, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

בכלל אין להתפעל מזה שנפגש עם קישויים בהבנין, ורק צריך הי ליתן יותר מעט עכ"פ ממעשר מהוצאות הבנין לעניי הצדקות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, וכאשר עושה תשלום על הבנין ליתן מכל תשלום כנ"ל לקופה של צדקה זו, וכאשר לוקח את השי"ת לשותף יקבל ממנו ועוד יותר מענין השותפות לבד.

בברכת הצלחה המחכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

זמני יום ראשון ויום שבת	ניצאת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
17:23	16:23	17:12	17:09	16:44	16:41	12:10	12:07	9:59	9:56	9:07	9:04	8:30	8:27	6:37	6:34	באר שבע (ח)
17:20	16:09	17:08	17:05	16:43	16:40	12:10	12:07	10:00	9:57	9:08	9:05	8:30	8:27	6:40	6:37	חיפה (ח)
17:21	16:06	17:10	17:07	16:46	16:43	12:09	12:06	9:58	9:55	9:06	9:02	8:29	8:26	6:36	6:33	ירושלים (ח)
17:22	16:19	17:11	17:08	16:42	16:39	12:10	12:07	10:00	9:57	9:08	9:05	8:31	8:28	6:39	6:36	תל אביב (ח)
16:58	15:46	16:43	16:40	16:04	16:01	12:24	12:21	10:31	10:28	9:47	9:44	8:58	8:55	7:44	7:41	אוסטריה, וינה (ח)
21:30	20:25	21:17	21:13	20:44	20:41	13:56	13:53	10:52	10:49	9:36	9:33	8:48	8:45	5:56	5:53	אוסטריה, מלבורן (ק)
17:05	15:55	16:51	16:48	16:14	16:11	12:27	12:24	10:31	10:28	9:46	9:43	8:59	8:56	7:39	7:36	אוקראינה, אודסה (ח)
16:33	15:21	16:18	16:15	15:39	15:37	11:58	11:55	10:05	10:02	9:21	9:18	8:32	8:29	7:17	7:14	אוקראינה, דוניצק (ח)
16:43	15:30	16:28	16:25	15:49	15:46	12:09	12:06	10:16	10:13	9:33	9:30	8:43	8:40	7:30	7:27	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:03	15:47	16:47	16:44	16:06	16:03	12:35	12:32	10:45	10:41	10:02	9:59	9:11	9:08	8:04	8:01	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:55	15:39	16:39	16:36	15:58	15:55	12:27	12:24	10:37	10:34	9:55	9:52	9:03	9:00	7:57	7:54	אוקראינה, קייב (ח)
18:18	17:20	18:07	18:04	17:41	17:38	12:52	12:49	10:36	10:33	9:41	9:38	9:07	9:04	7:03	7:00	אחדה אמירויות, אבו דאבי (ח)
17:34	16:26	17:21	17:18	16:47	16:44	12:53	12:50	10:56	10:53	10:10	10:07	9:24	9:21	8:01	7:58	איטליה, מילאנו (ח)
18:51	17:59	18:42	18:39	18:18	18:15	12:44	12:41	10:12	10:09	9:10	9:07	8:38	8:35	6:10	6:07	אקוודור, קיטו (ח)
20:52	19:49	20:39	20:36	20:09	20:06	13:30	13:27	10:29	10:26	9:14	9:11	8:30	8:27	5:39	5:36	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:10	21:01	21:55	21:52	21:19	21:16	14:23	14:20	11:13	11:11	9:56	9:53	9:03	9:00	6:11	6:08	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:33	16:30	17:20	17:17	16:48	16:45	12:36	12:33	10:32	10:29	9:43	9:40	9:02	8:59	7:24	7:21	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:19	16:15	17:06	17:03	16:33	16:30	12:25	12:22	10:23	10:20	9:34	9:31	8:53	8:50	7:18	7:14	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:19	16:15	17:07	17:04	16:34	16:31	12:26	12:23	10:23	10:20	9:35	9:32	8:53	8:50	7:18	7:15	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
17:51	16:46	17:38	17:35	17:04	17:01	13:02	12:59	11:01	10:58	10:14	10:11	9:30	9:27	7:59	7:56	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:07	17:09	17:56	17:53	17:29	17:26	12:51	12:48	10:39	10:36	9:46	9:43	9:10	9:07	7:14	7:11	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:30	16:30	17:18	17:15	16:49	16:46	12:22	12:19	10:13	10:10	9:21	9:18	8:43	8:40	6:55	6:52	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:14	17:18	18:03	18:00	17:37	17:34	12:51	12:48	10:35	10:32	9:41	9:38	9:06	9:03	7:05	7:02	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:13	16:09	17:01	16:58	16:27	16:24	12:21	12:18	10:19	10:16	9:31	9:28	8:49	8:46	7:16	7:12	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:44	16:40	17:31	17:28	16:58	16:55	12:50	12:47	10:47	10:44	9:58	9:55	9:17	9:14	7:41	7:38	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:11	16:06	16:58	16:55	16:24	16:21	12:20	12:17	10:19	10:16	9:31	9:28	8:48	8:45	7:16	7:13	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:41	18:47	19:31	19:28	19:06	19:03	13:05	13:02	10:21	10:18	9:13	9:11	8:40	8:37	5:59	5:56	בוליביה, לה-פס (ח)
17:37	16:20	17:21	17:18	16:38	16:35	13:12	13:09	11:23	11:20	10:42	10:39	9:49	9:46	8:45	8:42	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:38	16:22	17:22	17:19	16:40	16:37	13:12	13:09	11:23	11:20	10:41	10:38	9:48	9:45	8:44	8:41	בלגיה, בריסל (ח)
19:32	18:36	19:21	19:18	18:59	18:56	12:40	12:37	9:50	9:47	8:40	8:37	8:04	8:01	5:18	5:16	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:18	18:22	19:07	19:04	18:40	18:38	12:28	12:25	9:39	9:36	8:29	8:26	7:53	7:50	5:08	5:05	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:54	15:39	16:38	16:35	15:57	15:54	12:30	12:27	10:42	10:39	10:00	9:57	9:07	9:04	8:05	8:02	בריטניה, לונדון (ח)
16:55	15:37	16:39	16:36	15:53	15:50	12:38	12:35	10:54	10:51	10:14	10:11	9:18	9:15	8:24	8:21	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:56	15:37	16:40	16:37	15:58	15:55	12:36	12:33	10:49	10:46	10:09	10:06	9:14	9:11	8:16	8:13	גרמניה, ברלין (ח)
17:23	16:08	17:08	17:05	16:27	16:24	12:55	12:52	11:04	11:01	10:22	10:19	9:31	9:27	8:23	8:20	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:40	18:42	19:28	19:25	19:08	19:05	12:41	12:38	9:49	9:46	8:38	8:35	8:00	7:57	5:13	5:10	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:43	17:49	18:33	18:30	18:07	18:05	13:08	13:05	10:48	10:45	9:51	9:48	9:19	9:16	7:08	7:05	הודו, מומבאי (ח)
18:40	17:46	18:30	18:27	18:05	18:02	13:04	13:01	10:44	10:41	9:47	9:44	9:14	9:11	7:03	7:00	הודו, פונה (ח)
16:49	15:38	16:35	16:32	15:56	15:54	12:13	12:10	10:19	10:16	9:35	9:31	8:46	8:43	7:30	7:27	הונגריה, בודפשט (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניסות שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א										
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:20	7:23	8:54	8:57	9:36	9:40	10:25	10:28	12:27	12:30	16:34	16:37	17:07	17:10	16:18	17:22
יוון, אתונה (ח)	7:36	7:39	9:17	9:20	9:57	10:00	10:46	10:49	12:52	12:55	17:08	17:11	17:39	17:42	16:52	17:54
מולדובה, קישינב (ח)	7:46	7:49	9:04	9:07	9:51	9:55	10:36	10:39	12:31	12:34	16:17	16:19	16:54	16:57	16:01	17:11
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:04	7:07	9:13	9:16	9:46	9:49	10:43	10:46	13:02	13:05	18:01	18:04	18:27	18:30	17:46	18:40
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ (ח)	4:35	4:38	7:25	7:28	8:29	8:31	9:49	9:52	13:05	13:08	20:16	20:19	20:57	21:00	20:01	21:18
נפאל, קטמנדו (ח)	6:48	6:51	8:47	8:50	9:22	9:25	10:16	10:19	12:30	12:33	17:12	17:15	17:39	17:42	16:56	17:53
סין, בייג'ינג (ח)	7:30	7:34	9:07	9:10	9:48	9:52	10:37	10:40	12:41	12:44	16:51	16:54	17:23	17:26	16:33	17:39
סינגפור, סינגפור (ח)	6:59	7:02	9:27	9:30	9:58	10:01	11:01	11:03	13:31	13:34	19:03	19:06	19:27	19:30	18:47	19:39
פולין, ורשא (ח)	7:41	7:44	8:40	8:43	9:35	9:38	10:15	10:18	12:03	12:06	15:24	15:27	16:08	16:11	15:08	16:27
פרו, לימה (ח)	5:40	5:43	8:18	8:21	8:50	8:53	9:57	10:00	12:37	12:40	18:30	18:33	18:55	18:58	18:14	19:08
צרפת, ליוון (ח)	8:17	8:20	9:39	9:42	10:25	10:28	11:10	11:13	13:07	13:10	16:58	17:00	17:34	17:37	16:42	17:51
צרפת, פריז (ח)	8:40	8:43	9:52	9:55	10:41	10:44	11:25	11:28	13:17	13:20	16:57	17:00	17:34	17:37	16:39	17:52
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:58	6:01	8:22	8:25	8:53	8:56	9:55	9:58	12:23	12:26	17:49	17:52	18:13	18:16	17:33	18:25
קנדה, טורונטו (ח)	7:46	7:49	9:14	9:17	9:58	10:01	10:45	10:48	12:44	12:47	16:45	16:48	17:17	17:20	16:27	17:33
קנדה, מונטריאול (ח)	7:30	7:33	8:52	8:55	9:38	9:41	10:24	10:27	12:21	12:24	16:13	16:16	16:49	16:52	15:56	17:05
קפריסין, לרנקה (ח)	6:48	6:51	8:35	8:38	9:13	9:16	10:04	10:07	12:12	12:15	16:36	16:39	17:06	17:09	16:21	17:21
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:16	9:20	10:03	10:06	11:02	11:06	11:41	11:44	13:23	13:26	16:29	16:32	17:17	17:20	16:13	17:38
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:56	8:59	9:38	9:41	10:39	10:42	11:16	11:19	12:56	12:59	16:01	16:04	16:46	16:49	15:41	17:07
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	8:03	8:06	9:20	9:24	10:08	10:11	10:53	10:56	12:48	12:51	16:32	16:35	17:10	17:13	16:16	17:27
שווייץ, ציריך (ח)	8:08	8:12	9:25	9:28	10:13	10:16	10:58	11:01	12:52	12:55	16:41	16:44	17:14	17:17	16:21	17:32
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:35	6:38	8:51	8:54	9:23	9:26	10:21	10:24	12:45	12:48	17:54	17:57	18:19	18:22	17:39	18:32

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשרי"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בנייה בית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה. הנרות צריכים לדלוק לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית ובפתילות.

את הנרות מצביעים בימין החנוכיה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, אם נרות רגילים או כוסיות שמן זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר כך מדליקים את נרות השבת. מכיון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות.

אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת חנוכה חוזרים מיד מבית הכנסת, מזרזים לערוך 'הבדלה', ואחר כך מדליקים נרות חנוכה (יש נוהגים לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", להדליק את נרות החנוכה ואחר כך להבדיל על היין).

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבְרָהָם, בְּיָמֵינוּ הַיּוֹם בְּזִמְנָה זֹאת:**

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֵינּוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמְנָה זֹאת:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

**הַנְּרוֹת הַלְלוּ אֱנוּ מְדַלְקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּסִים, וְעַל הַנְּפִלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ
לְאַבְרָהָם בְּיָמֵינוּ הַיּוֹם בְּזִמְנָה זֹאת, עַל יְדֵי בְּהִנְיָהּ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׂמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה,
הַנְּרוֹת הַלְלוּ קִדְּשׁ הֵם, וְאִין לָנוּ רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֶלָּא לְרְאוֹתָן בְּלִבְךָ, בְּדִי
לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, עַל נְסִיךָ וְעַל נְפִלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.**

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו ולחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל-פירענויות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7